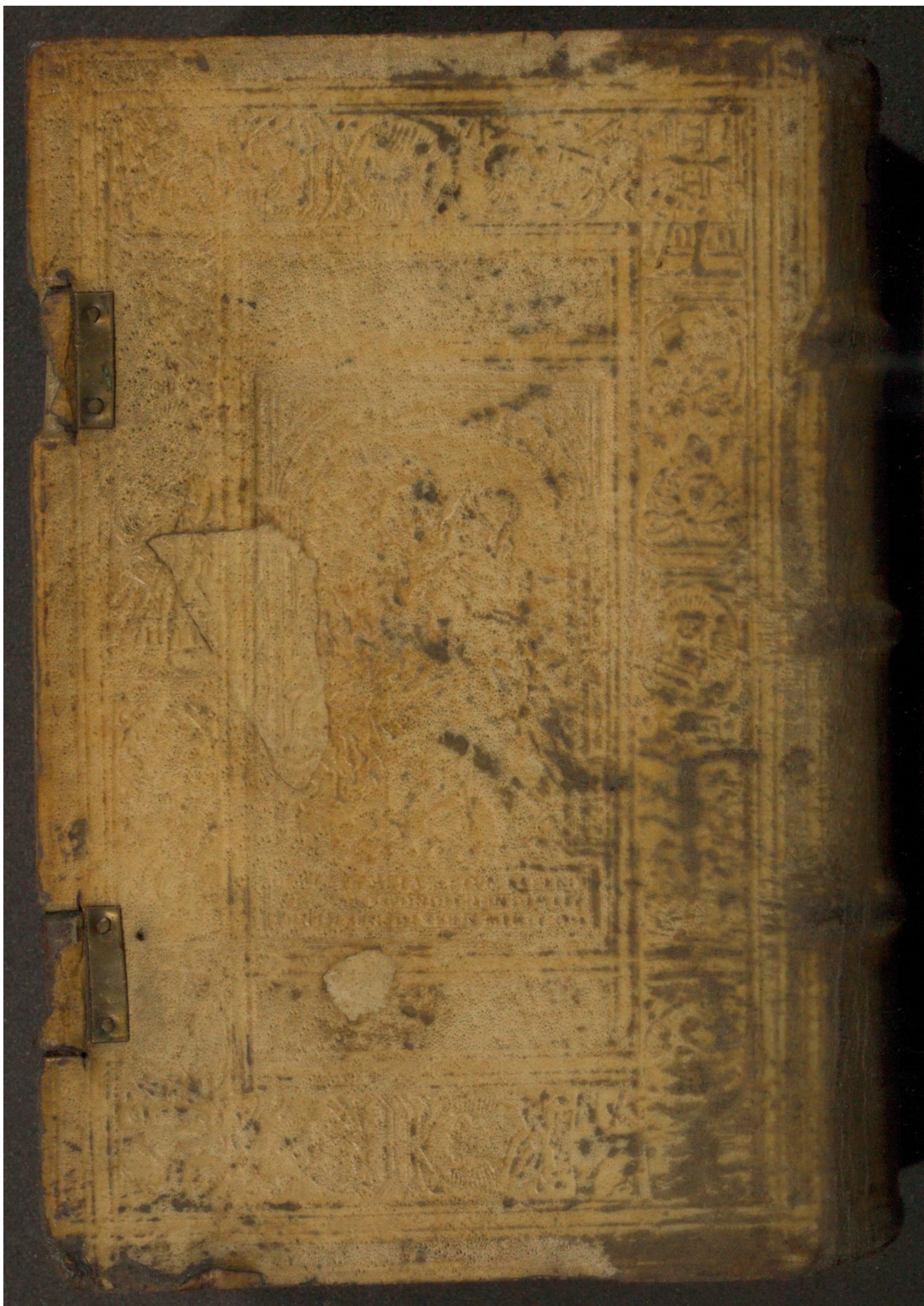

CASPERO
PEUCERO
1560

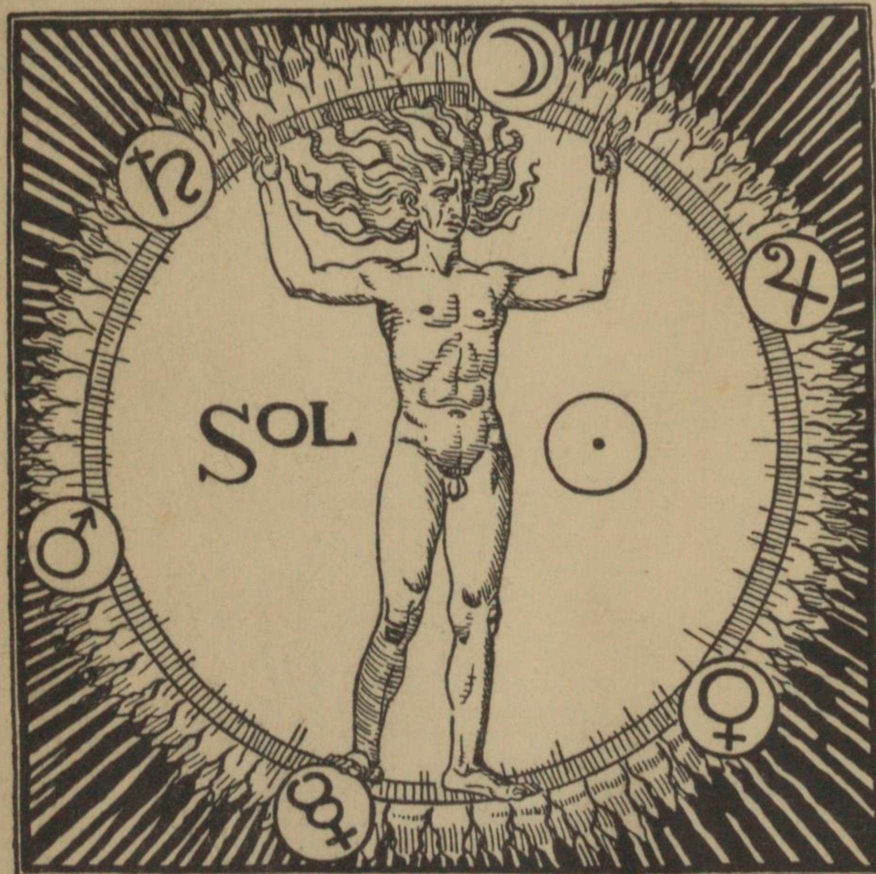

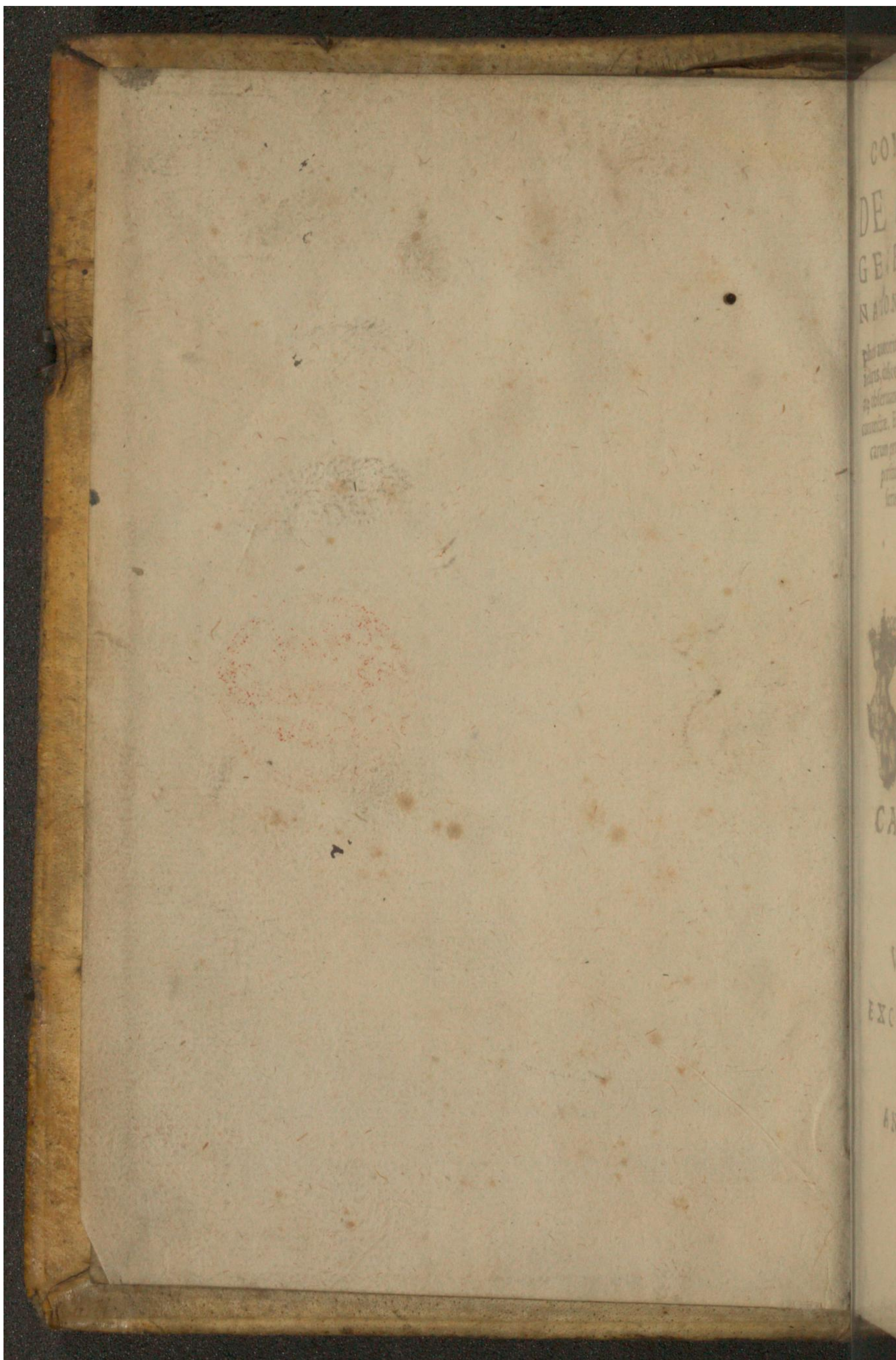

EX LIBRIS
Dr. ERNST DARMSTAEDTER

COMMENTARIVS DE PRÆCIPVIS GENERIBVS DIVINATIONVM,

IN QVO A PROphetijs autoritate diuina traditis & à Physicis coniecturis, discernuntur artes et imposturæ diabolicæ, atq; obseruationes natæ ex superstitione et cum hac coniunctæ. Et monstrantur fontes ac causæ Physicarum prædictionum. Diabolicæ uero ac superstitiosæ confutatæ damnantur ea serie, quam tabella indicis loco præfixa ostendit.

Recens editus & auctus accessione multiplici.

AVTORE
CASPARO PEVCERO

VVITEBERGÆ
EXCVDEBAT IOHANNES CRATO.
ANNO M. D. LX.

DOUBLETTE
DER
STADTBIBLIOTHEK
ZU
BRESLAU
VRAT.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, Domino Sigismundo Archiepiscopo Magdeburgensi, Primati Germaniæ, & Administratori Halberstadensi, Marchioni Brandenburgensi, Duci Stetini, Pomeraniæ, Silesiæ &c. Burggrauio Noribergensi:

S. D.

VLT DEVS LVce doctrinæ regi humanas mentes et uitã nostram, eamq; ob causam uocem suam edidit, ut quomodo et agnosci ipse & coli uelit sciamus. Tradidit & naturales noticias, ratiocinationem et demonstrationes, quibus uult præsidia quæri uitæ corporalis. Ex his naturalibus noticijs extructæ sunt, Ars culturæ

agrorum, Ars Medica, Architectonica & aliæ his adfines.

Hanc ſapientiam debebamus agnoſcere Dei donum eſſe, & grati reuerenter ea uti, & metas earum intelligere & tueri. Sed ut aliæ cupiditates in homine uagãtur, amores, odia, ſpes, metus, ita cupiditas multa cognoſcendi ruit extra metas, & relicta uera ac neceſſaria ſapientia, quæruntur impoſturæ & corruptelæ, quod proh dolor non ſolum in Eccleſię doctrina fieri uidemus, ſed etiam in ijs artibus, quę ratione iudicantur. eaq; in re hoc etiam dolendum eſt, quod ſæpe falſa, non dico ſpecioſiora, ſed plauſibiliora ſunt, quia præſtigiatores arte ad hominum cupiditates alludunt. Poſſem nominare multos præſtantes Principes, quorũ morbi non fuerunt lethales, qui ſcelerate interfecti ſunt à Iudæis aut ali-

ìs erronibus, qui se uenditarũt pro Medicis, & non salutaria sed blanda remedia tentarunt.

Maxime uero dominatur Curiositas in prædictionibus. Tradidit Deus prædictiones de futuro iudicio, in quo Filius Dei suam Ecclesiam adducet in conspectum æterni Patris, qui tunc suam lucem, sapientiam iusticiam & læticiam in beatos omnes transfundet, Imo erit ipse in eis omnia. Impiam uero multitudinem & Tyrannorum & aliorũ, qui contempserunt uocem diuinam, abijciet in æternas pœnas. Tradidit & prædictiones de uitandis periculis uitæ corporum, quarũ ostendit quotidie horribilia exempla, in quibus cernimus atrocium delictorum comites esse atroces pœnas in hac uita, ut dicitur in his Oraculis. Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit.

Item omnis anima, quæ fecerit has abominationes eradicabitur.

Hæc certiſsima oracula multi ſpernunt, & quærunt alias prædictiones de ſuarum cupiditatum euentibus. Conſulunt Magos alij, An ſint futuri Pontifices, cum tantum appetant potentiam, ut ſint publicæ peſtes. Quærunt fatales Imperiorum conuerſiones Tyranni, cum ipſi fata ſceleribus ſuis anteuertant, & ſibi et multis gentibus exitia attrahant. Iulianus humanas hoſtias mactat, ac fibras cordis inſpicit, ut ſignificationes inde ſumat uictoriæ. Deniq; cum ſemel à Deo & à ueritate diſceſſum eſt, poſtea uiæ infinitæ quæruntur.

Eſſe autẽ aliquas in naturis corporũ diuinitus ordinatas ſignificationes morborum, tẽperamentorũ, & tẽpeſtatũ quę ratiocinatione, et col

latione causarum & effectuũ, Antecedentium & consequentiũ, Cognatorum & pugnantium deprehenduntur, manifestum est, ut motus spirituum in Arterijs, Rigores & sudores in febribus, & alia multa physica, quæ diuinitus oculis nostris proposita sunt, ut aspectio nos de periculis & de quærendis præsidijs cõmonefaciat, quæ Deus condidit & adhiberi iussit, quæ cum omnia pertineant ad dictum. Omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, usum naturalem concessum esse, manifestum est.

Res ostendit etiam non solum in ea parte Artis Medicæ, quæ θεραπευτική nominatur, medicationem prorsus euerti deleta signorum consideratione, Sed etiam in illa, quæ omnibus hominibus in quotidiana uita necessaria est, quæ διαιτητική

 nomi-

nominatur, Victus rationem turbari, si negligantur signa, quæ ostendunt, quibus rebus corpora iuuentur aut lædantur. Multi sæui morbi initio depelli possunt, si commonefacti signis diligentiam in uictu & exercitijs aut etiam remedijs adhibeamus.

Hanc μαντικὴν diuinitus & ordinatam & monstratam discerno à præstigijs & superstitionibus, quæ sunt contumeliosæ contra Deum. Nec defugio eruditorum & piorum iudicia. Nec uenenatas reprehensiones eorum, qui cum fontes doctrinarum ignorent, tamen sibi cēsuram de omnibus arroganter sumunt, & furiosis clamoribus, Ecclesiam, Respub. honestarum artium studia turbant, pertimesco. Etsi enim terribile malum est inscitia, cum uulgi fremitu adiuuatur, ut Euripides inquit, ἀμαθία

σύν

σὺν ὄχλῳ δεινὸν κακὸν, tamen omnes ſanos ac maxime eos qui docent, pugnare decet, quantum omnino poſſunt, ne Cynicis & barbaricis opinionibus honeſtæ artes & uitæ utiles deleantur, de quibus uerum eſt, quod Plato inquit, Grata in eis teſtimonia de Deo ſparſa eſſe. Non enim hoc tantum agunt, ut abducant homines à Phyſica illa ſignorum conſideratione, ſed ut fontes ipſos doctrinarum obruant, ut numerorum, figurarum, motuū cœleſtium, anni doctrinam, & ut ſublatis artibus monſtroſas ipſorum opiniones tanquam oracula populus audiat, & non intellecta ſine iudicio comprobet, & prorſus illud fiat, quod in prouerbio dicitur, ὄνῳ τις μῦθον ἔλεγε, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. Memini enim quendam ex iſto grege, cum alius obijceret Anni ratione & faſtis opus eſſe, inſulſiſſime reſpondere, etiam ſine faſtis ru-

ſticos hyemem & æſtatem diſcere poſſe.

Talem Eccleſiam iſti condunt, in qua cum dominabitur barbaries, deinde illa Cynica dicta tanquam Oracula populus audiet. Omnia ſcelera neceſſario fiunt. Summa ars Chriſtianorum eſt neſcire legem. Noua obedientia non eſt neceſſaria. Talibus furoribus aduerſari non ſolum Scholaſtici debent, ſed etiam gubernatores, quos profecto Deus uult cuſtodes eſſe ueræ doctrinæ, et ſtudiorum inſpectores,

Ideo Illuſtriſsime & Reuerendiſsime Princeps hanc lucubrationem editurus ad Celſitudinem tuam ſcripſi, non tam ut huius operis patronum quærerem, quam ut publico omnium ſtudioſorum nomine honeſtarum artium defenſionem tibi commndarem, quarum

inimici & uulgi animos fascinatos tenent & arte se in gynæcea & aulas insinuant. Confugiunt igitur ipsæ artes ad rectiora iudicia bonorum Principum, ac semper Illustrissimi Principes Marchiones Brandenburgenses in excitandis & fouendis his sapientiam & munificentiam suam declararunt. De tua uero celsitudine eo maior spes est, quod in optimarum artium studijs ita te uersatum esse constat, ut & fontes doctrinarum intelligas, & recte de rebus iudices, & eleganter de ijsdem atq; eloquenter disseras, & adsertam cupias defensamq; Dei gloriam & ueritatis lucem. Qua de re præ cæteris gratia debetur uiro præstantissimo Paulo Prętorio, cuius prudentia, fide, & diligentia præcipue ad culturam bonarum artium adductus atque assuefactus es. Oro autem Celsitudinem tuam, ut meum studium in hac editi-
one

one boni consulat, & doctrinas ueras, honestas, uitæ utiles, & disciplinam honestam fortiter tueatur. Bene ualeat Celsitudo tua. Anno 1560. Cal: Ianuarij. quo die maternus auus Celsitudinis tuæ Sigismundus Inclytus Polonorum Rex ante annos nonaginta tres in lucem editus est.

Tuæ Cel:
Addictiss:

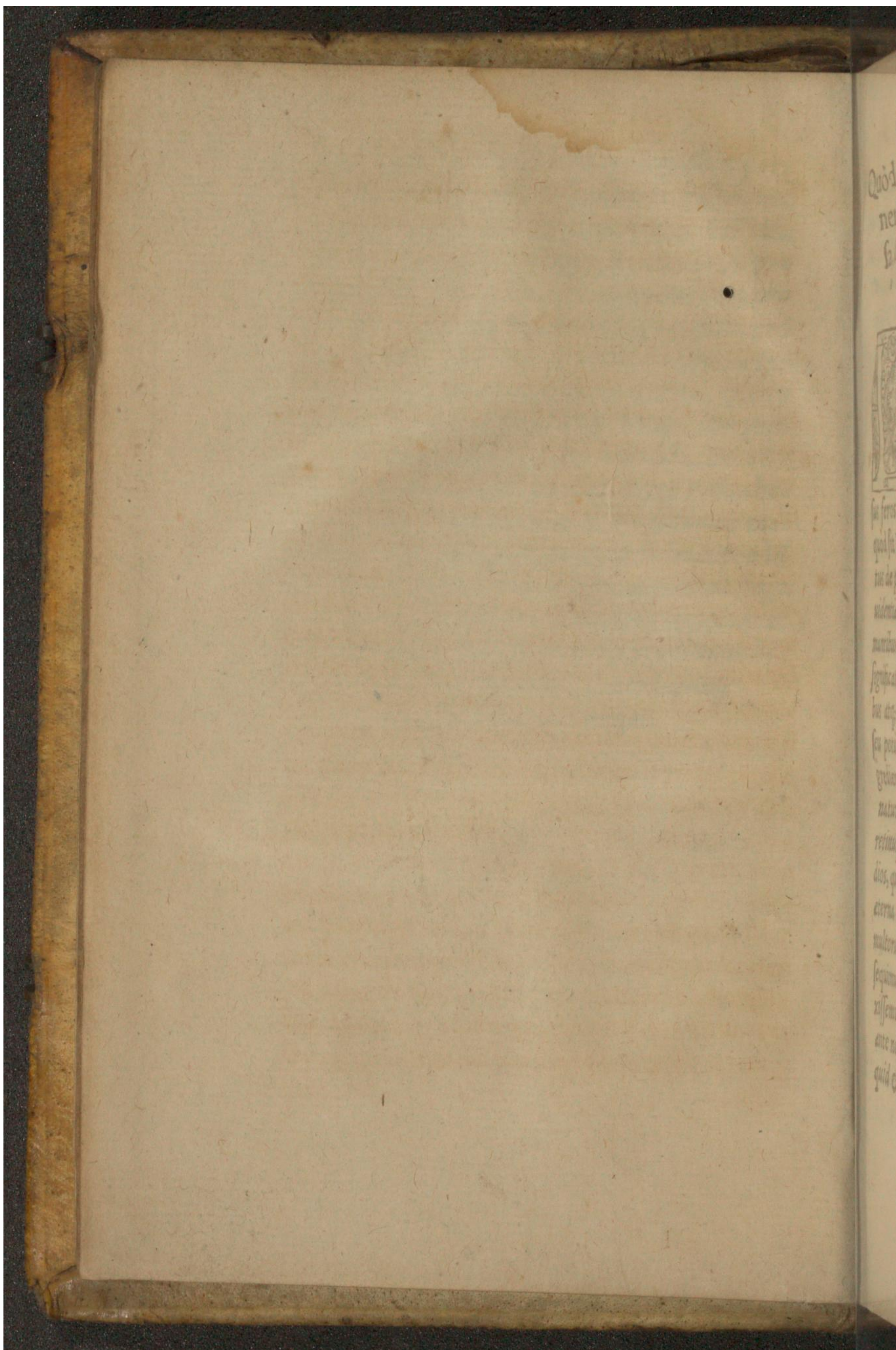
Casparus Peucerus
Budissinus. Artis
Medicæ Doctor.

ERRATA TYPOGRAPHICA.

Folio 15.b. lin. 17. pro *ardentidus* lege *ardentibus*. Fol.30.lin.21.pro *Danielsi* lege *Danieli*. Fol:31.lin.1. pro *discerpant* lege *discerpunt*. Fo. 32. b. lin: 17. pro *unam* lege *una*. Fol. 35. lin. 6. pro *quas* lege *quasi*. Fol. 36. linea penultima pro *atnepotes* lege *abnepotes*. Fol: 36. b. lin. 11. pro *peperat* lege *pepererat*. Fol: 37. linea 12. pro *constans* lege *Constans*. Fol: 42. b. lin. 11. pro *periculares* lege *particulares*. Fol. 44. b. 14. pro *petitos* lege *petitas*. Fol: 45. lin. 9. pro *nessariarum* lege *necessariarum*. Fol. 46. linea 1. pro *omnipotentem* lege *omnipotentes*. Fol. 48. linea 13. pro *canerent* lege *cauerent*. Fol. 48. linea 15. pro *admiserunt* lege *amiserunt*. Folio 53. lin: 23. pro *sua* lege *ipsius*. Fol. 55. b. linea 14. pro *circumacta* lege *circumdata*. Fol.59. lin. 24. pro *te* lege *&*. Fol. 62. lin. 2. pro *retimendum* lege *renitendum*. Fol. 63. b. lin.11. pro *destitutæ* lege *destituta*. Fo. 78. b. lin.18. pro *exitiose* lege *exitiosa*. Fo. 79.b.lin. 7. pro *occasione* lege *occasiones*. Fo.81.lin.4. pro *comitantur* lege *comitatur*. Fo.81.lin.11. pro *excedunt* lege *excedens*. Fo.86. lin.12. pro *aut* lege *& ad*. Fo. 90.lin. 4. pro *prohanam* lege

propha-

prophanam. Fol.91. *lin.* 12. *pro quod et persequuntur.lege quod persequuntur.* Fo.94.*lin.* 15. *pro cæterarum lege cæterorum.* Fo. 116. *lin.22.pro gignit lege gigni.*Fo.120.*lin.3. pro* ξόφος*lege* ζόφος. Fo.153. *antepenultima pro* ἔδωλον *lege* εἴδωλον.Fo.159. *penultima pro potus lege potius.* Fol.161 *b.lin.18.pro* μεταποκσιν *lege* μεταποιησιν. Fo.185.*lin.* 7. *pro* περιποδῶν *lege* περαποδῶν. Fo.188.*antepen: pro seu* οὐσιώδη *lege sed* οὐσιώδη. Fo.207 *b. lin.7.pro* Antiochenæ Carris *lege* Antiochenæ.Carris.Fol. 224.*b.lin.7.pro falluntur mala,lege falluntur male.* Fol.A32.*b lin.1.pro id lege in.* Fol.260.*b. lin.16.pro nutritione lege nutritioni.*Fo.289.Oo.*lin.23.lege recipiunt et illis colligantur.* Fol. 297.Pp *pro illuminatum, lege innatum. Cætera quisq; suo Marte corrigat.*

Quòd sint quædam diuinationũ genera non impia, nec superstitiosa, & Christianis concessa.

VCET IN TOTA NATVra rerum miranda Dei opificis sapientia, & uestigia præsentiæ diuinæ tam expressa undiq; oculis obuersantur, ut animos non prorsus feros aut cyclopicos euidenter conuincant, quòd sit Deus, cogantq; eos assentiri insitis diuinitus de prouidentia notionibus. Inter hæc prouidentiæ testimonia non minimum est connata animantibus à prima origine præsensio futurorum, significatioq; eorundem in cæteris naturæ partibus atq; effectio, & scientia in hominum animis, seu potius naturæ uis, quæ ratione & arte progrediens, obseruatis ac notatis signis causisq; in natura, futuras res colligit & obnunciat. Et si retinuisset humanum genus sapientiæ diuinæ radios, quos in primorum parentum animis de sua æterna luce Deus accenderat, certius & causas multorum euentuum, quos nunc coniecturis prosequimur & explicamus quomodocunq;, perspexissemus: & signa, quæ in hunc finem condita & ante nostros sunt posita oculos, ut designent aliquid & moneant homines, intellexissemus. Sed

postquam obscuratum est & obfuscatum lumen sapientiæ diuinæ lapsu primorum parentum: factum ut naturam nunc contemplemur hebetata mentis acie, ceu solis faciem per densas nubes, aut atras in aëre nebulas contuemur. Rerum paucarum causas pernoscimus, ideoq; de effectis non dextrè ratiocinamur. Signa uerò paucißima assequimur, aut de euentibus illis interpretamur, quos reuera denotant. Præter hæc & alia ingentia mala, simul peruasit in miseram atq; iræ Dei & tristißimis pœnis subiectam naturam hominum, ut metus perpetuus malorum uoce diuina denunciatorum, atq; ingens horribilium dubitationum & fluctuationum Chaos: Sic immensum desiderium seu prospiciendi ac prænoscendi, seu exquirendi quouis modo, aut impendentia mala, aut futuros euentus secundos, & nimia ad superstitionem inclinatio ac propensio. Cupiunt omnes homines natura cum sese saluos atq; incolumes esse, & in rebus constitui secundis, tum mala, aduersáq; & perturbationes animi quasuis abominantur. Idcirco solliciti de futuris & sperantes & metuentes, & inquietis animis magis inhiantes futuris, quàm tranquille fruentes præsentibus: mirabilibus cogitationum motibus ceu procellis maria agitantur, & nihil non faciunt, credunt, suscipiunt, quo & ex his sese fluctibus expediant, & uel præsentem stabiliant fœlicitatem, futuramue

conse-

consequantur, uel amoliantur onus præsentium malorum & contra aduersitates sequuturas sese obfirment ac præmuniant. Cumq; & diuinitus mala, bonaq́; immitti sibi, & illa uitari, uel saltem mitigari, hæc confirmari, certo cultuum & cæremoniarum ritu ex reliquis de Deo noticijs persuasum habeant: ignari Dei ac uoluntatis & promißionum diuinarum, qua id fiat ratione, quoue modo anxie solliciteq́; inquirunt. Impelluntur ad hæc ijs perturbationibus etiam, quas ἀπιστία pungens perpetuarum dubitationum aculeis, uexans & uellicans animos mirifice, parit: præsenti certoq́; dolore, cum aduersis deijciuntur: læticia, cum extolluntur secundis. Spes autem & metus, uarias solent inquietudines & turbas commouere, & ingentes concitare fluctus, quibus intus forisq́; fremunt & resonant omnia. Ita fit, ut quamuis homines in acerbißimis casibus spes alat atq; sustentet, quam nulla dies unquam euacuauit: tamen in ipsa attentione & spe, semper sese inferat ac misceat metus, cui haud scio an non plus mali insit, quàm in ipso casu infœlicitatis. Sic & cruciatus formidinum acriores sunt & animos conuellunt atrocius, quàm ullæ aduersitates præsentes. Quapropter gestiunt omnes finem uidere uel spei suæ uel metus. Inde diuinationes & ariolationes tantopere ubiq́; locorum & gentium inualuerunt. Cum uero manifesta esset imbecillitas sensuum &

animorum nostrorum, quorum illos ludificare ac præstringere, hos nullis fultos cœlestibus subsidijs capere ac circumuenire facillimum est, accessit mox atq; auxit & auget hoc malum Diabolus omni tempore, qui ut immani superbia & horribili odio Dei primos parentes promisso sapientiæ diuinæ persuasos ac deceptos euertit, & auulsos à Deo, ac dotibus diuinis exutos in exitium coniecit perpetuum, atq; horrendis inuoluit tenebris: Sic postea ut hanc scintillulam ueræ noticiæ Dei, quæ ex inenarrabili misericordia Dei adhuc reliqua erat, prorsus extingueret, & contemptum, imo ignorationem Dei confirmaret, animos præstigijs effascinatos καὶ ἐσκωλιωμένους à ueris Dei cultibus uerboq; mandante ueros cultus & monstrante Deum, et uera naturæ ac diuinorũ operum consideratione abduxit, et perfecit tandem ut homines obliti conditoris & suimetipsius, non mactarent & offerrent uictimas eo modo, lege, fine, & fide, qua exhiberi eas Deus requirebat, nec uerum Deum intuerentur animis, neq; ad eum celebrandum referrent ac dirigerent sacrificia, sed alia commenticia idola sectarentur ac colerent, & in sacrificijs, quorum umbram ex disciplina sanctißima maiorum retinuerant, nescio quæ exta, fumos, ignes, & similia expenderent, indeq; de Dei uoluntate & sequuturis euentibus coniectarent horribili furore ac plane diabolico. In natura uerò

ra uerò non uestigia sapientiæ ac præsentiæ diuinæ scrutarentur, nec causas mirandorum operum effectionesq́;, & quo consilio facta, ad quos usus destinata essent, inuestigarent, Sed rebus creatis abuterentur, & uel significationes eis affingerent certorum euentuum contra naturæ ordinem & primam constitutionem, uel nouas uires se ijsdem inducere, naturis rerum mutatis & uelut in nouam formam conuersis opinarentur, idq́; ut haberet aliquam religionis speciem, & prætextu nominis diuini credulos homines facilius alliceret & caperet, sacrarum sententiarum recitationem, à quibus noua illa uis proficisceretur, adhiberi uoluit. Deinde ut maior admiratio & ardentior cupiditas erga istas imposturas incenderetur in animis, altiusq́; insideret & radices ageret, sæpè coniecturas illas, omina, præuisiones & prædictiones, euentu comprobauit, contemptas uerò aut neglectas durißime ultus est. Sic initio Diabolus, cum adhuc uigeret in animis hominum aliqua de Deo opinio, & uires rerum conditarum minus obscuræ essent, præstigias suas prætextu uerbi cœlestis & specie mirabilium atq; occultarum uirium naturæ fucatas, inuexit ac stabiliuit.

Cæterum ubi iam euanuisset ex animis uera Dei noticia, & uagarentur homines sine certis testimonijs quærentes alij alia numina, quo ad se hac occasione totos conuerteret à Deo abstractos, non

ſolum his medijs in natura propoſitis utendum cenſuit, Sed uel certos homines ipſe obſeſſos agitauit, aut afflauit, ut uelut ἐκστετυφωμένοι quædam uaticinarentur, uel ad ſpecus, latebras, aut idolorum templa, miraculis editis, oracula aperuit, in quibus uel ipſe ex cauernis ſtatuis aut ſimulacris, humana uoce, nutu, alioue geſtu, ſomnijs etiam reſpōſa reddidit, uel per ſuos illos, quos electione aut ſorte acceperat miniſtros, ea protulit. His miſeros & Dei ignaros homines & dementauit, & pellexit atq; attraxit ad ſe, adeo, ut agminatim undiquaq; accurrerent, & furibundi ſpiritus illos ſciſcitarentur ac conſulerent de euenturis in uita uel ſucceßibus, uel impedimentis, nec inchoarent, molirentur aut mouerent quidquam niſi conſilio ab oraculis petito. Ad iſtas latebras dona offerebantur & cumulabantur immenſa, inſtituebantur & fiebant ſacrificia, decernebantur ac celebrabantur feſta ac πανηγύρεις. Diodorus refert Phocenſes ad bellum ſacrum ex templo Delphico plus quàm decem talentorum myriades, id eſt, plus ſexagies centenis millibus Coronatorum accepiſſe. Inde opes templi ex collationibus et donarijs diuerſarum gentium collectæ & cumulatæ multis annis, æſtimari poſſunt.

Eſt omnino horribile in Diabolo odium erga Deum & erga genus humanum, quod ex reiectione ipſius & ad æterna ſupplicia condemnatione

natum

natum, incenditur magis magisq; receptione gratuita ac restitutione generis humani, quam declarauit uoce, & confecit supplici deprecatione totiusq; obedientiæ, quam Deo debebat genus humanum, exequutione ipse Filius Dei. Hic Filius Dei λόγος misertus generis humani, quod conditum ad imaginem Archetypi, non superbo contemptu iudicij Dei, nec contumaci malicia, sed impulsu persuasuq; Diaboli præscriptæ obedientiæ leges uiolarat, ne hoc periret in perpetuũ, factus est supplex patri & sua intercessione impetrauit, ut fieret in arcano illo consilio diuinitatis decretum de redimendo atq; instaurando genere humano, ea lege atq; conditione, sicut decretũ filius Dei explicauit, ut assumta ipse natura humana copularet rursus cum Deo genus humanum, quod lapsu erat auulsum, & iram in se patris conuerteret ac deriuaret omnem, iusticiamq; diuinam expleret integræ obedientiæ persolutione, & pœnas subiret, quas si genus humanum sustinuisset, fuisset redactum in nihilum, deniq; ut omnes ex genere humano hæc gratis ex mera misericordia decreta, oblata, & exhibita beneficia agnoscentes ac uera Fide amplectentes, hac Fide sibi adiunctos & insertos tanquam membra communicatione Spiritus sancti uiuificaret, & sanatione uulnerum naturæ sauciæ, atq; inchoatione nouæ et Deo placentis sanctimoniæ instauraret ad

uitam æternam, in qua erit Deus omnia in omnibus.

Quod ergo & Filius Dei λόγος uera humilitate ac submißione sese abijciens coram Patre deprecatus est pro genere humano, translatis ab illo pœnis in sese ut satisfieret iusticiæ Dei: & pater uictus supplici intercesßione filij ignouit generi humano: hoc demum odium Diaboli aduersus Deum, & ipsum genus humanum ac præcipue illum cœtũ, qui est Ecclesia, multo inflammauit uehementius et exacuit, Quo fit ut et callidius insidietur pijs, & in hos quibuscunq; occasionibus crudelius sæuiat, non tam corpora petens, (quanquam corporum cruciatus, excarnificationes & pericula, quod in oculos incurrunt, mouent animos uehementius) quam animas pertentans & illaqueatas euertens præstigijs falsorum dogmatum, & impiorum atq; idolatricorum cultuum superstitione: deniq; ut quantum potest conetur, quo deleat Verbum Dei, tollat ministerium Verbi, incitet impios homines aduersus Deum, & cum trahat secum florentißima Imperia, incendat Reges ad sæuitiam ac crudelitatem: astutos homines ad excogitandas præstigias, quibus ueritate obruta stabiliatur impietas.

Nihil admodum his Ethnicorum furoribus dißimile inualuisse in Romana Ecclesia post dogmata Apostolorum τὰ ἔγγραφα uel abolita, uel contra-

contrarijs ſanctionibus ſublata,uel τῶν ῥητῶν contra διάνοιαν detorſione aut figmentis etiam doctrinæ repugnantibus deprauata,itemq́; poſt Apoſtolicas παραδόσεις τάς ἀγράφας aut abrogatas aut neglectas,aut ſuperſtitioſo impioue abuſu prophanatas,res docet, ſi præſtigiarum & ludibriorum Diaboli ſeries ex recenti patrum noſtrorum memoria repetita conſideretur, quæ coëgit pios homines & gloriæ Dei ac ueritatis amantes cogitare de emendatione confirmatæ impietatis.

Etſi uerò tetros admodum & horrendos furores in bonas & generi humano utiles ac neceſſarias artes infarſit Diabolus,non tamen omne diuinationum ſeu prædictionum genus promiſcue reijciendum & condemnandum eſt: Imo ſcelus eſſet & impietas contumelioſa in Deum uelle ob eas præſtigias, quas aſperſit operi diuino diabolus,aut derogare fidem propheticis teſtimonijs, aut negare quæ in natura cauſas habent manifeſtas,& ita condita ſunt,ut uel præſagiant futura, eaq́; præſenſione homines de ijſdem commonefaciant,uel ſigna rerum ignotarum & futurarum ordine ac lege naturæ ſuæ æſtimanda & iudicanda hominibus exhibeant: Sed prudenter & pie ſecernantur diuina et ordinata à ſuperſtitioſis au tore & patre diabolo natis.Illa retineamus atq; excolamus,& gratias agamus Deo æterno Patri Domini noſtri Ieſu Chriſti conditori cœli & ter-

ræ,& pulcerrimi huius ordinis in natura,ac mirandorum effectuum,atq; oremus ut accendat pectora nostra radijs suæ sapientiæ,et augeat suã in nobis lucem, ut cum in uera ipsius opificis, tum in totius naturæ cognitione proficiamus etiam in hac uita.Hæc uerò dæmonum impia, superstitiosa, & ἀναιτιολόγητα uaticinia toto pectore auersemur,fugiamus,& execremur,non faciamus pacta cum Diabolo, non quæramus auxilia contra Dei uoluntatẽ,non percontemur aut exquiramus quæ nos præscire Deus noluit, sed seruiamus Deo in uocatione nostra sedulo,obeamus ac præstemus mandata officia fideliter & diligenter, exitum uero Deo commendemus, petamusq́; & expectemus auxilium & gubernationem à Deo, qui uera fide serio uocatus certò aderit,sicut dicitur,Commenda Deo uiam tuam,& ipse faciet.Item,Quidquid petieritis credentes, accipietis.

Quæ autem sint diuinationum genera concessa,quæ prohibita, in descriptione & distinctione singularum specierum ostendam. Certa testimonia habent Prophetarum uaticinia, quòd sint à Deo. De stellis dicitur, Erunt uobis in signa menses & annos.Approbatur et conceditur usus rerum creatarum uerus, ad quem destinatæ sunt. Nceesse est enim uerum & legitimum usum operum Dei, discerni à superstitioso & impio abusu.Aues condi-

tæ ſunt ad uſum hominis, Alæ auibus additæ ſunt, ut harum uelut remigio ex uno ſe loco transferant in alium, nõ ut uolatu dextro ſiniſtroue, dextra nobis aut ſiniſtra portendant, ſic de cæteris. De tota rerum natura dicitur, Et uidit Deus omnia quæ fecerat, & erant ualdè bona, id eſt, à Deo creata, congruentia ad ordinem in mente diuina, deſtinata ad bonos uſus neceſſarios hominum generi & animantibus ac naturis cæteris propter hominem. Approbat Deus opus ſuum, quod ita condidit, ut naturis ſingulis & actiones congruentes, et uires actionum effectrices indiderit, terrenaq; cœleſtibus ea ſerie & lege copularit, ut conſenſus ſit cognatioq; horum inferiorum cum ſuperioribus admirandus. Quæ in hanc elementarem mundi regionem concluſit corpora, ea ex quatuor elementorum miſcuit temperie. Hæc rurſus coalitu ſubſtantiarum fractarumq; mixtione qualitatum temperie, & reliqua gignunt qualitatum genera multiplici diſcrimine, pro ut diuerſimode in alijs corporibus coëunt inter ſe ac miſcentur, & effectus pariunt naturæ mixti congruentes, qui cum exerant ſeſe in corporibus, atq; eorundem conſtitutiones uigorem & mutationes proferant ac ſubijciant oculis ac ſenſibus reliquis, certe conſiderandi ſunt, ut inde de ipſis naturis & ſequuturis effectibus ratiocinemur. De his copioſius infra.

Quæ ſint prima diuinationum ſeu prædictionum genera, quæq; ex his conceſſa, quæ ſuperſtitioſa, impia, & prohibita.

Μαντικὴν Græci, Latini diuinationem uocarunt, præſenſionem & ſcientiam rerum futurarum. Huius duo prima genera fecerunt Ariſtoteles & Cicero, Vnum artificioſum nominarunt, quod artis particeps eſſet, & complecteretur ea, quæ coniecturis explicantur, aut euentb. animaduerſa ac notata ſunt. Eſt enim ars in ijs, qui res nouas coniectura proſequuntur, ueteres obſeruatione didicerunt. Retulit huc Cicero cum ea quæ poſita in monumentis ac diſciplina, libris aruſpicinis, fulguralibus, ritualibus, auguralibus & ſimilibus tractata ſunt ab Hetruſcis: tum alia quæ ſubita coniectura declarabantur, nec præceptionibus aut regulis comprehenſa erant.

Alterum naturale appellarunt, quod arte careret. Carent autem arte ij, qui non ratione aut coniectura obſeruatis ac notatis ſignis, ſed concitatione quadam animi, aut ſoluto liberoq; motu futura præſentiunt, quod & ſomniantibus ſæpè contingit, & nonnunquam uaticinantibus per furorem.

Deſumpta eſt autem ex Platone hæc diſtinctio, qui in Phædro diſcernit inter μανίαν & οἰωνι-

ϛικὴν

στικὴν, ita, ut μανίαν, (à qua uoce μανικὴν, & interposito ταυ, μαντικὴν defluxisse conijcit) uocet illam ex afflatu dæmoniaco conceptam cum furore anim uatidicam & diuinatricem: οἰωνιστικὴν uerò artem legibus & regulis certis ex signis aut Physicis aut alijs superstitione assumptis texentem prædicta. Estq; Græcis οἰωνιστικὴ nomen generis, quod complectitur omnia non ex uatidico & furioso impetu nata, sed arte ex obuijs & antegreßis signis causisue qualibuscumq; excusa monita & præsagia. Plato οἰωνιστικὴν dictam existimat, quasi οἰονοιστικὴν, ut dicetur inferius. De augurijs enim idem quoq; uocabulum usurpatum est.

Constituerunt hæc prima diuinationum genera illi, ut homines ignari prorsus ueræ Relligionis & fascinati æthnicis superstitionibus atq; imposturis Diabolicis, confuderuntq; sine ullo discrimine prædictiones omnes, Ita tamen ut ferè de Diabolicis maxima ex parte & superstitiosis pertractent: Reliquas, quarum in natura constant εὔλογα αἴτια, uix perstringant, aut obscura mentione notent.

Nos qui ex uerbo patefacto diuinitus scimus quæ condiderit Deus, & ratione duce atq; experientia magistra discimus aliquo modo, ad quos usus res creatas compararit ac destinarit, quæ inspici ac considerari, quæ non obseruari uelit,

quæ

quæ uerò ordini instituto diuinitus aspersserit Diabolus, ut Deum Deiq; absolutißimum opus deformaret, & genus humanum de ueris excussum deiectumq; sententijs, infinitis & inextricabilibus plurimorum errorum labyrinthis implicaret: de his inquam edocti testimonijs diuinis, tum reijcimus hanc distributionem uaticiniorum, tum multa genera diuinationum ab Æthnicis relligiose culta, conseruata & usurpata, in uniuersum damnamus ac detestamur. Et Deo gratias agimus, quòd communicata Euangelij sui luce de filio Mediatore, & accensis atque illustratis cordibus nostris Spiritu suo sancto, ostenderit rursus quis sit uerus Deus? ubi quærendus sit? quomodo coli uelit? quæ requirat & approbet? quæ abominetur & seuerißime puniat? ac precamur ardentidus uotis, ut hanc lucem in nobis conseruet & augeat, & defendat corda nostra aduersus furores illos diabolicos, Æthnicos, Mahometicos, Anabaptisticos, & similes, qui abducunt animos à uerbo uoce diuina prolato, & tradito ac commendato à Christo & Apostolis, & uel alia quærunt extra uerbum numina, uel nouas expectant ἐνθουσιασμοὺς è cœlo.

Recensemus autem quatuor diuinationum prima genera, μαντικὴν πνευματικὴν, διαβολικὴν, φυσικὴν ἢ τεχνικὴν, κοίνην ἢ δημώδη. Hæc ideo constituimus, ut Æthnicas simul omnes comple-

complectamur, & quæ ex his in natura cauſas habeant ac retineri ſine impietate poßint, quæ prorſus impiæ aut ἀναπολόγητοι ſint, monſtremus. Non paucæ enim etiam ex harum numero ita à quibusdam excuſantur & ornantur, ut imperitis facile fucata ueritatis ſpecie imponant.

μαντικὴ πνευματικὴ uſitatè in Eccleſia προφήτεια uocatur. Nos ſequuti autores Eccleſiaſticos πνευματικὴν ideo appellamus, quòd inſtinctu afflatuq; Spiritus ſancti funditur. Referuntur huc omnia uaticinia ueteris & noui Teſtamenti. In nouo Teſtamento multa extant à Chriſto ipſo edita & Apoſtolis, de calamitatibus & afflictionibus oneraturis Eccleſiam in hac uita, de regno Antichriſti, de ſignis præceſſuris nouißimum diem, de æterna & beata uita Electorum, & ſimilia. Vetus plures habet, de duratione, diuerſa gubernatione, ac differentibus ſtatibus, & de momentis præcipuarum ac fatalium mutationũ mundi, qualis eſt prophetia ex ſchola Heliæ profecta, Sex millia annorum ſtabit mundus, duo millia inane, duo millia lex, duo millia Chriſtus, & ſi quid deerit propter peccata noſtra decidetur. Item de diſtinctis quatuor mundi monarchijs, atq; earundem ordine, interitu, inſtauratione, & rebus in quolibet imperio gerendis, qualia ſunt Danielis & Eſaiæ uaticinia. Item de mutationibus, ruinis & colliſionibus regnorum, qualia multa in Eſaia reperi-

reperiuntur & Ieremia, de regno Iudaico, Israëlitico, Ægyptio, Syriaco, Assyrio, Persico, Græco. Item de futuro Meßia, de tempore quo uenturus esset, assumpta natura humana ex uirgine, de loco in quo nasci eum oporteret, de familia & origine, de paßione & resurrectione, de collectione Ecclesiæ ex Iudæis & Gentibus, ac perpetua eius gubernatione, conseruatione & propagatione, & præter hæc alia, quæ proprie ad Iudaicum populum pertinebant, de pœnis & calamitatibus, & mutatione Reipub. in populo illo, de abducendo populo in Aßyriam, de liberatione eiusdem & restitutione politiæ Iudaicæ, de regni Iudaici excidio ac deletione. Erant enim perpetuo in illo populo Prophetæ, qui à Deo solo excitati, instructique donis Spiritus sancti peculiaribus, non solius doctrinæ curam agebant, nec doctorum tantum fungebantur munere, uerumetiam in regimine politico Regibus præsto erant, gubernabant piorum Regum consilia, & quid facto opus esset, ubi pericula immінerent, monebant: Impijs Regibus clades & calamitates omnimoq; quæ euentura essent Regno propter populi & principum peccata, denunciabant: & certa atq; illustria habebant testimonia, quòd mißi essent à Deo, & Spiritu sancto regerentur, nec possent errare, Sicut multo ante promiserat Deus, inquiens, Suscitabo eis Prophetam de medio Fratrum suorum, & ponam

nam uerba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia quæ præcepero ei. Eadem fuit concio Apostolorum, sed hoc differebant à Prophetis, quòd exhibitum Christum mactatumq; pro peccatis generis humani & resuscitatum à mortuis ac regnantem ad dextram Dei patris prædicabant utrique populo, Ethnico & Iudaico, & mandata nulla de gubernatione ciuili habebant, Imo arcentur à gubernaculis imperiorum et dominatu expresso interdicto, Reges gentium dominentur uobis, Vos autem non sic. Cæteris conueniebant. Vtriq; enim eadem uocationis & doctrinæ testimonia habebant, Nimirum multiplicia miracula, & exactißimum consensum doctrinæ suæ ac uaticiniorum cum patefactis antea testimonijs de uno uero Deo, eiusq; essentia ac uoluntate, & ueris cultibus, deq; promisso generi humano Meßia filio Dei quæ nota uel sola semper ueros doctores & Prophetas à Pseudoprophetis secernit.

Sed cum omnibus temporibus inde usque ab initio Diabolus opera Dei æmulatus sit, & quibusdam præstigijs, quandoq; & ueris miraculis suos furores confirmarit: diligenter discrimen consideretur miraculorum Ecclesiæ & Diaboli, quæ duobus discrepant, Impoßibilitate & Finibus. Primum Prophetæ & Apostoli, ut Ecclesia omnium temporum, habuerunt miracula peculiaria et propria, longe supra dæmonum uires posita, quæ

nullo modo imitari Diabolus poteſt. Talia plurima ſacræ Literæ celebrant. Primi parentes primo & horrendo caſu excußi gratia Dei, & in æternum ſua culpa præcipitati interitum, reſtituuntur uoce & promißione diuina, donanturq; remißione peccati, iuſticia noua & uita æterna, & conſtituitur Filius Dei λυτρὸν & mediator apud Deũ pro genere humano, defenſor uero & cuſtos Eccleſiæ aduerſus tyrannidem Diaboli. Delabitur ignis cœlitus & uictimas ſanctorum correptas deuorat & exurit. In exordio mundi Enoch, deinde Helias, adhuc induti corporibus, uiui rapiuntur ad Dei æternam & inuiſibilem conſuetudinem. Dum conſtruitur turris Babylonica uarietate linguarum diuerſarum turbantur & impediuntur operæ. Nohe ſeruatur & defenditur cum ſuis in prima illa, & uniuerſali mundi κατακλυσμῷ, cum uniuerſum hominum & animantium genus, (illis quæ ipſe ſepararat et concluſerat in arcã exceptis) inundatione mergeretur, quod quidem multo ante ipſe prædixerat. Sara Abrahæ coniunx ſterilis et effœta, fit fœcunda, & parit filium Iſaac. Moſes multa ingentia edit miracula, quorum etſi quædam Diabolus per ἐπῳδοὺς & Magos Aegyptios effingit, ac repræſentat ludibrio faſcini & præſtigiarum, omnia tamen præſtare nequit. Eſtq; inter illa miracula hoc uel maximum, Diabolo prorſus ἀμίμητον, quod Iſraëlitis interclufis mari rubro,

discussæ ac dehiscentes & cursu represso rupium instar consistentes aquæ transitum præbent, Deo per diuisos undarum fluctus uiam sternente, ad ictum baculi. Iosuæ dimicanti contra quinq; Reges, qui Gabaonitas oppugnabant, Sol & Luna, id est, omnium stellarum orbes, concitatißimo, quo circumaguntur, motu inhibito & fixo diuinitus, subito consistunt. Mosi, Heliæ, Salomoni immolantibus ignis cœlitus demissus uictimas inflammat ac consumit, & quidem largißima perfusas & madefactas aqua. Non potest hoc perficere Diabolus, etsi ludibria quandoq; similia oculis obijcit, ut cum Seleuco Pellæ rem sacram facienti, ligna aræ imposita sua sponte se ad simulacrum Iouis conuerterunt, & sine igne sua sponte exarserunt, aut cum ex lignis extructis in ara Egnatiæ Nymphæ in Appulis, et nō incensis, repēte flammæ exilierunt, aut cum in colle Vulcanio apud Siculos iuxta Petrensium stagnum Sarmentorum fasces ex sese sua sponte ignem conceperunt, & nullo carbone adhibito, nulloq; flante halitu in incendium eruperunt, quæ tamen fabulosa esse aut fascino excœcatis hominibus miseris à Diabolo perfecta, igne subdito reor. Resuscitant mortuos Helias & Helisæus, Helias Sareptanæ uiduæ, Helisæus Sumanitidis filium. Domino benedicente, non deficit lecythus olei uiduæ Sareptanæ, de quo famis tempore pascebat Heliam, idem contingit intercesione Helisei Suma-

ſei Sumanitidi. Neutrum imitari Diabolus poteſt, non reuocat extinctos in uitam, neq; condit res nouas. Inſtauratio enim naturæ deſtructæ, & creatio, id eſt, effectio rei alicuius ex nihilo, ſolius Dei opera ſunt. Diabolus ditat furto aliorum facultatibus translatis ad alios. Ionas præcipitatus in mare, & à Balæna abſorptus, ſeruatur in uentre piſcis totum triduũm. Ezechiæ conualeſcenti regreditur Sol. Daniel regi Perſico ſomnia, quæ expergefacto exciderant, monitu Spiritus ſancti recitat & interpretatur, quod Dei proprium eſt, qui cum ſolus ſit καρδιογνώστης, ſolus ſenſus et cogitationes animorum introſpicit ac pernoſcit. Idem quatuor futuras Monarchias, & in quarta uenturum Dominũ clare prædicit, ac pene ipſum articulum aduentus definit. Talia uaticinia, quæ totam mundi hiſtoriã & imperiorum ſeriem atq; idæam complecterentur, nulla unquam gens habuit, nec præuidere eam diabolus poteſt. Non cient pluuias & reliqua meteora temperandis anni uicibus & terrenis corporibus reficiendis neceſſaria, cauſæ cœleſtes, Heliæ & Heliſei temporibus, Deo actiones earum ſuſpendente & inhibente, terraq; deſtituta fotu & rigatione cœleſti ſterileſcit. Viri Iſraëlitæ in ardentiſſimum concluſi caminum à rege Chaldeo, non modo non uſtulantur, ſed ne quidem uim flammæ præſentiſcunt. Solius hæc Dei ſunt opera ἀμίμητα diabolo, atque

ut ſolus

ut ſolus Deus autor eſt & Dominus naturæ, ita ſolus ſiſtere curſus rapidißimos orbium cœleſtium, & uires actionesq; rebus creatis attributas cohibere, impedire aut mutare poteſt. Chriſto moriente, toti terræ ſolis lumen uelut extinctum deficit atq; euaneſcit. Eijciunt ex obſeßis dæmones repugnantes, uitæ reſtituunt mortuos, & ſimilia edunt miracula Chriſtus & Apoſtoli. Chriſtus ſeptem panibus quatuor millia, quinq; panibus quinq; hominum millia paſcit, & ſaturatis omnibus, reliquijs ſolis, quæ ſupererant ex panibus ſeptem, ſportas ſeptem, ex quinq; panibus duodecim ſportas implet. Idem aquam mutat in uinum, quod tantum naturæ omnipotentis opus eſt, cui ſoli creaturæ cedunt et obediunt. Nec uel transmutatio naturarum inter ſe, uel unius in alteram conuerſio ſubita ſolo iuſſu effecta, à creatione diſcrepat. Sed ſuperant et hactenus commemorata miracula et omnium creaturarum captum, Natiuitas Filij Dei & paßio eius ac reſurrectio. Naſcitur Ieſus Chriſtus æternus καὶ μονογενὴς æterni Patris filius, & diuinæ atq; æternæ naturæ ſuæ indißolubili fœdere copulat naturam humanam, in utero puræ et impollutæ uirginis ſine uirili ſemine. Idem quieſcente natura diuina, ſuſtinet cruciatus, quantos nulla hominum mens metiri unquam aut capere poteſt, & moritur pro genere humano, ac deuicta morte reſurgens multa ſecum beatorum millia ſuis indu-

ta corporibus & uiuificata uelut in triumpho ad æternam Dei consuetudinem traducit. Ad horum miraculorum conspectum & cogitationem obstupescunt sancti Angeli, expauescunt & pene exanimantur dæmones. Hæc & similia miracula Ecclesiæ, prorsus ἀδύνατα sunt & ἀμήχανα diabolo, Non potest uel si rumpatur reddere uitam cadaueri, etsi præstigijs quandoq; inanes species aut εἴδωλα uiuis similia oculis offundit.

Audiuimus Bononiæ fuisse cithariſtriam uirgĩnem, caram multis propter artem, quam uita functam Magus quidam alligato ad alas fascino ad eum modũ, Diabolo colludente, adornarat, ut cœtus hominum, congressus publicos, & conuiuia frequentaret, caneret fidibus consueto more, nec à uiuis differre uideretur, etsi palleret plus nimio. Incidit in hanc forte alius quispiam magus, & animaduersa (Diaboli monitu) impostura, cadauer, inquit, est ista, fascinumq́; sustulit. Eo amoto, statim ipsa ad terram collapsa iacuit exanimis. Sic sæpe alias ludit Diabolus, nequit tamen semel extinctis halitus adflare uitales & solutam carcere ac uinculis corporis animam reddere.

Secundum discrimen sumitur à finibus miraculorum. Finis miraculorum Diaboli ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον est, uel erroris furorisue manifeste impij, blasphemi & contumeliosi in Deum, aut sceleris alicuius confirmatio, præceptione, aut appro-

batio,

batio, ut falsorum dogmatum, Idolatriæ, supersti-
tionis, iniustarum cædium, furtorum, fœdarum li-
bidinum, & turpitudinis, quibus & præcipue de-
lectantur dæmones, & quæcunq; possunt occasio-
ne immergunt homines ualidißime, tum quòd iu-
sto & casto Deo maxime displicere omnem ἀκα-
θαρσίαν norunt, tum ut opus generationis pollu-
ant & defœdent, quod ad propagationem & con-
seruationem generis humani constitutum uident.

Sic uaticinia Tyresiæ & Calchantis iubebant
mactare humanas uictimas, & stabiliebant præsen
tem εἰδωλωμανίαν, atq; illam prodigiosam de
plurium Deorum numero opinionem. Tiresias pro
mittit Thebanis uictoriam, sed ea lege, ut Creontis
filius mactatus fiat uictima pro patria. Calchas di
uinat de excidio Troiæ & pollicetur successus, sed
simul iubet Agamemnonis filiam immolari. Ioni-
bus petentibus remedium ab oraculo Delphico ad
uersus sæuißimam luem, quæ horribiliter grassa-
batur in tota uicinia, respõdet Delphicus Dæmon,
non desituram luem, nisi litetur Dianæ Triclariæ
Melanippus cum Comethone, quam in Dianæ tem-
plo ipse stuprauerat, & nisi annuatim eodẽ tempo
re pro Menalippo elegantißimus iuuenis, Pro Co-
methone puella uenustißima ad aram Dianæ ma-
ctentur. Idem Messenijs in longo illo & diuturno
bello, quod cum Lacedæmonijs gesserunt, sciscitan-
tibus de exitu, promittit uictoriam, sed ea conditi-

one, si Virginem puram ex Æpytidarum familia Deo immolarent, ibi cum Aristodemus unus ex præcipuis familiæ Æpytidarum, gratificaturus patriæ, filiam quam habebat unicam, destinasset sacrificio: alius quispiam amore puellæ impulsus, quo miseram seruaret, ex se grauidam esse, & idcirco litari Deo non posse fingit. Pater, eo audito, ingenti exardescens iracundia, mox interfectam filiam dissecat. Paulò post noctu secundum quietem fœda specie sauciatæ et concisæ filiæ grauiter consternatus, ad tumulum eius semetipsum iugulat. Horresco cogitans cum immania illa superstitionum portenta, tum teterrima flagicia & cædes abominandas, quæ à Diabolo excitatæ & confirmatæ, adeo inualuerunt & peruagatæ sunt per omnes gentes, ut etiã in populũ Dei peruaserint. Hunc enim, præterquam quod nefanda & multiplici idolatria, contumacißime abiectis oraculis et legibus cœlestibus, se polluit: etiam liberos cremasse idolo Moloch in ualle Gehennon plus quam beluina crudelitate legimus. Talia non ab illa æterna mente, iusta, casta, misericorde, conditrice rerum & conseruatrice, sed absq; omni dubio ab autoribus dæmonibus oriebantur, qui odio ueri Dei inde usq; ab initio, in conscientias & corpora hominum, quauis occasione, crudelißime seuierunt.

At miracula Ecclesiæ, Prophetarum, Apostolorum

lorum directa sunt ad confirmationem ueræ doctrinæ traditæ diuinitus, et uerorum cultuum, consentiuntq; cum uerbo ante patefacto de uero cultu & Filio Dei. Semper enim Ecclesia proprijs quibusdam claruit miraculis præ gentibus cæteris, quæ de doctrina antea promulgata testimonia dicunt, & quidem eò exhibentur, ut per ea signa uerus Deus innotescat ac celebretur. Est ergo hoc primum genus diuinationum, quod proficiscitur à Spiritu sancto regente corda eorum, qui diuinitus ad hoc munus & immediate certis testimonijs uocantur, aut alioquin cœlitus à Deo certis uisionibus ostenditur. Secludantur autem ab hoc genere χρησμοὶ & θεομάντειαι à Græcis dictæ, de quibus infra pertractabitur.

μαντικὴ φυσικὴ, ἢ τεχνικὴ, intuetur & considerat naturas rerum conditarum, & scrutatur quibus quæq; sint uiribus præditæ, quid natiua ui sua efficiant, quibus sint dedicatæ atq; addictæ usibus, quibus causis naturæ rerum uel uicientur ac deprauentur, uel dissoluantur prorsus ac destruantur, seriem denique connexionemq; causarum secundarum peruestigat, & qua ui quæq; sibi iunctam & copulatam causam moueat atq; afficiat, quas qualitates ordine distributis mundi corporibus imprimat: & ex causis de effectibus sequuturis ratiocinatur, ac uicißim ex effectibus naturas rerum καὶ δυνάμεις æstimat atq; ostendit

sine superstitione. Voco enim μαντικὴν φυσικὴν *prædictiones, quæ sumuntur à causis signisq; in natura ordinatis diuinitus, quæ signa sunt aut causæ, aut effectus, aut proprietates, quæ ordine naturæ consequuntur causas aut effectus. Condidit enim Deus naturam eo modo, ut singulis rebus mirandas ac peculiares uires certarum actionum effectrices indiderit, his actionibus & effectus certi & alia accidentia lege quadam naturæ congruunt ac respondent, imo præter causas, effectus & alia* συμπτώματα, *sunt in uniuersa natura, plurima uel futurorum euentuum, uel aliarum rerum, quæ nondum conspiciuntur uera signa, diuinitus condita ad hunc usum, ut uel præsignificent aliquid, uel de ignotis & cognitu tamen necessarijs erudiant homines, sintq; uelut uestigia sensibus obuia, quæ deducant oculos & animos ad rerum ipsarum procul ex conspectu amotarum atq; abditarum inspectionem. Horum contemplatio, obseruatio, ac diligens pensitatio, nequaquam legi Dei aduersatur, neq; Deo displicet. Sed est consideratio diuini operis atq; ordinis miranda arte ad Ideam, quam antea in mente sua Deus præformarat, effecti atq; conformati, necessaria homini in tota uita multis de causis, ut apparebit, cum singulas eius explicauerimus differentias, & si quis in natura non esse, aut inania esse contenderet, manifesto mendacio Deum offenderet. Vtq;*

prior

prior ſpecies certa habet et indubitata teſtimonia, quæ immediate à Deo eam proficiſci neceſſario conuincunt animos, Sic hanc quoq; & diuinam eſſe & concedi, approbari, imo requiri & præcipi diuinitus tota rerum creatio euidentißime probat ac teſtatur.

Etenim ideo Deus ex arcana ſede ſua prodiens hoc pulcherrimum mundi domicilium tanta ſapientia fabricauit, tantaq; rerum uarietate compleuit atq; exornauit, ut ceu theatrum exquiſitißima arte elaboratum atq; expolitum, ſapientiam artificis oculis contuendam proponeret. Hominem uerò, à quo agnoſci ac celebrari uoluit, ideo tanta mentis perſpicacitate, tãq; præſtanti intelligentia inſtruxit, & ſenſibus donauit acutißimis, qui indices eſſent menti rerum foris obuerſantium, ut cum oculis animoq; perluſtraret, & hoc undiq; obtenſum cœlum & reliquas mundi partes, cumq; ſemetipſum euolueret, & ſui corporis ſtructuram, mentisq; & liberæ uoluntatis, atq; his inſeruientium uirium præſtantiam expenderet: cogitaret de Architecti immenſa atq; infinita ſapientia, bonitate, miſericordia, iuſticia, deq; perpetua eius præſentia, & inexhauſto erga genus humanum amore. Quòd ſi in primis homo ueſtigijs perſtitiſſet, retinuiſſetq; acceptas in creatione dotes, quid quæſo fuiſſet aliud hominũ uita, quàm talis philoſophia. quæ perpetua gratiarum actione & inuocatione

Deum

Deum & uerbo ſua uoce tradito, & hac rerum creatione patefactum, coluiſſet, celebraſſet, ac collaudaſſet? Quanquam autem hebetata ſit mentis acies adeo, ut neutiquam amplius in naturas rerum penetret, imo uix externas ſpecies quomodocunq; aſſequatur & intelligat: Vult tamen etiam nunc aſpici naturam Deus, & ſapientiæ ſuæ, bonitatis, prouidentiæ teſtimonia inquiri atq; erui. Et quamuis ſunt quædam incerta propter mentis imbecillitatem & caliginem, quæ ὥσπερ σκιαί τινες καὶ εἰκόνες ἐν ὕδασιν, facile elabuntur ex animis, & euaneſcunt, quædam, imo plurima nondum explorata ſunt: tamen è diuerſo plurima ſunt certa cum ex ijs notionibus certis atq; immotis, quas naſcentes nobiſcum afferimus, tum ex perpetua & ſibi conſentiente experientia, quæ Deus nota eſſe uoluit. Ea uel negare, uel cauillari amētis eſt. Atq; in qualibet arte, quæ uera ſunt, & certa, ſeu ex inſitis nobis à prima origine notionibus, ſeu ex congruente ſibi perpetuo ſenſuum indicio ac relatu: ea ſciamus eſſe donum Dei communicatum ſingulari beneficio diuinitus, quod non calumnijs prægrauare, aut commenticijs & nouis opinionibus deformare, ſed illuſtrare nos expolire & augere decet diligentia & meditatione. In hoc genere ſunt prædictiones phyſicæ, extructæ ex cauſis phyſicis perpetua experientia comprehenſis, quarum quanquam paucæ ſunt demonſtra-

tiones

tiones, tamen ex his ipsis, si explicentur, atq; ad usum dextre accommodentur, multo plura erui & iudicari possunt, ut in Arte medica periti experiuntur.

At carere superstitione omni ueras physicas prædictiones manifestum est. Etenim sumuntur uel à causis physicis, uel ab effectibus, uel à signis naturalibus & ordinatis, uel ab ijs quæ uelut symptomata effectus à causis ortos consequuntur, id est, omnia rerum futurarum & abditarum in natura indicia & argumenta aut sunt αἴτια aut σημεῖα τῶν γινομένων φυσικά, aut συμπτώματα, ἢ πάντα ἢ ἔνια τούτων ἢ ἓν μόνον. Addo nominatim à causis physicis, quibus intelligo naturas creatas, et τὰς δυνάμεις rerum conditarum à Deo ipsis attributas, quæ Deo adiuuante, conseruante, & uigorem conferente, efficaces sunt: Eodem prohibente & impediente cessant agere, Et excludo Diaboli conatus, consilia, astutiam, & solertiam in imitatione operum Dei, qui etsi fuit conditus à Deo, & excellentibus ornatus dotibus, tamen libera se uoluntate auertit à Deo, cumq; desciuisset, factus hostis Dei, cepit dotibus illis & potentia abuti ad obscuranda aut deformanda opera Dei, & ludificandos, decipiendos, atq; opprimendos miseros homines, & quæcunq; molitur, peragit, aut conficit Diabolus qualiacunque sint, nego esse physica. Excludo etiam ea, quæ

hominos

homines uel malicia sponte, uel connata superstitione, uel Diaboli impulsu, contra expressa Dei mandata, & naturæ ordinem instituerunt et exercuerunt, qualia multa postea recensebimus. Etsi enim Deus conseruat naturam hominis, qualis nunc est, conseruat etiam agendi modum ipsi attributũ: tamen non est efficax causa ullarũ actionum suo ordini repugnantium. Sic enim condidit uoluntatẽ hominis, ut esset liberum agens, ut posset tueri ordinem, aut eodem neglecto uel uiolato suo rapi & ferri impetu. Agit ergo cum uoluntate Deus, iuuans & sustentans ordine agentem. Sed non iuuat ruentem contra ordinem, etsi eam sustentat. Nec amplius uoluntas est causa ordinata, Cum ordini renititur ac repugnat, sed obsequitur tunc aut inclinationibus ex lapsu & naturæ deprauatione contractis, uel instinctui Diaboli, qui perturbat eam, quacunque occasione potest, & ex uno errore aut scelere pellicit ac pertrahit in aliud.

Porro ad signa itidem diserte adiungo naturalia & ordinata, ut explodam & procul remoueam signa, quæ uel Diabolus applicat aut offundit rebus creatis ad uexandos homines, uel Æthnici omnibus temporibus, excœcati Diabolico fascino, iisdem contra ordinem naturæ diuinitus institutum affinxerunt. Signa autem nomino notas in rebus creatis subiectas sensibus, quæ aliàs causæ sunt euentuum significati, aut alioqui præcedunt

dunt propter aliquam copulationem cum causis, aliàs effectus sunt, aut alioqui sequuntur propter aliquam copulationem cum effectibus. Exempla *singularum differentiarum suppeditant, pars ea* Medicinæ, *quæ* συμειωτικὴ *dicitur,* μετεωρολογία, φυσιογνωμοσύνη, *& aliæ artes physicæ.* Exempli *causa,* Laßitudo,*languor,& sensus debilitatis, in artubus, signa sunt secuturæ* ἀρθρίτιδος. Dyssenteria,*si ab atra bile inceperit,lœthalis est.* Traiectiones *aëris siccitatē indicant,quæ si ad unā partem feraatur,ab angulo illo uentum: si in diuersas partes ferātur,aquarū imminutiones,aëris turbationes,exercituum incursiones indicant.*

Tale *est* Arati *prognosticon ex halonum numero,situ,& dissolutione, de futuris tempestatibus.*

Εἰ δὲ κὲ μὶν πᾶσαν ἅλωαὶ κυκλώσαντι
ἢ τρεῖς, ἤε δύω περικείμεναι ἤε μί' οἴη
τῇ μὲν ἢ ἀνέμοιο γαληναίης τε δοκεύειν
ῥηγνυμένη ἀνέμοιο, μαραινομένη δὲ γαλήνης.

Prognosticon Ptolomæi *de tempestatibus ex* Cometis; αἱ μὲν τῶν κομητῶν συστροφαὶ πάντοτε αὐχμοὺς καὶ ἀνέμους προσημαίνουσι. καὶ τοσούτων μείζονας, ὅσον ἂν ἐκ πλειόνων μερῶν καὶ ἐπιπολὺ ἡ σύστασις ᾖ. *In his & similibus signa, ut manifestum est, causæ sunt effectuum significati.* Atra bilis *incipiēte dyssenteria effluens, lœthale signum est, quod acredine sua exulcerationem*

tionem efficiat in intestinis à cancro non differentem. At cum cancer in exterioribus consistens, aut omnino non, aut perquàm difficulter curari possit, quanto magis, ubi intestina occuparit; immedicabilis erit, cum nec medicamenta recte adhiberi, nec sectiones, ustionesue tentari poßint, & ab excrementis illac transeuntibus, continuo irritetur. Sic de cæteris.

Non causæ sed effectus sunt signa Physiognomicá pleraq;, quæ ex moribus, affectibus, motu, figuris, coloribus, & similibus sumuntur, qualia multa Galenus enumerat in parua arte, ex quibus de temperamentis partium iudicium facere docet, et Aristotcles Polemon et Adamantius in Physiognomonicis. Nec causæ nec effectus, sed quiddam cum causis & effectibus coniunctum, sunt illa signa, quæ in solis lunæq; lumine obseruantur, & his similia. Qualia sunt, Si Luna triduo ante uel post Nouilunia, aut plenilunia, aut medium tempus, quo soli quadratur, tenui puraq; luce nituerit, nilq; circum dederit eam: serenitatem spondebit. Si tenui rubuerit luce, & tremere uisa fuerit: uentos denunciabit, ex ea orituros parte, in quam ipsa ab Ecliptica declinat. Sin nigra, pallida, spissaq; apparuerit: hyemes & imbres minabitur.

Etsi uerò sunt signa atque effectus in natura, quarum causæ ostendi nequeunt, paucorum enim effectuum ueras & primas causas peruidemus. tamen

men ea nec fortuita uel commenticia esse, nec subito nasci, neq; à Diabolis obijci, sed ab ipsis rerum occultis naturis, (quæ quales sint nunc in hac imbecillitate, ne diuinare quidem possumus) cieri, ex perpetuæ experientiæ testimonijs, iudicio & ratione adhibita, sani omnes æstimare facile, & à commenticijs aut superstitione sola, sine aliqua ratione in naturam introductis, quæ ἀνουτιολογητα uocantur, dijudicare possunt. Cometas quotiescunq; exardescunt, mutationes aliquas, clades aut calamitates portendere, certum est omnium temporũ experientia, causa tamẽ significati in conspectu non est, neq; à quoquam adhuc satis explorata est. Quanquam enim aliquam docti proferunt, ex magnitudine inflammationis, incendente corpora hominum, & biliosi humoris feruorem acuente atq; augente copiam, qui deinceps ciet feruidos ac rapidos motus, & incitat homines ad rixas, contentiones, prælia, & cædes: tamen non sufficientem esse autores ipsi confitentur. At garritum auium, uolatumue dextrum uel sinistrum, aut exta hoc illoue loco, aut hac uel illa forma in dissectis pecudibus reperta, σημάντικα esse, prosperaue aut aduersa denotare, omni prorsus ratione caret, etsi Diabolus ut opinionem de talibus obseruationibus confirmaret, concepta omina, aut collectas inde significationes euentu quandoq; comprobauit. Sed de his inferius dicemus, & agno-

scere superstitiosa, eaq́; separare & secernere à physicis non est difficile.

Est igitur quædam Physica diuinatio, quæ ex causis ratiocinatur de effectibus, seu quæ ex causis uniuersali experientia certo cognitis ac confirmatis, extruit prædictiones de sequuturis effectibus, quibus respondent euentus, nisi impediantur diuinitus uel alijs causis fortioribus ac potentioribus, & ea concessa est homini, ac pertinet ad hoc dictum, Omnis creatura Dei bona est. Quæ uero sint eius differentiæ, quantum sit in quibusq́; certitudinis, & quousq; progrediantur, & quibus insistant atq́; innitantur principijs, quantumq́; sit prædictionibus physicis tribuendum, quo loco collocandæ sint, quo ordine & modo usurpandæ, deinceps constituemus.

μαντικὴν διαβολικὴν uoco omnia uaticinia, quæ uel expresso mandato Dei sancita, uel cœlestibus testimonijs aut exemplis sacræ Scripturæ approbata non sunt, uel nullas in natura causas habent, siue immediate à Diabolo profecta, & cum manifesta impietate coniuncta, siue ex sola nata superstitione, & errore recepta atq́; usurpata, & usu temporis confirmata sint. Tales prædictiones omnes cuiuscunq́; sint generis, generalibus primæ tabulæ mandatis prohibentur, Non habebis Deos alienos coram me, Non assumes nomen Dei tui inuanum. Extant etiam fere singularum differentiarum

rum peculiares prohibitiones, & peculiaria ac seuera interdicta cum horrendorum suppliciorum coniuncta comminationibus, quas recensebimus, ubi de singulis seorsum dicemus. Etenim non uult nos Deus uel abuti creaturis ad alium finem non ordinatum, uel tribuere creaturis, quæ soli Deo debentur, uel fingere aut constituere arbitrio nostro, quæ condita atq; expressa in naturis non sunt. Multo minus uult nos pacisci cum hostibus suis Diabolis de patefactione aut denunciatione futurorum, aut quouis modo sciscitari ex illis occulta, aut quærere uel petere auxilia, consilia, defensiones, remedia morborum, liberationes ex periculis, læsiones aliorum, aut similia. Et uehementem iram suam aduersus eos, qui uel consilijs, opera, ductu, patefactionibus Diaboli utuntur in quemcunq; finem, uel se Dæmonibus tanquam mancipia agitandos, aut tanquam organa ad scelerum exequutionem usurpandos dedunt, atrocißimis & tristißimis pœnis declarauit.

Cæterum quidquid huius generis diuinationum unquam fuit, id omne uel Diabolus exercuit ac protulit, aut ipse, per obsessos, afflatos, & raptos extra sese, uel homines postquam amiserunt cœlestia oracula de uero cultu Dei, aut superstitione ex naturæ post lapsum deprauatione propagata, aut præstigijs decepti Diabolicis, peperer ũt atq; inuexerunt; diabolus uero auxit & stabiliuit.

Dæmonum eſt & fuit magna potentia, aſtutia & calliditas incredibilis, ſapientia tanta, quanta in nullis alijs creaturis præter ſanctos Angelos, perſpicacitas acutiſsima, ἀγχόνοια in interpretandis notis et ſignis præcipua, uigilantia ſumma, artificium ſtruendi technas pernicioſiſsimas fuco ſpecioſiſsimo incomparabile, malicia infinita, odium erga genus humanum ἄσπονδον καὶ ἀνήκεστον. Quanquam enim ea quæ Dei ſolius ſunt, efficere nequeunt, Non condere res ex nihilo, non inſtitutum diuinitus naturæ curſum impedire, deſtruere, aut mutare, non deſtructa penitus inſtaurare, non peruidere ac pernoſcere ſenſus & cogitata animorum, deniq; non proſpicere poſſunt, quo modo fata mundi, Imperiorum, aut ſingulorum diſpenſaturus aut gubernaturus ſit Deus, priuſquam uoce diuina illa promulgantur & declarantur: multa tamen imitantur ſeu uere ſeu falſo, multa præuident ea perſpicacitate & ſagacitate, quæ naturæ ſpiritualis & à ſordibus atq; inquinamentis pollutorum corporum liberæ propria ſunt, multa ex illis quæ prodita ſunt, incredibili ſolertia ratiocinantur & colligunt, multa ex ſignis obuijs uel phyſicis uel ethicis, quæ in moribus uniuscuiusque cernuntur argutiſsime eliciunt atque eruunt, multa in Imperiorum & hominum priuatorum negocijs moliuntur et adminiſtrant ipſi, multa mouent & turbant, texuntq; mira calliditate telas

longas

longas nobis inextricabiles, quibus præter opinionem implicantur & irretiuntur multi. Ostendit & exaggerat Dæmonum potentiam Paulus grauißimè in Ephesijs, cum armat & munit pios ad certamina, quæ quottidie nobis expectanda et subeunda sunt, & hortatur nos, ne ignauia, negligentia in exercitijs fidei & inuocationis, aut securitate præbeamus hosti occasionem nos adoriundi. Inquit enim de Diaboli potentia, ὀυκ ἔστιν ἡμῖν πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἄρχας, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευμάτικα τοῖς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.

Sed quousq; se extendat perspicacitas & potentia dæmonum, quantumq; prospicere ac prænunciare poßint inquiramus. Primū *etsi fata* Imperiorū, Ecclesiæ, & *singulorum hominum, quæ in arcano* Patris, Filij, et Spiritus *sancti consilio, inenarrabili sapientia decernuntur, ignorant: ex* Prophetijs *tamen diuinitus patefactis per* Prophetas, *quantum nosse ex illis arcanis deliberationibus datum concessumq; hominibus est, tantum & ipsi de regnorum & mundi fatis intelligunt.* Imo *multo plus, quod astutia, sapientia, acumine, longe superant homines, & longius progrediuntur ratiocinando, atq; ex istis eliciunt alia non patefacta.* No*runt ex oraculis* Prophetarum *ubi & penes quos*

Imperia futura sint, per quos uiros & quo successu ea constituturus & administraturus sit Deus, quorū potentiā amplificaturus, quos deiecturus rursum ac depressurus, ad quam gentem, si ruant aut collabantur, translaturus sit, quo tempore, quibus modis, deniq; quæ forma, quis status futurus sit Regnorum, quanta periodus, qui hostes ea petituri sint & infestaturi, aliaq; huiusmodi. Inde & sua depromunt uaticinia Dæmones, & multa alia non singillatim expressa coniecturis argutißime colligunt. Præsciuit Diabolus ex Esaiæ & Danielis uaticinijs (quorum uterq; expresse adolescentem Alexandrum pingit) eum ipsum Alexandrum uicto Dario potiturum Asia uniuersā, & traducturum imperium à Babylonijs ad Græcos. Ideo ipsi consulenti oraculum Delphicum, extorquentique responsum ab inuita uate, tandem Pythia in hæc uerba prorumpens, respondit, Inuictus eris Alexander. Postea proficiscenti cum exercitu in Persas, prodigia plurima obiecit. In aditu Asiæ Orphei statua sudauit. Deinde Alexandro ad extremum cum Dario congrediente, aquila ex alto supra uerticem eius sese librare, & in aduersos hostes traijcere uisa est. Sine dubio fuerunt hæc Diaboli ludibria, efficta ad obseruationes prodigiorum & auguriorum, quæ tunc uigebant, stabiliendas. Darium contra ambiguis somnijs in falsam uictoriæ spem induxit. Sciuit ex Esaiæ pro-

phetijs

phetijs fore,ut Tyrus uastetur à Macedonibus.Inquit enim Esaias,Vlulate naues maris, quia uastata est domus,unde uenire consueuerant, de terra Cethim reuelatum est eis. Est autem Terra Cethim sine dubio Macedonia,sicut & ab Homero Macedones κήτειοι uocantur.Inde cum fuso fugatoq; Dario,copias Alexander ad Tyrum admouisset:monuit quẽdam qui diceret ciuibus,Apollinem urbem deserturum esse, ut cum euentus congrueret, fidem augeret oraculorum & tueretur atq; amplificaret idolorum autoritatem.

Ex ijsdem Esaiæ & Danielis uaticinijs prænouit fore,ut Assyriorum Monarchia aboleretur,& in potestatem redigeretur Medorũ ac Persarum, & quidem à Cyro,cuius nominatim Esaias meminit. Inde coniectatus est Cræsum etiam de regno Lydiæ periclitaturum esse. Quare & aliquanto ante τὸν πέμπτον ἀπόγονον Gygis, quod in Cyri tempora incidere eum prospiciebat,amissurum regnum Lydiæ præmonuit consultus ex sede oraculi Delphici,et postea cum ad regnum peruenisset Crœsus, ut fiducia opum suarum exultantem, superbientem, & Persicum regnum affectantem euerteret, χρησμῷ κιβδήλῳ,quod uictoriam in speciem ipsi annuebat, ad bellũ Cyro inferendum perpulit, quo moto uictus,captus, & regno exutus,uitam in Persia finijt. Exemplis historiæ plenæ sunt, Sed amphibolijs plerunq; & ænigmatibus

bus sua inuoluunt responsa Dæmones, uel quia de euentibus dubitant, ut cum solis ducuntur coniecturis & suspitionibus sine causis euidentibus, & sine oraculis cœlestibus, uel ut odio generis humani & nocendi studio tegant atq; occultent ueritatem. Delectantur enim mendacijs & pernicie nostra, lætanturq; calamitatibus nostris ἐπικαιρεκακία acerbißima. Ideo talibus ludunt ænigmatibus, inuolucris, & perplexis atq; ancipitibus orationibus, ut uel ludificent miseros homines, uel his circumuentos & suspensos, ceu freno regant, incitent, flectant, & contorqueant, quo uelint, & aut in spem fœlicium successuum illectos perimant, aut tristicium euentuum metu iniecto crucient. ἀνθρωποκτόνος γὰρ ἐστὶν ἀπὸ ἀρχῆς, καὶ ἐν ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ, ὅταν δὲ λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ. Talem enim depingit eum Christus, ut agnitum uero odio prosequamur & abominemur, Fugiamus consuetudinem & colloquia confœderatorum cum Diabolo, Vigilantes caueamus insidias, repugnemus illecebris & occasionibus obiectis, quæ prima fronte fere blandiuntur atq; allubescunt, nec ignauia ruamus, quo inuitat uel incitat Diabolus, ac petamus auxilium & defensionem à duce nostro Iesu Christo, qui uenit ut destruat opera Diaboli.

Porro nō ex cœlestibus solum oraculis fatales

Imperio-

Imperiorum conuersiones, ruinas & instaurationes colligunt, sed cum ipsi sint magna pars eorum, quæ in Imperijs geruntur & fiunt, toti in hoc & intenti sunt, et incumbunt, ut moueant, turbent, misceant, & collidant inter se regna mundi, efficiant infinitas uastitates in genere humano, & dißipent recte constitutos cœtus, confringant proijciant & conculcent leges omnes ac disciplinam. Multa machinantur, instruunt, et gubernãt per organa sua, bona & salutaria consilia impediunt, & quasi è manibus uiolenter excutiunt: contra callida, turbulenta & exitiosa, cum ipsi suggerunt potentum animis instillata, tum ut rata sint & approbentur, quocunq; modo possunt perficiunt, incitant animos ad studium rerum nouandarum, inflammatos ambitione & dominandi cupiditate, idq; testimonia & exempla sacrarum Literarum plurima ostendunt. Vocat Christus Diabolum ἄρχοντα τοῦ κόσμου, qua uoce, quantam ei tribuat potentiam, non est obscurum. Apud Lucam Satanas ipse Christo dicit, σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἂν θέλω δίδωμι αὐτήν, quæ etsi contemptu Filij Dei humiliantis & abijcientis sese infra omnes homines, suiq; admiratione, præferens se filio Dei iactitat: tamen non ficta prorsus aut uana esse sæpe demonstrat effectu. Concitat gentem Sabæorum & Chaldæorum, ut facultates Hiob ua-

ſtent ac deprædentur, & ſeruos eius trucident. In 3. Regum, Micheæ Prophetæ uiſio oſtenditur, in qua ſatanam cernit ſtantem in conſpectu Domini, & dicentem, Egrediar & ero mendax in ore omnium prophetarũ Achab. In Zacharia Satan conſiſtit ad dextram magni Sacerdotis, ut impediat ne quid proſpere eueniat urbi Hieruſalem. Etiam Pſalmus fatales pœnas ab autoribus Diabolis oriri conceßione permiſſuq; Dei teſtatur, cum inquit, Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem, & iram, & tribulationem, immißiones per Angelos malos. Et inſidiantur atrocius imperijs, ijsq; qui ad rerum publicarum gubernacula ſedent, quàm priuatis, uel quia horum incolumitati priuatorum ſalutem incluſam eſſe norunt, uel quia occaſiones propoſitas ibi uident maiores effundendi immane odium ſuum in genus humanum & ſæuiciam explendi.

Cum itaq; multa Imperiorum negocia molian tur urgeant & exequantur dæmones, ea præſertim quæ mutationem aut interitum, cladesue inſignes et calamitates afferunt, ut hac occaſione plurimos publicis et communibus malis inuolutos ſimul perdant, & Deus aliàs alijs de cauſis graſſari Diabolos ſinat, edere etiam de talibus uaticinia poſſunt. Sed quanquam permittit ſuo conſilio et noſtro merito, ut dæmones tyrannidem exerceant ſuam in præcipuos ordines & ſtatus mundi, non tamen

men indulget aut conniuet eis ad omnia, nec infinitam, nullisue determinatam aut astrictam limitibus licentiam concedit, Sed metas constituit, quousque tolleraturus sit hanc tyrannidem. Interea custodit fouet protegit & sustentat Imperia, ne concussa & labefactata motibus Diabolicis corruant. Et omni momento in statione sunt & excubijs contra tam diros hostes sancti Angeli, tuentur Imperia, & ubi ad ruinam inclinare uidentur, salutaribus consilijs uelut fulciunt, exitiosa consilia interuertunt et pessundant, tumultuantes demones reprimunt & compescunt. Confundit Deus consilium Achitophelis ad perdendum Dauidem instructum. Angelus Domini interficit centum octoginta millia Aßyriorum pugnantium contra Ezechiam duce Sennacherib. Iosua cum obsidione cincturus Hierichunta, loci situm conditionemq; exploraret, mane uirum stricto gladio armatum penes se conspicatur, qui interrogatus quis sit? respondit se esse ducem exercitus populi Dei, missum ut multitudini Israëliticæ opituletur. Daniel si narrat pius Angelus se dimicasse cũ principe Persarum moliente dißipationem regni Persici, et affuisse sibi in eo conflictu ducem Michaëlem, quem uocat Ducem populi Dei. Intelligit autem absq; omni dubio Filium Dei, Daniel enim nominat eum ibidem FILIVM Dei. Permittit Deus Diabolo, ut regem Babylonicum in furorem actum, & ab hominum

hominum consuetudine in solitudinẽ raptum, duriſsime affligat atq; exagitet totum septennium, ne animam sauciat prohibet. interea nec abijcit totum, nec pœnis oppressum deserit, sed septennio exacto, liberatum à furore in Regnum restituit. Sic permittit diabolo, ut sæuiat in fortunas et corpus Hiob, sed ut animæ parcat mandat. Etiam impia regna, id est, carentia luce Euangelij & ueri Dei cognitione, seruat & custodit Deus, & sæpè ex talibus sibi colligit & congregat æternam Ecclesiam, ut ex regno Babylonico, Persico, Romano temporibus Neronis illius portenti generis humani inquinatiſsimi. Vult enim politijs & imperijs homines etiam non renatos, deuinctos in societate uiuere, & legibus ac disciplina regi, frenari ac coherceri, Non uult eos sine ordine & legibus uagari, aut sine uinculis & pœnarum metu eò ferri ac ruere, quo cœci furores & Diabolus impellunt.

Etsi ergo Dæmones de ijs, quæ intendunt ipsi, tentant aut gubernant, possunt oracula interrogati reddere, tamen quia Deus mirabiliter arcano et ignoto nobis consilio, alias moderatur, inhibet, ac restringit conatus & consilia eorum certis limitibus præfixis, alias laxat habenas uelut conniuens, non semper, quem euentum sortitura sint, prospiciunt. Idcirco responsa, quæ reddunt, uel ænigmatibus inuoluunt, uel ancipitibus amphibologijs

discer-

discerpant. Exempla præbent oracula reddita, Crœso: κροῖσος ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει. Annibali: λίβυσσα κρύψει βῶλος ἀννίβα δέμας. Alexandro Molosso: πανδόσια τρικόλωνε πολὺν ποτὲ λαὸν ὀλέσσης. Et uere Ironica ambiguitas huius oraculi uersibus inest.

μὴ πρότερον λῆξαι νεῖκος μερόπων καὶ ἰώνων
πρὶν τρίποδα χρύσειον, ὃν ἥφαιστος βάλε πόντῳ
ἐκ πόλιος πέμψητε, καὶ ἐς δόμον ἀνδρὸς ἵκηται.
ὃς δεδάηκε τά τ' ὄντα, τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα

Tunc consensum futurum inquit in genere humano, & desituras rixas atq; contentiones, cum conuenerimus in templo Dei, in Ecclesia cœlesti. Hoc cum significet, ita implicat tamen, ut in se torquere uideatur. Interdum cum norunt sequuturos euentus, tamen quia mendacijs, & irrisione ac deceptione nostri delectantur, uel dubijs uocibus, aut picturis ancipitibus uexant homines, uel ironijs & σαρκασμοῖς calamitates uenturas exprobrant. Exempla χρησμῶν ἀμφιδεξίων καὶ ἐπικοίνων innumera suppeditant historiæ.

Non pauca coniecturis aut suspitionibus colligunt ex periodis fatalibus, quibus Imperia diuinitus comprehensa esse ac definita, inde usq; à primis temporibus longa obseruatione didicerunt. Testantur historiæ omnium temporum, si à prima anti-

antiquitate repetantur: regna & Respub. potentiores quingentis annis plerunq; floruisse, multa circa medium huius periodi uix ducentis quinquaginta annis completis defecisse, aut certe ultimum terminum non attigisse, nulla aut pauca eodem statu rerum hunc superasse, sed in ipso pene quingentesimi anni articulo, aut aliquanto ante mutationes incidisse, quibus uel euersa Regna ac deleta funditus, uel oppressa, uel translata alio desierunt, uel in nouam sunt commutata formam. Anno ab exitu populi Israëlitici ex Ægypto quadringentesimo octogesimo ceptum est extrui primum Templum à Salomone, & tanto fere spacio temporis rexerunt populum Duces & Iudices. Idem Templum anno quadringentesimo uicesimo secundo post, Nabuchodonosor rex Babylonis direptum ac dirutum solo æquauit, totumq; regnum Iudaicum abducto in captiuitatem rege Ezechia sustulit ac finiuit, quod floruerat annos quingentos & quinq; à Saule ad ultimum Ezechiam usq;. Secundum Templum, quod dimißi ex Babylone Iudæi, postquam septuaginta annorum captiuitatem sustinuissent, Cyri iussu concessuq; secundo à reditu anno inchoarunt, sed impediti uicesimo primo demum anno absoluerunt, annos quingentos integros stetit. Etenim quingentesimo primo anno à prima instauratione, Herodes gratificaturus Iudæis, totum renouauit & magnifice exornauit,
annis

annis ante natum Christum quindecim. Id tandem Vespasianus capta urbe incensum deleuit funditus. A soluta captiuitate Babylonica ad liberationem generis humani à morte, peccato & diaboli potestate, id est, ad Christum de deleto peccato, morte abolita, fracta potentia Diaboli, redempto ac restituto genere humano triumphantem, numerantur in prophetijs Danielis hebdomades septuaginta, id est, anni quadringenti nonaginta, cuius prædictionis ueritatem Christus aduentu suo compleuit. Totidem anni pene intercesserunt regno Saulis & Samuelis, & principatui Moysis, quo duce exijt ex Ægypto populus Israël excusso iugo duræ seruitutis, Succeßio & gubernatio regum in populo Iudaico compleuit annos quingentos à Saule usq; ad captiuitatem Babylonicam. Eundem terminum attigit restituta post captiuitatem politia gentis Iudaicæ ab Esdra usq; ad Vespasianum, qui totam destruxit, ut fuerat prædictũ multo ante, reliquijs Iudæorum dißipatis ac dispersis in totum orbem terrarum. Nec à Vespasiani temporibus instaurata est amplius. Nam aliquanto post Hadrianus recolligentes sese Iudæos & receptis uiribus atq; inchoata instauratione politiæ sese confirmantes, magnis & difficilibus bellis uix tandem repreßit atque extinxit, cæsis amplius quinquagies centenis milibus Iudæorum, & urbibus munitis quingentis, oppidis insignibus

noningen-

noningentis octoginta quinq; dirutis et solo aquatis. Cumq; Iuliani Cæsaris permissu denuo tandem confluxissent in solo patrio, & exædificaturi muros urbis Hierosolymæ fundamentorum causa terram subruerent, ignis ex dehiscente terra sponte exiliens operarios absumpsit, quo factum ut desistere à structura cogerentur.

Annos quingentos uiginti Aßyrij tenuerunt Asiam, Postea Medi eã occuparunt illis excußis, teste Herodoto. Annos quadringentos nonaginta regnum Athenarum durauit à Cecrope usq; ad Codrum, cui abrogatam & ademptam Monarchiam Athenienses mutarunt in δημοκρατίαν. Fuit autem Codrus non ex posteritate Cecropis, sed Periclymeni in Messeniaca, huius trinepotem Melanthum Codri patrem, eiectum ex Messeniaca ab Heraclidis unam cum Nelidis, nepotibus Nestoris, & profugum, receperunt Athenienses. Melanthus cæso Oxyntha postremo de posteris Cecropis regnum rapuit, quod filius Codrus rursus amisit.

Totidem annos floruit Lacædemonum Respub. sub regibus Heraclidis, à Lycurgo qui eam Reipub: formam primus constituit latis & sancitis legibus, usq; ad Alexandri Magni ætatem, sub quo concidit. Fuerunt autem Heraclidæ utriq; & Macedonici & Spartani Reges: Macedonici à Temeno, Spartani ab Aristodemo, filijs Aristomachi qui quintus ab Hercule fuit propagatus.

Annis

Annis quingentis ab expulsis regibus usq; ad Monarchiam Augusti rexerunt Rempub: Romanam consules, forma gubernationis mixta ex Aristocratica & democratica.

Anno quingentesimo post deuictum ab Augusto Antonium ad Actium & constitutam Monarchiam, cæso Romæ Valentiniano ultimo Occidentis Imperatore, qui filius fuit Constantij & Placidiæ sororis Honorij & Arcadij, Imperium occidentis dilaceratum concidit & esse desijt, Vandalis Alanis & Sueuis primo Galliam, deinde Hispaniam, tandem & Aphricam & in ipsa Italia urbem Romam Gensricho duce inuadentibus occupantibus, ac diripientibus: Scotis et Anglis Britanniam: Burgundionibus & Francis Galliæ partem: Gottis partim Italiam, partim Galliam Narbonensem, Aquitaniam & ueterum Cantabrorum sedes ac Celtiberorum in Hispania: Longobardis Galliã cis alpinam adorientibus & obsidentibus. Nec post hunc Valentinianum certa aliqua & firma fuit Græcorum Imperatorum in occidente potentia. Ideo paulo post relicta urbe Roma constituerunt Exarchatum Rauennæ, quem etiam cito destruxerunt & euerterunt Longobardi. Gotti tandem & ex Italia eiecti à Longobardis, & in Gallijs oppreßi à Francis consederunt partim in Hispanijs, ubi adhuc Gottalaniæ nomen reliquum à Gottis & Alanis, in ea parte, quæ fuit Castellano-

rum ueterum, & hodie est Cardonæ ducatus, partim in Aquitania, ubi remansit Languedociæ nomen. A Vandalis Vandalusiæ, & Andalusiæ nomen reliquum in ea parte Beticæ seu Regni Granatæ uersus Lusitaniam, quæ fuit Turdetanorum ueterum sedes: In Belgica Gallia Flandriæ appellatio inhæsit tractui Morinorum. Annis ferè quingentis elapsis ab eo tempore quo Constantinus Imperij sedem Constantinopolin transtulit ex Italia, Carolus Magnus uictis & domitis Longobardis qui Gottos ante debellatos pepulerant, Imperium Occidentis in libertatem asseruit & instaurauit.

Eodem ferè tempore ante annos paulo amplius quingentos, & electorum Collegium in Germania constitutum est ab Ottone tertio, & regna esse ceperunt atq; effloruerunt Vngaria & Polonia: Galliæ regnum uero inuasit Hugo Capetus, cuius possessionem posteri huius retinuerunt huc usq;. Ex his regnis Vngaricum penè perijt. Nutant reliqua, quæ ut Deus clementer protegat ac seruet, & in his Ecclesiæ suæ hospitia largiatur toto pectore oro.

Sed regna non pauca dimidium tantum huius periodi quingentorum annorum exegisse de annotationibus historiarum cognoscuntur. Medorum potentia annorum fuit ducentorum sexaginta, Monarchia Persica quæ à Cyro usq; ad Darium

um ultimũ opibus & potentia floruit, anno ducentesimo tricesimo armis Alexandri Magni dissoluta corruit. Ducētos quinquaginta annos uel circiter durauit Græcorum Monarchia inchoata ab Alexandro & in successores deriuata, complexaq; initio penè maximam partem orbis terrarum, & tandem post dimicationes longas ad distinctos Macedoniæ, Syriæ, Ponti & Ægypti reges deuoluta. Hanc Romana potentia ordine sublatis Regulis et regnis in prouinciæ formam redactis post exactum dimidium totius periodi tempus demolita est. Romani suis etiam regibus ante constitutum consulatum abrogarunt regnum quinquennio ante dimidiæ periodi finem, id est, anno ab urbe condita ducentesimo quadragesimo quinto.

Totidem annorum fuit potentia primorum Regum Franciæ à Clodoueo Christiano, qui interfecto Syagrio quem Sueßiones expulerant & reliquis Romanorum præfectis summotis & abactis, Galliam à Romano Imperio prorsus auulsam sibi subiecit, usq; ad Pipinum Caroli Magni patrem, cuius posteritas & Imperium & præcipue Galliæ regnum gubernauit usq; ad Hugonem Capetum annos ducentos triginta septem.

Periodos etiam septingentorum annorum attulisse mutationes Regnis & Rebuspub. insignes, historiarum series docet. Respub: Carthaginensis annos steterat septingentos, quando à Scipione

Æmyliano deleta est. Ciuile bellum Pompeij et Cæsaris quod Romanam Rempub: euertit, incidit in annum ab urbe condita septingentesimũ quintum, & concurrerunt duæ tunc periodi simul, quingentesima una ab initio consulum, septingentesima altera ab exordijs urbis Romæ. Annis post destructam Carthaginem ferè septingentis, id est, sexcentis octoginta octo, Totilas Gottus urbem Romam abductis inde ueteribus Familijs deuastauit ac diruit, quod Scipio contemplatus incendium Carthaginis præsagijt & futurum prædixit, cum lachrymis recitatis his uersibus

ἔσσεται ἦμαρ ὅταν ποτ᾽ ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ
καὶ πρίαμος, καὶ λαὸς ἐϋμμελίω πριάμοιο.

Septingentis annis elapsis à Miramolino Maurorum Principe Hispaniæ omnis domitore, Ferdinandus auus maternus Caroli V. Imperatoris deuictis & domitis Mauris & potentia regulis erepta, uniuersas Hispanias recuperauit. Exactus est nunc quoque ab instaurato per Carolum Magnum Imperio Occidentis annus septingentesimus & à Collegio electorum sapientia Ottonis tertij constituto quingentesimus, ob quem periodorum concursum & quod inclinatæ uidentur esse res orbis Christiani ad præcipitem ruinam, impendere mutationes maximas non est obscurum, quas Deus sua misericordia & bonitate ut leniat & mitiget, ardentibus uotis precemur.

Nec

Nec uero tantum ceu præſcriptis ac definitis periodis uertuntur & conſiſtunt Reſpublicæ *Imperiorum ac* Regnorum,*ſed & in rebus priuatis & publicis gubernationibus* Illuſtrium *familiarum, ſi caſuum, qui accidunt, momenta expendantur, uariationes periodicæ & quas* πταγμένα *reperientur. Saxonicæ familiæ ſeptenos ſingulos annos fatales fuiſſe uel ex propinquo repetitæ & adhuc in recenti memoria poſitæ mutationes oſtendunt. Sub finem anni* 1517. *mota eſt primo cauſa* Lutherana. *Septimus ab hoc, id eſt, uiceſimus quintus* Fridericum *Electorem cognomento ſapientem abripuit.* Triceſimus ſecundus Iohannem *electorem. Triceſimus nonus ducem Saxoniæ Georgium. Annus quadrageſimus ſextus cum proximo ſequente, triſte & calamitoſum bellum commouit. Septimus ab his ſuſtulit cognatos* Principes *ex eadem gente primo* Erneſtum *ducem Saxoniæ, mox electorem* Mauritium, *& tandem electorem* Ioannem Fridericum.

Tiberio *imperante* Romæ *oraculum celebratum fertur hominum ſermonibus* τρὶς δὲ τριηκοσίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν, ῥωμαίους ἔμφυλος ὀλεῖ στάσις. *Id quanquam alij alio detorquēt, congruere tamen mihi uidetur proxime ad bella ciuilia* Seueri, *Peſcennini nigri &* Albini, *ac ſequentium, quibus quod reliquum fuit de potentia* Imperij Romani *ad eum modum acciſum eſt at-*

 tritumq;

tritumq́;,ut et despectui esse ceperint uicinis gentibus arma Romana,mutuis hebetata atq; attenuata cædibus,& fortuna mutata succubuerint crebrius quam uicerint. Mox enim uicinæ gentes, Gotticæ quidem, Vandalicæ, Alemannicæ, Occidentis: Persicæ & Arabicæ Orientis prouincias carpere ceperunt et subiugare exclusis Romanorum præsidijs aut cæsis. Inciderunt hi conflictus & exterarum gentium contra Romanos commotiones in tempus anni ab urbe condita millesimi, quod duas periodos quingentesimas complexa, totum penè terrarum orbem concitauit.

Talia multa in historiarum annotatis sese offerunt mutationum momenta,quasi in certos temporum articulos distributa,quæ cum sint euidentia prouidentiæ diuinæ ac sapientiæ argumenta ac testimonia,cogunt statuere mentes & assentiri,quod neq; confluant & nascantur Imperia aut consistant & uigeant,cumq; intereunt collisa inter sese,ruant casu: neq; humanis tantum uel condantur,uel regantur ac sustineantur consilijs: neque uiribus humanis tantum disijciantur:Sed quod colligantur ac conseruentur diuinitus,& eneruentur rursus ac uelut manu tradantur in alienam potestatem diuinitus,citius aliàs, aliàs serius, & plerumq́; ad peractarũ periodorũ circumactus,pro ut in grauescentia in Imperijs Tyrãnidis,ἀσελγείας & aliorum flagiciorum ex impunitate scelera

lera, auctæq; εἰδωλομανείαν, repreßionem, emendationem & uindictam flagitant. Hæc uero intelligunt melius & certius multo longe ante, quam eueniant, proſpiciunt Dæmones, quam quiſquam hominum ex ſeſe ſine Spiritus ſancti monitu.

Ita arguta ſolertia duce experientia ſucceßiones in Principum familijs & priuatorum certa circumſcriptas eſſe periodo deprehenſum eſt, qua decurſa & exacta deſinant. Parentum enim dignitates, potentia, opes & quidquid eſt huiuſmodi, fere cum liberis intercidunt atq; emoriuntur, aut ab his deuoluuntur & commigrant ad alios. Dauidis potentia cum Salomone filio floret, eo ſublato diuellitur et frangitur. Cyri potentia poſt Cambyſen transfertur alio. Philippi Macedonis, quem Macedonici regni uindicem, inſtauratorem atque amplificatorem fore Sibyllina oracula multo ante quam naſceretur monuerant, ὑμὶν κοιρανέων ἀγαθὸν καὶ πῆμα Φιλίππος, huius (inquam) inchoata fœlicitas cum Alexandro filio completur & deſinit. Veſpaſiani potentia cum Tito. Marci Antonini cum Commodo. Valeriani cum Galenio. Cipſeli Corinthij cum Perintho. Attali Pergamenſis cum nepote Attalo iuniore ex Eumene filio finitur & ceſſat.

Quòd ſi hos tranſit limites & propagatur, ultra atnepotes et trinepotes rarißime extenditur. Frequentißime autem in ipſo articulo ſuc-

ceßionis abnepotum uel trinepotum conuersiones incidunt, quibus exuuntur accepta à parentibus fœlicitate, uel excutiuntur uestigijs, in quæ constiterunt, aut citra hunc terminum deficiunt & concidunt.

Crœsus abnepos Gygis, qui Candaule opera cõiugis interfecto, regnum Lydiæ per fraudem obtinuerat, deiectus & spoliatus Regno capitur. Post Ludouicum quartum Imperatorem, Arnolphi filium, trinepotem Caroli Magni, Imperium quod uirtute sua peperat & stabilierat Carolus, de illa familia excidit & ad Saxones transijt. Horum gubernatio rursus cum Henrico Claudo Henrici Aucupis primi ex hac familia Imperatoris atnepote ex Henrico filio, quem Ottoni tertio eiusdem Aucupis atnepoti ex Ottone Magno consentientibus suffragijs electũ surrogarant Imperij principes, Cum eo (inquam) gubernatio finita redijt ad Cunradum Francum cognomento Saliquum, filium Hermanni ducis Francorum. Huius posteri quanquam perfidia Pontificum Romanorum commißi & inter sese & cum alijs principibus, afflixerunt & sese & uires Imperij bellis ciuilibus grauiter, tamen posseßionem Imperij retinuerunt & Maiestatem huius fortiter defenderunt usque ad Henricum quintum abnepotem Cunradi, quo sine liberis extincto, prosapia Francica intercidit: Sueuica ad fastigium Imperij euecta creuit.

Ex hac

Ex hac gente Cunradus III. filius Friderici Ducis Sueuiæ in hohenstauffen, primus Imperium adeptus, id in fratris filium & ex hoc natos usq; ad Cunradum Quartum, qui ab origine quintus fuit, propagauit. Sueuis de fastigio deiectis, aliquanto post rerum potita inclaruit familia Lucelbergensis, cuius à Lothario Ludouici pij filio stirps descendit, & in Sigismundo Imperatore, qui ab Henrico septimo quartus fuit defecit. Heraclio Imperatore, qui post interfectum Phocam ad imperium peruenit filius Heraclius successit. Heraclium iuniorem constans filius: hunc rursus Constantinus cognomento ὁ πωγώνατος: Constantinum Iustinianus cognomento ὁ ῥινότμητος: Iustinianũ filius Tiberius à primo Heraclio sextus excepit, quo & patre interfectis paulò post administratio & dignitas Imperij deuoluta est ad Leonem Isaurum ex alia natum stirpe. Hunc rursus Constantinus ὁ κοπρώνυμος: Constantinum Leo: Leonem Constantinus excepit, quo cum Carolus Magnus de Imperio Occidentis transegit. Sic à Constantio propagata in Imperio posteritas, (fuit is autem Flauij Valerij Claudij gener & cognominatus est à pallore χλῶρος) huius ergo posteritas in Constantium ex Constantino Magno, & Iulianum ex Constantio altero filio nepotes desijt. Theodosij Imperium Theodosius iunior ex Arcadio filio nepos clausit.

Deniq; intra hos terminos, quos parentes & trinepotes definiunt, tota ferè uertitur & consumitur parentum fœlicitas: intra hos terminos oboriuntur mutationes plerumq;, quæ fœlicitatem à parentibus deriuatam uel euertunt omnem atque aufferunt, uel attenuatam ac languefactam inclinant. Et uix ulli reperiuntur, qui in ijsdem permanserint uestigijs diutius. Imo rarißime parentum fœlicitas quintum blande complectitur ac fouet ἀπόγονον. Idq; propter peccata nostra, & propter superbiam, καὶ ὕβριν quæ comitari res secunda consueta, rapit homines extra conuenientis moderationis metas, et attrahit, imo accelerat ultionis diuinæ pœnas. Durauit Dauidis posteritas usq; ad Christum, sed mox post Salomonem amisit maximam potentiæ partem decem tribubus auulsis à regno Iudaico. Et cum abduceretur populus in captiuitatem Babylonicam, tota regni fastigio excidit. Nota est iudicij diuini declaratio. Ego Deus uisitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem & benefaciens diligentibus me in multa milia. Ex talibus & oraculis uoce diuina editis, & usu obseruatis periodis multa diuinant Dæmones. Inde depromptum oraculum Crœso redditum περὶ τοῦ πέμπτου ἀπογόνου, & illud de liberorum succeßione sæpè repetitum oraculum, quod & Cipselo Corinthiorum, & Attalo pergamensium regi renunciatum

ciatum legimus ex adytis ſpecus Delphicæ, καὶ σὺ οἱ παῖδες καὶ παίδων οὐκέτι παῖδες.

Sed deſino exempla recitare, quibus hiſtoriæ refertæ ſunt.

De *his ipſis autem publicis* Imperiorum *rebus, deq́; ſequuturis & ad ea quæ inſtituuntur ac fiunt reſponſuris euentibus, quantum conſequuntur ac penè certò perdiſcunt* χρώμενοι οὐ μαντεία ἀλλὰ πράγμασιν. *ut eſt apud* Euripidem, *cũ in ipſas intuentur formas & adminiſtrationes* Imperiorum: *cum quæ deliberantur, quæ mouentur ſuſcipiuntur ac geruntur, quibusq́; conſilijs ac conatibus, qua uirtute & induſtria, qua intentione & uigilantia uel contra ignauia, negligentia, & incogitantia, quibus iudicijs ac ſententijs, & quo ſtudio quoq; fauore ſubditorum, quibus principijs: qui mores ſint, quæue ſtudia principum & populi, quæ utrorumq́; inter ſe mutuo affectio, quæ ratio gubernationis, iuſta ne & ad hominum ſalutem accommodata, an uerò* Tyrannica *ſit & pernicioſa conſiderant.* Deniq; *cum ſcelera principum & ſubditorum aſpiciunt: cum gubernatorum uiolenta iniuſta ac* Tyrannica *conſilia, machinationes fraudulentas, uim ac ſæuiciam manifeſtam: cum libidines, furta, rapinas, expilationes, diſcordias, odia mutua, ambicioſas contentiones, æmula ſtudia, inſidias mutuas. cum* Idolomanias *penſitant.* Idolatria, Tyrannide, *libidinibus* Impe-

ria

ria initio laxari paulatim ac labefactari, tandem si illæ ingrauescant causæ, uno impetu uelut procella conuulsa disiectaq; ruere: contra pietate, iusticia, sapientia, moderatione, conatu tuendæ publicæ pacis ac tranquillitatis, ceu nexibus firmissimis coagmentatam, ac munitam tutissimis præsidijs consistere Imperiorum maiestatem ac perdurare, perpetua series historiarum docet: Hæc ipsa, uarietate exemplorum & euentuum infinitâ, ceu pingit imbecillam ac fragilem, & casibus omnibus expositam conditionem omnium ordinum in genere humano summorum & infimorum: motuumq; in animis ac consiliorum in horas ac momenta sese uariantium instabilitatem, perpetuò à medijs ad extrema nutantem. Nunquam diu intra mediocritatis terminos sese res humanæ priuatæ & publicæ continent: nunquam medium diu cursum tenent ac persequuntur: Sed à medio exorbitantes subito in alterutrum perpræceps ruunt extremorum, suæ imbecillitatis impulsæ fato. Imperia à iusticia & moderatione in Tyrannidem degenerant, aut luxu & libidinibus diffluentem ignauiam. Religiones à norma pietatis & fidei definita diuinitus uel in superstitiouem prolabuntur mutatæ, uel recidunt in prophanitatem. Estq; perexigui temporis fœlicitas & penè momentanea, quam fulguris instar emicans & euanescens adfert mediocritas. hac quibus frui contingit, his demum

demum uera contingit beatitudo in hoc misero & ærumnarum pleno uitæ curriculo.

Ex talibus argumentis haud scio an non plus ratiocinentur & coniiciant dæmones de futuris et fatalibus casibus Imperiorum, quam ullis alijs. De talibus considerationibus confecta sunt responsa plurima à dæmonibus. Qualia reddita legimus, Atheniensibus de mox sequuto bello Peloponnesiaco, ἥξει δωριακὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ. *Messenijs de conseruatione posteritatis ipsorum, à quibus condita est Messana Sicula, et Spartanorum uindicta,*

καὶ τότε δὴ σπάρτης μὲν ἀπ' ἄγλαον ἄνθος ὀλεῖται,
μεσσήνη δ' αὖθις οἰκήσεται ἤματα πάντα.

Prædictum ex ijsdem est occasionibus Attalum Pergamensium Regem Galatas ex Asia in Græciam transituros domiturum ac repressurũ esse. Huius oraculi uersus extant in Pausaniæ Phocicis. Tale est etiam, quod Musæus uates de Atheniensibus protulit ex Sibyllinis.

καὶ γὰρ ἀθηναίοισιν ἐπέρχεται ἄγριος ὄμβρος
ἡγεμόνων κακότητι, παραιφασίη δὲ τις ἔσαι.
ἥ γ' ἅλις ἡμήσουσι πόλιν, τίσουσι δὲ ποινήν.

Ita euenit postea, cum Pericles magis odio Megarensium, quam alijs de causis moueret bellum Peloponesiacum initio, & Alcibiades bellum inferret Siciliæ stulta & iuuenili ambitione, & cum tandem Athenienses in curia suorum ducum uin-

cerentur

cerentur prælio nauali à Lysandro ad Ægospotamon.

Cæterum præter Imperiorum negocia in effingendis atq; imitandis naturæ operibus miri sunt artifices dæmones. Etsi enim res nouas non creant, nec species rerum inter se commutant, nec quæ periere reuocant aut redintegrant: species tamen rebus creatis similes & inania εἴδωλα mira arte conformant obijciuntq́;, aut sparsim in orbe uagantes creaturas in unum cogunt locum, ut à se conditas confectasq; hominibus persuadeant. Varia φάσματα & prodigia Meteoris similia in aëre effingunt. Figuras confligentium exercituum exprimunt. Clangores tubarum, strepitus armorum, sonitus ferientium se mutuo & ex ictibus collabentium, uoces eiulantium aut exultantium referunt. Formas animantium, hominum aut rerum aliarum uelut pingunt in aëre præsertim, ex coactarum nubium confluxu, atq; asperſi cœlitus luminis permixtione ac traiectu. Ipsi se etiam sæpißimè aliàs animantium speciebus assumptis, aliàs indutis hominum uel uiuentium adhuc uel mortuorum formis, aliàs alijs sibi figuris inusitatis ac portentosis accommodatis offerunt atq; ostendunt, & uel terrent homines, solo aspectu, uel peregrinantes ab itinere recto seducunt, uel errantes irrident, Cachinno Satyrico, uel mala paulo post sequutura denunciant, uel alijs modis uexant, deniq; ludunt

dunt mirifice asciticijs illis speciebus. Cient in aëre sæuas tempestates, inusitatos uentorum flatus ac turbines, terræmotus, pluuias, imbres: eiaculantur ex nubibus ἐκνεφίας, τυφῶνας, πρηστῆρας, tonitrua, fulmina: incendunt fulgetra et corruscationes, quæ non gignunt ipsi, sed collecta generataque à causis naturalibus propellunt ac prouoluũt eò, quo uolunt. Nonnunquam ex diuersis cœli locis in unum aliquem contrahunt angulum, collisisq; inter se nubibus fragores edunt terribiles, ut homines perculsos & uelut exanimatos metu aut fulminum aut conflagrationis ex igne cœlesti excrucient. Nunquam enim sine halitibus aer est seu calidis & siccis, quos ἀναθυμιάσεις uocant, seu calidis & humidis, quibus τῶν ἀτμίδων nomen tribuerunt, etiam cum purißimus apparet: nunquam totus nubibus caret, etsi alicubi clarum conspicitur cœlum.

Nec difficile est potentißimis spiritibus breui momento, quidquid nubium & halituum in toto continetur aere ceu impetu quodam in unum concitare locum, elisisq; fulminibus & fulgetris accensis tantum turbare, ut uelut crepantis ac dißilientis mundi fragore terra personet, aut tota machina ardere ignibus uideatur. Præcipua est enim dæmonum in aere potentia, in quo circumuolitãt & uersantur. Hoc eis dominiũ tribuit Paulus cum Diabolum τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος

uocat,

uocat, & quantum ualeat in hoc genere, historiæ omnium temporum declarant. Pluit igne cœlitus, quo oues Iob consumit, procellas impetuosissimas commouet, quibus conuulsam ab imis sedibus domum diffringit ac disijcit, & liberos opprimit. Cum Brenno duce Galli Asiam peruagati ad templum Delphicum diripiendum accederent, & incolarum alij hostium metu diffugerent deserta statione, alij propugnaturi sedes suas & prohibituri direptionem templi quærerent ex Pythia, quid facto opus esset in tanta trepidatione tamq́; subita hostium irruptione: respondit oraculum, se defensurum templum suum ἐμοὶ μελήσει ταύτα καὶ λευκαῖς κοραις. Itaq́; dum accedunt Galli, mox terra continuis quassata motibus ea parte maxime, qua Gallorum exercitus castra habebat, contremiscit adeo, ut & dehisceret alibi ac subsideret in profundas uoragines plurimos absorbens, alibi in editos egereretur tumulos, tonitrua percrepant frequentissima, fulgetra coruscant continua, maxima multitudo de cœlo tacta, aut flammis ustulata perit, Noctu sæuissima hyems ingruit, nix densa castra operit, lapides ex disiectis ædificijs uiolentia turbinum in sublime euecti, rursusq́; præcipitati deorsum, improuidos conterunt, ingentia fragmina à Parnasso abscissa deuolutaq́; rapidissimo cursu non singulos binosue, sed plures pro ut multi in uicinia simul excubabant, obruunt. Potest

talia

talia efficere Diabolus, & efficit, ut noceat hominibus quocunq; modo. Notum est ueneficas incantationibus tempestates pluuias ciere posse. Quanta magi Ægyptij præstant in Exodo? Sic & aerem dæmones uenenatis halitibus implent, aut ueneno fontes inficiunt, aut pestilentibus & noxijs succis pascua imbuunt, ut uel homines haurientes aerem, simul uirus in amplißimos cœli tractus sparsum absorbeant, uel cum aquis fontium combibant, uel pecora id ex gustu plantarum concipiant atq; in homines propagent.

Sed cum natura tota hominis causa fabrefacta sit, ne petulanter ludentes dæmones suo arbitrio res creatas uel deforment uel corrumpant, & impediant utrunq; cum considerationem operum diuinorum, tum uerum, legitimum, & necessarium usum: non concedit eis Deus ius infinitum in naturam rerum, nec infinitam licentiam uel deprauandi uel mutilandi ea, quæ ad necessarios usus comparata sunt ac destinata, Sed certis limitibus inclusos coercet ac continet, nec ultra has metas ferri sinit. Imitantur magi Ægyptij miracula quædam Moysi, Vertunt bacculos in colubros, tingunt flumina sanguine, ranas ex fluminibus euocatas in totam terram dispergunt, hisq; omnia omnium ædium atria & recessus complent. Ciniphes ex terræ puluere producere, muscis solas Ægyptiorum domos infestare, ulceribus fœdare hominum &

pecudum corpora et reliqua efficere, quæ sequuntur nequeunt, à soloq; Deo ea proficisci coguntur fateri. Ex his liquet prædicere etiam dæmones ea sciscitantibus posse, quorum ipsi autores sunt. Et quia ignorant, quousque tolleraturus sit Deus aut permissurus, quæ intendunt ac struunt: responsa ambiguis plerunq;, aut obscuris incertisue oraculis illigant.

Ex stellarum uero positu & προσχηματισμοῖς, ex prodigijs quæ proponi diuinitus uident, ut admonitos homines de sequuturis calamitatibus flectant reuocentq; ad pœnitentiam, multa argutißime de communibus & publicis euentibus diuinant. Norunt exactißime cœlestium corporum naturas, uires, atque effectiones, & in eum finem condita esse sciunt, ut naturam elementarem, alia alio modo moueant immutentq;, & uarie afficiant ac temperent primis qualitatibus diuersimode iunctis ac mixtis inter se. Ab his qualitatibus & miranda ui diuersi luminis, hominum temperamenta mirabiliter affici intelligunt & experiuntur, & quid quæuis stellæ, quouis loco aut constitutione uel designent, uel gignant atq; efficiant, perspiciunt integerrime. Hinc de tempestatibus alijsq; mutationibus, contagionibus in aëre, sterilitate, fœcunditate, motibus in Imperijs, bellis, tumultibus, & similibus non leues coniecturas sumunt.

De singulorum fatis aliter et ex alijs signis con

iectant.

iectant. Norunt, ut dixi, cœli ſtellarumq́; uires, & in uariandis afficiendisq́; hominum temperamentis efficaciam. Tenera corpuſcula ex aluo materna prodeuntia & circumfuſum aerem, cœli uiribus imbutum, induentia atq́; anhelitu & micantium arteriarum hiatu ſorbentia, ſimul qualitates à ſtellis profectas haurire, has rurſus & in totum diffundi corpus, & humoribus permiſceri ac ſpiritibus, & præcipuorum membrorum conſtitutioni ceu illiniri aut imprimi, tam ualide ut à parentibus in utero acceptam κρᾶσιν inſigniter uel mutent uel afficiant, adeoq́; totam corporis compagem formari animariq́; ui cœleſti ut cauſa uniuerſali ſciunt. A temperamentis uerò δυνάμεις omnes ſeu motiones ac propenſiones ad certa morum, ſtudiorum, actionum, affectuum, appetitionum genera, & alia huiusmodi cieri, imo & caſus cuiusq́; euentusq́; fingi, longo uſu ut naturæ artifices peritiſſimi didicerunt. His aſtrorum uelut præmonſtrationibus & indicijs addunt contemplationem & obſeruationem accuratam notarum omnium in ſingulis partibus exterioribus atq́; interioribus & toto corpore, quæ fere temperamentis congruunt & promunt atq́; oſtendunt ſeſe ui craſium. Ex utriſq́; coniunctis æſtimant argutiſſime, quæ cuiusq́; ſit natura, ad quæ uicia feratur, aut propendeat, ad quæ ſtudia ducatur, qui redundent humores et uincant, qui ſint affectus domina-

 turi,

tueri, quæ sit uel consensio futura, uel discrepantia & ἀταξία trium præcipuarum uirium τῶν ἡγε=μονικοῦ, θυμοειδοῦς, ἐπιθυμητικοῦ, quibus regitur & dispensatur corpus humanum, quos morbos uel naturæ imbecillitas paritura, uel quiuis sponte ali=as alijs occasionibus sit attracturus, quæ pericula impendeant uitæ & fortunis, aliaq́; his similia. Quanquam enim siderum positus crasium, crases præcipuarum actionum ut spontanearum, quæ à li=bera uoluntate proficiscuntur, causæ tantum sunt periculares, Multa enim ad crasium temperatio=nem commoderationemq; concurrunt, quæ alias impediunt, iuuant alias atq; intendunt astrorum effectiones, & uoluntas domina cæterarum uiri=um libere agens monstrato obiecto, reniti atq; ad=uersari insitis corpori inclinationibus, membraq́; ne his obsequantur cogere ac cohibere potest: ta=men utrorumq́; uim esse maximam in utranq; par=tem comprobat experientia, præsertim si accedat aut accurata & seuera assuefactio, quæ exerentia sese & uelut pullulantia uirtutum semina robo=ret, aut mollis & delicata, quæ inclinationes ad uicia foueat ac firmet: neruos uirtutum (si qui sunt) languefaciat & elidat.

Præuisis physicis hominum fatis, non quiescũt, nec cessant aut ociantur diaboli, sed naturas meli=ores deprauare atq; ad lasciuiam, luxum, aut alia huiusmodi flagicia inflectere, retusis aut extirpa=

tis re=

tis rectioribus inclinationibus: in distortis & prauis δυνάμεις καὶ ὁρμὰς *uiciosas alere ac confirmare annituntur. In illis quorum naturæ ad libidines procliues sunt, obiectis occasionibus flammas amorum immodicas & furiosas incendunt, æstuantes mox impellunt eò, ut se fœdißime polluant, nullis cogitatis uel pœnis uel periculis. Natura* ἀκρατεῖς *extimulant ad quærenda ea, quibus delicatam ingluuiem expleant, & in ijsdem, propositis illecebris, commouent inordinatos cibi potusq; adpetitus, ac confirmant helluationum & luxuriæ consuetudinem, ut & quotidie onerati, imo uelut obstupefacti immoderato potu pastuq;, nullos ueræ pietatis sensus experiantur, nulla seriæ precationis desideria persentiscant, & crapulis continuis ante ætatem semetipsos uelut ense traiectos iugulent. Natura* φιλονείκους καὶ ἐρισικοὺς, *contentionibus implicant,* πολυπραγμονικοὺς εἰς πέλαγος *(ut ille inquit)* ἐμβάλλουσι πραγμάτων, *quo tandem uelut fluctuum uertigine circumacti deijciuntur & merguntur. Amantes sophismatum & cauillationum labyrinthis opinionum inexplicabilibus intricant atq; innectunt, qui ubi expedire sese atq; euoluere nequeunt, tandem Diabolo perplexitatem augente & urgente, uel in Dei horribilem contemptum, uel in desperationem ruunt.*

Quibus Tragicos exitus physica signa minitantur, hos incitant, ut cædibus ipsi occasiones præ

beant, uel alia molitur alio modo exitiosa. Præcipuè uerò in naturis uel prorsus distortis, quales multæ reperiuntur, uel quæ indulgent atq; obsequuntur naturæ ductui, neq; annituntur ut studio & diligentia, quæ contra naturam deprauata habent à primo ortu, restituant & corrigant: efficacißime insita uicia augent, tales totos occupant, & ut mancipia agitant. Deniq; (quod deplorandum est) maximam partem generis humani, quæ sine Deo uagatur, auxilioq; & gubernatione Spiritus sancti destituta, nutu suo impulsuq; fertur, regunt, ut euentus tristißimi declarant. Est enim πνεῦμα ὁ ἐνεργοῦν ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας. *Minus nocent pijs eruditis uerbo Dei, & Spiritu sancto donatis, qui auxilio Spiritus & uitant occasiones atq; illecebras, & repugnant ac resistunt omni conatu & contentione Diaboli instinctui, etsi ne horum quidem quisquam est, qui non quandoq; aculeos sibi à Diabolo sæuißimos infigi experiatur, sed hos fide & inuocatione Filij Dei, euulsos animis eijciunt, aut repellunt ne adhærescant. Ad hunc modum ex siderum positu natalitia prædicta texunt, ex signis corporum reliquas coniecturas colligunt, de quibus interrogati responsa dant impiæ & curiosæ multitudini. Ex ijsdem suas etiam quas hominibus parant, technas extruunt & moderantur. Sæpe morbos ipsi infligunt, & ijsdem aut medentur citra pharmacorum opem, aut re-*

media

media commoda ſuppeditant. Quanquam enim deſtructam naturam nunquam inſtaurant, labes tamen inſignes & effectiones, præſertim ſi ſint earum autores, permiſſu Dei ſummouere ac tollere poſſunt. Exactius enim herbarum diſcrimina, uires, in medicando uſum, applicandi rationem & modum norunt, certius abditas penitusq; abſtruſas ægritudinum cauſas introſpiciunt, quàm hominum quisquam. Si non ex Æthnicorum monumentis, ſed maiorum hiſtorijs, recentiq; patrum noſtrorum memoria exempla repetamus, non paucos ad ſola uota Sanctis falſa religione facta, templisue idolorum, aut ex contactu contuituue oßium, quæ de Sanctorum cadaueribus collecta ac reſeruata ferebantur, recuperaſſe amiſſam uirium integritatem reperiemus, diabolo reſtitutione ſanitatis ſtabiliente εἰδολωμανίαν. Imo inde nata peruaſerat in animos hominum opinio, auctaq; ætate & roborata inueterauerat, ut plus ualere longeq; ualidius obortas corpori ægritudines euellere atq; extirpare ſola uota Sanctis delata ſtatuisue quam remedia exiſtimarentur. Ea inoleuerat conſuetudo, ut ſi quid aduerſi accideret, non diuina deſiderarentur auxilia, ſed in ſubſidium Sancti uocarētur, quos talibus præſidere ac dominari malis perſuaſum erat. Negligebatur Deus, excludebatur Mediator filius Dei, cōtēnebatur et pro nihilo habebatur Medicorū opera. Preces Deo ad præſcri-

ptum cœleſtium mandatorum deferendæ, dirigebantur ad Sanctos aut ſtatuas. Vis medicatrix indita diuinitus remedijs in natura ordinatis, uotis tribuebatur. A parturientibus Anna, à febrientibus Anaſtaſius, ab epilepticis Valentinus requirebatur. Dentium dolore uexatis Apollonia in ore erat. Aliqui tẽplis ipſis ſtatuiſue, quibus adeſſe Sanctos opinio falſa obtinuerat, ſeſe deſpondebant. Tandem uoti compotes facti, cum perſoluerent promiſſa, ſequutum ut creuerint in dies ſingulos magis magisq; ſuperſtitiones, & locupletata ſint templa. *Cum his cœleſtibus & phyſicis cauſis coniungunt Dæmones* προγνώσεις *ex Ethicis petitos indicijs ſolerti ac ſagaci coniectura, nimirum ex hominum conditione, inſtitutis, conſilijs, ſtudijs, moribus, toto uitæ, actionum publicarum ac priuatarum, ac ſuſceptorum negociorum curſu. Vſitatè dicitur: Sui cuiq; mores fingunt fortunam. Et quemq; ſuæ ſibi fortunæ fabrum eſſe atq; Architectum aiunt. Quantum eſt in uita* αὐθαιρέτων καὶ ἐπισπάστων κακῶν, *quæ ſcientes & uolentes aut ambitione aut* φιλονεικίᾳ *aut alijs ſtultis cupiditatib. nobis attrahimus, ut Cœcias nubes attrahit, & in quæ quaſi per præceps ruimus? Quantum eſt malorũ non præuiſorũ, in quæ cũ aut lapſu & errore iudicij, aut incogitantia, aut inſcitia deoluimur: aut in quæ cũ irretiti tricis negociorũ hæremus, non conſilio & uoluntate noſtra ducimur,*

ſed

ſed impellimur ac conijcimur ipſo negociorum ra=ptu & impetu, quem ſuſtinere aut ſiſtere non eſt amplius in poteſtate noſtra? Quantum illorum, in quæ præſertim ij, quibus onera publicæ guber=nationis incumbunt, his ipſis uelut undarum uorti=ce abripiuntur & demerguntur, quæ ue commo=uent ijdem κακὰ κακοῖς ἰᾶσθαι ἐφιέμενοι, quod eſt ualde uſitatum? Deniq; quantum in priuata uita cuiusq;, quantum in publica eſt, non neſſaria=rum contentionum, ſuſpitionum cœcarum, cupidi=tatum pernicioſarum ac ſtolidarum: Quantum infœlicis æmulationis κακοζηλίας, & feruidæ iracundiæ ac præcipitis impatientiæ: Quantum irritorum & impoßibilium conatuum, ut de ſce=leribus, flagitijs, improbitate, malitia, & petulan=tia taceam? Hæc & cernunt Dæmones & pro=mouent, ut his occaſionibus ad triſtes ac tragicos caſus miſeros homines, adigant aut perplexitate negociorum & euentuum turbatos atq; irretitos ſubuertant. Quanto ergo magis de exitu & quor=ſum quæ aguntur eruptura ſint atq; euaſura, con=iectari et conſtituere poſſunt ac pronũciare, quam homines ipſi, quia conſiderant penitius, intelligunt exactius, obſeruant intentius momenta rerum, ne=gociorum & conſiliorum omnium, & omnes om=nium nutus uultusq;, quã illi ipſi, in quorũ manibus rerũ tractatio uerſatur, uel qui autores ſunt atq; gubernatores conſiliorum. Sæpè ſapientes & me=

diocriter exercitati atque attenti ex ipſo rerum ſtatu plura diuinant præmonentq́; quam ex argumentis alijs, οὐ μαντεία ἀλλὰ πράγμασι λέγοντες. Quanto id magis præſtare poteſt aſtutiſſimum & ſagaciſsimum Dæmonum genus? Ex talibus coniecturis ſumpta ſunt reſponſa plurima, Quale eſt, quod Crœſo redditum eſt, Αὑτὸν γινώσκων εὐδαίμων Κροῖσε περάσεις. Et Batto περὶ τῆς εἰς λιβύην ἀποικίας inter cætera ὅιατ' ἀνὴρ ῥέξει, τοῖον τέλος αὐτοῦ ἱκάνει. Et Pauſaniæ Spartiatæ. στεῖχε δίκης ἆσσον, μάλα τοι κακὸν ἄνδρασιν ὕβρις. Et Philippo patri Alexandri de morte, ἔστεπται μὲν ὁ ταῦρος, ἔχει τέλος, ἔστιν ὁ θύσων. & antea de hoſtibus pecunia expugnandis. ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου καὶ πάντα κρατήσεις. Sic reprehenduntur oraculo Meſſenij, quod neceſſaria negligentes, non neceſſaria appetant, moliantur, & moueant. ἔρδ' ὅπη τὸ χρεὼν, ἄτη δ' ἄλλοισι πρὸ ἄλλων. Sic Neronē imperaturum ultimum ex Æneæ poſteris prædictum fuit. ἔσχατος αἰνεάδων μητροκτόνος ἡγεμονεύσει. His ita conſtitutis, utcunq́; intelligitur, quouſq́; ſe Dæmonum uis, perſpicacia, & poteſtas in prædictionibus extendat. Etſi enim maior eſt calliditas eorum, quam ullus hominum cogitationibus aſſequi ſuis & metiri poſsit, maior in ſtruendis inſidijs & obſeruandis nocendi occaſionibus uigilantia, quàm prouidere quisquam aut cauere

poſsit:

poßit: tamen certo ſcimus nec omnipotentem eſſe, nec infinitam eis licentiam ſtatuendi quiduis ſuo arbitrio in imbecillos permitti, Sed uelut freno uinctos à Deo omnipotente coherceri, ne ultra determinatas metas prouehantur, aut ferantur extra metas. Et Filium Dei Dominum *noſtrum* Ieſum *Chriſtum ſcimus conſtitutum eſſe cuſtodem & defenſorem generis humani.* Eum *ardentibus uotis petamus, ut adſit nobis, propugnet & protegat nos, & illuſtret ac regat corda noſtra luce* Euangelij *ſui, ut illis, quas* Euangelium *monſtrat ſemitis inſiſtamus & inhæreamus, furioſas uero* Diaboli *præſtigias & lubrica triuia declinemus atq; euitemus.*

Sciunt dæmones & in quottidianis certaminibus cum ſanctis Angelis *experiuntur conſilia conatusq; ipſorum multis modis impediri configiq; & retroagi diuinitus. Ideo cũ de euentibus ambigunt ancipiti reſponſo ueritatem tegunt ut ſupra indicaui. Sed cum ſint* ψευσται ἀπ᾽ ἀρχῆς, *& delectentur mendacijs* καὶ ὑποκρήσεσι *:etiã tunc cum* μετασχηματίζονται εἰς ἀγγέλους φωτὸς, *& ueras gnomicas, piasq; ſententias oraculis miſcent, mentiuntur maxime.* Aliud *enim intendunt & ſtruunt, quam reſponſa præ ſe ferunt, & tetriora mala plerunq; boni ſpecie ſerunt & inducunt. Sic ironico promiſſo primos parentes deceptos inuitat et permouet diabolus ut guſtent fructus uetitos.* Nequa-

quam

quam morte moriemini, si comederitis ex arbore hac, sed similes eritis Dijs, & poteritis discernere inter bonum & malum. Quandoq; recitat & approbat moralia præcepta, ut in hominibus superstitione imbutis & in falsam opinionem magnæ religionis adductis, conceptos furores amplificet & altius infigat, dum consentanea religioni & bonis moribus requirere, contraria improbare, ulcisci & punire se ostendit. Pausaniæ Lacedæmonum duci, post interfectam, quam ciui Byzantio patri eripuerat uirginem, aliquot continuis noctibus εἴδωλον *aßistere uisum est, quod inculcauit ei hunc uersum sine intermißione repetitum,* στεῖχε δίκης ἆσσον, τάχα τοι κακὸν ἄνδρασιν ὕβρις. *Pœna luenda tibi est, adfert iniuria cladem. Pisistrato Atheniensium tyranno ante interitum dormienti, uir quidam tetra & grandi specie, inter cætera hunc uersum uelut insusurrauit in aurem,* οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει. *Glauco Spartiatæ negaturo Milesio cuidam depositum iureiurando, oraculum Delphicum respondit,* ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων. *Grauis, pia, & uera est* παραίνεσις *de supplicibus à Dodonæo oraculo Atheniensibus reddita,* μηδ' ἱκέτας ἀδικεῖν, ἱκέται ἱεροί τε καὶ ἁγνοί. *Sed eò spectabat, ut augeret autoritatem templorum, quæ idolis dedicata erant, & impios cultus ac religionem sacrorum stabiliret.*

Con=

Confugiebant enim ſupplices ad aras, hisq́; manu prehenſis ſe ad pedes eorum, quibus fiebant ſupplices, proijciebant.

Vt igitur confirmaret in ſuperſtitioſis hominibus conceptam de præſentia numinum certorum ad aras illas perſuaſionem, & erga templa cultuſque reuerentiam, tum abripere inde ſupplices talibus oraculis prohibebat, tum ubi ui templis extrahebantur, uel ab aris auellebantur, miraculis editis aut publicis pœnis immißis iram aduerſus eos, qui templorum idolatricorum & ſupplicum religionem ſpernerent, declarabat. Cum Lacedæmonij ſupplices, qui in templum Neptuni prope Tenarum ſeſe abdiderant, ui abductos, trucidaſſent, Sparta terræmotu continuo & graui concuſſa eſt. Pauſanias Helicen Achaiæ urbem maritimam quarto anno Olympiadis centeſimæ primæ, Aſtæo Athenis prætore, ideo terræmotu diſiectam & abſorptam refert, quod ſupplices contra ius & religionem ex templo Neptuni Heliconij exemptos interfeciſſent. Quid uenuſtius & concinnius aut illo Delphico epiphonemate, quod Ariſtoteles recitat κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῷστον δ᾽ ὑγιαίνειν, aut ea quæ de talionis pœna extat ſententia, οἷα τ᾽ ἀνὴρ ἔρξῃ, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει, & huic ſimilis Meſſenijs ex Delphico ſpecu renunciata, ταῖς αὐταῖς τέχναις τὶς ἁλόσεται αἷσπερ ὑπῆρξεν; Neceſſario enim & immutabili ordine

ex immo-

ex immota iuſticiæ diuinæ regula, comitātur atrocia ſcelera atroces pœnæ, cumq́; ceſſat Magiſtratus neq́; in autores animaduertit, Deus ipſe legem exequitur ſuam, & ſæpe totas gentes perdit ob unius impunitam licentiam, Sicut dicitur in Heſiodi uerſu præclare. πόλλακι καὶ συμπᾶσα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ & teſtantur hoc euerſiones Imperiorum & Rerumpub: Hanc legem Deus ſæpe uoce ſua repetitam, de certis peccatis expreßit perſpicue, ſicut de cædibus dicitur: Omnis qui gladium acceperit, gladio peribit. De confuſionibus libidinum, Omnis anima quæ fecerit has abominationes eradicabitur. De furtis, Væ qui ſpolias, quia ſpoliaberis. De periurijs, Non habebit Deus inſontem, quicunq́; uane uſurpauerit nomen Domini. Hanc ſtabilit horribilibus pœnis, quæ per genus humanum uagantur propter ſcelera & uiolationem diſciplinæ, quam præſtari uult etiam ab impijs. Et ſeruat ferè in exequutione legis ſuæ conſtitutam ſua uoce normam rigidißime, ut puniat peccata per ea, per quæ quis deliquit. Sicut de pœnis dicitur, δι' ὧν τίς ἁμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ παιδεύεται. & de libidinum pœnis celebratur dictum. Peccata ſeminis, puniri in ſemine. Intellexerunt hunc iuſticiæ diuinæ rigorem ſapientes omni tempore. Inde natæ ſententiæ legum humanarum iuſticiæ diuinæ conformes. εἴγε πάθοι ἃ ἔρεξε, δίκη ἰθεῖα γένοιτο. Intelligunt eundem

exactius multo Dæmones. Inde responsum Sybaritis datum, cum interfecissent Cytharœdum, qui in templum Iunonis confugerat mota seditione.

Βαῖν' ἀπ' ἐμῶν τριπόδων ἔτι τοὶ φόνος ἀμφὶ
πουλὺς ἀποστάζει ἀπὸ λαΐνου οὐδοῦ ἐρύκει. (χέρεσι
οὔσε θεμιστεύσω μουσῶν θεράποντα κατέκτας
ἥρης πρὸς βωμοῖσι, θεῶν τίσιν οὐκ ἀλεείνας.
τοῖς δὲ κακῶς ῥέξασι δίκης τέλοι οὐχὶ χρονιστὸν
οὐδ' ἀπαραίτητον, οὐδ' εἰ διὸς ἔγγονοι εἶεν
ἀλλ' αὐτῶν κεφαλῇσι καὶ ἐν σφετέροισι τέκεσσι
εἰλεῖται καὶ πῆμα δόμοις ἐπὶ πήμασι βαίνει.

Ex eadem regula Oraculum monuit Lacedemonios, ut canerent τό λευκτρικὸν μήνιμα. *Fore enim ut ad locum illum aliquando ingenti clade afficerentur. Paulò post insigni prælio uicti admiserunt imperium Græciæ ad Leuctra Beotiæ à Thebanis, ducibus Pelopida & Epaminunda, non procul à sepulchro filiarū Scedasi, quas duo Spartani iuuenes hospitaliter excepti patre absente, per uim stupratas crudeliter interfecerant. Vbi & pater cum frustra uindictam Magistratus Spartani aliquoties implorasset, se confoderat. Extat de hac strage oraculum in Pausania Thessalis redditum, quo illa Lacedæmonijs expresse denunciatur. Vt autem Lacedæmonijs cladem, sic contra Atheniensibus successus & fœlicitatem post longas ærumnas promittit,*

εὐδαίμων

εὐδαίμων πτολίεθρον ἀθηναίης ἀγελείης
πολλὰ παθὸν καὶ πολλὰ ἰδόν, ἐπὶ πολλὰ μογῆσαν
αἰετὸς ἐν νεφέλησι γενήσεαι ἢ μετὰ πάντα.

Respondit his euentus. Lacedæmonij enim fracti clade Leuctrica nunquam receperunt uires, nec posterioribus Seculis ad hæc nostra tempora usq; celebris fuit uel locus Spartæ uel incolarum uirtus, & haud scio an nomen locus retinuerit. Athenæ restitutæ floruerunt usq; ad postremi Mahometis imperium, sub quo tandem euersæ & pene deletæ sunt. Quale uero de tribus personis diuinitatis oraculum est, quod Thulidi Ægyptiorũ Regi à Serapide renunciatũ perhibetur. (αὐτῷ
πρῶτα θεὸς, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν
σύμφυτα δ' ἐν ἑνὶ πάντα τάδ' ἐστὶ καὶ εἰς ἓν ἰόντα
οὗ κράτος αἰώνιον, σὺ δὲ ὤκεσι ποσσὶ βάδιζε
θνητὲ ἄιδηλον διάγων βιότοιο τελευτήν.

Et illa ad precandum & Deum inuocatione colendum exhortatio qualis? ὦ θνητοὶ λίσσεσθε θεόν, καὶ λώϊον ἔσται. *Extat & Delphicarum Peliadum de æternitate Dei* ᾆσμα, ζεὺς ἦν, ζεὺς ἐστὶν, ζεὺς ἔσσεται. *Cum hoc congruunt Orphei uersus*
Ζεὺς κεφαλή, ζεὺς μέσσα, διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυ-
ζεὺς βασιλεύς, ζεὺς ἀρχὴ πάντων ἠδὲ τελευτή (κτλ

De animæ immortalitate celebratur Apollinis Milesij oraculum
ψυχὴ μὲν μέχρις οὗ δεσμοῖς πρὸς σῶμα κρατεῖται,

φθαρτὰ

φθαρτὰ νοῦσα πάθη θνηταῖς ἀλγηδόσιν εἴκει
ἡνίκα δ' ἀνάλυσιν βροτέην μετὰ σῶμα μαραν-
ὠκίστην εὕρητι ἐς αἰθέρα πᾶσα φορεῖται (θὲν
αἰὲν ἀγήραος οὖσα, μένει δ' εἰσάμπαν ἀταρβής.
πρωτόγονος γὰρ τοῦτο θεοῦ διέταξε πρόνοια.

Sed hæc pertinuerũt eo omnia, ut insitam penitus-que infixam καὶ ἐγκαταγεγηρακυῖαν *animis* Eth-*nicorum de ficticijs numinibus deque idolatricis cultibus & superstitione opinionem aleret* Dia-*bolus ac confirmaret, qua mirifice capi, affici ac duci experitur omnes homines, q, natura omnes esse* Deũ, *et hũc uelle religionib. ac uirtute coli, et ultorẽ esse ac uindicem scelerum statuunt, etsi quis sit & qualis, & qua obedientia coli postulet sine uerbo* Dei *non perspiciunt.* De *animæ uero im-mortalitate conceptas opiniones non extingui in-ter* Ethnicos *plurimum intererat ipsius propter ea, quæ mortuorum specie reddebat responsa.*

Sic Sybaritis promittit εὐδαιμονίαν, *tanti-sper donec* Deos *colant: cladem minitatur & in-teritum ab externis bellis & seditionibus, ubi di-uinos honores hominibus præstare ceperint.*

εὐδαίμων Συβαρῖτα, πανευδαίμων σὺ μὲν αἰεὶ
ἐν θαλίῃσι θεῶν τιμῶν γένος αἰὲν ἐόντων·
εὖτ' ἂν δὴ πρότερον θνητὸν θεοῦ ἄνδρα σεβίσης
τηνικά σοι πόλεμος τε ἐμφύλιος στάσις ἥξει.

Videtur *acerbe illusisse filio* Dei *nascituro de uir-gine* Maria, & *hoc conatus esse ut præoccupatos-*

hominum animos opinione de non colendis hominibus, abduceret etiam ab agnitione fiducia & cultu filij Dei, quem in carne nostra uenturum & genus humanum liberaturum norat. Extant similia innumera, quibus omnibus ferè aliquid perplexitatis, obscuritatis, insidiarum, ueneni, impietatis subest, etiamsi specie optima uidentur & pietati congrua. Audiuimus & Pythonissam quandam à Lazaro Bonamico Patauino professore, uiro præstantißimo interrogatam, quem Vergilianorum uersuum censeret optimum, respondisse.

Discite iusticiam moniti & non temnere Diuos.

Ad hunc modum ludit sæpè diabolus ueritatis declaratione & confeßione tantum eo fine, ut alliciat ad se imperitos & talibus uel parænesibus, quæ continent præcepta necessaria in uita, uel præmonitionibus sequuturarum pœnarũ sibi arctius obstringat ac deuinciat. Quandoq; uero & conscientiæ terror, & metus iudicij diuini æternarumq; pœnarum, confeßionem ueritatis dæmonibus inuitis exprimit. Occurrit Christo obsessus à tota dæmonum legione, qui procul uenientem agnoscunt, et confitentur missum à Deo, ut opituletur generi humano contra Diabolum, & conculcet caput serpentis. Ideo metuentes pœnas decretas ipsis, clamant, Cur uenisti cruciare nos ante tempus? In Actis Pythonissa de Paulo & Barnaba clamitat, Serui hi sunt altißimi, qui annunciant

uobis

nobis uiam ſalutis. Hæc confitebatur, non ut exhortaretur aut commoueret populum ad audiendam atq; amplectendam doctrinam, quã illi adferebãt, ſed exhorreſcens ac reformidans cum uim atq; efficaciam miniſterij Euangelici, tum ſui condemnationem, & expulſionem ex obſeſſa, quam ſi ſedem retinuiſſet, aut turbaſſet ſtatim miniſterium Apoſtolorum ſeditione, aut inchoatum poſt oppreßiſſet, nouis furoribus ſparſis per Pythoniſſam, quæ erat in exiſtimatione apud ſtultam plebem. Quandoq; & ironijs ueritatem uel extenuant uel obſcurant, quales eſſe uidentur in illo de Chaldæis & Hebræis oraculo.

μοῦνοι χαλδαῖοι σοφίην λάχον, ἠδ᾽ ἄρ᾽ ἑβραῖοι
αὐτογένητον ἄνακτα σεβαζόμενοι θεὸν ἁγνῶς.

Prius promulgatum uidetur à Diabolo, ut uel rideat et abijciat ſapientiam Chaldaicam, uel cum ſuperſtitionibus referta eſſet, ut ad eam auidius diſcendam inuitaret atq; extimularet homines, quo cum ea immanes & tetras opiniones haurirent et propagarent. Altero ridet per quandam antiphraſin cultus & ceremonias Iudaicas, quas omnibus gentibus uicinis ſciebat eſſe exoſas. Sed utut ſeſe res habeat, plerunq; ſiue prænorint futura, ſiue diuinent tantum, ambigua incertaq; obtrudunt reſponſa, & ſub fucato prætextu ueritatis inferunt ſæuiora mala, quibus inſidiantur uel corporibus,

uel conſcientijs, ut has in æternam mortem conijciant, illa immatura & tragica clade perimant.

Annumeratur diabolicis diuinationibus & illud genus, quod uel ex ſignis, quæ ſigna non ſunt, ſed ex ſuperſtitione nata, autore diabolo, & in ſigna ab Ethnicis recepta ſunt, ut ex auium uolatu, ex quadrupedibus, igne, extis, diris, offenſione pedum, abruptione corrigiæ, ſternutamentis, tinnitu aurium, euentus ſequuturos fingit, uel uera & phyſica ſigna, condita ad natiuas rerum uires, effectiones, conditiones, ac conſtitutiones uelut pingendas oculis, detorquet ad ſuperſtitionem, & interpretatur de alijs rebus alieniſsimis à natura. Ortas has diuinationes à Diabolo uel illud argumento eſt, quod non raro accepta à talibus ſignis uaticinia euentu rata fecit. qua re non mediocrem eis fidem & autoritatem comparauit apud Ethnicos, ut de ſingulis poſterius dicemus. Hic ſatis ſit monuiſſe, quod ad diabolica prædicta pertinent omnia huius generis uaticinia.

Reſtat ultimum genus diuinationū, quod μαντικὴν κοινὴν ἢ δημώδη uocari diximus, nos populare uel plebeium nominabimus, quia imperitis & uulgo in uſu eſt, qui non inquiſitis ſollicite cauſis euentuum in natura, nec conſiderato ſignorum cum rebus ſignificatis conſenſu, ex ijs ſolum, quæ ut plurimum eodem modo euenire, iiſdem antegreſsis ſignis, animaduerterunt ac notarunt: artem effecerunt,

runt, & regulas Canonicas constituerunt, ex quibus de multiplicibus euentibus, de tempestatum cœliq; couersionibus ac commutationibus, de frugum & fructuum prouentu, de ubertate, uel caritate annonæ, de äeris salubritate uel infectionibus, de externorum hostium incursionibus sæpè satis fœliciter diuinant. Eius generis sunt his uersibus comprehensa prædicta.

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni.
Si fuerint uenti designant prælia genti,
Si fuerint nebulæ pereunt animalia quæq;.
Si nix, si pluuia, designant tempora cara.

Ita ex äeris constitutione quæ incidit in diem Medardi uel circiter, de tota meßis tempestate, Ex ea quæ Vrbani die contingit, de uindemia coniecturas faciunt. quæ etsi non exacte semper cum euentu congruunt, raro tamen prorsus aberrant. Fridericum III. Saxoniæ Electorem, de numero hybernarum niuium accepimus coniectari solitum ex dierum numero, qui à prima niue ad proximũ superessent nouilunium, idq; ex uetustis & sæpe comprobatis attentorum uenatorum annotationibus. Vsitatum est colonis prædicere tot tempestates pluuias æstate oborituras, quot dierum in Martio nebulosa fuerit constitutio, totq; Pascha consequuturas pruinas, & Augusto mense effumaturas nebulas, quot noctibus Martius irrorarit.

Regula est, si in globulis gallarum reperiantur

uermiculi, quod ubertatem frugum promittant: si muscæ, quod portendant bella: si aranei, quod pestem minitentur. Causæ obscuræ non sunt. Vermiculi ex putrefactione nati argumentum sunt & indicium constitutionis cœli calidæ & humidæ, quæ fœcundat terram & rebus nascentibus suppeditat uigorem. Muscæ urentem siccitatem cœli arguunt, qua inflāmantur corpora et uelut ustulata implentur feruidis & acribus humoribus. Aranei ex uenenata contagiosa atq; impura putredine nascuntur, quæ cum corripit & inficit corpora humana, in pestilentes exardescit febres, hæ putredine augescente erumpunt in bubones pestilentes & anthraces.

Et obseruauit omnis ætas quosdam ceu decretorios dies, indices præcipuarum anni tempestatum, & fœcunditatis aut sterilitatis, non temere aut fortuito, nec superstitione, sed quod congruere significata deprehensum esset, etsi causas non intellexit, quas constat cœlo deriuari plerasque, huius generis multa à Plinio annotata sunt & alijs. Cæterum quidquid huius generis diuinationum superstitione uacat & sancitur experientia id ex consentientibus inter se plurimorum annorum euentibus, quos causæ physicæ pepererunt, natum est. Neq; enim statis temporibus recurrerent, neque uno modo ut maxime antecedentibus signis responderent, nisi à certis causis & ordinatis gi-

gnerentur & gubernarentur, Quæ quanquam non in conſpectu ſunt omnibus, nec cum perueſtigatæ ſunt à quouis intelliguntur, neque effectus ſimiles quouis anno procreant: tamen à ſiderum uirtute pendent atq; efficacia, conſenſuq; inter ſe eorundem miro ac penè diuino. Præcipua uis eſt luminarium Solis & Lunæ, quæ tempeſtatum mutationes cient & efficiunt, cæteri uariant & moderantur alias aliter pro diuerſa ad Luminaria configuratione. Altera eſt ſtellarum orientium & occidentium. Quæ eſt Lunæ in eo congreſſu cum Sole qui antecedit proxime dies δηλωτικοὺς ἢ ἐπιδεικτοὺς τῶν ἐπισημασιῶν, erga cæteros planetas habitudo atq; affectio: talem aut ſimilem in illud fere redire tempus conſueuiſſe, quo ſe ſignificati euentus proferunt, docent conſiderati planetarum ſitus. Anno hoc quinquageſimo diem Vrbani proxime Solis Lunæq; coitus præcedit, quo tempore & Marti copulatur Venus in Tauro ſigno pluuioſo, & Luna mox à Sole digreſſa Cancrum occupat, quem eodem tempore ingreditur Mercurius, ſimulq; cum Sole turbulentæ Orionis ſtellæ naſcuntur. Humidior ergo erit cœli aliquot diebus conſtitutio. Sub uindemiæ tempus, Mars Cancrum peruagatur, Lunaq; ibidem ante συνοδόν ei coniungitur uix ſuperatis hyadum, pleiadumq; ſideribus turbidis. Eodem modo igitur nimia aquarum ex pluuijs copia & aliena humidi-

tate uuas imbuet ac complebit, & uini maturationem aut tardabit aut impediet. Neq; de uno die prædictiones tales intelligendæ sunt, sed aliquot dierum continuum complectuntur spacium, qui anteeunt & consequuntur in hoc ordine præcipuos. Longum esset pertexere omnium causas, quas ij qui cœli tractus inspiciunt atque obseruant, norunt. suntq; eò diligentius inquirendæ, quod de consensu motuum cœlestium & effectionum admonent, cui non obscurum prouidentiæ argumentum inest. Neq; ideo aut nullæ sunt, aut ratione carent, quod quandoq; fallunt, id enim mirum non est, cum et materia elementaris incertis admodum & uagis atq; instabilibus agitetur motibus, et aliæ causæ accedant interdum, quæ actionibus priorum uel miscent sese uel aduersantur. Satis est, si ὡς ἐπίπαν ad prænotata indicia καὶ ἐν πλάτει sese τὰ ἑπόμενα accommodent.

Reliqua huius generis non ex ipsa natura orta, sed fortuitis uel superstitiosis accepta notationibus, excludantur hoc numero, & inter diabolica referantur, qualia sunt auguria de duodecim anni mensium temperie, quæ ex statu duodecim noctium diem natalem Christi consequentium desumuntur, & similia. Nullas enim in natura causas habent, nec cum euentibus consentiunt.

Quæ

Quæ ſit certitudo prædictionum in quolibet genere, Quantum quibuſque tribuendum ſit, Quæ omnino impiæ ſint ac reijciendæ.

Hactenus quatuor præcipua genera prædictionum enumeraui, ad quæ particulares differentias reducam ordine. Priuſquam autem accedam ad commemorationem ſingularum ſpecierum, quid de his primis generibus ſentiendum, & quid cuique tribuendum ſit conſtituam. Quod difficile non eſt his duobus immotis & immutabilibus principijs poſitis, Primo uera, firma, & certa eſſe ſuo quælibet loco, ordine, lege et conditione, õnia prædicta uel diuina uoce tradita, uel diuinitus in natura condita atque ordinata, id eſt, quæ cauſas habent phyſicas ſeu euidentes & conſpicuas, ſeu obſcuras uel ignotas. Secundo Deum eſſe liberrimum agens, & naturæ opificem ac Dominum, non aſtrictum ſecundis cauſis, ea legẽ, ut non poßit aliter agere quàm cogatur agere à connexu & ſerie ſecundarum cauſarum, Sed uelle & poſſe Deum liberrime mutare aut moderari cum præmonſtrata et inſtructa à naturalibus cauſis, tum ſua uoce promulgata, alias alijs de cauſis uel ſecundum immotam iuſticiæ ſuæ regulam procedendo, uel ex immenſa miſericordia leniendo ac mitigando iuſticiæ rigorem.

Ex his κριτηρίοις æstimabimus uaticiniorum singulorum certitudinem, quousq; progrediatur.

Primum igitur damno in uniuersum diabolica uaticinia omnia, siue ab ipso prolata Diabolo quouis modo, siue à superstitiosis sint conficta hominibus. Damno & eos qui talibus uaticinijs uel utuntur uel fidem adhibent, & sequor Regulam, Non habebis Deos alienos coram me.

Secundo oracula cœlestia & si absq; omni dubio certißima sunt & uerißima, Deus enim qui solus & uerax est & seruans suarum promißionũ, certo efficit et præstat, quæ prædicit aut promittit: tamen dißimilia sunt, & differunt non certitudine aut ueritate, quæ omnibus una est & eadem, (Omnia enim diuinitus prodita uaticinia immutabilia sunt & necessario eueniunt, uerum ea necessitatis lege, quam Deus ipse constituit.) Sed modo determinationis differunt, rebusq; quas uel promittunt uel prænunciant. Aliter longe determinat Deus mala culpæ seu peccata & scelera in genere humano, quæ simpliciter nec uult nec approbat, neq; efficit aut ordinat, neq; adiuuat, impulsis uoluntatibus ad peccandum: Sed abominatur & odit sine simulatione ardentißime, & punit seuerißime, etsi permittit ea, ac tollerat, & metas constituit, quousq; indulsurus his sit. Necesse est. n. hanc sententiam utraq; manu, imo toto uerius pectore cõprehensam tenere firmißime, Deũ non esse autorem

autorem malorum culpæ, nec uelle, nec probare ul la generis humani peccata. Sicut scriptum est, De*us non uolens iniquitatem tu es.* Item Iohan: 8. de Diabolo *dicitur, quando mendacium loquitur, ex propijs loquitur.* Et 1. Ioh: 3. *Qui peccat ex diabolo est, quia ab initio* Diabolus *peccat.* Id *& saniores* Ethnici *omnibus temporibus iudicio conscientiarum uicti agnouerunt & statuerunt.* Plato *grauißime inquit,* κακῶν δὲ αἴτιον φάναι θεόν τινὶ γίγνεσθαι, ἀγατὸν ὄντα, διαμαχητέον παντὶ τρόπῳ. μητέ τινα ταῦτα λέγειν ἐν τῇ αὑτοῦ πόλει, εἰ μέλλει εὐνομήσεσθαι, μητέ τινα ἀκούειν, μητὲ νεώτερον, μήτε πρεσβύτερον, μήτ' ἐν μέτρῳ, μήτ' ἄνευ μέτρου μυθολογοῦντα, ὡς οὔτε ὅσια ἂν λεγόμενα εἰ λέγοιτο, οὔτε σύμφορα ἡμῖν, οὔτε ξύμφωνα αὐτὰ αὐτοῖς.

Aliter uero de malis pœnæ constituit, quæ ordinat ipse de æterna iusticiæ suæ regula. Aliter bona determinat, quæ non uult tantum et approbat, sed efficit ipse, & certo consilio hominum generi cõfert ac dispartitur, aliàs immediate, multi enim leguntur in historijs mirandi euentus, quos ad diuinam prouidentiam referri necesse est, cum non eo prouenerint ordine, ut causæ secundæ, qui gubernarint præcipue euentum monstrari poßint. ut cum seruatur Moyses *abiectus in aquam. Cyrus expositus,* Petrus *eductus ex carcere,* Populus *Israëliticus in alueo maris rubri. Aliàs mediate uel*

sanctorum

ſanctorum Angelorum miniſterio, uel excitatis in genere humano præſtantibus uiris ad res magnas gerendas, ad conſtituendas politias, defendendam Eccleſiam, tuendos inſontes, uindicanda ſcelera, quorum & regit ac fortunat conſilia atque induſtriam, uel ſecundarum cauſarum actionibus coniunctis ac directis ad ſalutares effectus & uitæ neceſſarios. Etenim & hoc certißime nobis perſuaſum eſſe oportet, nõ tantum bonorum honeſtorum, ſed & utilium autorem Deum eſſe, A Deo proficiſci ſalutaria et moderata conſilia, fœlicem et tranquillam gubernationem, pacem, ubertatem rerum fruendarum, neq; conatus ullos aut conſilia publica uel priuata ſalutaria eſſe, aut procedere ſortiriq; exitus optatos, niſi fortunentur, iuuentur, promoueantur & ad præfixos fines deducantur diuinitus. Sicut Chriſtus inquit, Sine me nihil poteſtis facere. Item, Non poteſt ſibi homo ſumere quidquam, niſi datum ſit ei deſuper. Etiam hoc Ethnicos ſapientiores coëgit fateri res ipſa, Sæpe repetit hanc ſententiam Pindarus, γλυκὺ δ' ἀνθρώπων τέλος ἀρχά τε δαίμονος ὄρνυντος αὔξει. *In Olimpijs,* ἐκ θεοῦ δ' ἀνὴρ σοφαῖς ἀνθεῖ ἐς ἀεὶ πραπίδεσσιν, *Ibidem,* πολλοὶ δ' ὁδοὶ σὺν θεοῦ εὐπραγίας. *Item* ἐᾶ πόλεμον, ἐᾶ μάχαν χωρὶς θεοῦ.

Rurſus aliter determinat, quæ ipſe gubernat, aliter ea quæ à libera hominum uoluntate καὶ ἐκ

προαιρέ-

προαιρέσεως, uel à causis physicis ordinatis cœlestibus uel materialibus, id est, ἀπὸ ἀνάγκης ἢ φύσεως oriuntur ac dependent. Hæc discrimina considerare necessarium est, quia lucem adferunt & his disputationibus, & multis partibus doctrinæ cœlestis. προαιρετικὰ hominum præuidet, præuisa determinat circumdatis metis, Neq; hæc uel præuisio ac præscientia uel determinatio aut uim adfert uoluntati, aut neceßitatem euentui.

Quanquam autem oracula cœlestia, quæ ferè à diuinitate propter præuisas et antecessuras causas decernuntur, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν, id est, neceßitate consequentiæ necessaria sunt: tamen gradus constitui oportet & discrimina. Vaticinia de Christo uenturo, morituro, & resurrecturo pro genere humano, de restitutione generis humani, de receptione propter Filium, de remißione peccatorum, de donatione Spiritus sancti, de aduentu Domini, de resuscitatione mortuorum ad iudicium, de uiuificatione & æterna lætitia beatorum in uita futura, de pœnis impiorum, et similia, quæ Deus etsi propter certas causas προηγουμένας decreuit, tamẽ ipse efficit ac gubernat: hæc ergo certißima sunt & prorsus necessaria immutabili lege neceßitatis, qua promulgata sunt, ut Omnis qui credit in Filium, non pereat, sed habeat uitam æternam. Omnis qui non credit in Filium condemnetur. Necesse est enim unumquemq; uolentem

lentem fieri participem æternorum bonorum, iusticiæ & uitæ æternæ, gratuitæ remißionis peccatorum, donorum Spiritus sancti, ueræ reconciliationis cum Deo, firmißima fide statuere, uerißime omnia illa & pertinere ad se, & sibi exhiberi ac communicari gratis ex immensa misericordia pro pter Iesum Christum æternum Filium æterni Patris, μεσίτης καὶ ἱκέτης nostrum apud Patrem, qui, cum oporteret unum in genere humano exoluere λύτρον pro reliquis æternæ iræ Dei ræis, & satisfacere iusticiæ Dei, nemo autem id præstare posset, nisi simul & Deus esset: misertus nostri, de arcano consilio diuinitatis, natura humana sibi circũ acta indissolubili fœdere, genus humanũ sibi adiun xit ac copulauit, idq; Deo Patri recõciliauit, obedientia quã Deus pater requirebat integre præsti ta, & pœnis quæ nobis sustinendæ & perferendæ erant, in se deriuatis.

Secundo certißima sunt & uaticinia de Imperiorum serie, administratione, distractione, ruinis, succeßibus in gubernatione, qualia sunt Danielis uaticinia, Esaiæ, Ieremiæ, & Ezechielis quædam. Habet enim Deus comprehensam mente uelut idæam omnium Imperiorum, & rerum in Imperijs gerendarum. Quæ quocunq; tempore euentura sint, quo ordine, quibus autoribus, quo successu, quo exitu, multo ante prospicit, præuisa ita distribuit ac determinat, ut uirtutem afficiat præmijs, scelera puni-

ra puniat. Vult enim genus humanum multiplicibus colligatum fœderibus, præcipue uero politijs uelut carceribus septum & conclusum uiuere coniunctim, collatisq; & coniunctis operis cum doctrinam de Deo aliasq; uitæ necessarias artes explicare, illustrare, ac propagare, tum hanc societatem fouere ac tueri. Vult Imperia Ecclesiarum & omnium honestarum artium domicilia & propugnacula, ac ueræ disciplinæ neruos esse, exequi iusticiam, ornare præmijs uirtutem, patrocinari insontibus, custodire ac defendere pacem, cohercere ac compescere iniuste & tyrannice grassantes, punire libidines. Idcirco & indidit hunc sensum omnibus non prorsus feris, ut ament, expetant, quærant & amplectantur ueram animorum in politica uitæ consuetudine coniunctionem, & ipse tanquam in statione consistens custodit Imperia, tanta seueritate, ut eos qui moliuntur dißipationes, aut turbant rectè constitutos cœtus occulte uel palam, mirabiliter præter omnium spem & opinionem, uel detectis insidijs iudicibus uinciẽdos tradat, uel si laqueos iudiciorum declinent & euadant, horribiliter cœlitus ulciscatur. Quando uero rebus secundis & ad uoluntatem fluentibus, opibusq; & potentia animi elati exultant, luxuriant & ferociunt, Quando crescunt impune εἰδολωμανίαι, tyrannides, libidines, & alia scelera publice & priuatim; Deus excitat, armat & roborat

alios,

alios, qui & ipsos tollunt principes, & florentissima regna uastant ac delent. Deus est enim qui transfert & constituit Imperia mundi. Etsi uero immutabiliter scelera odit Deus: tamen tollerat, & quousq; tolleraturus sit definit, & quando mutatis Imperijs ea uindicaturus sit decernit. Hæc decretio etiam si sit patefacta, non tamen euentum necessario attrahit, ut frustra speretur consequuturum aliud, quàm quod promulgatum est. Fit enim propter causas positas in potestate libera uoluntatis hominum, quæ cum sit domina actionum liberrima, aliter agere quam prædictum est, potest. Nec præuisio adfert uoluntati necessitatem ui cogentem eam ad præuisas diuinitus actiones. Idcirco uaticinia περὶ τῆς τῶν μοναρχιῶν ἢ αὐξήσεως, ἤγε ἀκμῆς ἤτοι παρακμῆς, de ruinis & interitu, sola necessitate consequentiæ seu καθ' ὑπόθεσιν necessaria sunt.

Tertio similis est ratio uaticiniorum monentium de Pseudoprophetis exorituris in Ecclesia, & antecessuris nouissimum diem, de scandalis grassaturis in Ecclesia, de corruptione sanæ doctrinæ, de blasphemijs in Filium Dei, & singularia illa de pertinacia præfracti Pharaonis perseuerantis in contemptu minarum cœlestium, & consilio delendi populi Israelitici, de Iuda prodituro Christum. Quanquam enim euentura talia in Ecclesia prospicit Deus, metisq; præfixis uelut sistit atq; inhibet,

bet, & quando, quibus modis ulturus ea ſit ſancit: non tamen efficit. Nec præuiſio diuina, determinatio, & præſignificatio urgent, ut neceſſario fiant. Quia inuaſura in Eccleſiam præcognoſcit, ideo determinat. Nobis ea aperit & nunciat, ut & doceat & præmuniat, ne terreamur deformitate ſcandalorum, uel offendamur, uel ſeducti religioſa ſpecie Pſeudoprophetarum, furoribus eorum contaminemur aut capiamur.

Quarto, uaticinia quibus pœnæ & calamitates propter peccata denunciantur: habent annexam conditionem pœnitentiæ. Etſi enim uere Deus ac horribiliter iraſcitur peccatis, eaq; atrociſſime ulciſcitur: tamen uictus deprecatione & obedientia æterni Filij ſui, iuſticiæ miſericordiam mirabili temperamento miſcuit, ita ut promiſerit ſe mitigaturum pœnas, & alleuaturum ærumnas pœnitentibus, hoc eſt, ijs qui agnoſcunt ſeſe, & uero terrore ad cogitationem & conſpectum peccatorum ſuorum & iræ diuinæ expaueſcunt, rurſusq; erecti fide accedunt ad Deum huius interceſſoris filij Dei regnantis ad dextram Patris fiducia, & petunt condonationem peccatorum, atq; auxilium Spiritus ſancti, ſtudentq; edere fructus uitæ melioris. Talibus ſe leniturum pœnas & ærumnas, iurans aſſeuerat, Viuo ego dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat. Et repetita eſt creberrime hæc conditio ueræ & non

simulatæ pœnitentiæ includenda cœlestibus minis passim in tota sacra doctrina.

Quinto uaticinijs, quæ continent promissiones corporalium bonorum, adiuncta est conditio crucis, afflictionum & ærumnarum. Sed hanc sola intelligit Ecclesia, quæ ex uerbo per Filium patefacto scit, uelle Deum, ut totum genus humanum sit subiectum cruci propter peccatum, Ecclesia uero præ cæteris gentibus affligatur & exerceatur durius. Et quas habeat huius consilij causas clementissimus Pater ex doctrina Filij Dei discit, Nec Deum grauioribus oneraturum periculis hunc miserum & cæteris gentibus omnibus inuisum cœtum, quàm sufferre poterit ac perpeti, certo credit ac statuit. Idcirco cum sæuissimis iactatur & concutitur procellis, laceratur, premitur, expilatnr, eijcitur in exilium, igne ferroq; desolatur à Tyrannis, necatur fame: nunquam tamen deleri totam sinit Deus, sed ex dissipatis cœtibus uelut naufragio fractas tabulas colligit & componit, instaurat eam rursus, seruat ac protegit, ut sint qui celebrent ipsum etiam in hac uita.

Hæc fere sunt præcipua uaticiniorum cœlestium discrimina, quibus ita distinctis certitudo singulorum fit illustrior. Bonorum seu æternorum seu corporalium Deus ipse autor est atq; effector. Ipse ea impertit & largitur hominum generi, eo discrimine, ut æterna bona sine omni conditione

offerat ac donet accipiẽtibus fide, corporalia tem peret ac miſceat cruce et afflictionibus. Mala pœnæ, id eſt, calamitates omnis generis identidem deſtinat atq; infligit ipſe, Aliàs ſine ſecundis cauſis per Angelos ſanctos, aut permittens Diabolis ut ſæuiant. Certum eſt enim magnam partem triſtiſſimorum euentuum oriri præcipue à Diabolo, qui furores in impijs confirmat: Aliàs per ſecũdas cauſas, easq; aut naturales ac deſtinatas, inhibitis mutatisue naturalibus earum actionibus, ut cum cœli uirtutibus clauſis terra ſterileſcit, aut uoluntarias, impellendo bonos uiros ſeu in Magiſtratu conſtitutos, ſeu priuatos ad punienda ſcelera publica & priuata, permittendo malis ut graſſentur. Mala culpæ nec uult nec efficit, etſi præuidet & permittit, ut talia uel Diaboli excitent, uel homines aut ſua malitia, aut à Diabolo incitati perpetrẽt.

Prædictionum phyſicarum, quas ex ſignis & cauſis naturalibus ſenſui obuijs homines ratiocinando colligunt, longe diſsimilis eſt ratio, & certitudo longe infirmior multis de cauſis, quas coniungi omnes, ſimulq; examinari & penſitari accurate neceſſe eſt, ſi de certitudine harum coniectationum ſeu præſagiorum pronunciare quid uolumus. Siue .n. cauſarum ſeu neceſſario, ſeu naturaliter agentiũ effectus, ſignorũue monita in quocunq; genere, quib. declarantur ac præſentiuntur conſequentia & futura, ſiue euentus qui liberis huma-

næ uoluntatis motibus atq; actionibus accidunt, inuestigentur: expendi necesse est causarum naturam, uim, & efficaciam. Vtrum propinquæ sint causæ uel remotæ, καὶ τῶν αἰτίων αἴτια: Vtrum καθ' αὑτὰ αἴτια sint aut κατὰ συμβεβηκὸς, id est, ueræ, per se, ac propriæ causæ, an accidentariæ. Et si sint καθ' αὑτὰ αἴτια, an sint κύρια αἴτια, an συναίτια, an σύνεργα. An sese habeant ὡς τὰ μέρη an uero ὡς τὰ ὅλη καὶ συνθέσεις. An κατ' ἀνάγκην agant, aut κατὰ φύσιν, aut κατὰ προαίρεσιν. An χωριστὰ sint uel ἀχώριστα. An sint κατ' ἐνέργειαν αἴτια uel κατὰ δύναμιν. Vtrum interuenire aliæ causæ poßint, quæ uel hebetent, atq; obtundant, aut etiam prorsus reprimant cæterarum ἐνεργείας & uires: uel obstent ac prohibeant, quo minus suo & usitato tenore procedant ad effectus petiti completionem. Quæ sit conditio materiæ effectionibus causarum subiectæ: quæ huius ad causas ποιητικὰς ἀναλογία & habitudo. Vtrum ad eum effectum, cuius inquisitio instituitur, oporteat concurrere plurium causarum συμπλοκήν.

Præter hæc & aliud est, quod difficultatem coniectandi auget, & præuisorum ac præscitorum physicorum certitudinem infirmat ac labefactat. Pleraq; .n. in tota rerum natura fiunt & eueniunt non ἀναγκαίως et necessario, sed ἐνδεχομένως. Cuius rei causa est liberrima Dei Architecti &

operum naturæ gubernatoris uoluntas atq; omnipotentia. Etsi enim indidit singulis suos agendi modos, quos naturis non eripit, tamen nec à physicis causis edi consuetæ, & exertæ iam atq; in accommodatam & adhibitam materiam directæ defixæq; actiones, quæ sunt ἀπροαίρετοι κινήσεις naturarum, idem eodem modo semper efficiunt: neq; προαιρετικὰ hominum ut instituta inchoataque sunt, ac deliberata & distributa, ita necessario procedunt, aut in eum exeunt finem, in quem sunt directa & conclusa. Inde Aristotelicæ natæ περὶ τύχης καὶ αὐτομάτου disputationes. Liberrime enim Prima causa & uim secundis suppeditat, aut cum uult subtrahit, & agentium ἐνεργείας gubernat ac dirigit, uel restringit cum uult, & promouet effectiones atq; opera maturat uel elidit atq; impedit cum uult, deniq; liberrime regit & dispensat omnia aut κατ' οἰκονομίαν per ordinatam causarum seriem, aut κατ' εὐδοκίαν suo consilio & arbitrio aliquid præter ordinem & contra cursum causarum moliendo, aut κατὰ συγχώρησιν indulgendo & permittendo aliquid, longe aliter incitat regit & instruit, aut contra infrenat & inhibet causas ἀπροαιρέτους te physicas, quæ sine deliberatione sineq; delectu & libera facultate prorsus naturæ suæ sequuntur ductum atq; impetum: aliter προαίρεσιν hominis, cui τὸ αὐτεξούσιον non adimit, quod ex naturæ

uulnere adhuc reliquum est cum horribili & deploranda ἀδυνάμια *ad ea præstanda, quæ lege Dei præcipiuntur, &* δυνάμει *incitante ad contumaciam uoluntati diuinæ aduersam. Ordine agentem uoluntatem et sustentat & adiuuat. Ruentem contra ordinem non adiuuat, etsi sustentat. Et si conatum non impedit in actionibus ordini contrarijs, tamen ne uel perficiat quod conatur, prohibet, uel, quousq; quod illa conatur, permissurus sit constituit. Etsi igitur suis & proprijs agunt singulæ causæ uiribus, tamen liberrime Deus uel physicarum actiones incitat, intendit, & acuit, aut inhibet prorsus, ac uelut compescit, ne exerant sese, aut mutat: uel uoluntariarũ si non actiones, euentus tamen qui petuntur, & ad quas actiones diriguntur impedit. Et uel alios longe diuersos aut ex diametro contrarios propositis obijcit, uel petitos euentus aliter gubernat & præstat, quàm humana sapientia decernit. Quanquam autem disputat Aristoteles & cœlestes causas simplici atq; absoluta neceßitate easdem perpetuo actiones edere, & primam causam insolubili uinculo secundis ita connexam esse ac copulatam, ut aliud nequeat instituere opus ullum, quàm tota series coniunctis actionibus molitur & struit, aut aliam usurpare uim, quam qualem eædem causæ flagitant, inquit enim,* πάντα τα φύσει ἢ ἄει οὕτω γίγνεται ἢ ὡς ἐπιτοπολὺ· *tamen refutatur ac reuincitur cum euiden-*

euidentissimis multiplicis experientiæ testimonijs, tum autoritate doctrinæ sacræ.

Non Deus est numen parcarum carcere clausum,
Quale putabatur Stoicus esse Deus.
Ipse potest currus solis inhibere uolantes,
Ipse uelut scopulos flumina stare iubet.

Eadem donauit perfectione cœlestia corpora, ut nullis essent obnoxia affectionibus, suisq; sine cessatione aut offensione circumagerentur motibus certis ac statis uicibus, & cursus semel peractos mox eadem lege constantissime repeterent, atq; in parte mundi inferiore & elementari aeris constitutiones moderarentur & attemperarent uitæ animantium, rebusq; terra nascentibus. Instituit hunc ordinem Deus certo consilio: Eundem sustentat, conseruat & adiuuat. Rursus cum uult, aut cum res requirit, neglecto ordine et connexu causarum, uel sistit concitatissimos orbium cœlestium motus, uel roborat atq; exacuit particularium causarum uires cæteris præteritis, uel cohibet ac uelut infrenat, ne erumpant. Cum itaq; omnium secundarum causarum tam ἀναγκαίων seu cœlestium, quàm φυσικῶν καὶ προαιρετικῶν effectus sint contingentes, etsi dissimiliter & alij alio modo: contingentiæ uero in tota rerum natura causa sit libera uoluntas Dei gubernantis hunc à se fabrefactum mundum, et distinctum in eo ordinem par-

tium, suo consilio & iudicio liberrime sine coactione ulla: perspicuum est non parum inde de certitudine diuinationum, quæ ex ordinatis in natura δυνάμεσι fiunt, decedere, quod prima causa domina motuum omnium atq; ἐνεργειῶν, etiam certo & sine errore peruestigatas ac comprehensas causas multis modis mutare potest.

Præterea in illis euentibus, qui arbitrarijs hominum actionibus accidunt, contingentiæ causa est libertas uoluntatis humanæ. Nostrum est enim, nostraq; in potestate collocatum politicum omne seu elicitum, seu imperatum, Velle, nolle, appetere, non appetere, assentire aut dissentire, eligere aut reijcere, sequi aut declinare, urgere ac persequi ꝙ inchoatum est, aut abijcere instituta de suscipiendis actionibus consilia & deliberationes, uel iam susceptas actiones deponere, ac uertere uel flectere sese ad alia, quæq; sunt huiusmodi. Nostrum & hoc est, insitas nobis connatasq; à prima origine ad uirtutem propensiones studio diligentiaq; excitare, fouere ac conformare, Incitamenta ad uicia, affectusq; uehementes et inconsideratos, aut reprimere ac uelut strangulare, & suffocare doctrina, assuefactione, cultuq; diligenti, priusquam adolescant & confirmentur, aut ita domare ac compescere, ut imperio rectæ rationis subdita, intra suas se metas contineant & uoluntati pareant. Physicarum uero causarum actiones atq; effectus insi-

gniter

gniter uariat fluxibilitas & instabilitas materiæ elementaris, quæ uagis admodum incertis ac uarijs agitatur motibus, nec eas quas semel complexa est formas, retinet perpetuo, nec uno fertur motu simplici, sed leui occasione irritata causis agentibus, pristinas formas excutit, & nouis præparata motibus nouas assumit atq; induit, uagaturq; in hac sede elementari ordine incerto huc illuc, prout à causis agentibus in hanc uel illam partem trahitur, uoluitur aut propellitur, aut hoc alioue modo afficitur. Nec certas ullas aut stabiles ac perpetuas primarum qualitatum habet mixtiones. Mutantur enim hæ cum formis ipsis, his uero amotis & abolitis mixtione dissoluta, qualitates quoq; abscedunt ac dißipantur, moxq; noua proportione inter se in eodem subiecto miscentur & iunguntur, quæ congruit formæ occupaturæ materiam. Tales materia elementaris cum uices motuum mutationumque subeat ac sustineat, quàm difficile sit de his coniectari, nemo est qui non agnoscat.

Atq; ut exactius infirma omnium harum diuinationum certitudo perspiciatur, repetam paulo altius, sed generatim tamen & strictim euentuum causas, ex quibus liquido patebit, quanta sit in hoc toto genere difficultas, quàm prona & lubrica ad errandum uia, ob tantam uarietatem & obscuritatem causarum, tamq; uagos materiæ motus, & ordiar à naturalibus. Difficile est constituere,

utrum causæ, quæ de secuturo effectu testimoniu[m] perhibent & spem faciunt, satis roboris habean[t] ac uirium ad eundem producendum ac perficien[dum]. Frequenter .n. illæ, quæ inquiruntur causa[e] quæq; coniecturas de euentibus suppeditant, ad ea[n]dem uim tantum μοριϰὴν seu ἀπὸ μέρους conferu[n]t nec absoluendis sua ui effectibus sufficiunt, citr[a] opem causarum sociarum. Non raro incidit ui[s] contraria, quæ uel inchoatos iam effectus à prior[i]bus discutit ac demolitur, uel omnino prohibet, ne exerere uim suam illæ queãt, uel exertam quidem priusquam opus inchoatum compleat, uelut inter rumpit ac sistit. Non semper Luna uel Tauri hyades pleiadesq; subiens, uel nebulosas præteriens Cancri stellas, quibus asellorum & præsepis est no men, pluuias ciet. Sæpe uniuersales & particulares causæ dissentiunt inter se, Particulares fœlicia pollicentur, Vniuersales aut damna minantur, aut exitia cladesq; portendunt & inferunt, quæ cum sint ualidiores & efficaciores (ὑποπίπτει γὰρ ἀεὶ, ut recte Ptolæmeus ait, ἡ βραχυτέρα αἰτία, τῇ μείζονι καὶ ἰσχυροτέρᾳ) elidunt atq; excludunt particularium causarum significata & effectiones. Sic uno die in prælijs pereunt multa millia, quorum sunt dißimillima fata. Pestilentibus morbis conficiuntur plurimi, quibus diuturnam uitam & astra & cæteræ causæ physicæ propinquæ spondent. Sæpe cum causæ adsunt satis efficaces &

firmæ:

firmæ: tamen materiæ tantum eſt robur, tantaq́; ad retinendum uis, ut etiamſi labe afficiatur aliqua, nõ ſuccumbat tamen, ſed deuictas à ſeſe cauſas quæ infeſtant repellat ac profliget. Non omnes lætalibus & acutis oppreſſi morbis pereunt. Oportere enim analogiam eſſe τῶν ἐνεργούντων αἰτιῶν, πρὸς τὴν ὑποκειμένην ὕλην, & in materia ἐπιτηδειότητα ad patiendum notum eſt. Etſi naturalia uno modo ſemper agunt, nec contrahere ac cohibere delectu ſpontaneo, aut auertere ab amota materia, aut ſuſpendere actiones poſſunt: requirunt tamen & congruentem καὶ σύμμετρον uiribus ſuis materiam, et obtemperantem, non aduerſantem actioni. Sæpe materia elementaris ut uaga eſt & inſtabilis, leui momento impulſa fertur ſine ordine & fluctuat temere. quo fit ut quandoq́; nubes aliunde aduolutæ cœlum, quod clarum paulò ante & tranquillum erat, operiant ac turbent, ibi uero ubi primum collectæ coierunt, aer ſereneſcat. Quandoq́; remotæ cauſæ proſpera innuunt, propinquæ triſtia. ut in Criſibus interdum Luna recte poſita, nulliſq́; hoſtilibus circumſeſſa uel oppreſſa radijs, ſpem facit de liberatione ægroti, aut mutatione inſigni in melius: Tanta tamen morbi eſt ſæuicia, tantaq́; naturæ imbecillitas, ut fruſtra cœleſtes cauſæ fractis proſtratisq́; uiribus opitulentur. Interdum contra cum aſtra infauſto ſitu & triſtia denunciant, & ægro-

tum

tum affligunt atq; infestant cum morbo ipso pariter:tamen si natura ægri uigeat, luctatur cum utraq; causa,superatoq; et excusso nocumento,quod utraq; infert,uincit & euadit. Deniq; sæpe cum nihil est uicij,nihil imbecillitatis aut erratorum in causarum naturalium serie, nihil deest quod ad consummationem præuisi operis requiri posse uidetur,nec materia actionibus causarum obnititur, neq; alioquin fortius agens ijsdem obsistit: Deus tamen ne fiat,multis modis prohibere potest. Idq; & facit sæpißime, & totam naturam liberrime gubernat: plenæ sunt exemplis historiæ sacræ. Consistit sol Iosua Hierichunta oppugnante, & postea Ezechia conualescente:sterilescit terra, & stellarum effectiones,quæ annuatim certis uicibus, pluuijs excitatis,terram rigant ac fœcundant, diuinitus interclusæ cessant ad tempus Heliæ seculo. Solis lumen euanescit Christo pendente in cruce. Non urit ignis pueros Israeliticos in camino Babylonico. Non urit Polycarpum ardenti impositum rogo. Non extinguitur Ionas in uentre cœti conclusus. Non fame perit Moses quadraginta continuos ieiunans dies,cum teste experientia, octiduana fames ferè perimat hominem. Fissæ maris rubri aquæ,& in altum scopulorum instar eleuatæ, fluxu natiuo uelut represso & fixo consistunt, nec transeuntem populum obruunt. Ad hunc modum liberrime Deus imperat naturæ, & multa tristia

mala,

mala, quæ & designant & inuehunt causæ naturales, immensa misericordia ad piorum preces lenit & auertit.

Agunt cœlestes causæ necessario. Quamdiu hic status rerum persistet, Solq; ab ortu feretur in occasum: diem pariet, toto supra quod uoluitur hæmisphærio collustrato, rursusq; cum ab occasu in ortum reuoluetur noctem inducet, terra soliditate sua radijs ipsius officiente, & ne in auersum hæmisphærium pertingant prohibente. Quandiu etiam ab æquis medijsq; cœli partibus Austrum uersus Sol agetur & Boream: quatuor anni tempora accessu suo & reditu ad locum unde exierat, distinguet ac temperabit. Eodem modo homo gignit hominem, bos bouem, leo leonem, suisq; è seminibus ac principijs arbores, frutices, herbæ, ortum necessario ducunt. Sic enim ab initio hæc constituta, Dei iussu tenorem seruant suum seriemq;. Sed tantisper donec adiuuat & uim confert prima causa, qua non agente, aut contrarium intendente cessant, seq; ad præscriptum & ordinationem primæ causæ inflectunt & accommodant. Itq; id multo frequentius, quàm nos animaduertimus aut obseruamus. Inenarrabili enim bonitate fouet, sustentat, protegit, ac defendit genus humanum. Multa præcauet, multa moderatur, multa depellit & amolitur, quæ nulla nos sagacitate aut uigilantia exploraremus, nulla sapientia, nullis

lis uiribus arceremus à nobis aut amoueremus. Bo=
na exhibet ac cumulat, quæ neque exquireremus
nec conſequeremur ulla diligentia noſtra, et natu=
ram ſaluti hominum attemperat propter Eccleſi=
am, quam cum uelit conſeruatam ad extremum
uſq; mundi curſum, ornat atque inſtruit rebus ne=
ceſſarijs, conflictantem cum ærumnis erigit ac ro=
borat, & contra Diaboli furores defendit mira=
biliter, ac uelut ex faucibus Orci ereptam ſæpißi=
me in tutum collocat, cum omnibus humanis deſti=
tutæ præſidijs, & funditus interitura uidetur.
Cum uagantur pœnæ in genere humano atroces,
& peſte, fame, bellis, uelut falcibus demetunt ac
proſternunt multitudinem prophanam, parcit De
us illis, qui conſperſi ac ſignati ſanguine Filij ſui
notas innocentiæ præſeferunt, eos tuetur, tutosq;
atq; illæſos præſtat, ut ſint qui ipſum uera fide in=
uocent & colant.

Teſtantur hoc mirandæ liberationes Sancto=
rum. Apud Ezechielem mandat Dominus Angelo
percutienti impios, ut parcat illis, qui uero dolore
deplorabant ac deteſtabantur prophanationem,
quæ fiebat in populo Dei. Omnino tribuendus eſt
Deo hic honos, quòd poßit & uelit opitulari no=
bis, etiam cum à tota natura deſtituimur, contra
ſeriem omnium ſecundarum cauſarum, cumq; de=
ſerti prorſus & abiecti uidemur. Et multa acci=
dunt plurimis hominibus, in quibus euentus miran=
di fa=

di fateri eos cogunt, se à Deo sine causis secundis seruatos esse.

Recitabo ex multis unum exemplum insigne, Duces Saxoniæ fratres Fridericus Elector & Iohannes, in Albi à Torga VVitebergam nauigarunt, cum recens soluta glacie, magnæ moles congelatæ Albi innatarent. Hæ nauim utrinq; quassarunt, ut cum VVitebergæ in ripam uicinam arci egreßi essent, carina nauis mox late finderetur, et latera resoluta deciderent. Intuentur id spectaculum Principes stantes in ripa, cum magna admiratione, cogitantes quanto in periculo fuerint, & agnoscentes diuina ope nauim seruatam esse integram, donec ipsi inde egreßi essent. Tandem post longum silentium inquit Dux Fridericus ad fratrem, Fateamur nos diuinitus seruatos esse, & grati beneficium Dei celebremus, qui nos et in hoc periculo, & in alijs protexit. Quòd autem nobis egreßis nauis dilaceratur: profecto metuo post nos, nostræ nauis, id est, domus Saxonicæ dilacerationem.

Eadem pœnarum est ratio ut supra monui. Incutiuntur clades calamitatesq; & uniuersim pœnæ, multæ pijs, Iudicium enim à domo Dei incipit. plures & atrociores impijs à Deo, quas nec significatrices ullæ, neq; effectrices causæ in serie causarum ordinatarum antecesserunt. Merguntur in æternam mortem primi parentes uoce diuina.

Igne misso cœlitus, consumuntur oppida Sodomitica. Agrippa delectatus impijs populi acclamationibus, quibus Deo æquabatur, statim ex putredine corporis uermibus oppletus, inter teterrimos & pestilentissimos halitus & fœde obrepentes faucibus lumbricos animam exhalat. Concussa Hierosolymorum fundamenta, quæ à Iudæis imperij Romani iugum excussuris, & deletam populi politiam renouaturis instaurabantur sub Iuliano, terræmotu disijciuntur, terraq; dehiscente cum multis hominum millibus degluciuntur. Iulianus Apostata sagitta ex incerto missa transfigitur. Cerinthum contumelia afficientem Filium Dei, balneæ opprimunt. Arius in cloacam intestina effundit. Fiuntq; huiusmodi multa, quæ intentat Deus non præmissis aut ad eum effectum instructis secundis causis.

Neq; in hac commemoratione prætereundus est impostor Diabolus, cuius est antea exposita atque declarata potentia. Scelerate abutitur natura rerum ad perniciem generis humani. Callide perniciosas præstigias physicis effectibus conformat, & multa in ordine causarum suo tenore progressuq; agentium turbat. Mala quanta potest calliditate attrahens & urgens, in ceruices nostras cogit ac contorquet: Bona abigit & excludit. Tanta ergo cum sit causarum uarietas, tanta dissimilitudo in agendo, cum libere agant aliæ atq; consulto

iudicio delectuq; adhibito, necessario aliæ, et ex liberis prima causa cæteras oẽs libere gubernet: omnino diuinare aut ɔstituere, quãdo ad causas certo et indubitato sequuturus sit effectus difficile est.

Accedit ad hanc causarum uarietatem multiplicem dißimilitudo uatum significationes causarum signorumq́; interpretantium. Cernimus quosdam peculiari naturæ ductu, insitaq́; à stellis solertia ac sagacitate, mediocri siderum cognitione exculta, lõge uerius promptiusq́; ex obuijs aut aliquanto ante præuisis indicijs elicere futura, quam qui sola arte excellunt, naturæ adiumentis destituti. Imo hac ipsa ui ingenij solertiq́; στοχασμῷ multa perspicere & consequi, quæ ars ipsa aut minime erueret, aut difficillime assequeretur. Siquidem natura paucioribus, ars pluribus indiget. Et in hoc numero quidam existunt, qui non solũ euentus particulares artificiosißime indagatos proferunt, sed penè momenta ipsa atq́; articulos temporum, quibus promunt sese ante declarati casus, collimant. Alios contra uideas summa doctrina, et eorum quæ ad artem pertinent, cognitione amplißima instructos, cum se ad præsagiorum usum conuertunt, ridicule falli atq́; aberrare. Quosdam rursus experimur reperiri, qui cum excellentibus naturæ dotibus, & aptitudine ad diuinandum natiua doctrinam copiosam, usumq́; artis plurimum coniunxerunt, & prædictos utrosq́; superant.

Duplici ergo præsidio futuro uati seu coniectori (ut in omni artium genere) opus est, Naturæ & Artis. Naturæ uis à stellarum certarum fœlici conuenientiáq; positu proficiscitur, & arte multo est potentior, ac plus confert, adeo ut si deficiat, ars quantocunq; elaborata studio, mutila tamen euadat ac manca. Etsi enim quæ natura insunt arte expoliri absoluiq; desiderant, frustra tamē ferè in doctrina regulisq; ipsis operam ponimus ac desudamus, cum nulla præcesßit ἐπιτηδειότης naturæ, eóq; magis in hoc genere diuinandi de occultis & futuris, quod in eo plus quàm disciplinis cæteris uis naturæ pollet ac præstat. Ptolemæus quæ in Astrologo requirantur ostendens, concinno breuiq; aphorismo complexus est utrunq;, ἀπὸ σοῦ καὶ ἀπὸ ἐπιστήμης. Sed naturam exactißimæ absolutißimæq; doctrinæ proponit. Inquit enim paulò post, ἡ ἐπιτήδεια ψυχὴ πρὸς γνῶσιν πλεὸν ἐπιτυγχάνει τοῦ ἀληθοῦς, ἢ ὁ ἄκρως ἀσκήσας τὴν ἐπιστήμην. Galenus in Medico requirit φυσικὴν στοχασμὸν, id est, solertiam naturalem seu sagacitatem coniectandi statuendiq; ex notis sensu acceptis, de morbi specie & causis, de naturæ robore, de loco affecto, de sequuturis symptomatis, de interitu uel conualescentia, non fortuitam aut ex imaginatione qualicunq; profectā, sed et ratione certa nitentem, & uia methodica procedentem. Hac se ualuisse gloriatur, & in ea tantum positum

censet,

censet,ut eos qui hac deficiente,solis præceptionibus ducuntur,frequenter in signorum consideratione cæcutire,& eorundem interpretatione atq; accommodatione labi,omninoq; aut uix,aut tarde significata comprehendere affirmet,cum naturam ducem & φυσικὸν στοχασμὸν sequentes intuitu contactuue primo explorent & lapsus naturæ & residuas adhuc uires.

Coclitem Chiromantem celeberrimum rogatum,ut qua ipse ratione linearum notas, collocationesq; & commixtiones in manibus, & cæteros peculiarium figurarum characteres expenderet, atq; ad hæc illaue significata accommodaret, hanc ergo ut literis monumentisq; descriptam posteritati relinqueret,ne cum ipso ars tota,quam absoluisse putabatur concideret & euanesceret:respondisse ferunt,optare se,ut totam aliquis Chiromanticen integre perspicuis regulis complectatur & explicet,Velle se quoq; quantum in ea consequutus esset, optima fide & dum in uiuis esset alijs communicare,& commendatum literis ad posteros transmittere,Sed futuro Chiromanti opus esse præter artis præcepta peculiari ui naturæ, quã qui ad artem non adferret,eum frustra in sola doctrina operam collocaturum esse.

Omnino igitur animum ad uaticinia prodenda atq; excudenda de physicis argumentis prædicta applicaturum,utroq; instructum esse oportet.

id quia contingit paucis, pauci ueras ſententias etiam ſedula attentaq́; & pene ſuperſtitioſa inueſtigatione acquirunt. plurimi incertis & aberrantibus ducuntur opinionibus, quas uel ex cauſis aut non ueris aut iuſto imbecillioribus, uel ex uicioſa ratiocinatione arripiunt. His ueritas phyſicarum prædictionum uelut conuulſa ac labefactata fidei non parum amiſit. Etſi enim ex artificum erratis artium ipſarum & rerum certitudo æſtimari nequaquam debet, Neq; enim uel ordo rerum & natura euertitur, uel certitudo doctrinarum, quæ ex ipſarum rerum conditione dependet, infirmatur aut tollitur erratis hominum: fit tamen, ut difficilius languidiusq; aſſentiamur artificum inuentis ſæpe decepti, & ferè de rebus ipſis ambigamus, cum eos qui naturæ exactam & penè familiarem ſibi cognitionem ſoli arrogant ac uendicant, quàm maxime hallucinari in eius declaratione aduertimus. Manet tamen natura rerum, Manet certitudo ſententiarum de natura, conſtituta, approbata & confirmata diuinitus, utut homines iudicent. Nihil ueritati artis, nihil conſtantiæ perpetuæ ordinis in natura decedit, ob hominum aberrationes & lapſus.

Excluſis itaq; ac ſeparatis his impedimentis, quæ uaticinantium diuerſitas infert ac diſsimilitudo: de illarum prædictionum certitudine, quas artifices periti recte iudicantes ex cauſis ſignisque

phyſicis

physicis extruunt, deque gradibus ac differentijs certitudinis in singulis disseremus ordine, Sed ita ut causas antea commemoratas discrimine uario ac multiplici intra certos contractos limites prius sic definiamus, ut Artificum prædicta ex physicis causis signisq́;, aut firma aut probabili ratione contexta, uera esse suo quælibet loco atque ordine, suoq́; modo pro conditione agentium causarum, et compleri euentu sentiamus, eatenus, quatenus Deus totius opificij autor & gubernator, naturam ordine tenoreq́; à se constituto progredientem sustentat & adiuuat, neq; uel impedit, uel impediri ab alijs causis sinit.

Hæc regula uera est, demonstrata congruentibus inter se omnium causarum effectionibus inde usq; à primo mundi exordio. Ita enim Deus δημιουργὸς condidit hoc pulcherrimum & absolutissimum opificium rotundo ambitu conclusum, ut non solum fabrefactas naturas locis secluserit, sed & singulas suis exornarit atq; expoliuerit formis, & formis ipsis adiunxerit δυνάμεις ἀναλόγους, in mixtis uero & συμμέτρους κράσεις τῶν πρώτων στοιχείων, quæ sunt causæ effectrices peculiarium & suæ naturæ conuenientium actionum. Illæ formæ dum uigent ualentq́;, non prohibitæ, eodem modo agunt semper.

Quemadmodum autem modo agendi causæ discrepant, aliæ enim necessario, aliæ natura eun-

dem producunt effectum, aliæ libere agunt, & effectuum alij absolute considerantur, alij ad materiam, in quam se uis causarum expromit referuntur: Sic præuisa prænunciataq; uel effectuum, uel accidentium ad effectus consequentium inter se differunt.

Aristoteles secundas causas quatuor generibus complexus est, quibus & conuenientia nomina attribuit, desumpta à modo agendi indito singulis in prima creatione. τῆς ἀνάγκης uoce & cœlestes causas denotat, & necessaria atq; immutabili lege procedentem agendi uim exprimit. τῆς φύσεως appellationem elementaribus accommodat, quarum simplices quædam sunt, quædam simplicium inter se commixtione constant. Vtrisq; adsunt certæ sensibusq; obuiæ qualitates ceu ministræ, aut ὥσπερ σύνεργα αἴτια, quæ in simplicibus simplices καὶ σφοδρότεραι, in mixtis præcedentibus motibus uelut fractæ, & ad temperiem formis σύμμετρον redactæ deprehenduntur. προαίρεσιν transfert ad actiones arbitrarias hominum, quas libera facultate uoluntas ciet atq; expedit, et si has semper præit, sæpe moderatur iudicium deliberatioq; & consultatio rationis. Fortuitos casus nec cogitatos ante, nec quæsitos, sed præter opinionem obiectos, et ab occultis causis gubernatos, τῆς τύχης καὶ αὐτομάτου appellationibus notat et comprehēdit. Vt diuersa harū causarū uis est. Sic dissi-

milis ratio effectuum. Ἀνάγκη totum elementarem mundi tractum ambitu suo complexa, afficit subigit & immutat. Cuilibet speciei sua est peculiaris & propria φύσις ordine & lege procedens, seu cum producit & constituit indiuidua, seu cum absoluta fouet, sustentat, dispensat ac conseruat, tueturq; coalitum formæ cum materia, ne ante præstitutum dissoluatur terminum aut fatiscat. Soli homini προαίρεσις inest. huic soli τύχαι accidunt, quemadmodum τῇ φύσει αὐτόματα. Ἐξ ἀνάγκης γινόμενα, ut Aristoteles inquit, sua sequutus principia, ἀεὶ ὡσαύτως γίνονται. Sed refutatur experientia & uerbi diuinitus patefacti autoritate. φύσις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον idem instituit, agit & efficit. Aristoteles ἀνάγκην κυρίως distinguit ἀπὸ ἀνάγκης καθ᾽ ὑπόθεσιν. Sed nulla est in rebus creatis nisi καθ᾽ ὑπόθεσιν necessitas. προαίρεσις in quancunq; se uertit & inclinat partem libere, neque eodem modo actiones instituit, nec susceptas eodem modo prosequitur, exercet, aut absoluit. Prorsus uaria est τύχη & inconstans, ut quæ in horas ferè & momenta mutatur, suntq; τύχη & αὐτόματον causæ κατὰ συμβεβηκός. Dissimillima ergo ratio iudicandi uel de effectibus singularum, uel de euentibus, qui effectibus institutis interueniunt. Quantum singulis certi insit & ueri, decernemus adhibita semper (intellectu saltem, si uerba non

repetentur) hypotheſi, quam initio conſtituimus, tanquam regula Lesbia.

Certæ ſunt ex perpetuo conſtantiq́; ordine & inuariabili lege naturæ prædictiones effectuum, qui immediate καὶ ἀχορισῶς, & oriuntur ac dependent à proprijs cœleſtium corporum naturis, & motus eorundem certo comprehenſos ſequuntur, quales ſunt de emerſu apparitioneq́; & occultatione ſtellarum, de momentis ineuntium & deſinentium dierum, de eorundem augeſcentium & deficientium interuallis, de eclipſibus, & aliæ huiuſmodi. Ad eum finem enim condita ſunt lumina cœli, ut ſuis circumuecta orbibus, reliquas ſtellas & terras ſubiectas colluſtrent. Reliqua uero cœli corpora multiplici numero his addita ſunt, ut ſine ulla affectione aut offenſione ſuis itidē et cōgruētibus motib. perpetuo circūacta, curſibusq́; continuo repetitis, lumina adiuuent. Semper Luna ad alterutrum nodorum delata, ſoliq́; oppoſita, in terræ umbram mergitur & lumen amittit. Eadem in alterutro nodorum ſubtus ſoli uelut obducta, terris quas umbra ſua inuoluit, ſolis conſpectum adimit. Perpetuo exoriens luce ſua conuerſum ad ſeſe hæmiſpherium terræ colluſtrat, & motu ſuo ac primo ſeu quottidiano diurnas uiciſsitudines, ſuo tantum, anni quatuor cardines diſtinguit, accedens æſtatem aduehit, diſcedens hyemem relinquit, alibi plus, alibi minus caloris frigoriſue excitans pro

poſita

posita diuerso ad subditas terras & distantia à puncto uerticali. Circumuolutus nunc has, nunc illas in cœlo stellas fulgentibus radijs contegit atq; abscondit & uires earundem extimulat atque euocat. Fiunt hæc necessario uno eodẽq; modo ὡς ἐπίπαν, quod primitus à conditore ordo ratioq; motuum talibus est descripta & alligata legibus, quas neq; excedunt stellæ, nec rumpunt Deo non uolente, uel si fractus illabatur orbis. Idcirco prædictionum huiusmodi præcipua & summa est certitudo suo loco.

Dißimilis est ratio effectuum, quibus cœlestia corpora uel totam elementarem naturam uniuersim, uel certos tractus, conclusaq; in illis hominum corpora afficiunt, non solum excitatis primis qualitatibus motu suo, & lumine, sed etiam his uarie mixtis ac temperatis inter sese, proportione alias commoda ac conueniente animantibus, alias aduersa & noxia, uel etiam sine euidentibus qualitatibus, latente & necdum satis explorata sympatheia percitis ac perculsis seu humoribus, seu principibus partibus. Cuius generis sunt uniuersales statisq; anni temporibus recurrentes cœli constitutiones, & menstruæ, diurnæ, horariæ, momentaneæ mutationes aeris, infectiones, halitus pestilentes, flatus fœcundi, crasium conformationes, humorum in corporibus commotiones, effluxus, abundantiæ, defectus ac diminutiones, atq; alia huius-

modi, quæ ſuo loco, recenſebuntur. Etſi enim & poſtea oſtendemus, & experientia declarat, cieri talia in hoc mundi domicilio inferiore, uariarique ui ſiderum: tamen nec uis omnibus eadem eſt in tanto numero, nec idem motus, nec poſitus idem, neq; eodem modo in quaſcunq; terræ partes radios proijciunt ſuos, nec in quibuſuis cœli locis eodem ſeſe incitant atque expromunt impetu. Et τῆς ὑποκειμένης ὕλης *uarietas eſt pene* ἀκατάληπτος. *Suo quælibet ſtellæ nitent lumine, fulgenti Sol, rutilo Mars, claro puroq; Iuppiter, pallido ac uelut plumbeo Saturnus, fulgido ſed albicante Venus, ſubrutilo & micante Mercurius,* ὑποπύῤῥῳ *Lampadias hyadum maxima in fronte Tauri, flammeo* ἀντάρης, *fulgido Syrius. Sua ſingulis uis ineſt longo tempore obſeruata. Suis planetarum ſinguli & orbibus adhærent, & impelluntur ac prouoluuntur motibus, ſuo quoq; ac peculiari ſtellæ inerrantes, quæ in concauo ambitu octaui orbis numero pene infinito, & diſcrimine multiplici lucent. Motuum diſcrimina conſequitur, ut coeant inter ſe alias ſtellæ, alias diſiungantur ac diſſideant, & ex diuerſis cœli locis directis colliſiſq; inter ſe radijs, diuerſimode uirtutes miſceant, Solq; annuatim peragrans ſigniferum, & exuſcitet uires ſtellarum, quas adit, & uariet effectiones, nunc his, nunc alijs mane aut ueſperi in ortum productis, aut è regione merſis ſub occa-*

sum: deniq; ex habitudine terræ ad cœlum, consen suq; mirando superiorum & inferiorum corporum, alias stellas, alijs terræ locis ac regionibus aut familiarius fauere atq; præesse, aut infestius quam cæteris nocere deprehensum est. Terrarum uero quantum discrimen, quanta seminũ, ex quibus corpora procreantur, diuersitas ac dißimilitudo? Alij terræ tractus à medio cœli itinere, in quo planetæ uersantur perpetuo, procul absunt. Alij illi ipsi tractui uiæ Solis intrusi, radios directißimo uibratos proiectu uerticibus excipiunt, replicatosq; ac regestos ingeminant, ut ualidius urant. Alij palustres sunt, plani alij, alij montibus ardui, aut siluis obsiti, harenosi alij, alij argillosi, alij sulphuris, bituminis, uiuæ calcis, calchanthi, metallorum cæterorum uenis scatent aut effluunt, quæ suæ naturæ halitus in circumfusum aërem expirant, & corpora aërem sorbentia qualitatibus ijsdem imbuunt. Hanc regionum locorumq; diuersitatem non solum cœli effectiones, sed & propinquarum causarum uires uariare docet experientia. Candent niuibus et glacie percrepant arduorum cacumina montiũ, cum plana & à montibus, syluisq; dißita grato suauiq; calore tepent: frequentiores & magis impetuosas pluuias, turbulentiores uentos, crebriora fulmina alia loca alijs experiuntur. Inundantur aquis palustria, cum eminentiora uix pauxillum irrorantur. Valent robore corporum, moribus feroci-

unt,totoq; aspectu rigidiorem & agrestiorem præ se ferunt naturam, qui syluas montesue incolunt. Contra natura mansuetiores esse,citiusq; & facilius cultura emollitos mitescere in planis,non paludosis degentes cernimus. Sed longum esset penè infinita gentium discrimina,quæ sola locorum parit diuersitas commemorare, cum exiguo seclusas interuallo tota propemodum natura dißidere conspicemur. Maior ad gignendum,constituendasq; ac commoderandas crases corporum uis seminum est.

Tot ergo tamq; diuersæ causæ, cum ad effectus,quos in elementari regione stellæ gignunt,concurrant,facile est iudicare,partialem uim tantum à stellis oriri,& prædictiones,quæ ex cœli positu de talibus fiunt, certitudine niti tanta, quanta ex partialibus causis proficiscitur,ac dependet. Etsi enim stellæ lege naturæ suæ,necessario eodem modo agunt semper,non semper tamen effectiones in materia elementari adhœrescunt & firmantur, multo minus uictam semper & comprehensam eodem modo subigunt & formant. Magna ex parte mense Aprili plus flatuum est,pluuiarum, et tempestatum.Euehuntur enim cum Sole pleiades, hyades,hœdi, Orionis stellæ,quas omnes efficacißime eo positu cum uel aßident nascenti decedentique Soli, uel oppositi Solis aduersis succumbunt radijs, ortu uespertino aut matutino occasu commouere

mouere tempestates longa ætas docuit. Magna ex parte æstas calore immodico feruet, hyeme ge=latæ strident niues, & densatus crassescit aër, qui attractus fauces exasperat. Magna ex parte in=terlunio nati imbecilliores sunt, & quibus nascen=tibus Saturnus Lunam minaci ac hostili radio uel ex aduerso uel in quadrato positu ferit. Quibus Saturnus & Mars opponuntur, ij Dysuria ex cal=culo uel ex alijs causis uexantur. Fit tamen ut con=trarium accidat, aut talia mitigentur alijs causis.

Differunt à cœlestibus causis Propinquæ & Materiales, quæ & inhærent materiæ elementari, & in eandem uim suam expromunt. hæ quia ac=commodatam sibi & sequacem requirunt materi=am: si talis præsto non sit, non eodem modo καὶ ὡς ἐπίπαν, *id quod agunt, expediunt & consumant, Sed* ὡς ἐπιτοπολὺ, *seu* ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. *Vrit febrilis calor attenuat & consumit, sed plus urit in humore incensus quàm solo spiritu. Vehemen=tius exiccat & arefacit corpora tenuia & arida, quàm humida & obesa. In illis si flagret longio=re mora, depascitur* τὴν σύμφυτον ἰκμάδα, & μαρασμὸν *efficit, in his copiosior humiditas flammæ pabulum præbens, prohibet ne humidita=tem natiuā exhauriat. Et præter materiæ* ἐπιτη=δειότητα, *de materialibus causis aut una sola suf=ficit effectui producendo, ut in forti Apoplexia so=la obstructio totius principij neruorum, respira=*

tione

tione interclusa cor suffocat, aut plures ſocias cauſas iungi neceſſe eſt, quarũ ſi una deſit, aut cæterarum reſiſtat ac repugnet intentionibus, impeditur effectus prorſus, aut differtur atq; extrahitur. ſuppeditant exempla medicorum prognoſtica. Quæ ſit igitur prædictionum ex his cauſis extructarum certitudo, manifeſtum eſt, Congruit enim rebus ipſis. Si omnes cauſæ ordinatæ ad effectum conueniant, & adſit idonea materia, procedit effectus: Si quid horum deſideretur, aut mutilatur, aut impeditur aut deficit. Ex particularibus cauſis factæ coniecturæ, imbecilles prorſus ſunt, nec plus confirmant de ſequuturo effectu, quam pollent cauſæ monitrices & indices.

Ad cauſarum examen pertinet & diſtinctio ſignorum, quæ ſiue cauſæ ſint ſignificatorum, ſiue effectus, ſiue cauſis effectibusue copulata, ſub duorum generum alterutrum cadunt, Aut enim τεκμήρια ſunt, aut εἰκότα. τεκμήρια phyſica parem uim habent ante deſcriptis cauſis, & ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον idem denotant. Nam ſi uerarum ac ſufficientium cauſarum uim uicemq; præſtant: effectum, de quo monent, ipſa exequuntur ac complent. Si effectuum rationem ſuſtinent, ſuarum cauſarum uim referunt atq; oſtendunt. Si cauſis effectibusue nexa cohærent, ceu propria ſuorum ſubiectorum naturam exprimunt & declarant. Diuinationes ergo inde deductæ certitudine non cedunt,

dunt ijs, quæ in physicarum causarum explicatione constitutæ sunt. εἰκότα particularibus causis comparo & æquo. Nihilo certius enim sequuturos euentus demonstrant hæc, quàm de consummatione effectuum particulares causæ confirmant, quos ex parte tantùm promouent. Vtrisq; abundat ars Medica, τεκμήρια sunt in illo de phtisi aphorismo, Phtisis si sputum carbonibus iniectum fœteat, & capillorum defluuium atq; diarrœa accedat, θανατώδης est. εἰκότα infinita recenseri possent. Nec pauciora physicorum suggerunt monumenta, de horum genere sunt illa apud Vergilium tempestatum prognostica.

Luna reuertentes cum primum colligit ignes,
Si nigrum obscuro comprenderit aera cornu:
Maximus agricolis pelagoq; parabitur imber.
At si uirgineum suffuderit ore ruborem:
Ventus erit, uento semper rubet aurea Phœbe.
Sin ortu in quarto (Namq; is certißimus autor
Pura neq; obtusis per cœlum cornibus ibit)
Totus & ille dies & qui nascentur ab illo
Exactum ad mensem pluuia uentisq; carebunt,
Votaq; seruati soluent in littore nautæ
Glauco & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.
Sol quoq; & exoriens, & cum se condet in undas
Signa dabit, solem certißima signa sequentur.
Et quæ mane refert, & quæ surgentibus astris.

Ille

Ille ubi nascentem maculis uariauerit ortum,
Conditus in nubem, medioq́; refugerit orbe,
Suspecti tibi sint imbres, namq́; urget ab alto
Arboribus satisq́; notus, pecoriq́; sinister.
Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese
Diuersi erumpent radij, aut ubi pallida surget
Tithoni croceum linquens aurora cubile,
Heu male tum mites defendet Pampinus *uuas*
Tā multa in tectis crepitans salit horrida grando.
Hoc etiam emenso cum iam decedet olympo
Profuerit meminisse magis. Nam *sæpè uidemus*
Ipsius in uultu uarios errare colores.
Cœruleus pluuiam denunciat, igneus Euros,
Sin maculæ incipient rutilo immiscerier igni,
Omnia tum pariter uento Nymbisq́; *uidebis*
Feruere, non illa quisquam me nocte per altum
Ire, neq́; à terra moneat conuellere funem,
At si cum referetq́; diem condetq́; relatum
Lucidus orbis erit, frustra terrebere Nymbis.

Similia plura Arati φαινόμενα, *&* τετράβιβλος σύνταξις Ptolemæi *habent.*

Sunt in genere signorum & communia quædam, ambigua atq́; obscura, quorum significatis ἐπὶ τὸ ἔλαττον *euentus respondent. hæc etsi cum cæteris certioribus indicijs considerata* πρόγνωσιν *adiuuant & dirigunt, tamen per se sola turbant tantum distrahuntq́; cogitationes, remq́; quam perscrutamur obscurant.* Non *pauca horum in rerum*

natura

natura reperiuntur, plura fingunt conformant & obtrudunt dæmones naturam imitantes, ut pauida & anxia hominum corda sollicitudine inani feriant atq; inuoluant. Sed cum nil certi insit huiusmodi notis, prætereo eas, & accedo ad tertium genus secundarum causarum, quod προαίρεσιν uocari ab Aristotele dixi,

τὴν προαίρεσιν, ut supra monui, accommodat Aristoteles actionibus, quas libera uoluntas, de consilio decretoq; rectæ rationis suscipit. Sed cum uoluntas sit liberum agens: ubi uult, rationem ducem sequitur, ubi non uult, eò se inclinat, quo uel suo fertur impetu, uel ab alijs causis impellitur. harum causarum plures sunt atq; diuersæ, et mentis non est uis eadem, aut perspicacia uel dexteritas in omnibus, neq; idem iudicium, neq; eodem modo à teneris informatum, neq; eodem genere doctrinæ excultum.

Præterea cum uoluntas bene deliberata, consilijsq; necessarijs optime communita & fulta, recte administrat, nullo eorum, quæ ad consequendum id, quod prosequitur pertinent prætermisso: frustratur tamen sæpißime. Euentum enim præstare nequit, quem alias aliæ causæ gubernant. idcirco antequam definiamus, quid sit certi in prænotionibus prædictisq; eorum, quæ hominibus accidunt: causas cum actionum, tum euentuum ut enumeremus ac distinguamus necesse est. Voluntas suprema

in anima rationali potentia est, libera, effectrix actionum omnium spontanearum, quæ agere uel non agere, & suspendere actionem potest monstrato obiecto à potentia altera intelligente. Necesse est enim ut appetitionem alicuius rei, uel recusationem præcedat eiusdem cognitio, cum nulla sit ignoti cupido. Causa ergo primo mouens uoluntatem mens est, indicans atq; ostendens uoluntati, quæ sint expetenda ac prosequenda, quæ fugienda aut reijcienda.

Etsi uero hæ duæ δυνάμεις arbitrarias actiones omnes primo præcipueq; instituunt, inchoant, moderantur, atq; urgent & exequuntur, eo ordine, ut Mens quid fieri conueniat, consilio delectuq; adhibito decernat, Voluntas, quæ uult, deligat & suscipiat, Mens circumspectis occasionib. omnibus accommodata ac profutura ad institutam rem, uel obfutura atq; aduersatura notet atq; ostendat, Voluntas conuenientia consectetur ac comparet, aduersa declinet ac repellat: tamen neq; ipsæ inter se semper consentiunt, & utraq; cum pluribus alijs est copulata causis synergis, quarum antecedunt quædam, quædam se simul inferunt, quædam ceu ministræ seruiunt, & harum quælibet suo loco atque ordine alias adiuuant & acuunt, alias uiciant ac deprauant, alias remorantur ac impediunt illarum principum facultatum actiones. Quanquàm enim anima rationalis natura est inorganica,

nica, expers mixtionis concretionisque elementaris, neque obnoxia ijs mutationibus, quas mixta sustinent, & libera à corporis contactu: tamen cum sit inclusa in hos corporis carceres diuinitus, eo fine, ut sit pars præcipua substantiæ hominis, talibus illi est uinculis annexa, ut præcipuæ eius uires præcipuis facultatibus cerebri sint colligatæ: Menti enim tota externorum interiorumq; sensuum series, uoluntati motrix est coniuncta facultas, nexu tali tamq; necessario, ut dum hæret in hoc carcere anima, nequeat citra adminiculum & ministerium harum uirium efficere quidquam. Nec perspicit mens, neq; intelligit quidquam eorum, quæ foris fiunt et geruntur, nisi ex indicio relatuq; utrorumq; sensuum, quorum exteriores uisa, audita, omnimoq; ui sensitrice apprehensa transmittunt per neruos ad cerebrum, ubi interiores eadem excepta, collectaq; & exanimata prius ac pensitata, offerunt atq; exhibent parti intelligenti, recteque dixit Aristoteles, οὐδὲ νοεῖ ὁ νοῦς τὰ ἐκτὸς μὴ μετ᾽ αἰσθήσεως ὄντα. Voluntas uero etsi mirando ac plane occulto consensu cordi cohæret: tamen ob innatam atq; insitam penitus naturæ contumaciam, imperio uti suo non posset, nisi subditam sibi obligatamq; tam arctis uinculis motricem facultatem haberet, qua & effrenes ac tumultuantes cordis motus, & reliquas rationis consilijq; expertes uires corporis compescit aliquantum ac cohibet.

At harum facultatum fons est cerebrum, & ciet sensus motusq́; sua natura, cum ui temperamenti elaboratis ac uelut collustratis spiritibus, tum contractione sui ac dilatatione his uarie impulsis atque agitatis.

Hæc copulatio reliquas complectitur & includit causas, de quibus ordine dicemus, exordio sumpto à parte intelligente. Etsi mens ipsa et certis est à prima origine instructa notionibus, quæ sunt firmæ & immotæ ἄρχαι artium omnium atque actionum, & non afficitur à corpore, ullisue corporeis causis: tamen decepta iudicio sensuum errantium in dijudicatione simplicium aut ratiocinatione, mox eodem & ipsa errore inuoluitur: cumq́; uel leuis error, præsertim si quis in aditu primo rei impingat aut deuiet à directo tramite, longius à scopo ueritatis abducat & plurimos alios procreet: quanto à non recte acceptis perperamq́; accommodatis sensuum perceptionibus, progreditur ulterius, tanto plus recedit à ueritate, & immergitur erroribus profundius. Sensus uero alias ab alijs causis aliter afficiuntur. Vtrumq́; uerißimum esse docet experientia. Etenim non in Melancholicis solum, aut phrenetidi & παραφροσύνῃ obnoxijs, quanta uis sit sensuum, sed sanis etiam ac secundum naturam se habentibus, discimus. in quibus quanto sunt excitatiores, rectiores, & perspicaciores sensus utriq;: tanto uis mentis acri-

or &

or & expeditior, quæ ab his de sensuum iudicio constitutis principijs exorsa, longius progreditur ratiocinando inuestigandoq́;, & eruit ac texit inde longe plura concinna serie & methodo, rectè dextreq́; accommodatis principijs, & argute formatis connexionibus syllogisticis. quanto rursus sunt deprauatiores, tanto & ipsi crebrius aberrant, & in eosdem errores mentem trahunt ac conijciunt. Vis sensuum tota cerebri naturæ respondet, qua natura non solam κρᾶσιν, *sed* οὐσίαν *totam, totius & partium* καὶ διάπλασιν, σχῆμα, πλοκὴν, πηλικότητα ἢ ὄγκον, & θέσιν *complector. qualia enim hæc sint multum refert ad perfectionem actionum. Cerebrum ui sui temperamenti & gignit* τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, τὸ πρῶτον ὄργανον τῆς ἡγεμονικῆς δυνάμεως, *& sese diducit, rursusq́; comprimit uicißitudine continua, & format rerum imagines cogitationesq́; spirituum & motus sui ope, ut inferius ostendemus.*

Quantum ergo referat, ut cerebrum sit recte constitutum & temperatum, manifestum est. Valente enim & uigente cerebro, uigent sensus, eodem uiciato aut labefactato, elanguescunt, aut corrumpuntur & errant. Cerebri temperies ui seminum, (est enim origo eius ex optima & præstantißima seminum parte) inchoatur & uelut primis lineis ductis informatur, astrorum effecti-

onibus conformatur atq; absoluitur. Semina inchoatam mixtionem qualitatum & ad cerebri formam digestione iusta partium directam suppeditant: Astra mixtionem totam gubernant, uariatis ui sua, coagmentatis & expolitis singulis partib. Etsi enim magna seminum uis est, non minor tamen cœli & astrorum, quæ non solum cerebri crasi conuenienter temperata sensus acuunt ac uegetant, sed etiam temperamentis ipsis certo positu, certas ἐπιτηδειότητας, & acumen quoddam ad peculiaria studia, ad musicen, poëticen, artem medicam, & alia huiusmodi imprimunt. Estq; uerißima Ptolemæi sententia, ὁ πρὸς τὶ πρᾶγμα ἐπιτήδειος, ἔχει πάντως καὶ τὸν δηλοῦντα ἀσέρα τὸ τοιοῦτον ἐν δυνάμει ἐν τῷ οἰκείῳ γενεθλίῳ. Vt uero seminum uarietas est infinita, Sic non omnibus nascentibus ijdem astrorum positus contingunt. hinc illa & naturarum & ingeniorum uarietas.

Accedunt deinde extrinsecus aliæ causæ, quæ formata iam cerebri temperamenta, alias conuenientibus uiribus roborant, alias contrarijs hebetant atque infringunt. nimirum locorum natura ex disparili terrarum exhalatione diuersa, & diæta ætatis teneræ. Crassum cœlum & pingue ingenia gignit hebetiora, acriora contra purum et tenue. Excipit enim quos aquæ terræque expirant, halitus hic cicrumfluus aer, & halitu attractus eosdem in hominum corpora inuehit. Attra-

cti

cti uero aeris pars non minima sursum rapitur in cerebrum, ubi tum animalibus sese miscet spiritibus, tum suis cerebrum qualitatibus uelut tingit. Cumq; idem aer continuo succedat atque in idem subiectum allidatur: euenit ut, quemadmodum qui multum in Sole obambulant infuscantur: Sic cerebrum ex eodem aere ceu frequenter illito, nouarum qualitatum uelut lineamenta aut colores concipiat atque inducat. Eadem diætæ est ratio. Vertitur enim sanguis uirtute cordis in uitales spiritus, ex his subactis atque exactius elaboratis & uelut cœlesti lumine accensis cerebri temperie, procreatur τὸ ψυχικὸν πνεῦμα πάνυ λεπτὸν καὶ αὐγοειδές. Quanto ergo tenuior sanguis & purior: tanto inde expreßi spiritus, si recte coquantur, euadunt perfectiores. Et sanguis ipse, cum nutriat cerebrum, quando conformatus præcedentibus coctionibus iungitur ei loco illius, quod defluxit, tanto minus immutat aut uiciat cerebri substantiam, quanto est purior & similior, præsertim in tenellis infantum corporibus, quæ ob molliciem & quouis modo fingi, et quibusuis qualitatibus facile infici possunt. Addo & constitutionem totius corporis, & præcipuarum partium, siue ex seminibus primo ortu propagatam, siue post aliunde contractam. Nam ne hæc quidem paruam uim adfert cerebro, ut ratio docet, & comprobant rationem exempla.

Cæterum quod constitutioni cerebri semina, astra, locorum natura, diæta, & temperies corporis totius conferunt: hoc uirtuti sensitrici maxime uero interioribus sensibus, quos citra organa ui miranda cerebrum intra sese & in suis alueis ciet, ipsiq; parti intelligenti præstat prima institutio et studia totius uitæ. Multum enim refert, quo quis genere doctrinæ à teneris imbuatur, quales uelut cum lacte nutricis opiniones ac sententias sugat ac combibat, in quibus disciplinis exerceatur, quo ordine discere artes, qua uia ac methodo indagare atq; explicare ueritatem, & ut quærere, euoluere atq; enodare, non sophismatum præstigijs irretire & obruere ueras sententias consuescat. Etsi cerebro uis inest natiua, qua rerum sensibus perceptarum effigies atque imagines imitando format, nullis tamen ipsum est consignatum notionibus, Sed uelut mollis ac fluida cera, rudis tamen atq; informis, impressas rerum imagines noticiasq; sensu comprehensas ac collectas excipit. Hæ ubi semel primis annis occupauerunt cerebrum, & ætatis progressu mediocri meditatione repetitæ ac uersatæ occaluerunt: adeo pertinaciter radicibus actis inhærescunt atq; insident, ut nulla poßint aboleri aut euelli ratione, imò ne melioribus postea & sanioribus cedant opinionibus. Deprauatum sensuum iudicium excæcat et corrumpit mentem, sequiturq; ut erroribus ducantur utriq; perpetuis, neq;

is,neq; ad aspectum ueritatis unquam perueniant. Mens ipsa etsi non,ut Aristoteles censet, nudæ tabellæ similis,ijs quæ illinuntur, patet opinionibus, quemadmodum cerebrum, sed certis & immotis est notata atque obsignata sententijs, quas ἄρχας, προλήψεις & ἀξιώματα uocarunt,quæ ceu lumen præeunt iudicanti de rebus: tamen culturam requirit,qua hæ obscuræ & uelut in densa caligine micantes scintillæ excitentur, illustrentur, augeantur ac foueantur. Fotæ enim conuenienti ueræ doctrinæ pabulo, in flammam iustam exardescunt: neglectæ uel cœno falsarum opinionum conspurcatæ aut obrutæ,obscurantur & elanguescunt.Etiam utrisq; innata ὀξύτης καὶ ἀγχίνοια, nisi elaboretur ac perpoliatur ijs artibus,quæ methodi artifices sunt,perit aut obtorpescit: deprauatur eadem si ad sophismatum imposturas magis quàm ueritatis inquisitionem assuefiat.

Ex his liquet, quantum in prima institutione positum sit. Nam si ueræ sanæq; doctrinæ ideam delineat & effingit in teneris animis: fundamenta sequuturæ sapientiæ struit, adeoq; inchoatum à natura opus exædificat,ornat atq; absoluit: si falsis contaminat aut irretit eosdem animos opinionibus,præcludit ad ueritatis cognitionem aditum. Vix enim, aut uix summo conatu ex conceptis semel, ætateq; roboratis erroribus sese mens expe-

dit. Habent præterea excellentia ingenia dotes peculiares, neq; à stellis insitas ipsis, neq; ex causis physicis ortas. Tales absque omni dubio confert immediate Deus ipse. Cum enim artium ueritas erroribus deformata ac prægrauata ruinam minatur atq; interitum: excitat Deus ingenia heroica, eaq; couenie͂tibus dotibus ornat atq; instruit, ut laboranti atq; inclinatæ artium ueritati opitulentur, & hanc erroribus extersis de integro instauratam ab interitu uindicent. At cum in politijs leges & disciplinam constituit ac sancit: uel ipsis principibus, uel ijs quorum consilio & opera regunt principes, dotes largitur tantæ rei idoneas ac necessarias. Talis fuit sapientia Dauidis, Danielis, Iosephi, & plurium aliorum. Tales fuerunt præstantißimorum artificum dotes omni tempore. Verißimum est enim, neq; ullum unquam magnum uirum extitisse sine afflatu diuino, neq; aliunde quam à solo Deo excellentiam ingeniorum & motus heroicos proficisci.

Contra sunt quædam ingenia tam distorta, sophistica, ueteratoria, & plena ueneni, ut tantæ deprauationis nullæ neq; in astris, neque in materia causæ ostendi poßint. Oderunt & extinctam cupiunt sacram ueritatem, delectantur sophistica, & quidquid recte dicitur, student ueteratorijs præstigijs aut eludere aut conuellere atq; infringere,

polluunt

polluunt & conſpurcant artes, etiam principia de æternæ atq; immotæ ſapientiæ Dei radijs accenſa & cum ipſis nata hominum animis, omnibuſq; conceſſa, quæq; ex his ſequentia irrefragabili deducuntur, impetere ac labefactare, & conſtantem perpetuamq; experientiam in dubium uocare & controuertere non erubeſcunt. Excogitant conſilia pernicioſiſsima pulchra ſpecie, ualentq; ad omnem maliciam. Talia format & armat ingenia non natura ipſa, non Deus δημιουργὸς naturæ, ſed mendaciorum & ſcelerum Architectus diabolus: qui ubi naturas mediocriter à phyſicis cauſis, & ſua uoluntate ad maliciam inſtructas ac præparatas adipiſcitur: eas in ſuos uſus conuertit, hocq; quod naturæ deeſt ad ſummam atq; abſolutam peruerſitatem, explens ac cumulans, adornat organa pernicioſa ſibimetipſis & alijs. Cuiuſmodi fuerunt Ahitophel, Catilina, Nero, Caligula, Arius, Manichæus, & plures alij infinito numero, quorum quoſdam non inſtruit tantum, ſed regit ipſe & incitat, Alitq; omnino & confirmat maliciam in improbis. Iis uero quibus ſophiſmatum præſtigijs ueritati illudere uolupe eſt, tum effaſcinat animos impoſturis intricatiſsimarum opinionum, quibus excœcati ad eum modum circumducuntur, ut nunquam amplius conſequantur, in quo tandem conſiſtant & acquieſcant, tum conſuetudinem cauillandi auget.

Deniq;

Deniq; ἀμφὶ πάντων ἀνθρώπων φρεσὶν ἀμπλακίαι ἀναρίθμητοι κρέμανται, ut recte Pindarus, Natura omnes & uariarum cogitationum ceu fluctibus turbamur ac rapimur, & miris feruidisq; affectuũ percellimur æstibus, qui παρέλκουσι πραγμάτων ὀρθὰν ὁδὸν γ' ἔξω, παραπλήττουσι δὲ καὶ σοφόν. Deniq; in omnium hominum animis plurimum est cœcæ perplexitatis, incertarum ac dubiarum opinionum, aberrantium ratiocinationum, Quapropter ut præclare græco uersu dicitur, οὐδεὶς ἀνθρώπων ἐστὶν ἅπαντα σοφός. Item, ἁμαρτάνει καὶ σοφοῦ σοφότερος. In hos animorum reconditos sensus intentus est Diabolus, perspectos obiectis occasionibus aut irritat, aut si adsunt, alit & acuit, toties ac tantisper, donec turbatis perplexisq; & non attente circumspicientibus animis uel labes insignes inurat, uel exitiose infligat nocumenta.

Adiungendæ sunt igitur expositis antea causis physicis hæ duæ quoq; occultæ & liberæ causæ. Adeo enim certum est & conspicuum, præstantum uirorum excellentia & singularia dona, neq; ex astris deriuari, neq; ex parentum nasci seminibus, sed diuinitus inseri, ut hoc fateri Æthnicos quoq; res ipsa coegerit. Non his donis eam lucem, quam Spiritus sanctus uerbo accendit in cordibus credentium, sed sapientiam quæ artes politiasq; condit ac conseruat intelligimus, quam etiam non sanctifica-

tis

is largitur Deus, eò quòd disciplinas & Imperia onsistere uult ac perdurare ad extremum usq; nundi interituri momentum propter Ecclesiam.

Hæc series est causarum antecedentium uolun- atis actionũ, quarum quædam totum cerebri ædi- icium ac præcipuas in eo uires uelut construunt c temperant: quædam id, ubi iam absolutum est, n alijs elegantibus ac concinnis ueræ doctrinæ maginibus uestiunt, expoliunt ac conformant, in lijs contra monstrosis atq; erroneis opinionibus nquinant & deformant. Cerebrum rursus parti nimæ intelligenti eas obuertit atq; exhibet effi- ies doctrinarum, quibus ipsum formatum est at- ue imbutum. Mens arripit eas, & sequitur, siue eræ sint ac rebus consonæ, siue à rerum ueritate iscrepent, ni prius ipsa quoq; ueris sit illustrata c confirmata sententijs, ut discernere poßit inter erum & falsum, honestum & turpe, & statuere uo sit ordine bonum quodq; expetendum, quæ onueniant, quæ dedeceant, deniq; nisi, qui languet ere, sit roboratus assensus, ne de semel conceptis acile deijciatur sententijs. Ita autem sequitur as, ut cogitationes de earum iudicio monituq; & eliberationes omnes instituat, præsertim si appe- itiones cæteræ suffragentur, idq; uelint, flagitent & urgeant, quod sensus proponunt. Prima uero ausa mouens uoluntatem Mens est, hæc re deli- erata monstrat uoluntati, quæ expetere ac prose-

qui,

qui,quibus de causis,qua ratione,quo ordine,qui bus adhibitis,quæ contra excludere atque amoli ri conueniat,flectitq; uoluntatem ad approbata & conuenientia,reuocat atque abducit à contrarijs & uelut ad gubernaculum sedens, defixaque in scopum quem sequitur, & in omnes intenta oc casione, circumspicit accuratißime, & prouide ne uspiam impingat, & hallucinetur uoluntas. Tota uero mentis deliberatio, aut natura insiti notionibus ac doctrina excitatis, aut sensu com prehensis,hoc est, uel experientia animaduersis uel ex doctrina haustis acceptisq; regitur ac gu bernatur.

Recte ergo à teneris instituta mens,tum iudi cat recte de obiectis,primoq; statim aspectu qui ueri insit, quæ sint ueri honestique specie fucat pernoscit,tum ad honesta,salutaria, & fœlicia uo luntatem traducit atque assuefacit. Non rect instituta, quia aberrantium opinionum uelut ca ligine circumfusa est, intuens in res à sensibu ostensas cœcutit quasi, nec discrimina ueri falsiq perspicit,& postea in ratiocinando labitur. Er rante iudicio, peccat & uoluntas. Atque adeo ut mens eandem doctrinam aßidua meditation commentationeq; uersans ac tractans inficitur Sic uoluntas, quod ad mentis iudicium ordine na turæ primo respicit, ea ipsa tractatione & quo tidiana eiusdem uocis repetitione & inculcatio

n

ne assuefit, ut δύναμιν quandam & propensio-nem contrahat ad agendum ex præscripto doctri-næ. Abeunt enim studia in mores, præsertim te-neris instillata animis, ac fere in naturam uertun-tur.

Etsi autem ordine naturæ agens uoluntas ob-temperat ductui rationis: tamen cum & ipsa sit in firma, & magna sit uis τῶν φυσικῶν καὶ ἐπικτη-τῶν δυνάμεων in uoluntate & corde, magna ap petitionum, quæ nec congruunt semper uoluntati, nec imperium eius audiunt aut ferunt, uincitur sæpe his causis, & uel sua se sponte seiungit & a-uertit à ratione, præferens atq; amplectens quod illa improbat, uel rapta atq; auulsa uiolenter, alio impellitur, quantumuis reclamet ratio, retinereq; in statione atq; officio uoluntatem annitatur. Ad-iunctum est uoluntati cor εἰς τὸ δορυφορικὸν οἴ-κημα, ἵνα τῷ λόγῳ κατήκοον ὄν, κοινῇ μετ' ἐκείνου βίᾳ τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν κατέχοι γένος ut Plato ait, & obtemperat uel sponte uel persuasum politico rationis imperio, cum natura temperatū est. Sed quia mira φυσικῶν δυνάμεων καὶ ἐπικτη-τῶν, mira subito exardescentium & erumpenti-um motuum est uarietas, quam temperamenta effi-ciunt astrorum & seminum ui procreata atq; ela-borata, Assuefactione uero confirmata: multum re-fert quibus quisq; nascatur parentibus, quo cœli situ in lucem prodeat, ad quæ à teneris exerceatur

atq;

atq; assuefiat. Fortes creantur fortibus & bonis, inquit poëta, Nec degenerem procreant aquila columbam. Id etsi de seminum natura uerum est suo loco atq; ordine, propagantur enim semina uirtutum & cæteri impetus à parentibus in natos: tamen quantum cœli positus mutent informatam iam à seminibus crasin atq; illis inditam uim in confesso est. Ex ijsdem nati parentibus dißimili astrorum constitutione, adeo discrepant, ut nulla ne minima quidem sanguinis cognatione iuncti uideantur, & quanquam seminum quoque uis, quæ corporum naturis respondet, mutatur in ijsdem uel ætate attenuatis uiribus, uel morbo eneruatis, uel diæta non conueniente afflictis: tamen nunquam hæc sola diuersitatem tantam atque dißimilitudinem parerent, nisi alia ex astrorum & cœli tractu accederet efficacia maior. Ex languefactis seminibus imbecilliora omnia lege naturæ oriri debebant. At corporibus firmioribus ac uenustioribus ornatos, animisq; præditos maioribus senes parentes sæpißime gignunt ijs, quos florente ac uigente ætate ediderunt.

φυσικαὶ uero ἀρεταὶ sæpe etiam in obscuris & humilibus uirtute cœli cientur. Formant ergo ut totius corporis & partium cæterarum, sic cordis crasim astra. Et quidem in idoneis cœli locis collocata, faustisq; & fœlicibus inter se configurationibus sociata, temperiem cordis concinna moderataq;

deratáq; primarum qualitatum proportione prin-
cipi facultati attemperant, cumq; uigent, τῇ συμ-
μέτρῳ κράσει præter eam uim, quæ temperiem
comitantur, etiam uelut innectunt δύναμιν aliam
maiorem commotricem singularium motuum, qui
cum & iudicio mentis congruant, & uoluntatem
cum ratione ipsa extimulent iuuentq; (miranda
sunt enim inter se uoluntatis & cordis uires συ-
ζυγίᾳ deuinctæ) absolutum quiddam efficiunt,
longeq; communes hominum uires excedunt. Ne-
que enim in abdito sese continent, nec reprimi se
patiuntur, sed erumpunt uel inuitis ac reluctanti-
bus omnibus.

Rursus peregrinas & alienas à naturis suis
sortita sedes, aut aduersis hostilibusq; cæterorum
perculsa radijs, enormi & uenenata cor dyscra-
sia satellitioq; effrenum uirium contra dominatri-
cem potentiam armant, eamq; ἀταξίαν quæ inde
usque à primis parentibus propagata, concordes
conformesq; inter se appetitiones ἐκ τοῦ ἡγεμο-
νικοῦ ὑποτασσομένας distraxit uoluntate saucia-
ta, in tantum augent, ut quanquam nunc quoq; con-
stitutione præceptioneq; diuina eidem potentiæ
subiectæ sint, ea lege atq; conditione, ut ceu παρα-
στάται suo aßistant principi suoq; fungentes mune-
re, ad eius se nutum componant atq; accommo-
dent: tamen ex aucta his causis deprauatione, eò
euadat effera atq; indomita uis cordis, ut si cre-

ſcat cum ætate & indulgentia roboretur, poſtea effractis repagulis omnibus, detrectata autoritate, excuſſoq; rationis imperio, non ſolum ſine ordine ruat, ſed & mentem ipſam turbet atq; excœcet, et uoluntati uim faciat, tum incitata ea impetu ſuo eodem, quo ipſa fertur, tum illo altero etiam herili dominio quaſi de manibus uiolenter extorto, quod de toto primo & pulcherrimo imperio poſt turbatam uirium harmoniam, in ſolam cerebri loco motricem facultatem uoluntas retinuit. Quanta uiolentia enim hæc externa membra, præſertim in naturis diſtortis cogat, concitet & præcipitet in ſcelera & flagitia, ne quidquam refragante ratione, nimis crebro cernimus & experimur. Etſi enim natura moderatiores impetus facile perſuadendo demulcet ac ſedat, paulo efferatiores loco motrice cohibita, compeſcit, tantiſper donec deflagrent ac deferueſcant: tamen à diſtortis atq; indomitis uincitur ſæpiſsime. Nec quo id modo fiat, miremur. Siquidem & cordi cerebrum multis fœderibus uinculiſq; connexum, in corporum ſectionibus conſpicamur, ut ſocietate cohæſioneq; partium & officiorum uſu, quæ ſibi inter ſe mutuo ultro citroq; communicant, & utrunq; membrum ſe mutuo miranda ſympatheia afficere quotidiana diſcimus experientia. Cerebrum cogitationibus ſuis ferit cor, & quidem aliàs aliter, prout uel immiſſa forinſecus, uel ex phanthaſmatis

matis nata obiecta dextre aut falso, commode aut incommode, in hanc illamue partem accipit atque interpretatur. Respondent enim phantasijs cerebri cordis motus tanto certius, quàm mentis consultationibus uoluntatis actiones, quanto & uis cordis à liberæ causæ conditione longius abest, & firmius cerebro cor ipsum colligatum est. Pulsatum uero hoc modo atq; affectum cor, compreßione sui atq; distensione, ui temperamenti, ope fibrarum, quibus totum eius est corpus intextum, ciet congruentia cogitationi affectuum genera. Et uicißim cum uel amplectitur & captat monstratum obiectum, uel auersatur, δύναμιν in cerebro loco motricem commouet. quæ si consentit superior facultas, neque aduersatur aut prohibet, externa membra impellit & flectit, ut hoc quod requirit cor prosequantur, aut contra repellant atque abigant, quod refugit.

Si quæris, quæ sit causa huius sympatheiæ subitæq; & mirandæ penetrationis obiectorum ad cor, atq; inde reflexionis & recursus affectionis cordis ad cerebrum? Aut nescio, Aut efficit hoc qui intercedit naturis membri utriusq;, latens & non exploratus nobis consensus, Cui in utroq;, spiritus præcedentibus motibus conformati atq; accommodati seruiunt, qui & ipsi similes sunt inter se atq; cognati, quod alterius ex altero origo est. Cerebrum

brum suo spiritu rerum conceptarum imaginibus imbuto per neruum ex sese deriuatum afficit cor. hoc uicißim ui sui spiritus eam-quam genuit affectionem, eidem neruo imprimit, ut cerebro deferat ac nunciet.

Spirituum uis mira est, natura tenuißima præcipue animalium & nitidißima, omnisq́; generis qualitatibus excipiendis ac uehendis, & subitis ac momentaneis motibus aptißima. Leuiter impulsi angustißimos quosq; meatus penetrant expeditissime, magnoq́; impetu allisi, eas quas continent qualitates, corporibus obiectis infigunt.

At uero tam enormem ἀταξίαν, *uimq́; ad uicia incitatricem tam acrem ac uehementem, si ulla potest humana frenare ac moderari diligentia, sola potest disciplina seuerior, quæ doctrina, exercitijs, legibus, pœnis, præmijs, exemplis, intentione animi applicationeq́; seria & aßidua ad labores honestos, ducit, regit, & assuefacit homines utcunq; ad obseruantiam legum, & obedientiam erga rectæ rationis iudicium, easq́; leges, quæ huic consonant, & uitam sobriam ac honestis studijs deditam. Multum omnino nauat atq́; efficit non solum in his male à primo ortu institutis, sed & heroicis et mediocribus & imbecillioribus naturis.* τροφὴ γὰρ καὶ παίδευσις *(ut recte Plato ait)* χρηστὴ σωζομένη, φύσεις ἀγαθὰς ἐμποιεῖ, καὶ αὖ φύσεις

ἂν φύσεις χρησαὶ τοιαύτης παιδείας ἀντι=
λαμβανόμεναι, ἔτι βελτίους τῶν προτέρων
φύονται.

In distortis motus incompositos, ἀτάκτους, *& efferos, si non extinguit prorsus aut supprimit, ta=men uelut in gyrum rationis ductos, frenoq; uin=ctos & septos carceribus, tum cogit in ordinem, tum ad eum modum tempore domat, hebetat atq; emollit, ut tractationem ferant deinceps atq; cul=turam, aut certe minus ferociant, eoq; id magis præstat, si adhibetur teneris adhuc animis & fle=xibilibus, in quibus plus est loci disciplinæ, quàm in adultis.* κεφάλαιον γὰρ ὀρθῆς παιδείας ὀρθὴ τροφὴ, καὶ κυριώτατον ἐμφύεται παισὶ τὸ πᾶν ἦθος διὰ ἔθος *ut Plato ait. Vt plantulæ teneræ, si ubi ex radice prodierunt, plusculum in alterutram sese partem incuruent, facile aut furculis retor=quentur in aduersum latus, aut deligatæ uinculis reflectuntur, aut circumdefixis fulcris coguntur in rectum assurgere: Si curuor inueterarit & ob=duruerit, extendi a[m]plius æquariq; nequeunt. Sic feritas connata atq; enormitas quantacunq; sit, si natura tenera ad rectiora assuefiat, remittit ali=quantulum & mitescit: Si obriguit ætate & ue=lut occalluit, postea adeo in contrarium traduci nequit, ut frangatur citius, quàm flectatur aut man suescat.*

In heroicis naturis generosos feruidos & ni=

mis acres impetus, non exasperat, sed retusos aliquantulum, imo uelut delimitos contrahit intra metas rationis, atque ita moderatur, ut fiant rationi συμμετροὶ, & lege aliqua atque ordine conueniente procedant, non tyrannice tumultuentur.

In mediocribus ea, quæ natura inseuit semina, euocat & producit, ac uelut conueniente enutrita & rigata succo fotaq; calore, uegetat & maturat. Imbecillioribus, quibus nihil à natura tributum est, nulla sunt ad uirtutem incitamenta uel adiumenta addita, uelut aliam naturam suis quoq; instructam atq; expeditam facultatibus induit, Sunt enim (ut recte ab Hippocrate dictum est) ἐπίκτητοι φύσεις τὰ ἔθη. Ex actionibus iisdem aßidue iteratis, frequentatis et continuatis, uoluntas δύναμιν quandam προαιρετικὴν seu agilitatem ad eas prompte exercendas acquirit. Cor iisdem sæpe agitatum motibus, δύναμιν ad similes motus ciendos propensionemq; adipiscitur. Et quanquam hæ disciplina comparatæ uires languidiores sunt natiuis, tamen aliquo modo sarciunt ac compensant hoc, in quo natura deficit.

Contra disciplina eneruis, indulgens, laxa, ac delicata, acres etiam ac firmos ad uirtutem in natura stimulos aut obtundit prorsus, aut (ut sic dicam) ad eum modum eliquat, ut diffluant. Eadem propensionem ad libidines, luxuriam, & uitam uo-

luptariam

luptariam alit ac fouet, aut si nulla adsit talis pro-pensio, fastidiosas, delicatas, difficiles, & morosas reddit naturas. Sic econtrario astricta nimis & coacta educatio alacritatem animorum frangit. Praeclare Plato de utraq; ἡ μὲν τροφὴ δύσκολα, καὶ ἀκρόχολα, καὶ σφοδρὰ ἀπὸ σμικρῶν κει-νούμενα τὰ τῶν νέων ἤθη ἀπεργάζεται. τὸ δὲ τού-των ἐναντίον ἥγε σφοδρὰ καὶ ἀγρία δούλω-σις, ταπεινοὺς καὶ ἀνελευθέρους καὶ μισανθρώ-πους ποιοῦσα, ἀνεπιτηδείους ξυνοίκους ἀποτελεῖ. *Praua uero ad feritatem assuefactio efferat natu-ras, bonas etiam & acres, easq́; exacuit in homi-num perniciem. Verißimum est enim* ἄνθρωπον παιδείας ὀρθῆς τύχοντα, καὶ φύσεως εὐτυχοῦς, θειότατον ἡμερώτατόντε ζῷον γίγνεσθαι, μὴ ἱκανῶς ἢ μὴ καλῶς τραφέντα, ἀγριώτατον ὁπόσα φύει γῆ. *& omnino eo quod recte à phy-sicis causis adornatum atq; constitutum est, euerso, aut labefactato, animos sua natura in uicia pro-cliuiores agit in contrarium.* οὐ μικρὸν οὖν *(ut recte Aristoteles inquit)* διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕ-τως ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπολυ μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

Sed ad disciplinae constitutionem & modera-tionem hoc etiam pertinet, ut consideretur natura-rum diuersitas, quoad molliciem et flexibilitatem, aut contra stuporem ac duriciem. Singulae enim analogam sibi disciplinam requirunt, qua elabo-

rentur ac limentur. Sunt quædam ingenia natura mitia, placida, moderata & liberalia, quæ laxiore disciplina ac liberaliore regi tractariq; postulant, seruilem coactionem oderunt. Et horum rursus discrimen uarium & multiplex. Quædam adeo sunt delicata, mollia, & fastidiosa, ut si paulò compellentur & coherceantur asperius, aut si paulò astrictius ea quæ circumdata sunt eis uincula intendantur, statim offendantur & animum despondeant, exiguntq; prorsus indulgentem institutionem. Alia rursus nisi astringantur nerui disciplina atq; adducantur, leui quauis occasione, ubi concessam licentiam & patefactam fenestram ad nequiciam senserint, exorbitant atq; degenerant. Sed miscentur hæc ipsa discrimina analogijs penè infinitis. Ita reperiuntur ingenia præfracta, obstinata ac pertinacia discrimine non minus uario. Nonnulla enim seueritatem omnem respuunt ceu ferrum Adamas, & indulgeri sibi laxatis uinculis disciplinæ postulant: his arctatis magis exasperantur: indulgentia uero uelut hircino sanguine Adamas, liquefacta mollescunt. Alia ediuerso nisi seuera admodum atq; aspera disciplina multum macerentur tundanturq; plagis, subigi nequeunt. Hæc naturarum diuersitas, quam communis uita ostendit, multum disciplinæ effectus uariat. Tantum quidem potentijs superioribus disciplina præstat.

Illæ uero consilij rationisq; expertes appetitiones

ones cibi, potus, & uoluptatum, quas natura longius à ratione cordis aliarumq; partium interstitio seclusas, subter præcordia locauit, ne tam crebro tamq; uiolenter infestarent mentem, ut si in propinquo uersarentur: illæ (inquam) nimis frequenter oculis mentis uelut præstrictis ac præpeditis, detrusaq; uoluntate à gubernatione locomotricis, ea facultate pro turpißimarum ingurgitationum & fœdißimarum libidinum ministra prorsus beluino ritu abutuntur. fitq; hoc eo crebrius & fœdius, quo hepati partiumq; huic coniunctarum dyscrasia symmetriam naturæ congruam plus excedit, cœliq; positus eandem magis etiam inficiunt, et appetitiones intendunt. Etenim & αὐτὸ τὸ πᾶν ἐπιθυμικὸν οἷον ἄγριον θρέμμα ἢ ζῷον ἀνυπήκοον τοῦ λόγου, πάντων δὴ ἐπιθυμίας οἰστρώδους ἐπιχειρεῖ κρατεῖν, & ubi subiectum φύσει ἄκρατον complexum fuerit, leui occasione facilius irritatur & incenditur, atq; ubi efferbuit, tum urit acrius, tum urget pertinacius loco motricem. Hepar calidius iusto cum plus requirat humiditatum, sugit ex sese propagatas & in uentriculum atq; intestina demissas uenulas, hæ rursus mulgent & uellicant uentriculum, eo usq; donec omni qui inest humore exhausto suctionis uis pertingat in osculum uentriculi superius. Vbi sentiunt cum suctionem ipsam, tum ex humorum defectu ariditatem nerui de cerebri paribus ei implantati

ſerie multiplici. Augent ſenſum ariditatis, qui fer
in talibus corporibus redundant, atq; ad oſculum
ſua leuitate cõfluũt biloſi humores. Corrugatur ex
ſenſu illo atq; afficitur uentriculus, et ciet per ner-
uos loco motricem, ut humore infuſo ardorem ſiti
reſtinguat. Nec ſedatur mora, neq; ad iuſſa & im-
perium uoluntatis conquieſcit, ſed inſtat & urget
uellicando & torquendo cerebrum, adeo ut ſyn-
copen quandoq; attrahat, & mora ingraueſcit.
Si tunc eſt uoluntatis in loco motricem imperium
debile, cogit hanc contra uoluntatem, ut plus in-
gurgitet, quàm naturæ expedit.

Si accedat ad hepar calidius τοῦ ἐπιθυμητικοῦ
uis ferior, naturaq; fœcundo & prolifico humore
abundans, & organa generationi deſtinata tum
caleant plusquam pro modo naturæ ſuæ, tum uige-
ant ualeantq; ui genitali, ibi demum laſciuiunt,
pruriunt & feruent libidines uel ſola naturæ ui
inflammatæ, etiamſi non adſit obiectum. Si uero &
conueniens uel monſtretur uel offeratur obiectum,
mox uelut in rabiem actæ non pruriunt tantum,
ſed pungunt, uellicant & concutiunt cerebrum,
commotisq; humoribus omnibus & ſpiritibus in
toto corpore (maximus eſt enim organorum ad
generationem comparatorum conſenſus cum præ-
cipuis omnibus partibus corporis) ceu molem
æſtuantium & caligantium halituum ſurſum a-
gunt,

gunt, hisq; cerebrum ita uelut obnubilant, ut omnis sensuum cerebri cum parte intelligente deliberatio cesset, & loco motiua ui incitata feratur ad flammas libidinum explendas. Auellitur his cerebrum à parte intelligente, atque ita percellitur ac perturbatur, ut monita præceptionesq; salutares audire amplius nequeat. Longe dißimiles sunt hæ appetitiones motibus cordis, Non consilio excitantur, nec cum exarserunt & flagrant, disputationibus sedantur. Imo ut dixi, si sint temperamenti conuenientia astrorumq; positu roboratæ, in ipsam uiolenter mentem irruunt, & ne quid moliri contra poßit prohibent. Valet tamen & in hoc genere disciplina plurimum. Etsi enim neq; euellit, neq; extinguit effera ac beluina illa desideria τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, tamen uoluntatis, cordisq; uires instruit & roborat contra τὸ ἐπιθυμητικὸν, & ut occasiones uitent assuefacit, & imperium uoluntatis in loco motricem stabilit, ut ui contractis repreßisq; membris externis prohibeat, ne erumpant statim, cum petulanter exiliunt ac tumultuantur. Sæpe contra delicata & uoluptuaria educatione, aut lasciuis exemplis naturæ minime lasciuæ, inflexæ corruptæq; degenerant in consuetudinem helluandi & luxuriam, in qua tanquam cœno deinceps toto uitæ tempore uolutantur. Atque hæc de appetitu Naturali, quantum ad actiones uoluntatis, monuisse satis sit.

Non prætereunda est in hac commemoratione mentio causarum liberarum, quas & antea cum de parte intelligente dissereremus, attigimus. Cyri aut Alexandri fœlices ac heroici impetus, actionesq; plane diuinæ, aut Neronis uel similium tetra immania & abominanda scelera non oriuntur ex his causis. Longe enim superat omnium physicarum causarum uim, ea præstantia, quæ excellit in Alexandro iuuene. Et ediuerso non cadit in humanam naturam tam portentosa & plus quàm beluina immanitas, quam Nero exercet, imò expauescens humanus animus ad conspectum eius, aut solam cogitationem obstupescit. Præstantes uiros Deus exuscitat, acerrimis ad res gerendas stimulis subditis, cuiusmodi nulla qualitatum commoderatio, nulla gignit astrorum dispositio. Et donat hominum generi tales, cum aut tyrannide quassata, aut luxu mollicieq; fracta ac diffluentia, aut alioquin segnicie principum atq; socordia soluta imperia uindices requirunt atq; instauratores. Prorsus enormia scelera, imo & alia multa à Diabolo sunt, qui ut toties dixi, efficacißime ἐνεργεῖ ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, & autores scelerum sæpe se à Diabolo impulsos, aut occasionum commoditate inuitatos, ac uelut in nassam illectos Diabolo simul incendente ac uelut protrudente ipsos fatentur.

Quapropter & si uoluntas libera actionum

domina

domina ex ſeſe ἱκανότητα ἀκριβῆ habet ad deligenda & amplectenda, uel recuſanda obiecta propoſita: tamen cum ſaucia ſit & languida ſua natura, præſideatq; contumacibus admodum atq; indomitis appetitionibus, neq; in omnibus eodem modo, aut à natura ſit confirmata aduerſus præcipites ac uiolentos appetitionum impetus, aut ſaniore doctrina roborata, aut præſidio durioris ac ſeuerioris disciplinæ circumdata ac munita, quorum ope & foris occurrentibus illecebris, & intrinſecus ſeditioſe ferocientibus motibus repugnet: ſæpe uicta, & uel à principio priuſquam quo ſe inclinet ſtatuat, uel poſteaquam decreuit, à propoſito detorta, rapitur atq; incitatur alio.

Recte Ariſtoteles actiones, quæ ἐφ᾽ ἡμῖν & in poteſtate noſtra conſiſtunt, diſtinguit φύσει, δόξα, βουλήσει & προαιρέσει. Sequitur enim uoluntas alias inſita atq; implantata in primo ortu naturæ incitamena, aliàs ex doctrina acceptas opiniones, aliàs ſua ſibi ſponte accerſitum ducem conſuetudinem, aut accitam errore uel imitatione perſuaſionem, aliàs mentis iudicium excultum & formatum doctrina recta. Omnium magna uis eſt ſuo loco atq; ordine, & tanta quidem, ut uel una ſola cæteris excluſis, ſatis ſit firma atq; efficax, quæ regat ducatq; uoluntatem. Si conſiderauerimus promiſcuam generis humani multitudinem, longe plures aut opinionibus, quibus à teneris imbuti ſunt atque

inſueue-

insueuerũt, aut naturæ suæ ductu, aut consuetudine regi, quam recto exquisito constantiq; iudicio reperiemus. Sed addi debent his causæ duæ extra nos positæ, Nimirum Deus autor atq; effector heroicorum motuum, & Diabolus structor atq; artifex scelerum.

Ex his liquet, quæ sit uarietas causarum uoluntati coniunctarum, & adiuuantium aliàs uoluntatis instituta conatusq;, aliàs impedientium: Voluntas ipsa sua ui ciet actionem, & eandem (nisi deijciatur & uelut detorqueatur à proposito uiolenter alijs causis) per loco motricem, quam, ut dixi, subiectam sibi & addictam habet ordine ac lege naturæ, exequitur. Sed incitatur & regitur quandoq; causis intrinsecis nobisq; insitis, quandoq; extraneis & positis extra nos. Cumq; languida sit à prima origine, sæpe ijsdem causis uel excutitur suo dominatu, uel nequicquam repugnans, uiolentia uicta rapitur et præcipitatur eò quo non uult. Nobis insunt causæ, uel quas natura indidit, uel assuefactione comparatæ. A natura sunt cognitiones & appetitus seu ὀρέξεις. Cognitione mentis iudicium seu λόγον complector & sensuum utrorumq; uim. Mens regitur uel ijs quibus ipsa à primo ortu formata ac uelut consignata est notionibus, expolitis recta & consentiente doctrina, uel opinionibus arreptis ex doctrina non uera, uel sensuum ductu. Sed sensus cientur à cere

bro

bro,& menti ministrant. nihil enim quidquam eorum,quæ extra nos uersantur, ad mentem perferur, nisi sensibus sit perceptum agitatumq;. Sensuum uis uariat pro cerebri constitutione & prima nstitutione atq; assuefactione.Cerebri constitutionem & primo seminum natura astrorumq; positus bsoluunt, & postea tota uiuendi ratio à teneris sque non parum afficit.Ea complector totum rerum non naturalium usum, cibi, potus, affectuum nimi,aëris,exercitiorum & cæterorum,eaq; quæ præter naturam accidunt, ut sunt morbi, morborum causæ,& symptomata.

Appetitus triplex est βούλησις, θυμὸς, & ἐπιθυμία. Incitatur enim uoluntas sæpe contra mentis iudicium, frustra refragante ratione, aut sibi innato appetitu, quem βούλησιν uocant, aut à cordis motibus, aut à naturalibus appetitionibus: quandoq; motus cordis menti congruunt & eodem impellunt uoluntatem, quo hortatur & instigat ratio.Quanta uero sit horum uis, quanta uiolentia uel cogant,uel opprimant uoluntatem declaratum superius est.Nunquam consentiunt prorsus,sed dissensio uariat,quæ in alijs minor est mitiorq;,in alijs maior et ferior, pro ut uel seminum astrorūq; ui initio recte constituuntur,uel assuefactione postea formantur atq; exornantur. Plurimum enim momenti appetitui adfert consuetudo,

qua

qua assuefactionem & disciplinam omnem com
prehendo.

Causæ non insitæ corporibus nostris, sed forin
secus accedentes sunt Deus & sancti Angeli, Dia
bolus, atq; externa uiolentia.

His ita constitutis, manifestum est prædicta d
uoluntarijs actionibus ex astrorum positu, temp
ramento totius corporis, & partium præcipua
rum, effectibus, notis indicijsq; exterioribus qui
buscunq; collecta, certitudine illis causis responde
re, quarum ui eduntur ac proferuntur. Quòd ue
ro omnia illa quæ hactenus enumerata sunt, tantu
particularium causarum uim habeant, liquid
patet.

Restat τύχȣ *quartum genus causarum secun*
darum, quo Aristoteles euentus utrosque prospe
ros & aduersos complectitur, qui accidunt homi
nibus præter ea, quæ uoluntas libera sua sponte su
aq; ui, aut adiuta socijs causis inchoat prosequitu
& conficit. Latißime patet hoc genus. Mirand
sunt enim rerum humanarum uices, mira uolubi
litas & inconstantia fortunæ. Multa cuiuis in ui
ta præter spem & opinionem contingunt, Mult
sapienter cogitata, & caute prouideq; cepta ac ge
sta, infœlicius cadunt quàm existimamus. Ediuer
so alia stolide atq; incogitanter mota, & admini
strata negligenter, atq; inter exordia prima ua
rijs incursionibus inhibita & impedita, procedun
tandem

tandem fœliciter & optatos consequuntur exitus. Sæpe quæ pro desperatis ac perditis contemnuntur, subito reflante fortuna rursus se erigant & augescunt, quæ uero florent & ad eum fulta ac stabilita modum putantur, ut nulla ui conuelli queant, leui momento uelut repentino flatu disiecta corruunt, tumq; uel maxime, cum plurimum fortuna blanditur, fouetq;, & beat suauißime. Adeoq; uix quidquam est in rebus humanis stabile ac perpetuum: Vix ulla, quæ suscipimus & gerimus, aut institutis initio respondent per omnia deliberationibus, etiam si fœliciter conficiantur, aut intra definitos limites sese continent, aut præfixum scopum adipiscuntur: intercidunt multa quæ præmeditata consilia mutant, abolent, aut turbant, aut extra metas nos rapiunt. Et ut Herodotus ait, ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπηίων ἐστὶ πρηγμάτων, περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ ἀεί τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν.

Præbuit hæc rerum humanarum uicißitudo occasionem Poëtis, ut rotundo fortunam globo insistere, & globi uolubilitate nunc huc, nunc illo ferri uolutariq; finxerint. An uero sit de talibus euentibus, qui præterea, quæ uoluntas efficit & consequitur, præterq; consilium & deliberationem nostram obijciuntur, diuinatio aliqua, et si est aliqua, à quibus sumatur causis, & quousq; progrediatur, postea constituemus, ubi prius exposuerimus cau-

sas, quæ tales euentus gubernant. Quam enim τύχην Aristoteles nominat, ipse inopinatorum euentuum affirmat tantum esse αἴτιον κατὰ συμβεβηκός. Ergo præcedere necesse est aliud καθ' αὑτὸ αἴτιον uel unum, uel plura, quorum ui illi dispensantur, producuntur & complentur euentus. Aristoteles quæ sint illa τὰ καθ' αὑτά αἴτια, non definit. Plato aliquas causas, & inter eas omnium præcipuam expreßit, cum inquit, θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς τὰ ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα, ἡμερώτερον μὴν τρίτον ξυγχωρῆσαι τούτοις δεῖν ἕπεσθαι τέχνην. Etsi uero cum ueris causis accidentarias, τύχην nimirum & καιρὸς confundit, & τέχνην ita extenuat, ut eam accidentarijs causis postponat & subijciat: tamen recte & sapienter præcipuam uim confert in Deum. Non enim ex fortuita & ficticia atomorum Epicuri collisione & coalitu hoc mundi domicilium confluxit, Sed Deus singula corpora uerbo fabrefacta ex nihilo serie tam concinna, nexuq; tam continuo coagmentauit in unam rotundo ambitu definitam molem, ut à mente Architectatrice, cuius sit sapientia infinita & omnipotentia, ædificatam esse manifesto appareat. Nec deserit opus suum, sed conseruat id atque tuetur, & in primis curam agit generis humani, bona cumulans, mala depellens, utpote cuius gratia cætera & initio constituit, & huc usque sustentauit. Et in genere humano præci-

pua cura complectitur, ac defendit Ecclesiam redemptam sanguine æterni Filij sui, à qua uera Filij agnitione & fiducia colitur atque inuocatur, & propter quam reliquam prohanam multitudinem fert, ut ex hac quoque aliqui conuertantur ad Filium.

Confirmant administrationes Oeconomicæ, priuata uita cuiusq;, & totus ordo politicus præsentiam Dei nostriq; procurationem. Et si excusso abstersoq; ueterno, excitaremus animos ad operum Dei notationem aliquam & considerationem, siq; ijs quæ fiunt pene singulis momentis, mediocriter attenderemus: perspiceremus profecto, quanta & quàm multa publice accidant & priuatim, quæ nullo modo uel physicis causis abditis aut conspicuis uel nostræ diligentiæ asscribi possunt, sed in solum Deum autorem & custodes nostrorum corporum sanctos Angelos referri debent. Imo nisi Filius Dei ἀρχηγὸς noster & ἀμύντωρ clementissime singulos nos umbraculo alarum suarum complexos tegeret & foueret, præsidioq; Angelorum stipatos muniret ac tueretur contra immanem sæuißimi hostis rabiem, uel uno momento omnes à Diabolo enecti interiremus. Nisi politias ipse & imperia cum Angelorum excubijs, tum sua firmaret ac defenderet dextra, eorumque qui præsunt regeret ac fortunaret consilia & industriam: quæ posset quæso aut solertia odorari, aut uigilan-

tia peruestigare, aut si proditæ innotuissent, quæ autoritas & potentia posset discutere ac summouere eas uel technas, quas hic artifex struit in perniciem humanæ consociationis, uel calamitates quas intentat & uibrat in ceruices nostras aßidue.

Cæterum neque uno modo Deus, sed alias aliter, neque ex ordine & præscripto causarum secundarum, sed suo consilio disponit, partitur & administrat fata hominum atque euentus. Euehuntur improbi, affluunt opibus, florent honoribus et dignitatibus, potiuntur rerum. Contra uarijs fortunæ uicibus exercentur ac iactantur boni, premuntur tyrannide, laborant egestate & inopia, conculcantur à sceleratis, flagrant publicis odijs, eijciuntur in exilia, periclitantur de fortunis & uita, prægrauantur iniquißimis calumnijs, quandoq; et crudeliter interficiuntur à tyrannis. Hæc euentuum dißimilitudo mouit multos, ut dubitarint de prouidentia.

Quanquam autem certo grauiq; consilio, quod soli Ecclesiæ Dei detectum est atque explicatum, Deus hoc modo & fata dispensat, & differt ac prorogat pœnas & præmia: Tamen nec boni in perpetua uersantur calamitate, nec stabilis ac diuturna est improbrorum fœlicitas. hi ad summa extolluntur fastigia, ut inde excußi, atque in fœdum

præcipitati interitum, ſint cæteris exemplo fragilitatis humanæ, pœnarumq́; ſuperbiæ et iniuſticiæ. Illi deijciuntur & grauantur tum ne inſoleſcant & efferantur fiducia ſuarum uirtutum, tum ut ex circumfuſa ærumnarum mole erepti, collocatique in tranquillum, cum gloria illuſtriore eniteſcant. Et quidem in hoc uel præcipue lucet ac conſpicitur prouidentia, quod boni & gerunt res ſalutares hominum generi, & circumuenti atque interclusi difficultatibus præter opinionem omnium mirandis modis, ſuperatis illis eluctantur atque euadunt, hocq́; quod & perſequuntur, acquirunt & obtinent. καὶ ταῦτα (ut recte Iſocrates regulam interpretatur) εἰ μὴ κατὰ πάντων οὕτως εἴωθε συμβαίνειν, ἀλλὰ τόγε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦτον γίνεται τὸν τρόπον. Fauet enim Deus uirtuti, & eam etiam ab Æthnicis requirit, & ſi non eſt ea iuſticia, quam ipſe approbat, & natura homines amant, amplectuntur atq́; admirantur, cum moderationem omnem & humanitatem, id eſt, iuſticiam coniunctam cum toto choro uirtutum mitiorum, tum ſalutarem gubernationem.

Etſi uero ratio humana prorſus ignorat cauſas mirandæ huius gubernationis, ſola enim has uox cœleſtis declarat: tamen non fortuito, aut temere uel ex uago Atomorum fluxu atque impetu, uel inſtabili materiæ motu ac conditione uariari

nices rerum humanarum, ſed diuino conſilio agnoſcit & fatetur. Præclare in hanc ſententiam Pindarus, ἓν παρ᾽ ἐσλὸν πήματα σὺν δύο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. τὰ μὲν οὖν οὐ δύνανται νήπιοι κόσμῳ φέρειν ἀλλ᾽ ἀγαθοί τα καλα τρέψαντες ἔξω.

Prudenter itaque Plato & recte ſalutarem generis humani gubernationem præcipue Deo acceptam refert. Nec dubito, quin & hanc ſententiam & plures alias ab Ægyptijs ſacerdotibus ex doctrina ſanctorum Patrum acceperit. Repetuntur enim conciones de Dei erga genus hominum philoſtorgia, de protectione & cuſtodia ſingulorum, de Regnorum conſeruatione ac defenſione ſubinde in hiſtoriæ ſacræ contextu, & his multæ Platonicæ conſonant.

De cæteris cauſis, quas Deo addit, nihil diſputo, cum τύχη καὶ καιρὸς accidentariæ ſint prorſus, τέχνη pertineat ad προαίρεσιν, de qua paulo poſt dicam. Nunc cæteras gubernatrices cauſas perſequar. Multorum Tragicorum & triſtiſsimorum caſuum autor eſt Diabolus. Sæuit enim odio Dei in genus humanum crudeliſsime, & quærit nocendi occaſiones ſine intermiſsione, arreptis occaſionibus utitur, & niſi diuinitus frenaretur ac reſtringeretur, niſi à cuſtodibus noſtris ſanctis Angelis depelleretur: crebriores Diaboli

morſus,

morsus, sæuiores ac uenenatiores ictus, & fœdiores lacerationes animorum & corporum experiremur.

Ipsi etiam uoluntatis & cordis habitus, δυνάμεις, *& actiones, quæq; ex qualitatum contemperatione corporibus innascuntur* κράσεις, *atq; ex his manantes uires effectrices actionum certarum, & qui totam qualitatum commixtionem moderantur atq; absoluunt cœli positus, uariorum euentuum hominibus causæ sunt. Cum enim ita constitutum sit diuinitus, ut recte facta comitetur perpetua quædam fœlicitas,* καὶ ἡδεῖα ἐλπὶς ἀγαθὴ γηροτρόφος οὖσα, *Malos mores sequantur pœnæ,* ἐλπίδες τε κακαὶ: *natura etiam recte faciendo ita afficitur, ut impetus quosdam contrahát, quibus ad ea flectitur, quæ sunt prospera, & à rebus nociturìs abducitur. Idq; in improbis conspicuum est, quibus inijci furias ultrices scelerum non solum* Poëtæ *affirmant, sed res ipsa declarat. quæ furiæ quid sunt aliud, quàm infœlices illi impetus & sauciatæ conscientiæ aculei, quibus incitati ultro sibi accersunt perniciem.*

Nec minima est inconstantiæ rerum humanarum causa, quod uix ulli in rebus secundis sunt moderati, τίκτει γάρ τοι κόρος ὕβριν. *Animi prosperis & ex sententia succedentibus rebus, opinioneque & spe duraturæ in perpetuum prosperitatis ac beatitudinis elati, gestiunt, lasciuiunt & luxu-*

riant. ſuſcipiuntq; multa non mandata, neq; ad ſeſe pertinentia ſine neceſſaria cauſa uel manifeſtis iniurijs afficiunt imbecilliores. Parit enim ſuperbia omnis impetus immoderatos, hi ad inferendam alijs iniuriam incitant, τῆς γὰρ ὕβρεως ἔγγονος ἡ ἀδικία, ut præclare Plato, hanc eueſtigio inſequitur νέμεσις δίκης ἄγγελος, id eſt, conſcientiæ læſæ iudicium, quod perpetratorum ſcelerum atrocitatem exaggerans & ante oculos aſsidue uerſans, quatit, agitat, perterret, lacerat, dementiaque animos afficit φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κωλύειν, ut eſt apud Herodotum Et in ſacris literis dicitur, Superbis reſiſtit Dominus. Item, Depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles. Græci luſerunt eleganter, ſingulos homines comitari ἀδράστειαν, quæ tum ingerat atque inculcet ſingulis hoc μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον, uibrato quod geſtat freno, tum exultantes ſtulta ferocitate reprimat atq; compeſcat, legitimas metas egreſſos freno retrahat in uiam, cui ſi pareant: potiantur & fruantur optata fœlicitate, ſi hoc freno uel recuſato uel detracto abiectoq; indulgeant libidinibus: mox accurrere Nemeſin pœnas immoderatorum conſiliorum & conatuum uindices denunciantem atq; incutientem. Nam & Deus ipſe flagitat, præmijsq; ornat ac condecorat uirtutem, quæ eſt mediocritas, & natura hominibus moderatum omne gratum atque conueniens.

Acres

Acres nimis & feroces impetus cum hi oderunt, tum acerrime infringit & uindicat Deus, ordinem à ſeſe conſtitutum exequens ac ſanciens rigidiſsime, ut ſapienter Euripides, μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὰς ἄγαν προθυμίας, μισοῦσι δ᾽ ἀστοί. Ergo ad ſecundos euentus, uel aduerſos multum adfert momenti recte aſſuefactum eſſe uel ſecus.

Aſtra uero & temperamenta corporum non ſolum pariunt δυνάμεις ad certa actionum, morum, affectuum, artium, & ſtudiorum genera: ſed tum alios etiam cient impetus, quibus à noxijs auerſæ naturæ, conuertuntur & trahuntur ad ſalutaria & commoda ſibi & alijs, aut contraria, tum fœlicitate tali donant eaſdem, ut quæ cœperunt, prompte dextreq; exerceant, & ſucceſſu ſingulari conficiant magno ſuo cum lucro atq; emolumento, itemq; aliorum, aut contra impedimenta obijciunt, & augent conatuum omnium difficultatem. Nam & demonſtrabimus poſtea, & experientia arguit, conſtitutionum cœleſtium inſitarumq; à natura inclinationum quaſdam fauſta polliceri, eademq; ui natiua promouere & accelerare, quaſdam rurſus & hæc impedire, & incommoda portendere, minitariq; triſtes caſus aut pericula. Etiam externa uiolentia, quæ multiplex eſſe poteſt, ſæpe hominem præter opinionem præterq; uoluntatem conijcit in pericula triſtia et exitioſa

tiosa,ut cum multi quorum dißimillima sunt fata naufragio merguntur, aut incendijs consumuntur, aut seditionibus opprimuntur,aut terræ hiatibus absorbentur.

Tot cum sint causæ,quæ euentus hominum nec præuisos,nec præcogitatos,neq; expectatos per se gubernant,earumq; causarũ non eadem sit uis atque conditio,sed una sit prima causa libera gubernatrix cæterarũ omniũ, reliquæ sint huic subiectæ,harũ rursus quædã ꝯstituto ordine progrediantur ut astra,semina,temperamenta,inclinationes ab astris et tẽperamentis ortæ,uolũtas ordini diuinitus præscripto insistens, quædam contra ordinem nitantur, ut Diabolus & uoluntas impulsibus Diabolicis obsequens, denique cum ordinatarum causarum aliàs una effectum ex sese intendat, aliàs ascitis in societatem actionis pluribus socijs causis: facile intelligi potest ex quibus causis prædicta de hominum euentis peti, quæ inquiri ac considerari poßint, quæ à conspectu mentis humanæ prorsus remotæ sint atque abditæ. Nihil de arcana Dei uoluntate,quæ expressa uerbo non est,humana ratio statuere aut pronunciare potest, Nihil de illis quæ insidiosus & fraudulentus occultator Diabolus machinatur & struit. Illam scrutari nephas est & irritum: hæc sceleratum, impium & prohibitum diuinitus.

Astra Deus aspici uoluit,uoluit & horum mi-

[.]andas uires atq; effectiones considerari, & cœle-
[.]tium atq; inferiorum corporum notari sympathi-
[.]m. Idcirco oculos condidit, ut duces nobis essent
[.]n cœli contemplatione. Et quanquam obscurior est
[.]atura, ideoq; & difficilior obseruatio inquisitio-
[.]ue cœlestium corporum: tamen animaduersione
[.]onga ac diligenti utcunq; comprehendi potest.
[.]mo ut nota esset, tum primis eam parentibus Deus
[.]eclarauit, à quibus manauit ac transijt ad poste-
[.]os, tũ præstantia sæpe ingenia excitauit, quæ eam
[.]ognitionem restituerunt, correxerunt et illustra-
[.]unt. Certius aliquãto perspicimus nostras rerum-
[.]ue aliarum in hac elementari regione naturas,
[.]uod sensibus propius obuersantur, nec solis oculis,
[.]ed cæterarum etiam sensuum ope exquiruntur.
[.]oluntatis actiones & propensiones, cæterarumq;
[.]ntra corpus absconditarum partium uires ex effe-
[.]tibus notisq; exterioribus æstimamus.

Ex astris ergo, temperamentis, inclinationibus
[.]oluntatis, & temperamentorum effectibus, insti-
[.]ui possunt prædictiones illorum euentuum, quos
[.]llæ causæ uel ut causæ inuehunt, uel ut signa de-
[.]otant, quiue ad effectus causarum consequuntur
[.]rdine diuinitus sancito. Nam & præter eos effe-
[.]tus, quos sua ui cient hæ causæ certa lege naturæ,
[.]ut quia diuinitus ita constitutum est alios etiam
[.]ttrahunt, ut Nero scelerate & tyrannice furens,
[.]ac ipsa insania sese in tristißimas pœnas præ-
cipitat.

cipitat. Quæ sit certitudo singularum, ex causaru
conditione liquet. Manet uoluntas libera actionu
domina, etiam cum languet, aut incitatur uel im
peditur ab alijs causis, potest libere uel inflecte
& accommodare sese eo, quo pellitur cum uu
uel reniti impulsui, uel susceptas iam actiones d
ponere rursum. Et euentus, qui non dependent
libera hominum uoluntate, sed denunciantur à c
sarum antea commemoratarum aliqua: tum cæt
ræ causæ mutare queunt, tum arte, diligentia
assuefactione, circumspecta cautione, seria atq; a
denti petitione auxilij diuini nosmetipsi: si dam
adferant, lenire aut prohibere: si blandiuntur, u
lut allicere & consequi possumus. Nequaquam ig
tur aut decreta stellarum & signorum in corpo
bus apparētiū, aut reliqua in natura prætorijs p
rē uim habent edictis, quorū quidem ea est natur
ut pœna statim luenda sit ijs, qui non paruerin
aut euentorum præsignificatio præmenstratic
ita cum euentibus ipsis colligata copulataq; eosd
necessariò attrahit, ut frustra speretur euentur
aliud, quàm quasi promulgatum sit. Nam ne
ant mala tum cauendo declinandoq;, tum natura
eorum intelligendo, & contra ut bona eueniant,
eorum curam & studium incumbendo præsta
quimus, præsertim si regamus nosmetipsos dilige
tia homine digna, & à Spiritu sancto duci gube
nariq;, à sanctis Angelis custodiri nos propter æt
nu

um Filium Dominum nostrum Iesum Christum, a
)eo æterno Patre Domini nostri Iesu Christi ar=
enter & aßidue petamus.

Quòd si uero nulla supersit spes effugiendi eui=
ndiq; intentata & præmonstrata à Physicis cau=
incommoda: hoc tamen præstabimus, ut tum ex
piendis ac tollerandis nos illis præparemus con=
intia, fortitudine, & spe auxilij cœlestis, tum ut
Dei tutelam ac patrocinium totos nos plena fi=
icia collocemus ac commendemus. Quæ enim
æuisa sunt & ante cogitata, nec tantum secum im=
tus adferunt ac nouitatis, & minus grauia sunt
inusq; tolleratu difficilia: cum è contrario quæ
pente & præter spem obijciuntur, concutiant ac
rbent mentem, animiq; uires prosternant.

Atq; hoc habet commodi & fructuum prænos=
consequutura ex quibusq; causis & signis bona
laue. De utilitate prænotionum ex stellis recte
olemæus, δύναται ὁ ἐπιστήμων πολλὰς ἀποτρέ-
καθὰ ἐνεργείας τῶν ἀστέρων, ὅτε οἶδεν εἰδήμων τ
ύσεως αὐτῶν, καὶ προπαρασκευάσαι αὐτὸν πρὸ
ς συμπτώσεως τῶν ἐνεργειῶν, id est, potest is,
i sciens est, multos stellarum effectus auertere,
ando naturam earum cognitam habet, seq; ante=
am effectus ipsi sequantur præparare et munire.
alibi, τὸ προγινώσκειν ἐθίζει καὶ ῥυθμίζει τὴν
χὴν τῇ μελέτῃ τῶν ἀπόντων ὡς τῶν παρόν=
ων, καὶ παρασκευάζει μετ' εἰρήνης καὶ εὐσταθείας

ἕκαστα

ἕκαστα τῶν ἐπερχομένων ἀποδέχεσθαι, id est, Pr
uisio assuefacit & moderatur animum meditati
ne absentium ut præsentium, & præparat ad exc
pienda futura cum tranquillitate & constanti
Idem de reliquis uerißimum est, & hæc quidem d
gradibus certitudinis in quolibet prædictionu
genere indicasse sufficiat.

Porro cum in sacris literis quandoq; prohib
antur hæ ipsæ ex physicis causis diuinationes, qu
doq; concedantur, imo mandentur, eo ipso quòd e
signa nominantur, & in hunc finem condita affi
mantur, ut designent aliquid moneantue: ne discr
pantium in speciem sententiarum dissensio turb
aliquem, addemus & hoc. Non prohiberi conside
rationem causarum signorumq; propositorum i
natura, nec coniectationes ex his de secuturis eu
tibus, si absit superstitio & seruetur ordo, que
Deus sua uoce instituit, ut mens sit defixa in Deu
& regatur uerbo patefacto diuinitus, tota pend
at ex Deo, ab eo petat atq; expectet bona & mal
rum depulsionem aut mitigationem uera fide e
inuocatione: Nō destituta consilio præsidioue hu
no, confugiat ad creaturas, non ab illis auxilia r
quirat, sed à Deo solo, & statuat hunc esse archit
ctum & Dominum naturæ, qui uelit & poßit l
berrime uel mutare, uel mitigare, uel prorsus to
lere, quæ physicæ causæ denunciant aut apportan
& eundem multa quotidie aliter dispensare, at

ad ex

d exitū alium dirigere quàm secundæ causæ pro-
ponunt. Hoc ordine obseruato contemplatio cau-
sarum signorumq́;, & prædictionum inde extru-
ctarum usus concessus est & approbatus. In hunc
enim sunt usum signa conformata, & causæ certis
instructæ uiribus, ut illa quid hisce naturæ opi-
fex præmonstret, quarum rerum occulta uis cre-
aturarum indicia præbeat ac proponat, doceant
naturas intelligentes: hæ naturam suo loco atque
ordine gubernent. Vult ergo ea ab homine, cui
soli mentem intelligentem indidit aspici atq; ex-
pendi, & quidem non frustra, sed ut his indicijs le-
gitime utatur. Superstitionem damnant sacræ lite-
ræ & huius ordinis conturbationem, cum certius
animi hisce monitis confidunt, firmiusq́; ijsdem ad
hærescunt, quam Deo ipsi & cœlitus promulgatis
oraculis, aut cum à Deo atq; oraculis cœlestibus ad
creaturas sese conuertunt, deq́; earum significatis
deliberationes, consilia, actiones & studia sua in-
stituunt, moderantur & administrant, Deum uero
& mandata cœlestia negligūt. Recte uerbo Dei in-
stitutis animis & assuefactis ad seriam ueri Dei
inuocationem, hoc etiam præstat commodi πρό-
γνωσις futurorum, quod seu aduersa minitentur,
seu spondeant læta atque fœlicia, erigunt animos
ad Deum, accenduntq́; & commouent, ut ostensa
promissaq́; physicis causis bona à Deo iuuari &
perfici, denunciatas clades leniri aut amoueri pe-
tant.

tant. ita præbet occasionem exercendæ fidei atq
inuocationi. Et intelligit recte institutus quæ sin
prædictiones physicæ, & quatenus his niti debea
quæ sint à superstitiosis hominibus introducta at
arti diuinatrici temere assuta.

DE ORACVLIS.

VATVOR *primis generibus co*
stitutis & distinctis, nunc reliqua
differentias ordine pertexemus &
singularum species recensebimu
Earum quælibet cui sit subijciend
generi, adeoq; quo loco ponenda & quanti facien
da, conspicuum fiet, ubi quæ complectantur ac tra
ctent, et ex quibus diuinent notis atq; indicijs com
memorauerimus. Ordiemur autem ab oraculis
Hæc Græci χρησμοὺς, χρησμῳδίας, χρησμῳ
δήματα, μαντεύματα, θεοπρόπια, θεσπίσ
ματα, θέσφατα. Oraculorum interpretatione
χρησμολογίας. Interpretes χρησμολόγους. con
sultores seu sciscitatores θεοπρόπους, loca in qui
bus reddebãtur χρηστήρια et μαντεῖα nominarũt
Voco autem oracula responsa, quæ dabantur scis
citantibus in certis & à Diabolo obsessis locis, ue
a Dæmonibus ipsis uoce, somnijs, gestu, nutuue ali
quo statuarum, sonitu, tinnituue, aut alijs huiusmo
di, uel ab hominibus Diabolico spiritu afflatis, qu
tunc,

tunc, cum de proposita quæstione responsa danda erant, cum uehementi impetu & horribili sonitu ex specubus elisus, in uates irruebat impletosq; & in furorem actos ita concutiebat, ut præ tremore palpitationeq; artuum omnium nec consistere nec sese continere possent. Imitatione hæc & instituit & exercuit exempli diuini, ut alia plæraque Diabolus. Testimonio enim doctrinæ sacræ constat, Deum multa Patres sanctos initio & populum suum per Prophetas postea, ante natum Christum docuisse & monuisse, usum alias compellatione uocis humanæ, sed uariata specie ἐπιφανείας seu apparitionis, ut cum uirorum trium specie occurrit Abrahæ, & luctatus est uiri habitu cum Iacob, & Moysi sese ostendit ex ardenti rubo, & Christo baptizato de cœlo personat uoce humana, qua & Christum dilectum filium suum esse testatur, & audiri eum præcipit: Alias somniorum immißione, cuius rei exempla præbent Iacob, Ioseph, Daniel: Alias exhibitione uisionum, quæ fuerunt uelut picturæ, quas cernebant & intelligebant Prophetæ aut perculsi impulsiq; euidenti motu diuino cum quadam ceu consternatione, aut etiam sine euidenti aliqua concitatione animorum. Sed procul ab his aberat errabundæ & uesanæ amentiæ furor. Non permouebantur ratione, sed integra immota & constante mente ac ratione afflatuum diuinorum excipiebant impe-

tus,et ſentiebant uim horum atq; ardorem, et mo-
nita intelligebant diuina, quæ à patefactis ante ac
promulgatis oraculis nunquam diſcordabant, nun-
quam à perpetua æternæ ueritatis & immotæ iu-
ſticiæ diuinæ diſcrepabant norma: nunquam ue-
præcipiebant,uel comprobabant ſcelera uetita di-
uinitus & Idolatrias, ſed his reprehenſis atque
condemnatis pœnas denunciabant autoribus &
horum aſſeclis ac ſectatoribus atrociſsimas ingenti
ſpiritu ac plane ardenti,niſi qui diſceſsiſſent a Deo
atq; à ueſtigijs deflexiſſent ueritatis, abrogatione
Idolatriæ & ſceleratæ uitæ emendatione,cum ue-
ra pœnitentia atq; ad Deum conuerſione ſeria re-
dirent in uiam. His longe diſsimilis erat furio-
ſorum uatum conditio apud Ethnicos, quorum
mentes non uis diuina,ſed impulſus concitabat Di-
aboli falſo imitantis illam Dei inenarrabilem κοι-
νωνίαν ſeu conſociationem, qua ſeſe euidenter
communicabat & aperiebat Patribus & Prophe-
tis. Vates enim Ethnici cum ex inſultu inſeſſuq;
Diaboli furore corriperentur,nec corporum ſuo-
rum,nec mentis rationisq; compotes eſſe amplius
poterant, & ſeſe ignorabant, & nihil eorum quæ
argute concinneq; uel oratione ſoluta uel numeris
uerſuq; ſæpe pronunciabant, intelligebant, Diabo-
lo uim adſerente corpori & uiolenta contorſione
atq; coactione partes intelligentiæ ſeruientes ac
rationi,prorſus deprauante, & ſemel tali furore

percitis

rciti nunquam postea recuperabant amissæ ra-
onis usum. Quæ uero fundebant, si ad religio-
em spectabant, sententijs prolatæ diuinitus ueri-
tis aduersabantur semper uel palam atq; expres
uel cum obscuritate fraudulenta atq; insidiosa.
denunciationem aut cladium futurarum aut
rosperitatis continebant, obscuritatibus erant in-
oluta inextricabilibus & ambiguitatum plenis,
uibus adulabatur quandoq; Principibus, sicut de
æmone Delphico Demosthenes queritur, Pythi-
n φιλιππίζειν. Minime in talibus furoribus
io liberoq; ferebantur mentes impetu, sed incita-
onibus agitabantur uiolentis Diaboli, quibus eam
οινωνίαν, qua sese Deus sanctis Patribus & Pro-
phetis coniungebat efficienter, exprimere falso
uduit. Videtur autem tota oraculorum insti-
utio instructioq; composita fuisse præcipue ad il-
um ἐπιφανείας seu φανερώσεως diuinæ speci-
m, qua Deus cum patribus alias alia occasione &
x alijs locis & alia specie colloquutus est, qua-
um ut patefactionum memoria conseruaretur ac
ropagaretur, aras exædificatas esse ac dedicatas
Deo in ijsdem locis legimus.

De origine prima horum alij aliter fabulan-
ur, nec certo constat, quo tempore primum exti-
erint, aut quando illas quasi arces regni sui consti-
uerit, & aperuerit uelut templa professura ac
elebratura religionem ac cultus diuinis contra-

rios Diabolus ueritatis & gloriæ Dei hostis. Herodotus antiquissima fuisse annotauit in Lybia Iouis Hammonis, in Græcia Dodonæum: hoc tamen illo prius innotuisse & quæsitum frequentatumque fuisse aliquanto ante. De ortu & si dubitat, duas tamen recitat fabulas, unam ex narrationibus sacerdotum Ægyptiorum, Alteram ex annotatis Antistitum, qui præfuerunt oraculo Dodonæo. Ægyptiaca de duabus sacerdotibus raptis ac diuenditis à Phœnicibus, quarum una in Lybia Hammonis, altera in Græcia Dodonæum aperuerit, commenticia tota est & nullam ueri speciem habet. Dodonæa ex diluuij historia manasse, & à posteris ex ignorantia historiæ antiquæ deprauata uidetur. Retulerunt Antistites Dodonæi geminas ex Ægypto columbas prouolasse, earum alteram transiisse in Epyrum, ibiq; in fago primo conspectam, et humana uoce exauditam esse, atque inter cætera hæc sonasse mandata, ut templum in eo loco incolæ extruerent, Iouem enim adfuturum, & inde oracula hominibus redditurum, se uero internuncios atq; interpretes decretorum Iouis fore. Deucalionem tandem cum reliqua Græcia inundationibus obruta ac mersa solus euasisset, in ea Epyri loca, quibus propter eminentiam & altitudinem aquæ non inundarant, profugisse, collectisq; qui superfuerant ex diluuio hominibus circa templum oppidulum ædificasse, atq; id nominasse Dodonam, uel à Do-

done

one oceanitide Nympha, uel à Dodone Iouis & uropæ filio. Etsi uero autore Diabolo nata ora-ula Ethnica, eoq; gubernatore prodita ac conser-ata fuisse minime dubium est, tamen qua occasione rimum exorta, & unde hanc narrationem pro-ectam conijciam recitabo.

Refert historia Geneseos Nohe tres fuisse fili-s, Sem, Cham & Iaphet, hosq; post diluuium role numerosiore auctos, cum sola familias tantas alæstina ob angustiam loci non caperet, seiunxis-sese, & cardinibus terræ communi consilio di-ributis ac paulatim prolatis finibus, ex solo pa-rio alios in alia loca cum familijs secessisse. Po-eros Cham Lybicas gentes & partim Asiaticas, uæ uersus meridiem et solem Orientem incolunt, ondidisse & propagasse: Posteros Iaphet Euro-æos, qui terræ tractus in Occasum & Septentri-nem uergentes tenent.

Constitit Arca Nohæ, cum aquæ diluuij deflu-issent, primo in Armeniæ montibus. His montibus uoquo uersus subiecta atq; adiecta loca, extensa-ue inde longo tractu in Septentrionem, qua Col-hidis Iberorum & Albanorum regio Scithiæ ontes & maria Euxinum & Caspium attingit: Meridem, qua sese decliuitas montium in Meso-otamiam submittit Syriæ adiacentem: in Orien-em qua hyrcanorum Medorum Persarum sedes

est: in Occasum, qua Cappadocum terra Asiæ mi noris amplissimos campos respicit: Illa ergo lo primo à posteris Nohæ habitari ac coli cepta es Inde propagatas demanasse gentes orbis terrarū primis à diluuio temporibus: Inde posterioribus s culis magnos exercitus & magna colonorum n uorum agmina effusa, uel proximas uersus Occ dentem terras possessoribus uel summotis uel pr fligatis subegisse, ac paulatim processisse longi uel desertas adhuc horridas atq; incultas prin ceu consitas incoluisse dubium non est. Noha qui uixit post diluuium annos trecentos quinqu ginta, rediisse ex Armenia in ueterem patriam, est in loca uicina Damasco, ubi primos parent conditos esse sciebat, consentaneum est. Certu est enim, filium Nohæ Sem rursus uixisse in illa r gione, cum fuerit Rex Salem, quæ postea nomin ta est Ierusalem. Est enim Sem ille ipse, qui nom natur Melchisedech.

Filij Nohæ fuerunt Sem, Cham & Iaphet. L ca exporrecta in Orientem & Meridiem post ritas Sem: In Meridiem & Occasum, posterit Cham: In Septentrionem & Occasum, posterit Iaphet impleuit. Iapetum qui Iaphet est, & Cham qui Iuppiter Hammon tota antiquitas Ethnica ce lebrauit, etsi qui fuerint illi, ignorarit. Iaphet na filij plures, ex quibus & originem dederunt c nomina imposuerunt, ut congruentia uocum oste

di

dit. Gomer Cimbris, Magog Scythis, Madai Medis, Iauan uel Iaon Ionibus, Elissa Æolibus: Tharsis Cilicibus, quorum Metropolis Tharsus uocata est, Cethim Macedonibus et Cecijs montibus, Dodanim Dodonæis in Epyro, Mosoch Moscis, Tiras Thracibus, in quorum uicinia cum Tiras fluuius uetus nomen diu retinuerit, hodie Nister uocari consueuit. A Thubal Iberos ortos esse, qui in Asia habitarunt & Alybes consentaneum est. Nomen Chalibes factum est ex alio uetustiore Alybes, quod congruit cum nomine Iobel exigua Metathesi literarum, & significat res natas in terra. Ex filijs Gomer, Ascanes Tuiscones, Riphat Ripheos, id est, Henetam & Sarmaticam gentem condiderunt. Inter filios Sem numeratur et Geter, à quo Getarum seu Gottorum origo. Et notum est ex Biblijs, in quam sese mundi plagam posteri Sem & Cham conuerterint, & in quibus terræ partibus consederint. Ex hoc igitur circa montes Armeniæ angulo primas à diluuio gentes, in omnes mundi partes deriuatas esse ac ceu disseminatas paulatim, argumento est, cum quod de migrationibus illarum ac profectionibus literis monumentisq; proditum reperitur, quas subinde magis magisq; prolatis finibus & dilatatis sedibus susceperunt longißimas, tum quod quæ egressæ sunt inde ac distributæ in orbem terrarum gentes, nomina originis primæ, ut certa illa & indubitata esset, conseruarunt. Inde

prodijsse constat Sacas, Sassones, Getas seu Gottos, Daos seu Dacas seu Danos, Alanos, Sueuos, Germanias, Henetos, Iberos, & alios plurimos, quos omnes his terris potitos, & in Germania, Gallia ac Hispania late dominatos esse consensus omnium historiarum affirmat. Ita prorsus dubium non est Hammonis appellationem defluxisse à Cham, Dodonæ à Dodanim, quas appellationes retinuit Græcia solas, amissa noticia primæ religionis, primæ originis, & maiorum ϗ οἰκείων suorum.

Quales uero fuerint sanctorum Patrum familiæ notum est. Nohe qui uiderat utrunq; mundum ante & post diluuium cum tribus filijs, & intelligebat sancta sapientia tantarum pœnarum causas, quibus uiderat deletum uniuersum genus humanum, in Schola domestica liberos nepotesque piè fideliterq; erudijt, de ortu mundi, de lapsu primorum parentum atq; auersione eorundem à conditore suo, de peccatis generis humani, de horrenda ira Dei aduersus peccata, de pœnis testibus iræ Dei, de ueris cultibus Dei, de sacrificiorum ritibus diuina uoce præceptis & commendatis. Hi rursus etsi auulsi à parentibus dispersiq; in terræ partes diuersas, tamen imitati parentum curam & institutionem sedulam, & si plus alij, alij minus, doctrinam & cultus diuinos conseruare pia ac religiosa celebratione & usurpatione aßidua studuerunt. Condiderunt aras & templa publica, in qui-

bus

bus παροικοι & ὁμόφυλοι conuenerunt ad celebrandum Deum, ad audiendam explicationem doctrinæ et recitationem historiæ de mundi origine, deq; Ecclesiæ constitutione & propagatione, ad exercendam fidem & inuocationem in sacrificijs. Cumq; excellerent donis Spiritus sancti & sapientia diuina, ex hominum imbecillitate & atrocibus ac multiplicibus Diaboli insidijs structis tensisq; in omnes partes, prospexerunt, quæ tenebræ irrepturæ, quæ doctrinæ deprauationes peruasuræ essent in Ecclesiam. Id ut caueretur, cœlestes uoces literis monumentisq; procul dubio comprehensas in templis deposuerunt, quo adseruatæ ibi & custoditæ certorum hominum diligentia transmitterentur ad posteros.

Sed cum natura hominum in superstitionem prona sit et nouarum religionum auidissima, diabolus, cui hoc unicum inde usque ab initio summo fuit studio, ut aspergeret & deformaret gloriam Dei, & doctrinam de Deo obscuraret, non destitit statim à diluuio uiuo adhuc Noha & filijs eius, impellere ingenia mala ad nouas & falsas opiniones serendas, clam suppeditatis & obiectis seminibus. Eas primum insigni exquisitæ religionis specie uestiuit, quo facilius stolidos animos his captos abduceret à Patrum doctrina, deinceps progressu temporis sensim auxit superstitiones, in alijs locis plus, in alijs minus, pro ut plus minusue se-

quaces, atque idoneos uel aduersantes adeptum s animaduertit, donec tandem cumulata caligine extinctaq; ac sopita luce ueræ doctrinæ, & euulsa prorsus ex animis omni memoria ueri & uerbi atque illustribus testimonijs patefacti Dei, sua organa in plus quàm Cimmerias tenebras demersit. Accesserunt &, quæ semper extinctam doctrinæ lucem comitantur, fœdæ & promiscuæ commixtiones, migrationes, uastationes terrarum & gentium. Vel petulantia, uel quod locorum angustijs cogerentur dilatare terminos, aut nouas quærere sedes, aliæ gentes alijs sese miscuerunt, simulque illud, quo ipsi iam imbuti erant, uirus cæteris affricuerunt & inhalarunt, aut pepulerunt uicinas gentes, & templis dirutis, monumentis antiquis laceratis, destructis aris, aboleuerunt Religionem traditam à Maioribus, & nouam instituerunt. Et omni tempore ex Imperiorum & gentium mutationibus, religionum mutationes: ex commixtionibus earundem ac confusionibus religionum tetræ confusiones ortæ sunt.

Doctrina abolita alibi antiquarum historiarum somnia, alibi umbræ sacrificiorum & cæremoniarum, quæ fuerant in usu sanctis Patribus remanserunt. Sed fabulis sunt inuoluta ab hominibus primæ & ueræ originis ignaris. alibi hæc quoque interierunt, & innouata sunt omnia. Et quan-

quam

quam alicubi monumenta etiam uetera conserua-ta constat, ut in Ægypto, Phœnice, ex quibus re-peti ac restitui doctrina potuisset, tamen quod in animis excœcatis à Diabolo impiæ opiniones at-que idolatricæ dominarentur, non intellecta, sed ad εἰδωλομανίαν stabiliendam detorta, aut com-menticijs fabulis deprauata & elusa fuisse in mul-tis uidere licet.

Hoc ubi perfecisset Diabolus, quod clam antea & dolo sese insinuans struxerat, id palam postea aggredi et urgere cepit. Manifestis conatibus ab-stractos à Deo homines, & manifestis furoribus percitos, ad sese rapuit, quoq; uoluit perpulit. Lo-ca quæ fuerant antea domicilia & sedes doctrinæ cœlestis, sanctißimæ scholæ Patrum & ναοὶ ἅγιοι καὶ κατοικητήρια τοῦ θεοῦ: ex illis conuersis in la tibula impietatis & mendaciorum, suas blasphe-mias contumeliosas in Deum & hominum generi perniciosas eructauit atq; euomuit. Mihi dubium non est in eo loco, in quo postea cultum fuit ora-culum Iouis Hammonis: uel ipsius Cham, uel po-sterorum eius, præcipuam Scholam: In loco ora-culi Dodonæi, sedem familiæ & Ecclesiæ Doda-nim nepotis Nohe ex filio Iauan fuisse. Ad id sentiendum multis adducor coniecturis. Non enim appellatio Hammon alia est à Cham, quod no-men Hebræi aspiratione paulò duriore efferunt. commenticia est & ridicula Græcorum ætymolo-gia,

gia, qui ab arenis deducunt, cum reuera ab Hamah, quæ uox calorem significat & æstum, defluxerit. Ardenti enim calore uicini & uerticibus aßidue imminentis solis perpetuo loca illa Lybiæ torrentur ac deuruntur.

Abolita doctrina de Deo, cum uagarentur animis posteri, & ductu naturæ quærerent aliquod numen, nec quæ sequerentur uestigia inuenirent: ex reliquis adhuc ueteris historiæ somnijs pro arbitrio finxerunt Deum, cui geminum nomen, autoris primi Cham & ueri Dei Iehoua imposuerunt. Confirmauit figmentum Diabolus miraculis editis nutu alijsq; signis ex statua, quæ in eo loco collocata erat. Nec Dodonæ nomen diuersum est à Dodanim nepote Nohe, qui cum Iauan pater Ionicæ gentis in littorali Asia consedisset, cum familia separatus à patre in editiora Epyri loca transijt. Retinuerunt Græci & Latini ex ueterum monumentis multa autorum suorum & maiorum nomina, etiam postquam penitus euanuissent & perijssent historiæ. Celebrant Græci Iaphetum, qui est Iaphet Nohæ filius. Latini suam originem in Ianum referunt, qui à Mose Iauan nominatur. fuit enim pater utriusque gentis Iauan filius Iaphet. Vtriq; utut fabulentur de ætymologijs uocum Δίος & Iouis, tamen ualde consentaneum uidetur utramq; ex Hebræa uoce Iehoua defluxisse, quod sibi nomen tribuit & usurpauit uerus Deus, & hac

secerni

secerni uoluit ab omnibus commenticijs numinibus cuiuscunq; conditionis. Commentum de exortu Dodonæi oraculi & si ex commenticia fabella & narratione historica de diluuio Deucalionis temere consutum est & consarcinatum, tamen ex historia diluuij natum uidetur. Figmentum de geminis columbis alludit ad columbas emissas à Nohe, ut explorarent defluxionem & diminutionem aquarum. Mentio diluuij ad uniuersalem mundi κατάκλυσμον, non ad illam solius Græciæ & quarundam partium inundationem, quæ multo post Deucalionis seculo accidit, spectat. A diluuio uniuersali cū sese posteri Nohe disiunxissent, Epyrum Dodanim Nohe nepos occupauit, excoluit, suoq; insigniuit nomine, & ibidem instaurauit templa & cultus diuinos à patre quasi per manus acceptos. Constat enim antiquißimis temporibus sicut & Stephanus annotauit, Epyrum Dodonam uocatam fuisse, & longe uetustior est Dodonæ appellatio quàm Epyri. Vnde irrepsit in Græciam uocabulum, Si inde non est? Certe Græcam non sapit originem. Omnino igitur existimo hæc duo oracula, quæ in historijs prima & antiquißima celebrantur, fuisse initio sanctas primorum parentum Scholas, Diabolum uero eadem primo occupata suo ueneno conspurcasse ac polluisse, tum q in admiratione ob priorem celebritatem esse uidit, tum quod opinione antiquitatis facilius alle-

ctura

ctura imperitos, & fidem approbationemq; meritura præsensit.

Dodonæum frequentatum est ad Dodonam amplißimam & uetustißimam urbem Moloßidis in Epyro, uicinam nemori quercino, in quo uocales quercus creuisse proditum est, quæ statim, ubi accesßissent interrogaturi, commouerint sese atq; insonuerint, expresso quod dandum erat responso: ibidemq; statuam stetisse quæ uirga æneos lebetes pulsarit, hos ad moderatos ictus paulatim increpuisse, & numeris ligata responsa edidisse.

Iouis Hammonis alterum à Dodonæo, in extimo sinu Lybiæ apud Garamantes ultra Cyrenen in solitudinibus uastis, torridis, ac siccitate sterilibus situm fuit, quo propter intensos & exurentes solis æstus uastamq; planiciem, ardoribus solis & ariditate infestam non cuiuis facile accessus patuit. Cambysen Cyri & Alexandrum aditum tentasse historiæ memorant. Circa ipsam oraculi sedem densum nemus, proceris diffusisq; & confertis arboribus, quadraginta stadiorum spacio, gratißima umbra lenijt feruores diurnos, & paßim extillantibus fontibus rigauit solum, sua natura exuccum & sterile. Medium syluæ templum obtinuit, in quo idolum Hammonis pelle amictum hircina, & hircino capite colebatur. Sacerdotes responsa petituri, idolum aurato nauigio impositum

um circumuectabant,accinebantq; carmen patri=
um,his delinitum ritibus non uoce,ſed ſolo nutu ſi=
gnisq; ſubobſcuris quæ uellet proferebat:ſigna an=
tiſtites ijs qui conſultum acceſſerant, referebant
c declarabant diaboli monitu & indicio.

His duabus uelut arcibus ſui dominij conſtitu=
is ac ſtabilitis Diabolus,cumulauit poſt oracula,
libi alijs patefactis. Pythium ab his condidit, de
inc Trophonium, Amphiarai, Branchidarum in
Mileſia,Sabæum in Phocide. Et plurima quidem
n Græcia extruxit,quòd eam gentem præ cæteris
pronam in ſuperſtitiones ruere,auidiſsime arripe=
re admirari atq; amplecti noua quæuis motu leuiſ
ſimo,& ſtolida garrulitate effutire ea, proclama=
re atq; extollere, eoq; nomine huic ſuo inſtituto
aptiſsimam eſſe norat. Cum ad prima illa & uete=
ra maiore numero ſciſcitatum confluerent, tan=
quam non ſufficeret expediendis omnibus unus lo=
cus,noua oracula, quæ adornabat alibi, inde re=
nunciabat,locisq; demonſtratis & additis manda=
tis, ut illa percontarentur, declarataq; reſponſo=
rum ueritate euentu ſemel atq; iterum, perficie=
bat,ut mox inclareſcerent, & conſulerentur atq;
amplificarentur donarijs & opibus. Deinde ne
quid pateretur de ſuo uſpiam dominio decedere,
mox ſi qua bellis diruta,uaſtata et expoliata eſſent,
aut uetuſtate neglecta iacerent, inſtaurari atq; in
integrum reſtitui,donisq; exornari præcipiebat.

Celebra=

Celebratur præ cæteris cultu,religione,fama opibus & donarijs Pythium Delphis, quod oppidum totius orbis umbilicum tenuisse falso creditum fuit. Diodorus originem eius fabulose exponit. Cum in eo loco, ubi templum postea extructum est,terra pateret profunda uoragine & circumpascerent capræ,factum ut una ex grege frequenter ad hiatum illum accederet,et quotiescunque introspexisset,toties reuersa miris & inusitatis gestiret saltibus,uocemq; sonaret insuetam,quam pastor miratus,cum accederet & ipse hiatum spectaturus,mox eodem impetu hausto conceptoq; simili modo exilire & uaticinia fundere incipit. Fama increbrescit & peruulgatur. Fit concursus ingens ad hiatum, & quotquot demittunt sese, statim uatidico halitu afflati furibundis similes euadunt.Tandem quod ex furore multi per præceps in hiatum desilirent ac perirent, interdicto cautum fuit,ne quis amplius inscenderet:Voragini templum impositum, & ministerium excipiendi ab insiliente dæmone referendiq; responsa fœminæ uirgini commendatum fuit. Aliquanto post, quod Isocrates quidam Thessalus Pythiam raptam uiolasset,his quoq; id ademptum, & uetulæ quæ quinquagesimum excessisset annum,iniunctum fertur. Pausanias plures easq; diuersas de origine sententias recitat. Quacunq; occasione eruperit & in noticiam uenerit,non moror:antiquum fuisse

& pluri-

& pluribus quàm cẽtum annis ante Troiana tempora claruisse constat. Stephanus autor est primam oraculi sedem in uicino monte Parnasso extitisse. Moueor appellatione ueteri Parnaßi, ut existimem primis à diluuio temporibus sub posteris Noha hanc specum, terra Diaboli opera dehiscente, sese apperuisse, & mox coli celebrarique cepisse eodem autore, uatidicum uirus inspirante ijs, quos delegerat ministros. Etsi enim Pausanias Parnassum quendam Cleodoræ Nymphæ filium auguriorum inuentorem monti nomen indidisse ex Græcorum fabulis refert, tamen appellatio ipsa nihil Græcum redolet. Sed uidetur facta ex Hebræo Nahas, quæ uox augurium significat et diuinationem, & uel Har, sed præposita in compositione litera P, uel potius Parai, quarum uocum prior montem significat, posterior hiatum, ut idem sonet Parnassus, quod uel mons, uel rectius hiatus diuinationum, Hoc uero quod posterius frequentatum fuit oraculum, sedem habuit ad radices Parnaßi, ubi templum condiderant incolæ supra specum oppido muroq; cinctum, et templum ipsum ob natiuam præcipiciem munierant aditu adeo difficili & angusto, ut obiecta lapidum mole accessum omnem undiq; præcluserint, exigua semita relicta, qua consulturi oraculum absq; comitatu incederent. In medio templi exigua planicies erat, & in ea hiatus, ex quo spiritus acer & uehemens terribili so-

nitu excuſſus, uatem tripodi inſiſtentem & afflat
expectantem corripiebat, agitatamq; & concu
ſam in furorem uertebat ſtatis diebus, quibus fa
licebat. Ferunt enim annuatim ſex menſes conti
nuos apud Lycios, totidemq́; in Delo oracula per
contaturis patuiſſe, In reliquis locis non quoui
tempore, ſed ſtatis definitisq́; diebus tantum, utpo
te uel Idibus uel Calendis, uel augeſcente uel de
ficiente Luna, uel ineunte aut deſinente die ſciſci
tari licuiſſe. Religionem in conſulendo Pythi
oraculo eam ſeruari oportebat, ut qui interro-
garet, breui oratione quæ requireret, Pythiæ ſi-
gnificaret, & Græco ſermone reſponſum expoſce-
ret, mactata ſimul & ſolenni ritu conſecrata uicti-
ma: Pythia uero, quam mulierem eſſe oportebat,
non promeret quidquam, niſi totam prius uicti-
mam contremiſcere ac uelut micare cerneret. his
legitime peractis Dæmon ex obſeſſa Pythia (ἐκ τοῦ
ἀτμοῦ *enim* ἔνθεος γίνεσθαι *credebatur*) *conce-*
pta, & ferè metris Græcis ſcite admodum atq; ar-
gute, ſed ambigue nimis ac captioſe illigata re-
ſponſa pronūciabat. cumq́; in ſuam ſeſe recepiſſet
atq; abdidiſſet ſpecum, Pythia ceu exonerata ſpiri-
tu & ad ſeſe reuerſa conſiſtebat ac conquieſcebat.

Fuit autem omnium templorum Ethnicorum
locupletiſsimum, ſtatuis ex ſolido auro argentoq́;
conflatis immenſi ponderis, & alijs innumeris ac
precioſiſsimis donarijs refertū. Hippocratem eti-

am

um sceleton æneum exquisitißime ad figuram humani sceleti fabrefactum, eò collocasse, Pausanias autor est, ea fortasse spe, ut religione templi defensum conseruaretur ad posteros. Quinquies destructum exustumq́; , pluries direptum, à latrone quodam Eubœensi, Phlegyarum gente, Pyrrho Achillis filio, Exercitu Xerxis, Gallicis copijs, Phocensium ducibus, Nerone, qui inde quingentas eneas imagines asportasse fertur, mactatis ad ostium uoraginis subterraneæ, ubi latebat Diabolus, hominibus, & cadaueribus horum in specum deiectis, sed communibus semper sumptibus restitutum ac locupletatum legimus usq; ad extremam euersionem, à qua non est renouatum amplius. Non destitit enim Diabolus sui imperij ius urgere ac defendere. Sæpe atrocibus exemplis editis in eos, qui templo uim attulissent, testatus est hanc sibi sedem curæ esse. Crudelißimis supplicijs Phocensium duces, qui in bello sacro templi opes exhauserant, affecit & sustulit, & plura recitat in Phocicis Pausanias.

Imperante Constantino, Christiani freti pij Principis defensione & consensu, expoliatum templum non demoliti sunt, sed tantum deuastarunt. Valuis enim ianuarum auulsis, destructis aris, & parietibus fœde deformatis, tripodes aureos & argenteos Byzantium transtulerunt cum uniuersis templi opibus, quæ inde usq; à Neronis ætate con-

gestæ, denuo interea creuerant in immensum. Al hac direptione, cum postremo instauratum esset tandem sub Iuliano eo ipso tempore, quo is sciscitatum miserat eò de euentu belli parthici, quod meditabatur, fulmine cœlitus incensum totum conflagrauit. Perijt incendio simul inaurata statua Apollinis, & subterraneum latentis Dæmonis domicilium collapsi templi ruinis obrutum atq; obstructum, oraculi locus esse desijt. Circa idem tempus Iudæi, qui Iuliani permissu conuenerant ad instaurationem templi atq; urbis Hierosolymæ, & ruinis ac ruderibus repurgatis iam fundamenta repararant, terræ hiatu absorpti interierunt. Ædificia uero flammis, quas hiatus simul euomuerat, cremata, non præbituram hanc terram amplius habitationem pertinaci ac maledictæ genti testata sunt. Ita eodem tempore admirandis prodigijs Deus, tum ultimos Iudaicæ gentis in restituendis cum politia cultibus Iudaicis conatus repreßit, tum reliquias ludibriorum diabolicorum, disturbatis & funditus extirpatis latibulis nequiciæ scelerum ac blasphemiæ, penitus extinxit, & si non acquieuit Diabolus his amißis, sed mox alias infestandæ atq; oppugnandæ gloriæ Dei uias aggressus, cepit fundamenta struere impietatis nouæ, quæ non ita multo post exiguis orsa initijs creuit in tantum, ut pene furores Ethnicorum superarit.

Narrant

Narrant etiam fontem templo uicinum fuiſſe, cui nomen κασσιωτὶς, qui ardentes faces propius admotas extinxerit, procul poſitas & non ardentes accenderit. Aqua eius ἐν τῷ ἀδύτῳ θεοῦ, pota, mulieribus uaticinatricem uim adferebat. Talibus præſtigijs conciliauit fidem oraculis & autoritatem eorundem amplificauit.

Nec miremur talia. Retexamus maiorum noſtrorum memoriam, aut ea replicemus atq; reuoluamus tempora, quæ Apoſtolos conſequuta ſunt non longo interuallo, Nihil his diſsimile admodum reperiemus. An non plus quàm Lethæa obliuio ueri Dei, Chriſti Mediatoris, totiusq; ſanioris ac purioris doctrinæ maximam partem eius cœtus, qui Chriſti nomen iactitabat ac profitebatur, occuparat? Nonne animi plurimorum in Ethnicam perſuaſionem de adoratione ſtatuarum fuerunt defoſsi? quibus tamen non Deum ipſum, ſed neſcio quos ſanctos adeſſe errore maximo et ſtultiſsimo finxerunt. Auxit hanc cœcitatem & furores hos Diabolus, cum uoce, cantu, capitis nutu, auerſione, inflexione ad latera, manuum geſticulationibus blandiore arriſione, oculorum contractione & minaci frontis corrugatione, aut alijs motibus, ſigna propiciæ uel alienæ auerſæq; atq; abhorrentis uoluntatis edidit ex ſtatuis, & norunt exempla maiores, quæ recitare longum eſſet. Nonne auſpicaturi aliquid uel ſtatuas ſalutarunt, uel diaboli-

cos consuluerunt uates uel præsidia petiuerunt ac successus ab Idolo Maozim, quod Theatricæ missæ multo ære conductæ impijs ritibus, & Scenicis circumgestationis pompis, atq; adorationis honore cultum fuit? Deum nemo desiderauit. Illi uero ad certa loca furiosi concursus & in talem amentiam subitæ hominum conuersiones, ut prostrati ante statuas iacerent similes attonitis καὶ ἐκτετυφωμένοις, quo discreparunt ab his manifestis Ethnicorum furoribus? Manebit hostis Dei & Ecclesiæ Christi Diabolus usq; ad finem rerum, nec eorum quidquam, quibus labefactare aut inquinare inter homines gloriam Dei se posse rebitur, intentatum relinquet, præsertim ubi accommodata illi rei organa adipiscetur. Quare precemur Deum, ut contra tales nos furias defendat sancto suo Spiritu, nec sinat nos fieri σκεύη ὀργῆς.

Pythij nomen sortitum hoc oraculum non ab interfecto Pythone, sed ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι liquet. Ab oraculo uero oppidum, cui Delphorum nomen erat alioquin, πύθους: & Apollo, quem hominis specie ex solido auro conflatum, in templo uenerabantur, ac præsidere loco fingebant, Pythij nomen acquisiuit. Mulierem, quæ cum halitu dæmonem excipiebat, atq; ipso incitante & præformata responsa suggerente uaticinabatur, Pythiam ob eandem causam & πρόμαντιν uocabant. Plura de hoc oraculo Pausanias in Phocicis.

Oraculum Dindimæi Apollinis græci alioquin Branchidarum oraculum uocarunt, & à Branchio Thessalo, quem diuinitate donatum ac receptum in numerum ac consortium Deorum, quod uaticinandi excelluisset peritia, possessionem oraculi & cultus Apollini destinasse ac legasse fama fuit. Non cessit hoc opibus Pythio. Templum ipsum mole & magnificentia operis admirandum, à Mileto metropoli Ioniæ octodecim, ab Ionico litore uiginti stadijs abfuit. Cumq; Xerxes expilatum id, incendio ruinisq; deformasset, Milesij aliquanto post impensis maximis renouarunt, auxeruntq; ædificij splendorem & amplitudinem in tantum, ut trabes mille fastigio extruendo non suffecerint. Seleuco Syriæ Regi sciscitanti de suo in Macedoniam reditu, quam Syriæ à morte Alexandri occupatæ ac defensæ uirtute sua coniungere cupiebat, dissuasit consilium de reditu Dindimæi Apollinis oraculum isto uersu.

μὴ σπεῦδ᾽ Εὐρώπην: Ασίη τοὶ πόλλω Αμείνων

Et de morte percontanti, locum in quo periturus esset, incertũ prorsus ambiguo responso indicauit,

Αργος ἀλευόμενος τὸ πεπρωμένον εἰς ἔτος ἥξεις:
ἐισ᾽ ἄργος πελάσαις τότε κέν πρὸ μοῖραν ὄλοιο.

Cum ergo monitu oraculi caueret & fugeret Argos omne, Peloponnesium, Amphilochicum, Tertium situm in Orestia, unde Macedones Argeadæ nominati sunt, Ionicum à Diomede errante con-

ditum: tandem accedens ab Hellespõto ad urbem Lysimachiam post deuictum & cæsum Lysimachum, casu incidit in Aram amplam magnitudine, ornatuq; splendidam ac celebrem cultu, quam accolæ nominabant Argos: Ad aram illam scelerate ex insidijs ab hospite Ptolemæo Cerauno interfectus, compleuit oraculi prædicta. Ex eodem loco, ambiguo delusus responso & in falsam spem uictoriæ inductus, pene certo Monarcham se solum futurum credidit Licinius Imperator, ante conflictum cum Constantino Magno, in quo ad Chrysopolim Bithyniæ urbem acie uictus & captus prorsus excidit imperio, quod ante cum Constantino affine & Collega administrarat pariter.

ὦ γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταὶ
σή τε βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει.

Edidit oracula diabolus et Antiochiæ ad Idolũ quoddam Iouis cognomento Φιλίου, & in Apamæa Syriæ ad statuam Iouis cognomento Beli. Antiochenum Idolum motu gestuq; capitis et oculorum, ac totius uultus uel arridente hilaritate, uel corrugata ac refugiente toruitate cum annuere requisitis tum petita abnuere solitum scribunt. cuius similia in plurimis statuis superioris seculi dum Pontificij regni tenebræ uiguerunt, obseruata meminerunt maiores nostri. Huius Idoli edicto & propter Idoli autoritatem Imperatorum mandato,

Christia-

Christianos extorres actos totaq; summotos uicinia diu oberrasse in Asia, priusquam recuperatis sedibus sese rursus confirmarent, Eusebius autor est. A Iouis Beli statua petita responsa impetrauit L. Septimius Seuerus Imperator, & de Imperio, cum priuatus adhuc esset, & de conditione ac statu liberorum post mortem ipsius, cum ad Imperium iam peruenisset. Priuato & dignitas imperatoria & uictoriæ bellicæ promissæ his uersibus memorantur.

ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος διὶ τερπικεραύνῳ
ἄρει δὲ ζώνην. στέρνα δὲ ποσειδάωνι.

Nā Imperatori, Tragici ac cruenti exitus liberorū prædicti sunt his uerbis: σὸς δ᾽ οἶκος πᾶς βήσεται δι᾽ αἵματος. Fuisse autem talem Seuerum, qualem pingit oraculum, & deuictis duobus fortißimis hostibus Pescennino nigro & Albino obtinuisse fastigium orbis terrarum summum, testantur historiæ. Dion describens eum, inter cætera hæc recenset. ἦν τὸ σῶμα βραδὺς μὲν, ἰσχυρὸς δέ. τὴν δὲ ψυχὴν δριμύτατος καὶ ἐρρωμενέστατος. φίλοις οὐκ ἀμνήμων, ἐχθροῖς βαρύτατος. ἐπιμελὴς τῶν πρακτέων, ἀμελὴς τῶν περὶ αὐτοῦ λογοποιουμένων. Respondit euentus et alteri oraculo. Nā Baßianus Caracalla natu maior Filius & patri cædem intentauit, etsi repulsus hanc non perfecit, & hoc tandem in Britannia extincto, fratrem Getam gliscentibus inter

ipsos odijs in complexu matris confodit, & urbem Romam ciuibus exhaustam sanguine eorundem inundauit.

Ad Palicen Siciliæ urbem templum fuit uetustißimum, in quo crateres non arte sed natura facti fuisse scribuntur, de quibus statis temporibus uel scintillantes flammæ colore odoreq́; sulphuris exilierunt, uel aqua erupit, quæ insolitum ferbuit, nunquam effluxit tamen neq; exundauit. Ad eos crateres periuria explorare usitatum fuit incolis & peregrinis tam certa fide, ut cum alia accidere paradoxa, decreto & procuratione numinis, tum præsentes pœnas in periuros irruere non dubitaretur, alijs uisum amittentibus, uitam alijs, alijs progrediendi facultatem cum tormentorum aut cruciatuum horribili specie & sensu.

Fuit & oraculum Latonæ inclytum in urbe Buti, quæ Ægypti ciuitas est, sita contra Nili ostium, quod Sebenniticum uocatur. Sedes oraculi in media urbe extructa, porticum habuit decem passus altam. Ex eo Cambysi de uitæ termino, & quo in loco uitam finiturus esset inquirenti, responsum datum, in Ecbatanis ipsum moriturum. Sed in dubium adductus ambiguo nomine, cum alteræ in Syria, in Media alteræ fuerint, locum cauere nequiuit.

Idem Oraculum Mycerino Ægyptiorum regi, qui templa Idolorum, quæ antecessores Cheops et

Chephrenes clauserant abrogatis ac prohibitis sa-crificijs, reclusit cultu idol trico renouato, Ei, in-quam, itidem de uita percontanti, subiecit, quòd se-ptimo anno uitam cum morte commutaturus es-set. Cumq; hic indignabundus de Oraculo περὶ βραχυβιότητος expostularet, quereretur; sibi e templis optime merito uitam decurtari, cum maioribus contumeliosis in templa & religionem, prorogatam multos annos sciat: iterum respondit oraculum, ideo plecti ipsum, quòd quæ deberet non faceret. Oportere enim Ægyptum centum quinquaginta annis affligi, in id tempus cum inci-derit, neq; exequatur, quod diuina exigant decre-ta, æquum esse ut cedat alteri nature. Præter hoc Oraculum quòd celeberrimum fuit, claruerunt in Ægypto Herculis, Apollinis, Mineruæ, Dianæ, Mar-tis & Iouis oracula, alia alibi.

Deliæ sortes ob perspicuitatem & certitudi-nem in admirationem uenerunt, quod sine ambi-guo sensu, sineq; obscuritate quæsita declarare per-suasum erat, cum oracula plæraq; ἀσαφῆ καὶ ἀμ-φίβολα esse experientia coargueret. Annumera-tur autem Delus Cycladibus insulis. Nomen uetus Ortygia est. Deli appellatio ex sortium perspicui-tate tracta & insulæ accommodata uidetur. Eas Apollo distribuere & gubernare credebatur. Templum Apollinis mari imminebat ea parte, qua proximus in Eubœam traiectus erat, & à Tana-

gra,

gra, quæ uetus Euboeæ ciuitas fuisse traditur, qui
que millibus passuum distitit. Natum ibi atq; edu
catum Apollinem fabulantur. Aræ eius nullu
animal inferre fas erat. Id Delij cum sensissen
morbis & pestilentibus contagijs commonefacti
decreto sanxerunt, ne cadauera ibi ulla cremaren
tur aut sepelirentur, neue canes alerentur, quo a
omni cæde & à pollutione atq; inquinamentis o
mnibus insula foret immunis. Athenienses etia
oraculo iußi expiare Delum, hoc genere expiati
onis usi sunt. Cadauera enim sepulchris condit
eruerunt atq; asportarunt, edixeruntq; ne quis i
Delo uel moreretur uel nasceretur, Sed lætalibu
correpti morbis, aut partui uicinæ in propinqua
insulam Rhenam transueherentur. Hac prohi
bitione satis fecisse sese Oraculo, & ne in poste
rum pollueretur præcauisse existimarunt. Manda
uit talia Diabolus, ut uexaret miseros homines, &
oneribus quibuscunq; in officio conceptaq; erg
ipsum obseruantia retineret. Aram Delij Apollin
ex dextris animalium cornibus mira arte conge
stis atq; coagmentatis, ut Apollinis Spodij Thebi
ex coaceruatis crematarum hostiarum cineribu
structam fuisse perhibent.

Lyciæ sortes in Patara Lyciæ oppido ubi Apo
linis delubrum fuit, sex anni mensibus continuis di
stribuebantur.

Insigne fuit uetustate & religione Amphia
ra

rai uatis oraculum in Attica, cultum eo in loco, quo humatus is fuit. Ibi dormientibus somnij specie raro expressa, plerunq; figurata uel ambigua, euentuum significata exhibebantur. Paulò ante conflictum Græcorum cum Persis ad Platæas, Mardonium in hoc delubrum Amphiarai seruum misisse, ut exploraret somnio euentum pugnæ quam moliebatur, in historijs est, ei noctu dormienti secundum quietem uisus est astare sacrorum Antistes, ac dicere, Abesse iam oraculi præsidem, se sua iubere ut euestigio egrediatur templo, non licere peregrino et barbaro impune in hoc cubare loco, mox cunctantem sese manibus protrudere, renuentem & tergiuersantem lapide ferire ut collaberetur ad terram. Hoc somnio fatum Mardonij pinxit Diabolus, qui paulò post in acie lapide lætaliter ictus concidit. Delubrum Amphiarai ab Oropijs, qui diuinos ei honores ob uaticinandi peritiam decreuerunt, ex candido marmore artificiose constructum fuit, quod qui adibant somnia captaturi, corpore prius lustrato, & dijs, quorum nomina in aram incisa erant, ariete de more mactato, pellem humi expandebant, cui incumbentes quæcunq; somniassent, illa oraculi loco habebant. Somniabant autem ea plerunq;, quæ à Diabolo obijciebantur alias alia specie. Vatidica quoq; somnia ad Canopum in templo Serapidis dormientibus apparuisse creditum est, Itemq; in phano

Pasitheæ,

Pasitheæ, & Æsculapij in Pergamo, in Narbata a
pud Hircanos, ad aram Ardali apud Troezenios,
in qua Musis & somno sacrificia offerebantur. Συ
μαν'ικὸρ aliquid somniaturos, ibi à cibo diem
integrum, à uino totum triduum abstinere opor
tebat. Trallibus uero in antro Charonio, Apud
Ægyptios in Isidis & in Melopide semideæ tem
plo, ægrotos somniasse remedia salutaria de per
suasione uulgi existimatum fuit.

Trophonij duo fuerunt oracula. Vnum Thebis
in Bœotia, quod cum consuluissent Thebani aduer
sus Lacedæmones dimicaturi ad Leuctra, interea
dum rem diuinam faciunt, seq; ad sciscitandum so
lenni ritu præparant, gallos continuo cantu ὠπι
νίκιορ decantasse ipsis annotatum est. Alterum in
Loebadia Bœotiæ claruit, uocatumq; est Iouis
Trophonij oraculum. fuit id in hiatu subterraneo
tetro & horrido, ad quem uno et angusto recessu
scalis descensus patebat. Eo consulturos magna
cum difficultate nudos aut ueste alba purpureaue
amictos descendere oportebat, placentisq; lemu
res demulcere ac placare, ut tuto & citra offen
sam dæmonum subire specum ac reuerti liceret.
Aliquot diebus ante ingressum illi corpore calido
abluto inunctoq; sacrificia peragebant, quæ Tro
phonio ipsi liberisq;, & Saturno, Apollini, Ioui co
gnomento regi, Cereri, quam nutricem fuisse Tro
phonij affirmabant, solennia erant, deinde ad fon

tem

em λήθης dictum ducebantur, ut aqua inde hau-
a præteritorum omnium obliuiſcerentur. Ritus
re hi obſeruabantur. Deſcenſurus in antrum
rophonij, primum in ueſtibulo continuos aliquot
ies commorabatur, quod bono genio bonæq; for-
unæ ſacrum erat. Ibi dum uerſabatur, cum alijs
rebus caſte ſe modeſteq; gerebat, tum quotidie
uacris calidis ex Hercinna fluuio expurgaba-
ur, & rem ſacram faciebat, ijs quæ ante comme-
oraui numinibus. Ad ſingulas uictimas præſto
rat uates, & ſacrificij uiſcera conſiderabat. Ex
s perluſtratis diligenter, deſcenſurum quo eum
ultu, quo animo placidone beneuoloq;, an uero
rato atque infeſto eſſet excepturus Trophonius
ræmonebat. Ea ipſa autem die, qua uorago *ſub-
nda erat, ad ingreſſum ſpecus arietem Agame-
e inuocato, immolabat, cuius uiſcera uates rur-
s ſcrutabatur. Si enim horum ſignificata, à prio-
ibus diſcrepaſſent, quæ anteceſſerant omnia irrita
eddebant: Si congruiſſent, ſpe bona pergere
pſum iubebant. Priuſquam irreperet in antrum,
enuo noctu ad fluuium Hercinnam deducebatur,
bi duo eum pueri ciuium filij annos nati circiter
redecim lauabant, & oleo oblinebant. Vocabant
ueros illos ἑρμᾶς, id eſt, Mercurios. A fluuio
cerdotes non recta ad oraculi ſedem, ſed prius
d duos fontes, qui proxime coniuncti erant, duce-
ant, ut ex altero aquam hauriret, quæ memoriam
omnium,

omnium, quæ cogitarat & norat antea, abolere ceu litura inducta. Eam postquam biberat, simulacrum proferebatur à Dædalo fabrefactum, cuius inspiciendi nulli fiebat copia, nisi Trophonium adituro, iubebaturq́; ut emißis id precibus uenraretur: has ubi deblaterasset, ad oraculi sedem tendebat, tunica indutus linea, & uittis circa tunicam uinctus, atq; eius loci subligatus crepidis. Oraculum situm erat suprà nemus ad montem, fundamentum in circuitu stratum erat lapidibus candidis, ambitus fundamenti instar minimæ areæ pane altitudinem duorum cubitorum æquabat. huic duo insistebant ὄβελοι ænei, & quibus hi connectebantur uincula, per quæ fabricatæ patebant ianuæ. Versus ambitum, prominebat hiatus non natura factus, neq; ortus casu, sed magno artificio accuratißime structus. huius ædificij figura furnum repræsentabat, latitudine quatuor, longitudine cubitorum fere octo. per totum eum scalæ angustæ & teretes extensæ pertingebant in pauimentum inferius, quibus descendebat. A pauimento alia cauerna duorum dodrantum latitudine, altitudine dodrantali ducebat in adytum imum. Cum ergo ad pauimentum deuenisset, melleas placentas manu præferens, pedes primo cauernæ inserebat, reliquo subsequebatur corpore, moxq́; ubi pedes immisisset, uelut undoso & impetuoso absorptus uortice ex conspectu astantium abripiebatur

tur

tur. in adyto de futuris edocebatur, quæ uel oculis conspicabatur, uel exaudiebat uoce recitata, perceptis ijs, quæ desiderabat, ceu flatu excussus, prorumpebat subito & cum impetu ex ijsdem angustijs, per quas detractus fuerat, sed pedibus primo exertis. Egressum sacerdotes excipiebant illico, inq; solium memoriæ dicatum collocabant, & aquam ex altero fonte haustam propinabant, qua rerum cognitarum in adyto memoria confirmabatur. Interea eum quæ uiderit, quæue audierit, percontabantur. Vbi explorassent omnia, ministris eum commendabant, quibus tales curare mandatum erat, hi rursus in ædem bonæ fortunæ transferebant attonitum adhuc stupentemq;, neq; semetipsum agnoscentem, neq; quenquam circumstantium. Occisum ibi neminem aiunt præter unum ex satellitibus Demetrij, qui nullis circa templum sacris factis, nec eo animo, ut aliquid sciscitaretur descenderat, sed spe rapiendæ prædæ, & cadauer hoc alio in loco, non per ostium sacrum eiectum fuisse. Præses Delphici oraculi hoc primum patefecit. Cum enim Bœotij toto biennio pluuijs caruissent, poscerentq; à Delphico numine rigationem terræ, Pythias instinctu dæmonis monuit ad eam rem perficiendam opus fore consilio & opera Trophonij in Læbadia. Profecti hi quæsitum Trophonium, cum locum nescirent, Saon unus ex Acrephnij oppidi Legatis natu maximus & gna-

rus oſtentorum, apum examine uiſo, lætatus, hi, inquit, nobis duces & monſtratores obijciuntur diuinitus, atq; eueſtigio inſequutus, qua procidit examen, antrum Trophonij terra ſubruta inuenit, Salutatoq; dæmone, ritus legesq; conſulendi & ſacrorum morem, rationemq; ædificij ex ipſo didicit, deq; præſcripto eius oraculum inſtaurauit. Reuerſos à Trophonio animo mœrente ſtupenteq; uultu triſti, ſine riſu, ſineq; omni læticia uelut amentes uitam finiſſe tradunt. Statua Trophonij non in ſacello aut uoragine oraculi, ſed eminente tumulo ferreis obeliſcis ſepta munitaq; conſiſtebat ac colebatur, non procul ab oraculi ſede. A Trophonio ſcribunt monitum fuiſſe Philippum Macedonem Alexandri patrem, φυλάττεσθαι δεῖν τὸ ἅρμα. Id ex euentu interpretati ſunt alij de gladio Pauſaniæ interfectoris, cuius capulo quiddam currui ſimile ex ebore inſculptum fuit. Alij Philippum circumequitantem paludem Thebanam cognomento ἅρμα confoſſum à Pauſania prodiderunt.

Pharis Achaicis in medio foro ſimulachrum Mercurij lapideum, barbatum, neſcio qua adducti perſuaſione incolæ collocarant, id oracula reddere interrogantibus credebant. Conſulturi accedebant ueſperi, & thure ſuffito ſupra lapideam aram, quæ ante ſimulachrum exquiſite fabrefacta erat, oleoq; impletis & accenſis lucernis, & pa-

trio

rio numismate, cui nomen erat χαλκοῦς, deposi- to in dextram simulacri, id quod requirebant, ad- murmuratis precibus in aurem statuæ insusurra- bant, moxq; auribus suis utrisque obturatis à fo- ro domū properabant, cuius egreßi limites, quam- cunque uocem subito reclusis auribus primo ex- cepissent, tanquam à simulachro emissam responsi loco amplectebantur. Thraces oraculum libero patri sacrum consuluerunt. Responsa protulerunt antistites Bachi uino ingurgitati, quo cum hauri- re & combibere uatidicam uim putabantur, & Beßi uocabantur: sciscitabatur autem mulier. Templum ipsum in arduis eminebat montibus. A- pud Teucros & Mysos Thraces, qui Asiam inco- lebant, in honore fuit atq; admiratione oraculum quoddam Marti dicatum, ex eo discebant, si quid desiderarent.

Recensentur inter oracula & superstitiosæ ob seruationes Ægyptiorum ex Api boue, & uatici- nia furiosorum sacerdotum Apollinis in Colopho- ne & Apollinis Clarij, qui uaticinabantur, cum ex quadam eius loci lacuna aqua affatim pota, ua- tidicis intumuissent spiritibus. tales enim aquæ in- esse opinio erat. Apis Ægyptiorum, qui et Serapis dicebatur, bos erat corpore niger, candida fronte, in tergo alba nota insignis, duplicibus pilis, in cau- da & lingua Cantharo notatus, quem certos uitæ annos excedere non licebat. hunc ubi consenuisset,

in lacum demergebant ac suffocabant, & iustitio indicto, ruptis uestibus, tonso capillitio, tuso pectore pugnis, fœde laceratis corporibus, ingentiq; planctu edito lugebant. Cum alium inuenissent, gestiebant rursum & gratulabantur. De sequuturis euentibus indicia præbere iudicabatur, ubi pabulum manu ei porrigebatur. hoc .n. si arripuisset auide, prospera condicere: si præterijsset aut fastidijsset, funestum omne prænunciare censebatur. Serapidis cultus præcipuus fuit apud Ægyptios, qua appellatione etsi Osyrin cultum atque exornatum aliqui scribunt, primos parentes tamē Deo hāc tribuisse existimo, quod sit æterna lux & æterna sapientia. Superstitiosa posteritas amisso uero Deo nomen retinuit, & cultus Deo destinatos ac debitos fictitio idolo hoc titulo præstitit, noua subinde superstitione cumulatos. Fana huic Ægyptus dedicauit plurima, quorū uetustißima fuerunt Memphitica, celeberrima Alexandrina. Ægyptios imitati græci eidem Serapidi nō pauca fana consecrarunt, assumptis sacrificiorum ritibus & religionis, qua coleretur legibus, ab Ægyptia gente. Nam & Athenienses & Spartani, & Messenij & Bœotij ac plures alij hos sequuti Serapidi peculiares cultus exhibuerunt Ægyptiorum exemplo. A Serapide profectum fertur oraculum de tribus personis diuinitatis, cuius supra memini. Id à Sacerdotibus Ægyptijs ex ueteri pa-

trum

rum doctrina concinnatum reor. Non enim dubi-
um eſt ueterum monumenta plurima diu in Ægy-
pto cura & cuſtodia ſacerdotum conſeruata eſſe,
etſi doctrinæ uerus intellectus perierit paulatim,
deprauatus aut petulantium aut ſuperſtitioſorum
ingeniorum commentis, quæ ſimpliciter dicta aut
in ænigmata & allegorias transformarunt, aut pi-
cturis inuoluerunt, aut dubijs & ancipitibus in-
terpretationibus in dubium adduxerunt. Ab eo-
dem oraculo deceptus Hannibal, fugit ex Aphri-
ca ad Pruſiam Bithyniæ Regem, quod ex oraculi
uerbis, quæ erant, λιβύσσα κρύψει βῶλος Ἀν-
νίβου δέμας, interiturum ſeſe in Aphrica ratio-
cinaretur. Fuit autem in Bithynia fluuius Libyſ-
ſus, cui adiacentem campum uocarunt incolæ Li-
byſſam. In eo loco mandato Flaminij Annibal
ueneno necatus eſt à Pruſia Rege. Extat apud ſcri-
ptores hiſtoriæ Eccleſiaſticæ deſcriptio & templi
Serapidis & Idoli portentoſæ magnitudinis, &
præſtigiarum mirificarum, quibus templi Antiſti-
tes imitati Diaboli artificia impoſuerunt miſeris
hominibus. Templum ſtetit ad Theodoſij ſeculum
uſq;, quo id Theophilus Alexandrinus Epiſcopus
deleuit funditus, ſtatua idoli lignea diſſecta ac
cremata. Parietes triplicibus diuerſæ materiæ
laminis aureis argenteis & æneis obductos ac ue-
lut incruſtatos fuiſſe autores prodiderunt, iiſq; ad
eum modum coaptatis inter ſeſe connexiſq;, ut

amotis anterioribus supereßent & conspicerentur posteriores opere pene stupendo.

Ad eundem modum Memphi ex uacca, Heliopoli ex boue Mneo, in Arsinoe ex Crocodilis coniectati sunt de futuris. prout enim oblatas escas uel accepißent, uel aspernati fuißent, sic fœlices & optatos exitus, uel contra graues luctus, repentina incommoda, dira ac pestifera omnia, præmonstrare putabantur. Oracula Memphitica sacrorum Ægyptiorum Antistites reddebant sciscitantibus, cum ex his Idolorum commenticijs indicationibus, tum ex alijs uel superstitiosis obseruationibus, uel Diabolicis præstigijs. Sed longum eßet Diaboli ludibria et præstigias omnes, saltem in historijs hinc inde notatas, enumerare.

Hæc ferè præcipua fuerunt diaboli domicilia, ex quibus eum suas, quas in maximam partem orbis terrarum dissemmarat, blasphemias proclamaße & stabiliuiße certo constat. Etsi autem quando ea primum obsederit, quandoue sese in his manifesto ostenderit, sciri non potest: tamen horrendas idolatrias mox à diluuio uiuente adhuc Noha irrupiße in Ecclesiam Dei, quas in sua posteritate non sine magno dolore miser senex aspexit & tulit, cum prohibere non poßet, testatur Historia sacra, eaq; occasione patefactas tum quoq; oraculorum sedes ualde consentaneum est.

Plutarchus originem eorum non refert εἰς θε-

οὺς

οὺς ἢ δαίμονας ἀγαθούς, ἢ ἥρωας. Non diuina aliqua ui terram incitatam uatidicos anhelitus edidisse uult, quam nulla unquam confecisset uetustas, sed prorsus naturali. Ortos uero inde afflatus mentes ita mouisse, ut eas prouidas rerum futurarum effecerint, ut non modo præuiderint eas multo ante, sed etiam numero uersuq; pronunciarint. Sicut aliæ terræ alijs fœcundiores sunt, quædam lectas fruges magna copia, quædam fructus optimos uertim ferunt, quædam auri argentiq; aut aliorum metallorum uenis abundant, quædam bitumen fundunt, quædam sulphur, nitrum, aut calcem salemue gignunt, prout quæq; uim ex temperie primarum qualitatum diuersam, cœliq; positu familiari adeptæ sunt: sic quasdam terræ partes tali prælitas temperamento disputat, quæ pariant cieantq; spiritus ἐνθουσιαστικούς, eamq; uim θείαν quidem ὄντως καὶ δαιμόνιον, ἀλλ' οὐ τὴν ἀνέκλειπτον οὐδὲ ἄφθαρτον, οὐδὲ ἀγήρω καὶ διαρκῆ εἶναι εἰς ἄπειρον χρόνον, Sed longinquitate temporis sensim attenuari atq; exhauriri, uetustate prorsus consumi. Nec gignit tantam spirituum copiam aßidue, nec fluere atque expirare continuo, sed periodis certis tum commouere sese eam uim terræ, atq; æstuare & efferuescere, tum maiore halituum copia uoragines implere, quàm ut contineri poßint. hoc ubi fit, tum demum halitus agitatos in cauernis, luctantesq; atque erumpere nitentes,

allidi uiolenter parietibus, & superstructa templa quatere, ut uelut terræmotibus impulsa tremant alibi plus, minus alibi, prout hiatus uel laxioribus foraminibus peruij, uel arctius conclusi atque obstructi, spiritus diutius cohibent, tandemq; exitu inuento per angustos aditus cum fragore uehementi & citato impetu foras ruere. Et uariare circuituum etiam interualla pro terrarum natura. Breuiori spacio has spirituum eruptiones recurrere, ubi terræ uis uiget & idonea adest materia, quã illa subigens atq; elaborans uatidicos halitus exprimit, & maturationem iuuat ac promouet. Tardius & post interualla longiora redire easdem, ubi uis effectrix spirituum languet, aut materia minus est sequax & idonea. Ob eam causam in quibusdam locis toto semestri, in alijs certis diebus tantum responsa reddita fuisse. Deniq; tum primum eam se uim terræ exeruisse, & innotuisse, quando exacte maturuit, longo tempore, astrorum terræq; efficacia qualitatibus exquisite fortiterq; inter se mixtis coctisq;, & temperie integre absoluta: Rursusq; circumacta periodo sensim defecisse, tandemq; euanuisse, uel languefacta aut dissoluta temperie qualitatum illi actioni accommoda, uel materia spirituum consumpta ac dißipata. Certiora etiam ucrioraq; prodijsse responsa, quo acrior, purior, elaboratior & politior: Obscuriora rursus & magis implicata aut

ambigua,

ambigua, quo hebetior aut impurior terræ uis, naturaq́; spirituum fuit.

Sicut Æthna mons tunc exarsit, cum sulphuris bituminisq́; materia, diurnitate exacte cocta, flammas concepit, & quanquam flagrauit continuo incendio, non tamen eodem modo semper, aut ardentium fauillarum eructauit molem, aut globos est iaculatus igneos, sed habuerunt circuitus illa suos & interualla, desijtq́; incendium, postquam ea, quæ fomitem flammæ pabulumq́; suppeditarat, materia confecta atq; exesa deflagrauit.

Quòd uero emißi de specubus halitus neque quosuis afficiant, neq́; quorumcunq; animos uaticina ui imbuant, etsi plures circumstent, id fieri ob sympathias & antipathias naturarum ostendit. Oportere enim analogiam esse & συμπάθειαν inter agens & patiens. Vt non ex quouis ligno fit Mercurius, ita non quemuis ab allisis immißisq́; corpori halitibus immutari. Eos tantum concipere uatidicos impetus, & hos etiam pro ratione suarum naturarum diuersos, qui natura sunt φαντασικοὶ & μαντικοὶ, & ut ipsius uerbis utar, πρὸς τὸ παθεῖν, καὶ μεταβάλλειν οἰκείως ἔχουσι, quales Melancholicos esse constat. Si sit ἀντιπάθεια naturarum utrarumq;, terræ & hominum, non modo nihil μαντικὸν afflatu halituum effici, sed insigniter lædi & sæpe uelut ueneno infici, aut strangulari eos, qui quadam curiositate

prænotionem futurorum captant. Sæpe decipi & in errores induci, aut conijci in opiniones falsas, incertas, & ambiguas. Turbari enim mentem illa naturæ suæ aduersa halituum constitutione, & à conspectu ueritatis deijci. Inde existere ut alij clara explicataq́;, obscura alij & prorsus ancipitia oracula eadem perciti ac delibuti halituum ui prodant. Requiri ergo præter uim terræ & halituum, φύσιν μαντικὴν *in homine naturæ terræ congruentem. Sic enim inquit,* ὅταν ἁρμόσως ἔχῃ πρὸς τὴν τοῦ πνεύματος ὥσπερ φαρμάκου κρᾶσιν ἡ φανταστικὴ καὶ μαντικὴ δύναμις ἐν τοῖς προφητεύουσιν, ἀνάγκη γίνεσθαι τὸν ἐνθουσιασμόν. ὅταν μὴ οὕτως· μὴ γίνεσθαι, ἢ γίνεσθαι παράφορον ἢ ἀκέραιον καὶ πρακτικὸν, ὥσπερ ἴσμεν ἐπὶ τῆς ἔναγχος ἀποθανούσης πυθιάδος.

In hanc fere sententiam de Oraculorum origine, duratione, periodis, καὶ περὶ τῆς ἀμαυρώσεως καὶ ἐκλείψεως τῶν χρηστηρίων *disputat Plutarchus, concluditq́; non alia de causa tandem consiluisse oracula, quàm quòd uetustate uis terræ omnis exoleuerit, quæ uatum animos diuino afflatu concitarit, ut quosdam exaruisse amnes, aut alueos mutasse cernimus cursu contorto aliò. Non .n. posse aut perpetua esse, aut diu consistere atque uigere, quæ mixtione constant elementorũ. Quanquam autem hæc ab homine philosopho pulchre*

cogitata

gogitata sunt: tamen ratione carent & fundamen‑
to, atq; ipsa rei ueritate redarguuntur. Non enim
consentaneum est à prorsus bruta, rationisq; et sen‑
sus omnis experte, & nata ex elementis natura, cui
ne minimus quidem inest sensus uel præsentium
uel futurorum, quæq; regitur & sustentatur ea ui
sola, quæ indita ei primitus ab opifice Deo, suo or‑
dine tenoreq; procedit: ab ea (inquam) consen‑
taneum non est cieri ἀναθυμιάσεις effectrices
noticiarum argutißime & sapientißime ad ueri‑
tatis speciem confictarum, & monitrices de futu‑
ris & ignotißimis rebus, atq; adeo illis, quarum
præscientia expetitur & desideratur. Solius hæc
sunt naturæ intelligentis, atq; eiusmodi quidem,
quæ ex oculis hominum abdita, naturam rerum
penitus intelligit, & intimos animorum recessus
uel perspicit, uel ex gestibus externis coniectat,
quæq; maximã partem eorum quæ denunciat, cum
præuidet multo ante, tum gerit aut gubernat.

Quòd si intellectum & præsensionem oracu‑
lorum præcipue naturis hominũ tribuit, tanquam
ex se gignat ea mens natura φανταστικῶς, sed im‑
pulsa prius ac uelut excitata flatibus, quos terra
emittit & efflat, quæro unde illæ extiterint noti‑
tiæ longe supra & extra conspectum humani in‑
genij positæ, quas de summis rebus & post multos
annos consequuturis, deq; absconditis prorsus, aut
in diuersißimis terræ partibus gerendis, subito

quàmpri‑

quàmprimum afflati ſpiritu intumuiſſent, non inſpectis, nec ante conſideratis ſignis ullis promulgarunt? Aut enim inſpiratas uatum animis cum halitibus, aut in ipſis uatibus natas fuiſſe oportet. Sed ab halitibus profectas prorſus rationi non conſonum, & ἄτοπον καὶ ἀδύνατον eſt. Longius à ueritate recedimus, ſi affirmamus uates perculſos atq; extimulatos conuenientium halituum impetu, eas ex ſeſe ſua ui genuiſſe. Innaſcitur quidem aliquibus ex ſingulari ſtellarum poſitu uis coniectatrix de cauſarum ſignorumq; naturis, quæ uel ſenſibus in natura obuia ſunt, uel ratione notantur, uel ſomnij ſpecie dormientibus apparent, & alij alijs fœlicius futura præſagiunt, Sed nullius eſt hominis acumen tantum, aut tanta perſpicacia, quæ uel ſi rumpatur aliquis, perueſtigare poßit atque eruere indagatione meditationeq; & notatione quamtumuis ſedula & anxia talia, qualia ſæpe oracula aperuerunt. multo minus poſſet ex ſeſe repente & incogitanter, quam primum eſſet declarata interrogatio, accommodata reſponſa & miranda ſpecie ancipitibus innexa ſententijs, atque ad diſtrahendos animos artificioſißime adornata promere.

Reſtat ergo ut cum halitibus excußis egeſtisue de ſpecubus, coniuncta fuerit alia uis maior, quam etſi diuinam καὶ δαιμόνιον fatetur fuiſſe Plutarchus, tamen non ab eſſentia halituum ſeparat, neq; aliunde

aliunde quàm è terræ tali constitutione propagatam statuit. Sed & τῶν ὅλων γνῶσιν diuersam fuisse, & à terræ atq; cuiuscunq; corporeæ rei natura separandam esse, quæ hactenus exposita sunt conuincunt. Oportuit enim adfuisse naturam spiritualem, ἀόρατον, intelligentem, astutißimam, conſciam præcipuorum negociorum & rerum, quæ in toto terrarum orbe præcipue tractabantur, futurorumq; præsagam ac præsciam, cum à diuersißimis et ex disiunctißimis terræ partibus responsa poscerentur, de uarijs & maximi momenti rebus, & de singulis ferè aliquid uel diserte atq; explicate, uel inuolute, uel ambigue pronunciaretur. Talis uero uel diuina fuit uel dæmoniaca. Sed dæmoniacam fuisse tum promulgata oracula ostendunt, tum sacræ probant literæ. Vaticinia pleraq; uel falsa ueritatis specie tetriora mala inuexerunt, uel idolatricos cultus horrendamq; & commenticiam de pluribus dijs persuasionem manifeste stabilierunt, uel turpißima quæq; ac sceleratißima, & natis nobiscum notionibus & de cœlo prolatis testimonijs ex diametro contraria, ut iniustas cædes, rapinas, fœdas libidines, mactationes hominum aut alia huiusmodi exegerunt. Certa est autem et immota sententia, quòd unus sit Deus, qui est pater Domini nostri Iesu Christi, & Iesus Christus filius λόγος καὶ εἰκὼν ἀΐδιος τοῦ πατρὸς ἀϊδίου, & Spiritus sanctus ab utroq; procedens,

cedens, quod is solus sit uerax, & oderit mendacium immutabiliter, ac detestetur & condemnet peccatum omne. Sicut Psalmus inquit, Non Deus uolens iniquitatem tu es, neque habitabit iuxta te malignus, Non permanebunt iniusti ante oculos tuos, odisti omnes, qui operantur iniquitatem, perdes, qui loquuntur mendacium. Et de Diabolo dicitur, Quòd sit homicida & mendax, & pater mendacij, quodq; mendacia loquatur ex proprijs.

Non fuit ergo ab ulla corporea natura origo oraculorum, neq; ob ullius corporeæ uel naturæ, uel uirtutis defectum extincta sunt, sed latuit in specubus illis Diabolus, & cum euocaretur, in suos, quos huic ministerio depoposcerat & destinarat, ministros, halitibus circumdatus inuolauit, horumq; alios alijs exagitauit modis, quibusdam furentium, nonnullis ebriorum, alijs trementium, aut ridicule gesticulantium motibus affictis. Nonnullis totum corpus, ceu articulis tormento laxatis diuulsisq;, eneruauit, aut trepidantium aut palpitantium musculorum speciem induxit, aut linguas inhibuit ne proloqui possent, ut postea ubi de obsessis egerimus copiosius exponemus.

Tandem uero nato Christo æterni Dei filio conticuerunt Dæmones desertisq; nequitiæ suæ latebris cesserunt, non sponte, sed coacti horribili metu omnipotentiæ Christi & æternæ condemnationis sui, quam instare iam atq; imminere cernebant.

...bant. Et uere ἐμωραίνετο σοφία κοσμική, γοητεία ὕθλος ἦν καὶ γέλως ἡ μαγία. πᾶς θεσμὸς κακίας ἠφανίζετο, ἀγνοίας ζόφος διεσκεδάννυτο, καὶ τυραννικὴ ἀρχὴ καθῃρεῖτο, θεοῦ ...ὸς ἀνθρώπου φαινομένου καὶ ἀνθρώπου ὡς θεοῦ ...ωδρχοῦντος. Norant enim eò missum Christum, ut destruat opera Diaboli, & generi humano in integrum restituto, opituletur contra tam sæuam rabiem ex Zachariæ prophetijs multo ante diuina uoce traditis, inquit enim Zacharias, Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum, disperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur ultra, & spiritum immundum & pseudoprophetam aufferam de terra. Contremiscunt & pene deficiunt Dæmones in obsesso, qui Christo occurrit, exclamantq; Fili Dei, cur uenisti nos cruciare ante tempus?

Extat inter Sybillinos uersus uaticinium simile de abolitione oraculorum, quod etsi ex euentu contextum, insertumq; mutilo carmini uidetur, alludit tamen ad Zachariæ prophetiam, καὶ ῥώμη ῥύμη ἔσεται, καὶ δῆλος ἄδηλος. Et insulæ Deli deuastationem Delphicus dæmon non obscure innuit, eo uersu qui extat apud Herodotum.[4] κινήσω καὶ δῆλον καὶ ἀκίνητον περ ἐοῦσαν. Idem Augusto Cæsari interroganti Pythiam de successore, qui post ipsum futurus esset orbis terrarum Monarcha, respondit

παῖς

παῖς ἑβραῖος κέλεταί με θεοῖς μακάρεσσιν ἀνάσσω
τὸν δὲ δόμον προλιπεῖν καὶ ἀίδην αὖθις ἱκέσθ
λοιπὸν ἄπιθι σιγῶν ἐκ βωμῶν ἡμετερείων.
Extorsit tales uoces uel inuitis conspectus pœn
rum & cruciatuum, quos sese paulò post profl
gatos uinctosq; à filio Dei, subituros, & in omne
æternitatem perpessuros præsentiebant. Angeba
tur & de regni sui interitu, uimq; ministerij E
angelici reformidabant. Hoc enim potentiam D
esse ad salutẽ omni credenti ex genere humano, n
ignorabant, & eodem tum detegi technas suas a
que imposturas, quas impune, successu optatißim
longo tempore exercuerant, tum prosterni eue
tiq; funditus, quæ callide structa firmarant acc
ratißime, tum frenos sibi ac uincula inijci, exc
tiq; sese dominio antiquißimo inter Ethnicos u
debant. Omni tempore lucem doctrinæ ueræ r
fugerunt atq; expauerunt dæmones, quòd hac en
tescente suam periclitari, & mox ruere potent
am, discußis fulgore lucis fugatisq; tenebris, qu
bus tota ipsorum maiestas nititur, magno suo cu
detrimento didicerunt.

Meminimus hac ætate nostra cum Lutheri
pera Ecclesiæ doctrina ex tenebris euoluta, repu
gataq; à cœno errorum pene infinitorum illuxi
set rursus: mox post unum atq; alterum annum t
tra diaboli ludibria ex locis germaniæ plerisq
quibus ad se imperitam multitudinem decepta
allexer

llexerat disperijsse, nunc uero etiam hominum memoriæ excidisse, luce doctrinæ sopita: & Diabolum ipsum hac ceu amuleto quodam exterritum atq; abactum, à præstigiarum mirificarum, quas ante exercuerat, molitionibus & illusionibus destitisse apud eos, qui lucem doctrinæ amplexi sunt.

Sed ne quidem Apostolorum concionibus proximus se compesci & ex possessis tanto tempore sedibus eijci passus est, etsi paulatim magis magisq; inclinari potentia & ruere cepit autoritas, quo lux doctrinæ clarius effulsit & latius sese diffudit huius splendor. Quocirca ut aliquam ruentis potentiæ partem tueretur ac retineret, incitauit, quantis potuit conatibus, summos Monarchas quidem & prophanam multitudinem ad immani crudelitate persequendos ueræ doctrinæ præcones & filij Dei legatos à quibus oppugnabatur: astuta uero et perniciosa ingenia ad ueritatem artificiose eludendam & nouo captuiq; accõmodato imposturarum genere obruendam, priusquam adauctis uiribus inualesceret & consisteret. Quibus enim non suppliciorum & tormentorum exemplis in Christianos Imperatorum mandato per annos amplius quadringentos sæuitum? Quid non in doctrina de filio Dei sophismatum callide fucatis artificijs laceranda tentatum est? Oracula uero etiam post Christum non solum à stulta plebe inueteratæ superstitionis ritu & consuetudine,

ſed ab ipſis etiam Monarchis *ac principibus mor‑ dicus defenſa, & culta conſultaq; religioſe accepi‑ mus ad* Iulianum *uſque, quo cum cœleſti fulmine percuſſum* Delphicum *conflagrauit, ſicut dictum eſt, eodemq; tempore obmutuerunt et cætera ubi‑ que locorum.* Vltimum *enim* Iulianum *cum di‑ uinatorijs gentilium artibus, ut augurijs extiſpici‑ na & ſimilibus uſum, tum oracula percontatum reperio, cui & poſtremo cupienti præſcire exi‑ tum ſuſceptæ contra* Perſas *expeditionis, promiſ‑ ſum fertur auxilium in hanc ſententiam ab ora‑ culis.* Νῦν πάντες ὁρμήθημεν θεοὶ νίκης τρό‑ παια κομίσασθαι παρὰ θηρὶ ποταμῷ τῶν δ᾽ ἔγω ἡγεμονεύσω θοῦρος πολεμόκλονος Ἄρης. *Sed mendacis oraculi falſo promiſſo in ſpem uictoriæ erectus, in ipſa profectione perijt, ſagitta ex incer‑ to miſſa traiectus.*

Extant *& alia eidem reddita oracula falſa, quibus ad defenſionem templorum* Idolatricorum *penè collapſorum fuit incitatus adulatione menda‑ ci & falſa.*

Ἀλλ᾽ ὁπόταν σκήπτροισι τεοῖς περσήιον αἷμα
ἄχρι σελευκείης κλονέων ξιφέεσσι δαμάσσῃς,
δή τότε σε πρός ὄλυμπον ἄγει πυρίλαμπες ὀχή=
ἀμφὶ θυελλείῃσι κυκώμενον ἐν στροφάλιγξι (μα
ῥίψαντα βροτέων ἑτέων πολύτλητον ἀνίην
ἥξεις δ᾽ αἰθερίου φάεος, πατρώϊον αὐλὴν,
ἔνθεν ἀποπλαγχθεὶς μεροπήιον ἐς δέμας ἦλθες.

Et

t huic ſimile agenti ad Chreſphontem renunci-
um eſt.

ηγενέων πότε φῦλον ἐνήρατο μητίετα ζεὺς
χθιστον μακάρεσσιν ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι
ωμαίων βασιλεὺς ἰουλίανος θεοειδὴς
αρνάμενος περσῶν πόλιας καὶ τείχεα μακρὰ,
γχέμαχων διέπερσε πυρὶ κρατερῷ τε σιδήρῳ.
ωμελέως δ' ἐδάμασσε πόλεις τε καὶ ἔθνεα (πόλλα
λλὰ καὶ ἑσπερίων ἀνδρῶν Αλεμαννικὸν οὖδας
σμίναις πικυνῶσιν ἕλων ἀλάπαξεν ἀρούρας.

ed ueri quid habuerint hæc reſponſa, declarauit xitus paulo poſt conſequutus.

Ex his liquet, oracula omnia quæ ſic proprie oco, referenda eſſe ad diuinationes diabolicas, uarum uſus cum alias, tum primo decalogi præcepto prohibetur ſeueriſsime, & atrociſsimarum œnarum comminatione. Non habebis deos alienos coram me. Non uult nos Deus ſocietatem inire ũ Diabolis, aut ſciſcitari quicq̃, uel poſcere ab ipis. Sed uult nos ardẽter odiſſe eos, auerſariq́; atq; bominari conſuetudinẽ omniũ confœderatorum iabolis, & diligentia ac pijs precibus uitare retia c laqueos, quos immenſa calliditate undiquaq; no is obtendũt. Cumq́; intelligamus quibus occaſionius primo irrepſerint in animos hominum, et ſuos urores prompſerint atq; inuexerint, nimirum ele ata autoritate uerbi Dei, aut ſophiſmatum præ-

ſtigijs eluſa: commonefacti his ueteribus & recentibus exemplis maiore diligentia incumbamus in ſtudium uerbi Dei, non petulanter explicatam doctrinam deprauemus, non ſeramus contentionum aut nouarum & peregrinarum diſputationum ſemina, nec præbeamus anſam hoſtibus Diabolis nos inuadendi, & ſerio petamus, ut Deus & hanc lucem doctrinæ foueat ac tueatur, & corda noſtra Spiritu ſancto ad ſe conuertat ac dirigat.

DE ALIO DIVINAtionum genere, quod θεομαντείαν uocarunt.

DE θεομαντείᾳ.

X diametro contraria eſt prophetiæ falſo uocata à Græcis θεομάντεια. Illa .n. autoritate mandatoq́; ueri Dei, & ductu monituq́; Spiritus ſancti, in eo cœtu, in quo erat Eccleſia Dei, de rebus grauiſsimis atque imperueſtigabilibus omnibus creaturis, & pertinentibus ad Eccleſiam aut regna mundi edebatur, ab ijs, quos Deus ipſe huic muneri immediate delegerat ac dedicarat, dotibusq́; diuinis & illuſtribus teſtimonijs ornarat & commendarat, ut certo conſtaret miſſos hos eſſe diuinitus inſtructosq́;, & labi atq; errare non poſſe. Hæc in contumeliam ueri Dei, & perniciem generis humani, uel pa-

lam

am, uel tecte atque insidiose, impulsuq; Diaboli promitur ab illis ipsius internuncijs, interpretibus & administris, quos uel totos obsessos manifeste regit ac ducit, uel raptos extra sese phantasijs erroneis & commenticijs prorsus implicat, uel quibus ascititia aliqua sese specie exhibens, prætextu religionis aut alioquin suum insibilat atq; inhalat uirus. Semperq; quantacumq; sit uelata religionis specie, occulit subtus latens atro felle tinctum uenenum, quo uel gloria Dei petitur, uel hominum salus, uel utrumq;. Plato hanc proprie μαντικὴν appellat, cumq; in Phædro de uocabulo disserit, μανικὴν antea uocatam posteriores ἀπειροκάλως τὸ ταῦ ἐπεμβαλόντες μαντικὴν appellasse ait. Nunquam enim sine furore sineq; perturbatæ & aberrantis rationis euersione prodebant oracula οἱ θεομάντεις. Idcirco Plato duo distincta facit τῆς μανίας genera. Vnum quod uicio euenit ualetudinis, cerebro malè affecto ab humore melancholico, quod maniacis, melancholicis & phreneticis accidit. Alterum quod afflatis obsessisue à dæmonibus proprium est, cuius ui prædicant futura nec præuisa neq; intellecta, sed à dæmonibus suggesta. Aristoteles contra Platonem disputat nullam accedere uim uatidicam extrinsecus, sed à natura oriri omnem & peculiari huius constitutione atq; affectione. Huius etsi uim magnam esse præstantia excellentium ingeni-

orum declarat, tamen non ex materia nasci, ne[c] cieri à sola natura bruta corporum, præsensione[s] præuisionesq; tam argutas futurorum ratione tur[bata] bata & mente furoribus implicata, sed ab alia na[tura] tura non bruta, sed intelligente, non corporea, sed occulta & spirituali recte Plato censuit, etsi qua[lis] fuerit illa non recte diuinat. μαντικὴν enim κοι-νωνίαν esse inquit περὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους, καὶ δημιουργὸν τῆς θεῶν καὶ ἀνθρώπων φιλίας, denique χρησμῳδοὺς, θεο-μάντεις, ποιητάς & cæteros uates θείους εἶναι, καὶ ἐνθουσιάζειν ἐπιπνοους ὄντας καὶ κατεχο-μένους ἐκ τοῦ θεοῦ. Cumq́; μαντικὴν omnem in quatuor diducat genera, Vnam ἐπίπνοιαν μαν-τικὴν in Apollinem autorem: alteram τελεστικὴν, in Dionysium: tertiam ποιητικὴν in Musas, qualis fuit Orphei, Musei, Lini, Tyrtei: ultimam ἐρω-τικὴν in Venerem refert & Cupidinem. Quid uero ex sua Theologia diceret aliud homo Dei ignarus & patefactionum diuinarum, & qui in-ter actiones & opera Dei propria & inter præ-stigias diaboli operum diuinorum imitatrices dis-cernere nequiuit. Is igitur, quid diceret aliud, cum obsessos rapi constituiq; extra sese, & mente moueri ac ratione & prodere ac fundere subito nec præcogitata aut præconcepta, neq; ex argu-mentis physicis coniecta animaduerteret de ijs re-bus, quæ sub sensum non cadunt, & excedunt om-

nis

is humanæ ſapientiæ acumen: omnem ingeniorum
aptum proſpectumq́; & perſpicaciam: omnium
deniq; uirium modum ac menſuram, & tam obſcu=
e ſæpe atq; ambigue, ut quæcunq; adhiberentur
oniectiones atq; explanationes interpretum, fru=
tra declaratio uera quereretur. De prophetia
n Eccleſia Dei recte dixiſſet Plato, quod ſit κοι=
νωνία ſeu coniunctio conſociatioq́; cum Deo, qua=
em κοινωνίαν fieri ſacræ literæ nos docent, cum
de ſeu fiducia filij Dei Domini noſtri Ieſu Chri=
i credentes in Eccleſia filij Dei accipiunt Spiri=
um Sanctum, cuius miſsio & effuſio eſt donum fi=
j Dei, ſicut Paulus uocat δωρεὰν Christi, & con=
ingit credentibus ἐξ ἀκοῆς πίστεως. Eſt enim
Pater ἡ ἀρχὴ καὶ πηγὴ ἀγαθῶν, cauſa & fons
onorum æternorum ac ſalutarium: Filius ὁ ἐξα=
ποστείλας, id eſt, illa perſona diuinitatis, quæ im=
ittit ſpiritum in corda credentium ad diſtribu=
ionem bonorum æternorum. Spiritus ſanctus ὁ
διανέμων, id eſt, tertia perſona diuinitatis, quæ
redentibus diſtribuit æterna bona τὰς διαιρέ=
σεις τῶν χαρισμάτων efficienter κατὰ τὸ με=
τρὸν & καθὼς βούλεται, ſicut inquit Paulus.
um ergo per fidem hauſtus acceptusq́; ſpiritus
anctus efficienter uiuificat, renouat, ſanctificat
& inſtaurat corda noſtra, accenſa æterna luce
& nouis ſpiritualibus atq; ardentibus motibus, fi=
unt illa templa Dei, in quibus habitat tota diuini=

tas. Hæc eſt κοινωνία, *qua ſe Deus communicat pijs fide acquieſcentibus in ipſo, qui ſuam nobis in æterno Filio miſericordiam expreßit & poſuit ante oculos. Ex hac communicatione pij & credentes non concitantur in furorem, non amittunt mentem & rationem, non in flagicia & ſcelera uel ſeſe præcipitant uel impellunt alios, quod furibundis uatibus Ethnicorum impletis diabolico ſpiritu eueniebat, ſed confirmati & adiuti creſcunt in uera Dei cognitione, fide, inuocatione, timore, obedientia erga Deum, caſtitate, & alijs dotibus ac uirtutibus, quibus exornantur & inſtruuntur ſinguli à ſpiritu ſancto, ſerio ardentiq; harum uirtutum exercendarum & augendarum ſtudio atq; conatu* κατὰ τὴν ἐνεργουμένην δύναμιν. *Eſt enim Spiritus Sanctus* πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τῆς πίστεως, τῆς σοφίας, τῆς ἁγιο-σύνης, τῆς προφητείας, τῆς πραότητος, τῆς ζωῆς. *De hoc dicit Filius Dei, Non loquetur ex ſeipſo, ſed quæ audiuerit ex me. Et ille glorificabit me, quoniam de meo accipiet. Ergo reguntur & ducuntur ſpiritu Dei, qui gloriam Filij Dei illuſtrant & amplificant. Diabolus* ψεύστης ἐστὶ καὶ ἀνθρωποκτόνος, πνεῦμα πονηρὸν, πλανὸν, ἀκάθαρτον, *qui ex ſeſe gignit uomitq; mendacia, & de ſeſe contra Filium Dei. Ex hoc ſpiritu mendaci furibundi uates Ethnicorum hauſerunt ſuum cum furioſa amentia coniunctum impetum uati-*

dicum,

licum,quo ita fuerunt dementati, ut semel tali furore perciti uix unq̃ sese receperint. qui quidẽ nõ omnes eodem furoris genere perculit,neq; eadem furoris uehementia: neq; eodem modo uim mentis deprauauit. quosdam leniore ac mitiore, alios acriore impetu concitauit. Talis uero concitatio non Dei sed Diaboli communicatio fuit ad imitationem diuinæ falso instructa atq; adornata.

Differunt ab hac oracula,quæ, ut ex ante declaratis patet,Dæmones ipsi ex locis certis, alibi alio modo, sciscitantibus reddebant,& quanquam hominum quandoq; utebantur ministerio, non tamen perpetuo uel insidebant ijsdem, uel ex illis sese ostendebant,sed certis uicibus, cum de requisitis responsa danda essent,aut inuolabant in eos,aut uelut ex abdito sese proferebant, atq; ubi enunciassent concepta responsa, recedebant uicißim, inq; suas specus reuertebantur, aut sese reprimebant. Superstitiosa antiquitas, Dei ignara,hos tanquam peculiaria numina & locorum illorum terrarumque uicinarum præsides uenerabatur, & diuinis afficiebat honoribus.

θεομάντεια ergo uaticinia complectitur ea, quæ obseßi à Dæmonibus, uel afflati concitatione mentis edunt & quasi fundunt, uel rapti extra sese,ubi redierunt ad se, enuntiant, arrepta aut excepta extrinsecus ex Dæmonum aspiratione, qua

delibutos habent animos, Pulchrum & sanctum nomen tributum est rei à Deo alienissimæ, & diuinis oraculis aduersissimæ, illo errore, quod cum amisso uerbo Deum amisissent Ethnici, postea uagantes sine Deo, quodcunq; se aliqua Dei specie ostenderet, id peculiare numen esse, aut ab aliquo proficisci numine censerent. Differentiæ τῶν θεομαντῶν quatuor sunt. Obsessi, ἐγγαστρίμυθοι, ἐγγαστριμάντεις, στερνομάντεις, & δαιμονιόληπτοι nominabantur à Græcis, inde quod intra sese pectori uentriue inclusos spiritus uatidicos haberent, qui uel suggerebant, uel uinctis compressisq; obsessorum linguis, ipsi efferebant ac proloquebantur requisita præscitaq; uaticinia. Atque hi alias continebant sese in abdito ne cernerentur, alias se proferebant, nunc hac, nunc illa imagine. Vidimus ipsi in quadam puella obsessa, dæmonem sub summa cute muris figura uarie discurrentem, qui mox recondens se in imum uentrem euanescebat ex oculis, mox prosiliens rursus, sub pectoris aut frontis thorosioribus partibus prorumpebat.

Nominabantur ijdem & πύθωνες ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, id est, à sciscitando, quod de futuris, occultisq; & ignotis consulebantur, & εὐρίκλεοι à quodam obsesso, cuius meminit Aristophanes ἐν σφήκεσιν, μιμησάμενος τὴν εὐρικλέους μαντείαν καὶ διάνοιαν. In sacra Scriptura obsessus uocatur Ob, quam uocem ab utre factam di-

cunt,

-unt, quod obsessi cum uaticinari incipiunt, uelut
-tres inflati distenduntur ac turgescunt.

Afflati ἐνθουσίασαι & ἐνθεάστικοι, & θεο-
-πνεῦσαι uocari possunt. differre hi ab obsessis iu-
-dicabantur. Hi enim ἔνθεοι καὶ ἐκ θεοῦ κάτοχοι
-ναι: Illi non ab insitis ipsis dæmonibus regi do-
-ctriq; sed uatidica imbuti ui, præsentiaq; futu-
-rorum donati, ceu per afflatum diuinitus, καὶ ἐκ
-ῶν ἢ νυμφῶν μαντεύεσθαι putabantur. Ex his
-uidam natura ualebant, quo in genere fuerunt,
-mphion, Orpheus, Euclous Cyprius, Musæus Atti-
-us Antiophemi filius Orphei discipulus, Lycus
-andionis filius, Bachus ex Bœotia κατάσχετος
-νὴρ ἐκ νυμφῶν καὶ μανεὶς, Cuius plurima re-
-tantur θεοπρόπια in historijs, Tiresias uates,
-ωæmonoe, quæ prima hexametro uersu cecinisse
-racula traditur, Phaenis cuiusdam regis Chao-
-e filij, Peliades, quibus asscribitur hic uersus,
-ὺν ἦν, ζεὺς ἔστιν, ζεὺς ἔσεται, ὦ μέγαλε ζεῦ.
-byllæ pleræq; & similes. Amphionem & Or-
-eum magicis artibus usos esse Pausanias annota-
-t. Musæo tribuuntur carmina uocitata εὐμόλ-
-πα. Fuerunt ex hoc numero aliqui, qui naturas
-epti uatidicas, excoluerunt eas multiplici do-
-ctrina: scrutati sunt in natura efformata & con-
-gnata futurorum indicia, & à ueteribus notata
-prodita monumentis prædicta euoluerunt atq;
-posuerunt.

Reci-

Recitatur à Platone *uaticinium quoddam* Or-phei, ἕκτῃ ἐν γενεῇ καταπαύσετε κοσμὸν ἀοι-δῆς. Hoc *etsi* Plato *alio detorquet, tamen ad di-ctum* Heliæ *de mundi duratione alludere, ex eo deductum uidetur.* Iustinus Martyr *aliquot* Or-phei *uersus citat ex quodam eius poëmate, quos inscripsit* διαθήκας *ad* Musæum *discipulum, qui quia hoc ipsum exprimunt, quod Sacræ literæ de uno* Deo, *creatore cœli ac terræ, autore bono-rum omnium, ac uindice scelerum docent, Præcipi-unt uerò de audienda ac cognoscenda doctrina di-uinitus patefacta, non aliunde desumpti uidentur, quam ex ea doctrina, quam à uicino populo* Israe-*litico ad* Ægyptios *communicatione deriuatam apud hos didicisse & retulisse secum in* Græci-*am una cum astrorum doctrina & disciplinis a-lijs* Orpheus *perhibetur.*

μουσαῖ' ἐξερέω γὰρ ἀλήθεα, μηδέ σε τὰ πρὶ[ν]
ἐν στήθεσσι φανέντα φίλης αἰῶνος ἀμέρσῃ.
εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας, τούτῳ προσέδρευε
ἰθύνων κραδίης νοερὸν κύτος, εὖτ' ἐπίβαινε
ἀτραπιτοῦ, μοῦνον δ' ἐσορᾶ κόσμοιο ἄνακτα.
εἷς ἔσ' αὐτογενής, ἑνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκ[ται]
ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς περιγίνεται. οὐδὲ τις αὐτὸν
εἰσοράᾳ θνητῶν, αὐτὸς δὲ γε πάντας ὁρᾶται.
οὗτος δ' ἐξ ἀγάθοιο κακὸν θνητοῖσι δίδωσι,
καὶ πόλεμον κρυόεντα καὶ ἄλγεα δακρύοεντ[α]
οὐδὲ τις ἔσθ' ἕτερος χωρὶς μεγάλοιο ἄνακτο[ς]

αὐτὸν δ' οὐχ ὁρόω, περὶ γὰρ νέφος ἐστήρικται.
πᾶσι γὰρ θνητοῖς θνηταὶ κόραι εἰσὶν ἐν ὄσσοις
ἀσθενέες δ' ἰδέειν τὸν διὰ πάντων μεδέοντα
αὐτὸς γὰρ χάλκειον ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται
χρυσέῳ εἰνὶ θρόνῳ, γαίης δ' ἐπὶ ποσσὶ βέβηκε
χεῖρά τε δεξιτερὴν ἐπὶ τέρματος ὠκεανοῖο
πάντοθεν ἐκτέτακεν, περὶ δὲ τρέμει οὔρεα μακρὰ
καὶ ποταμοί, πολιῆς τε βάθος χαροποῖο θαλάσσης.

Recenset hos posteriores paulò aliter clemens Alexandrinus quinto libro στρωμάτων, pluribus additis.

ἐκτέτακεν, ὀρέων δὲ τρέμει βάσις, ἔνδοθι θυμοῦ
οὐδὲ φέρειν δύναται κρατερὸν μένος, ἔστι δὲ πάντη
αὐτὸς ἐπουράνιος, καὶ ἐπὶ χθονὶ πάντα τελευτᾷ
ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων καὶ μέσσον: ἠδὲ τελείων.
ἄλλως οὐ θεμιτόν σε λέγειν, τρομέω δὲ τε γυῖα.

Recitantur ab eodem Clemente & alij ex Orpheo uersus, quibus similia explicantur, quæ congrua sunt patefactis testimonijs & analoga fidei. Qualis est hic uersus. εἷς ἔστ' αὐτοτελής, ἑνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται. Et quales sunt illi uersus, quibus innuit quod Deum nemo uiderit unquam, præter unum ex gente Chaldæa, intelligens filium Dei natum ex uirgine Maria, ac plures alij.

εἰ μὴ μουνογενής τις ἀπορρὼξ φύλου ἄνωθεν
Χαλδαίων. ἴδρις γὰρ ἔην ἄστροιο πορείης:

An de doctrina Sanctorum patrum aliquid cognouerit Orpheus & à quibus eam didicerit non

plura

plura ſcio, niſi quod in Ægypto cum ſacerdotibu
ueteris doctrinæ cuſtodibus uerſatum & ab ijs
dem edoctum tradunt de ijs, quæ poſtea uerſi
bus deſcripſit. Vndecunq; autem acceperit ha
ſententias, & ſiue intellexerit, quæ ſcripſit, ſiu
non intellecta reddiderit, ex doctrina patru
natas eas ac propagatas eſſe ualde conſentaneu
eſt. Ægyptios enim monumenta maiorum di
conſeruaſſe, & paulatim ſuperſtitione inualeſcen
te deprauaſſe, non abieciſſe ſubito, multa teſtantu
Inde in Græciam, uel diſcentium opera & ſtudi
aliquid illorum inuectum eſt, uel autoritate & p
tentia principũ, qui ex Ægypto ductis exercitibu
Græciæ multas partes occuparunt. Extant in frag
mentis quæ Sybillæ nomine circumferuntur ſimi
lia multa, quorum etſi expreßiora ſunt pleraq; e
uidentioraq́;, quàm ut ab antiquis poſſent uider
conſcripta, & putantur ab erudito aliquo ex e
uentu compoſita, ſparſimq́; repertis oraculis inte
xta, ut illa cohærerent, tamen non pauca uetuſta
tem referunt, quæ ex reliquis adhuc uoluminib
ſacris deprompta, numeriſq; innexa eo uidenti
conſilio, ut & recitari in publicis cœtibus, & ed
ſci facilius conſeruariq́; poſſent, Sed acceßit in
mnibus ex Diaboli afflatu alia uis maior, qua n
deſcripta antea, nec ullis naturæ argumentis u
adumbrata uel expreſſa ac præfigurata edicebar
& ex ea uelut mente capti aut errabant aliqua
tulum

lum, aut prorſus furebant. Sæpe in hoc ἐνθουσιώντων genere rudes prorſus atq; imperiti literarum, imo fatui natura, fœliciter de futuris diuinant, nec ſolum euentuum genera exprimunt, ſed & monumenta deſignant, et eos, in quos hi ſunt redundaturi, notant. habuit huius generis plurimos omnis ætas.

Talium præſcita non ex corporum naſcuntur temperie, etſi omnes illi Melancholici ſunt et φαντασικαὶ natura, ſed aliunde ipſis aſpirantur. Autem prædictiones, euentusq; & fines, in quos ruuntur produnt. Plæraq; à Dæmonibus proueniunt, eaq́; uel maxime, quæ ab ignaris Dei extra Eccleſiam funduntur eo fine, ut Religionem nouam contrariam diuinæ introducant aut ſanciant, quæque manifeſtam depoſcunt impietatem, ſiue mente conſtent rationisq; ſint compotes uates, ſiue fuerint quanquam alieni à ratione, & mente perculti ſunt pleriq;, minimeq́; ſuo aliquo, liberoq́; ſoluto motu, ſed furore incitantur Diabolico. Cum & ob connatam cerebri temperiem, conformationemq́; et collocationem atq; humoris melancholici redundantiam ætate cerebrum occupātem, amentiam natura propenſi ſunt, aut naſcuntur qui de peculiari poſitu cœli, & diabolus cum naturæ uicijs auctis, tum modis alijs ratione mo... turbata, infatuat eos, ne intelligant ea ipſa, ... renunciant, ſimulq́; mentes concitat uiſis, aut

falſis

falſis mendacibusq;, aut inanibus, aut tortuoſis &
obſcuris, quandoq; etiam ueris:

Sibyllæ nomen generale eſt, quod multæ uſur
parunt mulieres uatidicæ. Suidas ut Romana*
uocem celebrat, ſed ex qua deriuetur origine no
annotat. Plæriq; Græcam *faciunt, & compoſita*
uolunt ex nominibus σιὸς καὶ βουλὴ, *ut ſignific*
Sibylla tantundem, ac σιὸς βουλὴ *ſeu* βουλαῖα, *i*
eſt, conſilium uel conſiliaria Iouis, *Laconum mo*
σιὸς *pro* διὸς *poſito. Sunt qui ab* Hebræa *dedu*
cunt origine, & ex uoce Kabala *ortam quaru*
dam literarum mutatione aſſerunt, quæ uox à uer
bo Kibel *formata, doctrinam ſignificat non natu*
inſitam animis, aut cum ſeminibus à parentib
propagatam, neq; uſu uel experientia animadue
ſam, neq; ex natura erutam & expreſſam, neq; e
libris humana ſapientia conditis depromptam: ſ
promulgatam diuinitus, animisq; ſanctorum Pr*o*
phetarum à Deo *ipſo uelut infuſam, & uoce ac t*
ſtimonijs cœleſtibus commendatam ac comprob
tam. Significat enim uerbum Kibel *recepit, acc*
pit, inde Kabala, *id eſt, doctrina ex immißio*
aut patefactione cœleſti accepta. Si eſt uox H*e*
bræa (ut potius reor) omnino in antiquißim
ſanctorum Patrum *ſcholis natam, & pio ſapient*
que conſilio huic doctrinæ attributam exiſtimo,
qua ſe Deus *aperuit & ſuam declarauit uolunt*
tem humano generi, ut ea & ſecerneretur à com
mentici

enticijs religionibus reliquarum gentium, & admonerentur animi de sanctißimæ doctrinæ origine & autoritate, cogitarentq; in hac sola sese Deum expreßisse, in hac uelle se quæri & cognosci, nec humana quidquam autoritate uel assuere, uel detrahere, uel mutare in ea licere, neq; extra hanc alia excogitare aut fingere numina fas esse.

Eius rei argumentum est, quod uno consensu omnes antiquißimam & primam Sibyllarum omnium Sambethen uocatam, & ex Nohe ortam tradunt. Vox Sambethe absq; dubio nihil sonat aliud, quàm Sem Iaphet. Hac uoce notata est doctrina, de Deo, de lapsu, de restitutione, redemptione, & gratuita receptione generis humani, de Meßia & cæteris, continua serie à mundi initio usque quasi per manus tradita Nohe, cuius deinde explicationem curam, custodiam et conseruationem ipse duobus præcipue filijs Sem & Iaphet commendauit. Hos enim gubernatores Ecclesiæ in sua posteritate & sacrorum Antistites constituerat.

Et fuisse his curæ propagationem doctrinæ, atque ut integra atq; incorrupta transmitteretur posteris, monumenta eos præcipua columnis lapideis insculpi curasse, Iosephus autor est. Miscuerunt doctrinæ uaticinia de sequuturis in genere humano mutationibus. Nam & sancta sapientia ex crescentibus hominum peccatis metiebātur magnitudinem pœnarum sequuturarum, & ductu

Spiritus sancti, quæ euentura essent posteris, præ
uidebant. Hæc omnia coniuncta posteri, ut primo
rum autorum memoriam grati retinerent ac cele
brarent, composita uoce Sambethen, id est, doctri
nam à Sem & Iaphet propagatam uocarunt. No
ita multo post, cum posteritas horum distracta e
set atq; dispersa, & plurimi discessissent à uesti
gijs maiorum, receptis atq; approbatis corrupte
lis, quæ in doctrinam irrepserant, interciderũ
monumenta Patrum, et nuda nomina retenta, dia
boliq; præstigijs, quas struxerat πρὸς τὸ διαστρέ
φειν τὰς ὁδοὺς τοῦ κυρίου τὰς εὐθείας, præfix
sunt, ut à sanctis Patribus manasse, & non temer
cogitata esse crederentur de indicio titulorum, qu
bus uenditabãtur. Inde factum ut singulæ penè gen
tes singulas habuisse Sibyllas legantur, id est, suan
sapientiam suasq; religiones, quas ex unica prim
& uera religione deprauata pro naturis suis atq
affectionibus, diaboli adiumento & consilio, extru
xerunt, et eò insignierunt nomine, quòd sacra an
tiquitas cœlesti doctrinæ accommodarat. Cele
brantur Chaldaica, Persica, Lybica, Italica, Græca
plures, His singularum religiones notatæ sunt.

Chaldæi religionem conuerterunt in sapienti
am philosophicam. Neglecta enim doctrina cœle
sti, totos sese in consideratione, inquisitione, & ex
plicatione naturæ collocarunt. condiderunt artes
peruestigarunt cœlestium corporum motus atque

effectio

fectiones, & ad quos singula essent usus comparata edocuerunt, captiq; pulchritudine operum naturæ atque artificio, soli illi contemplationi inhæserunt. Ista occasione doctrinæ cœlestis uox & memoria paulatim labefactata atq; attenuata initio, mox prorsus conticuit, tributumq; est Sibyllæ nomen illi sapientiæ humanæ. Tandem eò res deuenit, ut animi destituti uerbo monstrante uerum Deum, & perfectionis corporum cœlestium uirionq; & effectionum capti admiratione, ex his ipsis corporibus numina arbitrio priuato fingerent ac deligerent. Ægyptij natura δεισιδαίμονες, μυστηριακοὶ & superstitiosi, semel dimoti à Patrum sanctorum per manus traditis sententijs, & exclusi ab intellectu atque usu uero patefactionum diuinarum, religionem quandam construxerunt ex commentis anilium terriculamentorum, somnijs sacerdotum, ritibus uulgi superstitione effictis & coaceruatis, quibus mox magicæ artes & præstigiarum multiplicia ludibria accesserunt. Nec fuit ulla gens amentior & stolidior, nulla in Deum contumeliosior tetrioris Idolatriæ superstitione, quam Ægyptia, quæ eo dementiæ progressa est, ut non tantum Diaboli terriculamentis caperetur & imposturis, sed & de terra nascentibus rebus numina assumeret cœco furore, alliaq; & cœpas ueneraretur: & fœdissimas bestias, ut simias, in honore haberet ac precio tan-

quam peculiaria numina, & formidaret has atq; extimesceret concepta ex occasionibus leuißimis inanißima trepidatione, cultuq; prosequeretur diuino & offendi uetaret, siq; offenderentur, placaret delinitas solennibus sacrificiorum ritibus. Tandem cum Apostolorum prædicatione explicata ex his furoribus, liberataq; fascino diaboli & ad ueritatis conspectum cognitionemq; esset perducta, non ita multo post, eadem qua antea leuitate, Christianæ fidei profeßione abiecta, in pristinos sese furores reiecit, reuersa uelut canis ad uomitum. His huc usq; hæsit intricata.

Græci arguti natura, νοήμονες, εὑρετικοί, καὶ φιλονεικοί, *& facundi atq; amantes ac perquam cupidi & studiosi nouarum & argutarum inuentionum, religionem turbarunt acumine & subtilitate disputationum, & doctrinam obruerunt ænigmatum, allegoriarum scite accommodatarum, uenustarum imaginum ac picturarum ingeniose excogitatis commentis, quibus uelut prætensis nebulis lux doctrinæ circumfusa ac hebetata sensim emarcuit initio, auide arripientibus imperitis, quæ uelut oculis cerni uidebantur: paulò pòst extincta prorsus euanuit, relicto inanium fabellarum fumo, quem solum gens Græca ante Apostolorum prædicationem pro ueræ doctrinæ luce amplexa est ac sectata. Post Apostolos rursus constitutum ab his doctrinæ corpus, Græci disputationum*

contro-

ontrouerſijs referſerunt & diſcerpſerunt. Fuit enim in prima Eccleſia perpetuus quaſi conflictus diſputationum, cum petulantia ingenia non contenta dogmatibus propagatis inde uſq; ab Apoſtolis, alia certamina ex alijs ſubinde commouerent, & ex alijs quæſtionibus detexerent alias, quibus Eccleſia ceu procellis quibusdam impulſa & agitata ruinam fecit tantam, ut plurimis gentibus tandem Mahometico furore correptis & infectis, auulſiſq; à Chriſtiana profeßione, reliquiæ ægre in uera certaq; ſententia Dei adminiculo & ductu ſe confirmarint.

Romani natura dominationis cupidi atq; eminentiæ, & ante Apoſtolorum tempora & poſt illa, religiones ſuas Imperio politico conformarũt. Et quidem qualis fuerit διάταξις ἱερατικὴ ante Chriſtum in urbe Roma notum eſt ex hiſtorijs. Huic ſublatæ cum Chriſtiana ſucceßiſſet religio, Epiſcopi incitati ruentium in Aſia atq; Aphrica Eccleſiarum interitu, et fiducia elati potentiæ acquiſitæ, ſpeq; huius confirmandæ & amplificandæ, de transferendo ad ſeſe dominio in omnes orbis Chriſtiani Eccleſias, & hoc in uſus ſuos conuertendo exemplo prioris formæ cogitare, idque ut conſequerentur, conari omnia & experiri cœperunt. Adeptum tandem dominium & cum hoc raptam poteſtatem imperandi reliquis & quæuis pro arbitrio ſtatuendi ſanciendiq; non tantum in

usu rituum externorum sed & dogmatibus, eò contulerunt, ut ministerium Euangelij in Monarchiam politicam distinctam ab Imperatoris potentia commutarent, & sapienter ac pie constitutum distributumq; conuenienter, & ad conseruationem puritatis doctrinæ ac gubernationem disciplinæ seuerioris directum pulcherrimum ordinem primitiuæ Ecclesiæ, huic suæ monarchiæ stabiliendæ tuendæq; accommodarent. Constituerunt ergo quasi monarcham orbis Christiani Romanum Episcopum, quem οἰκουμενικὸν uocarunt, frustra refragantibus & reclamantibus cæteris Episcopis, & Romanum Episcopum iniuste hanc sibi arrogare potentiam contendentibus. Subiecerunt autem huic Ecclesias aliarum gentium orbis Christiani distributas uelut in ἐπαρχίας seu prouincias, & religione iurisiurandi eidem obligarunt ad fidem & obedientiam. Proximi fuerunt Pontifici uocati Patriarchæ, qui ut hodie apud Turcos Bellerbij, absentis Pontificis uices extra Europam in reliquis orbis terrarum partibus Asia atq; Europa gesserunt. Aphricanus Alexandriæ Lybicas Ecclesias & Ægyptias procurauit, uocatus οἰκουμενικὸς κριτὴς: Antiochenus Asiaticas: Byzantinus Ionicas & reliquas Asiæ littoralis: Hierosolymitanus Phœnicias & Palestinæas, eodem modo, quo Europeas is, qui se supremum Pontificem constituerat. In harum partium prouincias collocarunt

unt μητροπολίτας, quos Archiepiſcopos uo=
unt, ut Romani olim proconſules aut prouincia=
um duces: Perſæ Satrapas: Turci hodie Baſſas.
uorũ ſi plures requireret prouinciæ amplitu=
o, unum eorum ἔξαρχον eſſe et primatem: alium
uempiam legati munere fungi uoluerunt, qui
eu quæſtor adeſſet proconſuli in prouincia. Me=
ropolitis ſuberant Epiſcopi, ut hodie in regno
urcico Baſsis parent Sanſachi. Horum διοίκη=
ις ad certas prouinciarum regiones aſtricta, &
efinita particularium tractuum limitibus, com=
rehendebat impoſitos his χωρεπισκόπους, Pres=
yteros, Diaconos, Hypodiaconos, Αναγνώστας,
ψαλτάς, ἐπορκίστας, θυρώρους, ὑπηρέτας, & to=
am reliquam ἱερατικὴν τάξιν, conſtitutam ad hoc,
t adminiſtraret τὰς παροικίας. Sed has ex pri=
nitiuæ Eccleſiæ conſtitutionibus appellationes
olas retinuerunt, officijs ipſis & miniſterijs in
buſum conuerſis. Omnibus his addiderunt tan=
lem numeroſa agmina monachorum, & ſacrificu=
orum, quaſi exercitus quoſdam comparatos cu=
todiendis inq; officio retinendis prouincijs & ijs
egibus in ſingulos exequendis, quæ autoritate Pon=
ificia latæ erant. Summo Pontifici Senatum Car=
inalium certa officiorum diſtinctione: Epiſcopis
ollegia Canonicorum adiunxerunt, ex quibus le=
erentur ſucceſſores. Et ſummi Pontificis auto=
itatem tum armarunt fulmine ἀναθήματος, tum

 eo uſq;

eo usq; duxerunt, ut asseuerare non sint ueriti, diuina constitutione Pontificis Imperium complecti regna mundi, & potestatem habere abrogandi Imperia Monarchis, ac conferendi eadem alijs pro arbitrio.

Hæc talis Monarchiæ constitutio, qua occuparunt Christianum orbem, distinctioq; uelut præfectorum & gubernatorum, & legum descriptio ac ceremoniarum, quæ in singulis Ecclesijs obseruandæ & à singulis rei sacræ dedicatis ministris administrandæ essent: Hæc ergo Pontificum Romanorum religio est, de hoc statu dimicant & de abusuum illorum errorumq; conseruatione, quibus huius regni Maiestas ita incumbit & innititur, ut his sublatis collabi eam necesse sit & ruere. Huic regno Pontificio longe dißimilis est Ecclesia filij Dei, quæ est cœtus non armatus potentia, non regum opibus instructus, non circumscriptus limitibus Romanæ sedis, neq; alligatus ad illam διαδοχὴν successorum in Regno Pontificio, sed dispersus per orbem terrarum, & tamen non Idæa Platonica, sed uisibilis cœtus hominum amplectentium Euangelium & recte utentium Sacramentis institutis à filio Dei, in quo cœtu caput est καὶ ἀρχηγὸς, καὶ ἀρχιερεὺς μονὸς ὅσιος ἄκακος, ἀμίαντος, ipse Filius Dei, & per ministerium Euangelij uere efficax est, & multos regenerat uoce Euangelij & Spiritu sancto, & facit hære-

des

s uitæ æternæ, & dat Prophetas, Apostolos, Eu-
gelistas, Pastores, Doctores. Suntq; in eo cœtu
ulti electi & aliqui non sancti, de uera doctri-
tamen consentientes. Et hic ipse cœtus alias
ior est, illustrior & purior, aliàs obscurior et
inus potens, dispersus, lacer, egens, neglectus, op-
essus Tyrannorum potentia. Huius cœtus Do-
oribus dicit Filius Dei. Reges gentium dominen-
r uobis: uos autem non sic. Hæ itaq; singularum
ntium religiones fuerunt singularum Sibyllæ,
ibus semper aliquid prædictionum & uaticini-
um de futuris mutationibus aut euentibus secun-
s uel aduersis fuit admixtum.

Etsi autem meas de uocabuli origine & signi-
cato coniecturas recito, non tamen refragor hi-
oriarum annotatis de mulieribus uatidicis. Non
ficior fuisse mulieres aliquas eiusmodi, ut pro-
tum est, & qua ui plæraq; fuderint oracula,
m ex furibundis gestibus plenis fœdissimarum
formitatum, quos usurpasse memorantur, tum
ipsis miraculis, quibus annexuerunt semper ali-
a pertinentia ad confirmationem idolatriæ
hnicæ, cuiuis iudicare promptum est. Insibilan-
ea & instillante Diabolo pepererunt, qui odio
ei, ut creationem rerum fucatis imitari præsti-
is, sic prophetiarum & doctrinæ sanctæ publi-
tionem κακοζηλία obscurare studuit. Suos sibi
ei exemplo delegit Prophetas & potissimum ex

muliebri genere, quod sexus iste imbecillior est natura simpliciorq;, & minus uel cauere insidias uel intelligere astuta consilia, uel reniti impulsui uel commissa celare potest, quodq; ad permouendos ac persuadendos alios accommodatiora pluraq; adiumenta habet. Ex his cultus & religiones contrarias diuinis sparsit, easq; coniunctas plerunq; cum denunciatione aliqua futurorum euentuum, ut eò auidius susciperentur. Creuit inde autoritas talium hominum apud imperitos, ut tentare aliquid uel auspicari, nisi illis salutatis ac consultis nefas duceretur, & à Deo regi donariq; prænotione tali futurorum censebantur.

Tales hoc Enthusiastarum catalogo comprehendimus, cui omnes Diaboli uatidicos ministros includimus, quos æmulatione ueri Dei, qui per Prophetas sanctos loquutus est cum patribus, Diabolus finxit, ne cedere Deo uideretur.

Recensentur autem ferè hoc ordine Sibyllæ. Antiquissimam faciunt Sambethen, quam Noha patre procreatam quidam: Alij Beroso patre et Erymante matre natam fingunt. Ei tribuunt uaticinia de Christo, de regnorum mutationibus et alijs, quorum fragmenta extant in Lactantio & Theophilo. Secundo loco numerant Lybicam cognomento Elissam, quam de Græcorum commentis ex Ioue & Lamia Neptuni filia procreatam, et à Lybicis gentibus Sibyllam cognominatam Pausanias prodi-

prodidit. Vtut fabulentur & ludant Græci, omnino non uatidicas mulieres, sed unam atq; eandem utrum religionem utraq; uoce designatam iudico: Excogitatam autem ac celebratam uocẽ utramque ideo, ut illa de præcipuis huius sanctissimæ & uetustissimæ doctrinæ custodibus ac propagatoribus moneret, hoc quale esset doctrinæ genus, quid profiteretur, quo animos hominum dirigeret, ac reduceret, quem Deum agnoscendum colendumq; proponeret, edoceret. Composita est enim dictio Elissa ex uocibus El & iascha, id est, Deus est, Elissa, id est, doctrina de uero, uiuo, & existente Deo, qui non est ficticium numen, non sculptile aut imago picta, sed est & uiuit ab æterno, conditor & conseruator omnium creaturarum. Postea Ethnici cum reperissent has uoces in ueterum monumentis, quia cum doctrina originem & significationem earum amiserant, ex suis furiosis uatibus μάντεις uel prophetissas his notatas finxerunt. De cæteris Sibyllis etsi nihil affirmo, tamen uatidicas fuisse mulieres, & tales quidem, quales in hoc secundo genere θεομαντειῶν sub Enthusiastarũ nomine descripsi, assentior, nimirum Diaboli ministras, ab ipso uelut conductas ad conseruationem ac confirmationem illius regni, quod in genere humano instaurarat.

Vna est & eadem Sibylla, quam Delphicam, Erythræam, Siculam, Samiam, Rhodiam & Clariam

riam nominant, inde quod in his frequenter loci
ſit uerſata. Proprio nomine Hierophilen dictam
referunt. Ipſa ſibi quoq; ἀρτέμιδος nomen in ſuis
carminibus impoſuit, quandoq; ſororem ſe Apolli-
nis, quandoq; filiam iactitauit, quibusdam uerſi-
bus natam ſe matre immortali, nimirum una Nym-
pharum, quæ Idam montem poßidere credeban-
tur, & patre mortali cecinit, inter quos extant hi:

εἰμὶ δ' ἐγὼ γεγαυῖα μέσον θνητοῦ τε, θεᾶς τε
νύμφης δ' ἀθανάτου, πατρὸς δ' αὖ κητοφάγοιο,
μητρόθεν ἰδογενής, πατρὶς δὲ μοὶ ἐστὶν ἐρυθρὴ
μάρπισσος μητρὸς ἱερὴ, ποταμὸς δ' ἀϊδώνευς.

Erythrei cum Græcis de patria eius contende-
runt, utriſq; ſibi eam uendicantibus. Græci Del-
phis natam ante Troiana tempora quadringentis
annis, ut quibuſdam placet ex Apolline & Lamia;
ut alijs ex Ariſtocrate & Hydole: Erythræi con-
tra de carminum quæ reliquit ſententia, in Cory-
co monte ab Idæa Nympha editam, patre Theodo-
ro quodam paſtore affirmarunt. Adoleſcentula
νεώκορον egit in templo Apollinis τοῦ σμινθέως,
& ſomnia, quæ in templo Hecabes excubantibus
obijciebantur, explanauit. Maximam uitæ par-
tem conſumpſit in Samo, inde ſæpe in Clarum co-
lophoniorum, Delum & Delphos expatiata eſt,
ubi uaticinia ſua illis hominibus decantauit. Del-
phis ſaxum quoddam conſcendiſſe, indeq; μαινο-
μένην καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ κάτοχον proclamaſſe ora-
cula

la notatum est. Lapidi illi inde inhæsit appella-
saxi Hierophilei. In Troade tandem non pro-
ab Ida monte cum finijsset uitam, sepultam in
omore τῷ σμινθέως, & hoc Epitaphio columnæ
ideæ inciso celebratam Pausanias scribit.

Ἐγὼ ἁ φοίβοιο σαφηγορὶς εἰμὶ σίβυλλα
τῷδ' ὑπὸ λαϊνέῳ σάματι κευθομένα. (δος
παρθένος αὐδάεσσα τὸ πρὶν, νῦν δ' αἰὲν ἀναύ-
μοίρᾳ ὑπὸ στιβαρῇ τὴν δὲ λαχοῦσα πέδην,
ἀλλὰ πέλας νύμφασι καὶ ἑρμῇ τῷδ' ὑπόκειμαι
μοῖραν ἔχουσα ἐκάτῳ τὴν τότ' ἀνακτορίης.

Sicut autem uerus Deus inde usque ab initio,
ditum sua uoce Ecclesiæ suæ γεώργιον καὶ οἰ-
κοδομὴν, rexit ministris καὶ συνέργοις dele-
s atq; illi muneri dedicatis suo consilio: Ante na-
m quidem ex Maria uirgine Iesum filium pro-
etis, post eundem subuectum in cœlum Aposto-
& Doctoribus, ea prouidentia, ut uno extin-
mox alium uelut in illud uestigium collocarit,
series continua sanctorum ministrorum usquam
errumperetur, neue uox doctrinæ unquam con-
sceret: sic odio & κακοζηλίᾳ Dei diabolus
rsus eodem modo semel inchoatum à se mini-
rium continua uatum successione, surrogatis
x alijs in priorum loca, si decessissent, fouit ac
seruauit sine intermissione ulla, quo enatæ su-
rstitionum stirpes, sacris ceremonijsq; cumu-
latæ

latæ & fultæ succrescerent uberius, horum opera
prorogatæ. Succeßit Erythrææ *Sibyllæ* Thessali-
ca cognomento μάντω, ἀπόγονος Tyresiæ *ua-*
tis Thebani, *& anteceßit eam* Amphion, *mox se-*
quutus Orpheus, *cui* Musæum *& cæteros ante*
enumeratos substituit Diabolus. Thessalicam *ex*
ceperunt Phrigia, Tiburtia, *& quæ* σαρβῖς
quibusdam, ab alijs κασσάνδρα, *à nonnullis* ταρα-
ξάνδρα *nominata est.* Has *sequuta* Colophoni-
cognomento λάμπουσα, ἀπόγονος Calchanti
uatis, qui comes fuit expeditionis Græcæ *suscepta*
contra Priamũ *ob raptam à* Paride Helenam. N
procul ab his Samia *abfuit cognomento* φυτώ, *i*
cuius uestigia constiterunt Hellespontia *&* Cu
mæa. Hellespontia *nata in* Marmesso Hellespont
ad oppidulum Gergethium, *claruit* Cyri *&* Solo
nis ætate. Cumæam *ex* Cuma *opicorum, nomin*
proprio Amaltheam *&* Hierophilem *&* δήμο
appellatam fuisse tradunt. Hæc nouem uolumin
oraculorum dicitur obtulisse certo precio Tarqu
nio Prisco Romanorum *regi: hunc cum preciun*
re maius uideretur, recusasse emptionem: illa
tribus crematis, reliquos retulisse ad regẽ, eode
æstimatos precio. Miratum Tarquinium *qui*
quod tanti faceret, continerent, libris apertis atq
inspectis oracula inuenisse, solutaq; quam exige
bat mercede, libros retinuisse, & arcæ lapide
inclusos, sepositosque in templo Iouis Capito
lin

ni loco ſubterraneo, magna cura cuſtodiri iuſ
ſe, ubi & adſeruatos aiunt ad Cornelium Syllam
q; quo tempore cum incendio Capitolium con=
igraſſet, ſimul perierunt. Suetonius ad Augu=
um usque manſiſſe incolumes, & ſub Baſi Pala=
ni Apollinis cum Martiorum uatum & Bagoes
ymphæ carminibus conditos ſtetiſſe autor eſt.

Præter has ſcriptis celebratas, plures aliæ fue=
unt uatidicæ mulieres, penè apud ſingulas gentes,
 ne quidem à populo Dei abſuerunt. Saulem
nim Pythoniſſam conſuluiſſe legimus, fuitq; præ=
ipua earum autoritas & obſeruantia usque ad
hriſtum, quo exhibito, cum dæmones uicti op=
reßiq; Chriſti uictoris potentia & pulſi fugatiq;
i & efficacia miniſterij Euangelici ſubducerent
ſe atq; euaneſcerent, mox uates illæ à ſuo dere=
ictæ rectore obmutuerunt, ſilueruntq; eo usq;, do=
ec poſt Apoſtolorum tempora deprauatione &
bſcuratione lucis doctrinæ, quæ fulgebat in toto
errarum orbe, nouis occaſionibus datis, noua ra=
ione miſerum genus hominum aggredi, occupare=
ue & exercere ceperunt.

ἐκστάτικοι uocantur, qui uelut rapti extra ſeſe
enſuq; omni & motu priuati, iacent exanimis ſi=
iles, exactisq; aliquot diebus ceu ex profundiſſi=
o expergefacti ſomno, aut à morte reuocati in ui
am, redeunt ad ſeſe, & miras fabulas, mira com=
enta recitant. Antiquitas reuera animas eximi
corpo=

corporibus diuinitus, circumduciq́; ut beatoru
& condemnatorum ſedes, & cœleſtis machin
fabricam, aliaq́; his ſimilia ex hominum conſpect
abdita perluſtrarent, renunciarentq́; quæ uidiſſen
cæteris talium rerum ignaris: moneri etiam doce
riq́; diuinitus de multis ad ſalutem & incolumi-
tatem generis humani pertinentibus, de præmij
iuſtorum, de pœnis impiorum, & pœnarum diffe-
rentijs: deinde confecto curriculo, quem dij con-
ceßiſſent, reponi in ſuos carceres, ſtulto errore d
relationibus & confirmationibus eorum, quibu
tale aliquid acciderat, perſuaſum habuit.

Ex horum fabuloſis narrationibus nata put
figmenta Poetarum de campo Elyſio, de diſtinct
animarum ſedibus, de cruciatibus & torturis im-
piorum, de præſtantum uirorum lœta & ſuau
conuerſatione. Nonnulli phyſica quadam diſpu-
tandi ſubtilitate ad naturam Deorum ἔκστασιν re-
ferunt, & ex his alij aliter. Aliqui enim cum ex-
trinſecus tractos eſſe hauſtosq́; humanos animos,
& ex diuinitate acceptos aut ea delibatos, & nul-
la corporibus neceßitate obſtrictos, libero hæc
minimeq; impedito imperio regere ac gubernare
crederent, eosdem, ſi ardore aliquo inflammaren-
tur atq; incitarentur, ſpretis corporibus, ſua ſpon-
te euolare atq́; excurrere foras, tumq́; ea cernere
quæ intra corporis carceres non conſpicarentur,
putant. Aliquorum ab hac diuerſa fuit opinio, qui
ſenſerunt

...serunt non recedere à corporibus animos, sed ...rta cum his lege coniunctos manere atq; colliga...,ut ea parte, quæ sensum, quæ motum, quæ appe...um habet, nunquam ab actione sint corporis se...gati: altera quæ rationis atq; intelligentiæ par...ceps est, tum uigeant maximè, cum plurimum ...sunt à corpore, liberi sensibus ab omni impediti...e curarum. Hanc igitur partem cum sit com...eta ac referta æterno sensu & mente diuina, ...ortere cognatione animorum diuinorum com...ueri nonnunquam, Sed intentam in res præ...ntes, plurimum curis & cogitationibus indulge..., quæ uitæ necessitatibus seruiant, seq; à societate ...uina disiungere. Rarum quoddam genus esse ...rum animorum, qui se à corpore auocant, quiq; ... diuinarum rerum cognitionem cura omni stu...oq; rapiantur, concitato liberoq; animi non per...isti cum corpore motu. In hoc secessu animi ...sese & seiunctione à corpore, uelut obstupefa...o & attonito ac pene mortuo, cum ita solutus est ...r uacuus, ut ei plane nihil sit cum corpore, ex...tere sese, uim diuinam præcipue ac uigere, at...e hac tum cernere animum uerisimiles causas ...rum futurarum in tota natura, sed acutius & ...quidius multo, quam si corporis organis inhære...t, atq; his ipsis præsagire consequentia & futu...,tum retexere sese, repetendo quæ ab omni æter...tate uersatus cum innumeralibus animis uide...

rit & cognouerit. Falsum est hoc omne & com-
menticium, Quanquã.n.ex Sanctis aliquos spiritu
sancti impulsu hoc modo affectos fuisse legimus
non tamen aut sua ui aut suopte instinctu secedi
mens in sese ceu subducens se à corpore, & in ea
incumbit cogitationes, quas enititur, sed in caren-
tibus luce diuina, quiq; sunt domicilia nõ Spiritu
sancti, sed incesti & mendacis Spiritus, occupan-
tur & fascinantur, infusis ab hoc ipso phantasma-
tibus, à quo & mentes ipsæ perturbantur errori-
bus, & corda furoribus percelluntur, præsertim s
adsit occasio ex habitudine naturæ. Nec infor-
mat mens ex se illa portenta impiarum & obscœ-
narum opinionum, sed uelut illinitur atq; infor-
matur à Diabolo. Quãquã enim rectè inorganic
dicitur, tamen dum in hoc hæret carcere corpori
sine ope & ministerio cerebri & spirituum ani-
malium nullas gignit uel expedit cogitationes pe
sese & sua ui. Quod si quas concipit sine mot
sensuq; antegresso et sine suo quasi annixu, illæ no
ex ipsa oriuntur mente, sed forinsecus accedunt.

Medici ἔκστασιν Melancholiæ speciebus con-
numerant, dicuntq; ex copia & uehementia hu-
moris melancholici, cum inundantis, tum imbuen-
tis atq; immutantis crasin cerebri & spirituum
fieri quendam uelut secessum animæ in sese deme
sumq;, aut intentionem atq; applicationem acrio
rem in aliquam imaginationem, adeò ut & cesse

ipsa

ipsa, seq; amoueat quasi à corporis administratione, uacatura instituto cogitationum operi, & corpus derelictum à gubernatore exanimetur, suasq; etiam obire & exercere functiones desinat, solo cerebro excepto, quod à melancholico humore obsitum stimulatumq;, phantasias fingat ac formet. Cogitationes uero, in quas defigitur atq; inuoluitur, respondere naturæ humoris melancholici. Si enim ea atra bilis, quæ in cerebrum penetrat, ex sanguine sit adusto, aut diluatur sanguine puriore, nasci inde phantasias de rebus lætioribus, conuiuijs, coniunctione & consuetudine cum dijs & præstantibus uiris, obuersariq; animo loca amœna culta & uariè exornata; & perfundi mentem lætitia, atq; opinionem accedere, ut adesse & perfrui rebus cogitatis uideatur. Si ex adusta sit bile, aut cum ea confusa, hanc tetras parere θεωρίας de cædibus, supplicijs, torturis, ustulationibus, uolitatione in aëre, aut transitu per flagrantia loca & ignes, atq; alijs huiusmodi. Si ipsa sola atra bilis in cerebrum irrepat, eam ciere imaginationes de occurrentibus, aut insequentibus, & uitæ periculū intentantibus spectris, alijsue inusitatis & abominandis speciebus, uariariq; has et misceri multipliciter pro commixione temperationeq; atræ bilis cum cæteris humoribus. Vera hæc sunt & recte cogitata. Raro enim fiunt ἐκστάσεις eiusmodi absq; melancholia, Sed non sola eas efficit a-

tra bilis, quantumuis sit mira ui ac penè inexplicabili prædita quantumuis præstantia ingenia, pariat. Non enim noticias de rebus prorsus incognitis, præteritis aut futuris gignere, non phantasias falsas tam concinna ueritatis specie, tot obscuritatis latebris conformare, ac si à summis ingenijs magno exquisita atque efficta essent studio potest, quales ἐκστατικοὺς reduces adferre ac prodere experimur. Nec mens solo adiuta humore melancholico citra opem alterius naturæ intelligentis condit & comminiscitur eas. Nec ipsis ἐκστατικοῖς uita tanto tempore absq; spiratione sufficeret, sed strangularentur suffocato corde, nisi id foueretur, afflatis halitibus frigidiusculis molliter per aliud aliquod uentilabrum, præter pectus & pulmonem, quæ membra talibus ferè quiescunt, Siquidem interclusa modice atq; impedita respiratione mox angi & laborare: deficiente prorsus, subito extingui cor cernimus. Autores sunt, qui affirmant gentes aliquas certis temporum periodis præsagis furoribus ceu morbis epidemijs corripi solitas esse. Et mulieribus Peloponnesijs, Chijs, Bœotijs, maniacos affectus cum diuinatrice præsensione familiares fuisse aliqui scribunt tanquam ἔνδημα νοσήματα. Nota est historia de furore percitis Filiabus Prœti regis Archiuorum. Sed dubium non est uaticinantium furores futurorum præscios, quales Ethnicorum fuerunt, à

Dia-

Diabolo esse, siue sit à natura principium illorum, siue nulla tali habitudine præcedente omne oriatur à Diabolo. Sed ad ἐκστατικοὺς redeo.

Plato in decimo πολιτειῶν Phæreum quendam Pamphilium decem dies integros iacuisse refert inter exanima cæsorum cadauera, biduoq; postquam inde sublatus esset, cum rogo imponeretur reuixisse, & quæ interea peragrarit loca, quæue conspexerit in cœlo terraq; et locis subterraneis, magna cum admiratione commemorasse. Similia de Atheo quodam philosopho in Proconeso Herodotus, de Harmone Clazomenio Plinius, de Soleo Plutarchus integram texens historiam annotauit.

Non exit anima è corporibus ἐκστατικῶν, & circumuolitat hinc inde, mundi angulos perreptans atq; inspiciens diuino ductu, ut censuit Antiquitas, neq; solus melancholicus humor in cerebri ipse corpus ingerens, animam à corporis auocatam gubernatione talibus phantasmatis implicat, nec relicta gubernatione corporis redit in sese, sed texit seriem illarum cogitationum Diabolus, & hanc uariat mira arte & scite, repetitis præteritis, hisq; annexis præsentibus, & aspersis etiam quibusdam admonitionibus de futuris, ne in suspitionem fabularum anilium aut temere cogitatarum ineptiarum ueniant: atq; utens occasionibus, quas τὰ μελαγχόλικα πάθη prebent, eas

ipsas animabus abductis à societate corporis & occupatis insinuat, aut obijcit, inducta simul persuasione, ut se reuera reliquisse corpora & coram spectasse quæ Diabolus effinxit & indidit imagimentur. Corpora uero exanimis similia seu reuera, seu de circumdata ab ipso specie, fouet interea, cordiq; aerem refrigerationi necessarium afflat. Struit enim mirifica in naturis, quibus uenenata & uirulenta dominatur melancholia, occasione illius humoris, & ab ijs quæ ex atræ bilis in cerebrum delatione atq; impreßione incidunt in amentiam, nunquam procul abest.

Facit hæc autem, ut pleraq;, falsa & insolenti imitatione τῶν ὀπτάσεων καὶ ἀποκαλύψεων, *quibus usum ad Prophetas sanctos & Apostolos spiritum sanctum sacræ literæ demonstrant, & usurum ad electa Ecclesiæ membra Ioel propheta uaticinatur, inquiens, Filij uestri uisiones uidebunt. Certat enim ex superbia & ambitione cum uero Deo, insidiatur gloriæ Dei, nec ulla in parte eò uideri uult inferior. Sed secernere* ὁράματα *diuina, à diabolo inspiratis aut offusis, planum est & facilè Ecclesiæ. Illa uel clare perspicueq; menti illucescunt, uel si figuris adumbrantur, ab ipso Spiritu sancto, qui confert dona interpretationis, explanantur, & congruunt perpetuo traditis antea ac diuina autoritate constitutis doctrinæ metis ac regulis de uero Deo & uero Dei cultu, ueraq;*

sunt,

sint, non commenticia: Iis etiam, quibus exhiben-
tur, semper euidentia adiunguntur cœlitus testi-
monia, quæ certo confirmant, non ex ipsis nasci,
aut à natura commoueri ea, sed inijci aut propo-
ni diuinitus. Ita κατ᾽ ἔκστασιν in Actis reuoca-
tur Petrus ab opinione de obseruandis discrimini-
bus ciborum, quæ uisio consentiebat cum prophe-
tijs multo ante prolatis de tota politia Iudaica ab-
olenda. Hæc uero aut inexplicabilibus sunt no-
dis irretita, aut ob lubricam flexibilitatem in om-
nes torqueri sensus possunt, aut falsum statuunt, ut
cunq; se ueritatis specie ostentent & inferant,
perpetuoq; à cœlesti doctrina discedunt ac disso-
nant, & requirunt illi repugnantia uel palàm, uel
occulte aliquo fuco, furoreq; percitis ferè, aut men
te alienatis & captis obliuione sui occurrunt.
Certo enim consilio, nimirum ne cognoscatur &
proferatur cum dolus qui subest, tum autor ipse,
dementat eos Diabolus, quos ad talia ministeria
usurpat, ut prorsus sui nec sint compotes nec
sanari, sed uelut καταδουλωθέντες ea mente agi-
tent, in ea intueantur, quæ Diabolus præformat: ea
proloquantur atq; enuncient, quæ idem ipse sup-
peditat: ex sese nihil faciant, nisi quantum ipse per
mittit.

Meminit & Paulus raptus cuiusdam in terti-
um cœlum, id est, uisionis exhibitæ ex tertio cœlo,
quo eum abditam ex oculis nostris beatorum se-

dem notare existimo, cum hic oculis obtensus, & rotundo definitus ambitu mundus, duobus notis constet & distinctis tractibus, ijsq; orbicularibus, elementari & æthereo. Hoc in loco etsi fatetur se ignorare, utrum excedat è corpore anima, an permanens in sua sede et statione cœlesti luce perfundatur, inquit enim, οἶδα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα ὁ θεὸς οἶδεν: tamen non patrocinatur commentis Ethnicorum de animarum egressu uagisq; oberrationibus, neq; in dubium uocat hoc quod antea asseruimus, non separari animas à corporibus eorum, qui diabolica corripiuntur ἐκστάσει. Vt maxime enim solutas euocarit Deus animas sanctorum prophetarum ex corporibus, traductasq; in cœlum, & diuina completas luce, reposuerit in suos carceres, quod nec inficior, nec affirmo: Diabolo tamen hoc imitari, & compagem animæ cum corpore admirandam, nec cuiquam cognitam dissoluere, exemptis animabus, ac repositis ijsdem dissolutam ante conglutinare rursus atq; compingere impoßibile est.

E genere uel τῶν θεοπροσπλοκῶν uel τῶν ἐκστατικῶν sunt, qui λυκάονες & λυκάνθρωποι nominati, credunt se uerti in lupos & luporum specie pererratis campis grassari in greges pecorum & armenta, obuia quæuis dilaniando: uel

rapere

...ere aliquid, uel uagari circũ sepulchra. Extat ...ud Herodotum locus de Neurorum apud Scy...s conuersione in lupos, quam sibi nullis persua...ri potuisse asseuerationibus ait. λέγονται ὑπὸ ...υθέων καὶ ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ σκυθικῇ κατοι...μένων, ὡς ἔτεος ἑκάστου ἅπαξ τῶν Νευρῶν ...ἕκαστος λύκος γίνεται ὀλίγας ἡμέρας, καὶ αὖθις ...πίσω εἰς τὠυτὸ κατίσταται. Ἐμὲ μὲν νῦν ταῦ...τα λέγοντες οὐ πείθουσι. λέγουσι δὲ οὐδὲν ἧσ...σον, καὶ ὀμνύουσι δὲ λέγοντες. Visa sunt & ...bis fabulosa esse & ridicula, quæ de hac meta...orphosi hominum migrantium in figuram lupo...rum sæpe narrari audiuimus, Sed non prorsus fi...ticia & falsa esse, de certis & exploratis indi...ationibus testium ἀξιοπίστων comperimus, qui ...ccidere tale aliquid proximis à die natali duode...m diebus annuatim per Liuoniam & uicinas re...giones, certo cognouerunt ex confeßionibus pluri...morum, qui ex numero illo propter scelera com...prehensi, & tormentis examinati fuerunt. Sunt ...utem Liuoniensium pars Neuri in extrema ora ...regionis proxime Roxolanos, uocanturq; ueteri ...uocabulo Neruij. Liuonienses Igilliones sunt Pto...lemæo, his propinqui Sudini & Gainldæ, ubi ho...die Curorum regio. Rem ita geri narrant. Ine...untibus diebus, qui proximi natalem Domini se...quuntur, circumit puer altero pede claudus, qui ...a diaboli mancipia, quorum ingens est numerus

conuocat, & sequi iubet, quod si cessant aut cu
ctantur, mox alius uir procerus, flagello ex lor
ferreis ijsq; flexibilibus connexo perpulsos cog
ut procedant propere. Is cedere miseros ade
grauiter dicitur, ut multo tempore uestigia ex u
bicibus reliqua cum magni doloris sensu corpor
uellicent. quamprimum autem accinguntur a
sequendum, mox exui priore specie & lupina in
dui uidentur. Conueniunt aliquot millia. Pra
it dux cum flagello ferreo: sequitur agmen e
rum, qui se luporum specie circumdatos falsa per
suasione credunt. Educti in obuia pecora irru
unt mordicus, & apprehensa dilacerant: rapi
unt quæ possunt: dant et alia damna. Sed homine
attingere aut lædere non illis fas est. Ad flumina
ubi accesserunt, dux flagelli ictu aquas findit, u
dehiscere & discedere uideantur, relicto sicc
tramite, quo transeant. Exactis diebus duode
cim dißipatur agmen rursus, & ad se quisq; de
posita lupi & recepta hominis specie reuertitur.
Mutationis rationem talem esse aiunt. Qui mu-
tantur, conuersione momentanea concidunt subi-
to, ut qui morbo attonito corripiuntur, & iacent
exanimis similes, ac sensu carentibus & uita. Non
abeunt autem nec loco mouentur collapsi, neq; ita
iacentes ulla uestiuntur specie luporum, Sed ca-
daueri. similes euadunt, et ueluti atq; agitati re-
liquæ in ipsis uitæ signa euidentia nulla præbent.
Inde

le persuasio nata eductas è corporibus animas effictæ luporum forma φάσματα immitti, & de ubi peractum hoc est, quod diabolus instituit, mitti in corpora, quod cum fit, uitam illos recuperare. Confirmant hanc persuasionem λυκάονες ii, qui fatentur non detrahi corporibus figuram humanam, neq; accommodari lupinam, sed pelli animas tantum, ut egressæ ex suis carceribus, in lupina corpora inuolent, & ab ijsdem cer tac præstituto tempore circumferantur. Audiuntur, qui se ex uinculis lupi forma ad suos longis itineribus profectos commemorarunt. Hi interrogati, Qui potuerint clauso carcere, & cur dierint, & quomodo latißima & profundißima flumina tranarint, responderunt & euasisse se nihil impedientibus claustris, & rediisse coactos, & flumina uolatu se traijcere, terra currere.

In collegium λυκανθρώπων pertrahi dicuntur, qui cum his uersantur crebro & compotant. fici enim consuetudine horum & compotationibus creduntur. Et quanquam crebro hoc modo afficiuntur, ut uideantur fieri lupi, nunquam tamen in unum colliguntur agmen, nisi ijs diebus quibus dixi. Talibus lusibus delectatur Diabolus, ut misera illa & Dei ignara mancipia sua excruciet etiam in hac uita supplicijs, torturis, excarnificationes corporum & modis alijs. Plurimi enim propter ea, quæ se luporum specie inferre credunt

damna

damna alijs, afficiuntur pœnis publicis. Nec mirmur has diaboli præstigias & machinationes, cu tetriora multo & quæ minus uero consona uideatur, exerceat & perficiat in extremo Septentrione, ubi homines hactenus cultui dæmonum dediti fuerunt. Inter reliquas enim illius ultimæ oræ gentes, Pilappij extremam Scandinauiæ peninsulæ partem ad mare glaciale inhabitant. Hi nec agros colunt, nec ullum animal alunt præter Tarandum quo utuntur pro iumento tempore hyemis, quando congelatæ aquæ constiterunt & omnia obriguerunt frigoribus. Viuunt ex uenatione & piscatione, & coluerunt hactenus pro dijs ligna & lapides. Ituri uenatum aut piscatum, aut aliud aliquid incepturi, præmißis quibusdam adiurationibus suos Deos quos consulunt, tentant loco mouere. Hi si facile sequantur, annuunt instituto & successum promittunt: si renitantur, successus negant: si omnino moueri se loco non patiantur, offensos sese ostendunt. Tales ergo sacrificio placandos existimant, quod in hunc modum instituunt. Tympanum habent æneum, in quo depicta sunt ea quadrupedum auium & piscium genera, quæ ipsis non est difficile consequi. Habent & ranam æneam, ferreæ perticæ annexam, quam in medium Tympani ad perpendiculum defigunt. Postea adiurationibus editis pulsant Tympanum, ad cuius sonitum desilit rana in depictorum animalium

aliquod. Illud animal, cuius effigiem petijt ra- mactant dijs. Caput suspendunt ab arbore, um sacram habent: Reliqua coquunt & amicis bibitis consumunt, seq; illo omnes perfundunt e, cum quo hostia decocta est. Talibus peractis ris succedere, quæ moliuntur & parant, expe- mento sese didicisse aiunt.

Si quis peregrinus cupiat de suorum conditio- certi quid cognoscere, præstant ut intra uigin- uatuor horarum spacium rescisćat, quid cum agatur, uel si trecentis miliaribus absint, hoc do. Incantator postquam usitatis ceremonijs e- atos Deos suos compellauit, subito collabitur exanimatur, quasi extincto illo reuera absce- à corpore anima. Neq; enim aut spiritus in reliquus esse, aut restare cum uita sensus aliquis motus uidetur. Sed ut adsint semper aliqui rtet, qui proiectum & exanime corpus custo- nt, quod cum non fit, dæmones id abripiunt. ris uiginti quatuor elapsis, reuertente spiritu è profundo somno cum gemitu expergiscitur nime corpus, quasi reuocetur in uitam ex mor- ui conciderat. Postea sic restitutus ad inter- ata respondet, & ut fidem faciat percontato- recenset aliquid, quod agnoscat ille & certo t in ædibus suis aut cognatorum fuisse.

Ingens apud eosdem est numerus & ingens po tia spectrorum, quæ uersantur, conuiuantur &

colle-

colloquuntur cum ipsis, neque arceri aut abigi u
la ratione queunt. Cumq; præcipue terreantur
exagitentur à manibus cognatorum post morten
ne id fiat prohibent cadaueribus defoßis & se
pultis sub foco. Hac medicina sola contra Dæ
monum sese uexationes & terriculamenta mun
unt ac tutos præstant. Id enim si faciant, nullæ i
posterum illorum umbræ cõparent amplius: si n
gligant, obuersantium perpetuo cognatorum un
bris turbantur & infestantur. Hoc tempore m
nus est ibi incantationum, quam fuit antea, quo
Sueciæ Rex, ne ijs amplius utãtur, seuerißime pr
hibuit, & quantum potest, curat eos de religio
nostra recte erudiri, quamuis hoc sit difficile, cu
certas non habeant sedes, sed uagentur in sylui
Regiones quas incolunt palustres sunt, nec nisi h
berno tempore peruiæ, quando omnia congela
tur. Pastores ex Finlandia, Nortbotnia, Angerm
nia, Midelpadia, Helsingia & uicinis regionib
hyeme ad eos accedunt, & quos adipiscuntur d
cent orare ac mediocriter institutos baptisan
Dicunt quod si prouectiores ætate baptismum su
cipiant, ij communiter intra septimum aut oct
uum diem à Baptismo moriantur, idq; præcipu
admirabile est. Hæc ex narrationibus hominu
dignißimorum fide recitaui, ut cum hæc conside
ramus, exuscitemus nos ad ardentius & uigilan
tius studium cauendi insidias diaboli, & ad pre
candum

endum ardentius, ut Filius Dei, qui missus est ut destruat opera Diaboli, regat & seruet nos, nec sinat ab ipso auulsos in Diaboli potestatem redigi.

Sed redeo ad Lycaones, quos tunc, cum subito uersi ac prostrati lapsu fiunt exanimes attonitorum instar aut animo delinquentium, constat somno opprimi arctißimo, eoq; detineri diaboli artificio, quousq; aut libuerit ipsi, aut exegerit operis, quod interea in hominis miseri perniciẽ peragit conditio. Vincit sopito sensus, inhibet motum, ac respirationem tollit, aut occultat omnia uitæ argumenta, & ne suffocetur, cordis calorem uel afflatu aeris sufficientis uel leni prorsus & obscuro motu uentilat, aut fascinat astantium oculos, ne quod de respiratione reliquum est, animaduertant. Non excedit è corpore humano anima uere, ut in lupinum commigret diaboli coactione, etsi ex collapsis prosilire interdum lupina specie spectra conspiciuntur. Nec suam corpora formam exuunt aut mutant, sed deuinctis illis somno profundißimo, prorsus ut in ἐκστάσει, animæ non impeditæ aut distractæ ministerio regendi corporis sed ceu in se reuocatæ occupantur phantasmatibus ac ludibrijs effictis & immißis à Diabolo, de ijs rebus, quas interea perficit, cum opinione tali, ut ipsæ de impressa δοκήσει seu phantasia uideantur facere ea, quæ φαντάσματα pingunt & persuadent.

Vera

*Vera narratio est de quodam Lycaone rusti-
co, qui cum apud præfectum suum non procul ab
urbe Rigensi cœnasset, tandem inebriatus sub som-
ni tempus subito è sella decidit supinus in paui-
mentum cæteris spectantibus. Præfectus homo sa-
piens, quod Lycaonem esse statim agnosceret, iu
bet familiam hoc relicto cubitum ire. Postridi
reperitur in agro equus per medium dissectus
coniectura præfecti culpa confertur in eum, qu
pridie exanimatus sub noctẽ, mane reuixerat. du
citur is ergo in carcerẽ et interrogatus mox con
fitetur factum, Ait se ueneficam ignei papilioni
specie circumuolitantem persequutum esse (glo
riantur enim Lycanthropi, quod ad arcendas ue
neficas conducantur) hanc, ut declinaret pericu
lum, sub equo forte ibi pascente se abscondisse: ib
se arrepta falce, dum petit ualidius ueneficam in
tentatum ictum arte eludentem, ex improuiso &
imprudenter discidisse equum. Ad hunc modu
ludunt inter se diaboli de hominum pernicie.
Medici λυκανθρωπίαν ut ἔκστασιν melancholici
affectionibus accensent, quibus ut non refragor
Nam ciere prauam ac maliciosam atram bilem si
milia φαντάσματα & plerumq; μανιακὰς n
turas melancholicas esse res docet: ita siue acce
dat διάθεσις melancholica, siue nulla adsit cre
brius diaboli præstigijs talia, quam solius exube
rantis atræ bilis malicia effici sentio. Nec dubiũ e
phantasij*

ntasijs melancholicis mente errantium sua sem-
r diaboli ληρήματα : *&* *motibus horum atq;*
ectibus suas aspergere multiplici ueneno infe-
s flammas.
Est autem ἔκστασις *diabolica aliud nihil, nisi*
librium diaboli reuocatione ἐκστατικῶν *ad sese*
restitutione, ceu ex morte in uitam conantis ef-
gere opus resuscitationis mortuorum, quod soli-
omnipotentiæ diuinæ opus est diabolo inimita-
e, scilicet ut hoc præstigiarum genere fidem fa-
t his, quæ ecstatici ad sese reuersi enumerant,
omnipotentiæ diuinæ gloriam ac maiestatem
uet & obscuret.
Quid uero de tota θεομαντία *& de his qua-*
or τῶν θεομαντῶν *differentijs sentiẽdum, quid*
rum prædictis, responsis, aut narrationibus tri-
endum sit: ipsa uox diuina decernit. Leuit: 20.
citur, ἀνὴρ ἢ γυνὴ, ὡς ἂν γένηται αὐτῶν ἐγγα-
ρίμυθος ἢ ἐπάοιδος, θανάτῳ θανατούσθω·
ἐν ἀμφότεροι, λίθοις λιθοβολήσετε αὐτοὺς,
οχοι εἰσι. *et ibidem* οὐκ ἐπακολουθήσεται ἐγγα-
ριμύθοις. Deuterono: 18. *atrocißimis uerbis*
ominari dicitur Deus *& odisse eos, qui sua cor-*
ora domiciliorum instar Diabolis *accommodant*
edicantue, aut insidentes alijs dæmones sciscitan-
ur. ἐγγαστρίμυθος *uel ut* Hebræus *textus habet,*
ythonem consulens, βδέλυγμα ἐστὶ τῷ κυρίῳ
τῷ θεῷ σου. Vtrosq; *damnat uox diuina, cum hos*

T qui

qui uolentes dedunt & mancipant ſeſe Diabolo, receptisq́; intra ſeſe immundis ſpiritibus ſponte aut negligentia admißis, fiunt hoſtes Dei, & præcones blaſphemiarum, quas in uerum Deum illi concinnant & euomunt, quo nihil poteſt cogitari horribilius: tum illos qui tales Diaboli miniſtros conſulunt, ſiue futurorum præſcientiam indicationemue occultorum expetant, ſiue opem flagitent atq; auxilium. Et quanquam de obſeßis tantum loquitur textus: tamen includit & cæteros, qui ab obſeßis eò ſolum differunt, quod aliter ſe in illis oſtendit, aliterq́; quæ meditatur promit, quam his. Vult Deus non tantum ne faciamus corpora noſtra ſponte mancipia & domicilia Diaboli, sed etiamne occaſiones illi præbeamus nos adoriundi aut tentandi aditus negligentia uel quacunq; re alia, neue ulla nobis intercedat ſocietas cum addictis Diabolo.

Cum uero hoc præſtare nobis ſit difficile in tanta naturæ imbecillitate, tantaq́; hoſtis aſtutißimi καὶ πανουργοτάτου aſtutia: petamus auxilium à Filio Dei, nosq́; ipſos uerbo Dei, aßidua inuocatione Filij Dei, & Spiritus ſancti ope ita muniamus, & obſepiamus, aditu omni uelut uallo undiquaque præcluſo, ne perfringere hæc ſepta facile & expugnare nos poßit. feramus etiam placide impoſitas nobis ærumnas diuinitus, non fremamus aduerſus Deum, nec impatientia quæramus auxili-

q prohibita, nec curiositate, aut petulantia, scrutamur uel ea, quæ scire nos, aut non refert, aut n licet, aut non expedit, uel ex ijs, à quibus iniri aliquid Deus seuere uetuit.

DE MAGIA.

VIRGILII DE ALECTO carmen, Tibi nomina mille, mille nocendi artes, pulchre pingit Diabolum, qui infinita uarietate, infinita molitur in contumeliam Dei, seductionem pernitiemq; generis humani. Mira lliditate & discrimine multiplici inde usque ab itio imposturas inuexit & obtrusit suas, primo spicienter eleuata autoritate uerbi Dei, mox eoem nouis erroribus sensim & occulte obscurato, ndem prorsus abolito, & animis hominum conersis partim ad creaturas, partim ad sese, non no modo sed uarie nouatis rationibus, oraculis staurátis, hominibus ipsis uel occupatis, uel affla dementatis in suos usus, alijsq; institutis horum milibus, ut nouitate & uarietate captos delinisq; in officio retineret.

Inter hæc Diaboli artificia & ludibria non in imum sibi locum μάγεια & γοήτεια uendicant. Magorum appellatio apud antiquos Persas amlißima fuit & honestißima. Solis enim tribue-

batur ſacerdotibus, quorum & dignitas erat ſumma, & autoritas præcipua. Præerant religioni Perſicæ, ut in populo Dei Leuitæ, & ſacra publica ſoli tractabant ac peragebant, ſtudijsq; ueræ philoſophiæ dediti erant, atq; in his ab ineunte ætate magna cura, fide, & diligentia erudiebantur & exercebantur exemplo Chaldæorum, à quibus Philoſophia ad Perſas permanarat. His religionis conſeruatio, ſapientiæq; Perſicæ explicatio & propagatio, tum antiquorum monumentorum cuſtodia, hiſtoriarumque recentium, & rerum ad Regni ſummam pertinentium notatio deſcriptioq; incumbebat ex antiquo maiorum inſtituto. Ex eo etiam cœtu deligebantur, qui regibus præſto erant in gubernatione, eosq; tum moderabantur monebantq; ſi quid opus eſſet, tum inſtruebant conſilijs. Quantum ualuerint Herodoti hiſtoria docet. Rapiunt Regnum interfecto fratre Cambyſis, quod conficere nunquam potuiſſent, niſi ad regem aditus eis patuiſſet liberrimus, qui cæteris erat interclusus. Nec quiſquam rex Perſarum poterat eſſe, qui non antea Magorum diſciplinam ſcientiamq; percepiſſet.

Et fuiſſe etiam in eo numero uiros naturæ & ſacrarum hiſtoriarum & prophetiarum peritiſſimos, uel inde conijci poteſt, quod momentum locumq; nati Filij Dei ex Prophetijs, quas in illo regno & Babylonico Iſraëlitæ captiuitatis tempor

pore sparserant, stellæ monitu agnoscunt. Quam quidem stellam non casu illuxisse, neq; ex materia physica naturæ ordine inflammata exarsisse, sed accensam diuinitus, ut natiuitatem Filij Dei designaret, ipsosq; deduceret ad locum, in quo erat Christus, intelligunt.

Sed ut fit ubiq; & omni tempore, cum extincta aut attenuata luce cœlestis doctrinæ, commenticia dogmata inualescunt, & diabolicæ euincunt ac radices agunt præstigiæ: sic in illo Regno cum Magi initio deprauassent utramq; doctrinam cœlestem & philosophicam ante & post Danielis cæterorumq; piorum tempora, commentis desumptis ex Chaldæorum libris & ex sese genitis, instituissent nouas religiones, contaminassent Philosophicam anilibus fabulis: cum relicta naturæ uera contemplatione sectarentur & captarent nescio quæ signa & plura comminiscerentur, atq; inde diuinandi artem extruerent, & diabolus his occasionibus tum adiungeret se illis, tum superstitiones & rationes scrutandorum futurorum cumularet, quas pij & sancti in illo populo grauiter reprehendebant ac ꝯdemnabant: factum ut Magorũ nomen à sacerdotibus & philosophis sanioribus deuenerit ad eos, qui fœdera faciunt cum Diabolis, seq; illis obligant quocumque modo, acceptis uicißim talibus sponsionibus ab ipsis, ut uel sponte certa aliqua specie se alligent aut includant Chry-

ſtallis,ſpeculis,annulis, & alijs iſtiusmodi, excitiq;
compareant, uel ſolennibus ritibus uerbisq; con-
ceptis, diris & execrationibus euocati, aſciticia
ſeſe & conſpicua imagine oſtendant, ad quæſitaq;
uel uoce reſpondeant,uel picturis,uel alio modo.

Ethnicis perſuaſum erat,opinione quadam con-
tracta ex reliquis adhuc ueteris & primæ doctri-
næ ueſtigijs, cuilibet homini quamprimum natus
eſſet, ſorte decerni atque adiungi duos genios,
quos δαίμονας *uocabant Græci,eosq; adeſſe ho-*
mini toto uitæ curſu omni momento, & corpore
extincto animam ad Orcum deducere,unumq; ex
his bonum eſſe genium,alterum malum credebant.
Illi quidquid proſpere eueniſſet adſcribebant: Ab
hoc triſtitia noxiaq; oriri & infligi cenſebant. Il-
lum procurare ac promouere, quæ ex re noſtra
eſſent, ac defendere quem in fidem patrociniumq;
que ſuum accepiſſet, atque arcere pericula nocu-
mentaq;, & aduerſari alteri quantum poſſet hor-
tatoremque eſſe & impulſorem ad honeſta ac ſa-
lutaria conſilia,ſtudia & actiones, Vnde ἀπο-
πομπαῖον *eum,* ἀποτροπαῖον, ἀλεξίκακον,
λύσιον,φύξιον, & δαίμονα λύοντα τὰς ἄρας
nominabant: Hunc contra interuertere & eli-
dere res bonas ac ſalutares, calamitates uero &
incommoda tum incutere,tum ſi impenderent,ma-
turare,atq; in capita noſtra cogere ac uelut per
præceps agere, omninoq; ad ſcelera & flagitia
propel-

pellere, indeq; in discrimina uitæ adducere, in subitum præcipitare exitium putabant, Vn- ἀλιτήριον, προστροπαῖον, παλαμναῖον, & δαίμονα κυροῦντα τὰς ἀρὰς nuncupabant. De citantur uersus Græci

ἐσαύη δαίμων ἀνδρί τῷ γινωμένῳ
ἅπαντος ἐστὶ μυστάγωγος τοῦ βίου.

Et sæpe spectra uisa esse & conspici notum est. utum in bello ciuili terruit spectrum. Mario sum est ante mortem, quendam hunc perpetuò rsum auribus occinere ipsius: δεινοῦ ξ κοῖται καὶ ἀποιχομένοιο λέοντος. Constantinus Im- rator Magni Constantini filius ipse narrauit, se eciem quam antea in secundis rebus sæpe lætam disset, tunc cum ægrotaret uidisse mœstam & genti similem. Qua de re eruditi disputarunt isse genium ipsius, qui solitus fuerit ipsum comi- ri. Retentam omnino hanc opinionem conijcio doctrina sanctorum Patrum de discrimine in- r Angelos Bonos & Malos, quorum illi, quod rstiterunt in uera erga Deum et præfinita diui- tus obedientia, retinuerunt attributas ipsis in eatione dotes, & fruuntur Dei conspectu & nsuetudine, suntq; sicut describuntur in Epistola d Hebræos, λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακο- ίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κλη- ρονομεῖν σωτηρίαν: Hi superbo ac contumaci ontemptu uiolarunt obedientiam conditori de-

bitam, & defecerunt à Deo *sua uoluntate libere, nullius impulsu aut coactione.* Ideo *non conserua runt originem suam, sed exuti dotibus & orna mentis summis, ac iusto* Dei *iudicio condemnati & præcipitati de cœlo ad æterna supplicia, fieri ho stes* Dei, *atq; immani* Dei *odio cum deformar summis uiribus* Dei *gloriam, excitatis in* Eccles*i falsis ac blasphemis dogmatibus & hæresibus, his que auctis & dilatatis, tum acerrime oppugnar* Ecclesiam *ceperunt, priuatim quidem moliend exitium aut struendo atq; intentando pericula sin gulis: publice uero crudelitatem excitando, impul su* Tyrannorum, *ut dilacerent* Respub., *ut sæuian in innocentes, ut moueant non necessaria certa mina: & inflammatione inquietorum ingenio rum, ut moueant seditiones & turbent* Respu*blicas.* Contra *hos sancti & casti* Angeli, *uelut i aciem collocati & excubias agentes, perpetuo di micant.* Cumq; *ament gloriam* Dei *& ueram do ctrinam, promouent pia studia, reprimunt* Diabo*lum & serentes falsa dogmata, & impediunt* Ty*rannorum conatus & crudelia consilia.* Priua*tim uero custodiunt regunt & tuentur pios, ar cendo ac summouendo, quæ à* Diabolo *struuntur e intentantur.* Non *diuina uoluntate aut dispensa tione mali angeli hominibus adduntur, sed ipsi se se his adiungunt contra* Dei *uoluntatem, incitat* Dei *& hominum odio, & cupiditate cruciand*

eneris humani, trahendiq; id secũ in æterna sup= licia. Contra machinationes horum uero & co= atus comparata sunt sanctorum Angelorum præ= idia diuinitus. Sed doctrina amissa, ut sæpe di= i, uix tenuis famæ aura de his tantis rebus perma= auit ad Ethnicos, unde nouæ postea opiniones onie cturis consutæ, & ex his mox diabolicæ ido= omaniæ detextæ sunt.

Ex hac ergo opinione distraxerunt τὴν μά= γειαν ἀπὸ τῆς γοητείας. Vocarunt enim μάγει= αν ἐπίκλησιν δαιμόνων, ἀγαθοποιῶν πρὸς ἀγαθοῦ τινὸς σύστασιν. γοήτειαν contra seu μαγγάνειαν ἐπίκλησιν δαιμόνων κακοποιῶν ad lædendos alios seu intentatis illatisq; nocumen= is, seu ijs quibus fruerentur commodis, quæue ex= hiberentur, ereptis aut suppreßis.

Denominatam γοήτειαν existimant ἀπὸ τῶν γοῶν καὶ θρηνῶν περὶ τοὺς τάφους. Circa se= pulchra enim illi hærebant & uolutabantur, no= ctuq; gemitu lamentabili ac tristi noxios se Dæmo nes permouere & excire in subsidiũ opinabantur.

Est igitur μάγεια artificium à Diabolo tra= ditum, quo dæmones moniti aut euocati à confœ= deratis suis (quibus aut deditione sui, aut alio promisso susceptis, certis sese sponsionibus uicißim obstrinxerunt) ijsdem de pactis illis conuentisq;, uel aliqua specie circumdati, uel non apparentes, præstant quæ requirunt, eo usq;, quo usq; uel con=

dixerunt operam confœderatis, uel placet stare promißis, uel Deum indulsurum præuident. Plerumq; uero ante constitutum tempus uiolato ac finito societatis iure, socios illos uel ancipitibus falsisue præstigijs deceptos perdunt, cum per edita mendacia produnt & iudicibus uinciendos necandosq; tradunt, uel ipsi tragico aliquo tristiq; supplicio interemptos abripiunt in æternos cruciatus. Hoc postremum præmiorum genus ferè reddunt illis, in quorum animas & corpora plenum ius habent ac potestatem integram ex deditione: Illo cæteros remunerantur, quibus utuntur ex promisso solius operæ, non animarum & corporum. Cum enim animas Deo prohibente lædere non possint, corpora cruciant. Talis τῆς λυκοφιλίας illius semper est exitus, tali ministros suos mercede donant. Sed ut ante dixi, nec una se omnibus forma fœderis deuinciunt, neq; uno modo requisita præstant, sed alijs aliter. Hinc illa specierum magiæ uarietas & diuersitas, quarum meminerunt historiæ. Magorum .n. aliqui familiares spiritus perpetuo secum circumferunt, alias alijs ergastulis uinctos & conclusos, ut ipsi iactitant, hos Spiritus uetustas πάρεδρους uocauit: Aliqui cum opus est accersunt & alliciunt.

νεκυομάντεια à manibus ex Orco accitis extractisq; futura sciscitatur. νεκυομάντεις, erant uates ipsi, qui sacrificijs solenni ritu institutis & peractis,

ractis, diris atq; execrationibus ab inferis ma=
s educebant, cumq; exiissent ac comparuissent,
rcontabantur, Vnde ψυχαγωγοὶ & ψυχοπομ=
παῖοι hi nominabantur, & opus ipsum ἐπὶ κλη=
ς τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν. Redire enim ritibus
is concitatas allectasq; credebant animas, tum, cũ
anidis & umbratilibus earum imaginibus dæ=
ones induti prosilirent. loca uero ex quibus e=
umpebant νεκυομαντεῖα & ψυχοπομπαῖα,
uod transitum animabus præberent uocabantur.
e animabus defunctorũ, etsi tota Antiquitas Eth=
ca opiniones miras habuit ac diuersas, tamen sa=
ores pleriq; in eo consentiunt, non interire ani=
as cum corporibus, sed solutas uinculis corpo=
um & carcere, manere superstites, oculisq; puri=
ribus non impeditas amplius hoc corporum cœ=
o, contueri omnia ac perspicere, & exactius, quæ
er obtensas uelut nebulas ac sordes corporum
ernoscere & assequi non potuerunt, tunc intelli=
ere ac complecti, certo tamen discrimine.

Imperitiores etiam redire uocatas animas, re=
onsaq; dare interrogatas, & multa quæ euen=
ura essent, monere senserunt. Vtramq; opinio=
em diabolus confirmauit cum oraculis, tum mor=
uorum specie in domibus oberrans, ad sepulchra,
 ijs locis in quibus emergere ac sese sistere ani=
as prouocatas opinio erat, quo hanc consuetudi=
em consulendi manes ratam faceret. Plutarchus
Coraci

Coraci Naxio & pluribus alijs, ab oraculo Del
phico περὶ τῆς ἀφθαρσίας animæ, hoc renuncia
tum memorat, οὐχ ὅσιον ἐστὶ τῆς ψυχῆς κατα
γνῶναι θάνατον, & Lacedæmonijs placaturis ex
iussu oraculi manes Pausaniæ, quem in templo Pal
ladis fame necarant, εἴδωλον eius per ψυχάγω
γον allectum, conspiciendum se exhibuit. Simi
lia multa & ueteres historiæ recitant, & Patrum
memoria accidisse nouimus.

Sed quæ sit animarum separatarum ac super
stitum conditio, quo ferantur, quid agant, quo dif
ferant animæ eorum, qui grauiter constanterq; &
cum uirtute uixerunt, ab illorum animabus, qui s
omni obstrinxerant ac polluerunt scelere, aut i
turpißimo libidinum cœno uolutarunt fœdißime
de his opinionum magna fuit dissensio atq; discre
pantia. Plato animas præstantum uirorum, qu
uel philosophiam excoluissent, uel serijs uirtutu
studijs atq; exercitijs uitam traduxissent, & subij
sent pericula, sustinuissentq; certamina pro de
fensione iusticiæ & pro rebuspub:, Eas (inquam
Plato disputat laxatas atque explicatas corporu
uinculis, recta subuehi in cœlum, doctrina & re
ctè factis uelut alis: Reliquorum qui turpitudi
dediti fuissent ac luxuriæ, omninoq; uitam à uir
tute alienam egissent, seq; multis uariorum uitio
rum sordibus aggrauassent: onere sordium, etian
cum enitantur sursum, reprimi, terræq; affigi, &
uagar

[..]gari circa sepulchra, suasq; deplorare miserias [..]tisper, donec & meritas luant pœnas, & con[..]ctas expient atq; expurgent sordes. Has appa[..]re quandoq; ac conspici, nonnunquam gemitus [..]audiri earundem atq; eiulatus. Plutarchus ex [..]rratione Solei cuiusdam, qui ex lapsu, colluden[..] (ut opinor) diabolo, mortuus, post triduum [..]uixerat, dissimilia Platonicis recitat, Nimirum [..]imas omnes promiscue, cum emigrarunt è cor[..]ribus, bullarum instar humana specie efferri [..]rsum, densumq; & confertum agmen animarum [..]litare in aere, sed dissimiliter. Impollutas enim [..]pidissimo motu, discusso ac superato aere, in [..]nmam cœli arcem, quieti beatorum destinatam, [..]rferri: reliquas pro sordium, quas criminibus [..] uita scelerata sibimetipsis aspersissent ac cu[..]ulassent, discrimine, uarie huc atq; illuc agitari, [..]unc sursum contendere, sed retrahi ac deijci pon[..]re sordium incumbentium, mox in gyros conuol[..] rotarum instar, et complicari inter sese, mutuo[..]ue complexu cohærescere aliquandiu, & rursus [..]uelli: His ἀδράστειαν Iouis & Necessitatis fili[..]m iudicem & uindicem constitutam esse: hanc [..]onsistere in summo loco, prouidereq; ne elabatur [..]liqua, aut pœnas declinet, & decernere de modo [..]œnarum, partiriq; discrimina trifariam, ut eas, [..]uæ uel parum culpæ & uiciorum conflassent, aut [..]aximam earum partem huius uitæ calamitati-

bus

bus exhausissent atq; eluissent, breui leuiq; suppli-
cio afficiendos daret τῇ ποίνῃ: his proximas, qui-
bus ob maiores & impressas altius scelerum sor-
des, acerbiore medicina opus esset & expurgatio-
ne fortiore, traderet purgandas τῇ δίκῃ: Reli-
quas, quæ ita uicijs scaterent, ut elui perpolirię;
difficillime possent, τῇ ἐριννύϊ crudelißime tor-
quendas & excarnificandas commendaret: conti-
nuariq; cruciatus illos & supplicia eo usq;, donec
labes sit extersa omnis atq; extirpata. Communi
persuasione & errore existimatum est inter
Ethnicos, animas cum ex hoc euolassent corpore,
recta in Orcum deferri, ibiq; pro ratione actæ ui-
tæ in certas sedes tranquillas aut supplicijs depu-
tatas collocari, & uel frui lætitia, uel exerceri pœ-
nis ac fatigari supplicijs pro admissorum crimi-
num ratione, nec semel deductis patere reditum
nisi consentientibus id fieret Plutone ac Proserpi-
na, à quibus idcirco, conuenturi animas, prius sa-
crificijs mißionem impetrabant.

Horum similia sunt anilia commenta de Pur-
gatorio, quæ decantari in Ecclesia audiuerunt ma-
iores nostri: Et de oberrantibus defunctorum ma-
nibus peruulgatæ omniumq; tritæ sermonibus &
nulli non ante formidatæ fabellæ: quarum fidem
auxit diabolus, ut receptum funebrium ceremoni-
arum usum & idolatricam celebrãdarum pro de-
functis missarum consuetudinem stabiliret. No-
no-

ox diuina docet, non extingui animas cum corporibus, sed separari ac manere superstites, et electas transferri in Paradisum, id est, locum beatis comparatum, ut fruantur leticia æterna: impias relegari & detrudi in infernum, id est, condemnatorum sedem, ut experiantur & subeant statuta ipsis supplicia & cruciatus, etsi ubi illæ sint sedes non demonstrat. Verum si sunt aliquid, ut sunt, alicubi ut sint necesse est. Nec disiunctæ semel à corporibus, et collocatæ in definitas sedes redeũt, si reuocentur magorum obtestationibus aut adiurationibus, ut persuasum erat Ethnicis, sed asciticia illarum imagine ostentant Dæmones. Non Samuelis reuertitur anima à Pythonissa iussu Saulis excitata: Iustorum enim animæ in manu Domini sunt. Quare retrahere & producere eas, cum uult Diabolus, nequit, sed illius specie ipse comparet, & prædicta à Samuele antea repetit. Ergo νεκυομάντεις non à mortuis ipsis, sed Dæmonibus illorum habitu uestitis, responsa accipiebant, quæ si illi integris & expreßis mortuorum corporibus conspicerentur, νεκυομάντειαι: si tenues, obscuras, & euanidas sibi circumfunderent umbras, σκιομάντειαι nominabantur.

Ritibus his utebantur. Aras quæ plerumq; geminæ erant & pares, nigris ornabant uittis aut cæruleis, & cupresso: cumq; pecudes confodissent, spiran-

ſpirantem adhuc cruorem in effuſam ſpargebant terram, uinumq́; lac & mel miſcebant, poſtea cæſæ uictimæ uiſcera ter circum aras geſtabant igne accenſo. Hoc ritu commoueri ex imo animas, produciq́; arbitrabantur. cumq́; manes placarent pocula libabant, rogumq́; & ſepulchrum uino, ſed inuerſa manu conſpergebant, & nigras immolabant uictimas, quarum uiſcera oleo rigata conijciebant in ignem, incenſis lignis ſterilibus, quæ è ſepulchris eruta eſſe oportebat: ſacra uero nocti peragebant, uel in meridie, uel die decreſcente. Fugere enim mane aduentantem ſolem credebantur manes. Inualuerat autem hæc conſuetudo apud Ethnicos adeo, ut Romani annuatim ter, poſtridi Vulcanalia, & ante ſexto Idus Nouembris, & ante tertio Nonas Octobris, Diti & Proſerpinæ in campo Martio, ubi aram Dijs manibus in loco abdito ſubter terram effoſſo ſtatuerant: uictimis epulis, thure & mero ſacrificarent, & decreta facerent de rituum illorum conſeruatione, & atr die manibus parentare, ne infeſti redderētur pro hiberent: deniq; ſi non rite adminiſtrata, uel e leuibus cauſis intermiſſa eſſent, ſecundo tertioq́ inſtaurari ea ac refici uellent. Inſtituiſſe hæc ſacra Sibyllam Cumæam ferunt.

Verrius Flaccus, ut Plinius ſcribit, autores po ſuit, quibus credat in oppugnationibus urbium ſo litos Romanos ante omnia euocare per ſacerdote

Deum

Deum, in cuius tutela oppidum esset, eiq; uiso eundem apud ipsos locum cultumq;, aut etiam ampliorem deferre ac promittere: Ideoq; occultatum magna industria tutelarem Deum urbis Romæ, ne quid simile, si in obsidionis pericula urbs adduceretur, tentarent hostes. Fueruntq; νεκυομαντεῖα non multo pauciora oraculis. Homerus Cimmerium ad Auernum Campaniæ lacum celebrat, quod Vlysses adijt, ut Tyresiam uatem de reliquo consuleret itinere. Homerum imitatus Vergilius, idem in suo Ænea repetit. Simile posterioribus seculis Roma habuit ad locum cognominatum Tarentum iuxta ripas Tiberis. Thesprotium ad Aorrhum Orpheus notum fecit. In eo enim cantu flexis ac permulsis dijs manibus, Eurydicæ coniugi reditum ad superos impetrasse creditum fuit, sed retractam fabulãtur, quod cõtinere sese, ne ad insequentem respiceret, ut fuerat iussus, non potuisset præ amoris impatientia & desiderio.

Heraclæum ex historia Pausaniæ Spartiatæ innotuit, cui eo in loco, cum sacra perageret, deprecaturus, & placaturus manes Cleonicæ uirginis Byzantiæ, (quam ui à patre abductam & noctu ingressam in conclaue ignorans interfecerat, cum subito expergefactus strui sibi insidias suspicaretur) huic ergo εἴδωλον uirginis obiectũ respõdit, fore ut breui Spartam reuersus à malis omnibus liberaretur. Dormienti.n. totas noctes imago pu-

ellæ obuersari, & hunc occinere uersum uisa est, στεῖχε δίκης ἆσσον, μάλα τοὶ κακὸν ἄνδρασιν ὕβρις. *huic præmonitioni respondit euentus.* Mox *enim, ubiredijsset in patriam, cum conuictum eum de conspirationibus initis in patriæ perniciem cũ barbaris, ciues comprehendere & mulctare statuissent, atq; ipse uitaturus periculum in templum* Palladis Chalcedoniæ *sese proripuisset: conclusus in eo ac circumsessus fame contabuit.* Eundem *uersum* Antonino Baßiano Caracallæ ψυχαγωγοῦντι *repetiuit spectrum obiectum specie* Commodi Im*peratoris.* Apud Lucanum Erichtone *uenefica* Thessala *mortuum euocat, qui* Sexto Pompeio *exitum* Pharsalicæ *pugnæ denunciat.* Habuit & Phygalia Arcadiæ *ciuitas* ψυχαγωγοὺς, *à quibus sciscitari occulta & futura usitatum fuit.*

Aristoteles *narrat inter* Æolias *iuxta* Italiam *Insulas,* Liparam *tumulum habuisse ampla ac profunda* Voragine *hiantem, ad quem tuto noctu non accederetur, & ex quo* Cymbalorum *sonitus boatusq;* Crotalorum, *cum insolitis atq; inconditis cachinnis exaudirentur.* Eo *aliquando acceßisse iuuenem ebrium & ad specum obdormiuisse, ibique tertio post die à quæritantibus repertum ac pro mortuo sublatum esse: Cumq; paratis exequijs funus efferendum esset, subito experrectum, quæ uidisset, quæq; perpessus esset magna cum admiratione commemorasse.* Est & in Islandia mons

Hecla,

ecla, qui immanis barathri, uel inferni potius profunditate terribilis eiulantium miserabili & lamentabili ploratu personat, ut uoces plorantium circumquaq; ad interuallum magni miliaris exaudiantur. Circumuolitant hunc coruorum & uulturum nigerrima agmina, quæ nidulari ibidem ab incolis existimantur. Erumpunt & ex eodem monte fontes duo, quorum alter aquarum frigiditate, alter feruore intollerabilis excedit omnem elementarem uim. Vulgus incolarum descensum esse per uoraginem illam ad inferos persuasum habet inde, quod fere cum prælia committuntur alibi in quacunq; parte orbis terrarum aut cædes fiũt cruentæ, commoueri horrendos circum circa tumultus & excitari clamores atq; eiulatus ingentes longa experientia didicerunt.

Nec uero soli Ethnici dæmones inuolutos mortuorum umbris consuluerunt, quos cum nescirent Deum, minus mirum est uarios exquirendæ uoluntatis diuinæ, placandorumq; numinum, & explorandorum futurorum modos excogitasse, Sed & in populum Dei furor ille peruasit, ut de Saule legimus, & usq; ad hæc nostra tempora in eo perdurauit cœtu, qui nomen sibi & titulum sanctæ Ecclesiæ uendicauit. Vsitatißimam fuisse superioribus annis consuetudinem accersendorum & interrogandorũ manium maiores norunt, & de illa

re peculiaria & magna uolumina conſcripta, eademq́; in quibusdam ſcholis publice propoſita multi meminerunt. Hunc furorem procul fugiamus & execremur, omnemq́; conſociationem cum Diabolis ipſis, uel miniſtris eorum quibuscunq́; abominemur, ne uel polluamur conſuetudine eorum, uel decepti ijsdem fœderibus implicemur. Nec uel oſcitantia & ſecuritate, uel ſpontanea malicia nos in Diaboli retia conijciamus, ex quibus nos Filius Dei Dominus noſter Ieſus Chriſtus triſtiſsimis & longe maioribus, quam quos ulla hominum cogitatio æſtimare poteſt, cruciatibus ſemel eripuit, illumq́; ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα noſtrum petamus, ut regat & cuſtodiat corda noſtra. Agamus etiam ardentes Deo gratias, quod reſtituta luce purioris doctrinæ inuectas à Diabolo in Eccleſiam præſtigias hoc poſtremo mundi ſeculo diſcuſsit ac depulit, & corda accendit noſtra, ut has agnitas procul fugere poſsimus, ac precemur ne hanc lucem nouis obrui ſinat ac deleri impoſturis.

Diſerte prohibet uox diuina quærere ueritatem à mortuis. Deuteronomij 18. dicitur. Non inueniatur in te conſulens mortuos, qui hoc facit, eſt βδέλυγμα Deo ſuo, id eſt, talis res, quam odit & abominatur Deus, et propter quam abijcit hominem in æternam damnationem.

Etiam non uult nos Deus expectare patefactiones aliquas à mortuis, ſed niti et inſiſtere illi uerbo,

[...]bo, in quo & ſeſe, et ſuam uoluntatem expreßit atque expoſuit nobis. Chriſtus clare abducit animos à patefactionum expectatione, & ad uocem Euangelij ſonantem in miniſterio conuertit, cum inquit, Habent Moſen & Prophetas. Eos conſuli cum conſcientijs anxijs & perturbatis conſolatione, dubijs informatione & explicatione opus eſt, & in hoc animos acquieſcere uult, non ſcrutari ulterius abſtruſa ab oculis noſtris & recondita, aut non ad nos pertinentia.

Annumerantur Magiæ ſpeciebus et hæ diuinationes λεκανομάντεια, γαστρομάντεια, κατοπτρομάντεια, κρυσταλλομάντεια, δακτυλιομάντεια, ὀνυμάντεια, ὑδρομάντεια, ἀερομάντεια, & ſimiles. Petuntur enim ex ijs notis figurisue, quas dæmones in certis ſubiectis uel conſpicua ſpecie incluſi illis, uel nuſquam apparentes efformant ac uelut pingunt, alioue modo exprimūt, tum, cum ea magi conſiderant & obſeruant, accepturi indē reſponſa ad interrogata. Nec cernuntur aut intelliguntur artificioſe conformatæ notæ illæ, niſi ab his ſolis, à quibus conſpici eas uult: cæterorū ſenſus effaſcinat, ut nihil eorum, quæ fiunt, animaduertant. Quandoq; ne quidem à magis ipſis, quibus donum intellectus & interpretationis illarum præſtigiarum tributum eſt, deprehenduntur.

λεκανομάντεια Aßyrijs, Chaldæis, & Ægy-

ptijs

ptijs in usu fuit. In peluim aqua repletam imponebantur aureæ & argenteæ laminæ, lapidesq; preciosi characteribus certis signati, & postquam consueta essent uerba pronunciata, quibus dæmon aduocabatur, proferebatur quæstio. his peractis tenuis atq; exilis uox instar sibili ex aquis emergebat, referebatq;, quæ exposcebat quæstio.

γαστρομάντεια *hoc differebat à priore, quod non uoce, sed picturis responsa expediebat. statuebantur uasa uitrea, rotunda, aquis conferta limpidißimis, & circum collocabantur accensi cerei, cumq; euocatio dæmonis occulto murmure absoluta & quæstio recitata esset, adhibebatur puer impollutus, aut mulier prægnans, quæ uitra accurate diligenterq; intueretur ac circumspiceret, rogaretq;, imperaret, & flagitaret responsa. Ea tandem imaginibus, quæ per tersam politamque speculorum superficiem ex aquis quadam* διακλάσει *refulgebant, Diabolus exprimebat. Fuit autem & est nunc quoque alicubi apud prophanos usitata ualde* ἡ τῶν ἀδιαφθόρων παίδων ἐπόπτευσις. *hanc requisiuisse Diabolum certum est, non quod delectetur castitate, sed ut castos & innocentes animos natura pollutos ac prophanatos in suos usus ac ministeria sua præparet atq; expediat, quorum simplex ætas & improuida prius in laqueos cadit & irretitur, quam cauere discat.*

κατο-

κατοπτρομάντεια ex nitidis tersisq; diuinat speculis, in quibus quæsitarum rerum imagines effictæ redditæue à Diabolo renitere uidentur. Vsus ea Didius Iulianus Imperator, & pleraque Diaboli monitu præuidisse, quæ acciderunt scribitur. Pausanias meminit fontis cuiusdam, qui fuit Patris Achaicis ante Cereris Templum. In eum quando qui ex morbis de uita periclitabantur, speculum tenui alligatum funiculo immittebant, seq; contemplabantur: si effigiem cadaueris conspexissent, extinguebantur: si hominis uiui & ualentis, conualescebant & sanitatem recuperabant.

κρυσταλλομάντεια ex Chrystallis fabrefactis atq; expolitis, uel etiam obsessis à Diabolo, (in plerisq; enim minuta specie aliàs rei alterius conditus delitescit) depictas notas atq; figuras euentuum ac rerum inquisitarum quasi diuinans renunciat. Ex annulis uel ad certos cœli positus conflatis, uel fascinis Diabolicis consecratis, uel ab ipsis dæmonibus occupatis, δακτυλιομάντεια uaticinatur. Talem fuisse credo annulum Gygis Lydorum regis, cuius palàm quotiescunq; in palmam conuertisset, à nullo uidebatur, ipse uidebat omnia, & eiusdem beneficio reginæ stuprum intulit, ac Candaule rege sublato, regnum rapuit.

ὀνυμάντεια fiebat oleo & fuligine in unguem

pueri alicuius impolluti illitis, ſoliq; obuerſis. co
fici enim ex mixtione olei fuliginis & radioru
ſolarium imagines rerum expetitarum opinio
rat, quas tamen formabat impoſtor diabolus, ue
ſabatq; ante oculos, ut ex hac mixtura in ungu
reddi ac refulgere uiderentur.

ὑδρομάντεια uarijs exercebatur modis. Im
plebatur cyathus aqua, annulusq; filo ſuſpenſus e
digito librabatur in aquam, atq; ita conceptis uer
bis poſcebatur declaratio uel cõfirmatio rei qua
ſitæ. ſi quod proponebatur uerum erat, annulus ſu
nutu, non impulſus, feriebat cyathum conſtituti
ictibus. Hac uſum Numam Pompilium, et euocato
in aquam Deos conſuluiſſe ferunt. Vel conijcieban
tur in aquam quietam lapilli tres, & obſeruaban
tur gyri ad ambitum corporis continentis diffuſi
trifariamq; mixti inter ſe atq; impliciti. Ex his u
geomantia erui ueritatem poſſe perſuaſio uulg
obtinuerat. Fiebant & Hydromanticæ diuinatio
nes ex impreſſionibus aqueis aquarumq; fluxibu
& refluxibus, exundationibus, defluxibus & dimi-
nutionibus, tempeſtatibus, coloribus, & imagini-
bus, que in aquis refulgebant. Varro annotauit pu-
erum quendam in aqua effigiem conſpexiſſe, quæ
quinquaginta uerſibus omnem Mithridatici belli
euentum expreſſerit.

Huius generis ſunt illa Ethnicorum oracula,
quæ ex aquis petebantur. Non procul ab Epidam-

no,

n,Laconum oppido, fuit Iunonis uocata palus, in
quam placentæ frumentaceæ iniectæ, signa dabant
secundorum uel aduersorum euentuum. Si .n. acce=
ptas mersasq; placentas palus retinuisset, prospe=
ra: Si innatantes non admisisset, sed uelut indigna=
ta reiecisset, tristia portendi experientia docue=
rat. Aliud fuit oraculum Apollinis Thyrxei pro=
xime Cyaneas ad Lycum. In fontem.n.qui templo
uicinus erat, si quis præfatis precibus intuebatur,
quæcumq; requirebat cognoscebat. Mirum quid=
dam & de fonte Paliscorum in Sicilia commemo=
rat Aristoteles, ad quem iuraturi, si accessissent,
eaq; quæ iureiurando affirmare uoluissent, inscri=
pta tabulis & obsignata in fontem deiecissent: flui=
tabant tabulæ nec mergebantur, quando uera con=
tinebant: si falsa haberēt doloue malo structa, mox
subsidebant delatæ ad fundum, flammaq; exiliens
periurum correptum exurebat.

ἀεϱομάντεια uel spectrorum, quæ in aere ap=
parebant, monitu futura edicebat, uel aliter augu=
rabatur. Conuoluta mappa imponebatur capiti, in
hanc cyathus aqua plenus statuebatur, leuiq; su=
surro quod exigebatur recensebatur. Ad ea si uer=
ba aqua cyathi efferbuisset: approbari confirma=
riq;, quæ inquisita erant censebantur. Sed enume=
rationem artium Diabolicarum permitto illis, qui
eas & norunt, & artificis ac magistri sui opera,

ductu & consilio exercent perpetua sua plurim-
rumq; aliorum cum pernicie, quos in societat-
immanium suorum scelerum adducunt. Harum n-
mini cum quod in historijs annotatas reperi, tum
ab antiquis etiam usurpatas fuisse, non recens e-
cogitatas constaret, etsi præter has nimis multæ
totum irrepserunt Christianum orbem, auto-
Diabolo, ministris his, qui uocati sunt νεκυομά-
τεις introductæ.

Quando exerceri primum cœperit portent-
sum hoc Diaboli artificium atq; exitiosum gen-
ri humano, ut plæraq; Diabolica, non constat. V-
guisse ante diluuium, & quanquam cum ipso gene-
re humano obrutum fuerit strangulatũq; aquis di-
luuij, tamen paulò post uiuo adhuc Noha repullu-
lasse, moxq; eo sublato in maximam partem gene-
ris humani sese dilatasse atq; extendisse, antiqu-
testantur historiarum annotata. Græci prodide-
runt in Perside natum autore Zoroastre, atq; ind-
in Græciam importatum ab Osthane quodam, qu-
comitatus Xerxem semina eius obiter sparserit
infecto quacumque commeauerit mundo illustra-
tum tandem atque absolutum à Democrito, qui in-
tegris id uoluminibus ex disciplina Apollonicæ,
Captidenis & Dardani Phœnicum explicauit.
Quicunque id genuerint & factitarint primum,
apud Aßyrios, Chaldæos, Persas & Ægyptios plus
cultum fuisse atque celebratum, quam ullas gentes
alias.

-as, & patre Diabolo natum certum est, cui nihil
-iori fuit studio unquam, nihil prius aut poste-
-s, quàm ut quibuscunq; posset rationibus à Deo
 uera naturæ contemplatione homines deiectos
-; abstractos suis irretiret imposturis. Et pro-
-ferat eo usq; uanitas magiæ, ut eam sapientio-
 Ethnici etiam odissent, atque execrarentur.
-mnatur autem & interdicitur seuerissimo Dei
-cto inter diuinationes huius generis cæteras.
-n inueniatur in te ducens filium aut filiam in
-em, diuinans diuinationem, obseruans dies, non
-inans ex sortibus, non incantans aut exercens
-estigias diabolicas, non consulens Pythonem, non
-errogans mortuos, quia abominatio est Domino
-nis faciens hæc.
 Vox Mecaseph & magos & incantatores de-
-tat, cognatæ enim sunt artes magia & incanta-
-nes. uocantur etiam utriq; Melahesim alibi in
-ris sacris, quæ uox est à uerbo lahas, id est, su-
-rauit, quod occulto murmure, & recitatione
-tarum adiurationum uelut per susurrum, uel
-n obuersantibus sibi aliqua specie colloqueban-
- dæmonibus, uel exequutionem flagitabant con-
-mationemq; operum, quæ intendebant. Duo-
- artificiorum generibus omni tempore Dia-
-lus cum petiuit atq; oppugnauit Dei gloriam,
-n perficere studuit in genere humano, ut huic
-iperetur conspectus & usura patefactæ uerita-
tis ac

tis ac ueri Dei *agnitio: excuterentur diuina m*
data de ueris cultibus Dei *& de rite administr*
dis ceremonijs diuinis: & adimeretur usus leg
mus rerum creatarum. Vnum *est* κακοζηλ
seu falsa & fuco instructa ac præstigijs imita
actionum effectionumq; diuinarum. Alterum
uel doctrinæ diuinitus patefactæ, atq; additor
huic Sacramentorum, uel artium ex naturæ c
templatione ac destinato usu extructarum, uel
rum conditarum diuinitus calumniosa ac diu
uoluntati contraria deprauatio, aut in abus
prohibitum à Deo *conuersio.* Estq; *sui similis s*
per, & sunt ipsius τὰ μὲν ἀδικήματα και
τὰ δὲ σοφίσματα ἀρχαῖα, *sicut de* Lacedæ
nijs dictum est. Actionum *diuinarum seu* ἐνεργ
μάτων *aliæ uniuersim ad totam rerum natur*
pertinent & in genere humano promiscue ad
trosq; tam impios et extra Ecclesiam *positos, qu*
electos & renatos, quos usitatè uniuersales
cant: Aliæ *ad solam* Ecclesiam *pertinent, quibu*
solis electis & fide seu fiducia filij Dei Iesu Chr
conuersis ad Deum *efficax* Deus *confert & dist*
buit credentibus χαρίσματα, διακονίας κ
ἐνεργήματα *Spiritus Sancti, effuso per filium s*
ritu sancto in corda credentium. Vtriusq; *ge*
ris uarietas admiranda & imperscrutabilis hu
no ingenio. Prioris *generis sunt, creatio reru*
& harum conseruatio, destructio item & insta
rat

cio, fœcunditas terræ fundentis ubertatem fru-
m fructuumq;, salubres tempestates, constitutio-
Imperiorum, & horum euersorum translati-
s, quæque sunt istiusmodi. Alterius generis
t, primum tota hominis in uera conuersione ad
um uiuificatio et renouatio ad uitam æternam,
non tantum conseruatur hominis substantia in
r uita, sed etiam per filium Dei Iesum Christum
Spiritum Sanctum inchoatur in eo noua & æ-
na lux & iusticia. Secundo illæ χαρισμά-
ν differentiæ de quibus Paulus ad Chorinthios
cionatur. λόγος σοφίας, λόγος γνώσεως,
ις, χάρισμα ἰαμάτων, ἐνέργημα δυνάμε-
, προφήτεια, διάκρισις πνευμάτων, γένη
ωσσῶν, ἑρμήνεια γλωσσῶν. Et plura alia. Vbi
s gradus constituit Paulus harum actionum
i in credentibus efficacium, cum inquit: διαιρέ-
ς χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. δι-
ρέσεις διακονιῶν εἰσὶ, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος.
ιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶ, ὁ δὲ αὐτός ἐστι θε-
ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Et addit
ulus ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύ-
τος πρὸς τὸ συμφέρον. Item, πάντα ταῦ-
ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα διαιροῦν
α ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. Sunt autem χα-
ματα, ut scientia interpretationis scriptura-
n, cognitio linguarum, donum medicationis, id
, industria & fœlicitas in medicando. διακο-
νοίας

νοῖαι sunt munerum & officiorum gradus ac di-
stinctiones, ut Apostolici muneris alia est digni-
alia Prophetici, alia Euangelistæ, alia Pasto-
alia Doctoris. ἐνεργήματα sunt δυνάμεων ef-
caciæ, ut potestas & uis reuocandi mortuos ad
tam, eijciendi dæmones, restituendi claudos, cæc
surdos solo uerbo. De ijsdem ad Ephesios
quit, ἑνὶ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ
μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ χριστοῦ. Huc pertin
etiam illæ peculiares φανερώσεις & ἐπιφάνει
quibus ostendisse se Deum patribus sanctis, & c
bis conuersatum esse atq; colloquutum sacræ li
ræ docent.

Harum actionum insidiosa & præstigijs ad f
sam speciem composita imitatione Diabolus mi
fice imposuit humano generi. χρησμοὶ enim
θεομάντειαι quid sunt aliud, quàm falsa imita
huius admirandi operis Dei, quo sese communic
& exhibet credentibus & electis, in hac uita,
gubernat hos instructos magna admirandoru
donorum uarietate, ut præscientia futurorum,
telligentia doctrinæ sacræ, potestate atq; effica
edendi miracula & alijs istiusmodi. Sic ἐπῳδ
& incantationes, quibus aut mutari cursus na
ræ, aut uis noua rebus creatis imprimi falso cre
tur, quid sunt aliud, quam imitatio falsa creati
nis, uel irrisio potius, qua tribuitur uerbis aut uo
hominis prolatis, aut sculptis scriptisue δύναμ

ἐνεργη

ϱγικὴ & ea quidem omnipotens ac diuina.
Doctrina diuinitus tradita præceptionibus le=
diuinæ & Euangelio comprehenditur. Lex est
rna & immota sapientia & regula iusticiæ in
, discernens recta & non recta, & horribili=
irascens contumacibus seu denuncians horren=
 iram aduersus contumaciam, repugnantem
c ordini in Deo, & patefacta est hominibus in
atione, ut ita dicam, Digito Dei inscripta ac
t consignata in mentes hominum, & postea sæ=
repetita ac declarata uoce diuina, ut sciamus,
d sit Deus & qualis sit, obligans omnes crea=
s rationales & postulans ut omnes sint con=
mes Deo, ac damnans & destruens omnes non
formes Deo, nisi fiat remißio & reconciliatio
pter filium mediatorem. De hac dicit Pau=
loquens de Ethnicis. τὸ γνωςὸν τοῦ θεοῦ φα=
ὸν ὅστιν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανέ=
ε. Item, οἵ τινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ
ου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμ=
ρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως. Nascitur
n nobiscum aliqua noticia legis diuinæ ex insi=
rima luce reliqua, quanquam obscura & lan=
da, noticia tamen, ostendens τὸ δικαίωμα θεοῦ
t Paulus nominat. Quare & Plato in hanc
entiam præclare dixit, θεὸν ἑαυτὸν παράδειγ=
 πεθεικέναι, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀρετὴν
ὁμοίωσιν τινα εἶναι. Euangelium est explica=
tio

tio ac declaratio illius arcani & admirandi d
creti de generis humani instauratione & ad uita
æternam renouatione, quæ homini sauciato lap
primorum parentum ac polluto peccatis atque
norma iusticiæ diuinæ in lege expressa aberran
& propterea abiecto à deo & uoce legis conde
nato ad æterna supplicia, offert & promittit
pem liberationem & defensionem à filio Dei, gr
tuitam remissionem peccatorum, reconciliation
cum Deo & acceptationem ad iusticiam & uita
æternam, donationem gratuitam obedientiæ
meriti seu iusticiæ filij Dei imputandæ ipsi ad i
stitiam, auxilium Spiritus Sancti, gratis ex me
misericordia propter solum meritum filij Dei, ta
tum ut credat sibi hæc bona uere contingere pr
pter Iesum Christum gratis. Huius decreti cog
tionem non ex insitis natura notionibus assumim
neq; intelligentiæ nostræ uiribus prehendimus
percipimus, sed ex ea doctrina, quam sua uoce
lius Dei ex arcano sinu æterni patris deprompt
protulit ac communicauit Ecclesiæ, ductu Spiri
Sancti haurimus, & intellectam atq; acceptam
de nobis applicamus. Hæc doctrina quanqua
pronunciat homines recipi in gratiam propter
lium Dei sine suo aliquo merito, tamen non abol
sed stabilit legem, sicut Christus inquit, Non ue
soluere sed implere legem, & Paulus sæpè ide
repetit. Ideo promittit Spiritum Sanctum, ut

homine

minem conuersum ad Deum uera fiducia filij
i Mediatoris, quam accendit in cordibus nostris
r uerbum, & ereptum ex morte uiuificet, &
deatur uulneribus nostris, & opituletur imbe-
litati restitutis paulatim ac roboratis uiribus,
æ ex peccati uulnere languent, atq; inchoet eam
in lege Dei uirium & actionum omnium congru
tiam & conformitatem, quæ consummabitur in
æternitate, cum erit Deus omnia in omnibus.
ramq; doctrinam, quot modis & quibus artifi-
s inde usq; ab initio oppugnarit Diabolus, uel
ntemptu eius excitato, uel tota extincta, aut sal-
n præstigijs obscurata, aut deprauata sophisma-
us, aut translata ad abusum, uel contrarijs de-
etis editis, uel impulsis hominibus contra nor-
am præscriptam, aut à uero Deo et uero usu præ
riptorum rituum, qui commonefactionis & ex-
andæ atq; exercendæ fidei & inuocationis cau-
instituti erant, conuersis ad ficticia numina &
bratilem sine uerbo administrationem ceremo-
urum, longum esset enumerare. Deniq; reli-
iones Ethnicæ omnes, & postea in Ecclesiam in-
ctæ deprauationes atq; abusus multiplices, quid
nt aliud, quàm aut deprauationes aut abusus,
mq; his impiæ & falsæ imitationes ueræ & di-
nitus traditæ religionis? Solo uerbo condidit
eus mundum ex nihilo. Solo uerbo Christus &
postoli reddunt uitam mortuis, integritatem mu-

tilis, claudis, paralyticis, uiſum cæcis, auditum ſu
dis. Solo uerbo uel mutant uel adaugent res na
centes Chriſtus Prophetæ & Apoſtoli. Hæc Dia
bolus arte præſtigiatrice imitaturus, perſuaſit cre
dulis & miſeris hominibus dementatis prius impo
ſturarum faſcino, et uerbis ipſis δύναμιν ςυζ
γητικὴν ineſſe & φυσικὴν & ex his arte & le
ge conueniente recitatis nouam uim exilire in ea
res, ad quas pronunciarentur, crederent. Hin
incantationum ludibria extructa atq; artificia
quæ horribilibus & uerbi diuini & rerum condi
tarum conſtant abuſibus. Inde natæ & in Eccle
ſiam introductæ conſecrationes impiæ, & prorſu
magicæ aquæ, ignis, ſalis, olei & aliarum rerum
Inde profecta perſuaſio, quæ Idolomaniæ Pontifi
ciæ caput & neruus eſt potentiæ, de conuerſion
panis ad pronunciationem uerborum in ſubſtanti
tiam corporis Chriſti, quam κατὰ μεταποίησιν
alij ſeu μεταβολὴν, id eſt, ſimplicem conuerſio
nem phyſicam, alij κατὰ μετουσίαν ſeu μετα
ςοιχείωσιν ſuccedente ſcilicet in locum euaneſ
centis ſubſtantiæ panis, ſubſtantia corporis Chriſti
induentis accidentia panis, quæ remanent, fieri
contenderunt horribili furore & cæcitate. Omit-
to abuſus creaturarum & artium ac diſciplina-
rum phyſicarum ac mathematicarum, quibus effi-
ctas atq; adornatas ad operum diuinorum quan-
dam repreſentationem impoſturas pinxit, & in ad-
mirationem

rationem apud fascinatos superstitione addu-
. de singulis enim tunc differemus, cum quas to-
de rerum natura doctrinæ astronomicæ, physi-
, medicæ & similium Diabolus intexuerit cor-
ptelas alienas prorsus à ueritate commemoraue-
mus.

Magicarum artium usum inde cepisse inter
mines existimo, quod Diabolus sequutus exem-
um consuetudinis & colloquiorum Dei cum san-
s Patribus, eodem modo alias alia specie sese ex-
buit hominib, ut huius imitationis et colloquiorũ
casione sese facilius insinuaret, & à uerbo Dei
ersos animos ad petendas à sese & expectandas
clarationes, admonitiones, patefactiones & alia
ius generis assuefaceret. Initio itaq; cum uige-
t adhuc in animis hominum memoria appariti-
um Dei atque conuersationum & colloquutio-
um cum sanctis Patribus, similibus usus erga ru-
em & imperitam multitudinem, facile perfecit
ebra uel cultuum præstandorum uel facienda-
um sacrificiorum, uel peccatorum expiandorum
ræceptione, aut denunciatione futurorum euentu-
m, aut rerum dubiarum explicatione, quibus præ
pue capiuntur hominum animi incerti perpetuo
etu & dubitationum fluctibus instabiles, ut Deus
sse crederetur, & desideraretur atque aduoca-
etur, si quid aduersi impenderet: consuleretur, si
es dubiæ essent et perplexæ: et interrogaretur, si

rebus perturbatis & afflictis medicina esset adhi-
benda. Ita cum obnoxia Diabolo promiscua mul-
titudo tota penderet ex occultis illis reuelationi-
bus, quas alias alia specie circumdatus promebat,
mox sequutum est, ut excogitarentur ipso magistro
& monstratore formulæ obtestationum sacro-
rumq;, quibus, si non compareret sponte, uel per-
suaderetur uel cogeretur prodire & de quæsitis
respondere. Accesserunt pacta deinde et conuen-
ta, quibus sub conditionibus certis & sese obstrin-
xit ministris suis, & illos sibi deuinxit uicißim.
Cumq; ad dolos augendos & facilius ac uehemen-
tius commouendos animos accommodata uidere-
tur species defunctorum, quorum animas superes-
se, & memores perpessarum calamitatum affici
ærumnis nostris, quæq; in nos euentura essent intel-
ligere ac prænosse multo ante, opinio erat, illorum
sese ferè effigiebus uestiuit. Inde profecta opi-
nio de circumuagantium post mortem animarum
erroribus, cruciatibus, supplicijs, & de reuocata-
rum reditu, postea tantum inualuit, ut cum ap-
plausu excepta & falso credita de purgatorio
commenta Ecclesiæ pepererit, quæ Gregorij spe-
ctris tandem confirmata occasionem dederunt, ut
introduceretur impia consuetudo experiundi li-
berationem animarum, & uenales fierent preces
et instituerentur uenalia sacrificia, quibus animas
exemptas supplicijs traduci in quietas sedes bea-
torum

rum credebatur, & talibus occuparentur omnia
mpla sacrificijs.
T. Theodorus Gaza Villicum in Apulia habuit,
i curabat fundum pertinentem ad sacerdotium,
od Gazæ Nicolaus V. Pontifex dederat. Is dum
rram aratro proscindit, casu effodit urnam,
am in agro reliquit: Reuersus domum noctu
ectrum uidet, à quo iubetur se sepelire: quod ni=
faceret, fore ut ipsi filius sepeliendus esset. Id
m negligeret Villicus, filium insequente luce a=
ittit. Admonetur per somnium denuo, ut su=
n in agro sepulchrum aratro uiolatum tegeret,
t altero filio priuaretur: qui cum in morbum
bito incidisset, Villicus ad Theodorum tum ibi
rte rusticantem, rem territus defert: qui cum
in agrum profectus urnam inuenit, & terra
andauit condere. Villici filio pristina ualetudo
edditur, nec ipse à spectro amplius uexatur. Hoc
ctum cum eruditis amicis Romæ Theodorus re=
itasset, sermonem illo Propertij uersu conclusit.
unt aliquid manes, lethum non omnia finit. Re=
itat & Agathius historiam de philosophis qui=
usdam ex Græcia in Persiam profectis uisendi
hosrois Regis gratia.

Hi cum pertæsi luxus Persici redirent in græ=
ciam, quodam die incidunt casu in cadauer recens,
quod iacebat pone uiam inhumatum. Viso eo con=
ternati, & moti misericordia statim id inde sub=

latum ſepeliunt. Quieſcentibus noctu uiſum aſta ſpectrum & mandare, ut quod inueniſſent inſepultum cadauer, relinquerent inhumatum: Terra matrem omnium non admittere intra gremium talem, qui ſuam conſtupraſſet matrem. Poſtridie reuerſi illi ad ſepulchrum, cadauer à terra reiectum & nudatum repereunt. Omnino machinari multa & conari atque etiam perficere Diabolum uel manium uel ſpectrorum qualiumcunque aſciticia ſpecie non eſt dubium. Contra quæ nos defendi petamus cuſtodia & excubijs ſanctorum Angelorum, & ipſi uniuerſa talia Diaboli artificia deteſtemur ac fugiamus, & teneamus de animabus defunctorum doctrinam traditam in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis, quæ affirmat conuerſos ad Deum & credentes certo eſſe hæredes æternæ ſalutis & non conuerſos ad Deum affirmat certo in æternas pœnas abijci, ſicut hæc expreßiſſime docentur in concione Chriſti. Matthæi 25. De loco animarum poſt mortem præcidantur quæſtiones his dictis. Domine IESV ſuſcipe ſpiritum meum. Item, Hodie mecum eris in Paradiſo. Item, Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt.

DE

SVNT INTER DIABOLI artes & præstigias non infimæ incantationes seu ἔπωδοι, quas qua occasione natas atque obtrusas hominum generi existimem recitabo. Deus cum re ab æterno deliberata arcano mirandoq; consilio, cum coæterno Filio λόγῳ & imagine sua, Spirituq; sancto, statuisset condere naturas intelligentes conformatas ad imaginem suam, à quibus agnosceretur et coleretur, eo quo ipse uellet & præscriberet modo, & quibus suam uicissim bonitatem in omni æternitate communicaret: quasdam absque corporibus, essentia spirituali, suaq; essentiæ conformi, sed finita creauit, quasdam ex spirituali & corporea composuit, corpore ex luto terræ exquisitißime & elegantißime efficto atque conformato sapientia pene inexplicabili, & inclusa illi colligataq; & consociata mirabili fœdere alia natura spirituali finita. has homines, angelos illas uocauit. Vtrisq; tum intelligentiam indidit præstantem & eximiam perspicacitatem, notitijs expolitam & illustratam euidentißimis, quas ceu radios de æterna suæ sapientiæ luce accendit in mentibus hominum, ut Archetypi expressam nobis Idæam demonstrarent uersarentq; uelut ante oculos, & normæ essent rectrices actionum exercendarum erga Deum & homines: tum facultatem adiunxit libere agendi, perficiendiq;

quæ ceu ex præscripto diuinæ sapientiæ hoc insi-tum noticiarum lumen dictaret atq; exigeret. Homini uero domicilium fabrefecit pulcherrimum & amplißimum & maxima diuersißimarum rerum uarietate refertum atq; exornatum: in quo admiranda sapientia suo quæuis loco atq; ordine collocauit, & certis ac distinctis instruxit uiribus, & homini subiecta esse, ac parere & prodesse uoluit, præstareq; ac conficere, quæ ex usu illius essent, quæq; ad sui sustentationem & conseruationem requireret. In hoc domicilio hominem uersari ac uiuere uoluit, donec eo quod definijsset tempore exacto, transferret ad sese donatum uita & læticia æterna, & præstita ei consuetudine sui æterna, in qua homo coram ipsum contemplaretur & celebraret. Angelos autem sibi præsto esse, seq; intueri coram, & colere uera obedientia ac celebrare, quæque innueret expedire uoluit atque exequi.

Sed cum Angelorum aliqui his, quibus ornati erant ac condecorati præstantißimis dotibus, efferentur atq; insolescerent, seq; & Deo cōpararent atq; adæquarent, & Filio Dei, qui se uera reuerentia æterno Patri submittebat, præponerent: iratus Deus exclusit eos ministrorum suorum numero, & repulit atq; abiecit à sese: cæteros confirmauit, ut perseuerarent in donata iusticia & suo fruerentur conspectu, atq; attributi ipsis mini-

sterij

rij obirent ac præstarent munera. Ex hac uero exclusione & repulsu illi ingens & horribile ium erga Deum conceperunt, moxq́; contraria nia præscripto diuino, quæq; uel offendere Deu,uel gloriam eius labe notare aliqua & obfure, uel hoc,quod magna sapientia construxerat que absoluerat mundi opificium,deformare aut rrumpere uiderentur: studio uigilantißimo atq́; rrimo exquirere, & omnibus efficere atq; urre uiribus cœperunt.

Cumq́; homo adhuc in ijs consisteret uestigijs, quæ erat positus diuinitus, non plus se posse ofcere gloriæ Dei rati, quàm si hunc ab ipso auuln in suam pertraherent societatem: mox igitur orti eum, fraudulenter elusis & abiectis prætionibus,quas huic imposuerat Deus, ut exploret probaretq; obedientiam, quam esset in cætepræstiturus:inductoq; ipso & erecto falsis politationib. in spem longe maiorũ ornamentorum iorisq; potentiæ: perfecerunt, ut desciscceret à i mandato, sequereturq; consilia, quæ in ipsius rniciem contra Deum structa atque adornata unt. Violata itaq; obedientia, incidit homo in nas diuinitus uiolationi constitutas, nimirum ernam mortem & condemnationem,et Diaboli rannidem, factus est hostis Dei,excidit honoris illis,dignitate & dominatu,cui erat solenni &

magna autoritate à Deo ipso præfectus, amißis pr
cipuis ornamentis omnibus.

Sed Filius Dei *misertus hominis, qui & si su*
uoluntate, non tamen ambitione & superbia, no
contemptu autoritatis diuinæ, non suo aliquo pe
tulanti impulsu, non sua culpa, sed deceptus Dia
boli fraudulenter apparatis imposturis peccara
abiecit se supplex ante Patrem, *& deprecatus pr*
genere humano impetrauit, ne condemnaretur a
æterna supplicia. Et *tamen ut satisfieret iustici*
Dei, *quam mutari erat impoßibile, ipse & iram* P
tris in se deriuauit, & sese obtulit ad totam obedi
entiam, quam ab homine Deus *rigidißime exigeba*
explendam, sustinendas pœnas, & Diaboli *tyran*
nidem contundendam, & obtinuit à placato Pa
tre, ut faceret decretum de sese mittendo gener
humano in subsidium contra Diaboli *tyrannidem*
Ita *constitutus est* Filius Dei *dux, defensor, & cu*
stos generis humani, & factum est decretum d
recipiendo & restituendo eodem, deq; sanandi
uulneribus, quæ ex lapsu contraxerat, de tempor
quo esset mittendus & quo expiato peccato, deui
cta morte, fracta diaboli potentia, satisfaceret iust
ciæ Dei. Hoc *decretum promulgatū est: hoc ipso*
primus homo, qui mersus iam erat in æternos cru
ciatus ac perditus, reuocatus ex morte reuixit, etsi
dotes amissas non recuperauit, quarū aliquas auxi
lio

Spiritus sancti in hac uita uelut inchoat, sed con
nmaturus est in æterna uita, integre restitutus,
omni expurgatus labe. Simul autem repetita
it priora, & his addita noua mandata de ueris
ei cultibus, de ritibus sacrificiorum, & institutæ
remoniæ, quæ signa essent ac uelut σφραγῖδες
omissæ gratiæ, & quæ uelut typi memoriam fu-
ræ uictimæ conseruarent. Cum itaq; receptus
et in gratiam homo, & editum esset decretum
integra eius restitutione, ibi demum furere &
rocius insidiari generi humano, moliriq; summa
& astutia quæ ad huius promißionis abolitio-
m, deprauationem aut abusum, ad contumeliam
i, & hominum internecionem facerent, Denique
c unum agere ceperunt, quo fructus harum pro-
ißionum rediret ad paucißimos, & maxima
rs una cum ipsis periret in perpetuum: raptos
se imbecillos inuoluerunt superstitionibus, in-
tuerunt cultus & oracula diuinis contraria, ad
q; inuitarunt & pellexerunt animos detortos à
uinis, ita ut maxima mundi pars religione &
a ratione uiuendi repugnaret legi diuinæ, ple-
idolatriarum, contumaciæ, & contemptus eo-
m, quibus parere debebat, cædium, libidinum,
rtorum & rapinarum, mendaciorum, calumni-
um, ac sophistices. Atq; ut hæc confirmarent
i exemplo miraculis, cum ipsi falsis præstigijs,
itati Deum in creatione naturæ & operibus re-
liquis,

*liquis,multa ediderunt: tum uarios effingendaru
præstigiarum modos singulari acumine excogit
runt, ad quos abusi sunt sceleratißime, sanctißim
ueri Dei nomine,& uerbo Dei uoce prolato,effe
ctuumq; quos opera Dei in natura ordinata par
unt, falsa repræsentatione, duabus de causis : cu
ut contumelia Deum afficerent atq; illuderent op
ribus Dei,tum ut dolum subtus latentem occulta
rent,persuasis hac specie hominibus, ut crederen
efficacia uerborum talia effici, quorum oportea
esse uim miram, cum ad solam Dei dicentis uocen
totus hic mundus prouenerit & extiterit. Atqu
ut ea quæ hactenus enumerauimus, arte composit
uidemus ad abolendam prorsus gloriam Dei in ge
nere humano & extinguendos ueros Dei cultu
sic his uidentur uoluisse repræsentare & extenua
re creationem, ut si uerbis æque efficere se illa p
se homines experirentur, quæ Deus ipse præstiti
set: despicerent, aut certe minus mirarentur op
naturæ,& autorem curarent leuius,deniq; ne ute
rentur amplius his in natura medijs propositis.*

*Hinc extiterunt incantationes, quæ hoc orsa
initio,postea nouis præstigijs amplificatæ, & con
firmatæ, creuerunt in immensum, & doctrinam
utramq; sacram & physicam obscurarunt. Estq
eo usq; progressus hic diabolico fascino introdu
ctus furor, ut existimatum sit, non solum mentione
nominis diuini et recitatione sacrorum uerborum,*

confici,

ﬁci, quæ expeterentur, aut naturis rerum uel
uas indui uires, uel priores eximi, infirmari, aut
getari, aut naturæ cursum mutari, astra cœlo
trahi, fulmina elici, serpentes feritate exui ue-
toq;, bestias mulceri, ferrum rumpi, aliaq; hu-
modi: uerum etiam noua corpora aut subito cre-
ut nubes, pluuias, uentos, aut ad certos cœli po
us, sed aut his uerbis adhibitis, aut certis chara-
ribus insculptis, quorum sit uis & efficacia ma-
pene, quàm creaturarum ipsarum, fabricari
sse: adeoq; characteres solos incisos alicui mate
e, illitosue, & gestatos multum pollere. Quorun-
m hominum tota corpora serpentibus aduersari
terrori esse, tactuq; ipso leuare percussos su-
ue modico, creditum fuit. Quorum è genere ce-
rantur Psylli Marsiq;, & qui Ophiogenes uoca-
sunt in insula Cypro, ex qua familia legatus
agon nomine à Consulibus Romæ in dolium ser
ntum coniectus, experimenti causa, circum mul-
ntibus lingua serpentibus ipsum, miraculum præ
it. Regibus Francicis aiunt familiare esse, stru-
s mederi aut sputi illitione, aut absq; hac solo
ntactu, cum pronunciatione paucorum & solen-
um uerborum: quam medicationem ut fieri sine
abolicis incantationibus manifestis facile assenti-
sic uel ingenita ui aliqua constare, quæ à maio-
bus propagetur cum seminum natura, ut morbi
opagantur & similitudines corporum ac mo-
rum,

rum, uel singulari munere diuino, quod consecra-
tione regno ceu dedicatis contingat in certo com-
municatum loco, & abesse superstitionis omnis in-
anem persuasionem, quæq; hanc sanciunt, mirifica
euentuum ludibria, non facile crediderim, etsi de
re non satis explorata nihil temere affirmo. Cer-
te eos, qui in prehendendis & cicurandis Vipe-
ris, harumq; uenenatis ictibus contemnendis do-
num Sancti Pauli nunc falso iactitant, Eos, inquam
adiurationibus sese munire, minime dubium est.
De Veneficijs autem testimonia poëtarum no-
sunt. Veneficia Circes Homerus descripsit. Vir-
gilius inquit.

Carmina uel cœlo possunt deducere Lunam,
Carminibus Circe socios mutauit Vlyßis. &
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. &
Atq; satas alio uidi traducere messes.

In 4. Æneid: Dido inquit ad sororem Annam
Hinc mihi Maßylæ gentis monstrata Sacerdos,
Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Sistere aquam fluuijs, & flumina uertere retro,
Nocturnosq; ciet manes, mugire uidebis
Sub pedibus terrā, & descendere montibus ornos.

Gloriatur de talibus & Venefica apud Oui-
dium.
Cum uolui, ripis ipsis mirantibus, amnes
In fontes redire suos, concussaq; sisto,

Stanti

ntia concutio cantu freta, nubila pello,
bilaq; induco, uentos abigoq; uocoq;,
pereas rumpo uerbis et carmine fauces,
uaq; saxa sua conuulsaq; robora terra,
syluas moueo, iubeoq; tremiscere montes,
mugire solum, manesq; exire sepulchris,
quoq; Luna traho, &c.

Apud Homerum carmine Autolyci filius sistit
ciato Vlyßi sanguinem.

ειλλω δ᾽ ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιθέοιο
ἔδησαν ἐπισταμένως, ἐπαοιδῇ δ᾽ αἷμα κελαινὸν
ετον.

Et huius generis sunt Virgilij, Theocriti & Ca
lli φαρμακεύτριαι. Tutiam uirginem uestalem
estam Romæ cum precatione certa aquam cri-
o hausisse anno Vrbis 609. Plinius autor est.
em ex L. Pisonis annalibus, Tullium Hostilium
gem ex Numæ libris eodem, quo ille, sacrificio
os euocare conatum, quoniam parum rite quæ-
m fecisset, fulmine ictum refert.

Fuit omnibus temporibus magna incantatio-
m uarietas, quas alij alijs modis exercuerunt,
l simulachris et imagunculis, uel characteribus
l rebus creatis, plantis, animalibus, horumq; par-
bus, metallis, aut arte fabrefactis corporibus, sed
plurimum ad illorum organorum constructio-
m, aut usum, uel sacris Dei oraculis, uel blasphe-
mis

mis diaboli uocibus deblateratis, à quibus uim o[m]nem proficisci, ac pendere arbitrantur, Diabo[lo] interea consentiente, colludente, & uel reuera e[x]pediente, quæ incantator molitur, uel fascino [&] præstigijs quædam illis similia adornante. Ver[ba] sunt alia impetrantis, alia depulsoris, alia comm[en]tationis. De Æmilia uirgine Vestali annotatu[m] est, quod cum ignis sacer extinctus esset, neglige[n]tia unius sociarum uirginum, cui curam illius cu[stodiamq;] stodiamq; demandarat, ipsa suam demonstratu[ra] innocentiam præfatis precibus impetrauit, ut la[n]cinia, quam de ueste abscissam conijciebat in ara[m] Vestæ, sua sponte exardesceret. De genere inca[n]tationum sunt illæ nominibus notatæ impostura[e] φαρμάκεια, κοσκινομάντεια, ἀξινομάντεια κεφαλαιονομάντεια ἀλεκτρυομάντεια, φαρ[μ]μακεία est, qua ex creaturis & præcipuè corpo[r]ibus mixtis, noua ui imbutis falsa opinione, ac ue[lut] lut consecratis, φαρμακευταὶ præparant phar[ma]maca noxia & salutaria mira & Diabolica ui a[c] uarietate: de quibus Noxia uel epota, aut quoui[s] modo assumpta intra corpus, cient periculosas æ[gri]gritudines, amentiam, cœcitatem, furiosos amores[,] apostemata & alia, uel contactu inficiunt, uel [ab]condantur alicubi, ex interuallo transcēsa, aut pr[æ]terita nocumentum infligunt, uel ex disiunctißim[o] etiam spacio ceu neruo emissa excussaq; uiolenter [in]feruntur in eos, quos petunt: Salutaria uero mali[s]

incußis

[...]cußis medentur. Non enim Diabolo difficile est [fa]scino illata mala, eodem soluere ac tollere. Vsitata [...]nimis est hæc ratio ueneficis, quæ certis anni [te]mporibus herbas ad certarum uocum pronunciationem euellunt colliguntq;, aut alia suis accommodata artibus conquirunt, ea opinione quod ex [...]is uerbis eam, qua ipsis opus est, uirtutem con[...]abant. Iis deinde aut ad remedia utuntur, aut noxium aliquid parant: cibo potuue hominum [...]iectis aut in pecorum pabula sparsis, aut sal[...]m collocatis eo cum fascino, qua transeundum [es]t, uel alio, mirifice lædunt, & perimunt etiam a[ni]mantia, quæ fere talibus degustatis, uel solo hali[tu] attractis, uel transitu perstrictis aut superatis, [u]estigio inficiuntur, & aut statim concidunt ac [m]oriuntur, aut lenta consummuntur tabe. Vidimus [φ]αρμακεύτας, qui tormentis examinati in con[fe]ßione magnum recensebant eorum numerum, [q]uos læsissent, quorũ aliquos excœcarant, aliquos [m]utilarant, aliquos ὑεοὺς καὶ κυφοὺς reddide[ra]ũt. Nouimus & Pagos, in quib. multos annos illa [q]uæ ingressa fuerant uel egressa armenta perie[r]unt, & non fuisse infecta pabula uel illud certo [in]dicabat, quod uicinorum pecora eodem usa pa[bu]lu, noxij nihil concepissent, sed fascinum fuisse de[p]ositum sub uia publica qua armenta pastum agi [c]onsueuerant, euentus postea ostendit, cum eruto [&] sublato fascino actus mutaretur.

Pythagoram hac multum usum, magorum imitatione, & Democritum, Plinius annotauit. Indiderunt peculiaria illis herbis nomina, quibus incantationes peregerunt. Pythagoras Coracesiam, Calliciam, Menaidem: Corinthadem, Aproxin celebrauit, pene ipso sono, metuenda nomina, nunc uero & ex omni memoria magno cum emolumento extrita atque abolita penitus. Primis duabus aquam glatiari, Corinthadis decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentum, si eo fouerentur: eundem effusum in herba si quis uestigio contingeret, aut si eo forte resspergeretur, insanabilem perire, monstrifica prorsus natura ueneni, proditum eis libris constat. A Democrito usurpata memorant Chirocineta, Aglaophotin, Marmaritin, Achemenidon, Hippophouada, Adamantida, aliasq; penè innumeras. Marmaritide usos magos, cum uellent euocare Deos: Achemenidis radices in pastillos digestas, si sontes interdiu cū uino potarēt, per cruciatus nocte cōfiteri omnia quadam numinū imaginatione memorant. Horū noticiā cū usu ipso sublatā merito Deo gratias agim9.

Similes sunt huius generis incantationibus consecrationes olei, salis, aquæ, herbarum Pontificijs usitatæ, quas nunc etiam ludibrijs sophismatum tueri multi conantur, hoc nitentes argumento. Dicenda est precatio ad mensam. Ergo fiant consecrationes olei aquæ & similium

Papistis

Papistis usitatæ. Nequaquam hæc similia sunt. Precatio ad mensam gratias agit Deo conditori de communicatis rebus necessarijs ad alimonium & sustentationem corporis, & petit fœlicem earum usum ac fruitionem conuenientem ordini instituto diuinitus. Consecratio Pontificia res illas addictas usui corporis transfert ad usum alium contrarium ordini diuino, & excogitatum atque institutum humana autoritate contra Dei expressa mandata, & fingitur conferre uim illis rebus ad eluendas sordes & inquinamenta peccatorum, solidanda uulnera corruptæ naturæ, depellendos dæmones, præparandos animos ad receptionem gratiæ infundendæ. Additur & hoc, res consecratas Sacramenta esse, per quæ Deus sit efficax, ut per Baptismum ab ipso ordinatum. Has et alias huius generis portentosas & uere magicas superstitiones execremur. Etiam ipsum execremur in his consecrationibus abusum uerbi diuini, quod impia & diabolica persuasione adhibetur ad eas res efficiendas Verbum Dei, quas nec physica aliqua ui & natiua gignit, sicut res conditæ in natura, nec peculiari constitutione Dei. Nusquam enim aut præcipiunt usum uerbi diuini talem Sacræ literæ, aut tribuunt Verbo patefacto uel creaturis hoc consecratis hanc uim, quam falso utrisq; affingunt. Et certißimum est Sacramenta gratiæ Dei, per quæ Deus sit efficax, nullam

creaturam, non homines non angelos instituere posse.

κοσκινομαντεία & ἀξινομαντεία *ad peruestigandos atq; apperiendos occultos scelerum autores, & res alias obscuras explorandas ac proferendas incantatores utuntur. hanc securi expediunt rotundo palo infixa, aptataq; ad normam ac perpendiculum, & cum præfatione, ordine enumeratis nominibus eorum, qui in suspitione hærent. Ad cuius se mentionem securis uel leui impulsu circumagit aut nutat: eum culpæ reum peragunt. Illam administrant cribro forcipi imposito, & forcipe binis tantum apprehenso atq; eleuato digitis, itidemq; præfatis precibus & recitatis nominibus suspectorum: quocunq; appellato, cribrũ uel tremit uel nutat, uel conuertitur, eum arguunt reum sceleris, de cuius autore quæstio instituitur.*

κεφαλαιονομάντεια *asini capite super prunas assato nescio quibus ritibus absoluitur.*

Incantatoribus etiam accensentur, tum ἐξορκίσαι *qui deierant dæmones, quorum diris aut deierationibus illi quandoq; uolentes & colludentes cedunt: tum* ἀπόμακται, *uel* ἀπόμακτραι, *uel* καθάρται *appellati, qui arcere fugareq; dæmones, & de obsessis exigere infectosq; expurgare ac restituere in integrum credebantur.*

ἀλεκτρυομάντεια *erat, qua opera & indicio*

galli

galli gallinacei cognoſcebantur occulta & futura. Peragebatur autem, ut proditum eſt, hoc modo. Literæ uiginti quatuor in puluerem inſcribebantur, quarũ cuiq; granũ hordei & tritici imponebatur. In hæc emittebatur gallus gallinaceus carminum adiurationibus prius in hunc uſum expeditus. De quibuſcunq; enim ille literis grana abripuiſſet, illæ coniunctæ rem quæſitam declarare putabantur. Hac Iamblichum procli Magiſtrum ſcrutatum memorant, quis poſt Valentem Cæſarem eſſet imperaturus: Cum autem Gallus grana de ſolis quatuor literis, ϑ. ε. ο. δ. ſuſtuliſſet, inincertum fuit Theodoſius ne, an Theodotus, uel Theodorus uel Theodectes deſignaretur. Itaque uaticinio cognito Valens plurimos his nominibus notos, metuens inſidias, interfecit, quæſitis etiam uatibus ipſis. Iamblichus ergo ſeuiciam Imperatoris metuens, hauſto ueneno mortem ſibi conſciuiſſe dicitur.

Vagatur hinc inde & genus quoddam impoſtorum ſqualida tetraq; & deformi ſpecie & habitu peregrino, quos recentes Græci Attinganos, Nos Zigeunos nominamus. Creduntur ex Ægypto primum & uicinis Aphricæ partibus prodiiſſe, ubi incantationum atq; uniuerſim omnis generis præſtigiarum & diuinationum tantus eſt uſus, ut nihil niſi conſultis uatibus ſuſcipiatur, & magnus uatum numerus ſingulis diebus in foro publi-

co, in compitis & pergulis præstoletur consultu-ros, quod qui Alexandriæ, Alcairi quæ Memphis est, & in locis uicinis fuerunt, pro certo comper-toq; affirmant.

Ex incantationum genere sunt illa quoque ex nostris Ecclesijs Dei beneficio & restitutæ doctri-næ luce profligata & exterminata ἀνώνυμα arti-ficia conciliandorum per philtra amorum, effæ-minandorum uirorum, exquirendorum thesauro-rum, surripiendarum furto rerum alienarum, ci-endarum tempestatum & similium, quorum ad-huc alibi uiget usus, & est in honore atq; admi-ratione usurpatio. Sed ignorari præstat uel sola horum nomina. Moneri tamen præmuniriq; im-peritos utile est, ne ascititio illo ex uerbo Dei & creaturis rerum ornatu habituq;, quo venditan-tur, decipiantur ac seducantur.

Præcipuum in hoc artificio scelus est horribi-lis prophanatio sanctißimi nominis Dei, & abu-sus pene deformis uerbi Dei, quibus excusantur & ornantur pleraque. Non est aliud tetrius & maius mendacium, & magis contumeliosum in Deum, quàm fingere ex recitato nomine aut uer-bo Dei, protinus corripi ea, quæ usurpantur me-dia, noua ui effectrice aut rerum seuerißime pro-hibitarum à Deo, ut cædium, furtorum, læsionum multiplicium aliarumq; huiusmodi, aut operum

quæ

quæ solus omnipotentia sua Deus efficit, quale est [...]mentum Cabalistarũ, qui decem Dei ueri nomi-nibus, & Angelorum, quorum meminerunt sacræ [lit]teræ, ea, quæ magnifica specie pollicentur, & [D]iabolo iuuante, Deo permittente quandoq; con-[fi]ciunt, peragere se affirmant.

Non est scelus maius, quàm deposita omni co-[g]itatione de salute propria, abuti uerbo Dei ad [p]ræstigias Diaboli in Dei contumeliam tegendas, [a]ut etiam pingendas, quod ex arcano sinu Patris [F]ilius Dei immenso uictus amore generis humani, [d]eprompsit ac promulgauit miserorum ac per-[d]itorum hominum causa, ut hi cum essent lapsu [p]rimorum parentum prorsus auulsi à Deo, omniq; [g]ratia excußi: ex hoc se in gratiam repositos [s]cirent, haberentq́; certa & expressa testimo-[n]ia uoluntatis diuinæ erga sese, quibus se in ueris [a]nimorum consternationibus, & ancipitibus di-[s]tractorum sensuum animi fluctibus erigerent & [e]rudirent.

De uero usu Paulus concionatur Timotheo. [π]ᾶσα γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς [δ]ιδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρ-[θ]ωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ. ἵνα [ἄ]ρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον [ἀ]γαθὸν ἐξηρτισμένος. *Item,* τὸ εὐαγγέλι-[ο]ν δύναμις ἐστὶ τοῦ θεοῦ εἰς σωτηρίαν παντὶ [τ]ῷ πιστεύοντι.

Insita est mentibus humanis & sæpe repeti diuinitus noticia legis, ut & qualis sit Deus e quales nos esse postulet ostendat, & à præscrip norma discrepantes condemnet. Non insita men tibus, sed uoce filij Dei promulgata est doctrin Euangelij generi humano post lapsum, ut cu propter peccatum quod est ἀνομία, totum ge nus humanum sit factum reum æternæ iræ Dei e æternæ damnationis, nec poßit suis uiribus pra stare, quod immutabilis norma iusticiæ diuin exigit, promittat generi humano utrumq;, cum re conciliationem cum Deo, & acceptationem ad u tam & iusticiam æternam gratuitam propter me ritum filij Dei, ac defensionem à Filio Dei aduer sus insidias & sæuitiam Diaboli: tum auxilium spiritus sancti, quem mittit filius à Patre, ut huiu impulsu, ductu, gubernatione & efficaci auxili conuerti ad Deum per ministerium Euangelij, & assentiri ac credere uerbo, & ueram Deo obedi entiam ad præscriptum legis diuinæ præstare in cipiamus. Ad hanc doctrinam ita sese alligauit Deus, ut hac doceri nos de sese & sua uoluntate in hac quæri & cognosci: per hanc efficax esse uelit in cordibus nostris. Addidit doctrinæ Sacra menta uelut Symbola gratiæ incurrentia in oculos & σφραγῖδες promißionis, quam doctrina of fert & exhibet, per quæ uult nos confirmari, tan quam illustribus & conspicuis testimonijs de sua

erga

rga nos uoluntate. Non enim uult uagari animos
ne certa norma fidei rectrice, nec quærere aut
xpectare peculiares alias extra uerbum patefa-
iones, sed astrictos nos esse uult ad Verbum &
acramenta. Arguit Deus uerbo suo peccata, &
um in ueris doloribus promissionem audimus, &
pud Deum consolationem iuxta promissionem
uærimus, certo accipimus à Deo propter filium,
ratis, sola Fide, remissionem peccatorum, &
nputationem iusticiæ, & Spiritum Sanctum, quo
gnitio ueri Dei & inuocatio, & læticia in cor-
e accenduntur. Hoc modo & nullo alio, nimirum
ropter filium, gratis, sola fide, quæ audita uoce
uangelij à spiritu sancto accenditur, uult dare
eus & dat iusticiam & uitam æternam. Neque
ec efficiuntur uirtute, aut Verbi per se aut Sym-
olorum in Sacramentis, sed efficacia spiritus san-
i, qui ex sententia arcani decreti diuinitatis &
x pacto promissoq; quod Filius protulit, per hæc
eu organa in instituto usu docet & illustrat men-
es, & ferit, excitat, accendit & uiuificat corda
ssentientium Euangelio & utentium Sacramen-
s. Sic de Euangelio dicitur, Euangelium est po-
entia Dei ad salutem omni credenti, id est, est il-
 res, qua Deus est efficax in cordibus credenti-
m & regenerat ea ad uitam æternam. Dissi-
ilis enim ratio est doctrinæ cœlestis & Philoso-
hicæ. Philosophica doctrina erudit mentes ijs de

rebus, quas ipsæ sua ui & insitæ atq; connatæ luc
ceu prælucentis luminis adminiculo & ductu per
cipiunt & intelligunt. Harum cogitatio (*ut est mi*
rificus inter se consensus præcipuarum uirium i
homine) *mox afficit* δυνάμεις ὀρεκτικὰς *præ*
cipuas in uoluntate & corde, & in utraq; part
ciet ἐνεργήματα *noticiæ congruentia, quæ qui*
dem ipsa φυσικὴ δυνάμεις *partis utriusq; ce*
impulsa à præcedente noticia sua ui gignit. Or
dine enim & lege naturæ præcedit cognitio, se
quuntur motus & impetus uoluntatis & cordi
cognitioni respondentes, quos alia ac diuersa con
mouet diuersos.

Doctrina cœlestis de ijs rebus concionatur
quæ neq; intelliguntur neq; apprehenduntur a
sensu, nisi mentibus à Spiritu Sancto noua ac cœle
sti luce perfusis, nec perceptæ spirituales, uiuifi
cos ac Deo placentes motus excitant, nisi simul co
da afflet & inflammet idem spiritus sanctus, qu
quidem hæc efficit per Verbum & Sacramenta
Et differunt in infinitum hi à Spiritu sancto ac
censi motus ardentes & uiuifici, ab illis lege &
ordine naturæ doctrina philosophica excitatis im
pulsionibus. Sunt ergo illuminatio mentis, uiuifi
catio καὶ ἁγιασμὸς *cordis & uoluntatis effe*
ctiones spiritus sancti, quas hoc modo, id est, per
Verbum & Sacramenta exuscitat in cordibus au
dientium Verbum Dei & assentientium, non in

[tu]ris alijs brutis quibuſcumque, ut aqua, oleo, [u]ntis, ſcilicet ut aſperſione, illitione, annexu, de[po]ſitione cum ijsdem propagentur in homines et [ir]æreſcant.

His uſibus dedicatum: ad hos traditum eſt uer[bu]m Dei generi humano et commendatum uoce de [cæl]o ſonante, quæ præcipit, ut audiamus filium, [M]irum, ut per hoc ſpiritus ſanctus conuertat ho[mi]nem ad Deum, qui horrenda peccati labe & [...]ti deformiq; naturæ ſuæ ruina eſt à Deo auer[ſus]. Non ut illis abuſibus ſeruiat, quos commini[sc]untur incantatores & Pontificiarum conſecra[tio]num autores, ut à miniſtris recitatum uel gi[gna]t nouas creaturas, uel creatis antea imprimat [no]uas uires. Cumq; pronunciet Lex Dei: Non [ass]umes nomen Domini Dei tui in uanum, Non .n. [inso]ntem habebit Dominus eum, qui aſſumpſerit [no]men Domini Dei ſui inuanum: certiſsimum eſt [et] immutabiliter uerum, quod omnes illos, qui u[tu]ntur talibus incantationum ritibus ac modis, tri[ſtiss]imæ maneant pœnæ.

Porro indidit Deus in prima creatione crea[tur]is ſingulis certas uires, & certos agendi mo[do]s, accommodatos uſibus certis, quos inſtituto à [se] tenore procedentes conſeruat et adiuuat uim [a]fferens, & rurſus cum uult uel intendit, uel re[mi]ttit, uel inhibet, ut ſæpe dixi. Eſt .n. naturæ Do[min]us. Hoc Dei opus imitari nulla creatura po[=]
teſt.

test. Quanquam.n.ars interdum,tum expolit a
que absoluit hoc,quod à natura uelut primis lin
is ductis inchoatum est ac præparatum, tum
dissoluta mixtione corporum singulas partes, n
simplices tamen,sed compositas educit ac separ
tum ex mixtis inter se uaria proportione diuer
rebus, dilutisq; ac maceratis liquore aliquo, e
primit ceu nouas qualitates beneficio ignis: tam
non gignit nouas substantias, non qualitates rel
nouas afformat,sed absolutas antea ac tempera
à natura, noua proportione miscet, quæ sua se
mutuo subigentes ac macerantes,tandem coeunt
unam & nouam massam. Si ergo ars deficit
hoc: multo id minus præstigiæ Diabolicæ ἀνοι
ολόγητοι prorsus, & solis fucatæ uerborum i
posturis præstabunt. Quare si quid tale sub pr
textu uerborum ac creaturarum seu reuera
seu fascino effingitur: id Diabolus conficit: Ni
accedit rebus, nihil decedit ex sonitu uerbor
qualicumq; aut quantocumq;.

Oportet etiam accurate discerni ueros ph
sicos & necessitati corporum destinatos usus c
aturarum à spiritualibus usibus quarundam, q
singulari et expresso mandato Deus Ecclesiæ pr
cepit. Et ab utrisq; procul remoueri oportet
usus,quos ijsdem comparari & adiungi ui p
cum falso fingunt incantatores. Creaturas corp
reas condidit Deus ad certos fines & usus ser
en

es corpori humano, discrimine multiplici, ali-
t sint cibi, alias ut sint potus, alias ut medica-
nta sint, alias ut res nascentes gignant, foueant,
attemperent humanis usibus, sicut Deus mi-
bili sapientia singula distribuit & distinxit. Ad
ordinatos usus legitime utendum est creatu-
rum precatione & gratiarum actione, de qui-
& Paulus inquit. Sanctificatur cibus per uer-
bum Dei & per precationem. Vbi sanctificare
significat uirtute uerborum substantias rerum
mutare aut nouis uiribus instruere, quasi sit
in uerbis ἐνεργητικὴ mutans naturas rerum,
significat talem usum Physicum, coniunctum
a precatione & gratiarum actione, placere
o, & non esse contrarium ordini & constitu-
ni diuinæ. Ab his usibus physicis directis ad
porum conseruationem multum differunt spi-
ituales usus uictimarum in sacrificijs sanctorum
rum, quas Deus typos esse uoluit futuræ uicti-
Christi: itemq; Symbolorum externorum in
ramentis, ut sectionis certæ partis in Circum-
sione, aquæ in Baptismo, panis & uini in Cœna
mini, quas res Deus expresse præcepit usurpari
ad physicum, sed alium finem spiritualem, ut
usu ordinato sint externa symbola docentia o-
os, sicut auribus accipitur promißio, quæ te-
centur de promißione & uelut σφραγῖδες
signent eam in cordibus credentium, scilicet ut
mens

mens intuens in hæc oculis obuia signa commo
fiat de Dei uoluntate, & certo statuat sine ulla
bitatione se cum mandato usu harum rerum p
ticipem fieri eorum bonorum, quæ promißio p
fitetur & offert, & non aliorum, et cum his sig
Deum uelle se nobis communicare & efficac
esse, & eo modo ibi efficacem esse in nobis, qu
ipse instituit & non aliter. Nec ipsa per
Symbola Sacramenta sunt, sed in uero & diuin
sancito usu, cum fide fit applicatio beneficior
quæ promißio offert. Vt autem nullius est cr
turæ condere Sacramenta, aut alligare Deum
alias creaturas, ad quas sese non sponte expr
uerbo alligauit, sic nullius est creaturæ institu
usus spirituales ullius rerum, tales uidelicet,
deleant peccatum, & renouent ac reparent c
ruptam naturam ad iusticiam & uitam ætern
ἐνεργεία spirituali & omnipotente, quæ Dei s
lius est. Et fingere sine uerbo, quod Deus ad h
rem magis sit efficax quam ad aliam, simplici
est fabricare Idolum. Extra suum itaq; usum Sy
bola Sacramentorum prorsus nullam habent
cramenti rationem. cũq; mutatur ritus aut tra
fertur extra institutum ordinem ad alios usus,
est Sacramentum, sed actio superstitiosa aut i
lum. Sic nec Iudaica nec Mahometica circum
sio hoc tempore ullo modo rationem Sacram
habent. Nec panis qui circumgestatur à Pont

s, ullo modo rationem habet Sacramenti: &
oratio panis prorsus est Idoli adoratio conficta
ra institutionem, qualis fuit adoratio ignis
ldaici aut Persici, quem fingebant esse Deum.
c recitatio uerborum institutionis cœnæ cum
tiarum actione & precatione, quam consecra-
nem uocant, mutat substantiam panis, sed hæc
ul sunt ritus, qui discernit hanc cœnam à pro-
na cœna, qua corpus pascitur, & ostendit non
physicum usum, sed alium spiritualem institu-
ı esse.

Manifestum est itaq;, quod his & physicis atq;
natura ordinatis, & spiritualibus atq; Ecclesiæ
i traditis usibus creaturarum prorsus aduer-
tur & repugnent commenticij abusus incanta-
rum, qui dum fingunt admurmuratarum pre-
n uirtute uel inseri atq; infigi creaturis nouas
es, uel uim adferri Deo, ut cogatur præstare ac
ficere, quod parant ipsi & moliuntur, contu-
lia Deum afficiunt summa, & horribiliter pol-
nt ac prophanant Dei opera & instituta. Vt
n aqua Baptismi utuntur ad tollendos morbos:
oleo consecrato ad reliquias peccati extirpan-
. Quantus furor est sine certo & euidenti
timonio scripturæ, aut fingere aut credere,
od ex sono pronunciatorum uerborum adhibita
iecta inuadat atq; obsideat uis noua, quæ sese
endat in immensum, & ex longißimis inter-

uallis

uallis afficiat eos tantum, ad quos consilio & ope-ra incantatoris dirigitur? Quantum scelus est fa-cere Deum ministrum uesanarum cupiditatum, quas explere ipsis & alijs: & exequutorem sce-lerum ac flagitiorum, ut cædium, furtorum, ra-pinarum, quæ perpetrare: & adiutorem impu-rißimæ ac fœdißimæ libidinis, quam exercere in-cantationum adiumento sæpe conantur? Hos fu-rores detestemur.

Multo magis commenticium est, quod incanta-tores de characteribus hac illaue figura delinea-tis sculptisue, tum simulachris aliqua specie expo-litis, tum corporibus ad certos cœli positus elabo-ratis & imaginibus insignitis, deq; numeris for-misq; elementorum, oracula sese excudere iacti-tant. Id enim communi sensui repugnat. Primum de characteribus certum est, perpetua sibiq; con-sentiente experientia: quantitates nullas, nullas figuras substantijs ab ipsa natura circumdatas ef-ficaces esse, neq; inde accedere rebus aliud quid, quam quod hæ attributam singulis à natura mo-lem constituunt ac definiunt: illæ eandem confor-mant specie singulis conueniente ex prima ordina-tione & propria, non eò tantum ut hæc species externa distinguat naturas cognatas, sed ob cer-tos & rebus ipsis commodos usus. Neq; enim casu aut ex fortuito confluxu cohæsioneq; & coalitu atomorum in suas singula corpora coierunt for-

ma

us, sed magna sapientia formata membra δημι-
ουργὸς naturæ eo collocauit & coniunxit ordine,
aptam & congruentem singulis figuram consti-
rrent. Si igitur illarum figurarum nulla uis est,
que ἐνέργεια quas natura molitur & rebus af-
git: multo minus manu fabrefacti characteres
ent aliquid, & ut ostendi antea, impium est &
sum, quod sacra uerba ea ui pollere comminis-
ntur, ut in chartas membranasue consignata li-
ris, solis literarum figuris ea, quibus sit opus,
estent. Euangelium est potentia Dei ad salu-
n omni credenti, inquit Paulus. Verba Euange-
audita, lecta, cogitata, accepta & retenta firma
e, multum uersata in animo, efficacia sunt et af-
ctas mentes consolantur, muniuntq; aduersus
aboli insultus, & accendunt ardentem inuoca-
nem, quæ à Deo impetrat, quæcumq; petit: ni-
tale agunt chartis illita & uel de collo suspen-
uel superliminio imposita, uel subtus limen in
rram defossa. Non enim terretur, profligatur
t uincitur Diabolus conspectu scriptarum aut
isarum sententiarum, quacumq; sint expressæ
rma, eleganti uel deformi: sed fide ex uera con-
ntiq; agnitione Dei & instinctu Spiritus sancti
ficiscente, & uerbo Dei acriter præliante.
Simulachra quæ uel ex cera parant, uel alia
uis materia, nihil illorum agere, quæ ipsi re-
runt, uel inde conspicuum est, quod condere

corpora certis & necessarijs prædita uiribus Di abolo impoßibile est, cum creatio solius sit De opus. Nec uerbis uim aliquam illis infundi corpu sculis ex antedictis patet. Neq; ullius est human ingenij perspicacia tanta aut potentia, ut ficticij poßit imagunculis uiuas indere aut intexere ui res. Construit ars αὐτόματα, quib. effingit mũd circumactus & conuersiones rotulis ferreis, & dentatis, certo dispositis & coagmentatis ordine appensoq; pondere, quo illæ impulsæ tractæq; cir cumaguntur, & hoc cui inclusæ sunt, corpus pro mouent, ut sua ui progredi aut circumagi uidea tur, eo usque, donec uel ea quæ trahit moles sista tur, uel qui alligant eam, funes decurrerint.

De Stratone Lampsaceno, eo qui Theophrast successit, tertiusq; ab Aristotele Peripathetica scholas principes habuit, proditum legimus: quo cum Epicurei cum asperis suis et insectilibus, ac l uibus hamatisq; corpusculis in derisiones incur rissent: ut redargueret etiam iam ante explosa il lorum commenta, docuerit omnia ut natura: id est sponte sua effecta essent, ita etiam illius moderati one ferri & agitari, neq; ullarum rerum causa in ea non inueniri, & eas singillatim persequen subtiliter perscrutatus traditur, sic ut faceret na turalia pondera ac motus, quibus perpensa libra taq; constarent uniuersa.

Sed tale quiddam, quale ἐπῳδοὶ falso iactitan

[p]ollicentur de suis εἰδώλοις, nulla ars humana
[e]fficiet unquam. Ludit ergo sub illa simula-
[cr]um specie Diabolus, & hoc exequitur quod
[ἐπ]ῳδοὶ captant & persequuntur, ut ab imagun-
[cul]is uis omnis proficisci uideatur.
Commentitius est et tertius ille fucus, quod cer
[to c]œli positu formatos characteres uel simula-
[cr]a, illo tempore, loco, momento, ui maiore &
[pot]entiore de cœlo commoueri fabulantur. Agunt
[ast]ra in naturam elementarem, in eaq; cient &
[mi]scent primas qualitates, quæ rursus mixta ex
[ele]mentis corpora, suisq; absoluta & conformata
[spe]cificis formis, siue in hoc circumfuso dudum
[iam] uersata aere, siue in eum recens exponantur,
[af]ficiunt: multoq; magis recentia, adeo ut tempe-
[rie]m ex seminibus propagatam non parum im-
[mu]tent. Et respondent effectus tum qualitatibus
[ipsi]s, tum mixturæ qualitatum, quam uocant κρᾶ-
[σιν] corporum: Imo cum natura ipsa, id est, ui na-
[tur]a seminum astra moderantur & gubernant for
[ma]tionem corporum. In ea opera, quæ manibus fa-
[bri]cantur, astrorum nulla uis est. Non .n. noua in-
[d]uitur ibi mixtio qualitatum: non materiæ moti-
[bu]s uarijs præparatæ & conuenienti qualitatum
[te]mperie indutæ, noua & οὐσιώδης conficitur
[&] applicatur forma: sed corpori sua iam an-
[te] conformato materia & forma, quibus existit
[&] conseruatur, suaque instructo crasi, arte

accommodatur noua & accidentaria species, a quam nihil astra, nihil qualitates in aere, quæ tu sunt, conferunt: Imo tota illa ficticia species oci sa est & inefficax. Aut si omnino talis aliqua u cœlo excussa desilit, (quod tamen falsissimum es cur illa non potius uiuis & uegetis corporib animantium, aut illorum ipsorum, qui tum sim lachra formant, quam sculptili semiputri, aut co flatili, uel cereæ aut lapideæ imagunculæ inhær scit? Absurdissimum est somniare talia, nisi fo tasse astra uolunt cum delectu quodam suas distr buere uires, ut certo iudicio uim suam tunc dir gunt ad præscriptum incantatoris, in hæc poti ad ipsorum imaginem composita et expolita co puscula quam cætera. Sed relinquemus has in cantatorum & ariolorum præstigias, quæ excog tatæ sunt, non ut tales sint, quales esse apparent, se ut obscurent gloriam Dei & ueritatem doctrin utriusq; sacræ & physicæ, atq; occultent, & ue stiant ueneficas artes diaboli. Et uidentur ess incantationes prorsus falsæ æmulationes Sacra mentorum, quæ inde usq; ab initio Deus in Eccle siæ doctrinæ addidit, adhibitis externis Symboli cum quibus se efficacem fore professus est in cre dentibus. Hanc efficaciam Diabolus abusu Sa cramentorum & incantationibus imitari conatu est.

Cumq; certissimum sit plenas esse incantatio nes

horribilium blasphemiarum, mendaciorum,
stigiarum diabolicarum, aliarumq́; rerum se-
issime uetitarum diuinitus: sequamur uocem
inam, præcipientem, ne abutamur sancto nomi-
Dei, neue incantationibus uel studeamus, uel
mur, & cogitemus de iudicio Dei aduersus in-
tatores, quod declarauit cum inquit, Incanta-
βδέλυγμα est Domino Deo suo. Atq; eam ob
sam execremur & fugiamus omnia illa artifi-
, quacumq; proponantur specie, siue uerbi Dei
etextu deferantur, siue cum precationibus pa-
m ad Diabolum directis sint exercendæ, quas co-
oscere promptius est: etsi ne ille quidem, quæ
o uirium effectionumq́; naturalium & ordi-
arum cælantur, facile fallunt aliquem, nisi quis
nte & sua uoluntate decipi uelit.

DE DIVINATIONE Extispicum.

GRÆCI ἱεροσκοπίαν & θυη-κλῶν uocarunt considerationem hostiarum immolandarum ante et post mactationem, atq; uniuersim cum accuratam contemplationem eorum, quæ offerebantur ficticijs
minibus, tum notationem obseruationemq; alio-
m, quæ intercidebant forte, dum sacra fierent,

& diuinationem ex his coniectationemq́; de n
minum erga eos, à quibus ſacrificia inſtitueba
tur, affectione & uoluntate, deue ſequuturis eue
tibus proſperis uel aduerſis. ἱερεῖα *enim &* θ
σίας *ſacrificia nominabant, &* θυτὰς καὶ ἱερέ
καὶ ἱεροσκόπους τοὺς δι' ἐντόμων μαντευομ
νους, *quos extiſpices ſpeciei nomine latini uoc*
runt. Origo *ſacrificiorum* Ethnicorum *& tot*
us ἱεροσκοπίας *ex illis eſt ritibus, quos à prin*
pio ſancti Patres, *Adam, Seth,* Nobe *& filij Se*
Iaphet, *& cæteri uſurparunt, & pie religioſe*
coluerunt, conſeruarunt, atq́; exercuerunt, non a
toritate arbitrioue priuato, ſed iuſſu mandato
Dei. *Nam ut ante, ita poſt lapſum primorum p*
rentum cum Deus *recepiſſet genus humanum u*
ctus interceßione Filij, *& uoluntaria ſponſione*
bedientiæ integræ exoluendæ pro genere hum
no, eorumq́; perpetiendorum atq́; exhauriend
rum, quæ illi perferenda fuiſſent inæternū: Tūc *e*
go non uoluit genus humanū uel pecudū more ua
gari temere absq́; lege et noticia dei cōditoris, u
petulanter fingere ex arbitrio numina & cultu
ſed tradidit promißionem de Meßia *naſcituro e*
muliere, conculcaturo caput ſerpentis, et inſtaura
turo genus humanum, ut fieret rurſus νάος ἅγιο
καὶ εἰκὼν τοῦ θεοῦ ἐναργής: *In ea ſe & ſuan*
ille uoluntatem cum perſpicue demonſtrauit, tu
illuſtrißimis & euidentißimis confirmauit teſti
monijs.

Ad hanc promißionem & hunc in ea patefa-
ctum Deum alligauit animos hominum, huic inten
tos eos atq; adfixos esse uoluit, exclusis & prohi-
bitis omnibus commentis alijs quibuscunq;, & un-
decumq; ortis. Atq; ut ante lapsum, quanquam cla-
rißimam sapientiæ & iusticiæ lucem accensam de
æterna sua luce primorum parentum animis inse-
uerat, quæ quid requireret, quæq; præstari uellet
immutabiliter ostendebat: tamen peculiarem ex-
presso mandato constituebat legem in oculos in-
currentem, quæ iubebat eos abstinere à fructibus
arboris boni & mali, & in hac obseruanda suam
illos sibi declarare probareq; obedientiam uole-
bat: sic post lapsum etsi & residuæ de prima luce
scintillulæ, & paulo post subinde repetitæ ac reno
uatæ noticiæ legis diuinæ, satis monebant, quæ po-
stularet Deus, quæ ipsi displicerent: tamen cũ no-
uo modo, & aliter quàm initio se hominum generi
patefecisset, edita noua promißione: nouum etiam
sibi & singularem cultum adiunxit, nimirum cer-
tos ritus sacrificiorum certorum, quos retineri in
sua Ecclesia, & reuerenter coli, tractari, ac pera-
gi uera fide intuente promißionem his præfixam,
id est, fiducia uenturi Meßiæ uoluit. Non temere,
nec quod delectaretur pecudum euisceratione &
combustione ritus tales instituit, sed cum uellet
semper in Ecclesia extare beneficia Filij euidenti-
bus et sensui subiectis ceremonijs uelut consignata:

ſingulari conſilio & ſapientia impreſſerat illi conſpicuam promulgatæ promiſsionis imaginem ut inter adminiſtrationem rituum, mactationem immolationem, & recitationem præceptarum precum, hac oculis expoſita & ſenſibus ſubiecta ſpecie ad monerentur de Meſsia, qui ex promiſſo diuino naſciturus, & uera uictima futurus eſſet pro peccatis generis humani: & exuſcitarentur hoc ſpectaculo ad cogitationem lapſus, triſtiſsimarum pœnarum, reſtitutionis ſui per Meſsiam, immenſi amoris & miſericordiæ Dei. Quem promiſsio pollicebatur, eum uelut picturis adumbratum ſacrificia oculis contuendum proponebant. Deinde occaſione horum rituum, cum repeti memoriam promiſsionis aſsiduè, & uera gratitudine celebrari tantum beneficium, tum fidem coniunctam cum firma ſpe & expectatione Meſsiæ atq; inuocationem exerceri uoluit. Eam ob cauſam, tum ut certo ſtatuerent, uere adeſſe Deum, ſpectareq; & diſcernere inter ea, quæ ex uera fide proficiſcerentur & ficticia, & idcirco maiore cura & reuerentia ea adminiſtrarent, & diligentius uſq; ad natum Meſsiam tuerentur & cuſtodirent: frequentiſsime ſanctis Patribus oſtendit ſeſe accenſis igne cœleſti uictimis.

Tandem uero cum in eo populo, in quo à cæteris gentibus omnibus ſeparato Eccleſiam ſibi collegerat, politiam etiam certis legibus conſtitueret,

...et, eo fine, ut constaret certo, quæ gens Meßiam ...mundo paritura esset: certa mandata de sacrifi-...ciorum ritibus, legibus, & tempore dedit, eosq; ...obseruari & peragi ad præscriptum uoluit ac-...curatißime, adeò, ut si intermissa ab aliquo, aut ...polluta, aut secus atq; institutum erat perfecta es-...sent: is crimen subiret læsæ maiestatis diuinæ, & ...reus fieret æterni iudicij Dei: Siq; ij qui præe-...rant populo, prophanationem non uindicassent, ...hoc expurgato sublatoue: in idem crimen & pœ-...nas easdem totus incideret populus. Hos ritus cum ...ipsis differentijs sacrificiorum repetam paulo al-...tius, ut quos uel ex primorum parentum ritibus ...retinuerint, uel à populo Dei mutuati sint Ethni-...ci: quaue illos occasione tum deprauarint, tum ad ...nescio quæ significata detorserint, clarius conspi-...ciatur.

Describuntur autem in Leuitico sex genera ...sacrificiorum, diuina uoce repetita, & ex ore Dei ...per Mosen excepta & constituta, quorum tria ...ἱλαστικὰ erant, non quod mererentur ueniam aut ...condonationem culpæ & pœnæ æternæ, uel expi-...arent perpetrata scelera, & placarent iram Dei ...aduersus peccata generis humani, Sed uocabantur ...propiciatoria & fine & usu, quod typi erant il-...lius uictimæ, quæ Deo satisfactura erat pro gene-...re humano: & quando fiducia eiusdem offere-...bantur, placebant Deo, & impetrabant quæ pete-

bantur. Cæterum in illo populo ad hoc proderant, ut ſi ab illis exhiberentur qui in ſe crimen aliquod admiſerant: teſtarentur uere eos pœnitere de commiſſo crimine. Propterea hoc conſequebantur illi, ne excluderentur à ſocietate populi Dei. Differebant autem finibus. Holocauſtum διαλλακτικὸν erat, & fiebat ad placandum Deum. Reliqua duo ἀπολυτρωτικα, redimebant enim pœnas certorum delictorum.

Holocauſtum, ὁλοκαυστὸν & ὁλοκαύτωμα interpretes ſeptuaginta, Lutherus Brandopffer, Hebræi Olah nominant. idem in Pſalmo 51. Calil uocatur, quaſi totum combuſtum, à Celil, quod ſignificat conſummatum eſt. Tota enim uictima, quam oportebat ex maſculis uitulis, agnis, aut hœdis, turturibus, uel περιστεριδίοις eligi καὶ ἄμωμον εἶναι, cremebatur & uelut in fumum uerſa efferebatur in ſublime atq; euaneſcebat. quo ſignificabatur oportere hanc corruptam & fœdam peccatorum illuuie contaminatam naturam deſtrui & renouari. Ad imitationem huius fiebat Græcorum τελετὴ.

Sacrificium pro peccato θυσίαν περὶ ἁμαρτίας interpretes, Lutherus Sündopffer, ſacræ literæ haſath nominarunt, quod eſt oblationem fecit pro peccato, uel expurgauit à peccato. Expiabantur hoc ſacrificij genere peccata ἀκουσίως & ex errore aut ignorantia commiſſa. Victimæ quæ

cede=

cedebantur, differebant ratione personarum, deli-
ctorum, & ritu mactationis. Sacerdos si hoc mo-
do deliquisset, aut uniuersa multitudo, offerebat
uitulum, cuius sanguine sacerdos conspergebat se-
pties tum uelum prætensum sanctuario, tum alta-
re Domini, quod ante adytũ seu sanctũ sanctorum
collocatum erat. reliquum ut fiebat in holocau-
stis totum comburebatur. Non enim licebat uesci
cuiquam ne quidem sacerdoti, earum uictimarum
carnibus, quarum sanguine altare Domini con-
spergebatur. Si Dux populi peccasset, ca-
prum: Si de plebe quispiam, capram uel ouem sa-
cerdoti mactandam deferebat. Earum sanguine
sacerdos cornua altaris, in quo holocausta crema-
bantur perfundebat, reliquum omne proijciebat
ad basim altaris. de cæsa uictima pinguedinẽ, quæ
renibus adhæret, περιτοναίῳ et ἐπιπλόῳ cum re-
nibus ipsis incendebat, de reliquijs rata portio ipsi
cedebat. Non .n. uel pinguedine, uel sanguine li-
cebat uesci illi populo. Delicti etiam qualitas
uariabat rẽ offerendam, ut ex 5. Leuitici constat.

Sacrificium pro delicto θυσίαν περὶ πλημ-
μελείας, καὶ πλημμελήματος Septuagin-
ta uerterunt. Est enim πλημμελεῖν inique
quippiam et per iniuriam agere, hoc est, διεξυβρί-
ζειν. Demosthenes πλημμελεῖν εἰς τὸν θεόν. καὶ
εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ dixit pro piaculum facere.
Hebræi Asam nominarunt, quæ uox significat deli-
ctum,

ctum, peccatum, rem ream, A uerbo Aſam, id eſt, deliquit. Vſus eſt ea uoce Iſaias cap: 53. Ponet animam ſuam Aſam pro peccato: & ſequitur Eſaiam Paulus, Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, id eſt, rem ream. Lutherus uertit Schuldopffer. Fiebat autem ad expianda delicta ἑκούσια, *quæ libera uoluntate re deliberata ſine coactione & metu committebantur, & mactabatur aries, cuius precium æſtimabatur ex delicti magnitudine.*

Reliqua tria ſacrificiorum genera εὐχαριστικα *dici poſſunt. Eorum unum, oblatio erat, duo* ἀποπλήστικα.

Oblationem, ſeu immolationem, ſeu libationem, Septuaginta δῶρον θυσίαν, *Lutherus Speisopffer, Hebræi Minha nominant. Erat genus* εὐχαριστικὸν, *quo offerebantur & adolebantur, uel pugillus ſimilæ oleo perſperſus tectusq; thure, uel panes* ἄζυμοι, *uel lagana* ἄζυμα *cocta in clibano & oleo oblita, quæ panes* κλιβάνιτῃ *uocabantur, uel* τιγάνιτα, *id eſt, frixa in ſartagine, uel* ἐσχάριτα, *id eſt, in craticula toſta oleoq; perfuſa, aut* χίδρια, *id eſt, ariſtæ ex primis & uirentibus adhuc decerptæ frugibus, leniterq; ad ignem uſtulatæ & in farris morem confractæ & comminutæ, oleoq; madefactæ, & thure deſuper coopertæ. Partem harum rerum capiebat ſacerdos, reliquum uniuerſo cum thure incenſum adolebat.*

fermenti

fermenti uero mellisq; non licebat miscere quidquam. Oblatio uelut honorarium munus de terra natis Deo exhibebat, eoq; testabatur à Deo esse uitam, fortunas, res uitæ necessarias, terræ fœcunditatem, salubritatem aeris, pacem, & gratias de tantis beneficijs deberi Deo: pertinebat etiam ad ministerij conseruationem & sustentationem sacerdotum.

Hostiam pacificorum, θυσίαν σωτηρίου Septuaginta, Danckopffer Lutherus, Hebræi Zeba Salomim nominant, id est, sacrificium pacis à Salom, quæ uox pacem significat. Celebrabantur enim ab ijs, qui Deo pro acceptis beneficijs gratias agebant, aut gratitudinem hac obedientia declarabant. Beneficia enim pacis nomine Hebræi efferunt, & fiebat cæsis uel bobus masculis aut fœmellis sine discrimine, uel ouibus, uel agnis, uel capris, quas ἀμόμους esse oportebat. Incendebatur autē sola pinguedo περιτοναίῳ, τῷ ἐπιπλόῳ, renibus & cæteris detracta cum ipsis renibus: reliquum aufferebant ij, quorum erat uictima, idq; si debitæ gratiæ testificandæ causa sacrificium instituissent, ut ratum fieret & prodesset, eodem eos die uniuersum absumere oportebat: si ex uoto uel sponte mactassent, ante tertium: Tertio si quid reliquissent, id irritam reddebat mactationem, & ipsos præuaricationis reos peragebat.

Sacri-

Sacrificium laudis θυσίαν ἀνέσεως Septuaginta, Hebræi Thoda, à Iada, id est, confessus est, nominant, Lutherus uertit, Lobopffer. differebat ab hostia pacificorum, quod simul fiebat in hoc sacrificio & pecudum mactatio, & oblatio seu immolatio libamentorum confeßionis causa: qua qui offerebant, testabantur se agnoscere & profiteri illum Deum esse æternum, uerum & uiuum Deum, distinctum ab omnibus commenticijs numinibus Ethnicorum, conditorem rerum & generis humani, Dominum & huius populi, & Ecclesiæ ex hoc populo propter Meßiam collectæ, autorem illorum beneficiorum, quæ hic populus accepisset, & debere se ei obedientiam, gratitudinem & celebrationem beneficiorum perpetuam. Oportebat autem omnia sacrificia condiri sale consecrato, qui sal fœderis uocabatur, eoq; accendi igne, qui in tabernaculo Domini asseruabatur & fouebatur, quem ex igne cœlitus immisso sacrificijs Mose & Aaronis susceptum fuisse conijcio, etsi nihil affirmo.

Tradidit & commendauit initio hos ritus Deus ipse patribus primis, ex quorum posteris aliqui ut Nohe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob &c. retinuerunt eos cum doctrina ipsa constanter & sancte, quibus cum & fœdus inijt, data promißione, quod amplificare familias posterorum tueriq; ac propagare uellet, & ex his ipsis nasciturum esse Mes-

um generis humani redemptorem. Tandem cum osteritatem eorum iugo solutam Ægyptio, & ductam in terram, quam multo ante Patribus omiserat, legibus obligaret atq; imperio, ne si- ordine politico dissolute uiueret: de integro iam leges sacrificiorum, sed illi politiæ quam ditabatur & extruebat accommodatas, repe- it inter cæteras, distinxitq́;, & describi atq; im- mi populo per Mosen curauit: tum ut scirent n humana conditas autoritate, sed diuinitus con tutas esse atq; sancitas ad easq́; obseruandas & equendas se astringi: nec licere cuiquam aut ne- gigere uel uiolare has temere, aut diuersas ab his cogitare, & easdem inde usq; à mundi exordio tribus in usu fuisse: tum ut inde sacerdotes ui- tarent ac sustentarentur, qui cum Deus occupa- s eos uellet esse cura ministerij, id est, doctrinæ ceremoniarum: non poterant uacare quæren- s parandisq; rebus ad uitam necessarijs: & iu- um fuit ali ministros Dei sumptibus illorum, eorum gratia diuinis rebus operam dabant & ruiebant.

A diluuio igitur cum Nohe & filij ipsius in- urassent genus humanum, erudierunt id de his ntis rebus proculdubio accuratißime. multi ex milia Sem et cæterorũ hanc à maioribus cõmu- catam hæreditatẽ sanctam & salutarem uicißim ,qua decuit, religione, reuerentia, fide & pieta- te, ex

te,ex se natis nepotibus tradiderunt,ita ut cōtinua sit serie propagata usq; ad constitutionem politiæ Israeliticæ. Plurimi uero petulantia & Epicureo contemptu,aut negligentia,quod leuius afficerentur tantis rebus,quantas hæc doctrina complectebatur,aut studio nouitatis, & diaboli impulsu ac persuasu,corruptam maiorum hæreditatem abiecerunt & aboleuerunt.

Abolitionem doctrinæ mox consequuta est ueri Dei obliuio. Ex hac nata prodigiosa commenticiorum numinum multitudo. Quanquam enim & proprio animorum iudicio, & naturæ totius præstantia conuicti, fateri cogerentur, non ex bruta materia hoc mundi corpus prosilijsse,nec temere suoue nutu in hunc confluxisse ordinem, nec casu regi sustinerique: sed oportere esse architectum, qui id & initio uelut tornauerit in æquabilem illam rotunditatem, & gubernet ac sustentet, & eundem oportere esse omnipotentem, sapientem, iustum, bonum, uindicem scelerum: tamen tantum inualuerat nata ex peruersitate deprauatæ naturæ ad superstitionem propensio,ut contra illa argumenta, sensa, statutaq; animorum suorum,& euidentia totius naturæ testimonia autorem ipsum aspernarentur, & creaturis in Dei locum uel suo ductu,uel Diaboli ex occasionibus aliquibus persuasu assumptis adhærescerent,ut καὶ γνόντες τὸν θεὸν (Paulus inquit)

οὐχ

ὡς θεὸν ἐδόξασαν, ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία, φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν, καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ανθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπόδων, καὶ ἑρπετῶν.

Nec ſatis eis fuit creata corpora in Deos conſtituiſſe, ſed ipſos etiam Dæmones coluerunt, & quocumq; in loco uel inſolitum quid accidiſſet, uel inuſitata ſpecie apparuiſſent Dæmones: illi peculiaria adeſſe numina, eaq; ipſa ne iraſcerentur nečeſſita, ſacrificijs demulcenda retinendaq; in officio & concepta beneuolentia cenſuerunt: quandoq; quos cultus, quæue ſacrificia expoſcerent, ipſi Dæmones ex aſcititijs quibus comparebant, figuris docebant. Hinc Græcorum, quorum poſt Ægyptios uanitas præcipua celebratur ac ſuperſtitio, commenta nata, qui cœlo Iouem, Mari Neptunum, imis terræ cauernis & receßibus Plutonem inſeruerunt & præfecerunt. Singulis rurſus alios infinito numero adiunxerunt, Saturnum & Cybelen Ioui, item Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem, Mineruam, Venerem, Dianam: Neptuno, Nereum, quem ἀλκμάνα & πόρκον nominarunt, Latini Portumnum, & cohortes Nympharum, quarum aliæ νηρεΐδες & ναϊάδες, ποταμίδες aliæ, aliæ κρηνητίδες uocatæ ſunt, quód uel

mari, uel fluminibus, uel fontibus insidere ac pra
esse putarentur. Coluerunt & ἀλσηΐδας dicta
Nymphas, & ὀρεάδας, δρυάδας, ἁμαδρυάδας
Napeas, Agapeas, quod singulis in natura corpo
ribus adesse peculiare numen existimarent, et ean
opinionem Diabolus numinum illorum sese speci
ostentans auxit & confirmauit.

Nec pauciores Deos Romani habuerunt, inte
quos recensentur dij maiorum gentium, Iuno, Ve
sta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Iupiter, Mar
Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo: Pœnate
Iuno & Minerua: Dij cõmunes, Mars, Bellona,
Victoria: Dij geniales, Terra, aqua, aer, ignis, So
& Luna, quibus natali suo die, quisq; sacrum fac
ebat: quod rerum gignendarum & producenda
rum uim habere crederentur. Genij duo, Lare
quos priuatarum rerum, triuiorum, uiarumq;
urbis curam agere opinio erat, unde & præst
tes nuncupabantur, & inferiores ac minorũ gen
tium Dij. Dij indigetes, qui ex hominibus pro
pter eximias belli & pacis artes ac benemeri
inter deos erant relati. Dij patrij & tutelares,
reliquum genus Faunorum, Syluanorum, Satyro
rum, Lemurum. Varro qui Æthnica numina præ
cipua conquisiuit diligentia, supra triginta milli
commenticiorum numinum reperisse se annotauit

Extincta igitur doctrina, & deleta ex animi
memoria ueri Dei, etsi retinuerunt Æthnici um
bra

sacrificiorum: tamen cum non regerentur am
s norma uerbi diuini, ideoq; nescirent, quo es-
consilio instituta, & quo spectarent, quidue
erent: tum mutarunt ueteres ritus, uel abroga
prorsus, uel nouis ac subdititijs confusos, pro
ditione numinum, quibus decernebantur: tum
ogitarunt rationem ex uictimis æstimandi oc-
os numinum sensus alienos aduersosq;, aut pro
ios & addictos, quæue sequutura essent, secun-
ue an contraria, usurpatis signorum loco for-
is aut sine ratione temere constitutis indicijs
ore stultißimo, quod, eos necesse fuit facere, a-
quin.n.in ista Dei ignoratione dubitassent per-
uo, quæ expectanda essent, quæue sibi de numi-
us pollicerentur ac persuaderent Rationem &
erpretationem signorum mox confirmauit Dia
us. Existimo autem his comminiscendis post a-
sum uerbum præbuisse occasionem Ethnicis
curam memoriam miraculorum quæ ad sacri-
ia sanctorum Patrum exhibuerat Deus sæpißi-
inflammatis cœlitus uictimis, approbatisue ac
ceptis quæ placerent, uel contra repudiatis, quæ
plicerent certis atq; euidentibus testimonijs.

Talis itaq; Sacrificiorum Ethnicorum origo
. Collegit Ecclesiam Deus ex genere humano uo
promißionis inde usq; ab initio mox post edi-
n promißionem, qua recepti sunt Adam & Eua.
eodem modo id est, ministerio Euangelij, &
n aliter semper colligit Ecclesiam. Ac semper

addidit promissioni externa signa, quibus ceu spe-
ctaculis quibusdam, per oculos etiam confirmare-
tur in mentibus certitudo promissionis & asser-
sio. Etsi autem de signis ante diluuium non mul-
extant scripta, uictimarum tamen de cœlo inflam-
mationem in sacrificijs certum fuisse signum n-
est dubium. imò fuerunt ipsæ, quæ offerebantu-
uictimæ signa testificantia de promisso mediato-
re, qui esset futurus uictima uera pro peccatis ge-
neris humani. Et consentaneum est plura alia a-
ritus sacrificiorum, quos Deus Patribus tradide-
rat obseruandos, testimonia illustria & admira-
da edita fuisse. Deinde cum promissio renouata e-
& restricta ad posteritatē Abrahæ, additus ē pro-
missioni signi & Sacramenti loco ritus circu-
cisionis. Cum enim promissio faciat mentionem se-
minis, ideo in ea parte corporis signum μνημο-
νευτικὸν & δεικτικὸν uictimæ ex posteritate A-
brahæ nascituræ institutum est. Ceremoniæ uer-
Leuiticæ & sacrificiorum ritus multa habuerun-
euidentia signa, inter quæ fuit mactatio agn-
Paschalis. Tandem natus de Maria uirgine Mes-
sias Sacramenta Baptismi & Cœnæ dominicæ ips-
instituit & Ecclesiæ tradidit, tanquam pignora
seu sigilla completæ promissionis & exhibiti Mes-
siæ. Ita Ecclesia semper uoce Promissionis &
Sacramentis constituta & à cæteris est distincta
gentibus. Et sancti Patres, Prophetæ horumq; pij
&

eruditi auditores intellexerunt differentiam
ter Promißionem Gratiæ ac Fidem niten=
tē promisso Mediatore & uerum usum signo=
rū. Sed magna multitudo omnibus ætatibus
ut abolita est doctrina de promißione Media=
toris & de iusticia Fidei, uel sua negligentia ac
securitate, uel Diaboli impulsu aut seductione, tū
hac amissa uerum signorum usum multis modis
deprauauit. Ea est enim humanorum ingenio=
rum fragilitas, ut si non rectè & aßiduè docean=
tur de Deo & uero signorum in oculos incurren=
tium usu, mox solis inhæreant signis, eaq; et numero
et superstitione cumulent. Alij signa uerterunt
in numina, ut Chaldæi & Persæ ignem finxerunt
esse ipsum Deum, quia audierant igne delapso cœ
litus incensas esse uictimas. Alij finxerunt ritus esse
opera, quæ peccata expiarent et placarent offensa
numina, & hac opinione cumularunt ritus tales,
ut tantum ceremonias nouas, sed & noua numi=
na & nouos Deos excogitarunt. Alij petulantes
natura & ἄθεοι quod de his reliquum fuit, inuo=
luerunt fabellis & anilibus somnijs. Alij arguti
natura & ritus ipsos & assutas his opiniones
impias alio concinniore prætextu oblitas ita uen=
ditarunt imperitis, ut cum quadam sapientiæ spe=
cie maiore cum applausu exciperentur amaren=
tur ac retinerentur. Vsitatum est enim propha=
nis ingenijs prætextu sapientiæ struere insidias et

 offun=

*offundere bellas persuasiones, stabiliendæ impi-
tati accommodatas. Ita factum ut doctrina ami-
sa Ethnici retinuerint de Deo, de doctrina cœle-
sti, de Sacramentis additis doctrinæ de ueris D
cultibus, mera somnia : de externis ceremoni
umbratiles ritus sacrificiorum atq; eos ipsos mu
tipliciter deprauatos, & nouorum excogitation
uariatos atq; amplificatos in immensum. Et qui
dem ex Patrum religione Ethnicas superstitiones
illius obliuione, & deprauatione eius quod ex il
la conseruatum est, natas esse, uel solæ numinum
Ethnicorum appellationes profectæ à Patribus a
gumento esse poterunt. Coluerunt ignem Chal
dæi & Persæ, tanquam Deum, quem Orimasd
uocarunt, quasi ignem sanctum uel lucem diuinam
ex Orim besed. Græci & Romani ἑστίαν seu Ve
stam, quæ appellatio significat ignem Domini, e
Esch ia. Vtrisq; ut ratiocinor huic cultui usur
pando ac celebrando causam præbuit memori
inflammatarum cœlitus uictimarum. Saniore
etiã hoc existimo significare uoluisse, quod sit De
us æterna lux uel hæc ipsa quæ in totum fusa mun
di Systema, supra constituit discrimina corporum
τῶν ἐνάργεια διαφανῶν: infra & τὰ δυνάμε
διαφανῆ traijcit ac complet, & τὰ ἀδιόπτα seu
obscura subiens aliquo splendore imbuit, uel alia
quæpiam abdita atq; inaccessa lux.*

*Græci & præcipue Athenienses ἀθηνᾶν colu-
erunt*

unt quam & πάλλαδα uocarunt. Eadem à
manis culta est Mineruæ nomine. Ridiculas
smodum his nominibus Græci affinxerunt Ety=
logias. cum disputant dictam ἀθωνᾶν uel qua=
ἐθρώσαν τινα οὖσαν, παρὰ τὸ τὸν νοῦν ἀθρεῖν:
od mentem ad certum fixumq; & euidentem
tuitum rerum dirigat, uel παρὰ τὸ θῶ, quod
θυλάζω, unde ὄνομα ῥηματικὸν ἡ θηλάζου=
, & si præponatur τὸ στερητικὸν ᾶ, ἀθῶα,
od sine matre ex cerebro Iouis sit nata. Sic Pal=
lis nomen deriuant uel παρὰ τὸ ἀναπεπλάχθαι
τῆς κεφαλῆς τοῦ διός, quod ex cerebro Iouis
gognata sit & formata uel παρὰ τὸ ἀεὶ πάλλειν
καὶ κραδαίνειν τὸ δόρυ, à uibranda continen=
r hasta. Ridiculæ sunt omnino deriuationes
e. Nam dubium non est, appellationes peregri=
s esse & ex Patrum religione acceptas ac con=
ruatas. Appellatio ἀθωνᾶς ualde cognata est
cabulo Adonai, quod nomen est ueri Dei, ita ut
ne non dubitem originem inde esse, uocabulo
st rem, id est, agnitionem ueri Dei amissam,
nslato in aliud numen commenticium, Vel est
Thanim, quæ uox draconem significat, ut allu=
t ad historiam seductorum à serpente primo=
m parentum, cuius memoria ut propagaretur
l posteros, consentaneum est certa sacrificia à
tribus instituta fuisse, quibus agerentur gratiæ
eo de promisso Mediatore, qui sit conculcaturus

 caput

caput serpentis. Constat autem Athenienses colu-isse Idolum effigie Draconis, de quibus celebra-tum est, quod exhiberent cultus diuinos atq; ob-sequia præstarent tribus peßimis rebus Draconi, Noctuæ & Populo.

Palladis appellatio est à Palæ, quæ uox Hebræ-is significat admirabile quiddam seu miraculo-sum. Et διὸς apud Græcos, Iouis apud Latinos nomen idem est cum Hebræorum Iehoua. Cum autem in fabulis Græcorum sit Mineruam proge-nitam esse ex cerebro Iouis, moueor & appella-tionibus & fabuloso ænigmate, ut existimem huic occasionem dedisse obscuram memoriam doctrinæ sanctorum Patrum de Dei essentia & tribus per-sonis diuinitatis sed non intellectæ ab Ethnicis. Vi-detur omnino alludere ad æternam & uere cum stupore admirandam generationem filij, patefa-ctam Patribus diuinitus, qua pater æternus, qui est mens æterna ἄναρχος καὶ ἀγέννητος, gi-gnit ab æterno filium coæternam & ὁμοούσιον imaginem sui καὶ λόγον θεόν. Est enim cere-brum sedes mentis & fons cogitationum, quibus formantur imagines rerum sed euanidæ. At pa-ter æternus æterna mens gignit filium λόγον καὶ εἰκόνα συναΐδιον non euanidam seu οὐσιώδη. Ita præcipua pars doctrinæ Patrum de Dei essen-tia & de discrimine personarum Patris & Filij

in fabellam commutata excidit animis hominum atq; ex omni memoria euanuit apud Ethnicos: ipsum uero fabulosum ænigma resedit in ijsdem & perdurauit.

Isidem Ægyptij eodem sunt prosequuti cultu, quo Beatam uirginem Dei genitricem Pontificij. Institutum hunc cultum ratiocinor ex tenui, ut ita dicam, aura famæ, quæ fuit reliqua de muliere paritura filium generis humani redemptorem. Significat enim Isis seu Ischa uirginem aut fœminam.

Iouem pene omnes gentes inter numina habuerunt & præcipuis affecerunt honoribus tanquam cæterorum principem. Conseruata est enim memoria uocis Iehoua cum obscuro de uno uero Deo somnio, & post abolitam doctrinam huic uno uero Deo addita sunt magna agmina commenticiorum numinum. Nomen ἥρας apud Græcos haud scio an non sit idem cum usitata latinis uoce Hera, id est, domina, quę utraq; Hebræam sapit originem. Vnde et Er dicitur Hebræis, qui Latinis Magister ac dominus. Iani nomen est à Iauan, qui pater fuit gentis utriusq; Græcæ & Latinæ. Et quæ supra de oraculis Iouis Hammonis ac Dodonæo commemoraui deq; Sibyllis, plane Hebræam originem referunt, & conuincunt Ethnicas religiones ex prima & antiquissima Patrum religione sed ea deprauata ortas esse. Fabulam de Gigan-

tibus aggeſtione & accumulatione montium extructuris aditum ad cœlos & Iouem inde deturbaturis uidetur peperiſſe mentio Gigantum in Geneſi, & hiſtoria de impedita diuinitus exædificatione turris Babylonicæ. *Et idem ſignificat uox* Titanes, *quod* Gigantes *ſeu* γηγενεῖς. *Tit enim terra eſt ſeu humus.Ita peruenerunt ad Ethnicos pauca quædam & nuda nomina ex doctrina & hiſtorijs patrum, eaq́; & mutilata & fabellis obſcurata, & corrupta figmentis peregrinarum opinionum,& prorſus obruta ſuperſtitione, inde tamen manaſſe agnoſci ac iudicari poteſt. Auxerunt autem & commenticiorum* Idolorum *numerum, & religionum deprauationem regnorum mutationes gentiumq́; translatarum commixtiones,aut ſponte nouas ſedes & noua regna quærentium migrationes. Omni tempore enim mutationes receptarum & uſitatarum religionum commouerunt* Imperia *&* Reſpublicas, *& cauſas præbuerunt mutationibus. Cuius rei exempla ſunt* Regna Sarracenica, Perſica, Turcica, *occaſione diſsidiorum in religione auulſa ab* Imperio Romano, *& ex his conflata atq́; conſtituta. Aut uiciſsim cum mutatis* Imperijs *uel deductis colonijs, religionum innouationes inuectæ: ex commixtionibus gentium inter ſeſe, ac confuſionibus,religionum perturbationes ac confuſiones natæ ſunt mirificæ & tetræ, quas ueritatis ac lucis*

cœle-

cœlestis obscurationem & abolitionem sequi necesse fuit. Ex religione populi Dei aliquid in suas religiones iam ante uitiatas multipliciter, assumpserunt circumsiti undiq; & proximi huic ἀπόγονοι Ægyptij, Phœnices, Syri, Assyrij. Ab Ægyptijs & Phœnicibus plurima acceperunt Græci: A Græcis Romani, quæ nouorum colonorum aduentu importata plantataq; & propagata esse non est dubium.

Quantum Græcæ superstitioni accessisse putamus ex ea religione, quam ex Ægypto allatam usurpauit Inachi posteritas, Danaorum à Danao initio: mox Persidarum à Perseo: tandem Heraclidarum ab Hercule celebrata appellationibus? Quantum ex ea, quam à Phœnicibus adduxit Cadmus? Inachi filiam perhibent fuisse Ino. quæ appellatio Hebræis seu fatum significat seu fortunam. Inachi nomen ex Ino et Achim compositum, fratres fortunæ uel fortunam fratrum denotat. Ex Achim natum est Achæorum nomen. Achæi id est, fratres, quod nomen usurparunt, qui ex Ægypto coniuncto consertoq; agmine profecti sicut Argonautæ, inuaserunt Peloponnesum, dederuntq; nomen parti, quæ uocata est ἄργος, ab Argo, quæ uox nauem significat Hebræis unde Argiui dicti, quasi nautæ aut nauigijs aduecti. Danai nomen iudicem significat à Dan. Pelasgos dictos uolunt Græci quasi πελάργους, quod uagati

sint

ſint Ciconiarum ritu & more. Sed cum uetuſtiſſima ſit appellatio, Hebræa origine ex Palah deriuatam puto, ut ſignificet gentem Coloniarum deductionib. auulſam à reliquis & diſperſam hinc inde ac riuulorum inſtar diſtributam, Vt prorſus idem ſignificet Pelaſgus, quod ἄποικος ſeu Colonus, uel ἀπὸ τοῦ πέλαγος ἀγέσθαι. Eſt autem antiquitus Peloponneſus uocata Pelaſgia, & multo ante Apia, etiam, ut exiſtimo ab Hebræa uoce Abim, quaſi futura ſedes patria poſteritatis propagandæ ex ea gente, quæ aliunde aduecta terram occupauit. Et referunt Græci originem uetuſtiſſimorum Colonorum ſuæ terræ in Ionas & Pelaſgos. Athenienſes ſe Ionas eſſe iactitarunt καὶ αὐτόχθονας. Reliquæ Græciæ incolas uetuſtos pleroſq; appellarunt Pelaſgos, quaſi ἀποίκους & colonos Ionum. Et ex Pelaſgis Arcades appellarunt, qui montana incoluerunt, quaſi inhabitatores montiũ ſeumontanos, appellatione facta ex har & Kimen, unde Ken nidum ſignificat. Cadmum ex Phœnicia in Græciam multo poſt appulſum Thebas condidiſſe, omnium conſtat conſenſu. Ibidem & poſteritas eius diu regnauit uſq; ad Telemachum ſeptimum ab Oedipo, qui collectis ex Thebana terra copijs, in Siciliam transfretauit. Quartus ab hoc Telemacho fuit in Sicilia Theron, cuius meminit in Secunda Oda Olympicorum Pindarus. Filias Cadmi fuiſſe narrant Ino & Semeleu.

melen. Ino ut supra dixi fatum significat: Semele imaginem seu sculptile: Cadmus Orientalem seu aduenam ex oriente: Theba arcam, seu nauim forma arcæ, Vnde Thebani dicti, quasi nautæ aut nauigijs adducti. Phœnicum Colonia fuit & Carthago: Carthaginensium Byzantium. Carthago sic dicitur quasi Cariat ia, hoc est, ciuitas Dei. Byzantium quasi emporium, à Beth zona, quod est domus Cauponæ. Infusæ sunt in Græciam & Italiæ gentes Asiaticæ ducibus Tantalo & Pelopida, à quo Pelopidarum posteritas deriuata tenuit Argos usque ad Heraclidarum reditum in Peloponnesum.

A Græcis propagata traditur gens Latina. Horum enim colonijs primo impletam esse scribũt terram, quam à situ Hesperiam uocarunt. Vetustißimi in hac gente celebrantur Oenotri orti ex Arcadibus & Pelasgis, & Tyrrheni Ionum coloni. Ab Oenotris descenderunt Aborigenes. peruetusti Italiæ cultores. Accesserunt ad hos noui subinde coloni, ut qui duce Euandro ex Arcadia transierunt in Italiam, & post reditum Heraclidarum ex Heliaca. Itemq; ex Asia educti ab Ænea Dardani, ab Antenore Heneti. Vt autem gentis ita & religionis Latinæ origo fuit ex Græca partim, partim ex peregrinis religionibus. Nam cum infusis nouis Colonis, semper noui aliquid usitatis ritibus & uetustate robora-

tis

tis acceßit opinionibus. Idem omnibus gentibus accidit extra populum Dei, quæ de confluxu aut complicatione diuersarum gentium, aut translatione harum facta, aut irruptionibus bellicis, aut connubiorũ contractione, tandem coierũt ac uelut coaluerunt in unam gentem. Inde tanta religionum uarietas ac dißimilitudo: tantum opinionum, superstitionum, numinum & cultuum chaos extitit. quas sine Dei uerbo & contra hoc ex multiplicibus ueteribus & nouis ritibus temere consutas atq; consarcinatas, non obscurum est omnes à Deo uero & illa Fidei Regula, quam doctrina cœlestis constituit aberrasse. Has comitata est obstinata animorum cæcitas. hæc nouis subinde furoribus Diaboli accumulata, eò usq; inualuit, ut homines noua numina & cultus nouos eosq; portentosos prorsus & abominandos cũq; immanitate coniunctos condentem Dæmonem, ac turpißimarum & fœdißimarum libidinum aut demonstrantem occasiones aut præcipientem commixtiones, cupidißime ac religiosißime audirent & sequerentur. Neque dubium est, multa numina de indicio Diaboli suscepta, & rituũ plurimorum leges hoc dictante exceptas esse ac descriptas.

Pausanias autor est Pani apud Athenienses locum inter numina Attica & honores decretos fuisse diuinos tali occasione, quod cum nuncium Philippidem

dem ad Lacedæmonios misissent de Persarum in
ticam irruptione: hic reuersus retulisset, La-
dæmonios minus maturè copias educturos esse,
od religione impedirentur cum exercitu exi-
, antequam Luna orbem complesset. Sibi uero
Parthenium saltum Pana obuiam factum, qui
Atheniensibus in pugna ad Marathonem præ-
futurum sit pollicitus. Sic Romana monumen-
Numam Pompilium referunt de consilio & mo-
tu Ægeriæ Nymphæ totam διάταξιν τῶν ἱε-
ργιῶν *distribuisse in classes octo, & totidẽ con-*
tuisse συμμορίας *sacerdotum, qui his rite tra-*
andis atque administrandis præessent. Prima
aßis sacra complectebatur κοινα *seu* πολιτικα,
rtinentia ad curias singulas, quæ exercebant
riones φρατριάρχοι ἢ λοχάγωγοι *Græcis di-*
. Secunda pertinebat ad Flamines seu στεφανη-
φόρους. *Tertia ad Tribunos celerum. Quar-*
ad Augures. Quinta ad uirgines Vestales. Se-
a ad Salios. Septima ad Fœciales seu εἰρηνοδί-
κας. *Octaua ad pontificem maximum.* Rhodijs
nflictantibus cum difficultatibus quibusdam in-
plicabilibus humanæ sapientiæ, & petentibus,
media à Dæmone Delphico, renunciatum est,
unc desituram calamitatem, si Phrygum ex-
mplo placarent sacrificijs impurißimis Ado-
n, qui semetipsum præ furiosi amoris impatien-
a euiscerarat. Oraculi uerba sunt, Ἄττιν ἱλα-
σκέσθαι

σκέδας μέγαν θεὸν, ἁγνὸν ἄδωνιν, ὄλβιον. D[e] Alexandro in Asiam ituro contra Persas sciscitan[tibus] tibus Amphyctionibus responsum est. ξῆνα θεῶ[ν] ὕπατον καὶ ἀθηνᾶν τριτογένειαν, τιμᾶτε βροτόεντα ἐν σώματι κρυπτὸν ἄνακτα. ὃν γονέεσσιν ἀρίστοις ζεὺς μοῦ ἔσπειρεν ἀρωγὸν εὐνομίης θνητοῖσιν Ἀλέξανδρον βασιλῆα. Tali[a] prodidit cum ut Idolatricos cultus augeret Diabolus tum ut adularetur Regibus. Quid uero turpius fuit ijs sacris, quæ Græci θεοφορήσεις, κορυβαντιασμοὺς βακχείας, διαπαννυχιασμοὺς in Templis uirorum cum mulieribus Bachanalia & Lupercalia festa Romani uocarunt.

Semper enim Idolatriam libidinum portentosæ confusiones, & omnis generis enormia scelera alia sequuta sunt, sicut & Paulus testatur. Et cum oppressa doctrina Euangelij semper legis etiam diuinæ noticia & autoritas, uel obscurata elanguit, uel fracta proiectaq; concidit, ut sola semper Ecclesia Dei legis noticiam illustrem habuerit & explicatam, solaq; usum legis recte intellexerit atq; exercuerit. Deniq; ita semper accidit, ut ab una & perpetua doctrinæ norma, quam proponunt Lex Dei & Euangelium, quicunq; discederent, ij protinus & ab illo itinere, quo recta ad Deum ducimur, depulsi deuiarent, & id, quo niteretur animus amitterent, cumque

perpetuis

-uetuis conflictarentur dubitationibus nec re-
-ntur amplius uoce legis diuinæ, sed incitati
-abolo ruerent, quo excœcatæ mentis errori-
& cupiditatum flammis impellerentur. Et si-
-dicitur ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος, συμβαίνει τὰ
-ά, sic mox uelut cum tempestate omni tem-
-e horribilis caligo impiarum opinionum ac
-rstitionis & licentiæ lucem ueritatis obruit,
uel leuiter mutatæ religiones à præscripto
-one semel degenerarunt. Ethnicas autem
-giones hoc modo ex primorum patrum quam
-eo acceperant religione, initia sumpsisse, &
-generasse paulatim, magis magisq; augescente
-rstitione & longius a norma diuina receden-
-is opinionibus hominum, minus mirum uidebi-
-si eodem modo ex Iudaica Sarracenicam: ex
-stolica Pontificiam natas deriuatasq; consi-
-auerimus. Nam ut de sola Pontificia dicamus,
-l doctrinam ab Apostolis & horum successio-
-s traditam: si ad introductos ab his & usur-
-os ritus: si ad constitutam ac canonibus de-
-ptam piarum Synodorum decretis disciplinam
-mæ Ecclesiæ ab Apostolorum ætate, & sancto-
-n exercitiorum quæ tunc uiguerunt, consuetu-
-em contulerimus initia, progressiones, & in-
-menta religionis Pontificiæ, dissimile nihil
-eriemus. Cepit mutatio religionis apo-
-icæ à doctrinæ deprauatione & quidem par-

tis eius præcipuæ de filio Dei, quæ fidei nostr fundamentum est,quo labefactato labascere ac nu tare,conuulso & euerso ruere necesse est cæter omnia.mox contagio serpente corruptio paulatin progressa reliquas etiam corripuit & infecit pa tes,eo usq;,donec nouis & commentitijs opinion bus totum compleretur & contaminaretur do ctrinæ corpus. Doctrinæ corruptionem comitat est rituum ceremoniarum ac totius ἱερατικῆς τά ξεως καὶ εὐνομίας & disciplinæ ad abusum ac superstitionem inclinatio, quæ cum semel inue cta cepisset agere radices ac confirmari,non it multo post deuentum est eò, ut de traditionibus a postolicis & Synodorum sola ociosa rituum spe ctacula retinerentur: collaberetur uero & in tercideret usus,ad quem instituti erant,& ijs qu retinebantur,affingeretur noua superstitio,et ad miscerentur autoritate & arbitrio priuato sin Dei mandato noui alij atq; ineptiores ritus,aliqu etiam blasphemi in Deum & impij. Tanden cæcitate aucta processum est ulterius, Nam & noui atq; Idolatrici cultus, inuocationes sancto rum, adorationes panis & statuarum, missarun celebrationes,abusus creaturarum & uerbi diui ni in consecrationibus & plurima alia prorsu Ethnico more producta ac recepta sunt, & addit est libidinum impunita licentia, idolomanias asse cla:, & accessit atq; inualuit usus artium Dia bolicarum

...arum. Deniq; regnauit in profundißima ca-
...e superstitio eodem penè, quo apud Ethnicos
... instructaq; satellitio, abusuum, Idolatriæ,
...tiorum, libidinum, præstigiarum diabolica-
...multiplicium.

...uerunt in Ecclesia olim spectacula, quibus
...piebantur lapsi. Stabant hi aliquot diebus ex-
...locũ Cœnæ, ut expositi oculis totius Ecclesiæ,
...ris exemplo essent, quo commonefacti fierent
...gentiores in precando & regendis moribus.
... spectacula nominabantur ἐπιτίμια & satis-
...ones, & erant ritus ab hominibus exempli
...sa instituti, nihil pertinentes ad remißionem
...pæ & pœnæ æternæ aut ullarum pœnarum
...bus Deus peccata hominum punit. Consue-
...o autem sumpta fuit à uetustis Patribus, cu-
...umbram & Ethnici retinuerunt qui homi-
...s in exilium eiectos uolebant gerere signa re-
...s, ut gerit Orestes, item Adrastus, quibus ad-
...erentur homines uitandum esse eorum con-
...tum. Hos antiquos ritus finxerunt Monachi
...rita esse coram Deo, & longa tela est menda-
...rum. Dicunt culpam ita remitti, ut pœna
...rna mutetur in pœnas purgatorij, ac pœnas
...gatorij compensari his ritibus, quos nominant
...isfactiones, & has redimi sinunt pecunia, em-
...s, ut uocant, indulgentijs. Ac ut quæstus esse

Bb 2 maior

maior ex sacrificijs funebribus, dixerunt oblatio-
nem missarum longe præstantiorem esse omnibus
satisfactionibus. Hæc deliramenta horrenda sunt
cogitatu. Fuit consuetudo uetustis Patribus ante
tractationem sacrorum abluere corpora, quam
consuetudinem conseruarunt Iudæi, qui multum
utuntur lotionibus. Imitati Patres Ethnici usur-
parunt easdem creberrime non tantum ad eluen-
das corporum sordes, sed etiam ad expiationem
scelerum & expurgationem inquinamentorum, si
quæ corpori contaminato libidinibus, cædibus, ra-
pinis aut alijs similibus adhæsissent. quibusdam eti-
am sola aspersio aquæ inter februa fuit. Romæ
olim ad portam Capenam, postea Appiam uoca-
tam, aqua quæ Mercurio sacra fuit, alij alios as-
pergebant, ut hac conspersione abstergerentur &
delerentur ceu inustæ corporibus notæ deformi-
tate flagitiorum ac præcipue periuriorum. Tali
perfusione seu ablutione Peleus Patroclum absol-
uisse & Acastus expiasse Peleum à cæde fratris
Phoci, & Ægeus Medeam à cæde liberorum tra-
ditur. Hoc ritu Orestem expiatum esse à cæde
matris Clytemnestræ Pausanias refert in Corin-
thiacis. Deniq; piaculum & nefas esse duceba-
tur, aliquid sacri attrectare, nisi uel corpore lu-
strato uel aquæ ad usus sacros comparatæ affusio-
ne ceu consecrato. Sic Æneas apud Virgilium

Ter socios pura circumluit unda
Spargens rore leui.

Et

Et idem ceu multa cede pollutus ad patrem
hisen inquit,
genitor cape sacra manu patriosq; penates
bello è tanto digressum & cæde madentem
rectare nefas, donec me flumine uiuo
uero &c.
Idem mos lustrandorum corporum Turcis in
est, hoc enim exteri luem peccatorum & tolli
em omnẽ persuasum habent de propagata à ma
ibus & inueterata opinione. Ideo & lauatio-
us utuntur creberrimis, & templa ingressuri
, priusquam pedem inserant, aqua sese quæ in
itu amplo uase ad hos usus adseruatur, perlu-
.
Ab hac Ethnica superstitione quid differt usus
uæ lustralis in templis Pontificiorum, qui eo
gis uituperandus est & condemnandus, quod
eo probatur atque usurpatur populo, qui Ec-
siæ titulum sibi uendicat, & usurpatur non tan-
n cum Ethnica & falsa persuasione, quasi à sor-
bus & labe peccatorum corpora repurgata
æparet ad sacras & Deo placentes actiones, sed
m ritu etiam incantationum simili, tanquam uir-
s talis & efficacia cum aqua ipsa inijciatur con-
ersis, Sed desino recitare prophanationes, &
usus, qui in Pontificijs Ecclesijs dominantur.
æc eo tantum commemoraui, ut eodem modo
mper ex doctrinæ mutatione deprauationes ri-

tuum: ex hac ſuperſtitiones multiplices & al
uſus: ex ſuperſtitionum occaſionibus noua Ido
& nouos ritus contrarios uerbo Dei: *ex omnib*
his tandem ἀδόκιμον νοῦν εἰς τὸ ποιεῖν τα μ
καθήκοντα *ſequutum eſſe oſtenderem.* Doctr
næ uero mutationem ingeniorum malorum ac d
ſtortorum peperit aut ambitio aut petulantia, &
Diaboli *impulſus.*

Sed redeo ad Sacrificia Ethnicorum, *quæ d*
ritibus quibusdam continua propagatione ex ſan
ctorum Patrum *conſuetudine tranſſumptis &*
aliquibus commentitijs conflata fuiſſe collatio o
ſtendit. Cumq; his uterentur illi ſine Dei *& pro*
mißionũ noticia, imo ſine noticia numinũ ad qu
dirigebantur, neq; intelligerẽt finem, cuius grati
ritus inſtituti erant, meminiſſent tamen ex tenu
& incerta fama, ſolitum Deum *euidentibus teſti*
monijs aut probatis ſacrificijs annuere ceptis, au
auerſatis illis ac repudiatis negare ſucceſſus: ne
ceſſe fuit eos qualeſcunq; ex hoſtiarum uiſceribu
aut aliorum fortuitorum euentuũ ſubitis inuerſi
onibus coniecturas comminiſci, ex quibus affectio
nes numinum erga ſeſe æſtimarent. his coniectu-
ris Diabolus *blanditus eſt & aſſenſit inſolitarum*
apparitionum & φασμάτων *mirabiliter uaria-*
tis ludis ac præſtigijs. Quales recenſentur in Ho-
merico carmine.

τοῖσιν

οῦσιν δ' αὐτίκ' ἔπειτα θεοὶ τέραα προὔφαινον
ἕρπον μὲν ῥίνες, κρέα δ' ἀμφ' ὀβελοῖς ἐμεμύκει
ὀπταλέα τε καὶ ὦμα. βοῶν δ' ὡς γίνετο φωνή.

Ægyptijs ſexcenta ſexaginta ſex genera ſacri=
ciorum in uſu fuerunt. Romanis & Græcis non
multo pauciora. Agonalia, Dapſa, Farreationes,
ἑκατόμβαι hoſtiæ, hyacinthia, armiluſtra, Ianua=
lia, Lucalia, Lupercalia, Nouendinalia, Nyctilu=
ia, Palatialia, Paſtillaria, Popularia, Proteruia, Sc=
taurilia, Stata, Rubigalia, Fontanalia, Ormia, Pa=
rentalia, Inferiæ, Conſualia, Lampteria, Amburbia,
Ambarualia, Vinalia, Orgia, Latialia, Dianæ Tau=
rica, Bachanalia, Trieterica, Liberalia, Cocytia,
Hordicidia, Ordicalia, Lemuralia, Saturnalia, Ce=
realia, Adonia, Theonia, Laurentalia, Opalia, Pa=
lilia, Quirinalia, Vertumnalia, Quinquatria, Dia
nalia, Diaſia, Hormea, Næmea, Mytriaca, Palogy=
nia, & plura alia, quibus ferè aut ſola anima Dijs
conſecrabatur, quæ hoſtia animalis dicebatur, aut
offerebatur uictima eo fine, ut inde de illius numi
nis uoluntate coniecturæ fierent, cuius opera ad
rem aliquam perficiendam opus erat. Mactabant
autem ut plurimum oues, ſues, capras, boues, galli=
naceos et anſeres. Maiores uictimas inauratis cor
nibus producebant, minores coronatas. Ex hœ=
dis & agnis rectius deos conſuli futuraq; prano=
ſci cenſebant, quod mitiores eſſent: ideo diuinaturi
ex ouium genere aliquid cædebant, & mactationi

 ſemper

ſemper adiungebant immolationes. Romani mo
la ſalſa libabant, quæ ex farre toſto confractóq;
ſale & aqua parabatur: ſine his nulla fieri ſacri
ficia rata, & uim ſali peculiarem ad placand
commouendáq; numina ineſſe ſentiebant. Idcirc
peculiares his conficiendis dies feſtos deſtinarant
quos Fornicalia feſta nuncupabant inde, quod fa
in fornacibus torrerent. Illis diebus ſi quis non
ſacra patrio ritu peregiſſet, is hanc intermißio-
nem Quirinalibus feſtis peculiari ſacrificio luere
& expiare cogebatur, hinc Quirinalia ſtultorum
ferias cognominabant. Græci hordei primitias
& placentas ex hordeo ſale conſperſas libabant,
eos qui hordeum colligebant, κριθολόγους appel-
labant.

In ſacrificijs diuinatorijs Romani hos ſerua-
bant ritus. Cum ſacerdos uictimam ad aram ad-
duxiſſet, ſtatus manu aram prehendebat, & pre-
ces fundebat. Principium precationis à Iano &
Veſta fieri oportebat, quæ in omnibus ſacris præ-
cipua numina erant, & in uotis nuncupandis com
pellationem primam meruerant inde, quód per
eos aditus ad cæteros patere opinio erat: & ob-
ſeruabatur in ea precatione, ut Iuppiter pater
Opt: Max: omnesq; dij cæteri patres aduoca-
rentur. Ne quid uero uerborum præteriretur,
aut præpoſtere recitaretur, de ſcripto præire ali-
quem, rurſusq; alium cuſtodem dari, qui attende-
ret

et ſedulo: alium qui fauere linguis iuberet, & tibicinem canere, ne quid infauſtum exaudiretur, oportebat: quod cum diræ obſtrepentes nocuiſſent, aut precatio erraſſet, repente extis capita dimi uel corda, geminariue, ſtante adhuc uictima compertum eſſet. His peractis ſacrum ab immolatione ſacerdos inchoabat. Fruges aut molam ſalſam in caput uictimæ deponebat, addito thure maſculo: uocabatur ritus ille immolatio, quaſi molæ in caput uictimæ collocatio. deinde uinum aſpergebat: ſed priusquam id affunderet, ſimpulo aut ſimpuuio ligneo, uel fictili admodum paruo, (quod inter ſacra uaſa cyatho non erat admodum abſimile) & ipſe leuiter delibabat, & aſtantibus guſtandum deferebat, ut pariter libarent. Vocabatur hic ritus libatio. quo facto ſetas inter cornua uictimæ manu euulſas tanquam prima libamina proijciebat in ignem, conuerſusq; ad ortum, obliquum cultrum à fronte uictimæ ad caudam ducebat. tandem uictimam dijs exhibitam et dedicatam iubebat iugulare miniſtros, qui quod mactarent eas cultrarij & uictimarij, à nonnullis popæ & agones uocabantur: reliqui partim admotis uaſculis emanantem cruorem excipiebant, partim uictimam excoriabant & abluebant, partim ignem accendebant. Vbi perpurgata erat: mox aruſpex, flamen, aut ſacerdos cultro ferreo uiſcera rimabatur, attenteq; explorabat, an perlitatum

 foret.

foret. Erat is culter ferreus et oblongus, manubri
eburneo, clauis æneis, ære cyprio, & capulo arg
teo ornatus: non enim manu licebat contrecta
uiscera, ne qua offensa pollutis sacris intercider
Inspectis tandem & exquisitis singulis ex omni u
scere & membro ministri partes certas deci
farina farris inuoluebant, & in calathis sacri
canti offerebant: sacerdos aris impositas, foculo i
censo comburebat, quod reddere erat & litar
Eum ignem ex olea, lauro, aut quercu corticis c
sioris, aut cuius caudex cauus fungosusq; esset, a
cendere, uel numinibus adolere nefas erat: susp
cta enim erant ligna illa tanquam diri & m
ominis. Vbi quod dijs tributum erat conflagrass
ad epulas ipsi & conuiuia conuertebantur. Int
uescendum dijs laudes canebant, pedibusq; ci
cum aras complodentes ad numeros psallebant,
pulsatis cymbalis choreas agebant.

Decantabant autem alijs Dijs alios hymno
Dianæ hypingos, Apollini pæana, Dionysio D
thyrãbos, Cereri iulos, Vẽeri ἐρωτικούς hymno
Græci præter hæc προσῴδια accinebant, et ὑπ
χήματα, & στάσιμα. Veteres etiam Tibias inf
runt, antiquo, ut opinor, maiorum more: sed post
ne tibiæ adhiberentur legibus cautum fuit. Græ
de cæsa uictima capite & uentre retentis, cæte
dabant dijs, linguas præconibus. Ægyptij caput a

scissu

ſciſſum diris execrabantur,& cum precatione ſolenni deijciebant in flumen, ut ſi quid aduerſi eueniret, in illud caput redundaret.

Porro ſuæ ſingulis Dijs uictimæ etiam deputatæ erant, ſuperis albæ & impares, inferis nigræ & pares mactabantur. Ioui prodigiali thure & mola ſalſa, Ioui Flammini boue candido litabatur. Neptuno, Apollini & Marti tauro, uerre & ariete. Heroibus tauro, capro & ariete. Cereri primum lacte, uino & fauis, poſtea porca. Cybeli itidem porca. Æſculapio capris & Gallinis. Laribus gallo. Soli & Marti equo. Lunæ tauro. Iunoni agna. Veneri columba. Pani & Mineruæ capra. Dianæ cerua. Libero patri melle, uino & lacte, interdum capro & hirco. Syluano porco. Fauno agna uel hœdo &c.

Græci Romanos & deorum numero & ſacrificiorum ritibus uicerunt, quæ enũerare omnia longum eſſet et ſuperuacuum. Præterea fuerunt utriſque communia multa. Nam ut alia plura, ita et ritus Romani certorum ſacrorum à Græcis ſunt mutuati, & utrique tandem redacti ſunt eò, ut ad Diaboli iuſſa humano litarint ſanguine.

Ex hac ſacrificiorum in populo Dei & Ethnicorũ collatione patet, quæ Ethnici uel ex patrum prima religione retinuerint, uel à Iudæis acceperint: quæ aſſuerint aut intexuerint ipſi ex ſeſe genita. Habuerunt umbras ueterum ſacrificio-

rum

rum obſcuras, mutilas, confuſas & multiplicite
deprauatas: hisq́; (ut neceſſe fuit fieri, cum n
firma certaq́; Dei cognitione niterentur, ſed ex f
ctitijs penderent numinibus) ſignificata affinxe
runt teſtificantia de affectu numinum erga ſe
& euentibus conſequuturis: eorum notatione
interpretationemq́;, quæ ſolis incumbebat ſace
dotibus, ἱεροσκοπίαν *et* ἱεροσκόπικον οἰώνισμ
nominarunt. differentiæ eius tot erant, quot di
crimina rerum, quæ adhibebantur ſacrificijs. N
aut hoſtias ipſas priuſquam iugularentur, con
derabant: aut earum poſtquam mactatæ eſſe
atq́; diſſectæ, exta: aut flammam, quæ ex incen
& ardentibus euolabat uictimis: aut farinas u
farinæ materiam, ex quibus liba pinſebantur &
molæ: aut thus, quod adolebatur: aut uina &
quas.

Ἱεροσκοπίαν, θυοσκοπικὸν, & θυτικὸν *uoca*
runt nomine generis, quæ in uiuis adhuc uictim
dum producerentur, aut conſiſterent ad aras, &
tractarentur ſacrificantium manibus, obſeruab
indicia et notas futurorum. Mali ominis erat,
uictima ductorem non ſponte ſequeretur, ſed i
trahenda eſſet: uel ſi ex ducentium manibus ſe
proripuiſſet & profugiſſet: uel elapſa ictum f
felliſſet: uel percuſſa aut exilijſſet altius, aut ho
ridius exclamaſſet, aut non ſtatim & quidem p
cide cõcidiſſet: uel ſi ſemianimis prouoluta in te
ran

ram, eandem pedibus calcitrasset importunius: uel difficulter expirasset: uel iugulata non copioso diffluxisset sanguine: uel si inter iugulandum triste aliquid infaustumue oculis auribusue occurrisset. Signa hæc offensi & alienati numinis, pœnasq; minitantis esse putabantur. Contra lœti ominis indicia & fauentis Dei testimonia adferebat, cum emissa ad aram sponte acceleraret, & sine tumultu ictum perferret, collapsaquæ placide sineq; deformi strepitu aut pedum complosione animam exhalaret, & confossa tandem copiosum spirantemq;, & cum impetu stridoreq; prorumpentem effunderet cruorem. Talem læti & cum gratulatione acclamationeq; excipiebant: ad alterius conspectum expauescebant, & animis consternebantur: moxq; et trepide suspectas aras adibant, ritusq; absoluebant cæteros, & sollicite qua ratione offensum numen reconciliarent, deliberabant.

Diuersa erat ab hac, quam ἡπατοσκοπίαν Græci, Latini Extispicinam nominarunt quod nomen & generi tribuerunt. In dissectis enim iam uictimis ex signis salubribus noxijsue, ex habitu coloreq; extorum & fibrarum, defectu aliquarum particularum in præcipuis organis, aut præter naturam adnatis, collectisue ex humorum adfluxu abscessibus, sumebat coniecturas de euentuum conditione, & in quam partem numen, cui

ador-

adornabatur sacrificium, inclinata esset ac pro-
penderet.

Græci ὑπατοσκοπίαν ideo nominarunt, quod
quanquam explorarentur ea omnia, quæ uisce-
rum nomine continentur, ut epar, lyen, cor, re-
nes, & cætera: iecur tamen uaticinij huius se-
dem & fontem esse, eoq; recte constituto & opti-
me temperato pro uictimæ natura læta promitti,
uiciato aut mutilato aduersa portendi opinaren-
tur, siue refragarentur cætera, siue consentirent:
& quod inde initium considerationis fieri opor-
tebat. cuius causam uel ex natura desumptam
uel ex Patrum historijs profectam ratiocinor.
Etenim inter uiscera primo omnium formatur e-
par ex sanguine menstruo, qui ex pregnãtium cor-
pore in matricem attrahitur: & fons est sangui-
nis: cumq; ualet uigetq;, sanguinem gignit pu-
rum naturæq; conuenientem, de bono sanguine
bona fit in cæteris partibus nutritio, nec facil-
temperies spirituum in corde & cerebro ipso-
rumq; membrorum inficitur aut læditur, si instau-
ratur & fouetur benigno exacteq; temperato &
elaborato sanguine. Ergo si in fonte sanguinis ni-
hil reperissent uicij, ratiocinabantur reliquas
partes omnes integritate & puritate hepati con-
gruere, utpote quæ nutrimento inde transmisso
reficerentur & alerentur, notisq; cæteris certi-
us & tutius fidebant. Eligebant enim Patrum ex-
empl

mplo uictimas integras & illibatas: contra pol-
itis, morbidis, aut quacumq; affectis labe, offendi
r commoueri ad iram deos constanter crede-
nt. Idcirco priusquam adhiberent eas sacri-
cijs, diligenter contemplabantur & pertenta-
nt forinsecus, num quid, quod immundiciem ar-
ueret aliquam uel labem interioram aduerte-
ent. Græci Tauros farina, capros ciceribus, ca-
ras aqua frigida explorabant. Inchoata ergo ex-
orum contemplatione à iecinore, si illud grata et
atiua purpura ruberet, nullaq; esset contamina-
um labe: uel si caput iecinoris auctum duplica-
umue, aut geminum iecur reperiretur: uel si ex-
remæ fibræ uersus interiora replicatæ ac conuo-
utæ uiserentur: hæc eximiæ fœlicitatis argumen-
a certißima dare, et magnas acceßiones, potentiæ
mplificationem, prolationem finium, triumphos,
umma dignitatum fastigia designare auguraban-
ur. Constitutis etiam in hepate geminis capitib.,
num hosti, alterum illi, in cuius gratiam institue-
atur diuinatio destinabant. alterutrum eorum si
uel corrugatū emarcuisset, uel colorē habitumq;
uum quouis modo mutasset: ruinam aut inclina-
ionem, aduersaq; omnia minitari: si uelut infla-
um atq; distentum intumuisset, et florido enituis-
set colore, motuq; alacri & continuo micasset: ui-
ctoriam certam spondere, et successus fœlicißimos
illi putabatur, cuius nomine cædebatur. Lucanus
exta

exta Cæsarem uictorem renunciasse contra Pom
peium annotauit.

Quodq; nefas nullis impune apparuit extis,
Ecce uidit capiti fibrarum increscere molem,
Alterius capitis pars ægra & marcida pendet,
Pars micat & celeri uenas mouet improba pulsu

Si uero aut obsitum ulceribus,pustulisue,au
iuore deforme,aut duricie contractum, corrug
ltumue absceßibus, aut humoribus uiciosis imb
tum esset atq; obstructum : uel si in sua non consp
ceretur sede, sed aut à præcordijs auulsum subs
disset, aut permutatis sedibus lienis locum occ
passet, illo in dextram regionem translato, au
procidisset in anteriora: uel si contabuisset, au
alioquin gracilius iusto ardiusque appareret
uel si totum defuisset, aut solo caruisset capite
deniq; si inter coquendum purulenta inquinare
tur sanie, aut ad eum exaresceret modum, ut in
ter exta non emineret, aut colliquatum dissolu
retur in pultem: hæc piacularia esse funesta
adeo persuasum erat, ut secus accidere atque a
his demonstratum erat, nihil posse affirmaretu
Anno urbis 636, Catoni consuli immolanti exta
marcuerunt,& caput iecinoris euanuit. Ca
principi & M. Marcello iecur subito extabuis
annotatum est. Lucilio Lupo inter exta caput iec
noris non inuentum est, Quare prælio peris
existimatus est.

A iec

A iecinore cor inspiciebant, id si palpitaret ut exiliret, aut flaccesceret, aut minus iusto ap= reret, aut omni destitueretur pinguedine, aut iuisset in rugas, aut inter exta omnino non uise= tur: exitij, diræq; atq; infestæ fortunæ omina ræbebat. Nam & Iulio Cæsari, quo die purpu= a ueste processit, & à coniuratis interfectus est, r bis in opimis bobus defecit, & Caio Mario ticæ immolanti. Pertinaci Cæsari utriusq; ui= eris hepatis & cordis defectus, in ea, quam an= mortem mactari iußit, uictima, interitum por= ndit. In ara Veneris Paphiæ, ubi puro igne et pre b. altaria adolebantur, certißima semper fibris ædorum fides est habita. Si uero aut solito gran= ius, aut spissum glabrumq; & humectum, nec flac dum, nec ex ariditate in plicas rugasq; contra= um inueniretur, aut si in summa basi largiore nguedine uestitum foret, aut abriperetur ab quila: propicios hæc deos, & ceptis annuentes itusq; secundos aspiraturos confirmabant.

Corde explorato ad fellis, lienis, pulmonum, & embranarum uiscera ambientium consideratio= em se uertebant. Si κύστιν χοληδόχον gemi= am, qualem Augusto exhibitam ferunt eo die, quo ntonium profligauit ad Actium: aut copiosa bi= turgentem atq; effluentem notassent: acria & elicia prælia expectabant. Si suo loco positum li= nem sine pustulis, duricie, corrugatione, sineq;

alieno colore conſpexiſſent: fœlicia propoſitæ r
ominabantur. Si contra in dextrum lien uerge
ret, aut antrorſum propenderet, aut reperet d
orſum, aut notas alienas à natura ſua haberet:
exta ex ſacrificantium manibus decidiſſent: Si ui
cera aut cruore fœdius aſperſa, aut liuido fœd
ta colore, aut maculis uariata forent: Si periton
um ruptum alicubi hiaret, aut ſanguine ſuffuſu
eſſet: Si phlyctænis & ampullis pure aut ſalſil
gine refertis ſcaterent inteſtina, aut lacerata
ſent intus, uel rupta ac diuulſa: Si dracones int
exta ſerperent. Si fœterent uiſcera, aut putrilag
nem redolerent: fatalium hæc & iam imminent
um malorum indicia erant, quæ pro conditio
earum rerum, de quibus uictimæ conſulebant
uates interpretabantur. Pulmones bifidi inciſi
moras adferebant rebus & cunctationes: ſimp
ces & ſolidi mora rupta continuabant rerum c
ricula & execquutionem maturabant.

Sacrificia ἄσημα, quib. nulla inerãt ſigna, N
ta: quæ cõſpicuas et illuſtres notas exhibebant, A
guta: quæ multum fortunæ & fœlicitatis pollic
bantur, Regalia Romani uocabant. & tanti fac
bant has diuinationes, ut & libris deſcribi rati
nem conſulendi, eosq; inſtar oraculorum cuſto
ri publice, & in ea diſciplina ſuos exerceri à t
neris curarint liberos, nihilq; mouerint aut cœp
rint, niſi ſacrificijs diligenter perluſtratis & e

aminat

minatis. Affici enim uictimas, notisq; monitricibus euentorum subito ceu consignari ab ijs numinibus, quæ adessent coram uocata, & ritus spectarent, persuasissimum habebant.

πυροσκοπία & πυρομάντεια ex incensarum & iam ardentium uictimarum flammis de euentibus coniecturas capiebat. Præcipua autem fuit apud omnes gentes ratio & reuerentia ignis. Insederat enim in animis hominum illa, quæ inde usq; à Patrib: manarat opinio de inflammatis cœlitus uictimis, quod ita intelligebant, ut Deū ipsum flammea specie ex alto delapsum uictimas deuorasse crederent. Inde & numen flammis illis condi legiq;, & cum rapidißimo motu in sublime tenderet, abripi eo ab aris uictimas, transferriq; in cœlum, neq; in ulla sacrificiorum parte clariora certioraq; de numinis affectu testimonia conspici statuebant firmiter. Quare nec quouis igne adoleturi sacrificia utebantur, sed eo tantum, quem ex fomite à radijs solaribus incenso propagatum, lignis appositis perpetuo in peculiaribus templis magna religione fouebant & conseruabant, ita ut neq; extingui eum sinerent, neq; usurpari aliò, nisi ad solas uictimas, et ut pollutum expiarent.

Romani custodiebant eum ignem, tanquam arcanum & cœleste depositum, per uirgines uestales seu ἑστιάδας, conditum in penetralibus sacris & uelut sanctiore recessu templi Vestæ cum Palladio

& dijs penatibus Troia aduectis: quo nulli hom
num nisi Vestalibus & Pontifici ut ἱεροφάν
καὶ ἱεροφύλακι adire fas erat. Templum ipsi
hodie adhuc forma circulari rotundum in ua
quæ Palatino & Capitolino interiacet, uisitur,
tum nomine S. Mariæ de gratia. Id interdiu ing
di uetebatur nemo, sub noctem eo accedere mas
lo non licebat, fœmellæ fas erat: neq; effigiem
eo aliquam, nec simulachrum collocabant ullu
Vestam enim diuinum ignem credebant es
ut uelut per somnium à maioribus accepera
qualem in tabernaculo Domini sacerdotes Isra
litici nutriebant. Et Vestæ nomen latinis,
ἑστίας græcis, quorum una est origo & forma
dem, nihil significant latinorum uel græcor
lingua. Hebræa est utraq; uox, & quidem
Esch ia composita, quod ignem Dei significat.
quo satis apparet à patribus hanc consuetudin
defluxisse, & remansisse inter Ethnicos cum ten
umbra deprauatorum rituum. Videtur & Asc
nij nomen aliud significare nihil quam Sacri ig
custodem & Sacerdotem, ab Esch Kohem. Col
gium Vestalium à Numa Pompilio institut
principio, & quatuor tantum uirgines solennit
initiatas, quarum nomina feruntur fuisse Geg
mia, Beremia, Camilia & Torpeia: lapsis in
temporibus cum in sex partes populus diuisus
set, quo ciuium partibus Vestalium numerus r

sponder

onderet, duas additas Dionysius autor est. ἑστιά=
δες παρθένοι ὑπὲρ Νουμᾶ καθιερωθεῖσαι δ' τὸν
ἀριθμὸν, αἷς ὕστερον δύο προσετέθησαν ϛʹ γε=
νόμεναι διέμειναν. Aucto tandem & propaga=
imperio creuit numerus ad uicenarium, qua=
um quæ præsidebat dicebatur Maxima. Coopta=
antur in hunc ordinem arbitrio decretoq; Pon=
ficis Max: delectæ ex ingenuis & libero patre
enitis, quarum integritas erat summa, pudor in=
orruptus, uirtus perspectißima: inuitæ uero ac
etrectantes etiam cogebantur. Si qua mortem
ppetierat, in eius locum surrogabatur alia, quam
ec minorem sex, nec maiorem decem annis,
ec patrimam aut matrimam esse, nec oris aut
ensuum uicio aliquo laborare, nec patre, qui tres
luresue suscepisset filios, nec matre quæ diuor=
ium fecisset, procreatam esse oportebat. Ad=
nissæ ad sacerdotium sacrum ignem fictilibus ua=
culis inclusum repositumq; in abditißimis pene=
ralibus Vestæ, subdito cum opus esset alimento,
uebantur & adseruabant, eamq; curam & custo=
diam per uices agebant. Si quando extinctus fo=
ret, id inter maxima prodigia habitum, & anxia
sollicitudine expiatum fuit, nec minus negocia
omnia cessabant et intermittebantur illo non pro=
curato, aut dijs non propiciatis, quam si dira aut
tetra prodigia nunciata essent. Ea uero uirgo
cuius incuria defecisset ignis, à Pontifice Maximo

in conclaui abdito, locoq; penitus abstruso, lin
uelo obtento, flagris cædebatur. Extinctus repar
batur, uase æneo, pellucido, trium angulorum, a
solis iubar exposito, detentoq; eo usque, donec r
diorum repercussu uibratuq; & collectione cal
re aucto, aridus fomes ex aduerso collocatus ign
inde conciperet.

Initiatas triginta annorum castitatem spond
re & præstare oportebat, quos ita partiebantu
ut primo decennio, quæ de cultu & ceremonijs, r
tibusq; sacrorum libris descripta erant, ediscer
rent: altero quæ didicissent opere complerent: ter
tio alias eadem disciplina, cui ipsæ assuerant, in
stituerent & exercerent. Conuictæ & damnat
incœstus stata die sub effossa humo ad portam Col
latinam in loco, cui scelerato nomen erat, uiuæ de
fodiebantur: Stuprator in comitio cædebatur a
necem. In imo foueæ subterraneæ, quo scalis des
census patebat, reposita erant, lectulus, lucerna ar
dens, panis, lac, aqua & olei modicum. Virginem
damnatam cum demptis uittis è uertice, cultu mi
serabili, maximo omnium horrore eo Pontifex fe
retro perduxisset: solutam uinclis, solenne præfa
tus carmen ad ostium foueæ constituebat, cumq;
descendisset, illo auerso, mox scalis sublatis cæteri
aggesta desuper humo uiuam obruebant. Illa die
tanquam lugubri & ominosa, iusticio indicto nihil
publice geri licebat. Si quando Vestales sacra dijs
libarent,

barent,aut Vestæ rem diuinam facerent, uittis accedebant redimitæ albis, prætextu oblongo & quadrangulo desuper imposito, fibulaq; subnexo, & albo indutæ uestimento, cui suffibulum nomen erat: & mola saleq; tuso in fictilem ollam missis, qua mox iniecta, sacra faciebant. Desectum capillitium perire atteriue non sinebant, sed in Lotum arborem conspicuæ magnitudinis, quæ in Lucinæ ara colebatur, tanquam sacrosanctum deponebant, quæ inde capillata dicta est. Tantus est habitus huic ordini honos, ut & aduersus eas aut iussa et decreta earum nulli magistratui intercedere liceret, & si qua dissidia incidissent uel offensæ, aut seditiones exortæ fuissent, Vestalibus intercedentibus & deprecantibus componerentur, & pacis fœdera inirentur: idq; ideo quod æterni & sacri ignis custodes essent & conseruatrices.

Persæ etiam, Assyrij, Chaldæi, & Medi ignem perennem ac peruigilem aluerunt, cui ceu Deorum maximo hostias mactare, & solennia festa, statis diebus, regio apparatu & sumptibus magnificis celebrare, atq; ex illo euenta rerum ediscere atq; interpretari assuerant. Persæ suũ ignem quem uel patria, uel ut potius reor hebræa, sed deprauata uoce Orimasda uocabant, annuatim certis diebus festis, candido impositum equo tanquam numen circumducebãt cum pompa maxima

ſequebatur equum rex Perſicus: hunc regni proceres & maxima populi multitudo comitabatur, ut Xenophon annotauit.

Græci in Delphico templo perpetuum fouebant ignem: cuius cuſtodia mulieribus matrimonio ſolutis demandabatur. Attici in Templo Mineruæ Poliadis unà cum Palladio lychnum inextincti luminis uirginibus cuſtodiebant. Neque Ægyptiorum numen quod appellatione Seraphim celebratur aliud quidquam ſignificabat, quam eundem ignem, quem perennnem eſſe uolebant instituto maiorum. Seraphim enim flammeum quiddam eſt, uel ignitum uel lucidum, à Saraph uerbo, & ſi quidam, ſed falſo, deducunt à Sor aphaim, id eſt, facies bouis, quod Apis Ægyptiorum bouis ſpecie deſcribatur.

In ſacrificijs igitur ſi admota flamma uictimam ſtatim corriperet, & diffuſa repente totas occuparet, ac conſumeret: Si tranquilla, pura, perſpicua & nitida, nullis infecta coloribus alienis, ut nigro rutiloue, aut pallido, nec permixta uel ſordibus, uel caligine, fumisue, ſineq; ſtrepitu & ſine egeſtione atq; eiaculatione fauillarum turbulenta & crepitante, recto ductu turbinatæ pyramidis inſtar attolleretur & inſurgeret: ſiq; non niſi tota uictima depaſta atq; exuſta moreretur: placide numen hoſtiam acceptare ac complecti, annuereq;, quæ requirebantur conijciebant. Si contra multo

o uix excitari flatu possset, & cum exarsisset, non
oiret, sed finderetur atque in hiatum dehisceret,
nec in totam subito spargeretur ac penetraret ui-
ctimam, sed uiciniora sensim uelut serpens lam-
beret atque ustularet, nec recto ductu niteretur
sursum, sed in uertigines gyrosq; conuolutus a-
tram secum & densam eueheret caliginem, aut
reperet deorsum, aut dilaberetur ad latera, aut
aliena nasceretur specie: siq; aut uentis displode-
retur, aut restingueretur pluuijs, aut insolitum
crepitaret, & circumquaque multum eructaret,
ardentium fauillarum: aut si palleret plus nimio,
uel nigricaret, aut euanesceret sponte, priusquam
tota conflagrasset uictima: aut si intactæ aliquæ
partes remanerent & integræ: læsi infestiq; nu-
minis & sacrificium respuentis omen esse suspi-
cabantur. Cognata huic erat καπνομάντεια,
quæ notabat & scrutabatur fumos, quas uertigi-
nes facerent, quantumq; si attollerent, & quo mo-
tu, recto ne, an obliquo, uel in orbes contorto aut
complicato agglomeratione quadam in tortiles
spiras: & quo redolerent nitore, alieno ne an
eo, qui ex carnibus ustis effumaret. Meminit τῆς
πυροσκοπίας Statius.

Vincatur pietas, pone eia altaria uirgo,
Quæramus superos, facit illa acieq; sagaci
Sanguineos flãmarũ apices, genitumq; per auras
Ignem, & clara tamen mediæ fastigia lucis

Orta docet tunc in ſpeciem ſerpentis inanem
Ancipiti gyro uolui, frangiq; rubore.

Sed utramq; uarie exercuerunt non tantu ſacrificiorũ ignibus obſeruatis, ſed alias aliter, ex alia materia ſtructis flammis. Non paucis utra que adhuc hodie in uſu eſt.

πυρομάντειαν *factitant, pice quæ ex tædi colligitur, cõminuta in puluerem, & hoc in igne coniecto. Quod ſi exardeſcens inde flamma coi nec diſpergitur, fauſta: ſi diuiditur, aut diſsilit, in fauſta deſignare creditur. Sic pugnantem, didu ctum in diuerſa, procumbentem in focum, crep tantem, egris malum: euaneſcentem ijsdem mor tem minitari: imo et ſimulacra formari eruption agitationeq; lucẽtis flãmæ, ſed nõ ꝯſpici, niſi ab in pollutis, falſo perſuadet credulis Pyromãtũ genu*

καπνομάντειαν *inſtituũt granulis papauer aut ſeſami proiectis in candentes prunas, & fum qui inde naſcitur obſeruato. Sed has præſtigia omitto.*

λιβανομάντεια *ex incenſo thure diuinabat Si ignis mox illud arreptum diſſolutumq; uertere in fumum, & ſuffitum cieret gratum, læta: Si re fugeret, aut odorem exprimeret inde fœdum, & natura thuris diuerſum, abominanda oſtendi put bantur. Meminit loci cuiusdã Dion in hiſtoria R mana, quem Nymphæum appellat, in quo hoc mo do ex ſuffito thure præſcita de omnibus rebus pe*

tita

ita fuerunt, præterquam de morte & coniugio.

οἰνομάντεια ex uini consecrati ad libationes, ὑδρομάντεια ex sacræ aquæ, qua abluebantur et decoquebantur uictimæ, coloribus, sapore, motu, strepitu, subitis mutationibus, argumenta euentuum colligebat. Vtriusq; meminit Virgilius in historia Didonis.

Vidit thuricremis cum dona imponeret aris:
(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros,
Fusaq; in obscœnum se uertere uina cruorem.

κριθομάντεια & ἀλευρομάντεια molas & libamenta, & præcipue materiam eorum ut hordeum, far, & inde confectas farinas, quibus uictimæ conspergebantur, scrutabantur & expendebant. Est inter hæc genera & quoddam ὠοθυτικὸν seu ὠοσκώπικον dictum, à contemplatione & interpretatione signorum in ouis apparentium, de quo Orpheum commentatum Suidas refert.

ἰχθυομάντεια ex dissectorum pisciũ extis uaticinabatur. hac Tyresiam uatem Thebanum, & Polydamantem usos ferunt. Inter Myram & Phellum Lyciæ oppida, iuxta uicum Syrrhum fons fuit, plenus piscium: ex quorum forma, natura, motu, ciboq;, oracula promere incolis in more fuit. Apud eosdem Lycios in Apollinis luco non procul à mari arida memoratur Fossa Dina nomine: in eam consulturus pisces, utraq; manu decem frusta

assatarum

aſſatarũ carnium uerubus affixa demittebat, ad-
debatq́; preces: quibus abſolutis foſſa, quæ alio-
quin arida erat, mox aquis ab imo affatim ſcatu-
rientibus & piſcibus omnis generis, uariarumq́;
formarum, maxime autem orphis & glaucis im-
plebatur. hi ſacerdotibus indicia futurorum ſup-
peditabant. Nec procul ab hac foſſa ad Myra
Lyciæ, in fonte Appollinis, quem Curium appel-
lant, piſces ter fiſtula euocati conueniebant, qui ſi
diripiebant obiectas eſcas, lætum erat conſultan-
tibus: ſi caudis abigebant, dirum. Hierapoli Ly-
ciæ in lacu Veneris piſces æditorum parebant
uocibus prodibant, ac uelut ſeſe ſiſtebant uocati,
exornabantur auro, ſcalpebantur adulantium ma-
nibus, & in ora hiantia admittebant inſertas ma-
nus.

Mactationes hominum peruetuſtæ ſunt. Nam
& ante Troiana tempora, & non à ſolis Ethnicis,
ſed & populo Dei humano ſanguine litatum con-
ſtat, in quo, qui filios filiasq́; exurerent in ualle
Gehennon in gratiam & cultum Idoli Moloch
fuerunt plurimi. Agamemnon Iphigeniam fili-
am mactauit in Aulide et exẽpla ſimilia leguntur
paßim in hiſtorijs. Teucer Ioui hoſtiã humanam
immolauit apud Salaminen Cypri, & hunc ſacri-
ficandi morem poſteris tradidit, quem Hadria-
nus Imperator tandem ſuſtulit. In Latio Saturnus
eodem ſacrificij genere cultus eſt, non quidem u-
hom

homo ad aram immolaretur, ſed ut in Tyberim de ponte Miluio mitteretur, quod ex reſponſo quodam factitatum eſſe Varro autor eſt, cuius poſtremus uerſus talis eſt. καὶ κεφαλας κρονίδῃ καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα. Quod quia uideretur ambiguum, & fax illi et homo iaci ſolitus eſt. Verum hoc ſacrificij genus ab Hercule ex Hiſpania reuerſo dicitur eſſe abrogatum, ritu permanente, ut pro ueris hominibus iacerentur imagines ex Scirpo. Carthaginenſes uicti ab Agathocle Rege Siculo, cum iratum ſibi Deum putarent, ut diligentius piaculum ſoluerent, ducentos nobilium filios ad aras ciciderunt. Sed ἀνθρωπομάντειαν id eſt, captationem præſenſionemq́; & conjectionem futurorum ex mactatorum hominum uiſceribus, primum exercuiſſe accepimus Heliogabalum portentum generis humani ſceleratiſſimum & inquinatiſſimum, qui paulo poſt huius abominandæ impietatis pœnas dedit, quando crudeliter interfectus & in latrinam coniectus inter excrementa fœde computruit. Heliogabalum imitatus eſt Iulianus Apoſtata, qui cum priuatus Chriſtianiſmum profiteretur, poſtquam imperium adeptus eſſet, religione mutata cum conditione, totum ſeſe Ethnicis ſacris & Dæmonum deteſtandis inuocationibus addixit ac deuouit, ſacro Baptiſmate abluto cæſarum uictimarum ſanguine, & hoc ritu ſemetipſo reſecto à ſocietate Ecclesiæ

clesiæ Filij Dei. Omnem hic ex inspectione exto-
rum diuinandi rationem ab Ethnicis usurpatam
& tractatam, renouauit, assumptis ad eam consi-
derationem uictimis humanis. Multa post inte-
ritum ipsius cadauera iugulatorum ad inspectio-
nem hominum reperta sunt, in cistis puteis & lo-
cis secretioribus aulæ Antiochenæ Carris in pe-
culiari templo, quod aditu omni præcluso foribus-
que obicum appositu obscuratis accurate munie-
rat, celebrare solenni ritu sectiones ad rimato-
rum uiscerum contemplationem fuit solitus, in qu
& recens dissectæ mulieris corpus, capillis ex al-
to suspensum mox ab interitu repertum fuit, quod
de euentu susceptæ expeditionis scrutatus erat.
Reuixerant Diaboli præstigiæ passim in orbe
Christiano, huius opera & autoritate restituta,
& magna confluxerat colluuies Pseudophiloso-
phorum ad disciplinæ uatidicæ professionem tra-
ctationemq; & usum cum in alias urbes, tum ue-
ro Athenas maxime & Alexandriam, qui mascu-
los & fœmellas impuberes atq; incorruptos a
aras Idolorum Ethnicorum mactarunt, & carne
etiam horum degustarunt. Sed has Deus blasphe-
miæ uindex cũ instauratore ipso mox, priusquam
denuo uel noticia illarum aliqua inoleuisset, ue
peruulgatus esset usus, compressas prorsus ex ho-
minum memoria sustulit, ita ut post Iulianum no
repullularint unquam.

Videtu

Videtur flagitasse mactationes hominum Dia-
bolus, cum quia delectatur cædibus, tum ut illude-
ret Filio Dei, qui indutus humana natura, sese
mactaturus erat Deo patri, de arcano decreto diui-
nitatis pro peccatis generis humani. Atque ut
concludam hunc locum, totum hoc diuinationis
genus, quod θυοσκόπικον uocari dixi, cum sit
commentum hominum ignorantium uerum &
uerbo patefactum Deum, & abducentium ani-
mos ad cultus Idolatricos, et indagationem uolun-
tatis diuinæ impiam, falsam, et toto cœlo aberran-
tē ex signis, uel à Diabolo præfixis, uel sine manda-
to priuata autoritate confictis: prohibetur primo
Decalogi præcepto, Non habebis Deos alienos co-
ram me, et ad diabolica pertinet uaticinia. Etsi.n.
id ea quæ sua uoce mandauit sacrificia, quæq; fi-
de ad ipsum directa fiebant, miracula Deus de do-
ctrina testificantia primis Patribus exhibuit: ta-
men Idolorum in Ethnicis sacrificijs cultus et san-
ctorum rituū blasphemam ac horrendam propha-
nationem detestatum eum ardentißimo odio, et se-
uerißime ultum esse certum est, cum ex immota
regula, Non Deus uolens iniquitatem tu es, tum ex
omnium seculorum historijs. Quare quidquid ibi
nouum insolitumq; apparuit, ut si quæ abfuerunt
partes, uel redundarunt, uel permutatis sedibus
locatæ, aut labe affectæ fuerunt: id omne à Diabo-
lo perfectum ipso immolationis tempore, seu uere

amotis,

amotis, quæ interierant, seu impostura fascinat oculis, minime dubitemus. Vnde enim tam subit extorum mutatio euenit in ipsa immolatione, aut abesset aliquid, aut superesset : unde deceßi capitis aut receßio: unde si caput fuit in iecor cor in extis, mox euanuit, simul ac molam & u num uates insperserat : deniq; qua se ui exta a immolantis fortunam accommodarunt, ut in al um se mox habitum coloremq; conuerterent, pe cudis iecur nitidum & plenum, horridum mo marcidum & exile fieret ? Etenim uiuis uictim defuisse aliquid, cor præsertim, affirmari nequi non enim uixisset illa fonte uitæ destituta. Nec la bes insignes occuluisset interiorum uiscerum, ea morbo contacta aliquo, exilia exigua & uiet habuisset. Affectas autem uictimas immolatio ni non adhibuißent, cum magno studio integerri mas exquirerent ac diligerent. Aut si caruiss largiamur uiuas uictimas uisceribus : cur excor des potius, aut iecinora habentes ἀκέφαλα aliu (quibus nihil fuit magis dirum,) alius mox im pollutas & integras ex eodem delegit numero : nisi etiam peculiaris inerat hostijs deligendis uis siquidem non raro primam infausto, proximam pulcherrime litatam fuisse constat. Ergo aut ali quis id abripuit, quod subito interijt ex oculis, in iecitue, quod nusquam uisum antea, mox apparu it: aut naturæ uis aliqua illud confecit atq; exe dit

lit, hoc progenuit. Si naturæ hoc tribuimus: erit
liquid quod aut ex nihilo oriatur: aut in nihilum
bito occidat contra perpetuum naturæ cursum.
d uero cum experientiæ refragetur & alienum
t à ratione, ut amouerit, quod euanuit, subiece-
it, quod acceßit aut superfuit, necesse est non
atura, sed alia quæpiam causa libere agens, &
cculta. Talis est causa Deus ipse Deiue ministri
ngeli sancti, aut dæmones. Auersatus est & con-
emnauit sacrificia Ethnica Deus, totumq; illum
lolatricum cultum. Solius ergo diaboli ludi-
ria statuamus fuisse, quæcunq; acciderunt ad li-
tiones Ethnicas.

Huius disciplinæ & Aruspicinæ autorem He-
rusci procißione terræ exaratum celebrarunt
uerum, nomine Tagen, qui ut ex Hetruscorum
bris Cicero commemorat, cum terra araretur,
r sulcus altius impressus esset: repente extitit pu
rili specie, sed senili prudentia, & eum affatus
t, qui arabat. Ad huius conspectum cum obstu-
uisset bubulcus, clamoremq; maiorem cum ad-
iratione edidisset, concursus est factus, totaq;
reui tempore in eum locum Hætruria conuenit.
um plura ille est locutus multis audientibus, qui
mnia eius uerba exceperunt, literisq; manda-
unt. Omnis autem oratio fuit ea, qua aruspici-
e doctrina continetur. Talibus autoribus editæ
r promulgatæ sunt religiones Ethnicorum, tali-

bus clam inoleuerunt occasionibus, ut quando cœ- perint, non constet. Nec dubium est (si uera es- fabula) hunc ipsum Tagen dæmonem fuisse tal- habitu corporis circundatum. Meminit huius & Lucanus.

Et fibris sit nulla fides, sed conditor artis
Finxerit ista Tages.

DE AVGVRIIS
& aruspicina.

RÆCI ὄρνιν & οἰωνὸν & οἰω- νισμὸν, *ut latini augurium, gene- ratim uocarunt quoduis omen,* πᾶν σύμβολον ἐφεκτικὸν προξεπτικὸν, *quod uel subito & ex improuiso aut in corporibu- nostris perciperetur, aut intra ædes uel extra d- mos in itineribus obijceretur, cuiuscumq; esset ge- neris: uel ritu aliquo solenni ratoq; prænotatum coeli regionibus circumspectis, ex auibus peter- tur, moneretq; de ignotis & futuris, quæ ars & disciplina coniectorum atque interpretum sign- pensitatis explanabat. Aristophanes in auibus* οὐδεὶς ἂν οἶδε τὸν θησαυρὸν τὸν ἐμὸν, πλὴ- εἴ τις ὄρνις. *Citat ex eodem simile Suidas.* οὐδεὶ- με θεωρεῖ πλὴν ὁ παριπτάμενος ὄρνις. E- παροιμίακον *est* ἐπὶ τῶν ἀγνώστων, οὐδεὶς οἶδ-

ς ὁμίλησε πλὴν εἴτις ὄρνις. *Existimant autem* ὺς οἰώνους *dictos, quasi* δι' ὧν οἰωμέθα τὰ μέ-λ. *Hinc* ὀρνίθειαν, οἰωνιστικὴν, οἰωνομάντειαν, ὀνιθοσκόπικον, ὀρνιθομάντειαν, *Græci nomi-narunt obseruationes rerum futura portendenti-n interpretationesq́;, & diuinationes ac re-sponsiones aruspicum: Latini Aruspicinam & augurium. Plato omne artificiosum diuinationis genus, quod partim ex coniectura, partim ex diu-turna obseruatione constaret, quodq́; signis et omi-nibus uteretur, nominauit* οἰωνιστικὴν, *siue causas afferrent signa & omina euentis, siue enuncia-rent saltem futura. Inquit enim,* τὴν τῶν ἐμ-φρόνων ζήτησιν τοῦ μέλλοντος διά τε ὀρνίθων γινομένων καὶ τῶν ἄλλων σημείων, ἅτε ἐκ διανοίας ποριζομένων ἀνθρωπίνῃ νοήσει, νοῦν τε καὶ ἱστορίαν οἰωνοιστικὴν ἐπωνόμασαν, ἣν νῦν οἰωνιστικὴν τῷ ὦ σεμνύνοντες οἱ νέοι καλοῦσιν. *Romanos etiam autor est Dionysius, uocare soli-tos Aruspices* ἀπάσης τῆς μαντικῆς παρ' αὐτοῖς ἐπιστήμονας ὄντας, τῆς τε περὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ μετάρσια καὶ τὰ ἐπίγεια. *Et Aruspi-cum nomen* ἱεροσκόπων *appellationi adeo cogna-tum est, ut ex eadem ambo origine tracta uide-antur. Omina signaq́; ut* ὀρνέας, καὶ οἰώνους, *ita* ὀρνεοσκόπικα οἰωνίσματα, *&* αἴσιμα, οἷ-ον αἴσιμόν τινα δηλοῦντα *græci, latini auspicia auguria & omina:* ὀρνιθευομένους *uero seu μαν-*

τεκμαιρομένους δι' ὀρνίθων, id est, eos qui augur
bantur & obseruata notataq; omina & augur
interpretabantur ac declarabant, Græci ὀρνε
σκόπους, ὀρνιθομάντεις, οἰωνίστας, οἰωνοθέτα
οἰωνοπόλους, ὀρνιθοσκόπους: Latini Arusp
ces & Augures nominarunt. Postea speciati
etiam appellationes hæ usurpatæ sunt de eo gen
re diuinationum, quod ex cantu uolatuq; auiu
et tripudijs pullorum futura auguraretur ac pr
sagiret. Sed utroq; significato accommodatas r
perio ad interpretationes signorum, quæ non co
didit natura, sed effinxit superstitio, persuasio
falsa & diaboli fascino, non ratione fulta. Rec
ptum fuit autem obseruari, aut si præter opini
nem euenissent ex insperato atq; improuiso, not
ri tamen quinq; auguriorum genera, ex quib
auspicandis rebus continuandisue aut abrumpe
dis accommodata præsensio prænotioq; futur
rum euentuum peti putabatur. Eorum primu
è cœlo nascebatur: alterum præbebant aues: te
tium bipedes: quartum quadrupedes: quintu
diræ mouebant. His adeo deditos fuisse const
Priscos, Græcos pariter & Romanos, ut falsa s
perstitiosæ religionis opinione ducti, nihil bel
uel pace, domi militiæue susciperent gererentu
nisi auspicato: nec honores conferrent & dign
tates, nec de more atq; instituto ueteri & secu
dum leges uel sorte uel manuum prehensione u

suffragi

ffragijs peractas magistratuum designationes
itas haberent atq; admitterent, nisi auguriorum
cederet consensus atq; comprobatio: Et augu-
bus ut autoribus & moderatoribus omnium re-
um, in quibus recte aut secus administratis dis-
rimen uersaretur, uterentur, eosq; ad præcipua
omenta & consultationes de summa rerum ad-
iberent: deniq; ut magno gaudio & quasi certa
onfirmataq; spe non frustraturæ fœlicitatis læta
nnia exciperent ac prosequerentur: piacularia
ontra sollicitudine acerba procurarent atq; ex-
iarent.

Apud Romanos si quid insueti accidisset, nun-
iatumue esset, ad Aruspices mox ueteri more in-
titutoq; referebatur, qui docerent, quid Dij præ-
onstrarent, quidue poscerent. Et de illorum re-
ponsis sacra, aut nouata ac redintegrata, aut re-
arata: & turbata, uel soluta, uel prorogata co-
itia: tum tractationes quæ inchoatæ erant, fi-
itas ac suspensas, & rescissa decreta legimus.

Veteri lege sancitum erat, ut priusquam au-
urandi scientia Romanis innotuisset, hæc ad He-
ruscos deferrentur. Verba legis sunt, Prodigia
& portenta ad Hetruscos aruspices, si Senatus
usserit deferunto: Hetruriæq; principes disci-
linam discunto: quibus diuis decreuerint pro-
uranto: ijsdem fulgura & ostenta pianto: au-
picia seruanto: auguri parento. Ex hac lege

decreto senatus sex optimatum filios Hetruscis
disciplinam tradi solitos, ut augurandi artem
discerent proditum est. qua quidem arte Fesu
claruerunt, ubi & domicilium & collegium Au
gurum fuit. Et initio ita à Romulo constitutu
fuisse legimus, ut in tribus centurijs Ramnensi, T
tiensi, & Luceri, singuli essent augures, qui s
cris ceremonijs, prædictionibusq; & explanati
nibus eorum, quæ dij monuissent præessent: post
duobus adiectis collegij numerus in quinarium e
creuit, (imparem enim esse decere numerum a
bitrati sunt) donec tandem ne ultra nouem a
gurarẽtur, senatus consulto cautum fuit. Sylla d
mum collegium quindecim adiectis ad uigin
quatuor usq; propagauit. In mortuorum loca l
gebantur alij comitijs curiatis, quæ Pontificis M
ximi dicebantur, non à populo uniuerso, sed m
nore parte, & ijs quibus sacerdotia conferre e
demandare curæ erat: nonnunquam à duobus un
nominari, & à toto deinde collegio acciri & co
ptari poterat. Semel collatus auguratus uiuen
non adimebatur etiam grauißimis intercedẽtib
causis. Fabius Maximus duobus & sexaginta an
auguratum geßisse usq; ad senectam ultimam m
gna cum laude memoratur. Munus erat auguru
præcipuũ auspicia captare & contemplari, id e
signa rerum futurarum, deorumq; monita: & la
ta ne essent illa an piacularia, quidue adportare
prosper

prospera ne, an uero minacia & calamitosa expiandaq; sacrificijs & luctu publico, scrutari ac præmonere. Auguraturi, id est, auguria concepta uel relata interpretaturi, congregabantur in fano commentandi causa, & inter sese colloquendi. Dignitas eorum tanta fuit, ut uelut internuncios & interpretes Deorum in senatum adscribi, & inter patres legi fas esse duceretur: & à primo urbis ortu ijdem & Reges & augures fuerint. Quippe & Romulum aruspicinam fecisse, & ne quid quod decretum esset, haberetur ratum sine auguriorum assensu & suffragatione constituisse annotatum est.

Auguriorum illa, quæ ex augurum disciplina annuere ac suffragari deliberatis, spondereq; successus rebus motis aut de consilio Senatus incipiendis, uel sancire decreta de magistratibus aut honoribus distribuendis censebantur, prospera erant καὶ αἴσιοι οἴωνοι οὓ ἐπικυρῶντες: Contra quæ proposito aduersari uel abrogare aut improbare latas sententias & facta decreta de rebus quibuscumq;, uel detrectare successus putabantur, ἐναντιούμενοι καὶ κωλύοντες οἴωνοι erant, & aduersa infausta ac piacularia auguria. Vtrumq; alia oblatiua dicebantur, quæ non poscebantur, alia Impetratiua, quæ optata ueniebant. Illa nihil adferre & temere emissa esse, aut sine ratione sua quadam concitatione prorupisse cen-

sebantur, nisi commotos & uelut perculsos ani-
mos, ita afficerent, ut ad se pertinere assentiren-
tur: si hoc negarent, nihil sese percipere aut ex-
periri eorum, quæ illa prænunciarent ex augurum
disciplina persuasum habebant: & in potestate
nostra positum affirmabant, auspicia non petita
amplecti aut recusare. Hæc uero suscitari diui-
nitus & raro fallere ex multorum euentuum no-
tatione & collatione, ac sese ipsa asserere atque
explicare obseruatione, constantia & æqualitate
sua putabant. Talia captaturi augures ex arce
cœlo non turbido, nec procelloso, sed silenti, pla-
cido, sereno & puro aere, lituum sine nodo, hoc
est, baculum à summo inflexum, in parte, qua ro-
bustior est, manu tenebant: erat is insigne augu-
rale, quo cœli regiones describebant, & designa-
bant metas, intra quas se obseruaturos signa con-
stituerant, ut quod dextrũ esset, quodue sinistrum
oculis animoq; metiri possent. Manu enim hæc
spacia, quæ templa uocabantur, definire & nota-
re saluis auspicijs non licebat. Captato ergo pro-
spectu in agros atq; urbem & conuersa facie in
ortum, regiones ab oriente in occasum termina-
bant, limite decumano, & cardine ex transuer-
so signo metato, quo oculi ferrent quàm longißi-
me. Ex distinctis regionibus antica in ortum uer-
gebat, postica à tergo occasum, dextra meridiem,
boream sinistra respiciebat. His peractis cæsa ui-
ctima

ima, longum præfati carmen, preces effundebãt, quibus signa illarum rerum, quas senatus populusq; Rom: meditabatur, poscebant: & ne inter precandum forte titubarent aut hallucinarentur, uel aliquid omitterent, aliquo præeunte repetebant. A precibus considebant uelato capite, & duplici amicti toga augurali, quæ læna dicta est, uel trabea ex purpura & cocco, ut Græcus augur toga candida, defixisq; in cœlum oculis, & attente solliciteq; circumspectis ac perlustratis cardinibus omnib. expectabant, nunquid alicunde ostenderet sese, & unde nasceretur ac prodiret: et si obijceretur auis aliqua, huc ne an illuc uolaret: an prono, obliquo, supinoue motu corporis ferretur, quo flecteret, contorqueret, porrigeret, contraheret membra: an hac uel in illa se parte occultaret: a dextra ne uel sinistra parte canerent oscines.

Hetrusci in duodecim spacia cœlum diremerunt, et facie occidẽti obuersa auguria petiuerũt, quod eo cœli motus inclinaret. Nec ubique & passim, sed in præscriptis destinatisq; locis, quibus Tesqua nomen erat, hæ obseruationes instituebantur. Ab auguribus in arce uel ad ueteres curias, à Pontifice in postmurio: & certis diebus atque à media nocte ad mediam diem usque peragebantur. Septima aut sexta diei hora non decebat, incipiente enim die aut crescente, non deficiente iusta auspicia fieri existimatum est: nec post

Sextilem mensem auspicari licuit, quod aues a
imbecilles tunc, aut morbidi essent, & pulli i
perfecti. Homerus orientem dextrum, occide
tem facit sinistrum.

Ex cœlo tonitrua & fulmina auguria daba
in hunc modum. Si aut læuum aut impari num
ro intonuisset, aut si ex ortu emissa fulmina co
circumactu in eandem partem redijssent, qua
Syllæ dictatori oblatum memorant: aut si in e
ortiuas recurrissent partes: uel si excussa nubib
à terra resilijssent, & crebris in sublimi ignib
fulsissent: aut si fulgura à sinistra in dextram em
cuissent: prosperos euentus & summam fœlicit
tem nunciare hæc à dijs putabantur. Non eni
tam aduentus spectabatur fulminum, quam red
tus, siue ab ictu resiliret ignis, siue opere confect
aut igne consumpto spiritus remearet. Seren
tempestate tonuisse, hominesq; aut ædes sacras
cœlo tactas esse, infausti auspicij fuisse sæpe not
tum est. Homerus contra tonitru, quod post c
fusas preces, de cœlo sereno insonuit, fœlix om
& ratum auspicium adferre cecinit. Si ab occ
su tonitrua increpitassent: aut per septentrione
in occasum transcurrissent: aut multiplicati icti
pari desijssent numero, diros euentus & calam
tates portendebant. Marco Crasso castra, qu
trans Euphratem metatus fuerat, bis icta fulmin
cladem quam paulo post perpessus est designaue

re

e. Paulo Æmylio ad Amphibolim sacrificanti, fulmen cœlo elisum cum sacra combuβisset, Regni amiβionem denunciauit.

Distinguebantur fulmina & autoribus, & usu ac finibus. Romani diurna Ioui, Nocturna Sumano (quem Plutonem dicebant) attribuebant: & ea quæ solus Iuppiter eiacularetur, læta promittere, quæ habito deorum concilio, aduersa minitari putabantur. Cumq; quando uel solus, uel communicato consilio Iupiter intonaret, in dubio esset: fulgetra adorare, & poppysmatibus obstrepere consensum gentium fuisse Plinius notauit.

Antiquiores Romani lucos etiam arasq; & sacra pro euocandis habuerunt fulminibus, & inter Deos Statores, Tonantes, Feretrios, Elicium quoque Iouem, quem uocatum ciere fulmina credebant, coluerunt. Porro fulminum alia bruta erant uanaq;, quæ nulla ratione naturæ: alia Fatidica, quæ ex alto, statisq; de causis & ex suis uenire sideribus censebantur. Horum alia consiliaria uocabantur, quæ negocijs cogitatis: alia autoritatis, quæ decretis ac susceptis ijsdem superuenissent: alia status, quæ nec opinantibus coruscassent. Alia item publica :alia priuata notabantur: publica non supra tricesimum, nisi in deductione oppidorum: priuata non ultra decimum annum, nisi in sponsalibus aut natali die, auspicata portendebant.

debant. Ex ijsdem rursus quædam postularia, sacrorum emendationem exigebant: quædam pestifera, mortem intentabant: quædam monitoria, latentia aperiebant fata: quædam auxiliaria erant: quædam hospitalia uel regalia: quædam peremptalia, quæ fata præcedentibus designata fulgetris perimere credebantur: familiaria prima fiebant familiam suam cuiq; adepto, et in totam uitam uatidica habebantur. Cumq; in lucos pollutos crebriora & quati ac uibrari & traijci fulmina haruspices notassent: ea ut auerterent, reliquias fulminis cum sacrificio sepelire, dispersosq; ignes in unum cogere, & tacita prece terra condere solebant in loco, quem Bidental uocabant. Thusci in sedecim cœlum partes diuisere, prima erat à Septentrionibus ad æquinoctialem exortum, secunda ad meridiem, tertia ad æquinoctialem occasum, quarta obtinebat quod reliquum est, ab occasu ad Septentriones. Has iterum in quaternas diuiserunt partes, ex quibus octo ab exortu sinistras, totidem è contrario appellauere dextras. Ex his maxime dira, quæ in Septentrionem ab occasu porrigebantur. omnimoq; multum referebat, unde uenirent fulmina & quo ferrentur atq; excurrerent.

Ex auibus oscines cantu augurium, quod κληδῶνα græci & κληδονισμὸν uocarunt: præpetes seu τανυπτέρυγες uolatu, auspicium faciebant:

bant: pulli tripudio omina dabant, funebres auer- so omine aliquid fieri uetabant, superuaganeæ ex summo acumine uocem emittebant. Ex præpeti- bus erant aquilæ, uultures, buteones, sanqualis, im- musulus, & aliæ. Aquilæ si dextra parte aduo- larent: siq; patulis & porrectis perstreperent alis: omen futuri boni certißimum præbebant Ho- mero teste.

Aristander augurio aquilæ traijcientis in ho- stes, Alexandrum uictorem portendit ante con- flictum. Cum Tarquinio Prisco aquila pileum detractum capiti euexisset in sublime, moxq; re- posuisset: regnum ei ominatam ferunt. Fœtus aqui larum implumes à uulturibus rostro pedibusq; à pastu abacti, & raptati concerptiq; cum ipsis ni- dis, Tarquinio Superbo exilia portenderunt ac regni amißionem. Iaculum de satellitum manibus rostro extortum & deiectum in profundum ab aquila, Dionysio Syracusano regnum abrogauit, & diras incußit calamitates.

Duodecim uulturum numerus Romulum con- dentem urbem, de tempore durationis monuit. Sæ- pe tamen uulturem in ædem Iouis aut deorum uo- lasse, prodigij loco habitum est. Vultures, corui, & aquilæ si coijssent, conflictus & cædes indubias denunciabant. Ciconiæ concordiam ferebant. Ex accipitrum genere Circi nuptias & rem pecuari- am fortunabant. Buteones, quos τριόρχες uocant

à numero

à numero testium, & Falcones futuri maximi boni spem certam, si apparuissent, faciebant.

Dario conspectus accipitrum, duo paria uulturum uellicantium, spem de regno Persico iniecit, quo coniuratis supplicio affectis, esset potiturus. Milui diri semper inauspicatiq; fuere ominis sicut & incendiaria auis, Ea quæ sit nec inuenitur, nec traditur. Quidam ita interpretantur incendiariam esse quæcumq; appareret carbonem ferens ex aris uel altaribus, alij spiturnicem eam uocant, sed & hæc ipsa quæ sit nescitur.

Picus Martius & Luscinia, atque inter ardeolas illa, quam λευκὸρ πέλλορ *uocãt, si ad austrum uolatu contenderet aut septentrionem, prospera fœliciaq; decernere, & omni periculorum metu soluere existimatum est. Pici Martij præcipui Latio fuerunt in augurijs, à rege qui nomen huic aui dedit. Cum in capite Prætoris Vrbani L. Tuberonis in foro iura pro tribunali reddentis, picus sedisset ita placide, ut manu prehenderetur: responderunt uates, exitium imperio portendi, si dimitteretur: si exanimaretur, prætori. ille auem protinus concerpsit, nec multo post prodigium impleuit.*

Hirundinum circumuolutationes decubitusue, aut insessus infausti habiti. Earum conspectus Dario in Scythas cum exercitu proficiscenti, interitum: consessus uero in Pyrrhi tabernaculo &

naue

ue Antonij funestas utriq; clades attulisse cre=
tum fuit.

Columbam augurium designare fœlix Home=
placuit. Præposteros aut uespertinos gallorum
ntus optimi euentus signa aliqui notauere. The=
istocli pridie quàm in Persas mouit, galli ἐπινίκ-
ιον cecinere, & cantu certam declarauere uicto=
am. idq; ideo, quòd uictus mox consilescit, uictor
solentius insultat & obstrepit Gallinarum can=
s nunquam exauditi, nisi quando dirum aliquid
mmineret. Corui inauspicatæ garrulitatis aues, à
extra, ut cornices à sinistra, spes non ambiguas:
ab ortu occinerent clara uoce, præsentem fœli=
tatem significabant. Ab occasu uel læua si pro=
amarent: aut glutirent uocem uelut strangula=
, exitium apportabant. Corui discerptos deuo=
antes pullos, reliquiasq; deferentes in nidum, an=
e Ciuile bellum inter Syllam & Marium, quo plu
imo depugnatum est sanguine, uisi, & crudelita=
em, qua in sua illi sæuierunt uiscera portendisse
udicati sunt. Eædem aues Alexandro Babylonem
ngressuro, & Ciceroni uitaturo insidias ab An=
onio structas, gannitu strepituq; ingrato impen=
ens periculum, & ærumnas extremas minitatæ
unt. Bubo funebris & maxime abominatus, pu=
blicis præcipue auspicijs, noctis monstrum, nec can
u aliquo uocalis, sed gemitu, si in urbibus aut om=
nino in luce uiseretur, dirum ostentum præbuit.
Cum

Cum Sex:Papellio Istro,et L.Pedænio Cons: cella Capitolij bubo intrasset: eo anno Nonis Marti urbs lustrata est. Idem factum L. Caßio, C. Mario Coss. bubone uiso. Priuatarum si domibus in sedisset, aut si taceret,non semper feralis compertus,utpote qui Agrippæ captiuo Iudæorum regi regnum promisisse putabatur.

Bubonis uox audita anno urbis 619 & 2 exercitus Romani oppreßionem ad Numantiam portendisse credita est. Rursus uisus, non auditus bubo fœlix omen attulisse iudicatus est, ut anno urbis 629: & 32. ante Sallies ligures & Allobroges deuictos: itemq; anno 650 ante subactos in Macedonia Thraces : & anno 558. ante mortuum Ptolemæum regem Ægypti Cyreni qui populum Romanum hæredem reliquit.

Noctuam si uolasset,uictoriam nunciare: si sereno cecinisset,turbare aerem: si tempestate occineret, serenare obseruatum est. Hæc cum in hasta Pyrrhi regis contra Argos euntis consedisset,fatum illi & discrimen extremum portendit & attulit. Ante Pharsalicam pugnam apes aræ insidentes & in nauibus conspectæ Dioni & Pompeio Magno,cladem paulò post sequutam præno tarunt. idcirco cum in Bruti exercitu examen apum procubuisset, aruspices castra mutare eum iusserunt, ne in hoc loco damni aliquid & detrimenti acciperet. Cæterarum etiam auium & in-

sectorum

ctorum uolatus multiplici discrimine in omina
ημάντικα conuersa sunt, & de locusta nostra
mpestri uiridi Suidas inquit, ἔστιν ἀκρὶς δυσ-
ώνητος χλωρὰ καλουμένη μαντὶς, ἣ τινὲς
ροσέχοντες τοῖς κινήσεσι μαντεύονται. Chal-
s apud Homerum ex passerum numero belli
roiani annos auguratur.

Tripudio signa dabant pulli de rebus conse-
uturis. Etsi enim quæuis auis tripudium face-
 poterat, præcipua tamen fides fuit pullis, atque
 eorum genere Melicis & Chalcidicis, quibus
ntum religionis fabulosa uetustas tribuit, ut ceu
ternuncios atq; interpretes Iouis euenta rerum
docere statuerent, & nisi his consentientibus ac
ffragantibus, comitia non agerent, non senatum
berent, nullos ad honores proueherent, nulla
mi aut foris negocia obirent, nulli prouincias
mandarent, nihil deniq; auspicarentur, quod
n utrum approbatum ab his uelut assensione &
onitu deorum esset, magna cura prius exquire-
nt ac pensitarent: deniq; regebant magistratus
omanos, domos ipsis suas claudebant ac resera-
nt, fasces impellebant aut retinebant, iubebant
ies aut prohibebant, & maximo terrarum im-
rio imperabant.

Pullis præerat pullarius, qui quotiescumq; de
choanda re quapiam exequendaq; deorum per
llos sensa placitaq; exploratum ibat, (opor-

tebat autem id fieri summo mane, & primo dil
culo) imperato de more silentio pultem illis a
offam cauea reclusa obijciebat: quòd si ad obl
tam escam mox pulli è cauea non prosilirent, a
serius egreßi uel non attingerent eam, uel alaru
planctu dißiparent, uel relicta esca oberrarer
aut occinerent, aut prorsus non uescerentur, u
auolarent penitus, omen præ se ferebant mag
terroris & sollicitudinis, euentusq; tristißimo
& pullarius exitum animo præmetiens, ne qu
molirentur, sed uel desisterent ab incepto, uel di
ferrent deliberationes, uel mutarent hoc prorsu
quod præ manibus erat hortabatur. Quòd si m
proruerent cum impetu, certatimq; in escam i
uolarent, et auide depascerentur, ita ut uesce
tibus illis aliquid ex ore relaberetur, & terra
pauiret, quòd tripudium faceret solistimum: in
spe hausta mirifica pullarius, ut constanter for
terq; cæpta negocia urgerent iubebat, & succes
optatos ac prospera à dijs omnia spondebat. H
bebant ostenta & præposteri eorum uespertin
cantus. Totis noctibus canendo Bœotijs nobil
illam ad Leuctra aduersus Bœotios præsagiue
uictoriam: Ita coniecta interpretatione, quonia
uicta ales illa non caneret.

Etsi autem quandoq; talibus ominum interpr
tationibus & coniectionibus assensit euentus,
Tiberio Gracho ea die, qua in turba cæsus occ
bu

...it, pulli non addixere: & Claudius pulcher mo...rus in hostes, nō pascentibus in auspicando pul...per contemptum religionis nauali prælio imi...terribili strage cum omni classe profligatus est: ...men uicißim non raro elusa sunt & refutata e...ntu prorsus contrario. Papyrius Cursor cum à ...llario admoneretur, ne cum Samnitibus prælio ...cerneret, pullis non suffragantibus, contemptis ...spicijs, fœliciter dimicauit.

Exempla in historijs plura extant. Si pullari..., quæ Di diuulgata uoluissent, dißimulasset, aut ...teratorie suppreßisset: idem contrahi nefas, ac ...quæ occulenda & tacita ferenda erant, palam ...cisset: Si uero mentitus fuisset, aut omine confi...o, aut eo quod ostensum esset, subdole & fraudu...nter deprauato & in contrarium detorto sen...um. non illi qui consulebat fraudi esse, sed in au...oris retorqueri caput censebatur. Fuerunt & ...liæ plures auspiciorum distinctiones apud Ro...anos. Vocabantur enim quædam auspicia ca...uca, quædam cliuia: Caduca ubi quid templo ab ...uguribus metato excidisset: Cliuia quæ difficul...er euenirent.

Ex quadrupedibus lupos, uulpes, leones, ca...ras, iuuencas, asinos, arietes, lepores, mustelas, ...ures, omina mouisse & auspicia compertum ...st. Lupus si ad dextram commearet pleno ore, prosperæ & magnæ rei argumentum putabatur.

Lupos castra introijsse et laceratis obuijs intacti abijsse, exercitibus cladem portendisse: eosdem in foro Romano uisi essent & incolumes euasissent, oppreßionem urbis aut alia designasse pericula animaduersum est. Romanis coloniam in Lybiam ducturis Cato Gracho Tribuno legem rogante, cum lupus metas aggeri definitas subruisset & dißipasset, fecit ut à proposito desisterent. Cerua à lupo fugata cum inter duas acies illæsa euasisset, Romanis uictoriam addixit.

Adeo inauspicatus luporum in urbe conspectus habitus est, ut quotiescumq; uiserentur, siue compreßi insectantium industria interficerentur, siue euaderent: semper urbs solenni lustratione expiaretur, qua auerti atq; depelli calamitates, quas apportassent lupi, credebantur. Idq; sæpe factum lupis in urbe, foro, Capitolio, Quirinali colle, esquilijs conspectis, ut anno urbis 577. cum Collatina porta lupus ingressus, per Esquiliam magno consectantium tumultu effugisset, & anno urbis 558, cum per Esquilinam portam quidam ingressus, frequentißima urbis parte decurrisset in forum, & Thusco uico atque inde Melio per Capenam portam prope intactus abijsset.

Examina apum, quacumq; se demisissent, polluere & infortunare locum credita sunt. quare quoties in urbe comparuerunt, lustratam urbem ex Sibyllinis institutis legimus, ut anno urbis 63[illegible]

o post 50, & rursus 52, ac sæpe alias. Ita bo=
ia si loqueretur (quod sæpe compertum acce=
mus) urbem læsi numinis ream peragere, &
rationem urbis exigere censuerunt Romani.
mina etiam locustarum anxia semper ac solli=
procuratione eorum, quæ ad placanda face=
t numina depulerunt.

Mulam gemellos peperisse, aut leonem con=
ctum, aut ab asino laceratum esse leonem, aut
res derosisse aliquid, tristis dirique fuit ominis,
magni terroris.

Suburbana colubris plena, & equi ab illis de=
sti, præsagierunt Crœso Lydorum regi, fore ut
gnum ab exteris subigeretur.

Dirarum nomine complector tum ea, quæ in
stris fiunt corporibus aut ijsdem alioquin acci=
nt insolite, tum quæ in domibus, agris, itineribus
ocumque modo præter rationem & morem eue=
unt atque obijciuntur. Hinc pro locorum subie=
orumque, in quibus obseruarentur talia, differen=
s, diuersa sunt diuinationum genera constituta.

τὸ ἐνόδιον seu itinerarium, quæ in uijs occur=
ssent, explicabat.

Leporem iter ineundum transuerso saltu ue=
t diremisse, aut fœtam uulpem, uel prægnantem
nem obuiasse, aut serpentem commeantium iter
terrupisse, aut procidisse, aut offendisse pedibus,
t laciniam adhæsisse, aut subito constitisse, aut

expauisse, uel defecisse uiribus absq; manifesta cau-
sa, aut spectra conspexisse uel circumfusas ac scin-
tillantes flammas, aut risus, gemitus. compellatio-
nem sui exaudiuisse, & quidquid fuit huiusmo-
infortunata præsagire & infesta itinera cred-
tum est. Mulieres per itinera ambulantes torque-
re fusos, aut omnino detectos ferre, spei omniu-
præcipueq; frugum aduersabatur. Hoc descrips-
se Polim quendam Suidas autor est.

τὸ οἰκοσκοπικὸν coniectabatur ex ijs, quæ
ædibus animaduersa essent insolito more accid-
se, de euenturis patrifamiliás et illius rebus, uel
Introijt in ædes ater alienus canis
Anguis per impluuium decidit de tegulis. infa-
stum erat utrumq;.

Mustela conspecta, aut serpens, poculum sal-
numue euersum, dispersi cineres, oleum effusu-
aut mel, si quid à muribus esset corrosum, quod a-
sua Platonis politia Cicero annotauit: Si cibus pr-
laberetur: si incendia nominarentur inter epula-
aut sub mensas aquæ profunderentur: recedent-
aliquo ab epulis simul uerri solū, aut bibente con-
uiua mensam uel repositorium tolli: aut repent-
conticescere conuiuium: inauspicatißima erant
Reuocari sternutamento mensas & fercula inte-
diras erat. Ita si tigna gemuissent, aut crepassen-
mensæ trabesue, dira portendebant.

Vinum effudisse, aut uino uestes inquinasse, bo-
na

[...]e fortunæ signum erat, idq; attestante Homero, [...]ui Vlysse discedente & bene precante, Alcinoi [...]xorem facit humi uinum fundere, uelut preces [...]tas dijs habituris. Absoluit hoc Xenocrates in-[...]gro uolumine.

Tanta fuit auguriorum in Romana Republi-[...]a inde usq; à primis exordijs urbis fides, & re-[...]pectus obseruatioq; tanta ac ueneratio, ut quæ ho-[...]um interpretes examinatis ostentis ac pensitatis [...]ixissent iniusta, nefasta, uiciosa, dira, illa protinus [...]rrita fierent atq; infecta, quiq; horum decretis & enunciatis non paruisset, reus fieret capitis. [...]portebat autẽ captandis auspicijs augures ipsos [...]nteresse, & cum notare ea atq; inspicere, refer-[...]req; & declarare, tum quibus hostijs & quibus [...]sacris ac supplicationibus & ad quæ puluinaria [...]etra prodigia procurarentur aut expiarentur [...]monere atq; edicere. Nihil enim prætermitte-[...]batur publice & priuatim, quod ad amoliendas & auerruncandas calamitates faceret, quæ immi-[...]nerent augurijs designatæ. Itaq; si quid tale ac-[...]cidisset, mox & piacularia apparabantur sacri-[...]ficia, & supplicationes suscipiebantur, & urbs [...]solenniter lustrabatur. Inter ea enim sacra, quæ [...]consuetudine ueteri plebs Romana usurpabat, [...]quædam solennia & stata eodem semper modo [...]indicebantur ac seruabantur, quorum uiolare ri-[...]tus ac ceremonias aut intermittere nulli fas erat.

quædam piacularia erāt, quæ decreto Pontificum ad auertendos terrores & placandas numinum offensas expediebantur, quorum uicem quandoq; feriæ publicæ aut lectisternia stratis tribus lectis Ioui, Vulcano, & Mineruæ, quos iactus uibratusq; fulminum gubernare opinio erat, aut ludorum celebritates compensabant de Pontificum iudicio & sententia. Ad hæc decurrebatur, si cœlestes minæ terroresue aut dira nunciarētur prodigia, uel si phasma aliquod terribile apparuisset, aut alioquin nouum quid et insolitum conspectum esset, ut cum duo soles uisi essent, facesue de cœlo ardentes colluxissent, aut crinita sydera, ignitiue turbines, quos πρηστῆρας *nominant cœlo effulsissent specie motuue & impetu terribili atq; inopinato: uel si collisorum armorum strepitu fragoreq; cœlum personuisset aut tubarum clangore, aut remugientium flatuum horribili boatu: uel sanguine lapidibusue aut frumento pluisset aut impetuosus imber cum ingentibus procellis effusus esset, fluxissetue sanguine atratus Tiberis, aut tecta publica ædesue deorum de cœlo tactæ essent.*

Supplicationes ad hunc modum fiebant. Senatores & patritij cum coniugibus & liberis, coronati plerumq;, quandoq; uero omnes tribus simul & ordines, præeunte Pontifice Maximo, nonnunquam duumuiris, sequentibus e uestigio pueris ingenuis

enuis & libertinis,ac uirginibus patrimis et ma=
rimis,coronatis, aut lauream manu præferenti=
us, & modulata uoce pronunciantibus carmen,
c tota urbe ad ſolennem precationem conuerſa,
Deorum pacem expoſcebant periculoſo rerum
atu,belli aut peſtilentiæ tempore circum omnia
elubra fanaq́; & puluinaria, quæ erant appa=
atæ lecticæ Deorum, in quibus numina pro ma=
ſtate iuxta aras extabant ſublimia: his faſciculi
x Verbenis (ſtruppi appellati) pro puluinari=
us ſubſternebantur. Vſurpabantur etiam,ſi quod
ſtum bellum exteris gentibus indictum eſſet, &
pro aris focisq; ac Deorum templis & ſolo pa=
rio pugnandum foret, ut ea res populo Romano
ocijsq; ac nomini Latino bene & fœliciter eue=
iret, atq; bonis auſpicijs & Dijs bene iuuantibus
rma ſumerentur. Sunt & uictoribus ob res
ene fœliciterq́; geſtas Deorum auxilio tributæ
pplicationes à Senatu maximi muneris loco,mo=
o plurium dierum modo paucorum, pro ut am=
litudo meritorum & ſucceſſuum proſperitas po=
ulabat. In his gratiæ Dijs agebantur publice,
ulieribus eximio cultu: uiris prætexta & orna=
entis ampliſsimis longo ordinatoq́; proceſſu De=
rum templa adeuntibus. Ex hac ſupplicatio=
um conſuetudine tranſlati ſunt in religionẽ Chri
ianam ritus publicarum proceſsionum. Adeo
nim forma & Imperij Romani ueteris & reli=

gionis Ethnicæ Pontificibus allubuit, ut nihil non imitari uoluerint, quod ad conformandum Ecclesiæ statum Romano Imperio facere uideretur.

Lustra alia stata erant, alia piacularia. stata quinto quouis anno iterabantur per censores, qui lustrabant urbem sue oue & tauro, aut uerre tauro & ariete, qui circumducebantur, unde solitaurilia festa nominata. fiebat hoc mense Februario & Februo, qui lustrationi præerat, primo litabatur ac sacrum fiebat, quo peracto Censor in magna ordinum frequentia Deos imperij præsides solẽni precatione obtestabatur, ut rem Romanam urbes, templa, fines, aquas perpetuo præstarent incolumes ac successus largirentur prosperos, dubijsq; conatibus adessent & mala auerruncarent uotaq; in sequens lustrum promitterent. Ita circum urbis pomeria sereno cœlo Pontifices, Flamines & omnes augures, sacrificuli & uates, Vestales uirgines, Galli sacerdotes, septemuir epulonum, quindecim uiri sacrorum & Salij sequentibus Patribus & omni plebe, Gabino ritu cum solenni precatione procedebant. Præter hanc lustrandæ urbis consuetudinem, alij usurpabantur ritus in lustratione agrorum, armorum, naualium copiarum & claßium, curiarum & populi, & adhibebantur ad expiationes plærasq; sulphur, aqua, ouum, ignis, uerbena & laurus. Piaculis polluti sæpius sulfure, interdum & suf-

fitu ex

situ ex uerbenis & lauro, et ablutionibus ex aqua purgabantur. Apud ueteres polluti aut tæda & sulphure purgari, aut aqua ablui, aut aere uentilari solebant. Qui deos iratos sibi perpetuo futuros metuebant, ita expiabantur, ut linteati manuq; laurum tenentes & genibus innixi prorreperent, & uocibus acclamarent, numinaq; infesta sibi profiterentur. his si admota igni laurus increpuisset, placatos deos: si nihil strepitus edidisset, infestos denotari iudicatum fuit.

τὸ παλμικὸν seu uibratorium ex insuetis, & præter uoluntatem, præterq; naturæ ductum obortis in corpore motibus coniecturas futurorum texebat. Si uibrata salitione insuetum alter oculorum, dexter uel sinister palpitaret: si concuterentur ac uelut exilirent, aut trepidarent musculi, humeri aut fœmora: si prurire pedes inciperent: si inæquali uibratu cohorresceret cutis: si tinniret alterutra auris, aut insolitum striderent dẽtes: si sternutationes pari impariue numero, crebræ uel raræ fierent: si uagis incertisue motib. huc illuc membra iactarentur: si membra obrigescerent subito uelut stupore affecta: aut titubaret uel insisteret lingua. de hoc Posidonius. Extat de eodem Melanipodis ἱερογραμματέως ad Ptolemæum Philadelphum compositus liber.

Voces etiam uel ex occulto missæ, uel responsi instar redditæ, suspiciones sæpe de uarijs mouerunt

runt

runt euentib. in utrãq; partem. Sæpe ueridicæ exauditæ uoces in rebus turbidis, & tanquam monita deorum acceptæ ſunt, qualem ex luco Veſtæ extitiſſe memorant non multo ante captam à Gallis urbem, ut muri & portæ reficerentur: futurum .n. niſi præſtitum hoc atq; effectum eſſet, ut urbs caperetur. Latratus canum eiulantium gemitus imitantes, & noctuarum ululatus diri ſemper fuere ominis. Equos hinnitu alacriore & ferociore fremitu uictoriam ominari prælia inituris etiam nunc militibus perſuaſum eſt.

Quum maximas urbs clades perpeſſa fuiſſet, & ancipiti contentione agerent patres, an relicto ſolo patrio Veios migrarent: uox Centurionis audita, Hic manebimus optime, retinuiſſe in urbe ciues, & confirmaſſe fertur. Hoſtilio Mancino Conſuli Romano anno urbis 617, conſcenſuro nauem & Numantiam petituro, uox obiecta de improuiſo ſcribitur, Mane Mancine: paulo poſt deuictus ipſe & Numantinis deditus eſt. Craſſo in Parthos ituro, qui Cauneas ficus uenales clamabat, illud omen innuit, quo paulo poſt fortunis expoliatus omnibus, fama, uita, & exercitu amiſsis interijt. Neronem paucis diebus ante mortem uox è Mauſeolo reddita appellauit. Auguſtum Cæſarem ſupremo digreſſu ab urbe uox temere emiſſa monuit, non amplius eum Romæ futurum. Caſſio & Bruto prodituris in aciem, Æthiops obuius

uius euentum pugnæ præsignificauit, & similia aliquibus denunciata meminimus etiam hisce temporibus.

Augurandi rationem peperit initio procul dubio superstitio hominum nata ex Dei ignorantia, diffidentia, perturbatis motibus animorum hærentium in ancipiti spe, quo erroribus & fluxis atq; incertis cogitationibus suis mederentur, atq; ex his exemptos ac solutos animos in tranquilla aliqua, certa & firma spe constituerent, Vbi tamen non animaduerterunt ex spe spem, metu metum non tolli, sed augeri & crescere. Primi secundiq; generis auspicia cōmenticia prorsus sunt & falsa. Nulla enim explicari aut ostendi causa potest, cur hæc illaue designent, nec consensu congruentiáq; euentuum excusari possunt, cum unum idemq; auspicium contrarios euentus sæpißime præcurrerit, & delusa eorum religio neglectaq;, fortunata fuerit. Compleuerunt ea quandoq; euentu dæmones: quandoq; cum præsciuerunt quæ exposcebantur, aut ipsi intonuerunt de cœlo dextrum uel læuum pro ut opus erat, aut assumpticijs auium quadrupedumue speciebus, uel nouis atq; insolitis, uel notis consuetisq;, auspicia ipsi cantu traiectuue recto uel obliquo, dextroue aut læuo ediderunt. siquidem uisas constat ab auguribus aues, quæ post nunquam repertæ sunt amplius. quādoq; cum uel aberrassent inscij euentuū, uel

uel decepissent aruspices, uiolatæ religionis causam prætenderunt, ut superstitionem augerent et tuerentur constitutum regni sui statum. Sed nihil hæc ad effectus causarum ordinatarum in natura. Nam neque fulgetra, neq; auium genera, in hoc sunt condita, ut motu illa cæterisq;, hæc cantu aut uolatu porrecto, librato, interrupto, uibrato, contorto agere iubeant aut uetent, uel de propitia uel alienata Dei uoluntate testificentur. Blasphemia est contumeliosa in Deum, quod finxerunt diuina mente impelli & commoueri alites ceu interpretes, internuncias & satellites deorum, ut tum huc tum illuc uolent, tum in hac tum in illa parte se occultent, tũ à sinistra parte ut canãt oscines. inclusos uero cauea pullos, ac fame enectos ita concitari, ut in offam pultis inuadant, si emittantur: & ut ex ore aliquid cadat, quod terram pauiendo tripudium nunciet solistimum, aut ne egrediantur detineri, neue egreßi offam attingant, arceri. Non igitur ex natura orta, nec à Deo tradita, sed ab hominibus conficta & inchoata sunt auspicia, aliqua occasione à Diabolo subministrata, cui usitatum est errorum & superstitionum seminibus sparsis clam irrepere: amplificata uero & stabilita sunt ab eodem autore. Quare impia est consuetudo ea obseruandi & captandi.

Quantum ad reliqua duo genera, Non inficior posse gigni & existere in agro domoue aut itineribus,

eribus, quod uel patrifamiliás atque illius rebus, uel peregrinantibus portendat futura: Nec derideo illas in plantis, iumentis, quadrupedibus, intraq; tecta et parietes multarum insolite accidentium rerum notationes. Frequenter tumultuantur dæmones, & uel inanibus terriculamentis uexant homines, uel inusitatis tumultibus, speciebus, aut uocibus, imminentes calamitates prænunciant. Sæpe corporum & rerum nostrarum custodes sancti Angeli aliquid tale edunt, quod nos cauere pericula iubeat. Sed tamen nec captari, nec si euenint, cum superstitione & anxia sollicitudine obseruari pensitariq; uolo, nec quiuis euentus in omnia conuerti debent. Nec locum hic habet obseruationum diuturnitas, & monumentis testata consignataque antiquitas, ac significationum præsensionumque cum euentis consensio. Affert uetustas ijs in rebus, quæ à natura causam habent, longinqua obseruatione mirabilem scientiam, cum crebra animaduersione perspectum est, quid ex quoq; & cur eueniat, & quid rem quanq; significet ac quam ob causam, & si nec effectuum omnium causæ elici ac demonstrari, nec signorum explicari rationes exacte queunt: Et diuinatio ipsa denunciatioq; rerum consequentium, etsi ad ueritatem dirigit sæpißime, fallit tamen nonnunquam, quod coniectura continetur, & hac res futuras prosequitur. Aruspicinæ uero extispicinæ & simili-

um,

um, signa non ex natura orta, sed superstitione si scepta interpretantium, quæ potest ratio ex natura proferri? Quid uero ad has præstigias immensitas temporis facit? Assentior ita à principio inchoatum esse mundum, ut certis rebus certa signa præcurrerent: ea quibus bene percepta sunt, hi non sæpè falluntur mala coniecta enim non aberrant rerum uitio, sed interpretum imperitia. Et horum signorum quæ sit conditio, exposui supra. Sed quid his signis, cum offusis à Diabolo præstigijs? Paruis momentis multa natura aut affingit, aut mutat, aut detrahit, in ijs quæ naturæ subiecta sunt, sed hæc mutatio quid ad commenticias præsensiones ex uariato uolatu auium, & extorum commutatione conuersioneq; aut subita decoloratione? Cœli distributio metarumq; notatio unde incitentur & ueniant, quoue ferantur fulmina ostendit. Sed inde qua ratione prospera uel infausta augurabimur? Administrari mundum prouidentia diuina, & uim diuinam continere uitam hominum ac consulere rebus humanis, & ab hac multa significari futura portendiq;, quid certius est & consensu seculorum & uocis diuinæ testimonio? Sed quid ad hanc illa Diaboli in subitis extorum mutationibus, quibus aut aberat mox aliquid aut supererat, quid in auibus, fulguribus, ostentis, diris, furentium uocibus ludibria Diaboli æmulantis diuina opera imitatione falsa, ut

hominem

ominem simia imitatur? Marcus Varro hæc ui-ens inquit, Non ociosos tantum sed & sordidos uisse Deos, si in iecorum & uiscerum sterquili-io sua occuluerunt consilia, ab insanis sacerdoti-us manifestanda. Idcirco *quæ enumeratæ diui-ationum species ut* τὸ ζῳόδιον, οἰκοσκοπικὸν, σαλμικόν, & *cæteræ profitentur, simpliciter t superstitiosa reijcio ac damno. Inusitatæ in orporibus nostris motiones, uibrationes muscu-orum,* πτάρμοι, πρίσιες τῶν ὀδόντων & *alia: uandam* παρὰ φύσιν διάθεσιν *indicant, non hoc uod* τὸ παλμικὸν *profitetur. Sic & cætera enera plena sunt anilium, friuolarum & nuga-ium superstitionum.* Et *quamuis ludat diabolus irifice, alias serio, aliàs uexandi causa: tamen sus illos persequi & quid apportent scrutari di imitus uetitum est, & amentis est aut niti aut ribuere aliquid talibus præstigijs, quas quidem eo rebrius exercet & offundit, quo illis affici angi-ue facilius homines experitur.*

Extat Dei *iudicium de augurandi ratione* Le-it: 19. μὴ ἔσθετε ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ οὐκ οἰωνι-ιεσθε, οὐδὲ ὀρνιθοσκοπήσεσθε: *idem* Deut: 18. *epetitum est atrocibus uerbis,* μαντευόμενος ιάντειαν καὶ κληδονιζόμενος, καὶ οἰωνιζό-ενος βδέλυγμα ἐστὶ κυρίῳ τῷ θεῷ σου, ἕνεκα ὰρ τῶν βδελυγμάτων τούτων κύριος ὁ θεὸς ου ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου σου.

Apparet etiam Ethnicos antiquiores et sanio res stultißimam auguriorum uanitatem contem psisse. Hector apud Homerum grauiter Polyda manti metu augurij pugnam detrectanti respon det, Vnum esse augurium optimum, et à Deo man datum, Fortiter defendere patriam:

τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
πείθεσθαι, τῶν οὔτι μεταστρέπομ', οὐδ' ἀλεγίζω,
εἴτ' ἐπὶ δέξι', ἴωσι, πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε,
εἴτ' ἐπ' ἀρίστερα, τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.
ἡμεῖς δὲ μεγάλοιο θεοῦ πειθώμεθα βουλῇ,
ὃς πᾶσι θνητοῖσι, καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.
εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθ' περὶ πάτρης.

DE SORTIBVS & diuinatione ex sortibus.

ORTIVM meminerunt histori Ethnicæ & sacræ frequenter, & apparet earum multũ fuisse usum Sorte iubetur ex duobus arietibu eligi, qui offeratur Domino Leui 16. Sorte terra distribuitur Israëlitis de consili & mandato Dei: & rex designatur Saul: & i locum Iudæ surrogatur Matthias Apostolus. So te Iosua explorat peccatum Anathematis, & Io nas deposcitur ad pœnam. Sorte Athenienses a

nuati

uatim τοὺς πεντακοσίους, & cum id exigerent altercantes, arbitros quos διαιτήτας κατὰ κλῆρον τοὺς κληρωτοὺς nominabant, constituerunt. erantque πεντακόσιοι, qui ciuiles controuersias & rerum actiones, de quibus lis communiter popularibus oboriebatur, cognoscebant ac disceptabant. Differebant ab Areopagitis, quod hi δικνεκεῖς essent καὶ ἀδιάδοχοι, & de criminalibus iudicatis sententias ferebant, ac statuebant de modo pœnæ: illi διάδοχοι & annui. διαιτηταὶ κατὰ κλῆρον ex iudicum decurijs ad priuatas controuersias audiendas ac dirimendas adhibebantur, sorte delecti autoritate τῶν πεντακοσίων.

Romæ prætor ex decurijs præsides iudiciorum publicorum itidem sorte adsciscebat. Apud Homerum principes sortiuntur sortibus coniectis in galeam, eaque uibrata & agitata eò usque, donec exilirent sortes ordine: quo cuiusque sors prius exibat, eò ipse antecedebat cæteros.

κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλομεν ὦκυς
ἐκ δ' ἔθορε κλῆρος μεγαλήτορος Εὐρυλόχοιο.

Celebrantur sortes Lyciæ, Deliæ, Prænestinæ à Numerio quodam Suffio in æde Fortunæ Prænesti constitutæ, Antiatinæ, & aliæ, quibus occulta ignotaque aut futura detegi producique in lucem opinio erat: tantaque colebantur religione, ut consulturi eas, non nisi solennibus lustrati ritibus accede-

rent,& adeſſe his pecularia numina, quæ miſſa ſortes diſpenſarent,crederent. Cum igitur ſortium diuerſi ſint fines,& conditiones diuerſæ, cum quarundam uſum ſacræ literæ concedant,quarundam denegent & damnent, quarundam talis ſit conditio,ut in exemplum trahi nec poßint nec debeant, neceſſe eſt diſcerni gradus earum & genera.

Sunt autem ſortium aliæ politicæ,aliæ diuinæ, aliæ diuinatoriæ.Vtamur ſane his uocibus diſtinctionis cauſa.Diuinarum ſortium appellatione ſingularia illa complector,quorum mentio fit in ſacris hiſtorijs,ut cum Ioſua autorem anathematis ſorte exquirit & profert: cum nautæ naui tempeſtatibus concuſſa ſæuißimis,ita ut pene mergeretur, inſtituunt inquiſitionem de eo, cuius cauſa mare tantopere ſæuiret: & ſors Ionam demonſtrat.Hæc & ſi diuinitus gubernata & patefacta fuiſſe minime dubium eſt: tamen nobis ea imitari aut ſimili indagationis uia, ſcelerum autores ſcrutari non licet. Placuit Deo hoc modo aperire utrumq;, illum ut furto prodito res ſacra,quæ tabernaculo clam erepta ac polluta erat, reſtitueretur, expiataq; conſecraretur denuo, & exemplum moneret cæteros, ne ſpe occultationis ſimile quid tentarent: Hunc ut nouo atq; inuſitato modo in uentre cœti ſeruatus,fieret typus ſepulturæ Domini noſtri Ieſu Chriſti.Intuentes in hæc exem-

pla

la cogitemus de iudicio Dei uindicis scelerum, maiore diligentia caueamus, ne offendamus Deum, aut perpetremus displicentia Deo: non blandiamur aut adulemur nobis opinione & spe occultationis perpetuæ, nec callide sopita latitura speremus in perpetuum. Exempla ipsa, id est, hanc occulta peruestigandi ac patefaciendi rationem non usurpemus.

Politicas sortes uoco, quibus uel res certæ, ut hæreditates, legata, donata, & similia distribuuntur ijs, ad quos pertinent: uel ex aliquo numero, idoneæ personæ decerpuntur, quibus certæ functiones commendentur, aut ex ordine inferiore aliqui cooptantur & euehuntur in superiorem & dignìorem. Instituuntur autem de rebus arbitrio nostro subditis, legumq́; nituntur autoritate, & consensu sortientium, quo sese ad parendum euentui sortis sua sponte obligant: & coguntur post autoritate legum, submißioneq́; ac assensione spontanea decreto sortis acquiescere, & ferre atque amplecti, quæ eueniunt aut deferuntur, qualiacunque sint. Non parum ea momenti adfert euitandis prohibendisq́; contentionibus, & dirimendis atq; abrumpendis certaminibus, quæ sortibus sæpe componuntur ac sedantur facilius quàm longis disputationibus, præsertim si bona fide sineq́; dolo & fraude administrentur: non ut faciebat Temenus, qui Cresphonte & Aristodemi filijs Heraclidis

utrisq; longas controuersias de Messeniaca sorti-
tione finituris communi consensu, ut utris eam sor-
decerneret, ij tenerent: glebas Cresphontis ex lut-
formatas igne durabat, alteras siccabat ad solem.
Vtrisq; enim immißis in urnam aqua plenam, h-
mox liquefactæ dissoluebantur, illas extraheba-
integras. Ita autem conuenerat inter eos, ut quo-
rum glebas aqua colliquasset, ij cederent Messe-
niaca. Retinuit hac Themeni fraude, Cresphon-
tes terram, cohæredibus exclusis.

Non aduersatur aut repugnat autoritati sa-
crarum literarum usus legitimus huius politic-
consuetudinis sortiendi. Approbant enim illæ
non abrogant constitutiones politicas ex insiti
nobis notionibus deriuatas, rationi consonas, &
huic coniunctioni tuendæ accommodatas, qua in-
ter se sociati copulatiq; uiuunt homines. Et se-
rio uocatum Deum adesse, & gubernare illas ue-
rerum sortito partitiones, uel designationes atq
delectus personarum aptarum certis muneribus
pro ut priuatim singulis, & publice communi sta-
tui commodum est ac salutare, monent exempla
historiæ sacræ. Quare ad sortitiones de magi-
stratibus & muneribus publicis, à quibus incolu-
mitas pendet & stabilitas publici ordinis, præci-
pua reuerentia accedere, & precari conuenit, eas
ut dirigat Deus, & quos tantis rebus gerendis ido-
neos

eos iudicet, ipse sorte indicet, atque eosdem instruat consilio & sapientia, & fortunet eorum industriam.

Olim fabis nigris & candidis, aut glebulis, aut calculis seu ψήφοις, quorum quidam ἄξεστοι erant, quidam πεξεσμένοι, tesserisue, aut talis sortiri consuetum fuit. Sortituri autem calculos in urnam certo numero conijciebant, præmisso folio oleæ, cui ἑρμοῦ nomen erat, inde quod Mercurium præsidere sortibus credebant. Ex calculis aliqui characteribus notati erant & distincti à cæteris. Cum ergo sors ducenda esset, primo oleæ folium eximebatur, postea auferebant singuli singulos, quos fortuito arripuissent, & secundos tertiosq; priore ordine repetito tollebant: tandem deductis omnibus prout quisq; signatorum calculorum numero superabat, sic uel cum Magistratus legerentur, præferebatur, uel in adeunda hæreditate percipiendisue alijs emolumentis prærogatiuam obtinebat: quibus par calculorum numerus contingebat, ij æquatas sortes duxerant, & iterata sortitione dirimebantur.

Veneti hodie globulos inauratos & argenteos usurpant. Nos literarum elementis ut olim Syracusani, aut tesseris, aut chartis quarum notatæ sunt quædam, quædam notis carent, uel alijs etiam rebus utimur. Habent enim cognatum ali-

quid sortitioni tesserarum, calculorum, taxillorum, astragalorum ludi, & si preter βόλον καὶ πτῶσιν, quæ fortuita sunt, sæpe plurimum nauat & præstat ingenium & industria ludentium, in illis ludis præsertim, quæ non sola proiectione fortuita & procidentia tesserarum absoluuntur, sed requirunt præter hæc in definitas ac distinctas lineas dispositionem calculorum, quam ex casu consistentium tesserarum, eminentes earundem notæ demonstrant, aut sine usu tesserarum expediuntur sola collocatione calculorum, ingeniosa & secundum præscriptas leges ad uictoriam directa, quæ aut occupatis ceu præcipuis arcibus, aut interemptis, profligatis, interceptis, conclusis ceu ducibus ipsis & militibus acquiritur. Veteribus in usu fuerunt, κυβεία, πέττεια, διαγραμμισμός, ἀστραγαλισμός, Ludus latrunculorum, qui constabat distinctis in orca seu fritillo quadrato areolis quadratis, quas πόλεις uocabant, inq; his duabus contrarijs aciebus distinctorum calculorum accommodato positu instructis ceu ad mutuas insidias & conflictus, qui κύνες dicebantur & latrunculi. Hi educuntur intra definitos limites ad congressum mutuum atq; conflictum ad eum modum, ut dum hi illos in se ex aduersa acie procedentes inuadere nituntur, & uel sede sua repulsos summouere uel perimere, muniantur aut adhibitis, & circumpositis custodibus,

aut

ut areæ seu arcis natura, ne incidant in insidias
ut pateant illorum incursibus. κύβεια tesseris
tebatur cubi specie sculptis, quæ ἑξάπλευρος
st & sex includitur quadratis lateribus. Anti=
uitus trium usu κύβειαν expeditam scribunt, po=
ea numerum duplicatum excreuisse in senarium
b numerum laterum, quorum bina quælibet ob=
ersa sibi inuicem punctorum notis & numeris se=
tenarium numerum complent. ut μόνας καὶ
ξάς. Item, τριὰς καὶ τετρὰς, & δυὰς καὶ πεν=
τάς. πεσσοὶ uel πεσσά, (utrumq; enim genus
n usu fuit,) ἀπὸ τοῦ πέσσειν geminato σ, πεν=
τάγραμμα fuerunt, quod de figura pentagono
el πενταπλεύρῳ intelligo. Exercebatur au=
em πέττεια ductis descriptisq; lineis quinq;, qua=
rum media uocabatur ἱερὰ, id est, sacra, scilicet
itrinq; ab extremis lineis ad mediam ἱερὰν quin=
que πεσσοῖς directis. Vnde aliqui ludum ipsum
πέττειαν dictam uolunt οἱονεὶ πέντειαν τινὰ οὖ=
σαν. ἀστραγαλισμὸς quatuor talorum iactu
xercebatur, quibus ut quisque Venerem misisset
coumue, sic ubi uel dispertiendum erat aliquid in
ortitione, ius eligendi præ cæteris adipisceba=
ur, uel tollebat id, de quo certamen erat, quodue
uictori propositum erat præmium. ἀστράγαλοι,
alias græcis ἄστριαι ἄστριες & ἄστριχοι diceban=
tur. Constant non pluribus, quam quatuor late=
ribus. Summæ enim eorum & imæ partes leui=

ter incuruantur, quanquam non prorsus eode[m]
modo. Nam superior replicatur in cornua quæ
dam, iuxta quæ se submittit pronum latus: im
tale nihil habent. Laterum nomina explicat Ari
stoteles secundo historiæ animalium, τὸ με
πρανὲς ἔξω, τὸ δὲ ὕπτιον εἴσω, καὶ τὰ μὲν κῶ
ἐντὸς ἐστραμμένα πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ χῖα
καλούμενα ἔξω, καὶ τὰς κεραίας ἄνω. id est
Pronum in talo superius: supinum interius: La
tera intus contigua & sibi inuicem obuersa κῶα
quæ χῖα uocantur utrinq; ad exteriora uergunt
superiora sunt cornua, quæ Antennas uertit Ga
za, Legendum est enim κῶα & χῖα, non κῶ
λα & ἰσχία. Valebat autem κῶος senarium
seu ἑξίτην: χῖος qui & κύων dicebatur &
canis, unitatem, cumq; & quaternionis ac ternio
nis notas habuerit talus, τὸ πρανὲς quaternio
nem, τὸ ὕπτιον ternionem ualuisse conijcio. Duo
enim quæuis aduersa latera notis seu ualoribus
iunctis efficiebant septenarium, κῶος & χῖος id
est, μονὰς καὶ ἑξάς Itemq; τὸ πρανὲς καὶ
ὕπτιον, id est, τετρὰς καὶ τριάς. Meminit ludi
talorum Suetonius, recitans ex quadam Epistola
Octauij Augusti hæc uerba. Inter cœnam lusimus
γεροντικῶς heri & hodie. Talis enim iactatis,
ut quisque canem aut senionem miserat, in singu-
los talos singulos denarios in medium conferebat,
quos tollebat uniuersos qui Venerem iecerat. Hæc
illc.

lle. Erat autem Veneris iactus, cum de quatuor talis nullus summis notis cum altero congrueret, et habebatur fœlicißimus. πτώσεις & summarum notarum in iactu talorum uariationes triginta quinque erant uniuersæ, quas pro ualoribus & significatis fœlicibus aut damnosis, suis singulas appellationibus insignierant. διαγραμμισμὸς in schemate lineis rectis descripto exercebatur sexaginta calculorum, quorum triginta nigri erant, reliqui candidi, positu ductuq́;. Huic similis esse uidetur is ludus, qui octodecim calculis binis coloribus in duos ordines distinctis apud nos exercetur, his arte dispositis in cardines & mutuas intersectiones linearum rectarum quadrati diagrammatis, quod trium magnitudine differentium quadratorũ tripartita καταγραφῇ & transuersarum rectarum linearum latera quadratorum æquabiliter dissecantium ductu describitur.

Diuinatoriæ sortes oracula excudunt, abdita atq; abstrusa eruunt, ignota eliciunt, incerta confirmant, impendentia prospiciũt, susceptorum negociorum exitus prænoscunt, arguta quidem et solerti coniectatione, de numeris formisq; elementorum mixtorũue, deq; indicijs casu ac fortuito, & prorsus ὡς ἔτυχε acceptis: sed à ueritate aliena, commenticia atq; impia, utut sortium talium artifices & interpretes pingant sua commenta, &

præstent

præstent quandoque, quæ magnifice promittunt. Nam ne fortuitas sineq; ratione & deliberatione constitutas notas illos arguere euentus largiantur, quos causæ pariunt et moderantur ordinatæ: neue temere prorsus & sine lege, cura, autore, notas quoque ipsas euenire concedant, cum fortuitum omne à causa quapiam latente procedat & dirigatur: fingunt sortitionem, seu notarum figurarumq; significantium aut constitutionem aut collectionem rei propositæ accommodatam ab aliquo gubernari numine. Alij ne hæc in numina referant, assentiuntur quidem, non à numinibus uim illam proficisci, sed astra uirtute mira, tum regere artificum manus, materiamq; quam tractant, ut dum temere formant, iaciuntue figuratos ante characteres, illi his non aduertentibus euadant in figuras, quæ instituto quadrent: tum conueniente ui absolutos characteres imbuere comminiscuntur. Adeo enim subdita astris atq; addicta uolunt esse, quæcumq; extremus mundi orbis circumflexu suo cingit, ut illa non tantum noto consuetoq; ordine progredientia afficiant hæc elementis inclusa & à natura in ijsdem formata corpora: sed tum uelut præsides mente prouidentiaq;, & manu adeo complexa totam hanc molem uniuersitatis & singulas partes, agant, prospiciant, efficiantq; & quasi fingant omnia: tum sensu quodam diuino præsagiant cuiuis homini euenturos casus,

statim

statim ubi in lucem is prodijsset, præuideant atq; intelligant imminentia, perspiciant abdita, contueantur interuallis disiuncta diuersissimis, & quadam omnipotentia mox ad nutum interpretis, quæ requirat quisq;, præscireq; desideret, effictis ipsorum ductu characteribus, aut iactu talorum productis, declarent ac renuncient. Falsum utrumque est & contumeliosum in Deum. Non iuuat Deus aut promouet, quæ abominatur & damnat: & in quem finem sint astra condita, quid, quantumue efficiant, cum sua uoce Deus testatus est, tum & declaratum à me ante est, & repetetur idem post copiosius. Quòd uero fabulantur assidere stellis singulis Angelicas naturas, quæ præuideant ne in motu uspiam aut titubent, aut exorbitent, effectusq; earundem in terrena suo iudicio & arbitrio dirigant ac dispensent: id leuius est quàm ut refutandum censeam. Ortum uidetur ex commentis Ethnicorum quorundam, qui primam causam à reliquarum in natura partium administratione semotam soli primo cœlo nexu insolubili alligant, & cæteris orbibus peculiares intelligentias gubernatrices adiungunt. Nihil ergo quo nitantur diuinatoriæ sortes, quoue excusari possint aut adseri restat. Idcirco ex qua sint origine natæ, aut qua ui, quæ iactitant, conficiant, quidue tribuendum illis sit manifestum est, etsi autor horum ac dispensator diabolus significatis comple-

tis &

tis & præstitis euentibus autoritatem illis admirationemq; comparauit apud prophanos & astruxit fidem omni tempore.

Est autem ratio diuinandi ex sortibus multiplex, ut sortium ipsarum non una forma. κληρομάντεια seu παλομάντεια tessellis, talisue iactatis sortes captabat, & ex summis talorum faciebus, aut ijs, qui tesseris incisi erant, characteribus, diuinabat de euentu, aut ad quæsita respondebat. Ad Buram Achaiæ oppidum oraculum Herculis fuit ex talis & abaco constitutum: ubi consulturus de re quapiam, post reddita Deo uota precesq;, talos quatuor iaciebat, quorum situm & figuram cum inspiceret oraculi præses, quid euenturum esset iuxta talos in abaco literis expressum inueniebat. erantq; tali omnes ex hostiarum oßibus arte fabrefacti.

Prænestinarum sortium, quæ claruerunt diutißime, cum refrixissent cæteræ: talis traditur inuentio. Numerus quidam Suffius honestus homo et nobilis, cum somnijs crebris, ad extremum etiam minitantibus, iuberetur certo in loco silicem cædere: perterritus uisis, irridentibus suis ciuibus, id agere cœpit. Perfracto saxo mox sortes eruperunt, in robore insculptæ priscarum literarum notæ. Is postea locus septus religiose est propter

Iouis

ouis pueri,qui lactens cum Iunone in gremio For
unæ sedens,mammam appetens,castißime colitur
matribus.Eodem tẽpore illo loco,ubi postea For
unæ ædes sita fuit,mel ex olea fluxisse proditum
st,aruspicesq; dixisse,summa nobilitate illas sortes
uturas,eorumq; iussu ex olea illa arcam esse fa=
tam,eaq; conditas sortes, quæ Fortunæ monitu
ublatæ sunt. Disposuerat eas in excauatam co=
umnam inuentor, unde quotannis Calend: Ianua=
ij magna celebritate eximebantur,eaq; quæ edu=
tæ erant, serie iunctæ integra responsa absolue=
bant,quæ oraculi uim habere putabantur. Domi=
tiano Cæsari mortem has prænunciasse annotatum
est. Cum enim lætam exhibuissent antea semper,
postremo tristem, nec sine mentione sanguinis sor=
tem dederunt. Antiatina sors Caij Caligulæ mor=
te insignis est, quem aliquanto ante,ut Caßium,à
quo occisus est, caueret præmonuerat. Sortes ad
Aponum fontem Geryonis, quæ aureis talis mißis
proueniebant, nobilitauit Tiberius Cæsar: Cum
enim priuatam adhuc uitam agens,tribus Octaui=
ani nepotibus ex Iulia filia uxore M. Agrippæ
superstitibus, Caio, Lucio, & Agrippa, eas con=
suluisset de Augusti successore: aurei tali proiecti
cum summum obuertissent punctum,imperium &
successionem ipsi annuerunt. Narrat Cæsar M.
Valerium Proculum ab hostibus captum, sortium
beneficio euasisse incolumem,cum illæ ter quæsitæ,

utrum

utrum igne comburendus statim esset, an id tem-pus aliud reseruandus, nunquam assensissent.

Geomanticæ coniectationes fiunt ex punctis fi-gurisq; sedecim sorte constitutis. Figuras ipsas au-tores primi composuerunt ex punctis digestis in certas species, nescio an casu uel iudicio, & a duodecim Zodiaci signa, septemq; aptarunt pla-netas, ut hoc prætextu persuaderent imperitis, cœlo in figuras illas, dum ab artifice formantur, illabi atq; influere uim nouam, qua si incerta do-micilia schematis ad imaginem usitatam themati cœlestis constructi disponantur, significent ea quæ astra ipsa hoc positu, natiua sua ui terreni omnibus ac hominum generi præcipue inferan designentue.

Non multum inter has geomanticas diuinatio-nes & ἀποτελέσματα astrologica περὶ ἐρωτή-σεων interest, & ex his traxisse originem uiden-tur. Sedecim figurarum τέχνικα nomina sunt Acquisitio, Amißio, Læticia, Tristicia, Fortuna maior, Fortuna minor, Coniunctio, Carcer, Al-bus, Rubeus, Puella, Puer, Populus, Via, Caput Cauda. Ratio nominum ex significatis constat, quæ singulis attribuuntur. Punctorum series & collocatio, qua exprimuntur ordine figuræ, hæc est.

Has figuras

o o o o o	o o o o o o	o o o o o o o	o o o o o o o
o o o o o	o o o o o o	o o o o o o	o o o o o o
o o o o	o o o o o o o	o o o o o	o o o o o
o o o o	o o o o	o o o o o	o o o o o

Has figuras artifices in quatuor τετράδας *di-*
ertiuntur. Primam, cui tribuunt Rubeum, Amiſ-
onem, Fortunam minorem, Caudam, Trigono
odiaci igneo qualitatibus & ſignificatis æqui-

 parant

*parant ac conformant. Secundam, cui Acquiſitio-
nem, Lætitiam, Coniunctionem, Puerum includunt,
aereo. Tertiam quæ habet Puellam, Populum, Vi-
am, Album, Aqueo. Quartam cui inſunt, Caput, For-
tuna maior, Triſtitia, Carcer, Terreo. Rurſus
Acquiſitionem Arieti: Læticiam et Fortunam mi-
norem, Tauro: Rubeum & Puellam, Geminis: Al-
bum, Cancro: Viam, Leoni: Caput & Coniunctio-
nem, Virgini: Puerum, Libræ: Triſticiam & Amiſ-
ſionem, Scorpio: Caudam, Sagittario: Populum Ca-
pricorno: Fortunam maiorē, Aquario: Carcerem,
Piſcibus ſubijciūt. Ex Planetis Triſticiæ Saturnum
retrogradum: Carceri directum: Læticiæ, Iouem
προηγούμενον: Acquiſitioni progredientem εἰς τὰ
ἑπόμενα: Puero Martem regredientem: Rubeo
in conſequentia procedentem: Fortunæ maiori So-
lem eleuatum: Fortunæ minori depreſſum: Vene-
rem curſu in antecedentia retroactam, Amiſsioni:
eandem prouolutam ſecundū ordinem ſignorum,
Puellæ: Mercurium repedantem Coniunctioni: in
conſequentia tendentem Albo: Lunam augeſcen-
tem Populo. Seneſcentem Viæ: Nodo euehenti Io-
uem & Venerem ſimul: Nodo deuehenti Satur-
num & Martem præponunt. Atque ita de figuris
hiſce diſtributis ac collocatis in Schema duo-
decim interuallis diſtinctum ad modum cœleſtis
thematis pronunciant, non ſecus ac de ſtellis ipſis,
quibus quadam uanitate ingeniorum aut ſuperſti-*

tione

ione Chaldæi multorum euentuum neutiquam ab
ſtris pendentium, imo alieniſsimorum & remo-
iſsimorum à ſtellarum effectionibus ſignificata fal
ò affinxerunt.

Thema hoc modo fabricāt. Eo momēto quo uel
pſi cogitant de re aliqua inquirenda, uel audiunt
lium exponentem quæſtionem de re, cuius rei in-
dicationem aut declarationem poſtulat: ſine at-
tentione ſedecim lineas punctis temere prorſus &
fortuito ſignatis, pingunt ordine, moxq́; de pri-
mis quatuor ſingulis ſeorſum bina delent puncta
toties, quoties id fieri poteſt: quæ remanent co-
eunt in unam aliquam ſedecim figurarum, ea eſt
prima. Eodem modo ex quatuor ſequentibus li-
neis ſecundam, ex tertio loco notatis tertiam,
quartam ex ultimis eliciunt. Primis quatuor ab-
ſolutis, & ordine diſpoſitis, ex ſerie punctorum
prima et tranſuerſa de primis quatuor figuris eò,
quo ſeſe inſequuntur, ordine ſeorſum locatorum,
quintam: ex ſecunda ſerie ſextam, ſeptimam ex
tertia, & quarta octauam conſtituunt. Prima, ſe-
cundaq́; coniunctis, ex quatuor transuerſis earun-
dem ordinibus nonā extruunt, ita ut ſi plura duo-
bus punctis in una conſiſtant ſerie, binis abiectis re
liqua notent eo loco nonæ figuræ, quem in ſuis te-
nuerunt primis ſedib:, ut ſi tria ſint puncta, unum,
duobus neglectis: ſi duo tantum, utrumq; retinent:

ſi quatuor, bina reijciunt. Eodem modo tertia & quarta collatis, decimam: quinta & ſexta, undecimam: ſeptima & octaua duodecimam: rurſus nona & decima comparatis, decimam tertiam: undecima et duodecima, decimam quartam: hisq; poſtremis inter ſeſe collatis, decimamquintam: hac comparata ad primam, ultimam configurant.

Primæ τετράδος figuras matres uocant: ſequentes quatuor ex harum capitibus, humeris, ilijs, ac pedibus conflatas, Filias: reliquas quatuor tertij ordinis ex primarum octo συζυγία eductas Nepotes: duas primas quarti ordinis, quas quatuor proxime præcedentium συζυγία parit, teſtes: Tertiam huius ordinis de συζυγία teſtium conſtitutam Iudicem: Vltimam ex iudicis & primæ matris συζυγία conformatam Maiorem iudicem cognominant. Quæ auctæ ſunt parte ſuprema, id eſt, quæ uerſus ſuperiora confertæ ſunt punctis, cenſentur fœlices, præter Triſtitiam: Ominoſæ & infauſtæ habentur, quibus inferiore loco maior punctorum numerus, excepta Læticia: Communes, quib. in utraq; parte par notarũ numerus.

His ergo collectis omnibus, ſchema formant ſimile cœleſti, idq; explent collocatis in ſingula interualla ſingulis figuris, exordio ſumpto à primo, cui ceu horoſcopo primam imponunt figuram, reliquis ex ordine ſequentes. Si iudex imparibus conſtet punctis, negant propoſito congruere figuram:

ram: Si carceris adipiſcatur ſpeciem, & prima figura ſit uel uia, uel læticia, uel triſticia, uel caput, aut cauda: fidem omnem autoritatemq; ſignificatis derogant, itidemq́; ut adulterinam & alienam à propoſito figuram explodunt: totiesq́; reijciunt extructa ſchemata, quoties iudici illarum quæ excipiuntur conditionum, aliqua aduerſatur. Tandem conſentientibus omnibus quid de propoſita conceptaue quæſtione dici debeat, ex themate perueſtigant, cõditionibus ac proprietatibus figurarum penſitatis. Quàm uere, uiderint ipſi. nulla enim prorſus ſubeſt ratio, nulla ueri ſpecies. Quaui enim temeraria ſortitione accepta puncta, & in certos characteres cum iterata abolitione binorum, tum connexione duorum contiguorum quorumlibet, & litura ſuperfluorum coacta abſq; ratione præ ſe ferant, quæ uentura ſint cuiq;, quæue noſſe quis expetit, non intelligo. Etenim fortuitum omne, aut prorſus eſt αὐτόματον, ſineq; ordine, lege, autore, principio incitante & regente, ſuopte nutu fertur atq; euenit: aut ab aliqua cauſa oritur, quæ id ὥς καθ᾽ ἑαυτὸ ἄλλον præter opinionem noſtram expectationemq; obijcit, gubernat ac complet. Si fortuita prorſus αὐτομάτως fieri dixerimus, reuincemur & confutabimur conſenſu perpetuo totius naturæ rerũ, noſtrarumq; mentium conſtanti atq; confirmato iudicio, & ſacrarum literarum autoritate. Illa

mediocriter attendenti demonstrat concinna & aptißima serie nexas inter se copulatasq; cohærere causas omnes, ut & quælibet sibi proximam impellat, incitata ab ea, quæ antecedit atq; in ordine superior est: & desinat ordo in ultimam ac primam causam, quæ non extraneo mota principio, sed sua ui cæteras à se dependentes & sibi subiectas, suoq; uelut inclusas alueo foueat, agitet, & afficiat: & eam causam non ita hac causarum cathena uinctam esse, ut nequeat ex sese diuersum quippiam ab effectionibus illarum promere, sed ui libera & omnipotente posse cum uelut iniecto freno cohibere cæteras, tum quæcunque uelit perficere, adeoq; nihil quantumuis minutum ac tenue fieri in natura, quod non à causis certis cieatur, & si non semper in oculos incurrunt illæ, aut sensu cuiusuis pernosci comprehendiq; queunt. Manet immotum hoc mentibus nostris insitum ἀξίωμα, & consensu naturæ stabilitum, Nihil fieri sine causa, utut lapsu suo Diaboli & homines uiciarint sapientißime & absolutißime dispositum ordinem causarum, eiq; labem ἀταξίαν inflixerint deformem, ruptis confractisq; uiolenter annulis, quibus & cæteris causis & primæ cohærebant. Neq; ociari Deum, nec discedere à suo opere, nec defatigari, tædioue aut molestia affici, sed prouidere, ut residua adhuc causarum series suo rite fungatur munere, & quomodocumque

sarti

sarti refectiq; annuli, quibus ipsi uoluntas humana annectitur in aliquibus, durentur ætate & exercitijs pijs atque coalescant rursus: & hominum causa multa mutare, multa secus efficere, quàm secundæ causæ intendunt in salutem aut pœnã perniciemq; ipsorum, prout merentur, sacræ literæ toties clamant.

Si uero hanc punctorum figurarumq; sortitionem fortuitam esse contenderimus: unde maculas atramento, aliaue materia tabulis illitas sine mente, sineq; cogitatione, & sua natura ἀσκμάντους atque inefficaces significare dicemus ea, quæ nos imaginamur, aut quærimus? Si ideo, quod in hunc usum sunt conficta: At artificibus non aduertentibus nec apices quos signant, numerantib. excidunt. Et uel si rumpantur ipsi, nunquam signa condent physica, quæ de effectionibus causarum non consideratarũ, imo de euentibus non procedentibus ab ullis physicis et notis causis, et qui fortuiti esse uidentur doceant. Si uero regi eam à causa aliqua concesserimus, erit illa remota uel propinqua & materialis. Materialem esse nemo dixerit facilè. Erit igitur remota, eaq; aut siderea, aut fortior potentiorq; quauis physica causa. Siderea non est, quod à me demonstratum est antea. Ergo occulta erit et incorporea seu spiritualis. Sub hanc cadũt Deus ipse, Angeli sancti, & demones. Nec Deũ illã sortitionem gubernare, nec Angelos certum est ex

antedictis. Reliquum est ergo, ut autor gubernatorq; totius diuinationis Geomanticæ sit Diabolus: hoc monente signa excogitata sunt primum & accommodata ad harum illarumue rerum designationem prætextu uirtutis astrorum: hoc colludente et iuuante artifices, quod indagant, quandoq; figurarum ductu monituq; consequuntur. Nihil tale characteres Geomantici neque ex sese habent, neque ex materia, qua constant: Nihil ex cœli influxu, aut artificum manibus tale acquirunt.

ὀνομάντεια & ἀριθμάντεια numeris exercentur. Ortam utramq; à Pythagoreis tradunt, qui literarum elementis certos diuinosq; tribuerunt numeros: numeris uim præsagam futuri occultiq;, quam ut ex quodam cum stellis connexu consensuq; habere uiderentur, quidam unitatem & quaternionem Soli, Binarium & Septenarium Lunæ, Ternarium Ioui, Quinarium Mercurio, Senionem Veneri, Octonarium Saturno, Nouenarium Marti: Vnitatem Leoni, Binarium Aquario, Ternarium Capricorno, Quaternarium Sagittario, Quinarium Cancro, Senarium Tauro, Septenarium Arieti, Octonarium Libræ, Nouenarium Scorpio, Denarium Virgini, Vndenarium Piscibus, Duodenarium Geminis accommodarunt. Et fortasse hoc non sine ratione factum est. Soli unitatem dedicatam existimo, uel quod uno simpliciq;

licíq; circumferatur motu: uel quod dignitate, præstantia, luce, mole reliquas stellas anteeat, & lumen cæteris communicet, ut numeros cæteros unitas & ordine naturæ præcedit & constituit: quaternionem additum ob locum quartum, qui inter septem Planetas medius est. Lunæ aßignatum reor septenarium, quod septem dierum spacio quartam semper cœli partem emetiatur, & φά-σιν atq; effigiem mutet, & quater septem diebus curriculum absoluat integrum, circuituq; dierum septem uarie afficiat terrena cuncta, immutetq;: adiunctum uero binarium, quod ut plurimum secundo à coitu die proferat se in emersum, & biduo rursus ante congressum subeat radios solis, & euanescat ex oculis.

Ternarium relatum in Iouem beneficum non dubito ex uetusta & religiosa de ternario opinione, quæ ex antiquißima sanctorum Patrum doctrina de sancta Trinitate reliqua Ethnicos in admirationem huius numeri conuertit. Temperatior est autem cæteris Iuppiter, & fausta ac salutaria plerumque præstat ac confert. Sic de cæteris. Sed quacumque sit ratione hoc factum, non moror.

Distribuerunt ijdem alphabetum in tres δεκάδας, exemplo ut opinor Chaldæorum, à quibus profectam ἀριθμάντειαν multa sunt quæ ar-

guunt. prima ſimplices comprehenderunt numeros, ſecunda denarios, tertia centenarios.

Diuinaturi de aliqua re nomina eorum, qui interrogationem deferebant, reſoluta commutabant in numeros. Imitati ſunt hoc recentiores Iudæi, ſanctiſsimis nominibus ueri Dei & caſtorum Angelorum ac Dæmonum. Condiderunt geminam Cabalam, Vnam de Breſith, quam Cosmologiam uocant. Alteram de Mercana, de Dei Angelorum, Dæmonumq́; naturis, nominibus, & ſignaculis: hanc rurſus in ἀριθμάντειαν diſtinxerunt & θεομάντειαν. Illa Angelicas uirtutes nomina & ſignacula: hac altiora & ad Deum pertinentia pertractarunt, tanto ſcelere prophanatis & pollutis ſanctiſsimis Dei nominibus, ut neſciam an ullum maius cogitari poſsit. Piæ mentes oculis illorum mentionem, auribus, & toto pectore abhorreant ac deteſtentur. Sed ad ἀριθμάντειας reuertor.

Commenticia tota eſt ἀριτμάντεια. Vnde ſit enim uis σημαντικὴ numerorum, non uideo. Aut enim ipſis ineſt numeris natura, aut accedit extrinſecus. Natura non ineſt, Etenim numeri per ſe ſunt aut quantitates, quas mens intuens & uelut ordinans obiecta ſingularia ſenſibus ſubiecta cogitando format, nec differunt ab ipſo intelligendi actu, hocq́; ceſſante abeunt atque euaneſcunt: aut characteres picti, quibus notantur & exprimuntur

nuntur numeri. Illas ſenſu perceptorum aut co=gitatorum indiuiduorum multitudinem ſignifica=re: hos certum unitatum numerum, nec præter hæc aliud quidquam, adeo euidens eſt, ut demon=ſtratione non egeat. Si aliunde aduenire dicitur, eodem res redit, quo in Geomantia. Credo Arith=mantiæ nomen initio toti numerorum doctrinæ tributum à primis et ſummis artificibus, qua haud ſcio an ſit perfectior ulla aut uitæ accommodatior, aut naturæ intelligenti conuenientior. Miræ.n. ſunt et uariæ numerorũ proprietates et analogiæ inter ſeſe: ſeries non fortuita, ſed aptiſſime diſtributa: diſcrimina uaria, eaq; non ἄχρηστα, ſed uſibus pene infinitis accommodata, quos cum ingenio cum acumine artifices eruiſſent & explicaſſent, mirati artificioſam rationem cæteri, quæ numerorũ inter ſe commixtionibus, amplificationibus, diminutionibus, partitionibus, analogijs, ceu quadam diuinatione deduceret ad cognitionẽ rerum, quibus in artibus & uita opus erat: uim numeris diuinam ineſſe finxerunt, ſicut reuera nullum expreſſius aut euidentius diuinæ ſapiẽtiæ exemplum in deprauata hominum natura reliquum eſt hac ipſa numerorum noticia. Proportiones numerorum tranſtulerunt argute ad politica, atq; inde de politiarum periodis, ut conſtitutionibus, duratione, fatalibus mutationib. erudite ſunt philoſophati: quæ proportiones imperia inſtaurent, ſtabiliant, muniant,

*muniant, ac tueantur: quibus uigeant & confi-
stant: quæ dissoluant eadem atq; euertant rursus:
denique quibus sint periodis durationes circum-
scriptæ.*

Extat arithmeticum uaticinium Platonis *d*
Rerumpub. *periodis octauo* πολιτειῶν, ὅτι μὲν
θεῷ γεννητῷ περίοδος, ἣν ἀριθμὸς περιλαμ-
βάνει τέλειος, ἀνθρωπείῳ δὲ ἐν ᾧ πρώτῳ αὐ-
ξήσεις, δυνάμεναί τε καὶ δυναστευόμεναι τρεῖς
ἀποκαταστάσεις, τέτταρας δ' ὅρους λαβοῦσαι,
ὁμοιούντων τε καὶ ἀνομοιούντων, καὶ αὐξόντων
καὶ φθινόντων, πάντα προσήγορα καὶ ῥητ-
πρὸς ἄλληλα ἀπέφηναν, ὧν ἐπίτριτος πυθ-
μὴν πεμπάδι συζυγεὶς δύο ἁρμονίας παρέ-
χεται τρὶς αὐξηθεὶς, &c.

Aristoteles hunc locum 5. Politicorum *inter-
pretatur & reijcit, ubi de periodis disputat,* φησ
(*inquit*) Plato αἴτιον εἶναι τὸ μὴ μένειν μηδὲν
ἀλλ' ἔν τινι περιόδῳ μεταβάλλειν, ἀρχὴν δ'
εἶναι τούτων, ὧν ἐπίτριτος πυθμὴν πεμπά-
δι συζυγεὶς δύο ἁρμονίας παρέχεται, λέγων ὅ-
ταν ὁ τοῦ διαγράμματος ἀριθμὸς τούτου γί-
νεται στερεὸς, ὡς τῆς φύσεως ποτὲ φυούσης φαύ-
λους καὶ κρείττους τῆς παιδείας.

*Etsi autem utrumq; locum alij aliter intelle-
xerunt: tamen hoc uelle* Platonem *iudico, stabili-
tatem* Imperiorum, *uigoremq; his numeris com-*

pre-

prehensum esse ac definitum, ut ineuntibus duabus proportionibus, quas sesquitertia radix cum quinario constituit, erigantur atque efflorescant imperia: auctis ijsdem atq; in solidum numerum conuersis, cum natura ultra solidi numeri perfectionem nihil intendat absolutius, labi rursum eadem in deterius ac deficere, occupantibus gubernationem hominibus non idoneis. Sit ergo diagrammatis sesquitertia radix, ut 4 & 3 connexa diagono quinario. Hi tres numeri duas constituunt harmonias usurpato ternario pro communi termino, nimirum sesquitertiam & superpartientem duas tertias: ijdem triplicati, id est, aucti cubica multiplicatione, & coniuncti quartum terminum, producunt, 216, qui στερεὸς καὶ κύβος ἀριθμός est: & annorum quibus imperia uertuntur, periodos continet. Sicut autem in Musicis διὰ τεσσάρων & διὰ πέντε iuncta διὰ πασῶν complent: ita duæ harmoniæ sesquitertia et superpartiens tertias additæ integrum absoluunt, quod ubi auctum τριπλασίονι λόγῳ excreuit in solidum, finit imperia. Etsi autem applicationem, quæ sequitur in Platone, & numerorum cum hac periodo congruentiam non satis intelligo, & uidetur in textu mendum esse: tamen non alienam esse à sensu Platonis hanc interpretationem præcedentia περὶ τῶν τριῶν ἀποκαταστάσεων καὶ τεσσάρων ὅρων indicant, & uult hæc προσήγορα

esse

esse καὶ ῥητα, non ἄλογα uel ἄῤῥητα, id est, irra-tionalia uel innominata.

Eiusmodi fortasse Pythagoreorũ fuit ἀριθμάν-τεια: considerarunt & naturas & proportiones numerorum: tum quousq; hæ progrederentur, ubi rationalium usu resistente ac deficiente, τοῖς ἀλό-γοις καὶ ἀῤῥήτοις utendum esset: deprehenderunt scite apteq; hæc inter se congruere: & his ad ui-tam communem accommodatis, similem ἁρμονί-αν καὶ συμμετρίαν in imperijs & publica pri-uataq; uita cuiusq; requisiuerunt: utq; coufusio harmoniarum in numeris & ultra debitum exten-sio rumpit ac destruit analogias, & discrepanti-am efficit: sic ijsdem proportionibus in commun uita mutatis, aut ad summam perfectionem auctis sequi conuersionem inclinationemq; in deteriu uoluerunt. Postea uel imperiti uel superstitios assuerunt numeris aliena & falsa significata. De quaternario integrum condidit uolumen Demo-critus, sed hæc procul explodo & remoueo.

Est inter species τῆς ἀριθμαντίας, quam no-uo nomine à re noua λογαριθμάντειαν nomi-namus. Hæc per διάταξιν & progreßionem numerorum τριγώνων seu triangularium ex certi & præscriptis uerbis destinata tempora elicit & è conuerso ex numeris fingit & fabricat oracula numeris in uerba conuersis & uicißim uerbis re-soluti

solutis in numeros. Numerorum triangularium *in literarum elementa digestorum series talis est.*

A 1	B 3	C 6	D 10	E 15
F 21	G 28	H 36	I 45	K 55
L 56	M 78	N 91	O 105	P 120
Q 136	R 153	S 171	T 190	V 210
X 231	Y 253	Z 276		

Hi *numeri omnes si coaceruentur, efficiunt numerum* 2300 *in* Daniele *octauo capite traditum de diebus* Antiochi Epiphanis. Ex hoc *numero & similibus à* Daniele *positis, ut sunt* 1290 *&* 1335. *alijsq; in* Apocalypsi *tributis bestiæ, ut sunt* 666 *&* 1260, *quidam sua illa sequuti commenta & prorsus* ἄνοαλια φαντάσματα *de triangularibus numeris, alludentes fortasse ad* ἅγιαρ ξιάδα, *mirifica eaq; diuersa conflant oracula, quæ eo loco haberi uolunt nescio qua persuasione, quasi his illigata certo sint & uelut consignata numeris illa ipsa prouidentia constitutioneq; diuina, quæ isti noui uates inde eruunt atq;* expro-

expromunt. Ex hoc numero Apocalypseos 126
concinnat hæc uerba, Væ tibi Papa uæ tibi, tot
scilicet numero in trigonicos resoluto, & literi
quas his adaptarunt suo iudicio sine autoritate di
uina & sine ratione, collectis in prædictas uoces
Ex alijs alia conficiunt miranda uarietate. Es
enim errorum & superstitionum fœcunda.

Etsi autem ludum ingenij non magnopere im
probo, si careat superstitione, tamen cum usu con
iunctam stultam & falsam persuasionem repre
hendo, quæ his de numerorum characteribus com
positis, & uicißim in numeros explicatis senten-
tijs, tribuit ueritatem oraculorum. Quid facili-
us est homini arguto & ingenioso, quam ex ijs-
dem numeris eadem lege prolicere ac contexere
plura diuersa, imo ex diametro contraria ijs, qua
à primis illis autoribus et fabris oraculorum pro-
duntur? Quæ ratio congruentiæ literarum cum
dispositis ad certam διάταξιν numeris, & cur
τρίγωνοι potius adhibentur, quam aut τετραπλεύ-
ροι aut πεντάγωνοι? Cur uero ad fabricatio-
nem talium oraculorum conuenientiores censen-
tur characteres latini & latinæ uoces, quam aut
Hebraicæ aut Græcæ, Cum lingua partim he-
braica, pertim græca primo promulgatæ sint &
descriptæ uoces cœlestes, aut ex hebræo in græ-
cum sermonem prius translatæ quam latinum?
Nimis ineptum & puerile imo penè delyrum, nec
refutatione

refutatione dignum, quod ideo characteres lati-
nos præferendos censent, quia ad usum rectiore et
simpliciore Orthographia sint accommodatio-
res, & notior sit ipsa lingua latina ac peruulga-
tior quam græca, deniq; quod quæ numerus be-
stiæ definit in Apocalypsi, illa ad Latinam perti-
neant Ecclesiam non Græcam. Pulchra profe-
cto fundamenta belli artificij. Sed relinquo his ora
culorum fabris & interpretibus sua commenta,
quibus inter diuinationum genera, quem alium
assignem locum, nisi hunc ipsum in classe sortium
diuinatoriarum, non reperio.

Est omnino, ut supra dixi, numerorum uarie-
tas multiplex, proprietas admiranda, usus infini-
nitus, concinnitas tanta in rationibus & analogijs
eaq; non ociosa aut superuacua sed cum utilitate
immensa coniuncta, ut à nullo explicari satis pos-
sit. Sunt suæ classes numeris secundum se consi-
deratis & ut ita dicam ἄϋλοις, *quorum prima*
genera complectuntur numeros ἀρτίους καὶ περίσ-
σους, *id est, pares & impares. Sunt suæ & geo-*
metricis καὶ ἀνύλοις *numeris, qui secundum dis-*
crimina ac differentias magnitudinū distinguun-
tur in γραμμικοὺς, ἐπιπέδους καὶ στερέους. *Sunt*
rursus comparatorum inter se numerorum ratio-
nes quas λόγους *uocant, & ipsarum inter se ra-*
rationum habitudines admirandæ, quæ ἀναλογί-
αι *uocantur. Horum omnium exploratæ compre-*

hensæq; ab ingeniosis artificibus proprietates
quam pulchros, quam necessarios, quam multipli
citer uariatos usus pepererint ostēdūt ἐπιλόγισ
μοι logistices Astronomicæ & ψηφοφορίας Cos
sicæ ut uocant. Sed hæc quid ad uatidica monit
& futurorum prædictiones? cur pro oracul
habenda sunt, quæ ingeniosus aliquis & argutu
ex comparatione uel coagmentatione concinne di
gestorum numerorum extruit?

Concinnius multo est inuentum illorum, qui ex
literis inscriptionis hebraicæ primi libri Moysis
tempus nati crucifixi & resuscitati ac trium
phantis saluatoris nostri Iesu Christi deducunt.
Inscribitur is liber breschith, cuius uocis etymon
faciunt, bar schith, hoc est, dabo filium. Tempu
ergo dati filij id est mißi Meßiæ definiunt hoc mo
do. Primo assumunt ex ipsa appellatione lite-
ras plus quam centum significantes hebræa nume-
randi consuetudine. ut Res ducenta: Sin trecenta:
Thau quadringenta denotat. Postea rursus ex ea-
rundē illarū, de quibus uox breschith conflata est,
integris appellationibus eodem modo decerpunt
literas ualorem centenario maiorem designan
tes. Vt in uoce Beth, litera Thau quadringen-
ta: In uoce Res, litera Res ducenta, Vltima Sin
trecenta: in uoce Aleph litera Pe octingenta:
in uoce Sin, litera Sin trecenta, litera Nun septin-
genta: in uoce Thau litera Thau quadringen-
ta ualet. Hi si coniungantur numeri, annos qua-

ter

ter mille constituunt: Est autem assumptus Christus in cœlum & collocatus ad dextram æterni Patris uictor diaboli mortis & inferni, anno à mundi exordio ter millesimo, noningentesimo nonagesimo sexto, qui numerus à perfecto quater millenario deficit tantum annis quatuor. Pulchre hæc cogitata sunt, sed à posteriori seu ex euentu collecta, neq; autoritate aliqua sacræ scripturæ neq; ratione aut firma aut necessaria, sed probabili & ob congruentiam concinna. In talibus si quis exerceat ingenium, uituperari minime debet. Illud uero λογαριθμαντικὸν artificium, quod futurorum profitetur præscientiam & πρόῤῥησιν ex numeri alicuius in trigonicos numeros resolutione, horumq; conuersione in literas, prorsus sortitioni simile & explodendum est.

Αναγραμματισμὸς uel μεταγραμματισμὸς μετάθεσιν ἔχει συλλάβων, καὶ ἀποβολὼ καὶ πρόσθεσιν γραμμάτων. Fit enim uocum, quas dari certas oportet ac præscriptas, in elementa sua hoc est, syllabas & literas dissolutarum nouo contextu, aut permutatarum collocatione syllabarum, in nouas atq; à prioribus diuersas uoces coagmentatione. Huius usu ualuisse & propterea in admirationem uenisse apud Ptolemæum Philadelphum Ægypti Regem scribitur Lycophron Chalcidensis unus septem poetarum, quos coniunctos uocarunt πλειάδα. Is Ptolemæum

μεταγραμματιζόμενον solitus est appellare ἀπὸ μέλιτος: Arsinoen uero ἴον ἥρας. Multus huius usus est hodie apud Gallos, quorum lingua mollior delicatiorq́;, elisiones, διαιρέσεις, enunciationes diuersas & cognatione ambiguas, mutationes uarias & elegantes atq; in transpositione concinnas, allusiones uenustas, plures recipit, quam reliquarum gentium linguæ. Concinna est nominum Francisci Valesij, & Henrici filij κατ' ἀναγραμματισμὸν, commutatio. Fransoys de Valoys. Franciscus Valesius. Hoc nomen μεταγραμματιζόμενον reddit talem sententiam. De Fason Suys Reyal. id est, Ipso gestu sum Regius. Henry de Valoys. Henricus Valesius, κατ' ἀναγραμματισμὸν parit hanc sententiam. Roy es de nulhay, id est Rex es, quem nemo odit. Est ἀναγραμματισμὸς ingenij ludus quidam habens suas delitias, quas si uoluptatis causa, citra contumeliam cuiusq; usurpentur & si absit prophanitas aut superstitio, non ducerem magnopere uituperandas. Si uel superstio accedat, scilicet si ad scrutanda ignota & futura illa transferatur: uel si struat contumeliosa alijs, ferenda est minime. Sunt præter hæc & alia diuinationum genera quæ uel sub hoc sortium genere collocari, uel ad incantationes referri poterunt, ut τεφραμάντεια, βοτανομάντεια, νεκρομάντεια.

τεφραμάντεια fit, cum cineri digito baccil-

Ioue res, de qua diuinandum est, uelut sulcis ductis inscribitur, isq; sub patulum cœlum nullo tectus operculo exponitur: quæ enim remanent literæ, non dissipatæ uentis, aut obliteratæ, uel confusæ & oppletæ agitato cinere: eo quo se consequũtur ordine docere de re quæsita existimantur. Βοτανομάντεια ex saluiæ folijs, ut συκομάντεια ex ficuum folijs, consignatis eorum nominibus, qui quærunt, & integra quæstione, præsagit occulta & futura hoc modo. Collocantur folia sub apertum cœlum, cumq; ob leuitatem & mobilitatem, quædam disiecta uentis defluant aut auolent, quædam remaneant, sed suis excussa locis, aut perturbata, aut conuersa in oppositum, hæc quæ relinquuntur diuinationi adhibentur: quod enim digestis illis in ordinem & coaptatis emergit, oraculi uice assumitur.

κηρομάντεια Turcis in usu esse dicitur, ut Geomantia. diuinat autem ex quadrante ceræ ad ignem conflato, liquefactis guttulis in suppositam aquam destillantibus. Varias enim illæ sparsim in aquæ superficie concretæ figuras componunt, pro ut uel cohærescunt ac complicantur ex interuallo, uel longius disiunguntur, uel in fibras ac tenuia oblongaq; filamenta sparguntur, uel uelut è centro craßiore circumquaq; radios tenues stellarum instar, sed implexos sibi inuicem innexosq; exerunt. Tria designata cacumina ceu metas gut-

tulis cæreis circumdant: earumq́; quæ intra has cadunt, figurarum, menſuras, diſtantias, & qualitates contemplantur. Nos *pueri per iocum olim ludumq; chartis, quibus præcipuos eosq́; uelut uatidicos* Vergilij *uerſus ex integro decerptos uolumine inſcripſeramus, ſortiebamur de quibuſcunque rebus nobis in mentem ueniſſet, de principum fatis, de nobis euenturis, ut citius faciliusq́; & altius memoriæ eos infigeremus.* Poſſumus *hanc rationem* ςοιχειομάντειαν *nominare, etſi non tam quid adferrent prænunciarentue arreptæ fortuito chartæ ſpectabamus, quam profectus noſtros.* Nam *& citius, & altius inhærebant animis uerſus, hoc quaſi ludo frequenter repetiti.*

His *ſimiles ſunt ſortes, quas* Vergilianas *uocarunt, cum aperto libri codice, qui primi uiſui occurriſſent uerſus, in oraculi omen aſſumebantur.* Meminit *harum* Helius Spartianus *in* Adriani *uita.* Hunc *enim, cum is de* Imperatoris *erga ſe ſollicitus animo ſortes* Vergilianas *conſuleret, incidiſſe memorat in hos uerſus*

Quis *procul ille autem ramis inſignis oliuæ*
Sacra *ferens, noſco crines incanaq́; menta*
Romani *regis, primam qui legibus urbem*
Fundabit, *curibus paruis & paupere terra.*

Fuit *autem ab his ſortibus diuerſißimum illud alterum ſortium genus, quod ſacerdotes confictum*

oraculis

oraculis æquipararunt. Inſcribebant enim arborum folijs tabellisue euentuum diuerſorum indices & præmonitrices ſententias, & folia illa tabellasue ad deorum diſponebant puluinaria. Cum flagitarentur ergo reſponſa, poſt præfatas à ſacerdotibus preces, decidebant aut arte à ſacerdotibus ipſis impulſa aut Diaboli colluſione mota folia, quæ ſententias continebant alludentes ad quæſita. Meminit harum ſortium Liuius libro 22.

De ſortitionibus autem diuinatorijs, quæ eo fine inſtituuntur, ut explorentur futura, quadam diffidentia de Dei uoluntate, deq; cura & protectione noſtri, alijsue de cauſis quibuscumq; prohibitis lege Dei, inquit uox diuina, Non inueniatur in te, Menahes, id eſt, ſortilegus. Eſt enim βδέλυγμα Domino Deo ſuo. Quare nec ipſi tractemus eas, nec alios conſulamus talium diuinationum artifices, quæ quidẽ partim aperte ficta, partim temerè effutitæ, nunq̃ ne mediocri quidem cuiquã, non modo prudenti probatæ ſunt. Sed Deo obtemperemus: pendeat mens noſtra ex Deo firma ſpe, & ſe illi commendet, ac regi ſe diuinitus & defendi petat. Aderit enim uocatus Deus, ſicut dicitur: Commenda Deo uiam tuam, & ora eum & ipſe faciet.

DE DIVINATIONE ex somnijs, quam ὀνειροπολίαν uocant Græci.

OMNIORUM NEQUE *unum genus est, nec causa una. Homerus poetico more ludens, duo prima facit genera, Verum unum, alterum falsum, libro* 19. Odyß.

δοῖαι γὰρ τὲ πύλαι ἀμενηνῶν εἰσὶν ὀνειρῶν
αἱ μὲν γὰρ κεράεσσι τετεύχαται, αἱ δ' ἐλέφαντι
τῶν δ' οἱ μέν κ' ἔλθωσι διὰ πριστοῦ ἐλέφαντος
οἵ ῥ' ἐλεφαίρονται ἔπε' ἀκράαντα φέροντες
αἱ δὲ διὰ ξεστῶν κεράων ἔλθωσι θύραζε
οἵ ῥ' ἔτυμα κραίνουσι βροτῶν, ὅτε κέν τις ἴδηται.

Vertit hos uersus Vergilius, & sexto inseruit Æneidos.

Sunt gemini somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua ueris facilis datur exitus umbris.
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cœlum mittunt insomnia manes.

Macrobius quinq; enumeratis differentijs imaginum, quæ dormientibus exhibentur, quarum nomina sunt φάντασμα, ἐνύπνιον, ὄνειρος, ὅραμα, χρηματισμός: *priores duas* ἀσημάντους *facit, tria posteriora significare aliquid & monere affirmat.* χρηματισμὸν *uocat, cum assumptitia*

...titia specie Di circumdati occurrere dormien-
...ibus, uel aßistere, nunciareq; quæ euentura sint,
...uidentur. ὅραμα, quod Cicero uisum interpre-
...atur, cum oblatæ secundum quietem imagines ex-
...presse diserteq;, absq; figuris & inuolucris pin-
...gunt euentus, aut modum rerum gerendarum.

ὄνειρον seu somnium, cum figuris quibusdam
...ut ambagibus, uel obscuris ambiguisq;, uel ex-
...preßioribus uelut adumbrantur dormientibus,
...quæ præforibus sunt. Hoc postremum genus rur-
...sus in alias quinq; diducit species, distinctas obie-
...ctis. Aut enim nocturnæ illæ & in somnis obiectæ
...imagines de rebus ad nos pertinentibus, aut de
...alienis, aut de publicis, aut de communibus, quibus
...plurium aliorum & nostra salus continetur, aut
...generalibus admonent. Interpretes talium figura-
...rum ὀνειροκρίτας, ὀνειροπόλους, ὀνειροσκόπους
& τῶν ὀνειράτων ὑποκρίτας nominant Græci.

Non incommoda est hæc discretio, sed quia ob-
...scurior, aliam ponemus illustriorem breuiter ue-
...lut in transcurso causis efficientibus indicatis,
...quibus genera distinguemus.

Somnia (qua uoce generatim utemur) cien-
...tur, uel à causis physicis & materiæ inhærenti-
...bus, quæ & αἰσθητὰ sunt ὕλικα καὶ ἔνυλα, &
...sine iudicio delectuq; suo agunt impetu, uel à spi-
...ritualibus, intelligentibus, liberis, omnisq; materiæ
& qualitatum omnium sensus mouentium exper-

tibus, id est, ἀπὸ αἰτίων νοητῶν καὶ ἀΰλων. Physicæ sunt aut προκαταρκτικαὶ aut προηγούμεναι. Procatarcticis complector αἰσθητὰ extrinseca omnia, quæ subiecto innixa sensibili, & allisa uel adacta organis sensui destinatis, continuo motu neruis spiritibusq; animalibus immutatis feruntur introrsum & cerebro imprimuntur.

προηγουμένας intrinsecas nomino, nostrisq; insitas corporibus, siue à prima insint origine, siue post contrahantur aliunde natiua constitutione uariata. Suntq; illæ uel communes omnibus, uel singulares & propriæ aliquibus: Communium nomine comprehendo temperamenta, ac διαθέσεις seu affectiones corporis totius aut certarum partium & præcipue cerebri, quæ uel natiua sunt atque ex seminum & cœli qualitatum commixtionibus conflata, uel aduentitia, extraneis & accidentarijs causis, corporum aut membrorum συστάσεις à naturali habitu mota, atq; in eam, quæ est παρὰ φύσιν, uersa uel inclinata.

Propriæ aliquibus sunt ex certo ac peculiari stellarum influxu deriuatæ in cerebrum ἐπιτηδειότητες ad somniandum, quæ uel perspicua, illustria, & uacantia ambiguitatibus, uel figurata somnia gignunt. Spiritualium causarum una est infinita, omnipotens, ut Deus solus, cæteræ sunt finitæ & creatæ. Harum rursus aliæ in eo perse-

...rant statu, in quem sunt à Deo conditore collo-
...tæ, eiq; obediunt, ut Angeli sancti: aliæ ex hoc
...nt statu excussæ, atq; à Deo auulsæ, & tum con-
...itori aduersantur contumaciter, tum gloriæ ei-
... insidiantur, ut dæmones. Ab his causis spiritua-
...bus immittuntur χρηματισμοὶ: uocemus sane
...oc nomine etiam somnia diuinitus exhibita, dis-
...riminis causa, aut si diabolicis illud relinquere
...olumus præstigijs, quibus ab Ethnicis attributum
...t, appellemus diuina θεῖα ἐνύπνια.

Procatarcticæ & intrinsecæ communes, ἐνύ-
...νια: προηγούμεναι propriæ aliquibus ὀνείρα-
...α pariunt seu præsagientia somnia. Sic enim
...ύπνια Græci & ὀνείρατα discernunt, ut ἐνύ-
...πνιον uocent φαντάσμα ἀσήματον καὶ οὐ-
...δενὸς προαγορευτικόν: ὄνειρον uero ἐνόργειαν
...ινα μετα τὸν ὕπνον ἀποβησομένην εἴς ἀ-
...αθόν τι ἢ κακόν, Id uero si explicate, pla-
...e, citraq; ambiguitatem quid moneat, ὅραμα
...Macrobius uocat: si figurate ὄνειρον, quam uo-
...em dictam uolunt, uel παρὰ τὸ ἐγείρειν καὶ ὀρύ-
...ειν τὴν ψυχὴν, uel παρὰ τὸ εἴρειν, ὅ ἐστι λέγειν.

Vt ergo et differentias præcipuas somniorũ et
...orum causas complectar, faciam duo prima gene
...a eorum, quæ dormientibus secundum quietem
...fferuntur. Eorum uni includam φαντάσματα,
...uæ ex sese natura uel recte ualens uel affecta, sua

ui,

ui, sed aut interno aliquo aut externo primum i-
ritata incitataq; principio format, adhibito orga-
norum ministerio, quæ in eum sunt usum fabrefa-
cta, ut neruorum, spirituum, cerebri. Alteri *sub-*
ijciam uisa omnia, quæ non ex sese & sua ui gigni-
fingitue natura, sed accipit præformata immissa-
que & indita ab alijs causis. Prioris generis *qua-*
dam uoco ὀνείρους *seu* ὀνείρατα, *quædam* ἐνύπ-
νια. ὀνείρατα *aut* σημαντικὰ *sunt & præsagi-*
entia, aut ἀσήμαντα *prorsus* καὶ ἐνυπνιώδη,
quæ ciet natura quibuscumq; impulsa causis phy-
sicis sine præsensione aliqua sineq; intentione cer-
ta. Σημαντικὰ *rursus aut* θεωρηματικὰ *sunt au-*
ἀλληγορικά. *Illa sine figuris ita speciem euen-*
tuum exprimunt, & uelut oculis demonstrant, u-
in conspectum rei præsentis deducere uideantur.
Hæc rem picturis adumbrant aut figurant ænig-
matibus. Antonio *Musæ Augusti medico ante pu-*
gnam ad Philippos *uisa sunt in somnis diripi ca-*
stra Augusti, & Reginam *Galliæ somniasse nar-*
rant Regi Henrico *marito oculum effodi pridie,*
quam in ludicro certamine equestri hastæ frag-
mento oculus illi læsus est, ex quo uulnere aliquan-
to post perijt.

ἐνύπνια *proprie physica sunt somnia, quæ*
τῶν παρόντων δηλωτικὰ ἢ τῶν ἤδη προγεγονό-
των μνημονευτικά, *futurum nihil arguunt indi-*
cantue sed uel à corporis uel δυνάμεως ψυχικῆς
uel

uel utrorumq; affectione aliqua siue intus exorta siue impressa foris commouentur, cui affectioni et φαντάσματα *in cerebro respondent. Nota sunt huius generis somnia crapulosis, cibo onustis, sitientibus, iracundis, amantibus, ægrotis, febrientibus præsertim aut ad Apoplectica* πάθη *propensis uel epileptica.*

Ad posterius genus refero, quæ ὁράματα, ὁράσεις, ὄψεις *&* χρηματισμοὶ *uocantur. Horum, quæ diuinitus à Deo ipso aut Dei ministris sanctis Angelis exhibita esse sanctis Patribus & Prophetis certum est, & de quibus propheta Ioel inquit, Senes uestri somnia somniabunt,* θεόπεμπτα*: quasi à Deo insita & immissa: quæ à diabolo obijciuntur* δαιμονιόπεμπτα *nominabimus.* τὰ θεόπεμπτα *omnia* σημαντικὰ *sunt, & ex his rursus* θεωρηματικὰ *sunt, quæ explicate diserteq; & uere monent de euentibus futuris, aut alijs rebus quas præsciri prænosciq; uult Deus, ut caueantur, declinentur & auertantur pericula nocitura priuatim aut publice. Sic Ioseph somnio monetur, grauidam esse Mariam uirginem ex spiritu sancto & parituram Meßiam & saluatorem generis humani: Item de secessu in Ægyptum, cum spe tollendi Christi, Herodes grassaretur cædibus horribilibus in puerulos insontes: deq; reditu inde in Palæstinam post Herodis mortem. Sic Magi somnio iubentur non ad*

Herodem

Herodem sciscitaturum de infante, qui rex fut
rus putaretur, sed alia uia domum reuerti. ἀ
λληγορικὰ figurate idem docent, quæ intellig
re & interpretari peculiare donum est & χ
ρισμα Spiritus sancti, quale tributum Patria
chæ Ioseph & Danieli Prophetæ legimus.

Δαιμονιοπέμπτων duo genera reperiuntu
Vnum μεριμνηματικὸν seu αἰτητικὸν, quo pe
tinent somnia, quæ cum anxia ancipitiq; sollicit
dine quæsita petitaq;, & uotis impijs atq; idol
tricis sacrificijs tandem impetrata apud Ethn
cos, à Diabolo obijciebantur illis, qui solennit
prius lustrati, horum excipiendorum causa a
aras & delubra Idolorum decumbebant. Ment
horum supra facta est, cum de oraculis pertr
ctauimus. Alterum ἀπροσδόκητον ex inopin
to & præter spem & expectationem, nec quæs
tum nec captatum, diaboli procuratione & m
nitu nascebatur atq; obueniebat. Ex hoc sunt g
nere Ethnica multa, plura uel omnia potius E
thusiastarum, Manichæorum & similium impur
& impia somnia. Vtrorumq; autem quædam
σημαντικὰ designant & præmonent aliquid
quædam ἀσήμαντα struuntur à Diabolo ad lu
dificandos ipsi mancipatos ministros, ut cum ue
neficæ somniant se in cœlum euehi & ad conspe
ctum beatorum angelorum & hominum adduc
aut uersari in ornatis atrijs ac complexu fru

amatorum

amatorũ, aut accumbere mensis quæ refertæ sunt exquisite paratis epulis: aut expleri sese atq; efferri sentiunt falsa lætitia ex fruitione rerum appetitarum. σημαντικὰ huius generis siue explicatas habeant species καὶ ἐναργεῖς, siue figuris innexas καὶ αἰνιγματώδεις, raro uere, plurimũ aut ambigue perplexeq; & dubie, aut si uere, cum impietate aliqua futura designant. Pleraq; enim à diabolo nata profectaq; somnia aut falsa sunt aut ἀμφίβολα καὶ ἐπίκοινα, quo à reliquis præsagientibus physicis & diuinis discrepant. Aspasia Phocensis quæ primum apud Cyrum iuniorem, postea apud Artaxerxen fratrem fuit, uisa est in somnis moneri, ita demum obortam ex tuberculo oris deformitatem abituram, si detritas illi de sertis Veneris rosas aspergeret. Non fefellit somnij promissum euentus, sed quid spectatum à diabolo fuit aliud, nisi ut superstitio confirmaretur.

At σημαντικὰ seu præsagientia omnia siue ex natura orta, siue diuinitus sint inserta aut à diabolo, & siue θεωρηματικὰ sint siue ἀλληγορικά, pro rerum conditione ac uarietate quas respiciunt, quibusue portendunt aliquid, differunt modis quinq;. Alia enim ἴδια ad ipsum ἐνυπνιάζοντα pertinent. Alia ἀλλότρια non nobis sed alijs tantum: Alia κοινὰ nobis & cũ pluribus alijs comunia: Alia δημόσια publicis rebus & publico statui:

co statui: Alia κοσμικὰ mundo & huius partibus elementaribus aut cœlestibus significant.

Vespasianus somniauit se Principem Romanis fore tunc, cum Cæsar Nero dentem perdidisset: idq; postridie quam somniauit accidit. Antonino Caracallæ, cum is postremã adornaret ex Antiochia profectionem, pater Seuerus astare dormienti uisus est & gladio ictum intentare, his uerbis, ut tu fratrem interfecisti, sic te interimam. Hæc ἴδια θεωρηματικὰ sunt. ἴδια ἀλληγορικὰ sunt somnia Patriarchæ Ioseph, de manipulis fratrum adorantibus manipulum ipsius, deq; Sole Luna & undecim stellis ipsum uenerantibus. Iulius Cæsar antequam in citeriorem Galliam mouisset & infesta in urbem inferret arma, insomnio uisus est inferre stuprum matri, sicut & Hippius Pisistrati filius ante occupatam Athenis Tyrannidem, quo somnio ad spes amplißimas eum coniectores excitarunt, dominium orbis ipsi dari interpretati. Idem pridie quam perijt, in somnis sibi uisus est iuxta solium Iouis consistere atq; è cœlo præcipitari deorsum. Lucullus pridie quam occupata urbe Synopi interemit octo millia præsidiariorum Mythridatis, insomnio à quodam his uerbis compellari uisus est, πρόελθε λούκουλλε μικρόν. ἥκει γὰρ αὐτόλυκος ἐντυχεῖν σοὶ βουλόμενος. Vrbe potitus, cum persequeretur fugientes, incidit in statuam Autolyci, quæ con-

sternatis

ternatis in fuga exciderat. Adriano Imperatori, pridie eius diei, quo Imperator renunciatus est Antiochiæ, uisus est ignis è cœlo in sinistram iuguli partem decidere, indeq; serpere in dextram: se uero nec perterrefieri nec lædi. Antoninus philosophus ante Imperium humeros eburneos manusq; habere uisus in somno & ijs ad omnes humanos usus expedite uti. Talia itidem ἴδια sunt & ἀλληγορικά.

Rursus ἀλλότρια sunt et θεωρηματικά, ut somnium Antonij Musæ de Augusti castris, & Ioseph de uirgine Maria & amouendo puero Iesu. Sylla ante prælium, quo Marianas copias ultimas, quas Marius iunior ducebat, irruptione inopinata oppressas deleuit, insomnis uisus est uidere Marium seniorem dudum uita functum, qui moneret filium ut diem insequentem diligentius caueret, huius somnij instinctu Mariana castra adortus expugnauit, deletis amplius uiginti millibus hominum, paucis amißis. Petitius Pompeianæ nauis gubernator in portu ad Larissam secundum quietem uisus est uidere Pompeium ad se squalidum mœrentemq; ueste obsoleta & sordida uenire. Talem postea strage Pharsalica profligatum & ad se citato gradu properantem conspexit. Cicero in somnis uidit Octauium puerum aurea catena è cœlo in Capitolium demitti, flagellaq; afferre, quæ à Ioue accepisset: cumq; ignoraret eum,

quem uiderat, postridie in eum forte fortuna in Capitolio incidit & ex somnio agnouit. De eodem Catulus somniauit, quod cum inter nobiles pueros accederet ad statuam Iouis Capitolini, Iuppiter effigiem urbis Romæ in illius sinum inijceret. Ignoratum autem antea postridie ex somnij specie in Capitolio obuium statim agnouit. Seuero cum exercitu in Pannonijs agente, Sacerdos quidam in somnis uidit Nigrum quendam irruere in Seueri exercitum, & militum manibus confici. Fuit is autem Pescennius Niger.

ἀλληγορικὰ hæc sunt. C. Octauij mater uterum ferens, somniauit intestina effundi sua & explicari in omnes partes terræ. Vnus familiarium Cyri Regis Persarū maximum natu Histaspis filium Darium duabus alis, una Asiam, altera Europam obumbrare secundum quietem uidit, quo somnio regnum Dario promissum est.

Δημόσια sunt et ἀλληγορικὰ somnia Pharaonis Regis Ægyptij de septem tauris, quos totidem macilenti deuorant, deq; septem turgidis & prægrandibus spicis, quas absumunt totidem aridæ atq; exuccæ. Δημόσιον partim, partim κοσμικὸν est, sed ἀλληγορικὸν somnium Nabuchodonosor Regis Aßyriorum, quod Daniel Regi id oblito diuino monitu reuocat in memoriam. Visus enim est uidere statuam grandem et sublimem, capite aureo, pectore & brachijs argenteis, uen-

re & fœmoribus æneis, tibijs ferreis, imis pedibus partim ferreis, partim fictilibus, & tandem auulsum à monte prægrandem lapidem suopte nutu & impetu præcipitari in statuam, eoq; ictu primo ferreas & fictiles pedum partes, mox reliquas partes uniuersas comminui uelut in paleas: ipsum autē montis fragmen augescere ac dilatari, donec impleret uniuersam terram. Hoc somnium Daniel de distinctis quatuor Monarchijs interpretatur, quibus finitis Deus suscitaturus sit Regnum æternum, collectis iustis et traductis ad consuetudinem sui æternam & ad æternam læticiam: impijs abiectis in æterna supplicia. δημόσιον est alterum Nabuchodonosor regis somnium de arbore. Sed exempla commemorare longum esset.

Differunt autem præsagientia seu uatidica somnia etiam τρόπῳ σημάνσεως, ut tradit Artemidorus, qui est aut γενικὸς aut εἰδικός. Quantum ad genus significatorum attinet, somnia, (ut uerbis Artemidori utamur) ἢ πολλὰ διὰ πολλῶν, ἢ ὀλίγα δι᾽ ὀλίγων, ἢ πολλὰ δι᾽ ὀλίγων, ἢ ὀλίγα διὰ πολλῶν δηλοῦσι id est, aut magnam rerum uarietatem multiplicibus etiam ac diuersis picturis complectuntur & effingunt, aut pauca paucis expediunt: aut paucis multa uel contra multis pauca comprehendunt. Plurima paucis exponunt Regis Babylonici somnia & sic de cæteris.

Artemido-
rus

Quantum ad speciem attinet, quatuor sun gradus significatorum. Primus est somniorū, qu utroq; modo κατὰ τὴν ὄψιν, καὶ κατὰ τὴν ἀπόβασιν, id est & ipsa specie quæ offertur, læt sunt, & significatis pollicentur prospera ac salu taria. Tale est somnium Pincernæ Pharaonis, qu secundum quietem uinum expressum ex uuis de cerptis de tribus uitium propaginibus præbet ex hauriendum Pharaoni, quo indicabatur fore u repositus in gratiam, locum & munus pristinum recuperaret. Ante pugnam ad Philippos Thes salus quidam uisus est in somnis iuberi à Iulio Cæ sare, ut diceret Octauiano, omnino illum pugna turū prospere, & ut reciperet ad se aliquid eo rum, quæ dictator ipse gestasset. de cuius somni indicio mox patris annulum Octauius induit, & ab eo tempore gestauit frequenter.

Alter gradus eorum est, quæ & specie ips terribilia, tristia, aduersaq; sunt, & minitantu atq; incutiunt malum. Tale Bruti est somnium de spectro ad Philippos comparituro, & Helio gabali de patre Seuero.

Tertius eorum, quæ specie quidem ipsa blan da, exitu uero tristia sunt, & denunciant atq; ad ferunt mala. Tale est somnium Pistoris Regis Ægyptij in genesi, de tribus canistris, ex quorum supremo, qui habebat omnis generis pista pemma

ta,

,escas rapiebant uolucres. significabat enim fu-urum pistorem post triduum escam auibus cœli.

Postremus gradus eorum est, quæ specie qui-'em horrendum quiddam præ se ferunt, signifi-atis uero & euentu læta sunt ac fœlicia. Vt ma-ris Octauij somniū de intestinis: Adriani de igne llapso iugulis: Antonini de eburneis manibus. stq; apud coniectores obseruatum, sæpe somnia ontrarios euentus sortiri: flereq;, uapulare, iu-ulari, spoliari & compilari obuersatum in omnis, prosperos euentus facere: contra uero ri-lere, exilire gaudio, suauiter conuiuari, frui re enerea, donari auro, damna ac detrimenta af-erre.

Has differentias somniorum, quæ late patent, i breuitatis causa in pauciora capita contraxero, ient in uniuersum quatuor somniorum distincta genera: Primum ἐνύπνιον seu physicū somnium: Alterum, ὄνειρος seu præsagiens somnium: Ter-tium ὅραμα seu χρηματισμὸς θεόπεμπτος seu diuinum somnium: Quartum δαιμονιόπεμπτον ὅραμα seu Diabolicum somnium. De his omnibus dicemus ordine.

Quatuor genera somniorum

Physica somnia sunt, cum res interdiu conspe-ctæ, auditæ, tractatæ manibus, aut cogitationibus uersatæ secundum quietem, uelut repetitæ ac re-textæ à cerebro minus occupato mouentur atque agitantur in animis: uel temperamenta affectio-

nesue corporum aut partium aliquarum connata aut ascititiæ, humorumue redundantiæ & agitationes, aut confluxus ac decubitus in membra sensu prædita, φαντάσματα in cerebro commouent: uel aliquo forinsecus admoto appulsoue obiecto nerui affecti eam, qua imbuti sunt, uim cerebro communicant. Aristoteles recte definit, ἐνύπνιον ἐστὶ φάντασμα τὸ ἀπὸ τῆς κινήσεως τῶν αἰσθημάτων ὅταν ἐν τῷ καθεύδειν ᾖ, ᾗ καθεύδει. Sunt enim φαντάσματα seu uisa, quæ efficit ac format cerebrum impulsum αἰσθήμασι, quæ uel cerebro ipso ex agitatione diuturna reliqua aut organis sensui destinatis inhæserunt, uel ab interioribus profecta membris uellicant, afficiuntq; neruos intrinsecus, dum sensus exteriores uelut uincti ac sopiti, quiescunt. Horũ perturbatione existunt mirabiles somniorum species, adeoque nihil tam præpostere, tam incondite, tam monstruose cogitari potest, quod non effingant perturbatæ aut deprauatæ naturæ somnia. Sed hæc physica quomodo fiant, ut clarius explicem, recitabo paulo altius repetitis fontibus, quomodo cogitationes à cerebro effici existimem, & primo actiones distinguam, postea de causis & obiectis in quæ agunt differam.

Cerebro insunt δυνάμεις diuersæ, quarum quædam communes sunt ipsi cum corde, hepate & alijs partibus, quædam propriæ. Communes phy=

phyſicæ prorſus ſunt rationisq; omnis & liberta-tis expertes, nec conſilio & deliberatione aut uo-luntatis imperio uel cientur uel intenduntur uel ſedantur. Sed prorſus ordine & lege naturæ, dum uigent ualentq́; cerebri corpore ſaluo & in-tegro, eodem modo ſemper agunt, nec ceſſant aut interquieſcunt unquam, nec ſiſtunt aut inhibent a-ctiones. Vtitur his ad refectionem ſui conſeruati-onemq́;, attracto ex inſertis ipſi uenulis conueni-ente nutrimento, retentoq́; & ſibi elaboratione iuſta ui natiui caloris conformato: recrementis autem ſecretis et depulſis in eos meatus, quos ex-cipiendis his & educendis natura comparauit, ut nares, palatum, aures, ſuturas cranei & poros cutis craneum ambientis. Harum communium *uirium* ὑπηρετικαὶ *uocantur illæ, quæ reliquis quas* ὑπηρεθείσας *nominant ſeruiunt ceu præpa-ratis ac ſuppeditatis neceſſarijs ad nutritionem, aut exoneratis atq; euectis non neceſſarijs* ὑπηρε-τικαί *ſunt* ἑλκτικὴ δύναμις, καθεκτικὴ, ἀλλοι-ωτικὴ, ἐκκριτικὴ ἢ προωστικὴ. ὑπηρεθεῖσαι *ſunt* θρεπτικὴ, αὐξιτικὴ, γεννητικὴ, διαπλαστικὴ. Plato de legibus harum δυναμέων *actiones uo-cat* κινήσεις τῆς ψυχῆς δευτερούργους.

Proprias cerebro δυνάμεις *uoco, quæ & ab his comunibus & alijs cæterarum partium uiri-bus diuerſæ, nullibi niſi in ſolo reperiuntur cere-*

 bro,

bro. Vocantur autem à Platone συγγενεῖς κινή-σεις τῆς ψυχῆς καὶ πρωτουργοὶ actiones ab hac facultate editæ Et sunt duplices. Quædam ἄλο-γοι prorsus perinde ut comunes, omni ratione carent, solaq; naturæ ui cientur & administran-tur, & similiter ut comunes, dum uita suppeditat, semper agunt id, ad quod conditæ, naturæ suæ in-citantur impetu. Sunt autem τὸ ψυχικὸν & τὸ κινητικὸν φυσικὸν καὶ ἀπροαίρετον. Hoc cere-brum continuo mouetur, sese diducens ceu expan-sis sinibus atq; anfractibus, & contrahens rursus ijsdem compreßis atq; coarctatis: Illo idem confi-cit & elaborat animales spiritus ex uitalibus at-tractoq; inspiratu aere, his scilicet coctis perfe-ctius, attenuatis, & uelut accensis ac collustratis lucido quodam fulgore. Quædam ἡγεμονικαὶ seu λογιστικαὶ rationis sunt compotes, quatenus regi ratione, & excitari cum opus est, atq; exeri & expromi arbitrio nostro, aut contra reprimi possunt & contineri. Illas enim ui natiua citra delectum & consultationem cerebrum expedit et absoluit: Hæ menti intelligenti & uoluntati su-premæ actionum liberarum & appetitionum do-minæ ita connexæ sunt, ut ad mentis decreta, iussaq; & imperia uoluntatis, cerebrum eas, cum res re-quirit, uel promat atq; intendat, uel retrahat ac cohibeat, Inde quod participes rationis aliquo modo supremæ potentiæ intelligenti nexu copula-

tæ

tæ necessario adsunt & parent, tanquam ὑπηρέται, nomen ἡγεμονικῶν seu λογιστικῶν acquisiuerunt. Harum δυναμέων rursus duplex genus. Quasdam cerebrum perficit intra sese, non comunicans aliquid reliquis corporis partibus ullis, regulata spirituum animalium agitatione, quam efficit cerebri προαιρετικὸς & uehementior motus: gubernat uero dirigit & format mens ipsa citra ministerium uel opem aliorum organorum corporis. Galenus uocat has ἔργα τῆς ψυχῆς καθ᾽ ἑαυτὴν, & gradus earum constituit tres distinctos, φαντασίαν διανόησιν μνήμην. Vulgo hi sensus interiores uocantur. Quasdam auxilio & ope plurium organorum peragit, quas uocat Galenus ἔργα τῆς ψυχῆς ἐν τῷ πρός τι. Harum aliæ αἰσθητικαὶ sunt, aliæ κινητικαὶ καθ᾽ ὁρμὴν. αἰσθητικαὶ, quorum nomine uulgo uocatos sensus exteriores complector, absoluit cerebrum diffusis per neruos spiritibus animalibus in organa sensibus destinata uersus corporis exteriora, receptisq; inde τῶν αἰσθητῶν seu sensilium speciebus, quæ foris neruo impressæ & continua ceu alteratione spirituum per neruum propagatæ ad ipsum deferuntur. Seruiunt hæ prioribus et menti ipsi ceu internunciæ atq; interpretes eorum quæ extra cerebrum fiunt. Conuehunt enim ac deponunt impressas neruis species in anteriores cerebri sinus tanquam comunes alueos. Vbi

ratione rectrice & formatrice interiores ἐνέργειαι ex his ordinato progressu texunt longam mirandarum cogitationum telam & seriem. κινητικὰς καθ' ὁρμὴν ἢ κατὰ προαίρεσιν expedit cerebrum, spirituum animalium uehementiore traiectu ceu quassatis musculis, qui hoc impulsi uibratu rursus intensione sui adducta inflectunt membra, relaxatione remittunt,

Sinus cerebri anteriores in ipso cerebro consistunt ad latera utrinq; subtus corpus τυλοειδὲς, qua illud dextras et sinistras cerebri partes, crassæ meningis interuentu desuper diremptas, iungit rursus ac glutinat, demittitq; ex sese propagatum tenue ac pellucidum septum, uersus medium sinum interius perforatum, quo duas illas contiguas cauitates distinguit, eo in loco, ubi se cõtingunt proxime circa medium. Versus antica enim & postica capitis, qua figura corniculatæ Lunæ inflectuntur ad latera oblique, longius dißident, interstitijs amplis & cerebri substantia expletis seclusæ, quas cerebri massa explet. Versus posteriora sensim in decliue feruntur et coarctantur, ibidemq; circuli ambitu per cerebri molem inflectuntur deorsum ad anteriora, & in basim cerebri desinunt biantibus osculis, ubi et organorum olfactus origo est, et neruorum quos edit cerebrum. Neruos ergo eò rerum species spiritibus impressas deducere: inde uero spiritus cerebri motu elisos ac resorptos

per

per explicata in extremam basim oscula haurire easdem inq; laxiores & superiores alueos perferre existimo.

Motus cerebri, alius est physicus simpliciter, qua ipsum continuo etiam reliquo corpore quiescente, sensibus exterioribus omnibus ligatis, sese naturæ suæ uel sibi innati principij impulsu dilatans sinus & anfractus distendit, & cogit eosdem rursus sese contrahens: Alius προαιρετικὸς, cum uelut impulsum à superiore potentia dominatrice, ubi uel cogitationes intendēdæ sunt in aliquam rem, uel corpus mouendum est uehementius, uel noxia, quæ infestant, excutienda sunt, maiori se conatu diducit ac comprimit, diductione sui uehementius attractis in suos alueos spiritibus: coarctatione contra ijsdem rursus uelut expreßis atq; displosis uehementius, et neruis uibratis eorum adactu impetuosiore. Naturalis cerebri motus perpetuus est, nec remittit aut deficit tātisper donec uita suppetit. Alter & desinit & incitatur inchoatus ac remittit pro imperio potentiæ superioris. Non fieri motus arbitrarios ullos in corpore sensusue absque hoc cerebri motu multa arguunt. Constat & ueterum autoritate, & sensuum iudicio, cerebrum, quantumuis sit mollis & fluida massa, tamen motu continuo attolli ac subsidere, uelut expansis alueis suis & plicaturis atque anfractibus cum intumescit, contractis rursus ac ue-

lut

lut collectis, quando coit. Et plicas illas cerebro inter cætera hoc etiam præstare existimo, quod instar pœnu ac promptuarij spiritus Eurypi ritu ad cerebri motum agitatos admittunt, & regerunt ac refundunt in cauitates laxiores.

In pueris quibus ossa cranei ea parte, qua syncipitis ossa cum osse frontis committuntur, nondum coaluerunt, cerebri motus oculis cernitur: qualemq; oporteat esse, ostẽdunt paroxismi epileptici, & sternutationes, in quibus elisiones fiunt atq; excussus humorum uiscidorum cum impetu ac uehementia, expreßis ualidiore cerebri coarctatione uiolenter humoribus illis, ac propulsis in angustos meatus, qui à cerebri infundibulo in nares & palatum deducuntur. Quorsum prodesset hic motus, si nihil ad effectionem motuum uoluntariorum & utrorumq; sensuum conferret? Profecto spiritus solos aut ἀισθήματι *leuiter perculsos, aut uoluntatis excitos appetitu, postea sua se ui cõmouere, soloq; discursu collisuq; fortuito & temerario in quietis alueis miras interiorum sensuum actiones: uibratu uero neruorum leui tam uarias & uehementes corporum tam ponderosorum motiones non accedente cerebri motu aliquo moliri non consentaneum, imo absurdum est.*

Neq; illa sperno argumenta, quod ex animi contentionibus uehementioribus & corporis uiolen-

tioribus

tioribus motibus defatigari cerebrum mirifice experimur. Si quis ideo id fieri dicat, quod & spiritus exhauriantur illis motibus, & cerebrum plus æquo incalescat ac desiccetur, & sensum tandem defatigationis ex utrorumq; defectu, id est, spirituum & humiditatis cerebri sequi, non ex laßitudine cerebri, ab hoc quæro, in quo membro sit defatigationis illius sensus. Aut enim sentiet eam cerebrum ipsum, aut quæ id uestiunt ac circumdant membranæ. At cerebro opinione omnium nullus omnino per se sensus inest. Neque eam membranæ percipient, nisi aut tota cerebri massa collabatur ac subsidat in subtensas membranas, euacuatis spiritibus uniuersis, quibus inflatum sustinetur ac pendet, ut uelut in æquilibrio suis uideatur niti fultibus, sicut in mundo terra: aut ad eum modum exarescat, ut in unum aliquem procidat ac decumbat locum. Est ergo sensus defatigationis in membranis inde, quod cerebrum aßiduis delassatum et ceu languefactum motibus atq; arefactum, cum segnius sese attollit, tum uelut procumbens, quietis appetens, contactas membranas grauat. quod cum accidit protinus & membra cerebri impulsu destituta & agitationibus aßiduis arefacta, grauedinis sensu corripiuntur, redditaq; se ipsis grauiora pondere deprimuntur & labant. Causa efficiens proxima harum actionum omnium est cerebri temperies, quam à forma

ma substantiali hoc in loco non separo, etsi diuersa est, cum omnis forma requirat σύμμετρον & sibi conuenientem primarum qualitatum crasin, cuius ui exercet atq; exequitur hoc q̃ intẽdit: aut si quis id uirtuti tribuere mauult, quæ præter temperiem omnium cerebri partium conuenientem situm, formam, magnitudinem et numerum, omniumq́; coagmentationem & cohærentiam iustam, seu continuitatem complectitur, non repugno.

A temperie procedunt actiones proxime. Etenim non in sanis solum & recte ualentibus, prout à prima constitutione cerebri temperies uariat, sic discrepare ingenia celeri uel tarda, recta & expedita, uel hebeti, confusanea, & deerrante diiudicatione discretioneq; rerum & ratiocinatione ostendit experientia: Verum etiam hebetata & languefacta temperie cerebri obtundi & labefactari, uiciata corrumpi prorsus actiones λογιστικάς, ut toto cœlo aberrent & perperam ratiocinentur, epilepticorum, phreneticorum, melancholicorum, maniacorum, & similium exempla conuincunt.

Quantum referat, ut iusta sit cerebri magnitudo, cauitatum præcipuarum amplitudo debita, & singularum partium apta collocatio conformatioq;, uel considerata diuersorum ingeniorum capita arguunt. Aut hebetes sunt et fatui, aut perturbatissimam habent διανόησιν & deerrantem,

quibus

quibus in acumen fastigiantur capita rotundi globi instar. Vocant hos φόξους & ὀξυκεφάλους. Coactos enim in angustum hæc figura uentriculos indicat, qui angustia impediunt spirituum motus & discursus. Contra excellunt διανοήσει (cæteris paribus) quibus sese uertex submittens leuiter in quandam procumbit planiciem, ut uersus antica & postica promineat caput æquabili & rotundo tubere, laterotenus utrimq; leuiter compressum. Valent memoria, quibus in posteriora caput protuberat: eandem infirmam experiuntur, quibus ibidem uelut complanatum ceruici exæquatur. φαντασία antecellunt, quibus antica capitis pars tumidior est & prominentior: imbecilliorem hanc sentiunt, quibus eadem subsidens in decliue fertur.

Præstant omnibus his, quibus caput oblongæ sphæræ instar uersus utramq; partem in rotundas desinit eminentias, lateribus potissimum in anteriora leuiter compressis & exæquatis. Rursus his fere carent, quibus ex omni parte caput uelut quatuor inclusum quadratis, assurgit æqualiter cubi aut tesseræ instar à uertice in quatuor fastigiatum apices. Congruit figura cerebri capitis figuræ: Illa uero deprauata corrũpũtur actiones, quæ in diuersis partib. diuersæ fiũt atq; distinctæ, ut et hæc mutatio figuræ capitis indicat, et demonstrant melancholicorum discrimina, quorum alij

φαντασίᾳ, διανοήσει alij errãt, alij memoria labuntur. Actiones igitur omnes seu temperies, seu uirtus ciet, informat, administrat, & moderatur: Physicas ope natiui caloris: ἡγεμόνικας spirituum animalium & sui motus adminiculo absoluit, ita ut cerebri confluxu ac diffluxu & ui occulta, spiritus laxioribus alueis inclusos partim ceu traijciat per neruos, aut in organa sensuum, ut quæ ijs uel obuersantur, uel incumbunt, obiecta uelut excepta ac sibi induta referant immutatis continua successione spiritibus cæteris, aut in membra motui præfecta uoluntario agitationis causa: partim intra cerebrum certa naturæ suæ lege regulatos dirigat ad cogitationum formationem. Etsi autem alueum & fontem cogitationum motusq; & sensus esse cerebrum minime obscurum est: tamen quomodo illa fiant & perficiantur, semper à doctis desideratum legimus. Nonnulli sentiunt non influere in neruos spiritus animales, sed ui quadam ex cerebro defluente imbui eos, & eam quidem in totam neruorum extendi substantiam mediam præsertim, quæ medullæ arborum similis ex cerebri & spinalis medullæ massa deriuatur, ut ad organa sensuum pertingat: ibiq; affectam & uelut alteratam noua qualitate ab obiectis, uicina quæq; immutare uicißim, donec in cerebri delata uentriculos, ipsi imprimatur, alterationemq; istam subito propagari in cerebrum ob συμ-

ὸ συμπάθειαν spiritualem, quæ utrisq; neruis
mirum & fonti ipsi intercedit.

De motu uoluntario aliter disputant. Imagi-
tione uolunt excitari appetitionem, hac impel-
& agitari spiritus, spiritibus quati neruos: ce-
bri non meminerunt, nisi quod id ociosum spi-
tuum alueum faciunt. de sensibus autem interi-
ribus prorsus silent. Plato memoriam fieri dicit
nulachris rerum cerebro impreßis, ut sigillum
ræ imprimitur: inquit enim in Theæteto, δῶ-
ρν τοίνυν αὐτὸ φῶμεν εἶναι τῆς τῶν μουσῶν
ητρὸς μνημοσύνης, καὶ ἐς τοῦτο ὅτι ἂν βου-
ληθῶμεν μνημονεῦσαι, ὧν ἂν ἴδωμεν, ἢ ἀκού-
σωμεν, ἢ αὐτοὶ ἐννοήσωμεν, ὑπέχοντες αὐτὸ
ταῖς αἰσθήσεσι καὶ ἐννοίαις, ἀποτυποῦσθαι ὥσπερ
ακτυλίων σημεῖα ἀποσημαινομένους, καὶ ὃ
μὲν ἐκμαγῇ μνημονεύειν δὲ καὶ ἐπίστασθαι, ἕως
ἂν ἐνῇ τὸ εἴδωλον αὐτοῦ. ὅταν δ' ἐξαλειφθῇ
ἢ μὴ οἷόν τε γένηται ἐκμαγῆναι, ἐπιλελῆσθαί τε
καὶ μὴ ἐπίστασθαι.

Vera hæc sunt, sed quid fit de cæteris sensibus,
ui præcedunt & rerum simulachra formant?
tsi autem res tota obscurißima est, nec uarietas
ctionum illarum perspici ulla humani ingenij
cie potest: tamen quantum pene diuinando ex
otis ac conspicuis assequi possumus, considerare
on abs re, neque alienum uidetur ab homine,
uem semetipsum intueri scrutariq; conuenit ut

cum maxime. Vtemur uero ad hæc declaranda cordis exemplo, cuius sunt uires notiores, & de sensibus exterioribus motuq; arbitrario primum differemus. Cor geminis affici motibus docet experientia, pulsibus & affectibus. Vtrosq; ciet ui suæ temperiei, aut uirtutis, ope uero fibrarum triplicium, quibus tota ipsius est intexta caro, sed dissimiliter. Pulsibus enim agitatur perpetuis, dum uiuit, exiliens ac uelut subsultans, cum uirtus aut temperies fibrarum adductione disiungit sinus laxiores, & residens uicissim seq; submittens, cum earum relaxatione coarctat eosdem. Cum expandit sinus, reclusis certis osculis, excipit allabentem ex caua uena sanguinem, ex arteria uenosa aerem: cum cogit, his clausis, apertis alijs, exprimit in pulmones sanguinem per uenam arteriosam, in aortam spiritus uitales distribuendos toti corpori. Affectibus non corripitur, nisi uelut ictum & pulsatum ab obiecto cognitione apprehenso. Vtrorumq; discrimen multiplex. Intenduntur aut minuuntur, aut tenorem seruant eundem pulsus, prout uel recte ualet cor, uel infestatur re noxia & sibi aduersa. Affectus obiecta uariant, & de obiectis cogitationes.

Ita cerebro gemini insunt motus, Vnus naturalis prorsus ut dixi, quo distendens sese sua uirtute aut temperie affluentem ex arterijs spiritum uitalem, & ex ore & naribus inspiratione attractum aerem

uerem haurit, (sanguinem enim quo alitur, alia ui sugit) rursusq; se comprimens ea quæ separat à materia spirituū ac nutrimenti excrementa, quæq; alioquin de subuectis ad sese ex uentriculo & toto corpore uaporibus colligit, eiecta propellit in meatus ad aures, nares, & palatum tendentes. Dicerem hoc motu naturalem etiam respirationem effici in somno & alioquin, quem solum diaphragma præstat, nisi obstaret consensus omnium affirmantium uno ore τὴν ἀναπνοὴν prorsus uoluntariam esse. sed neq; ego hoc ita uelim accipi, ac si remoueam prorsus uoluntatem, quæ perpetuo huic καθ' ὁρμὴν κινητικῇ potentiæ aßidet, etiam sopitis nobis, & moderatur atq; ubi opus est uel copiosiore respiratione uel aliquo motu, intendit eam. Et cerebrum ipsum naturaliter cum communicato à cæteris partibus nocumento aliquo afficitur & irritatur, opitulaturum illis fortius in suas incumbit actiones. Certe ad φαντάσματα, quæ in somno occurrunt, multum cerebro hunc conferre motum iudico,

Alter motus προαιρετικός est, et uehementior multo physico, quo ad utrosq; sensus & uoluntarios motus cerebrum utitur, diducens & contrahens sese multo uehementius, secundum iussa (ut ita dicam) uoluntatis, quæ has actiones gubernat & moderatur incitando & dirigendo eas, non formando imagines rerum & cogitationes, quarum

οὔτιον κύριον est cerebri temperies talis. Vt ergo cor perculsum obiecto, quod cognitio monstrat afficitur, seq; uehementiori conatu distendit aut comprimit, uel inhians obiecto, idq; auide captans ac prosequens, uel refugiens atq; auersans de iudicio partis intelligentis: ita appetitu uoluntario cerebrum incitatum, uehementiore sui dilatatione & coactione spiritus animales per neruos ceu eiaculatur ac traijcit, & his musculos ferit: musculi impulsi sua se ui adducentes & laxantes, flectunt & extendunt membra, seu immediate seu per chordas ex sese propagatas: hoc modo fit motus uoluntarius.

Etsi autem Galenus quadam irradiatione affici neruos & musculos à spiritibus, & non ipsos penetrare spiritus, sentire uidetur: tamen ut non putem transitum spirituum excludendum, multa me mouent. Primo nerui fabrica, quæ ex triplicibus est contexta partibus, una intima, medullæ arborum quàm simillima, orta ac deriuata ex cerebri καὶ νωτιαίου μυέλου substantia, quæ si neruis dissectis accuratius examinetur, uidetur ex quibusdam oblongis ac gracilibus coagmentata esse fibris, quibus poros etsi non conspicuos, attamen recto ductu per nerui corpus procedentes intercedere ratio docet: ea ceu riuus ex cerebro ut fonte, haustam uim uehit & continet. Extrinsecus ambiunt & integunt hanc duo alia è membranis

nis cerebri καὶ νωτιαίου deducta σκεπάσματα densiora ac solidiora multo, quæ ne lædatur riuus interior, neue dißipentur spiritus prohibent. Si ergo hi pori craßis lentisq; patent humoribus, in spasmis & paralyticis obstructionibus: quanto magis tenuißimos & impetu quodam allisos & uelut transuolantes spiritus admittent, præsertim cum secundum rectum fibrarum exporrecti situm, nihil anfractuum habeant, qui remorari aut inhibere spirituum cursum poßint. Secundo quanta sit uis impulsorum spirituum in feriendo, impellendo, agitando, & conuellendo monstrat experientia. Flatibus onerata propelluntur nauigia, ijsdem arbores radicitus euulsæ prosternuntur, aut si renitantur uelut per medium sectæ confringuntur.

Simili uibratu à spiritibus ex cerebro uelut explosis motus uoluntarios effici necesse est. Nam sola per irradiationem infusa uirtute tantas membrorum & musculorum moles trahi, tamq; crebris, uiolentis, & uarijs motibus circumagi absurdum est dicere. Præterea absumuntur continuis motibus ac deficiunt spiritus absq; omni dubio. Quorsum absumuntur, si non in neruos feruntur? Mouet ergo cerebrum neruos cum dilatatione & contractione sui illis adductis & laxatis, tum impulsis in eos spiritibus uehementius, qui delati ad musculos simul à neruis tractos fe-

riunt & cient eos. Demum musculi hoc modo impulsi, postea sua se ui commouent, Nam uel à minutis illis neruorum surculis, quos sortiuntur musculi, inflecti & extendi eos, uel à spiritibus solis uiolentius adactis, rationi non admodum uidetur consentaneum. Cur enim natura musculos ex peculiari carne & à reliqua totius corporis carne differente, & peculiari temperie prædita, uelut ex carneis fibris nexis inter se ligamentorum minutißimis surculis conformasset, si eam uelut ociosam culcitram aut stragulum mollius neruorum tantum propagines complecti ac sustinere & interstitia oßium tantum explere uoluisset, sicut in spacia trabibus interiecta in ædificijs lutum infarcitur? Præstitissent idem nerui ipsi ante articulos in ramulos sparsi, & implantati oßibus aut chartilaginibus molliuscula carne præfixis, ne rumperentur aut attererentur oßium duricie: & facilius articulos solos, quam & musculos grandes, et articulos mouissent, præsertim cum nō pauci musculi chordis careant. Sed uidit natura in tanta distantia articulorum à neruorum origine, & ad corpora tam ponderosa attollenda ac tot motuum formis impellenda opus esse alia ui fortiore. Ideo certa forma & temperie musculos construxit, qua sese, sed prius uibrati à spiritibus mouent, & constricti flectunt articulos, laxati remittunt, oppositis eosdem extendentibus.

Suffragatur rationi anatome, Non enim omnibus

bus musculis circa principium nerui inserti,ferun tur recta ad caudam: sed quibusdam circa medium propemodum insiguntur,quibusdam per membranas eorum exteriores traiecti laterotenus attenduntur,qui carnem non subeunt.

In spasmo nerui non trahuntur à principio suo,sed uel ariditate corrugati,uel ab imbibitis dilatati humoribus coeunt & decurtantur,atq; ita annexos sibi musculos eò, quo ipsi complicati repunt, conuellunt ratione diminutæ longitudinis, & uelut suspensos tenent. Musculi ea tractione tensi suspensiq; contrahunt uersus caput caudam, & relaxaturi sese suæ naturæ ductu impediuntur, quia decurtati nerui, & ratione obstructionis uel ariditatis nec sequaces nec idonei ad motum non obediunt,imo suspensos ac uelut uinctos musculos inhibent: hinc certamen oritur,musculis sese in naturalem habitum restituere annitentibus,neruis probibentibus:& sequitur dolor, cum neruis retractis uiolentius à musculis, tum oppositis intensis,contractiq; artus aliquādiu in ea conuulsione persistunt, donec uel humectati nerui si adsit ariditas,uel siccati conuenienter si humiditas abundet,redeant ad habitum naturalem.Ergo etsi incitantur musculi extraneo et aduētitio principio,à neruis nimirū et spiritibus,tamen non tantum solo hoc accidentario mouentur motu,sed exciti primo,reliquum sua ui peragunt.

Appetitiones uero in homine triplices sunt, sedibus, natura, & causis efficientibus propinquis et remotis distinctæ, quas Aristoteles distinguit nominibus etiam, βούλησιν uocans uoluntariam appetitionem: θυμὸν sensitiuam seu comitantem sensus, cordi propriam: ἐπιθυμίαν naturalem, inhærentem membris τῷ θρεπτικῷ. Ex his quanquam uoluntaria, & cæteras complexa suo cohercet imperio, & τῷ κινητικῷ καθ᾽ ὁρμὴν sibi naturali lege deuincto dominatur: tamen idem non raro, & cæteræ aut contra βούλησιν, aut eodem, quo ipsæ feruntur uoluntate concitata impellunt. βούλησιν antecedit aut sensuum cognitio, aut deliberatio mentis, aut utrunq;. θυμὸν cient sensu percepta. ἐπιθυμία à natura membrorum destinatorum nutritione oritur. Et uicißim ipsum τὸ κινητικὸν καθ᾽ ὁρμὴν ciet βούλησις connexu consensuq; naturali: θυμὸς per neruos à cerebro sibi inditos, perq; arteriarum uitales spiritus: ἐπιθυμία, per neruos osculi uentriculi, epatis, uasorum destinatorum generationi, quorum origo ex cerebro, ut supra declaraui copiosius.

Fit igitur motus uoluntarius cum cognitio in mente uel sensu mouet βούλησιν, hæc cerebrum, & in eo τὸ κινητικὸν καθ᾽ ὁρμὴν, cerebrum neruos & spiritus, hi musculos, musculi & sese, & chordas affixas mēbris, uel membra ipsa sine chordis.

dis. Nam tunc etiam, cum motiuam cerebri uim appetitiones duæ inferiores incitant, prius in cerebro φαντάσματα de illis mouent rebus, quas uel desiderant, uel auersantur. hæc menti innotescunt: mens re deliberata uoluntati proponit, an obsequi appetitionibus illis atq; indulgere, uel aduersari motiua uirtute repressa conueniat. Voluntas pro ut assentitur aut refragatur menti, ita eam uim uel incitat ac dirigit eò, quo opus est mente præeunte, aut cohibet. Quare nunquam illæ motiuam impellunt, nisi assentiatur uoluntas uel sponte, uel coacta, uel uiolenter oppressa. Species rerum, quæ uel intra nos sunt, uel foris uersantur, deferuntur ad cerebrum cum spiritibus, qui in organis & neruis continentur, tum neruis ipsis imbutis, aut uelut effiguratis, aut immutatis obiectorum qualitatibus, et ijsdem progressu continuo in cerebrum propagatis. Certa enim & peculiari singulorum sensuum nerui sunt à natura temperie instructi, qua non promiscue quæuis, sed sui generis obiecta percipiunt. ὀπτικοὶ colores & lucem, ἀκούστικοι sonos, γευστικοὶ sapores tantum, qui in osculo uentriculi consistunt, suctionem uenarum & cibi ac potus indigentiam, sparsi in totum corpus reliquas qualitates apprehendunt. Spirituum uero ea est tenuitas et puritas, is fulgor, ut primis impressæ qualitates subito in oēs, qui continuo à cerebro tractu his cohærent, diffundantur.

At quomodo interiores ſenſus formētur, diffi-cilior quæſtio eſt. Quod tres ſint ſenſus locis & actionibus diuerſi, conſentiunt medici. φαντασία ſpecies ab exterioribus appulſas ſenſibus excipit, complectitur ac diſcernit. collocatur in anterioribus cauitatibus primorum uentriculorum.

διανόησις longius progreditur, & uel ab his ſenſu perceptis ſpeciebus exorſa, collatis illis inter ſe conſtituit diſcrimina, & cum diſcernens has inter ſe, & ab obiectis, quibus innituntur, tum ſeparans alias antea cognitas, componendo, diuidendo, ratiocinando, contexit alia plura connexione ſyllogiſtica, donec ad prima deueniat principia methodo Synthetica: uel procedit à principijs natura menti inſitis accommodans ea ad ſingularia, & eliciens atq; extruens inde longo ordine plura methodo analytica.

μνήμη ſpecies ſenſu apprehenſas, cogitataſue, aut inuentas, retinet ac cuſtodit. Reponitur hæc in cauitate cerebri poſtrema, quæ cerebello & dorſali medullæ communis eſt: ut altera in medijs ductibus primarum cauitatum, aut ſecūdum aliquos in uentriculo medio. Et quanquam ut arbitrarios motus uoluntas, ita has actiones mens ſenſibus interioribus, dum anima corpori inhæret, coniuncta ſecundum normam noticiarum ſibi inſitarum gubernat & moderatur: tamen in his efficiendis magna cerebri uis, & magnus eſt uſus.

Phan-

Phantasiæ & Memoriæ actiones aliquanto minus sunt obscuræ. de memoria ex Platone dictum antea est, à spiritibus uelut tinctis imaginibus rerum, imprimi notas cerebro, itemque quo modo uis cerebri res natura diuersas seiungat ac separet, quæ à diuersis adferuntur organis ex diuersis partibus. διανόησις cogitatu & explicatu difficillima est: hoctamen constat, ordiri eam aut à Phantasia seu speciebus quas organa exteriora offerunt et exhibent sensui communi, aut à memoria, reuocatis illis, quæ memoriæ commendata sunt, aut à noticijs primis, quas secum mens adferens promit ac suppeditat. Vt ergo cor cognitione impulsum, affectus gignit ea temperie, quam ex prima sui constructione acquisiuit, & dilatatione sui, ac coactu: ita cerebrũ, cum mens requirit alicuius rei cognitionem aut cõsiderationem, ad quam illi sensuũ ministerio opus est, excitatũ ab ea, (undecũq; inchoet) sua temperie cum expeditius aliquanto commouet sese, agitans non fortuito turbatoue, sed æquabili congruo ac regulato motu spiritus, tum eosdem sua natura informes, sed claros lucidosq;, & cuilibet speciei suscipiendæ aptos atq; idoneos conformat imaginibus obscuris quibusdam, quas effingit illo sui spirituumq; motu ex ante figuratis simulacris, moxq; ex his rursus propagat alias atq; alias, sicut lingua uocem ex arteriæ asperæ angustis hiatibus inconditum quiddam

resonan=

resonantem motu suo frangit, temperat, et format.
Rursus ut lingua, & si cerebri impulsu & uibratu diuerso modulatos sonos efficit, uariatque mirifice, ut continuo spiritu uox trahatur in longum, & uarietur inflexo, distinguatur conciso, copuletur intorto, promittatur reuocato, infuscetur ex inopinato, & murmuret secum, denique ut doloris aut uoluptatis edat indicia gemitu, planctu, exclamationibus, nihil articulatum tamen per sese, nihil characteristicis indicibus noticiarum & sermoni simile effingit, quod in brutis manifestum est, sed quæ accedit in hominibus mens intelligens, quæq; cerebri impulsus & agitatæ linguæ motiones gubernat, hæc demum alia ui præstantiore modulatos illos sonos articulatim distinguit, simulq; intercisas particulas uelut consignat notis ac characteribus, qui non læticiam solum aut mœsticiam, sed ueri falsiue, honesti aut turpis quasi formam exprimunt, ac uelut pingunt ideas rerum. Sic cerebrum etsi ui sua agitatis, interruptis, distributis, & directis ad ordidinem spiritibus rudimenta quædam adumbrat cogitationum uelut primis lineis ductis, cuius itidem rei brutorum Phantasiæ exempla præbent, tamen expressum, integrum, firmum, ordine contextum, recte cohærens nihil efficit, nisi totam illarum specierum formationem et connexum totum atque cohærentiam dirigat moderetur & ab=

absoluat ui longe nobiliore mens ipſa, alia præſtantiore luce affuſa, quam illa eſt quæ à ſolo cerebro proficiſcitur. Rurſus etiam aberrat hæc cogitationum formatio,(quæ nihil eſt aliud quam effictio quædam & repreſentatio imaginis rerum cogitatarum in ſpiritibus ac cerebro) cum cerebro corrupto aberrat prima ceu delineatio, &, ut ita dicam, ἰχνογραφικὴ informatio cogitationũ, ut in maniacis, cumq; ſpirituum non eſt ad formationem conueniens habitudo ex uicio aliquo. Perficit itaq; διανόησιν cum cerebro mens ipſa, tum naturales cerebri motus incitans & accelerans, aut contra retardans, cum opus eſt, menſura regulata, tum recte connectens diuerſa & ex uno aliud ordine congruo detexens, tum ſua luce uelut inchoatos colorum ductus expoliens & colluſtrans, in illis imaginibus, quas inchoat obſcura adumbratione cerebrum, Neque has aut ſolum cerebrum ſine mente, aut mens ſola ſine cerebro conficit. Quanquam itaq; Plato inquit in Theæteto, τὰ μὲν τὴν ψυχὴν δι' ἑαυτῆς ἐπισκοπεῖν, τὰ δὲ διὰ τῶν τοῦ σώματος δυνάμεων, tamen ut ſentiam nec διανόησιν fieri ullam nec φαντασίαν nec μνήμην ſine cerebri actionibus in homine, dum hæret in corpore anima rationalis, quantumuis inorganica ſit ipſa, cum his tum illis quæ ſupra expoſita ſunt moueor. Non inficior tamen mentem inſitas & innatas noticias

promere

promere sua ui citra opem organorum corporis, sicut lux radios emittit, suntq; illæ noticiæ lumen illud, quo tenues euanidæ & caligantes in spiritibus & cerebro imagines illuminatæ enitescunt & effulgent, Sed nunquam has ad cogitationes alias sine organis cerebri accommodat. Ideo Platonicum dictum quod quædam anima consideret per se non utens organis corporis, intelligo de insitis noticijs, & rursus de harum accommodatione ad usum, id est ad obiecta sensibus percepta & contextas inde ratiocinationes, illud Aristotelicum interpretor, Non cernere mentem ea, quæ foris sunt, nisi ministerio sensuum. Ad hunc modum memoria fit, spiritibus eas species, quibus imbuti sunt, dum regulato motu in sinum præcipitantur posteriorem, uelut agglutinantibus illis partibus cerebri & cerebelli, quibus illiduntur. Illæ uero tanto difficilius adhærescunt quanto cerebrum siccius est ac durius, quod impreßioni ob duritiem tardius cedit, sed semel affixæ diu permanent: tanto rursus citius inhærent, quanto humidius est cerebrum, sed deteruntur facile atque abolentur aut uelut superinductis alijs obliterantur. Sic eadem ui cerebrum inter species diuersas externorum sensuum, quas ab organis spiritus referunt, discernit. Scio maiorem harum rerum esse obscuritatem, quam ut peruestigari à quoquam, aut explicari poßint, cogitandæ tamen sunt:

Idcirco has recitaui coniecturas, saluo semper cuiusq; meliore iudicio. Nunc hæc ad somnia accommodabimus.

Fit somnus tum quòd cerebrum laboribus diurnis defessum, siccatumq; & exhaustum spiritibus appetit quietem, rigationem sui, & instaurationem spirituum sensu naturali, & consentiente anima sese ceu relaxans cessat à motu uehementiore: tum quod maiore copia collecti ex uentriculo & toto corpore uapores, addensatiq; ac liquefacti refluunt, depellunt calorem superfluum à superioribus deorsum, humectant neruorum radices & ipsos neruos, & ad exteriora membra sparsi ἀντιπερίστάσει quadam cogunt calorem introrsum ut Aristoteli placet. Id autem fieri hoc modo iudico, & loquor de somno naturali. Corpore ad quietem composito & animo à curarum & cogitationum intentionibus relaxato, sedatis etiam ac quasi compreßis affectuum commotionibus, cor & cerebrum illum suum uehementiorem impetum, de quo diximus remittunt, contenta leni altero & physico. Remißionis huius causa est, quod & præsidium uiuifici caloris Solis tum sub occasum præcipitati decedit, & occulto quodam ceu sensu languoris ex decessu defectuq; luminis Solis & contentionibus diurnis contracti, membrum utrumq; appetit & refectionem sui ex laßitudine, quæ concitatiores motus comitatur, et

restitutio-

restitutionem spirituum absumptorum, & corroborationem languefactarum uirium, quæ fit nutritione & uera suauiq; humectatione. Nam quod caret alterna requie durabile non est. Est autem animalium spirituum origo ex uitalibus, quos uirtus cordis incendit in halitibus de sanguine expreßis. Vt ergo animalium spirituum fiat instauratio, reparari prius uitales necesse est. Vt hi recuperentur, idonea his materia in coctionum officinis ut excoquatur oportet, qua et membra ipsa reficiantur. Quare cor ut sese primum recolligat ac refocillet, & postea cerebro nouorum spirituũ copiam comparet ac suppeditet, reuocat ab extremis de calore natiuo, quantum sat est ad hoc perficiendũ, sicut id uniuersim ad conseruationem sui, cum res postulat, spirituum reductione uti cernimus. Hoc dum fit diminuitur cerebri calor, quem & ipsius cerebri & totius corporis motus atq; agitationes interdiu exuscitant: fouent uero atq; adaugent cum transmißi à corde per arterias magna copia spiritus uitales, & præter hos halitus calidi, qui ex toto corpore præsertim motu atq; exercitijs calefacto, per uenarum & arteriarum propagines sua leuitate sursum enixi cerebrum petunt: tum radiorum solarium uirtus & circumfusi aeris tepor. His ergo fomentis destitutus cerebri calor fit remißior multo: cordis uero calor & partium uicina-

rum

rum intenditur ex retracti caloris confluxu ad interiora & cordi circumsita, Nam tam illis τῷ θρεπτικῷ destinatis membris, quam cordi uberiore calore opus est, ut & nutrimentum exactius coquant, & cordi spirituum uitalium materiam exquisitius præparent. Nam quod interdiu officiis coctionum præsentis solis uiuifici radij, quibus mirifice affici, uegetari, & roborari δυνάμεις corporum experimur, & moderata ac tempestiua præstant exercitia, hoc noctu supplet & compensat natura repetiti & reducti, ac uelut coacti in unum & conclusi caloris coagmentatione circa cor & præcordia partesq; subter præcordia locatas. Languefactum hoc modo calorem cerebri magis etiam hebetat frigida humiditas aeris nocturni, cum inspiratione attracti, tum per poros in cerebrum penetrantis, quæ quidem & ἀντιπερίστασιν efficit in reliquo corpore calorem ab exterioribus intro repellendo.

Adauctus ergo circa præcordia & totũ imum uentrem calor natiuus excitat de nutrimento multorum suauium halituum, qui delati in cerebrum huius frigiditate, quæ ex diminuto calore extitit, condensantur in liquores. Hi uero & cerebrum suauiter imbuunt, & sparsi ad radices neruorum, eosdem subeunt atq; implent, & ipso refluxu obuium & ad summa enitentem calorem repellunt ac deprimunt. Est ergo ceu materia somni

largior humiditas ac suauior, ex densatis frigiditate uaporibus, quos de nutrimento calor exprimit. Rigat enim hæc impletq; cum ipsum cerebri corpus tum natos ex eo neruos abundantius. Causa efficiens est in utroq; membro corde & cerebro ex appetitu quietis remißio omnis contentionis: in corde uero etiam reuocatio natiui caloris, ad quam sequitur, ut extrema membra & præcipue cerebrum propter plures alias causas refrigescant, & ima internaq; præcipue circa præcordia incalescant. Ab hoc calore halituum copia cietur ex nutrimento: ex halitibus densatis fit humiditas larga quæ cerebrum et neruos opplet. At hæc humiditas cum recte membra ualent, non est crassa, uiscida, aut nimia, uel aliena affecta qualitate, sed moderata, dulcis, liquida, fluens leniter, & in poros sese cerebri ac neruorum ingerens. Cessante motu cerebri uehementiore, & neruis humiditate oppletis copiosiore, mox concidunt membra uelut grauata, sentireq; & moueri desinunt. Non enim tanta amplius spirituum copia in neruos influit, nec tam efficaci impelluntur motu, nec penetrant uijs aliquantulum interclusis. Quare cerebrum ab illis liberum solutumq;, & quasi subtractum motibus operosioribus, agitatur per sese, & uacat spirituum animalium refectioni.

Si ergo tunc cerebrum non uel copia crudorum

rum halituum ampliore iusto, impeditur omnino, aut uelut obnubilatum turbatur: uel ex nimia defatigatione defectuq́; spirituum omnem remittit ac deponit conatum, gignit φαντάσματα excitatum stimulatumue aut illis speciebus, quæ uel in ipso ex firmiore impreßione crebriusq́; repetita cogitatione aut tractatione uigent: uel de interdiu uisis auditisue negocijs in organis residuæ remeant sursum ad fontem neruorum, aut transmißis à corde aliquo affectu implicato, aut nouis prorsus, natis uel ex membris cerebro neruorum interuentu colligatis, eorumq́; affectionibus naturalibus uel accidentarijs, membranis cerebri, corde, uentriculo, hepate, liene, uasis generationi destinatis: uel humoribus certis redundantibus in toto corpore, aut aliqua parte: uel temperie totius, quarum quædam neruis immutatis, quædam uaporum forma cerebrum afficiunt, & sensum ei alicuius rei inferunt. Ab his ordiens ea progreßione qua in uigilantibus, & eadem ui, nimirum temperie sua, motuq́; aut illo naturali, aut paulo uehementiore, sed imbecillioribus omnibus, minusq́; ualide intensis, texit alia ex alijs aut serie concinna & conueniente, aut turbato ac confuso ordine. Quòd si inest naturæ cerebri & totius ex peculiari astrorum positu uis præsaga futurorum uel publicorum, uel priuatorum: illa præsensione occulta naturæ sese uelut commouentis & accin-

gentis ad occurſum rei, quæ impendet, cerebrum excitum, format φαντάσματα reſpondentia inſito ſenſui, ea ui quæ eſt à ſtellis uelut regulante cerebri actum. Et φαντάσματα ipſa, quandoq; explicate oſtendunt euentus, quandoq; & ut plurimum αἰνιγματικῶς ac figurate. Sicut enim natura alij rectius ratiocinantur aut coniectura ſagaciore collimant quæſita alijs, ſic uis præſaga futurorum in alijs alia ſomnia, expreſſa aut figurata gignit, & alias in animo agitat uerſatq; formas aut liquidas aut confuſas aut uariatas. hoc modo Phyſica fiunt ſomnia & præſagientia.

Primi generis ſomniorum cum reliquiæ earum rerum mouentur & agitantur, de quibus uigilantes aut cogitauimus, aut egimus, frequenter meminerunt Poetæ. Apud Theocritum Piſcator inquit,

πᾶσα κύων ἄρτον μαντεύεται, ἰχθύα κἀγώ.

Claudianus.

Omnia quæ ſenſu uoluuntur uota diurno
  Pectore ſopito, reddit amica quies
Venator defeſſa thoro cum membra reponit,
  Mens tamen ad ſyluas & ſua luſtra redit.
Iudicibus lites aurigæ ſomnia currus,
  Vanaq; nocturnis meta cauetur equis.

Lucretius.

Induperatores pugnare, & prælia obire,

Nautæ

Nautæ cum uentis contractum degere bellum, ſcilicet ſomniant, & quæ ſequuntur.

Eiusdem generis ſomnia, quæ ab intrinſeco oriuntur principio, experientia ſuppeditat, medicis nota, qui inde non raro de inuaſuris morbis, ſi ualent ſomniantes, aut de affectionibus humorumue exceſſu in ægris diuinant. Natura πικρόχολοι incendia, uſtiones, rixas, contentiones, pugnas, colores flauos, uolatus ſomniant. Melancholici caligines, tenebras, atros fumos, oberrationes nocturnas, uagationes per ſolitaria loca, ſpectra, tetras ſpecies, triſtia omnia. Phlegmatici aquas, balnea, nauigationes, merſiones in aquam, onera grauantia & impedientia inceſſum, aliaq; ſimilia. Sanguinei læta, conuiuia, choreas, complexus, rutila. Amantes complexus eorum, quos amant, & amicas ac blandas colloquutiones. Qui ſitiunt affatim ſe haurire aliquid. Quibus affecta ſunt uel obſtructa poſteriora cerebri humore uiſcido (quem morbum ἐφιάλτην uocant & incubum) uelut premi ſeſe ac ſtrangulari imaginantur in ſomno. Quibus uicioſis oſculum uentriculi confertum eſt humoribus, ex aſcenſu uenenatorũ halituum afficientiũ cerebrum, tetris uexantur ſomnijs, & terrentur inuſitatis pauoribus. Galenus plurima recitat exempla, inter quæ extat et hoc de phtiſico quodam, qui cum

ἐφιάλτης

somniasset se in suo natare sanguine, & Medici postridie somnium de redundantia sanguinis interpretati, uenam incidissent, cum sanguine animam exhalauit.

Sed ut fiant somnia, & ea quidem non confusa aut turbida, requiritur utrumque, tum ut sit cerebrum à natura recte temperatum & omnibus suis exquisite integreq; ac debite conformatum partibus, uigeant actiones sensuum interiorum, & uentriculorum cerebri sit amplitudo iusta & conueniens situs: tum ne impediatur aliquo forinsecus aduenie͂te, ut affectionibus aliquibus παρὰ φύσιν in quacumq; parte, aut ira, alijsue cordis commotionibus, aut crudis ex uentriculo, & confertim irruentibus halitibus, sed temperatis escis modicisq; potationibus ita sit affectum, ut sopito corpore, animus uigilet. Quod si uel illud desit uel hoc accedat: nihil fit ordinatum aut regulare. Vt in ratiocinando errant, cum aliquid serij meditantur applicato in eam cogitationem atque intento animo, quibus malè constitutum est cerebrum: sic multo magis errabunt somniantes.

Crapulis uero turbantur cogitationes, quas uigilantes instituimus: Quanto magis errorem adferent ac perturbationem somnijs quæ sunt tenuia & euanida simulachra rerum à cerebro leui motu uelut informata: & tamen tanto euadunt cer-

tiora

tiora atq; illustriora, quanto minus in cerebro est impedimentorum.

Plato in nono Politicorum de posteriore causa pulchre philosophatur, quē locum Cicero eleganter reddidit. Vide, inquit, quid Socrates in Platonis politia loquatur. Dicit enim, cum dormiētibus ea pars animi, quæ mētis et rationis particeps sit, sopita langueat, Illa autem in qua feritas quædam sit, atq; agrestis immanitas, cum sit immoderato obstupefacta potu atq; pastu, exultare eam in somno, immoderateq; iactari. Itaq; hinc omnia uisa obijciuntur à mente & ratione uacua, ut aut cum matre corpus miscere uideamur, aut cum quouis alio homine uel Deo, sæpe belua, atq; etiam trucidare aliquem & impie cruentari, multaq; facere impure atq; tetre cum temeritate atq; impudentia. At qui moderato cultu atque uictu quieti se tradiderit, ea parte animi, quæ mentis & consilij est, agitata atq; erecta, saturataq; bonarum cogitationum epulis: Eaq; parte animi, quæ uoluptate alitur, nec inopia enecta, nec sacietate affluente, quorum utrumque præstringere aciem mentis solet, siue deest naturæ quippiam, siue abundat atque affluit: Illa etiam tertia parte animi, in qua irarum existit ardor, sedata atque restincta: tum eueniet, duabus animi temerarijs partibus compreßis, ut illa tertia pars rationis & mentis eluceat, & se uegetam ad somniandum acremq; præ-

beat: tum ei uiſa quietis occurrent tranquilla atque ueracia. Hæc Cicero. Explanatiora etiam, et lucidiora obijci ſomnia matutino tempore, cum depulſo de pectore, & in omne corpus diuiſo ac mitificato cibo, animi ſeſe quiete ſaciati, minusq; impediti, in aliquam intendunt cogitationem.

2 Secundū genus ſomniorū.

Præſagientia à phyſicis differunt non propinquis efficientibus, eodem modo enim à cerebro formantur, ſed remotis & antecedentibus cauſis. Non enim ut illa, ab humorum motu, copia, & qualitatibus, aut affectionibus certarum partium, aut temperamento, ſed ui ſtellarum inſita præſagitione cientur, quæ ad præſenſionem impendentium euentuum uelut commouens ſeſe, eorundem ſenſu cerebrum afficit: hoc illo commonefactum ſenſu ſeſe ceu recolligens, dum quales futuri ſint meditatur, ſuorum progreſſu ſenſuum eliciens aliud ex alio, format illos pingentia φαντάσματα, uel perſpicua citraq; ambiguitatem, uel ænigmatica, notarum quandoq;, quandoque ignotarum rerum figuris uſurpatis, prout ſenſus ipſe in natura euidentior eſt atq; acrior, uel obſcurior & hebetior, uisq; ipſa mentis excitatior eſt & rectior. Et ut reliquas cogitationes, ita talia phantaſmata gubernat et abſoluit mens, opitulatura quaſi aut conſultura naturæ aut prouiſura hac prænunciatione futurorum, quæ quamprimum naturæ præſagia cerebro innoteſcunt, ſimul ea percipit

pit ac pensitat: quoq; sunt certiora, eò illustrioribus imaginibus exprimit cerebri actionibus temperatis ad conuenientem normam. Vt enim natura alius alio est fœlicior Musicus, melior Poeta, acutior Geometra, celerior arithmeticus: sic natura alius alio plus ominatur, & uelut occulto sensu prædiuinat sequuturos euentus.

Aristoteles naturas illas φύσει λάλους καὶ εὐθυονείρους, καὶ εὐστόχους, καὶ προορατικοὺς *esse dicit. Innascitur omnino aliquibus ex peculiari cœli influxu (ut si in conuenientibus locis Mercurius & Luna consistant) uis talis, quæ ubi percipit, quæ imminent priuatim illis quibus inest, si interdiu cerebro districto occupatoq; cogitationibus alijs, exerat se, pro rerum imminentium conditione, inopinata lęticia tristiciaue afficit: Si noctu soluto diurnis laboribus cerebro,* φαντάσματα *uatidica mouet.*

Antonius Musa Augusti medicus, ante prælium, quo in Philippis depugnatum est cum Caßio & Bruto, somniarat tabernaculum Augusti in castris diripi: admonitus itaque Augustus inde deceßit. Nec falsus est omine somnij. inter pugnandum enim fugato illo cornu, tabernaculum à Bruto direptum est.

Astyages Medorum rex somniauit Vrinam filiæ Mandanes toti inundare Asiæ.

Eidē uisa est nasci ex muliebribus filiæ uites, quæ

patulis diffusa ramis Asiam obumbraret: significatum est his picturis, filiam edituram prolem, quæ Asiæ regnum occuparet: paulo post natus ex ea Cyrus somnia compleuit: Huic Cyro in Armenios eunti cum exercitu, cum difficultates quædam, & tardarent progressum, & ancipitem fortunam ac dubiam minarentur: somnium nocturnum animum addidit, et spem fecit uictoriæ. Visus enim sibimetipsi secũdum quietem compedibus distineri, & easdem paulo post sponte ruptas dißilire ac decidere, ut quacumq; uellet ingredi posset: non fore diuturnas has difficultates & expeditam uictoriam sequuturam inde ratiocinatus est.

Amici Ptolemæi κεραυνοῦ, qui Seleucum Macedonem interfecerat, uiderunt ipsum à Seleuco rapi in iudicium uulturibus lupisq; iudicantibus, & causa cognita carnes eius paßim distribuentibus. Huius somnij ueritatem exitus comprobauit: nam non ita multo post à Galathis interfectus, inter cadauera cætera uulturibus & lupis præda factus est.

Filia Polycratis Samij, cuius extat in historijs celebrata fœlicitas, uisa est cernere patrem in äëre sublimem, à Ioue ablui, à Sole iniungi. Completum est somnium cum ab Orete patrem cruci affixum, ardores solis ita percoxerunt, ut liquefacta extillaret pinguedo, quæ cadauer obliniebat, &

cœlestes id uicißim pluuiæ abluerent. Cicero multa huius generis exempla recitat, & paßim reperiuntur in historijs.

Diuina somnia sunt, quæ diuinitus immissa sacræ literæ affirmant, non quibusuis promiscue, nec captantibus aut expectantibus peculiares ἀποκαλύψεις sua opinione: sed sanctis Patribus & Prophetis Dei arbitrio & uoluntate, nec de leuibus negocijs, aut rebus nugacibus & momentaneis, sed de Christo, de gubernatione Ecclesiæ, de imperijs, & eorundem ordine, de alijs mirandis euentibus: & certa his semper addidit Deus testimonia, ut donum interpretationis & alia, quo constaret non temere ea obijci, neq; ex natura nasci, sed inseri diuinitus. Talia fuerunt somnia Iacob, Ioseph, Pharaonis Nabuchodonosor.

Diabolici generis sunt omnia illa, quæ Diabolus olim offudit Ethnicis, ubi ad delubra idolorum captandarum talium præstigiarum causa inuoluti uictimarum pellibus cubabant: quæq; nunc Anabaptistis & omni tempore Enthusiastis & similibus fanaticis in abdito ad nouas patefactiones uelut hiantibus, aut magis & ueneficis, & promiscue omnibus non conuersis ad Deum, sed suæ subiectis tyrannidi exhibet, eo fine, ut cædes, flagicia ac scelera struat, & stabiliat idolatriam. De talibus loquitur Propheta Esaias. Populus qui prouocat

uocat me ad iracundiam, qui habitat in ſepulcris, & in templis Idolorum dormit.

Recenſui ſupra inter oracula aliquot loca, in quibus pernoctare conſuetum fuit Ethnicis, ubi reſponſa de quæſitis rebus ſomnij ſpecie diabolus, non uoce reddebat. Lacedæmonij in fano Paſitheæ ſomniandi cauſa excubabant, & Æſculapium uera indere ſomnia creditum fuit, ideo eius templum frequens Græcia adijt & honorauit. Calabri Podalyrium Æſculapij filium conſulturi, ad eius ſepulchrum agninis inſtratum pellibus, ipſi quoq; ijsdem cooperti decumbebant. Sed ſunt & fuerunt pleraq; à Diabolo profecta ſomnia ἀμφίβολα καὶ ἀσαφῆ, & uel palam fœda ſcelera, uel idolomaniam tetram exegerunt ac confirmarunt: interdum pœnas ſcelerum & triſtes ac tragicos denunciarunt exitus.

Bruto ante prælium in Philippis tetra ſecundum quietem ſpecies uiſa eſt dicere, Tuus ego ſum Brute κακοδαίμων, in Philippis me uidebis. Simile de Caßio Parmenſi commemorat Valerius. Bello Latino cum duobus COSS: Romanis Decio & T. Manlio Torquato, eadem ſomnij ſpecies eadem nocte exhibita, moneret utrumq; ex altera acie Imperatorem, ex altera exercitum dijs manibus deberi: & conueniſſet inter utrumq;, ut is cuius cornu primum laborare cæpiſſet, ſuo capite fata patriæ lueret: neutro id re formidante, Dia-

bolus

bolus Decium depopoſcit, qui concitato equo in confertum hoſtium agmen inſiliens, magna ſtrage edita, tandem obrutus & confectus telis concidit.

Quidam Latinus iuſſus erat in ſomno referre ad Conſules præſultorem proximis ludis Circenſibus Ioui non placuiſſe, quæ res niſi attenta ludorum inſtauratione piata eſſet, ſequuturum non mediocre urbis periculum: Ille cum hoc non feciſſet, Diabolus filium eius interemit. Sophocles Tragœdus cum ex æde Herculis patera aurea, grauis ſurrepta eſſet, in ſomnis uidere uiſus eſt Deum ipſum indicantem furti autorem, quod ſemel ille iterumq; neglexit: ubi idem ſæpius rediret, aſcendit in areopagum Sophocles, & rem detulit. Areopagitæ comprehenſo eo, qui erat à Sophocle nominatus, quæſtioneq; adhibita extorſerunt confeßionem furti & pateram.

Epitheles inſtaurator Meſſenæ poſt Meſſeniorum ab exilio reditum, moneri in ſomno uiſus eſt, ut in quocumq; Ithonæ loco Taxum enatam reperiret & Myrthum, terra in medio harum perfoſſa, anum liberaret, quæ æneo incluſa thalamo iam pene animo deficeret: cum illuxiſſet dies, perquiſito is loco, & ubi eum inueniſſet, terra egeſta in urnam incidit æneam, Cuius operculo amoto, tenuißimas albi plumbi laminas in libelli formam

formam cõplicatas offendit, quibus sacrificia magnorum Deorum inscripta erant. Horum restitutionem requisiuit diabolus, ne interciderent & exolescerent, neue ulla ex parte idolatria diminueretur. Extant huius generis innumera in historijs & exempla recentes Anabaptistæ atque Enthusiastæ suggerunt, quorum somnia, quem habuerunt finem alium, quàm teterrimorum scelerum impunitam licentiam, & horrendas Dei blasphemias?

Differentijs constitutis & explicatis causis facile est iudicare an sit aliqua ex somnijs diuinatio, et quibus insit aliquid σημαντικόν, quæue & qua ea ui designent, & an assertio sit concessa atq; asseueratio? Etsi nec ratione explicari, nec ad naturam reuocari omnia somnia possunt, & uarietates sunt in eo genere, quod præsagiens nominauimus, maiores, quam quas uel memoria complecti omnes uel obseruando notare possumus, non conuenit tamen aut fidem derogare omnibus ex unius generis infinita, tortuosa, incerta perplexitate, aut confirmare omnia ex unius generis euidenti certitudine. Nec proueniunt ex animis ipsis & natura omnia somnia, nec societas est nulla cognatioq; quibusdam cum natura. Minime assentior eam esse uim animorum atq; naturam, ut nullo aduentitio pulsu, sed suo sese incitent motu incredibili quadam celeritate ad eos à

corpore

corpore secessus liberos solutosq; & à sensibus cu-
risq; uacuos, quibus ita agitentur, ut uersentur in
eis admirabiles rerum formæ atque actiones, ut
multa prouidere, multa audire uideantur atq; co-
gnoscere. Neque illud admitto, nullas in animos
aut dormientium aut uigilantium obrepere ima-
gines extrinsecus, sed omnia, quæ uolumus nobis
nota esse, & nihil esse de quo cogitare non quea-
mus: nihil esse, cuius non poßint animi effingere
ideam atq; effigiē. Prorsus dubium non est, multa
indi diuinitus præstantibus & heroicis uiris eti-
am non conuersis ad Deum, quos exuscitat Deus
ad res magnas & necessarias gerendas: multa
piorum & credentium animis, cum fide efficiun-
tur templa & habitacula Spiritus sancti. Multa
prophanorum & impiorum animis inspirari à
Diabolo, cuius est proprium mentes humanas men
dacibus & falsis concitari uisis, ijsq; aut apertis
& claris, aut tortuosis & obscuris. Ab hoc sunt
uatum furibundæ prædictiones. ab hoc mente hi
permouentur & aguntur in furorem, ut nec à quo
nec in quem agitentur modum persentiscant, nec
quid de semetipsis fiat intelligant, & quid fun-
dant ignorent. Nihil minus quam sine ratione et
scientia motu suo animi soluto liberoq; incitantur
tunc, cum uelut abstracti à sensibus corporis, duo-
rum modorum altero, uno furente, altero somnian
te sine coniectura sineq; obseruatione diuturna
ceu

ceu præsensione quadam interna augurantur atque egerunt futura, quæ naturalis non est sed aduentitia. Non sua sese ui furentium uatum animi in furorem concitant uatidicum & rerum futurarum prouidum, sed uel uicio ualetudinis insaniunt hi, uel dementantur à Diabolo, uel utroq; modo afficiuntur, & non ui furoris, qui mentis error est & perturbatio, sed hoc duce cudunt, hoc dictatore renunciant prædicta, quod & somniantibus quandoq; euenit, cum adflatus diabolicos captant. Neque minus unquam mouentur libere animi, quam cum talibus correpti furoribus, obsidentur & agitantur à diabolo. Procul facessant itaq; commenta philosophorum de concitatione libera animorum in furentibus & somniantibus. Alia enim uis est, quam mentis ipsius quæ immissa extrinsecus eam ita mouet, ut prouidam efficiat rerum futurarum illarum, quarum præsagia naturæ nulla insunt. hæc uero si cum furore rationisq; perturbatione, & impietatis, prophanitatis, spurciciei et similium flagiciorum est coniuncta argumentis, autorem repræsentat ac demonstrat suum. Sicut contra sua & certißima atq; indubitata prorsus habet argumenta ac testimonia illa, quæ à Deo proficiscitur, scilicet uis, non mota sed constante ac uigente ratione cognoscens & uidens & interpretans, non ambigua & ancipiti coniectura, sed explanatione certa atq; explicata

ea quæ portendi ac præsignificari diuinitus sentit & intelligit.

Vt autem hæc quæ diximus somnia foris adueniunt, sic ab interno cientur principio reliqua, quorum cum natura societas est euidens. Nam & inesse naturis quibusdam uim peculiarem præsagam impendentium ipsis casuum ijsq́;, quos cognatione sanguinis attingunt, propter συμπάθειαν, quæ est continuatio coniunctioq́; naturarum, sæpe uero & publicis rebus: & ingenito sensu percipere naturas omnes nocumenta, quibus infestantur, atq́; releuationes, obscurum non est, ut diximus. Vt igitur ex physicis somnijs sæpe medici aduenientes & crescentes morbos, & nonnullas ualetudinis significationes intelligunt, pleni ne simus enectiue, multaq́; huius generis alia, quæ cum somnijs naturali cognatione iunguntur, sic præsagientium omina aliqua & monita naturalia sunt. Sed cum ex his tum ex quocumq; alio diuinationis genere, superstitionis, quæ uellicat aßidue animos hominum, instat & urget, & quo te uerteris persequitur, huius ergo stirpes omnes excisas ac procul eiectas uolo: artes ipsas uero ac doctrinas ab his repurgatas conseruandas censeo. De singulorum ergo generum conditione ordine dicam. Diuina certißima sunt citra controuersiam, & solis illis fides adhibenda est. Quæ sint diuina, cognoscemus, si ea ad normam uerbi

patefacti collata examinauerimus. Etenim si congruerint ante traditis exacte, si noui nihil, et quod discrepet ab illis quæ sunt immutabili lege Dei, & doctrina Euangelij explicata & sancita statuerint, erunt à Deo: Si religionis fuco contraria illis requisiuerint, iudicio Dei declarato in uerbo condemnentur. Cumq; ut cætera opera, sic somniorum exhibitionem Diabolus imitatus, irrepserit ea occasione in improuidos & stolidos hominum animos: ne tales è cœlo ἐνθουσιασμοὺς expectemus, alligauit Deus animos ad expressam doctrinæ suæ uocem, in ea se conspici, & pernosci uoluit, qua erga homines sit mente, quidue significet nobis, quemadmodumq; ea procurari, quæ requirit, atq; expiari, quibus offenditur postulet: non hæc ex somnijs fingi atque æstimari opinione nostra absq; rectore uoluit. Idcirco fanaticorum delira φαντάσματα, quæ monstrata sibi diuinitus iactitant, procul fugiamus atque execremur.

Diuinationes medicas ex primi generis somnijs de causis internis latentibus, quibus ut effectus suis causis respondent, approbat Deus ut totã artẽ medicam, cuius ipse autor est & conseruator. Etenim deducunt somnia cum signis cæteris ad cognitionem temperamentorum, internorum affectuum, humorum, qui exuberant in corporibus atque agitantur: at illa attente considerare & ex-

quiſite pernoſcere medicaturum neceſſe eſt. Galenus exempla habet.

Palæſtrita quidam in ciſternam ſanguine plenam mergi ſe ſomniarat, adeo ut uix eluctari poſſet. hinc ſanguinis exuberantiam ratiocinati medici, eo quod abundauit detracto auerterunt uitæ pericula. Alius quiſpiam cum ſomniaſſet alterum ſibi crus uelut induratum lapideſcere & obrigeſcere, paulo poſt paralyſi correptus eſt. Vide fo. 157.

Præſagientia ſomnia etſi picturæ ſunt euentuum, tamen coniectionum interpretationumq; affirmatio prohibita eſt, cum dicitur Deutero: 18. Non inuenietur in te, qui obſeruet ſomnia. Et Ieremiæ 37 dicitur. Nolite audire ſomniatores. Quare non tribuenda eſt eis fides Quanquam enim coniecturæ quibus explicantur, ſæpe ad ueritatem dirigunt, tamen crebrius fallunt. Sæpe ingenia magis declarant interpretum, quam uim conſenſumq; naturæ. Multa ſunt enim hoc genere magis ſcite coniecta de euentis, quam uere ſignificata, qualis erat de ſomnio Alexandri coniectio ad Tyrum. Cum enim ſomniaſſet uidiſſe ſe ſaltantes Satyros, coniector interrogatus inde uictoriam ei prænunciauit, petito omine ex Satyri appellatione, cum erupiſſet in hæc uerba, σὰ Τύρος. Tua eſt Tyrus. Multa ancipicia ſunt & incerta ac dubia, quæ in omnem torqueri ſenſum poſſunt, Fere genus monſtrant, non diſerte ſpeciem. Multa

Affirmatio præsagientium somniorum prohibita est.

falsa prorsus. Et coniectura ipsa, quæ interpretationes persequitur, nihil est incertius, quæ in uarias duci partes potest, nonnunquam etiam contrarias. Ideo sæpe Reges & Principes hoc somniorum genere decepti, misere perierunt. Pompeius ut postremum cum Cæsare prælium committeret, somnio motus est. Sedenti enim sibi in theatro plausum dari à toto populo somniarat, quo uictoriam annui putabat: sed errabat in interpretatione. Plausus enim non uictoriam, sed incitationes significabat Lentuli, Domitij, Labieni, qui postridie ad pugnandum eum spe uictoriæ incendebant. Darius ante congressum cum Alexandro postremum somniarat uidere se exercitum Macedonicum ardentem incedere per Asiam, & Babylonem uenire, ibiq; Alexandrum indutum ueste Persica templum ingredi, & statim euanescere. Arbitrabatur ergo Darius Macedonico exercitui significari per flammas exitium, & Alexandrum Persice uestitum, uenturum in potestatem Persicam. Sed flammæ arguebant celeritatem uictoriæ & progreßionem Alexandri instar flammæ uolitantis subitam: Vestitus potiturum ipsum regno Persico portendebat. Cambysi fratris Smerdis regio solio insidentis & cœlum uertice contingentis: Iulio Cæsari ipsiusmet supra nubes elati & ad cœlum usq; traducti species uisa in somnis, utriq; cladem portendit tulitq; exitiū.

Sic

Sic Xerxen ducentem exercitum in Græciam ſomnium fefellit, in quo coronari uiſus eſt olea, cuius ramis omnis terra obumbraretur, mox illa cum ſomnio euaneſcente. De hoc genere ſomniorum meminerimus dictum à Salomone, Vbi multum eſt ſomniorum, ibi multum eſt uanitatis & errorum: Tu uero Deum time. & eodem Poeta alludit.

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes uana timere iubent.

Diabolica ſomnia prorſus deteſtanda ſunt, quibus & Ethnici olim multis modis, & recens Manichæi, Anabaptiſtæ, Monachi, & fanatici ſimiles decepti atque impulſi, horribilium furorum autores extiterunt ac defenſores. De talibus ἐνυπνιάσταις dicitur Deuteronom: 13. Propheta aut fictor ſomniorum, qui loquitur, ut auertat uos à Deo ueſtro, et facit uos errare de uia, quā præcepit uobis Dominus Deus ueſter, interficietur.

DE PRAESAGIIS Medicorum.

RECTE INTER DIVINAtionum genera collocatur & Medicorum σημειωτική, quæ considerat signa arguentia in sanis ualetudinem aut firmam, aut affectam & labentem in deterius, & totam collapsuram, nisi præsidijs iuuetur & fulciatur commodis: (utor autem saniorum uocabulo latius, neutros etiam includens) in ægris actu iam affligentes morbos, naturæq; cum morbis certamina ac conflictus, sequuturas mutationes in melius deteriusue, & restitutionem uel interitum, & extruit inde προγνώσεις καὶ προῤῥήσεις de morbis imminentibus atque orituris, de conualescentia, de uita & morte, de inuasuris cum morbo aut aliquanto post symptomatibus. Qualis sit, ex quibus deriuata fontibus, quibus incedat insistatque uijs ac rationibus, quantum ad totam θεραπευτικὴν adferat momenti, constabit, ubi signorum discrimina explicauerimus, & ostenderimus fontes, ex quibus scaturiunt ac manant. Certe ad ea medicum, aut excitatos in corporibus morbos, præsertim si intra corpora abditi lateant, cogniturum & amoturum: aut de exitu coniectaturum uel repentinis conuersionibus, quæ

quandoq;

quandoq; incautos præter opinionem oborientes turbant distrahuntq;, oculis atq; animo attentum esse oportet.

σημεῖα Græci uocant & generatim quæuis signa, siue τεκμήρια sint, siue ut à dialecticis uocantur εἰκότα, & speciatim εἰκότα tantum: ac recte discernuntur à Galeno τεκμήρια & σημεῖα.

τεκμήρια rem unam atq; eandem sua natura perpetuo necessarioq; citra aliquam ambiguitatem demonstrant, nec fortuitis notantur obseruationibus, sed ratione logica firmaq; & demonstratione nitente consequentia ex ueris causis, aut effectibus certo cognitis colliguntur. σημεῖα contra nec necessario, nec perpetuo, sed ut plurimum eandem rem indicant: & constant ac nituntur consentientis experientiæ argumentis. Galenus 3. Prognost. his uerbis discrimen explicat. τεκμήριον ὀνομάζουσι τὸ διηνεκῶς μὲν ἐν ὅλῳ δηλοῦν γνώρισμα, σημεῖον δὲ τὸ ἕτερον, ὃ μὲν οὐκ ἀναγκαίως, οὐδὲ διαπαντός, ἀλλ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μόνον δηλοῖ ἐν ὅλῳ, ἔτι δὲ τεκμήριον μὲν ἐξ ἀκολουθίας ἐστὶ λογικῆς καὶ ἐνδείξεως, σημεῖον δὲ ἐκτηρήσεως ἐμπειρικῆς.

Quæ uero ex tota signorum congerie ad τεκμήρια pertineant aut σημεῖα, declarata eorum natura docebit. Omnia signa aut σημεῖα sunt tantum, (generatim τοῦ σημείου uoce accepta,)

aut σημεῖα καὶ αἴτια, aut σημεῖα καὶ συμπτώ-
ματα. Ratio horum & consideratio eadem i
utrisq; sanis & ægris, atq; etiam neutris & inter
medijs, etsi uis in contrarijs subiectis contraria.
Assumatur exempli causa series affectionum παρὰ
φύσιν, quarum tres sunt, Causa morbi, Morbus,
& Symptoma. Causa antecedit & uel præpa-
rat, uel gignit morbum, qui est affectio alicuiu
membri à præcedente excitata causa, lædens eiu
actionem. Morbus antecedit & ciet symptoma-
ta, quæ morbum ut effectus causam consequuntur
necessario atq; ex eo dependent: & quandoq; in
aliquo membro uel sua confirmata uehementia, ue
durata tempore, causæ uim acquirunt, nouáq; ex
sese pariunt symptomata.

Causarum triplex genus est, προκαταρκτικὸν
προηγούμενον & συνεκτικόν. Morborum itidem
& symptomatum differentia triplex, Morbi enim
sunt aut δυσκρασία in similaribus, aut ἀμετρία,
in dißimilaribus, aut ἑνώσεως ἢ συνεχείας λύ-
σις in utrisq;. Symptomata sunt aut actiones læsæ,
aut in habitu corporis, aut exeuntibus διαθέσεις
παρὰ φύσιν.

προκαταρκτικὸν αἴτιον rationem habet aut
αἰτίου καθ' ἑαυτὸ id est causæ per se, aut συναι-
τίου uel συνέργου αἰτίου seu causæ adiuuantis. Vt
causa per se aut immediate efficit morbum, ut con
tusione, ruptione, ustione, incisione, punctione, aut
mediate,

mediate, duobus modis. Vno quia præparat τὸ προηγούμενον, quod uel materiæ, uel efficientis rationem habet, uel utriusq;, idq́; rursus duobus fit modis, mediate uel immediate: Immediate, ut aßiduæ crapulæ, curæq́; coctionem impedientes, & coaceruantes in cerebro crudos humores & uiscosos præparant materiam morbis frigidis, ut Apoplexiæ: Vita ociosa & delicata, diæta amplificans et cumulans in corpore humores, præparant τὸ προηγούμενον febribus & inflammationibus. Vsus frequens ciborum bilem pituitamq́; procreantium & aceruantium, materiam calculo conficiunt. Mediate ut uigiliæ continuæ dum languefaciunt & affligunt cerebri temperiem, τὸ προηγούμενον ποιητικὸν frigidis cerebri morbis adaptant. Aquæ quæ astringunt affusæ frequenter corporibus, aut pinguia, tenacia & glutinosa foris illita, quia uel claudunt, uel oblinunt poros cutis, prohibentq; expirationem, alienum in corpore incendunt calorem, qui causa est putrefactionis humorum, ex qua febres. Calida, dulcia, pinguia & crassa, hausta affatim uel comesta obstruunt uias hepatis, ex obstructionibus inflammationes, has sæpe consequitur hydrops: & potest hæc causa appellari προπαρασκευάζον αἴτιον. Alter modus est, quia præparatum iam & actu existens προηγούμενον ciet ac commouet. ita æstus uehementior aeris, potus uini meratioris

largior, agitatio corporis laboriosior, et ex agit
tione feruor, aliaq; cient τὸ προηγούμενον ap
plexiæ & inflammationum, quod collectum ant
& iam præparatum adest, & commouetur, n
infertur. Idem προκαταρκτικὸν, ut συνεργ
αἴτιον se habet, cum excitatum morbum aut fou
aut exasperat, aut producit, quod fit multis m
dis. Rursus τὸ προηγούμενον αἴτιον seu inter
na causa, aut est κύριον αἴτιον aut οὗ οὐκ ἄνε
αἴτιον οὗ οὐκ ἄνευ id est, Causa sine qua nõ, ut o
structio est causa sine qua non putrefactionis h
morum in uenis. αἴτιον κύριον aut est in contine
te, aut in contento. In continente est tum ἀδυ
ναμία partium læsarum, qua uoce complecto
læsas δυνάμεις καὶ ἐνεργείας, id est, has langu
factas deprauatas & abolitas, tum robustioru
δύναμις, præsertim in reijciendis & propellen
dis à sese noxijs humoribus ad alias partes imbe
cilliores. Materiali causa complector κακοχυ
μίαν & πληθώραν, quarum hæc omnium hu
morum æquabilem redundantiam, illà aut singu
lorum aut plurium & uicio aliquo affectorum
quod aut ex sola est alteratione, aut ex substanti
corruptione, copiam significat, onerantem & in
festantem uel totum corpus uel aliquas partes, &
refertur uel πρὸς τὴν δύναμιν uel πρὸς τὰ
ἀγγεῖα. In contento ut humoribus aut spiritibus,
rursus aut δυνάμει morbi causa est aut ἐνερ-
γεία.

ειά. Quæ δυνάμει est causa, nunquam nisi in=
rcedat ἐνέργεια morbum facit. Non inferunt
ιt Apoplexiam in cerebri Cacochymia, aut φρε=
ῖτιδα in Plethora humores quieti sed moti &
gitati, atque in cerebrum depulsi. Non incen=
unt febrem humores aut copia excedentes aut
iquo degenerantes à natura sua uicio, si tantum
nt δυνάμει putres & non ἐνεργείᾳ. Sunt er=
) quieti humores & δυνάμει putres causæ
orborum δυνάμει tantum. Quæ inest ἐνεργείᾳ
ιt per se facit morbum, ut cum humor acris ero=
ens & exulcerans intestina ciet dyssenteriam,
ιt per se non parit morbum sed gignendo & im=
ittendo τὸ συνεχὲς αἴτιον, quod uocant con=
nctam causam, morboq; genito & absoluto esse
esinit. Coniungitur autem semper cum princi=
ίο τοῦ γιγνομένου νοσήματος, seu ut loquuntur,
orbi fientis, qui est proprie non morbus, cum
orbus sit διάθεσις seu ἕξις, sed πάθος seu πά=
ημα, seu motus quo acquiritur aut deponitur
orma, secundum quam motus proprie partibus
nest. Huius generis sunt humores agitati, qui tan=
em aut apoplexiam gignunt, aut cient tumores
ræter naturam, aut obstructiones efficiunt.
υνεκτικὸν seu προσεχὲς seu συνεχὲς αἴτιον,
t Galenus, seu ὁμόγονον αἴτιον, ut Aristoteles,
u efficienter antecedens causa, ut Cicero, seu
oniuncta causa ut uulgus uocat, pars est essentiæ
morbi,

morbi, qua præsente morbus est, sublata tollitu
estq́; ἀχώριστος atque inseparabilis à morbo, d
stincta tamen, Estq́; omnino ea illius natura, ut
accedat, morbum excitet & infligat, & eunde
donec adest, alat ac foueat: si recedat exim
rursus & aboleat. Non motus aut agitatus ta
tum humor in cerebro commouet apoplexian
sed irruens confertim in uentriculos & totos o
plens atq; obstruens, qui si naturæ robore extr
datur, nihil adfert periculi. Non agitatus ta
tum & fluens in uenis sanguis, sed in minimas u
lut infarctus uenas, ijsq́; expletis ac diductis c
pia, circumsitas partes attollens in tumorem
plus æquo calefaciens parit φλεγμονὴν. Cu
enim excidit osculis uenarum sanguis, non e
amplius φλεγμονὴ, sed degenerat in abscessu
Sic in febribus non sola putredo humorum in al
qua parte febrem incendit sed qui ex foco putr
dinis affluunt ad cor halitus putridi & feruid
Febris enim ipsa δυσκρασία est calida & sicc
cordis & aliarũ partium, quam parit feruor ca
lidorum halituum appulsorum ad cor ex feruid
fonte putredinis.

Cum autem sit pars essentiæ morbi, separari
morbo nequit, nisi simul ipse extirpetur. Idcirc
ἀχώριστος est à morbo, Sed aliter quam προη
γούμενον ἀχώριστον est à morbo, qui fit & ad
huc est in motu. Nam hoc προηγούμενον αἴτιον

à morbo qui incipit fieri, est inseparabile tãquam ἐφεξῆς ὄν, συνεκτικὸν uero tanquam ἅμα ὄν. Et quanquam non omnis, solus tamen factus morbus habet συνεκτικὸν αἴτιον, & is maxime, qui constat intemperie coniuncta cũ sua causa, quem uulgo uocant intemperiem cum materia, cum sit οὐκ ὂν ἁπλῶς, sed morbus compositus cum sua causa. Morbus suorum symptomatum est συνεκτικὸν αἴτιον. Quippe eo nascẽte inuadũt simul aut consequuntur paulo post, uigent stante & durante, dissoluto ac profligato abeunt atq; euanescunt, nisi aut uehementia aut mora longiore radicibus actis adeo insederint membro, ut degenerent & uertantur in morbum.

Sed & morborum alius est καθ᾽ ἰδιοπάθειαν seu αὐτοπάθειαν, alius κατὰ συμπάθειαν. Ille tantum morbus est à causa effectus morbida: hic & morbus et symptoma. morbus quidem, quatenus lædit actionem membri, cui inhæret: symptoma quatenus ex præcedente morbo nascitur ut effectus. Alius item κατὰ πρωτοπάθειαν, Alius κατὰ δευτεροπάθειαν seu ὑστεροπάθειαν. Et ex quocumq; sit genere, unum eundemq; morbum alia consequuntur per se et primarie, alia seu κατὰ συμπάθειαν, seu κατὰ συμβεβηκὸς: prout in aliqua parte nata fixaq; affectio, uel eam solam affligit, uel connexas aut in propinquo locatas partes aut contra, aut ex interuallo communicato nocumento.

hepate

hepate inflammatione affecto ex obstructiõe par-
tis utriusq; gibbæ & simæ, sequuntur per se læsi-
ones præcipuarum actionum hepatis, attractio-
nis chyli, retentionis attracti, αἱματώσεως, ex-
pulsionis ac distributionis: per accidens dolo
grauans, tußis arida, alui fluxus, sitis intensa, ari-
ditas faucium, difficultas anhelitus, & alia, qua
enumerare omnia huius loci non est.

Pertinet ad signorum rationem hoc quoque
ubi extranearum seu aduentitiarum, aut interna-
rum causarum uel una sola morbum efficiat, ue
plures unius aut utriusq; generis: eæq; aut cert
serie connexæ inter se, aut ita copulatæ, ut simu
concurrant.

σημεῖα ergo, quæ habent uim & ratione
signorum, simulq; causarum uel symptomatum,
sunt αἴτια προκατάρκτικα immediata, uel προη-
γούμενα propinqua, aut συνέκτικα uel συνεχ
siq; tot adsunt quot opus est, & eo colligata nex
ut effectui producendo sufficiant, aut si de gene
sunt symptomatum per se comitantium affecti
nes quasuis: sub τεκμήρια cadunt. Cætera σ
μεῖα uel εἰκότα sunt, non propria uni affectui, n
que eundem perpetuo sine discrimine, sed ut pl
rimum demonstrantia, quandoq; communia pl
ribus. Quæ uero signa tantum sunt: aut præc
dunt morbos propter aliquam cum causis cop
lationem, aut sequuntur ex connexu cum effectib

a

ut symptomatis. Ergo signorum in tota arte Medica, ea est ratio ad res significatas, quæ uel causarum ad effectus, uel effectuum ad causas, uel eorum quæ causis & effectibus adiuncta cohærent, ad eorundem correlatiua.

Porro cum signorum alia de integra & constante ualetudine attestentur, alia degenerantem aut iam affectam prodant, prostratam alia & morbo succumbentem, alia uictricem & sese recolligentem naturam arguant, alia ambigua sint: priusquam constituamus, quid quæuis moneant indicentue, aut præsignificent, genera discernemus finibus distincta, pro ratione affectionum, quæ in corporibus existunt. Aut enim ὑγιεινὰ sunt signa, aut νοσώδη, aut οὐδέτερα, id est, salubria, morbida, neutra.

ὑγιεινὰ sanitatem integram, νοσώδη morbos designant, οὐδέτερα prorsus ἀμφίβολα sunt, et neutram expresse affectionem demonstrant.

Singulorum rursus alia διαγνωστικὰ, alia προγνωστικὰ, alia ἀναμνηστικὰ sunt. Veteres hæc tria genera uno nomine προγνωστικὰ uocarunt. Præcipuus usus est διαγνωστικῆς & προγνωστικῆς, quæ re ipsa non discrepant, ex ijsdem enim petuntur fontibus, usu differunt. Eadem enim, cum ad affectionem, quæ actu inest corporibus, accurate explorandam, διαγνωστικῆς: cum ad imminentem aut

aut inuasuram aliquando διάθεσιν, *aut conse-quuturas ad obortas & iam cognitas ægritudines mutationem prænoscendam referuntur,* προγνωστικῶν *usum præstant.*

διαγνωστικὰ ὑγιεινὰ *eam quæ existit in corporibus sanitatem, uiriumq; præcipuarum integritatem & constantiam præseferunt ac patefaciunt.*

προγνωστικὰ ὑγιεινὰ γνωρίσματα *sunt* τῶν νοσησόντων καὶ ὑγιασθησομένων, *id est, notæ in ægris, quæ præcedunt & indicant aut naturæ uincentis robur, aut conualescentiam ex morbis & recuperationem ac corroborationem amissarum uirium. Hæc relata ad morbum, quatenus de afflicta ualetudine indicia dant,* νοσερῶν: *rursus ad robur uirium collata, quatenus eluctari naturam superato & excusso morbo, & confirmari atq; ad restitutionem integram tendere edocent,* σωτηρίων *uicem subeunt.*

ἀναμνηστικὰ *eam, quæ antecesßit sanitatem, in memoriam reuocant. Cuius cognitio uel eo nomine necessaria est, quod quantum à priore integritate natura deflexerit, quantum constitutione naturali decesserit, quarum rerum & quanta sit opus instauratione, & an institui posßit, aut tentari omnino aliqua amißi restitutio correctioq; lapsuum naturæ & erratorum admonet.*

τῶν νοσωδῶν *eadem est ratio.* διαγνωστικὰ

natos

natos iam in corporibus & actu infeſtantes morbos proferunt. προγνωστικὰ aptitudinem propenſionemq́; ad morbos in corporibus neutris, aut aliquando erupturas, quæ ſenſim gignuntur, ægritudines: in ægris & iam affectis, aut morbi prorogationem, aut interitum præmonſtrant. Sunt enim duorum generum, Alia in neutris obſeruantur corporibus, ijs nimirum, quæ nullius adhuc actionis læſionem euidentem, nullamue quæ officiat actionibus noxam percipiunt: Alia in ægris. Illa ut Galenus inquit, οὐδετέραν δηλοῦσι διάθεσιν, προαγγέλλουσι δὲ νόσον, καὶ ἔστι τὴν ἰδέαν ἐν τῷ μεταξὺ, τῶν τοῖς ὑγιαίνουσι καὶ τοῖς νοσοῦσι συμβαινόντων, id eſt, neutram declarant exquiſite affectionem, morbum uero prænunciant, & medium quiddam habent inter ea, quæ ægris & ſanis accidunt: hæc genere ὀλέθρια ſunt, & uel mortem prænunciant, quando natura languet & deficit, uel morbi durationem, cum ſuppetunt naturæ uires, ut tollerare morbum aliquandiu poßit.

Prioris generis quædam ex eorum ſunt numero, quæ ſecundum naturam ſe habent, & non tota ſubſtantia, ſed ſola qualitate, aut quantitate, aut tempore, quo eduntur uel apparent, à ſua euariant natura & origine: quædam tota quidem ſubſtantia recedunt à natura, & eorum comprehenduntur genere, quæ morbis adeſſe conſueuerunt,

ſueuerunt, ſed infirmiora ſunt multo morborum indicijs.

ἀναμνηστικὰ amotam iam & præteritam inualetudinem memoriæ ſubijciunt, quæ conſiderare eò prodeſt, quod collata διαγνωστικοῖς præſentium morborum, & certiorem morborum ipſorum cognitionem faciunt, & ſæpe primos fontes eorundem commonſtrant. οὐδέτερα nec de præſenti uel ſanitate uel ualetudine, nec de impendente & ſequutura certi aliquid perhibent aut confirmant, ſed prorſus ἀμφίβολα ſunt καὶ ἀμφοῖν δηλωτικά.

At τῶν νοσερῶν tam διαγνωστικῶν quam προγνωστικῶν, alia παθογνωμόνικα ſunt, alia συνεδρεύοντα uel συνεζευγμένα, alia κρίσιμα uel κρίτικα συμπτώματα. Differunt hæc: παθογνωμόνικα enim ſiue propria uni morbo ſint, ſiue communia pluribus, ſed certius propria, & cum morbo ipſo naſcuntur, promuntq; atque exerunt ſeſe mox inter principia, ubi erumpit ille ac ſentitur, & eſſentiam morbi (ut ita dicam) conſtituunt ac declarant, nec diſcedunt niſi euulſo & ſublato morbo, cui nexu inſeparabili cohærent, tanquam cauſæ, à qua fluunt ac dependent. Talia ſunt in pleuritide acuta febris cum ſpirandi difficultate, tußi, & dolore lateris pungente. Galenus ita deſcribit, παθογνωμόνικα ἀχώριστα ὄντα

καὶ

καὶ ὥς ἄν τὶς φαίη τῆς τοῦ πάθους οὐσίας αὐτῆς συνθετικά.

συνεδρεύοντα uel συνεζευγμένα, id est, assidentia aut annexa, neque ea morbo necessitate cohærent, ut separari nequeant, neq; eius constituunt essentiam, sed mores constitutionemq; morbi exprimunt, nimirum an sit de genere ὀξέων uel κατοξέων, uel χρονικῶν, uel εὐηθῶν, aut κακοηθῶν, quanta uitæ pericula, quaque uehementia intentet, an sit solutu extirpatuq; facilis, ac uero rebellis ac contumax: & de termino exituque præmonent, utrum cito desiturus sit morbus materia ad expulsionem maturata, an uero perduraturus aliquandiu & atrocius infestaturus: et si perseueraturus est, an naturæ uires suffecturæ morbi uiolentiæ, & ualituræ eò usq; donec noxium omne depellant, an uero ante materiæ maturationem collapsuræ atque interituræ sint, qualis sit futura crisis bona uel mala, integra uel imperfecta. Et uel cum ipso simul irruunt, uel primum insultum aliquanto post consequuntur atque ἐπιφαινόμενα, id est, aut insequentia aut post apparentia nuncupantur, uel nonnunquam toto morbi tempore, nec comparent neq; accedũt, sed emanent. Non enim lege necessaria morbo annexa sunt, neq; ex morbi essentia prodeunt & manant. Cuiusmodi sunt signa ἐνδεικτικὰ πέψεως ἢ ἀπεψίας in sputo, urinis, sudoribus, excretionibus

alui, aliaq; salutem significantia mutationemue in melius, aut interitum, & deiectionem uirium, qu… σωτήρια & θανατώδεα uocantur.

Signa coctionis nunquam sub primum stati… morbi principium sese ostendunt, illud nimirum quo primum morbi insultum latitudine omni ca… rentem intelligimus, sed posterius conspiciuntu… & primam totius morbi partem, quam etiam no… mine principij designamus, finiunt ac conclu… dunt. Complectimur enim prima morbi part… spacium à prima inuasione usque ad illud tempus quo euidentia in excrementis indicia coctioni… apparent. Quare ad ἐπιφαινόμενα pertinent sicut & mortis signa, quorum ortus ex ijs est, qua… succedunt principio morbi. Signa cruditatis cum primo morbi exiliunt principio, & quocumque morbi tempore sese promunt. Signa coctionis quocumq; morbi tempore apparuerint, semper bona sunt. Nam morbi solutionem haud ita mul- t) post sequuturam ostendunt, tantoq; ægro cele- riorem restitutionem pollicentur, quanto maturi- us prodierint.

τὰ ὀλέθρια *uel* θανατώδεα μεγάλως ἐν τάχει: τὰ ἧττον ἐκείνων, χρονίως *mortem ægro denunciant.*

Cruditatis signa & coctu elaboratuq; diffi- cilem materiam, & longiore tempore perdura- turum morbum arguunt: & quantum in ipsis est,

non

non mortis periculo ægrum liberant, sed interitum accelerant. de utrisque Hippocrates primo Epidem: coctiones crisis celeritatem, salutis securitatem significant. Cruda uero & incocta, & quæ in abscessus malos conuertuntur, crisium defectus, dolores, uel diuturnitatem, uel mortem, uel recidiuas ostendunt.

In pleuritide συνεδρεύοντα sunt morbo propria (nam & horum, ut παθογνωμονικῶν, alia propria sunt morbis, alia communia) quod dolor aut ad hypochondria pertingit, aut ad clauiculas, quod in affecto æger facilius decumbit latere, quàm opposito, quod inter principia expuit aliquid aut nihil omnino, & sola uexatur sicca tußi, Crudißima enim est pleuritis, in qua nihil expuitur. Nam eam necesse est inflammationem & maturatu difficilem esse, & longius requirere tempus, quo emolliatur & præparetur, in qua tanta est meatuum constrictio, ut nihil extra fundatur: secundum locum illa obtinet, in qua sanies tenuis eijcitur: tertium, in qua craßior: quartum, in qua quæ expuitur materia perfecte cocta est, alba, leuis, æqualis, consistentia nec humida nimis, nec inæqualis. Tenue sputum coctionem quidem, sed debilem arguit. Impermixtum & uel flauum uel ruffum haud quaquam bonum. Liuidum aut æruginisimile, aut nigrum perniciosißimum. Si ergo tertio quartoue die excernetur materia co-

cta, non ultra diem septimum producetur morb
Si crudorum quodcumq;, aut si nihil omnino eg
stum fuerit, longius extendetur tanto, quanto ce
tiora cruditatis fuerint indicia, quantoq; id, qu
editur, à cocti forma longius absfuerit. Exen
plum Pleuritidos illustre recitat tertio Epidemi
rum Hippocrates.

κρίσιμα uel κρίτικα signa sua natura sym
ptomata sunt, quatenus uero luctam conflictum
naturæ cum morbo, & eam, quæ hoc euestig
certamen consequitur, mutationem ostendunt,
gnorum uim præstant. Talia sunt sudores, san
guinis fluxus, rigores, alui profluuium, uomitu
dolor capitis repente inuadens, difficultas spiran
di præter rationē & uehemens cordis morsus, hy
pochondria citra dolorem extenta, uigiliæ pluri
mæ, delirium, nox absq; ratione molesta, accessi
anticipans, lachrymæ inuoluntariæ neq; ex affecti
extillantes oculis, nec tristicia expressæ, rubor fa
ciei, labrum inferius agitatum, lucida uel obscura
& tenebrosa quædam oculis obuersantia, anheli
tus difficiles, malæ nasusue derepēte rubescentes,
parotides, alijue abscessus ex affluxu agitatorum
à natura humorum & decumbentium ad articu-
los, & similia.

Cæterum sub primum morbi accessum hæc æ-
grum non corripiunt, illis principijs duobus, quo-
rum

rum alterum in tertium usque diem profertur, alterum tota morbi parte prima definitur, non raro occupant: nonnunquam in αὔξησιν aut ἀκμὴν morborum incidunt, natura aut præmetiente atq; experiunte uires suas, aut omni conatu in morbi expulsionem incumbente. Idcirco non eodem modo ut coctionis signa salutem semper aut securitatem spondent. Verum ubi ad coctum iam maturatumq; morbum accedunt, superatum à natura morbum, mox cessurum atq; abiturum, & sanitatem redituram confirmant. Si crudum adhuc morbum ante maturationem præoccupant, crisim non bonam designant, quæ scilicet aut in perniciem agat ægrum, aut morbum proroget, parte materiæ excussa atq; euacuata, parte relicta & ne quidem attacta. Prægrauari enim atque infirmari naturam crudæ materiæ copia, irritariq; onere, ut exonerationem sui tentet, priusquam exquisite subactæ ac præparatæ materiæ dominetur, indicant. Quod si natura per sese languida est & eneruis, mox hoc uiolento amplius debilitata conatu sub onere residuorum humorum concidit atque extinguitur. Si uiget ualetq;, etsi affligitur grauiter, tamen renititur morbo, donec uincat, nisi frangatur diuturnitate, & succumbat priusquam consequatur in materiam infestantem dominiū. Ergo quæ hactenus commemorata sunt signorum genera, discrepant inter se natura, significatis, et tem-

pore ortus sui seu inuasionis. παθογνωμόνικ[α]
eo existunt momento, quo morbus ipse, ex morb[i]
propagata essentia, & ipsi ita agglutinata, ut ne[-]
queant diuelli aut seiungi, & morbi ideam refe[-]
runt. συνεδρεύοντα aut sub accessionem morb[i]
primam erumpunt, aut sequentibus duobus prin[-]
cipijs comitantur morbum: ita tamen, ne eius prin[-]
cipij, quo prima morbi pars continetur excedan[t]
limites, & quæ sit totius morbi constitutio condi-
tioq́;, quem sit habiturus finem atq; exitum, ape-
riunt. κρίσιμα primo morbi principio nunquam,
secundo tertioue, aut augescente, uel in uigore
consistente morbo frequenter inuadunt, subitasq;
mutationes præcedunt.

Distinximus signorum genera. Sed ex quibus sint petenda rebus, quæris? Galenus in libro locorum affectorum sex commonstrat fontes, ex quibus signa omnia ceu riuulos deducit. Accidentia, Actiones læsas, Excrementorum qualitates. Tumores præter naturam, Dolores, Colores partium aut corporis uniuersi. In arte parua hos fontes in quinq; contrahit capita, Alterationes præter naturam accidentium subiectorum sensibus, ut magnitudinis, coloris, figuræ, numeri, partium, situs, duriciei, molliciei, caloris, frigoris, & cætera. Læsas actiones, Exeuntia, Dolores, Tumores præter naturam.

Salubria pene ex ijsdem colligit fontibus, ex actionum integritate ac perfectione, quæ temperici respondet, conueniente numero, figura, situ, magnitudine, εὐχροία, mediocritate in duricie ac mollicie, exeuntibus. Alibi paucioribus hæc generibus complectitur. Collatis igitur pluribus & non ita multum uariantibus Galeni locis, duos constituemus de ipsius sententia fontes, ex quibus omnia signorum discrimina ceu riuulos deriuabimus. Signa fluunt, uel ex constitutione & habitudine, aut essentia (nominat enim Galenus οὐσίαν) partium, uel ex annexis forinsecus. σύστασις seu constitutio, seu οὐσία partium, aut est κατὰ φύσιν, aut παρὰ φύσιν, aut οὐδετέρα, id est, aut secundum naturam se habet, aut à naturali perfectione recessit. Hic lapsus si tantus est, ut officiat actionibus necessarijs & percipiatur, σύστασιν, seu potius διάθεσιν παρὰ φύσιν efficit: si nondum sentitur, οὐδετέραν. Ex naturali constitutione ὑγιεινὰ: ex ea quæ est præter naturam νοσώδη: ex tertia οὐδέτερα oriuntur signa. Consistit autem seu σύστασις, seu οὐσία naturalis similiarium partium in εὐκρασία, id est, apta & conueniente temperie primarum qualitatum: organicorum in συμμετρία, id est, apta & concinna proportione, quo ad magnitudinem, figuram, numerum, situm, ac iusta cohærentia et continuitate utrorumq;. εὐκρασίαν euestigio ut effe-

ctus causam consequuntur, & actionum ἀρετὴ τελειότης, & συμμετρία in duricie & mollicie leuitate & asperitate, & εὔχροια, bonus, congruens, & floridus color. Actionum integritas & constantia, rursus præstat hoc, ut exactißime quæuis membro nutritionis causa adhibita elaborentur atq; immutentur, & quàm minimum colligatur execrementorum.

Mutantur hæc in contrarium, cum præter naturam membris aliquid accidit. Ergo quæ ὀυσί partium parit signa, aut in actionibus sese ostendunt, aut ἐν τοῖς ἐκκρινομένοις, seu emißis editisue extra corpus, aut in accidentibus subiecti sensibus. Actiones aut sunt ψυχικαὶ animales aut ζωτικαὶ uitales, aut φυσικαὶ naturales: & τῶν ψυχικῶν, aliæ sunt αἰσθητικαὶ, aliæ πρακτικαὶ, seu κινητικαὶ, aliæ ἡγεμονικαὶ, id est, sensitiuæ, motiuæ, principes, quibus interiorum sensuum actiones Galenus denotat.

Sic & naturalium aliæ sunt διαπλασικαὶ aliæ γεννητικαί, aliæ αὐξητικαὶ, aliæ θρεπτικαὶ. Nomina à finibus sortitæ sunt, quod informant, generant, augent, & nutriunt. his aliæ quatuor seruiunt συνέργειαι, quas ὑπηρετικὰς, id est, ministras, uocant. attractio, retentio, alteratio, & expulsio, quæ in membris destinatis τῶν θρεπτικῶν geminæ sunt, Propriæ & comunes. his nutrimentum cæteris præparant, illis sese reficiunt & conseruant.

seruant. In reliquis singulis simplices reperiuntur: differunt communes à proprijs duobus. Fine primum, Illarum finis est ἀλλοίωσις seu immutatio qualitatum nutrimenti, seu conuersio nutrimenti in humorem conformem membro immutanti qualitatibus. Coctionis in uentriculo finis est χύλωσις, in hepate uel χυμωσις, uel αἱμάτωσις, in uenis extremis insertis membrorum substantiæ, præparatio τῆς οἰκείου τροφῆς, id est, alimenti familiaris ac congrui partibus. Venæ enim capillares (ut ita dicam) uellicatæ à membris ex grandioribus uenis sanguinem conuenientem attrahunt, attractum intra sese retinent, & uirtute circumdantium membrorum immutatum ipsis in qualitatibus conformant, tandem expellentes roris instar in poros membrorum spargunt: harum finis est θρέψις, quæ est quædam generatio, id est, exacta nutrimenti cum nutrito conformatio, seu nutrimenti in substantiam eius, quod nutritur conuersio. postquam enim excidit nutrimentum osculis uenarum, quod ex eo conuenientissimum est, nutrit, & respondet πρόσθεσις attractioni, πρόσφυσις retentioni, θρέψις alterationi. Habent & ἐκκριτικὴν, seu προωστικὴν uim, qua tum ea, quæ ipsa coaceruant excrementa, repellunt à sese, tum aliunde transmissa, uel fortuito appulsa motu abigunt. Secundo organis differunt, comunes membra exercent & perficiunt ope fibrarum, quibus

bus intexta sunt. Rectis trahunt, retinent obliquis, expellunt transuersis: Proprias citra opem fibrarum ui natiua absoluunt. Eadem ratio est τῶν ζωτικῶν ἐνεργειῶν, inter quas præcipuæ sunt & maxime euidentes κινητικαὶ, à quibus cordis & arteriarum pulsus. Sunt enim σφύγμοι κινήσεις cordis & arteriarum, quibus utraq; uelut diducta & expansa attrahunt aerem frigidiorem, cor à pulmone haustum & præparatum, arteriæ corpori forinsecus circumfusum ut is τὸν ζωτικὸν τόνον qui in cordis temperie consistit, foueat ac conseruet, & uitalem calorem sinibus cordis arteriarumq; ductibus inclusum temperet: contracta rursus & uelut conniuentia osculis suis elidunt propelluntq; fuliginosos et ardentes halitus.

Non est aliud certius & firmius τεκμήριον aut uiuidæ & constantis, aut inclinatæ, nutantis, uel prostratæ uirtutis, pulsibus. Integram semper aut certe uigentem adhuc, & noxijs fortiter aduersantem, σύμμετροι pulsus: languidam aut affectam, aut luctantem cum morbo, ἀσύμμετροι arguunt, tantoq; læsam uehementius, quanto maior enormitas inest.

Sed exploratio, cognitio, dijudicatioq; pulsuum, non dicam exacta, sed qualiscumq; difficillima: pauci uel à prima ætate toto uitæ tempore in ea tractatione animaduersioneq; exercitati, uix tandem discrimina perdiscunt utcumq;: plurimi

ne

ne quidem eam attingunt absterriti difficultate. Opus est profecto assuefactione longa, attentione accurata, assiduitate, sensu iudicioq; exquisitissimo comprehensuro & separaturo omnes tam subitas ac momentaneas motuum tot modis uno ictu, leui occasione, uariantium mutationes, tam exilia minuta & pene sensum fugientia discrimina. Non abijcienda tamen ea cura est atq; obseruatio, sed conandum nauandumq; tantum, quantum consequi cuiq; perplexitas operis ac difficultas concedit. Quæ uero & efficiunt pulsus potissimum arteriarum, & uariant, tria sunt in corpore, δύναμις ζωτικὴ, ut principium mouens, ea cordis temperiem cæteraq; ad πλειότητα natiuam pertinentia complector, arteriæ ut organum motus, spiritus uitales ex cordis sinistro thalamo in arterias pulsi, cum ijs qui mixtim feruntur & sensim eijciuntur, fuliginosis halitibus. Hæc cum συμμετρίαν conseruant naturæ congruam, pulsus συμμέτρους, cum ab ea discedunt uel excessu, uel defectu, ἀσυμμέτρους cient. Virtus multipliciter pulsus uariat. Robore ac tenore uirtutis uariante & uel mediocriter se habente, uel incitato & intenso, uel diminuto, fiunt pulsus σφοδροὶ uehementes, ἀμυδροὶ debiles, σύμμετροι mediocres & inter illos medij. Pressa uelut grauataq; uirtus, aut nullo impedita onere uigensq; τῶν ὁμαλῶν καὶ ἀνομάλων, æqualium & inæqualium: τεταγμένων

ταγμένων καὶ ἀτάκτων, ordinate seu periodice aut inordinate ferientium discrimina gignit. ἀνωμαλία aut in uno deprehenditur pulsu, aut pluribus collatis inter se, quam συστηματικὴν uocant. Huius generis sunt *διαλείποντες, deficientes, qui in serie pulsuum emanent, & non percipiuntur. παρεμπίπτοντες, intercidentes, qui ubi quiescendum erat arteriæ post sui constrictionem, ex superfluo accedunt. μυουρίζοντες ἢ μύουροι ἐκλείποντες à figura desinente in mucronem, qui continuo minuuntur, donec in perfectam finiantur ἀκινησίαν. μύουροι παλινδρομοῦντες ἢ ἐπανερχόμενοι, qui non prorsus deficiunt, sed repetunt ictus aut eadem inchoatos uehementia, maiore, aut minore. Sequitur affectam uirtutem & σπασμώδης, conuulsorius, in cerebri affectibus, ut phrenetide.*

Quæ in corde & arterijs continentur calori uitali permixta, faciunt discrimina duplicia, Primo quoad quãtitatem infusorum in arteriam, pulsum aut πλήρη plenum, aut uacuum κενεὸν, aut σύμμετρον. Secundo quo ad rythmum (qui est analogia seu proportio temporis motus & dilatationis contractionisq; arteriæ, ad tempus, quo quiescit) εὔρυθμον & ἄρρυθμον: εὔρυθμος ab exquisita & natiua temperie proficiscitur corporis: ἄρρυθμος, aut παράρυθμος fit, aut ἑτερόρυθμος,

μος, aut ἔκρυθμος, prout plus minusue aut alie=nus redundat calor, aut deficit.

Organi σύςασις, quo ad duriciem ex frigore durante, aut tensione à phlegmone: molliciemue, aut constitutionem inter has mediam, discernit pulsum durum σκληρὸν, mollem μαλακὸν, me=diocrem συμμετρὸν. Huius generis est κλονώ=δης, cum constante uirtute arteria præ duricia attolli nequit.

Ab affecta uirtute & organo existunt diffe=rentiæ pulsuũ inæqualium in uno motu, cum ἀνω=μαλία percipitur aut in una arteriæ micatione & eadem parte, aut partibus diuersis. In uno ictu & eadem arteriæ parte, cum sub uno digito aliter incipiens arteriæ micatio aliter desinit, in=iens cum uehementia sensimq; languescens: uel cõtra ab initio languidiore paulatim inualescens. Hinc pulsus ἀνισοταχεῖς, qui motu sine inter=mißione procedente & non titubante tardantur ab initio ueslociore, aut contra accelerant tardius inchoantes.

δορκαδίζοντες, caprisantes, qui in primo ue=lut saltu impingentes aut hallucinantes, mox tan=quam receptis uiribus ualidius insurgunt & ur=gent, instar salientium caprarum, quæ postquam exilierunt, dum pendent in aëre, sese incitant ue=hementius. δίκροτοι, qui geminato ictu bis feri=unt,

unt,hoc postremum fere duriciem arteriæ,ut pri
ora duo febrium feruores comitantur.

Eiusdem generis sunt μυῦροι τῶν ἐν ἐυκότι
& τῶν ἐν ἐνδυκότες, in quibus circa medium digi
tum insertæ in καρπῷ manus, ictus intenduntur
uersus extrema utrinq; nutantes, tabescentibus ex
inflammatione aut alioquin emaciatis proprij.

Organo & uitali calore affectis aut recte con
stitutis,fiunt differentiæ,quoad tempus motus,Ve
lox ταχὺς, tardus βραδὺς, mediocris συμμε
τρος. Quoad quantitatem diductionis arteriæ
multum ea distenta in latum πλατὺς latus, in
longum, μακρὸς longus, in profundum, ὑψηλος
altus: omnibus æqualiter auctis, id est,arteria di
latata æquali uehementia secundum omnes dimen
siones, μέγας, magnus fit pulsus, minus distensa
in latum στενὸς angustus,in longum βραχὺς bre
uis, in profundum ταπεινος humilis: secundum
omnes dimensiones imminutis æqualiter μικρὸς
paruus euadit. Quoad quietis tempus πυκνὸς
frequens, ἀραιὸς rarus, σύμμετρος. Tribus o
mnibus simul affectis, prout affectio uariat, ita
alij atq; alij comitantur pulsus. κυματώδης pul
sus in humidis reperitur ægritudinibus, ut ana
sarca, ueterno,peripneumonia, languefacta uir
tute. Hac grauius afflicta κυματώδης in σκω
ληκίζοντα seu uermiculantem : eadem extreme
collapsa,

collapsa, hic in μυρμηκίζοντα seu formicantem degenerat.

ἑκτικὸς febrium hecticarum comes est. ἐμπρίων uel serrinus neruosarum partium sequitur inflammationes, & præsertim pleuritiden, qui si remittit, mollem & coctu facilem: si intenditur, contumacem materiam significat. Discrimina, causas, indicia pulsuum copiose libris sedecim pertexuit Galenus. Ad institutum nostrum sufficiat indicasse, quod pulsus ἐνέργειαι sint cordis & arteriarum, & de læsa uel integra cordis uirtute & arteriarum testentur.

Harum itaq; (ut ad institutum reuertar) ἐνεργειῶν, ἀρετὴ seu uirtus, sanitatem: κακία, id est, læsio seu uicium morbos declarat illarum partium, à quibus eduntur. Non solum autem sedes & principia harum actionum consideranda sunt, sed & coniunctarum partium, quarum ex illis quædam nascuntur ac propagantur, & uirtute principiorum gubernantur, quædam sua se ui sustinent atque administrant, sed earum propaginum interuentu ac societate, quas à principijs communicatas, intra sese recipiunt, illis colligantur ac cohærent.

Cerebrum animalium actionum fons est, ex eo nerui nascuntur & animales spiritus, coniunguntur eidem sensuum exteriorum organa, musculi, & quæ sensus motusue causa neruorum inde de-

riuatorum ſurculos adipiſcuntur. horum quo-cumq; ſi afficiatur, ſenſus membri motusue læd-tur, uel utrumque. Læduntur uero actiones pri-marie ac per ſe à morbis κατ' ἰδιοπάθειαν e-iſtentibus in membris: per conſenſum à morb-κατὰ συμπάθειαν & ſymptomatis, niſi fixa e-confirmata hæc in aliquo membro commutenti-in morbos: mediante morbo à morbi cauſa, & ſ-unt læſiones triplici diſcrimine aut debilitatis u-languefactis actionibus, aut corruptis, aut penit-deſtructis atq; abolitis.

Debilitant δυσκρασίαι, non uehementes, ſi-cum materia ſint coniunctæ, ſiue ſolis conſtent e-nudis qualitatibus, & ἀμετρίαι non enormes, e-moderatæ ſolutiones continui. corrumpit imm-deratus & alienus calor: deſtruit penitus frig-ditas immoderata & continui ſolutio maior. d-nique aut cum dolore ſunt læſiones actionum con-iunctæ, aut ſine dolore eueniunt.

Dolorem inferunt aut ſolutiones continui, a-δυσκρασίαι immoderatiores atq; à naturali te-perie longius euariantes, ſubitæq; aut confert-alterationes. Sic enim Galenus inquit, ἀλγήμα-τοῖς συνεχείας λύσιν ἢ ἀλλοίωσιν ἄθροαν ἐν-δείκνυται. λύεται ἡ συνέχεια τομῇ, διαβρώσει-θλάσει, τάσει, ἀλλοιοῦται δὲ ἡ οὐσία θερμότητι ψυ-χρότητι.

Se

Sed si res propius aspiciatur et pensitetur exactius, apparebit non à soluta unione per se, sed semper à qualitate contraria temperiei organi, quod sensui destinatum est, dolorem cieri. Comitatur enim dolor sensum, cuius læsi uel offensi symptoma est. Est enim dolor non ipsa obiecti lædentis perceptio, sed affectio præter naturam, quæ ex ista perceptione oboritur & existit, sicut delectatio in organo sensus est affectio secundum naturam, quæ sensus recreationem & refectionem à conueniente obiecto consequitur. Sunt autem dolores omnes in sensu tactus acriores & sæuiores multo quam in reliquis sensibus, quod & ipse in compactiore ac solidiore est organo, & cietur à craßiore & ut ita dicam pleniore ac robustiore qualitate. Sed & organum tactus non unum est & simplex, sed multipliciter compositum, scilicet, quod in extremarum qualitatum calidi frigidi humidi & sicci, & earum quæ ποιότητες παθητικαί ab Aristotele uocantur, duri mollis, lenis asperi, acuti obtusi & similium mediocritate, ac conuenienti forma & situ consistit. Hoc ergo organum à sui similibus, id est, temperatis moderate applicatis & conuenienter non læditur, sed afficitur uoluptate ac delectatione. Ex contrariorum immoderatione dolorem concipit, cum hæc iustam & membro congruentem mediocritatem exuperant & repente uehementerq;

tactum feriunt, tunc cum ſit applicatio obiecti a
organum. Tot ergo ſunt dolorum cauſæ, quot ob
iectorum ſenſum tactus mouentium differentiæ.
Quæcunq; enim res ſupra modum calida, frigi
da, humida, ſicca, aſpera, acuta, repente & uehe
menter tactui illiditur, dolorem infert tunc cum
ſenſum mouet ui & efficacia ſuæ qualitatis, qu
dolor amota re, quæ dolorē infligit, deſinit, etſi ob
ſcura quandoq; ueſtigia remanent, quiq; ſuboriun
tur dolores noui, ab alijs commouentur cauſis.

Dolorum quos ἀλγήματα, πόνους, ὀδυνὰ
Græci uocant, alias differentias gignit ipſa eorum
(ut ita dicam) ἰδέα, alias accidentia pariunt.
Variant dolorum ἰδέαν uel materia ciens dolo-
rem, uel loci affecti natura, uel utrumq;, uel motu
materiæ. Locus affectus ſex facit diſcrimina,
νυγματώδης uel διακεντῶν, quem pungitiuum
uocant, rei pungentis ſenſum infert, & circa mem-
branas potißimum conſiſtit, ipſius affectus uelut
radice eo loco fixa, ubi membrana eleuata et ten-
ſa pungitur, dolore uero in ambitum circulatim
ſeſe extendente: cumq; os nullum ſubiacet, æqua-
lis: cum ſubeſt os, inæqualis percipitur, prout uel
membrum reſiſtit uehementius, uel inflammatio
ſequitur, quibus acuitur aut hebetatur dolor.

διατείνων, quem intenſiuum uocant, Archige-
nes ὅλκιμον, id eſt, tractorium uidetur nomi-
naße, neruis accidit, à calore deſiccante, uel hu-
miditate

iditate dilatante, utroque eorum termino cum
o à quo incipiunt, tum altero in quem finiuntur,
enso uersus medium, & reliquo corpore, aut ue-
ut coeunte atque corrugato complicatoue, si ab
riditate tensio fiat, aut diducto ac uelut expan-
, si ab humore. Tensionem eam conuulsio se-
uitur.

διασπῶντα ἢ ἐνερείδοντα, diuulsiuum aut
ceratiuum nominant. accidit membranis inte-
tis carni: πολλοὶ γὰρ (ut inquit Galenus) εἰ-
ιν ὑμένες τοιαῦτοι, καὶ ἀνωμάλως ἐμφυό-
μενοι, καὶ περιλαμβάνοντες αὐτὴν τὴν σάρκα.
ieturq; à sola qualitate uel materia, quæ huc il-
c agitata allisaq; membranis, dum eas aut impe-
uehementiore, aut penetrans poros urgensq;
carne diuellit distrahitq;, sensum lacerationis
mmouet.

Quem perforatiuum uocant, Galeno est ὡς
ὑπὸ σκόλοπος ἐμπεπηγμένου, ἢ ὡς ὑπὸ τρυ-
πάνου ὀρυγνόμενος, qualis fieret si uel palis confi-
erentur, uel terebro membra perforarentur.
iusdem generis uterq; est, et accidit uterq; cras-
ori intestino. differt alter ab altero copia, cras-
cie, motu, ui atq; efficacia materiæ. illum copi-
sior, craßior, fixior materia, hunc tenuior, rari-
r & magis mota ac uelut pungens efficit: quip-
e pauca copiosiore, tenuis crassa, permanens mo-
materia minorem solet excitare dolorem. Ga-

lenus erudite discernit utrumque, διαφέρουσι ἀλλήλοις ἤτοι κατὰ τὸ πλῆθος, ἢ τὸ πάχος, τὴν κίνησιν, ἢ τὴν δύναμιν τῆς ἐργαζομένη τὴν ὀδύνην οὐσίας εἴτε χυμὸς εἴτε πνεῦμα φυσῶδες εἴη.

Grauis dolor Galeno est ὀδύνη βαρεῖα, ἡ με τὰ βάρους ἐμφάσεως, *proprius membris sensu c rentibus ut hepati, renibus, pulmoni cerebro ips Cum circumdatæ his membranæ copia materi opplente & onerante membra ipsa, aut tumor aliquo præter naturam ibidem existente tens uelut aggrauari pondere se aliquo percipiunt Quanquam enim nulli horum membrorum neru implantantur, sed in ambientem absumuntur mem brarum, tamen sentitur grauitas, cum membran à contactu tumorum extenduntur. Vocant hun & suspensiuum & detractiuum.*

σφυγμώδης ἢ σφυγματώδης *est, quen pulsatilem & pulsatiuum uocant. accidit hic in flammationibus insignioribus & sensu præditi partibus, proprie quidem & per se ac primari arterijs, quæ continuo micant pulsu, affectis* ἀνευ ρίσμασι: *uicinis uero partibus quæ arterias con tinent per consensum affectis, quæ contactu disten tarum arteriarum ob angustiam compressæ, ictus quos dilatatæ arteriæ edunt, sentiunt. Per acci dens uero musculis inflammatione obsessis, in qui bus pulsus obsubstratas aut intertextas percipitu*

arterias

rterias, & dolor inflammatarum partium à mo-
u est & compreßione. dilatatæ enim arteriæ fe-
riunt inflammatos musculos, & compressæ ab ad-
acente carne, eam diductione sui comprimunt ui-
ißim. iungitur huic semper dolor ἀπὸ θλίψεως,
uem compreßiuum nuncupant.

Materia quinq; dolorum parit differentias,
res diuersitate qualitatum, duas quantitate et du-
ricie molliciue.

δακνώδης ἢ μετὰ δήξεως πόνος, ἢ ὡς δι-
αβιβρώσκοντος τινὸς est, quem mordicatiuum
uocant. non differt ab hoc πόνος ὡς τιτρώσκον-
τος τινὸς seu uulneratiuus. Coniungit utrumq; Ga-
lenus, inquiens, οὐκ ὅταν ὑπὸ βελόνης τιτρώσκε-
ται τις ἕτερον πάθος πάσχει, τῷ γινομένου
κατὰ τὴν ὑπὸ δριμέως χυμοῦ διάβρωσιν, id
est, non afficitur aliter qui uulneratur acu, quàm
qui acribus corroditur humoribus. ciet utrumq;
materia tam frigida quàm calida. Frigiditas mor-
dicat constipando & comprimendo, neq; hoc facit
nisi adsit in membro humiditas calori iuncta, qui
frigido resistat. nam si cedat calor atq; euanescat,
frigiditas stuporem inducit. Calor mordicat
exiccando humidum membri & diuellendo con-
tinuum.

ναρκώδης quem stupefactiuum uocant, à fri-
gida causa tantum fit, & ulceratis, sed sensu præ-

ditis partibus frequenter accidit, cum non ades calor, qui resistat frigido occurrenti membri: estq; uia ad paralysin. Non *raro* ὀδυνὰς ναρκώδεις *experitur* ὁ ὑπὲρ τῆς ὑμὴν, *cuti per totum subtensus corpus, ex occursu atq; impreßione aeris frigidioris, quod & sanguine destituitur, & frigidior natura existit. sed ut* Galenus *inquit* οὐ γίνονται κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τοῦ πάσχοντος μορίου, ἀχώριστοι γὰρ οὕτως ἦσαν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός.

Exasperans cum res sicca fertur per membrum sensus particeps: hoc faucibus ex sicciore aere, aut usu acerborum uel austerorũ succorum euenit.

Compreßiuus dolor, πόνος ὡς θλιβομένου, *uel* μετὰ θλίψεως, *euenit, cum materia multa in membro sensus participe coarctata conclusaque cum ipsum membrum tum uicina comprimit, aut generatur tuberculum quoddam in tali membro.*

Contusiuus, πόνος ὡς θλωμένου *uel* μετὰ θλάσεως, *solutam à contusione uel attritu unionem sequitur, ut cum lapis ui naturæ per ureteres expressus, duricie & asperitate sua latera ureterum atterit: aut asperiora & aridiora stercora intestina stringunt & confricant, unde quandoq; sanguis emanat: aut cum uiolentiore manuum ad asperius aliquod subiectum adactu cutis uelut rupta*

pta auellitur: aut cum febrium rigoribus contunduntur artus.

Materia cum loco affecto tres dolorum gignit differentias, inter quas est πόνος τονώδης ἢ μετὰ τάσεως, quem extensiuum uocant. Parit hunc multitudo aut humidæ materiæ & craßioris, aut flatuum conclusorum in concauis spacijs musculorum, aut quibuscumq; meatibus angustioribus sensu ualentibus, uel sub membranis. His enim membranæ quæ uestiunt atq; integunt membra uel meatus uelut inflatæ distenduntur, cumq; sensus adest, τονώδης dolor oritur:

ἑλκώδης, ulceratiuus, cietur à materia acri & pungente, in loco, qui tenui constat & laxa substantia, ut musculis, qui tenuioribus uestiti innexique membranis humori hinc inde penetranti transitum præbent.

κνησμώδης ἢ κνησμοῦ προσαγωγός, pruriginosus, à materia excitatur tenuiore & acri, quæ perrumpens interiora ad superficiem fertur, ibiq; in densius solidiusq; impingens obstaculum & sensu ualens cohibetur ne expiret, coaceruata uero & tum copia urgens, tum sua sese tenuitate ingerens ac penetrans pruritum ciet uellicando uelut ac titillando. Galenus duplici discrimine hunc à priori separat, inquit enim: διαφέρει ἡ κνησμώδης αἴσθησις καὶ διάθεσις τῆς ἑλκώδους, ἀλλ' ἐπεὶ καὶ προηγεῖται πολλάκις ἡ

κνησμώδης τῆς ἑλκώδους ἐκλυομένης καὶ παυομένης τῆς ἑλκώδους εἰς τὴν κνησμώδη: ἑλκώδης ἐστὶ οὐ μόνον ἐν τῷ δέρματι φαίνεται σκηνισάμενος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ βάθους ἐκτεταμένος ἄχρι τῶν ὀστῶν, ἡ δὲ κνησμώδης ὄντως τῆς ἐπιφανείας μόνης ἐστὶν, οὐ κατ' ἴδιον αὐτῆς λόγον ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς ὅτι πυκνότερον τοῦ ὑποκειμένου αὐτῷ δέρμα ἐστὶν.

Quem διαΐσσοντα uocant & turgidum nec materiam nec ſubiectum habet proprium, ut cum per arteriam diffunditur materia in locum anguſtum, ut ubi doleat æger neſciat, & quia altius eleuatur in loco anguſto, fit dolor turgidus, qui à radice partis primarie affectæ celeriter in circumſitas partes fertur, quibus nihil uicij ineſt, ut in heterocrania & cephalæa accidit.

Accidentia multipliciter uariant dolorum differentias. Remittuntur enim & intenduntur, prout efficientis cauſæ augetur & diminuitur aut quantitas, aut uis atq; efficacia: uel mutatur ſitus atq; diſtantia: uel prout recens cæperunt dolores, aut longo durarunt tempore. Quo ad quantitatem dolorum, alius eſt alio uehementior & intenſior. ἧττον ἢ μᾶλλον σφοδρὸς, ἢ βίαιος, ἤγε ἰσχυρὸς: *alius continuo affligit,* διηνεκὴς: *alius interquieſcit & per interualla aut redit aut exaſperatur,* διάλειμμα ἔχων: *alius* ὁμαλὸς, *æqualis: alius* ἀνώμαλος *inæqualis. Quo ad qualitatem*

tem alius acutus est ὀξεῖα ὀδύνη: alius remissus et mitis, ἐκλυομένη ὀδύνη. Acuunt dolores humores biliosi & acres & flatulenti spiritus, obtundunt aut mitigant eosdem phlegmatici humores: item dolorum alius duriciei sensuum simul inuehit, alius absq; hoc infestat. Quoad locum alij sunt profundi, βύθιοι, proprij membranis, quæ ossa ambiunt, cum ipsis oßibus dolor inesse existimatur: alij prope superficiem consistunt, ἐπιπόλαιοι. Quoad tempus alij sunt inueterati & antiquati, alij recentes & inchoati. Quoad motum alij sunt stabiles, fixi, & permanentes μόνιμοι, alij uagantur & discurrunt ex una parte in aliam.

Differunt hi inter se materiæ efficientis copia aut paucitate, qualitatibus, craßicie uel tenuitate, æqualitate, uel inæqualitate, motu uel quiete, origine materiæ prout uel in ipso nascitur materia membro aut in eo collecta hæret, in quo dolor sentitur, uel aliunde transmissa, tunc facit dolorem, cum influit.

Non negligere has ab accidentibus sumptas differentias multum refert. Non parum præstant ad accuratam morborum cognitionem, et rectam curationis institutionem: In morbis κατ᾽ ἰδιοπάθειαν continuus est dolor: In cæteris κατὰ συμπάθειαν per interualla recrudescit & exacerbatur. & hoc Hippocrates uult, cũ inquit, Dolores laterum, pectoris, & aliarum partium an multũ differant

rant considerandum. Tot sunt signorum discrimi-nia, quæ à læsis proficiscuntur actionibus.

Sequuntur excuntia, ἐκκρινόμενα. *Horum Galenus tria constituit genera, cum ait,* ὅσα ἐκκρίνεται τὰ μὲν ὡς μόρια τῶν πεπονθότων τόπων, τὰ δὲ ὡς περιττώματα, τὰ δ᾽ ὡς ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα κατὰ φύσιν, *id est, quæ excernuntur aut partes sunt affectorum membrorum, aut excrementa, aut quæ in membris ipsis secundum naturam continentur. Excernuntur ut partes, in inueterata phtisi pulmonis exulcerati ac putredine consumpti & corrosi particulæ tußi, in dyssenteria quandoq; derasæ intestinorum tunicæ egestionibus alui, in hepaticis fluxibus, (ut quibusdam placet) inflammati hepatis portiunculæ, in renum inflammationibus carunculæ decisæ renum substantiæ cum urinis. Vt contenta secundum naturam, ex incisa, rupta, corrosa, aut dehiscente uena sanguis ruber & crassus, ex arteria flauus, tenuis & spumosus. Vt excrementa & humores plurimi, & alia, pus, calculi, uermes.*

Partes membrorum nunquam secundum naturam eduntur, nec contenta naturalia per se: per accidens eorum excretiones quandoq; fiunt secundum naturam, nimirum cũ membra onusta copia ampliore iusto, exoneraturæ sese, partem aliquam eijciunt, Excrementorũ magna uarietas est.

Aut

Aut enim sunt κατὰ φύσιν, *aut* παρὰ φύσιν. *Illa rursus aut sunt sua natura* κατὰ φύσιν, *aut ex accidente.*

Sed hæc excrementorum differentiæ cum intelligantur rectius, si secundum coctionum discrimina χυμοὶ & περιττώματα *discernantur, ordine coctionum & humorum inde nascentium uarietatem exponemus. Quidquid corporibus inest succi, hoc omne aut membrorum soliditati intextum, mutuo exactoq; cum sicco complexu atq; coalitu, eorundem constituit & absoluit substantiam: aut extra soliditatem partium in cauis uacuisq; continetur spacijs, quorum quædam peculiari perigraphe & structura uel amplis laxisq; cauitatibus alueorum aut fontium instar excipiunt, quod colligitur, uocanturq;* κοιλίαι, *ut in cerebro, corde, uentriculo, Renibus: uel canalium & Siphonum ductibus, usu uero riuulorum, quod illabitur opera naturæ eo ex amplioribus deriuatum, deducunt ac distribuunt, ut uenæ, arteriæ, intestina, uocanturq;* πόροι: *quædam* οἷον ὀπαὶ τίνες λεπταί, *sicut Galenus ait, ipsi membrorum texturæ ex primo aut humidi sicciq; coalitu aut dissimilium partium contextu intersitæ, spongiarum aut rarioris terræ instar excipiunt ac combibunt, quod uel in transcursu humorum de his penetrat, uel exudat, uel per hiantia eorundem oscula extillat, uocantur & hæc* πόροι, *atq; in*

qui-

quibusdam conſpicua ſunt, ut in oßibus quibusdam & quandoq; in ipſa cute æſtiuis ſolibus rarefa-cta. in aliquibus & quidem plurimis ſenſum fugiunt. Totum autem corpus propter hanc in ipſum meatuum & ductuum diſperſam uarietatem fit σύμπνουν καὶ σύῤῥουν ſecundum Hippocratem. Atq; hæc humidi quod in corporibus reperitur, prima ſunt genera.

Illud uero quod intextum ſoliditati partium diximus humidum, nec liberum eſt ſolutumue, nec diſcerni à ſicco ſenſu poteſt: ratione poteſt. Eſtq; duorum generum, ſed inſitum utrumq;, etſi dißimili inſitionis modo. Vnum innatum à prima origine partium ſubſtantiæ, & in uere ſolidis ex ſemine, in carnoſis ex ſanguine propagatum, calorem natiuum ſuſtinet uehit & alit, tanquam conueniens illi pabulum, & ab eodem uicißim lambitur ac depaſcitur paulatim. Alterum ex nutrimento tribus prius elaborato confectoq; coctionibus & nutritioni adaptato, in locum illius ſufficitur atq; attexitur ſubſtantiæ membrorum, quod de priore ui caloris abſumptum defluxit uel in adaucti atq; extenſi corporis eſt inſumptum molem. Vtrumq; Galenus ἔμφυτον καὶ σύμφυτον ὑγρότητα, ὕλην, & ἰκμάδα: hoc poſterius uero ante abſolutam nutritionem οἰκείαν τροφὴν ἑκάστου τῶν μορίων nominat. Si diſcriminis cauſa, illud σύμφυτον ſeu connatum contra-

ctumue

ctumue ex primæ formationis materia: hoc ἐπίκτητον uel ἐπίσκτητον seu acquisitum ascitumue uel adiunctum ex nutrimento, quis appellare uoluerit, meo iudicio non errauerit, modo discrimen retineatur. Nam σύμφυτον illud innascitur partibus, quæ ὁμοιομερῆ uocantur, prima & uera generatione ex semine aut sanguine conflatis, discrimine multiplici, pro ratione & uarietate ipsarum partium: Hoc ἐπικτητὸν foris accedit ad formatas et iam absolutas partes, et ipsis iungitur generatione quadam particulari, qua nō peculiaris & noua distinctaq; producitur substantia, sed priori agglutinatur & conformatur quiddam, quod expleat & instauret absumptum, fitq; post nutritionem commune pabulum caloris natiui cum priore. Quare nutritionem ita expediri uolunt, si huius ex nutrimento confectæ materiæ fiat πρόσθεσις, si πρόσφυσις, si ἐξομοίωσις, id est, si apponatur rite uel intra poros recepta, uel si tantis pars non sit peruia foraminibus, ut in Chartilaginibus, foris attensa: si deinde affigatur & adhærescat, tandemq; quoad eius fieri potest, exactißime substantiæ præexistenti exæquetur & coalescat.

Hoc acquisito humido nisi reficerentur membra aßidue, cito attenuata tabescerent & arefierent, innato illo humido continuo caloris depastu exhausto,

exhauſto,effluxuq́; et expiratu continuo in aerem diſsipato,cum quo ſimul ipſe quoque euaneſceret calor idoneo fomento deſtitutus. Voco autem *natiuum calorem utrumq́;, cum innatum membris conceptumq́; à prima origine ex calore materiæ cauſarumq́; formantium, & attemperatum innexumq́; partibus humidis & ſiccis, qui eſt calor* ἀναλογος *ſingulorum membrorum temperamento,tum uirtute uiuifica cordis incenſum & poſt membris iam abſolutis inſitum, quo quæ* δυνάμει *ineſt illis uita, reducitur ad* ἐνέργειαν, *& innatus calor excitatur, fouetur, & conſeruatur: deniq; à quo hic uim effectricem omnium actionum corpori neceſſariarum nutritionis, generationis, augmentationis, & ſimilium accipit, quo ſine non modo non conferret aliquid reliquo corpori, ſed nec ſeſe diu ſeruaret,nec partes in quibus hæret, diu à corruptionis labe tueretur.* Continetur *autem in eodem ſubiecto uterq́;, & hic à corde procedens ad illum inſitum eam habet rationem, quam ad ſeminum aut plantarum calorem ſolis uiuificum lumen, unde cœleſtem eum aliqui & æthereum & diuinum uocant, ut alterum elementarem.* Qua *ui gignat talem calorem cor non intelligo,ſed reſpexiſſe ad eam Ariſtotelem iudico, quando animam definit eſſe* ἐντελέχειαν πρώτην σώματος φυσικοῦ, ὀργανικοῦ, δυνάμει ζωὴν ἔχοντος. Excludit *enim à numero*

δυνάμεων

δυνάμεων ψυχικῶν τὴν ζωτικὴν δύναμιν, de qua ex corde reliqua membra δυνάμει uiua, uitam hauriunt, ut fiant talia ἐντελεχεία seu ἐνεργεία, quia omnes reliquas præcedit & excitat. Ita anima Aristoteli est ἐντελέχεια πρώτη, id est, uis illa, qua primum cor uiuit, & quæ postea fusa cum spiritibus in arterias, uitam reliquo corpori comunicat. Id fit hoc modo cum uiuificus calor cordis insitum exuscitat, accendit & uiuificat, cum hoc calore corpus hausta conceptaq; uita exerit δυνάμεις suas, quæ ante comunicationem uitæ ceu sopitæ latent, & edit actiones, quæ sunt ἐντελέχειαι seu ἐνέργειαι secundæ. Omnino ad uim uitalem respexit Aristoteles, quæ in corde nata, indeq; uehentibus eam spiritus procedens, distribuitur per arterias singulis partibus, sine qua protinus putredine affecta corrumperentur ac dissoluerentur.

Cum ergo calorem natiuum nominabimus, complectemur utrumq;, & illuminatum, & hunc ex corde affluentem atque cum innato in eodem subiecto coniunctum, qui quidem tantisper afficit, uiuificat, seruat, & à corruptione tutum præstat membrum, donec & ipse uiget & manet membri ἐπιτηδειότης talis recipiendo fouendoq; calori idonea. Est enim calore perpetuo & conuenienti fomento opus, quo sine extinguitur, aut si absit, non accenditur nec figitur: Oportet enim ἀναλογίαν

esse agentis ad patiens & uicißim patientis ad agens: destructa uero illa non adhærescit. Quare tunc membrum destitutum natiui caloris regimine, occupatur ab alieno & corrumpitur.

Insitæ autẽ humiditates à reliquis extra membrorum substantiam quacumq; in cauitate positis differunt, quod hæ in perpetuo sunt motu, & sine intermißione aliqua subiguntur & excoquuntur à calore natiuo, donec ad conformem membris habitudinem perducantur, quarum quæcumq; partes tales sunt, ut elaborentur frustra, eas mature natura ualens separatas aut discutit aut reijcit ac repellit. Nunquam enim natiuus calor ociatur aut cessat, aut actionem intermittit: Illæ uero insitæ ultimum ornatum seu perfectionem iam adeptæ ultimam, & membrorum substantiæ conformem, ad quam efficiendam natura coctiones omnes intendit ac dirigit, nihil coctionis amplius subeunt aut experiuntur, sed sicut in ardenti candela elychnium cera aut seuo oblitum imbutumue accensæ flammæ, sic in membrorum soliditate ceu pabulum præbent igniculo natiui caloris, quem de innato & à corde immisso conflatum diximus. Quæ itaq; nutritionem id est instaurationem absumptæ in membris humiditatis præcedunt coctiones alimenti, in eum à natura sunt usum comparatæ, ut hoc accurate subactum expurgatumq; à

sordi-

ſordibus & recrementis, quantum fieri poteſt, ceu crebris diuerſorum foculorum ignibus cogant in eam ſoliditatem, quam membri cuiusq; conſtitutio exigit, deciſis eliſisq; omnibus, quæ ne coeat in ſoliditatem talem alimentum impediunt ac prohibent. Procedit enim coctio omnis ad incraſſationem, ut uulgo dicitur, hoc eſt, denſat paulatim magis magisq; & conſtipat nutrimentum in corpus ſolidius, uera συγκρίσει ſeu coactione ac complicatione humidi cum ſicco commixti, ſecluſis ex utroq;, quæ coitionem talem atq; coalitum aut remorantur aut fieri non ſinunt. Vt enim adiunctum membris nutrimentum adhæreſcat & prorſus exæquetur, tale ut ſit oportet, quale membrum ipſum eſt. Tale autem non fit, niſi ad eam redigatur ſoliditatem, qua membra conſtant, cui ſemper uiſcidi aliquid & glutinoſi adiunctum eſt. Vt ergo tale euadat, multa educi calore & ſecerni neceſſe eſt, quorum quædam ob nimiam craßiciem & ariditatem, prius in lapidis durarentur quam membrorum ſoliditatem: quædam ob tenuitatem nimiam citius aut in cineres deurerentur, aut diſpergerentur in halitus, quam in eam cogerentur craßiciem, quæ membrorum eſt. Hanc ob cauſam & pluribus fuit opus coctionibus, quarum præcedens ſequenti ſemper materiam præpararet ac ſuppeditaret, & in ſingulis multum ſuperfluorum colligi neceſſe fuit, priusquam eliceretur

& exprimeretur hoc, quod uel ſequenti coctioni uel tandem nutritioni uſui eſſet futurum.

Sunt autem tres in corpore coctiones distinctæ & materia, quæ excoquitur, & foculis, in quos materia coquenda reponitur, & calore analogo, & uſu atq; effectu.

Prima coctio in uentriculo fit, in quem cibi omnis generis mixtim ex ore, ſed dentibus prius commoliti deijciuntur ac congeruntur, ubi in unam chyli pulticulam uelut conflantur. Calefit autem uentriculus multiplici calore & ſuo atque incluſo, quem circumſita membra adaugent fouentq;, & ex corde per arterias uelut folles afflato. Similis hæc eſt excoctioni metallorum in officinis conflatorijs quæ fit in primis fornacibus, in quas omnis generis rudes uenæ, ſed malleis prius confractæ atq; comminutæ inijciuntur, quibus igne diſſolutis & colliquatis, omne quod fluidum eſt, per adapertum orificium fornacis inferius, erumpit at effunditur in ſubiectum catinum, ubi recrementa & ſcoriæ furcillis ferreis detrahuntur, reliquum in ſecundas fornaces transfertur ut denuo excoquatur. Secunda fit in hepate, quo uenæ Meſaraicæ conuehunt id, quod de chylo in inteſtina uelut in catinum depulſo exugunt. Similis hæc eſt alteri in officinis conflatorijs, qua in ſecundis fornacibus, quod de primis exijt, amplius

us excoquitur ac perpurgatur. Tertia fit in extremis surculis uenarum distributarum in membra singula nutritionis causa, quo ex amplioribus uenis, quod nutritioni conuenientißimum est, uirtute membrorum & natiui caloris, ope uenarum attrahitur. In his uenulis nutrimentum ui caloris membrorum ex omnibus ceu explicatum recrementis atq; in accommodatam soliditatem densatum, tandem egeritur ex uenis,& membris ipsis illinitur. Similis hæc est separationi argenti à plumbo & ære, qua in peculiaribus fornacibus peracta, plumbum subsidit, effertur & emicat argentum inde euolutum atq; explicatum, quod quidem præcedentibus ignibus conflatas massas omnes & puritate & soliditate longè superat.

Considerentur autem hæc tria diligenter ante omnia, Primo de materia singularum coctionum seu de assumpto nutrimento, quod siue unius generis cibi usurpentur, siue commisceantur plures ac diuersi, nutrimentum ante ultimam coctionem semper sit ἀνομοιομερὲς & constet partibus dißimilibus, quarum quædam ob rudem & aridam atq; exuccam craßiciem, emolliri: quædam ob dilutam nimis & fluidam tenuitatem sisti & cogi nequeunt. Secundo de calore natiuo, quod ad omnes alimenti partes non sit ἀνάλογος aut σύμμετρος, sed quarundam respectu seu

comparatione acrior iusto ac feruidior, quarundam languidior contra & imbecillior. Tertio de perpetuo naturæ rectæ constitutæ cursu & ultimo ad quem tendit scopo, quod natura actiones, quas θρεπτικὰς uocant, omnes dirigit ad unum finem ultimum, scilicet corporis nutritionem, qua est nutrimenti nutrito conformati coalitus quidam cum eodem: & ut hoc consequatur humores κατὰ φύσιν omnes quacumq; in parte corporis secundum naturam conseruantur, sine intermissione ulla subigit & coquit, uno eodemq; modo semper procedens, id est, totam humorum massam apte digerens ac distribuens, indeq; eliciens dissimilia, & ab inutilibus ad usum corporis immutatis secernens inutilia, hæcq; relegans alio, ut expellantur, donec illa & solidata satis & conuenienter expolita ornatu inserat membris & iungat connexu coalituq; uero & physico. De his nihil remittit actionibus nisi uel sua tardetur imbecillitate, uel superetur copia aut retundatur uicio materiæ rebellis, uel impediatur uijs obseptis, in quas superflua deponere consueuit & coaceruare.

Hæc cum ita se habeant, necessario cum propter materiam dissimilem καὶ ἑτερογενῆ, caloremq; ἀσύμμετρον & non attemperatum æquabiliter omnibus materiæ partibus, tum propter actionem naturæ procedentis ad solidationem nu-

trimenti exacte, quoad eius fieri potest, ab alieno omni perpurgati, ut respondeat soliditati membrorum nutriendorum, quæ dißimilis est & pene in solidis singulis peculiaris ac propria: Propter has ergo causas necessario plures quæuis coctio distinctosque prolicit & parit humores, quos confusos inter sese, ubi coctio peracta est, natura discernit & separat mirifice, eductis translatisque alio ijs, quibus usura est ad corporis refectionem: reliquis alio itidem depulsis, ut uel adseruentur donec excerni commode poßint, uel statim egerantur. Incumbit quidem natura in totam immißi alimenti massam pariter, totamque complexa calore subit ac subigit, sed non in omnibus partibus hoc præstat & conficit, quod in temperatioribus, quas dum ex massa tota secretas ac contractas immutat conformatque officinæ coquenti coloribus & alijs qualitatibus, interea tenuiores quasdam sed dilutiores fundit & ceu explicat in halitus, aridiores adurit: quasdam cogit plusculum & densat: craßioribus & rudioribus succo exhaustis, quæ ob ariditatem neque emolliri, nec solidari queunt, inducit uelut inchoata futuri humoris boni lineamenta.

Ita in omni coctione, cum in officinæ coctricis foculo ceu feruet materia, quæ coquitur, multum materiæ effumat in halitus, qui confer-

tim efferuntur ſuaq́; leuitate & impetu ſuo quærunt exitum & meatus perrumpunt. Horum *duplex genus eſt, unum* ἀτμώδες, *quod* ἀτμίδα *ſeu halitum nominabimus, ex humidioribus ac dilutioribus aqueis partibus reſolutum, humidum prorſus & uel obſcurum craßioris nebulæ inſtar, uel nitidius puriorum halituum forma. Id uero aut calore diſcutitur ac dißipatur amplius fuſum & attenuatum, aut ad occurſum contactumue uel aëris frigidioris, uel remißius calentis obſtaculi, mox denſatum redit ad priorem naturam & in manantes ac fluidas liqueſcit guttulas.* Alterum ἀναθυμίασιν *ſeu expirationem nominabimus, quam ex aridioribus partibus ceu diductis & expanſis attenuatione calor exprimit quadruplici diſcrimine.* Sicciora *enim calore fota* πνεῦμα, *id eſt, flatum ſiccum modico aqueo humido imbutum remittunt, & pinguedine carentem:* Humidiora καπνὸν *ſeu* καπνῶδες τί, *id eſt, fumum ſeu fumoſum quiddam, ubi ſiccum copioſiore humido delibutum eſt, ita tamen ut ſiccitas uincat.* Pinguia ſicciora λίγνυν ἢ λιγνυῶδες τὶ *id eſt, fuliginem, in qua cum ſicco copioſiore rarius humidum idq́; pingue aereum & uiſcidum commixtum eſt.* Pinguia humidiora κνισσὰν ἢ κνισσῶδές τὶ, *id eſt, nidorem aut nidoroſum aliquid, in quo ſicco rariori copioſius humidum aereum pingue & lentum admixtum eſt.*

x his quædam tenuiora sunt τὰ οἷον συγκεκαυ-
μένα καὶ ξέοντα καὶ δριμέα καὶ δακνώδη
ro materiæ coctionis & caloris ratione, quæ-
am craßiora, καὶ αἰθαλώδη καὶ οἷον γαιώδη,
milia fumis, quos ardentes thedæ edunt. Hæc
alituum genera non raro omnia simul calor in
aquauis coctione expromit, de alimenti mate-
a, si talis sit propter ciborum dißimilium com-
ixtionem. Sæpe discrimina ex ructuum sapore
ercipiuntur gustu.

Intus autem dum feruet materia, quia caloris
t colligere & contrahere ὁμογενῆ, si dispersa
nt atq; distracta, & secernere ac ceu euoluere
q; explicare, si sint confusa cum alijs & impli-
ita, ita calor coquendi elicit de rudi informi in-
igestaq; massa primũ tenuia ignea et aquea, mox
mperata aerea, deinceps cruda aquea, & ad
xtremum crassa terrea, uelut arte digerens sin-
ula ac disponens, etsi singula non absoluit. Inde
uædam sufficientem adepta coctionem talia eua-
unt, qualia natura instituit. Quædam ceu igne-
unt ὑπερκεκαυμένα, & acredinem urentem ac
ordacem contrahunt. Quædam substantiam
δατώδη & aqueam retinent discrimine dupli-
i. Alia enim παχύτερα coctione longiore cras-
scunt & paulatim magis magisq; ad tempera-
orum consistentiam adiguntur: Alia λεπτότερα

citius in halitus expirarent uniuersa, quam cra-
sescerent. Quædam denique γεώδη & uel
ἰλυώδη id est, terrea & fæculenta, coctione
ulteriorem respuunt, duplici itidem discrimin-
Sunt enim alia alijs craßiora & aridiora, quo-
rum quæ minus sunt crassa & humidi plusc-
lum continent, si coctione emolliantur, ceu fa-
hiscentia cedunt calori & hoc quod superest b-
ni succi, dimittunt. Loquimur autem de co-
ctionibus naturalibus, quas efficit calor natiu-
moderatus recte & secundum naturam se haben-
in partibus singulis: gubernat uero natura ip-
recte ualens.

At pars quælibet κατὰ φύσιν, οὐ κατὰ πρo-
αίρεσιν ἢ πρόγνωσιν & attrahit ex uicino ali-
mentum sine sensu indigentiæ solo naturæ suæ in-
petu, uentriculo excepto: & attractum coqui
sui usus causa, non ut consulat alijs, etsi usus pro-
uidentia opificis καὶ δημιούργου pertinet ad to-
tum corpus: & incumbit in elaborationem uni-
us humoris, quo reficiatur & alatur ipsa, quem
quando absoluit eo refecta & alita, reliquum
omne tanquam onus superfluum abijcit & ex-
cutit. Quare præter eum humorem, cuius con-
fectionem natura instituit in quauis parte, reli-
qua omnia sunt περιττώματα, & quidem hi-
ipse, quando quod debuit præstitit, fit membr-
περίττωμα

ρίττωμα. Suntque περιττώματα alia χρή=
ιμα, quæ natura ad certos ac destinatos usus
r seruat & usurpat, alia ἄχρηστα, quæ tan=
am inutilia, & oneri futura atque impedimen=
o cæteris partibus, occupatis distribuendo dedu=
ndoq; alimento, protinus abigit.

Prima itaq; coctione, quæ in uentriculo fit, ali=
entum quod dentibus prius ceu confringitur,
ontritumq́; miscetur, conuertitur in liquorem
milem cremori ptisanæ, album fluidum, craßius=
ulum adhuc, quem χυλὸν uocarunt, & coctio=
ẽ ipsam inde χύλωσιν. Dum ceu feruet in uen=
riculo cibus, (quem quidem ipse dum recte ua=
et, sese undiq; obliquarum uibrarum intensione
onstringens, comprehendit adeo exacte, ut qua=
is interioris superficiei parte cibum attingat,
sculo etiam superiore coarctato ne hiet, sed con=
iueat tantum) interea ergo dum feruet cibus,
x dissolutis aqueis partibus magna uis halituum
xpirat in œsophagum per osculum superius. Eo=
rum pars aliqua per os & nares erumpit atque
n aerem dispergitur. Pars siccior & tenuior
errepens cranei suturas & capitis poros exha=
at: craßior & κνισσώδης per eosdem lente ege=
ritur & sordibus pinguibus caput inquinat, λι=
γνυώδης hæret impacta radicibus capillorum &
is alimentum præbet ac materiam. Pars liqui=
dior

dior & humidior uel in palato ipso & faucib protinus liquefactum sputum gignit, uel per f ramina oßis σφηνοειδοῦς seu basilaris, quæ in p latum desinunt, cerebrum petit, ubi tum per e meatus, quibus ad cerebri basin primi duo uentr culi oblique reflexi deorsum excipiunt καρωτ δας arterias, in ipsos efferuntur uentriculos: tu circum circa & intra duram membranam et ex tra hanc effunduntur ceu ad craneum testitud nis aut cameræ instar cerebro obductum: tum sint tenues, in ipsum etiam sese ingerunt & pen trant cerebri corpus, quod rarum & spongi sum est, perpetuoq; motu & diductum intume cit, & residit compressum. Si ergo caleat cere brum, interdiu maxime, cum fatigatur aut inten tionibus animi, aut corporis motibus uehementio ribus, pars illorum halituum, calore cerebri con sumitur ac discutitur, pars occursu aeris frigidi oris densatur in guttulas, quæ intra primos uen triculos corriuatæ per peculiarem ceu canalem destillant in subiectum tertium uentriculum, e quo geminis meatibus educuntur in χοάνην se πύελον insistentem glandulæ, cui peculiarem si num in osse basilari natura exculpsit & muniui exquisite, ut nixu firmiore & tutiore commodiu exciperet, quidquid humorum ex alto delabitu & confluit. Inde geminis utrinq; meatibus de te nuioris membranæ cerebri tunica contextis &

pe

er oculorum ſedem ad nares, per peculiaria
ramina oßis baſilaris ad palatum directis, de=
hitur, quod collectum eſt, in narium & palati
nplitudinem, ut emunctione & ſputo eijciatur.
magnis repletionibus per eos etiam meatus, per
os aſſurgere & cerebri ſinus ſubire halitus di=
mus, liquefactæ guttulæ refluunt in fauces.
uod extra duram cerebri membranam ſeſe in=
a eandem & craneum inſinuans colligitur, fe=
digeritur calore & motu. Quod intra ean=
m & ipſum cerebri corpus continetur, hoc uel
lore conſumptum euaneſcit, uel frigore lique=
ctum aut excidit in nares per foramina oßis
μοειδὲς, quod ſupra nares eminet incluſum
ſilari, & multis foraminibus cribri inſtar per=
um eſt, aut ſecundum latera delabens decumbit
l baſin cerebri, ubi per patentia oßis baſilaris
ramina præcipitatur in fauces. Ex his ergo ha=
ibus hoc modo liquefactis naſcitur & fit in pa=
to & faucibus πτύελος, ſputum: in naribus
ύξα, mucor, qui recte coctus ex occurſu aeris
igidioris coit ac craßeſcit. Vtriusq; gradus &
fferentiæ multiplices in craßicie ac tenuitate,
pia ac raritate, lentore & uiſciditate, prout
ures uel Pauciores & minus crudi aſcendunt
litus, & cerebrum nulla uel propria uel aſcita
t caliditate lentorem liquefactis halitibus in=
ucit, aut frigiditate eosdem cogit ac denſat. Dif=
fert

fert à ſputo σίαλον, Saliua, quæ eſt utile πῤίσ[...]
μα, ex eo nutrimento reliquum, quo glandu[...]
faucium reficiuntur, & adſeruantur in illis gla[...]
dularum & linguæ poris, quæ χηραμοι uoca[...]
tur, ut humectet et riget linguam, Laryngem, ſt[...]
machum & totam illam cauitatem, quæ fauci[...]
nomine latinis, græcis φάρυγγος nota eſt, ne ne[...]
ui & muſculi continuis motibus & maxime cu[...]
foris aer æſtuat, nimium deſiccentur. Hinc [...]
Hippocrate glandulis his ſpongiarum nomen t[...]
butum eſt, quæ alioquin ab Anatomicis propt[...]
ſitum πῤίσθμια & ἀντιάδες latinæ amygdala[...]
forma & tonſillæ uocantur: Quanto autem r[...]
ctius ualet uentriculus, tanto minus inde crud[...]
rum fumorum exhalat, præſertim ſi cibi ſint co[...]
uenientes. Si languidus uentriculus cibos n[...]
complectatur rite nec coquat, & oſculum ſup[...]
rius languefacto tono nimis laxe pateat, deniq;[...]
non πέψις fiat, ſed μόλυνσις, obnubilatur [...]
plane obruitur cerebrum uelut nebula denſoru[...]
& crudiorum halituum.

Chylum autem etſi uidetur eſſe ὁμογενὴς, t[...]
men partibus conſtare diſsimillimis, ſeparatio [...]
ſtendit. Nam & aereas complectitur iuſta ſu[...]
actione adæquatas et attemperatas uentriculi n[...]
turæ, & quaſdam igneas, tenues, pluſculum c[...]
lentes: quaſdam aqueas, fluidas, lubricas & le[...]
to[...]

re tenaces & sine lentore, quæ phlegma uocan=
r, quod primo in uentriculo gignitur & chylo
est ἐνεργεία, cum χυμοὶ reliqui δυνάμει tan=
n insint: quasdam crassas crudas terreas, quæ
lla emollitione comminui & fundi in liquorem
tuerunt. Singulis autem plures insunt qualita=
n gradus & discrimina. Vbi igitur maturuit
ylus, & uentriculus de eo assumpsit, quantum
is fuit ad sui refectionem, tunc sese exoneratu=
s, adaperto inferiori ostio, cui ab hoc officio at=
butum nomen πυλώρυς, fundo uero & tota su=
riore ac sinistra parte arctius contracta excu=
& propellit reliquum omne in intestinum du=
enum. Vnde paulatim uirtute intestinorum
pultrice in sequentia prouoluitur, constrictio=
intestinorum quam transuersæ fibræ moliun=
r protrusum, conferente aliquid tractione re=
arum fibrarũ, & ne præpropera fiat depulsio,
liquis fibris impetum nonnihl retardantibus &
rogressum chyli remorantibus. De phlegmate
ro & uentriculi & intestinorum tunicis su=
rficie tenus semper aliquid ob lentorem adhæ=
scit, quod illinit & inungit superficiem ut chy=
m transmittat facilius lubricitate.

De ipso uero chylo in intestina infuso, uenæ
Iesaraicæ, quæ á portis hepatis, ubi uena est quã
de πῦλας uocant & à tenui forma ςελεχιαῖ=
αμ,

αρ, innumera ſobole diſtribuuntur radicum inſt
in inteſtina præſertim gracilia, exugunt quod
fluidum maxime & liquidum, idq́; conuehunt
hepatis portas in caudicem uenæ portæ, ex q
rurſus diffunditur chylus in riuulos, qui ram
rum inſtar caudici cohærentes totum cauum h
patis ambitum ſerie multiplici implicant & pe
texunt. In his riuulis ſecunda fit coctio, quæ χ
μωσις uocatur inde, quod de chylo feruefacto
excocto elicit atq; producit quatuor humoru
genera, conſiſtentia, coloribus, qualitatibus ali
et uſu diſtincta, quos humores uocant χυμȣς u
ſuccos. Sicut enim cum muſtum feruet in doli
& eo feruore perpurgatur, uelut eructatur at
expuitur ſupra uirtute uini leue quiddam tenu
ſpumoſum, amarum, quod uocatur ἄνθος & flo
uini: depellitur deorſum craſſum aliud & lucu
lentum, quod in fundo dolij ſubſidit, id uocant fe
ces: Agitatur & aqueum quiddam crudum ne
dum ſatis percoctum, quod tamen neq; extruditu
in aliquem peculiarem locum, ut feces, neq́; eijci
tur ut hoc, quod nominatur flos, ſed retinetur i
uino & paulatim coquitur, Sic cum chylus i
uaſis hepatis uelut accenſus calore hepatis fer
uet, ex ſeparatione diſsimilium partium erumpi
quiddam tenue ſpumoſum, quod ξάνθλω χολω
nominant, decedit & craſſum, lutulentum, feci
bus ſimile, quod μελαχολικὸν χυμὸν uocant.

ab utroq;

b utroq; distinguitur tertium temperatum, quod rma sanguinis constitutioni hepatis respondet, r præstat hoc, cuius gratia coctio instituitur, eniq; explicatur ac secernitur ab his omnibus queum crudum, quod est phlegma. Causa co= iens est δύναμις *hepatis, quæ ui sui tempera= enti & natiui caloris de chylo quantum uenæ ipiunt, tantum complectitur, ut totum quantum eri potest ad usum nutritionis adaptet. Quare um feruet chylus, rursus magna uis calidorum ilituum inde expirat, qui in contiguos uenæ ca= e surculos perrumpentes, ubi in huius euaserunt iudicem, mox per multiplices canales inde de= ctos sparguntur in totum corpus, sed maxima i parte ob leuitatem contendunt sursum atq; ad rebrum euolant, quod uelut tectum fumosæ do= ui impositum excipit quidquid ab imo effertur. e his halitibus in cerebro idem fit, quod de reli= uis ex uentriculo eleuatis, sed calidiores hi ac neriores sunt, expreßi nimirum ex materia ma= s attenuata fortiore calore. Eorum uero, qui l cutem excurrunt, pars tenuior & aridior eli= itur* κατὰ τὴν ἄδηλον τῇ αἰσθήσει διαπνοὴν *er cutis poros, quos natura* δεῖον ὅπας τινὰς επτὰς διατέξηκτο τῇ λεπτότητι τῶν περιττω= άτων ἀναλόγως: *pars liquidior quandoq; in dorem densatur: pars craßior ac uiscidior aut pacta hæret poris, eosq; obstruit & præclu=*

dit aut expreſſa & peruoluta in cutem dilatatur
& illinitur. Vnde ſordes corporis exiſtunt. Cum
que ſit calor ἀσύμμετρος *diuerſis chyli parti*
bus, ideo dum ſeparat ex tota maſſa partes ordi
ne ſecundum gradus tenuitatis & craßiciei, tenu
es calidas cito percoquit, & eaſdem interea, dum
reliquas temperatas, quæ craßiores ſunt, elabo
rat, ceu adurit pluſculum. Degenerant illæ er
go in bilem flauam, quod longiore coctura & in
tenſiore calore, quam erat opus nimium uſtæ, flo
ridum ruborem mutarunt in flauedinem. Flaue
ſcunt enim rubicunda ſiccitate & aduſtione mo
dica. Reliquæ ex ijſdem tenuibus partibus, quæ
minus uſtæ diluto claroq; nitore ruffeſcunt, abe
unt in ἐρυθρὰν χολὴν, *bilem rubram. Tempe*
ratæ uertuntur in ſanguinem, cuius color eſt ru
ber, purpuraſcens, Has autem dum maturat, a
queas addenſat quidem aliquantulum uelut epota
humiditate nimia, non percoquit tamen nec colo
rem immutat propter admixtæ aquoſæ & liqui
dæ tenuitatis redundantiam, quæ prohibet ne co
gatur & craſſeſcat conſiſtentia & ne ruborem ex
alteratione concipiat. hinc phlegma exiſtit. In
craßis terreis inchoat quidem coctionem, ſed non
perficit, eò quod ob aridam & exuccam craßi
ciem coctionem nequeunt ferre ampliorem, quo
eo quod ſupereſt humido depaſto exhauſtoq; re
liquum aut in aduſtæ & nigricantis picis lenteſ

cere

ret craßiciem, aut in duriciem ſolidaretur to-
bi. Ceptæ itaq; & tentatæ coctionis his inducit
eciem, obſcura ſanguinis rudimenta cum colore
ergente ad fuſcam nigredinem. Rubor enim
biecti craßi opaci & impuri obſcuritate hebe-
tus nigreſcit.

In quatuor itaq; humores chylus coctione he-
atis diſtinguitur. Inter quos ſanguis ſubſtantia
ediocris eſt, nec tenuis nimis nec ualde craſſus,
ualitatibus temperatus, ſapore dulcis, colore ex
ubedine purpuraſcens, plenus fibris, propter
uas coit facile atq; coagulatur effuſus extra ue-
as, quod ſanguini proprium eſt, confectus calo-
e temperato hepatis ex partibus chyli tempera-
ioribus pinguioribus & aereis, pars nutrimenti
præcipua. Flaua bilis ſubſtantia tenuis eſt, δυ-
άμει calida & ſicca, ſapore amara, colore ruf-
a flaueſcens, aut exquiſite rubra, confecta calo-
e immoderatiore ex tenuioribus et calidioribus
chyli partibus, nec coagulatur uenis exempta.
Phlegma crudũ eſt cruditate humoris aquei craſ-
iuſculi, δυνάμει frigidum & humidum, ſapore
nſipidum magna ex parte, etſi coctura cum ſan-
guinis qualitatibus reliquis ueſtigia quædam in-
choatæ dulcedinis contrahit, productum in uen-
triculo primum, poſtea coctione ulteriore & ſe-
paratione in hepate, ex chyli aquoſis partibus &
crudis, quæ elaborari ſatis nequiuerunt, nec coa-

gulatur eductum ex uenis. Succus Melancholicus craſſus eſt & terreſtris maxime inter omnes humores, δυνάμει frigidus et ſiccus, ſapore aſtringens, uel acerbus potius & στρυφνὸς, qualis eſt in pomis & pyris immaturis aut prunis ſylueſtribus, colore nigricans, confectus de crudis & craßis partibus terreis non elaboratis calore, neque colliquatis, neq; exæquatis, nec coit aut coagulatur, ſi extra uenas ſit.

Hi igitur quatuor humores in ijs riuulis, qui à porta in cauum hepatis ambitum diſpertiuntur, temperie & calore hepatis gignuntur, confuſiq; inter ſe ante ſeparationem unius tantum humoris ſpeciem præ ſe ferunt. Sed & ipſi quatuor differentes humores non ſunt uniusmodi, ſed gradibus craßiciei ac tenuitatis, cruditatis & coctionis, itemq; colorum & ſaporum plurimum inter ſe differunt. Quædam enim illorum partes ſanguinis naturæ propiores ſunt, quædam ab eadem degenerant longius. Idcirco natura molitur ſeparationem aliquam & expurgationem maſſæ ſanguineæ ſecretione impuriorum partium, quæ ad nutritionem uſui non erant futuræ, priusquam quod utile eſt & accommodatum, transfundat ex ramulis uenæ portæ in obuios circa hepatis medium & conſertos cum his atq; conuenientes ſurculos uenæ cauæ, qui gibbum eius ambitum ſimiliter multorum ductuum ceu tubulorum ac Si-

phonum meatibus intexunt, emißi è trunco uenæ
auæ, qui hepati ad auersam & posticam regio-
nem attensus, maxima corporis sui parte intra
παρέγχυμα hepatis conditur. Absoluitur autem
eparatio ista massæ sanguineæ non distincta ali-
qua & peculiari uirtute hepatis delectu quodam
ecernentis ab utilibus noxia, sed ui expultrice he-
patis, qua χύμους maturos, ubi sese refecit, ex-
cludit, & ui tractrice eorum uasorum, quæ alli-
ciendis ad sese recrementis illis tanquam familia-
ribus succis, recipiendisq; & adseruandis, & rur-
sus cum usus exigit aut postulat & urget natura,
promendis comparata sunt. Et secernuntur illa
præcipue, quæ si detinerentur intra uenas, pror-
sus corrumperentur, quod uel iam ante plus quam
par est adustæ sint, uel tali sunt natura, ut quan-
quam crudæ, ob craßiciem tamen & ariditatem
ulteriorem coctionem sustinere nequeant, aut pro-
tinus morbos parerent toto corpore occupato aut
certis partibus.

Hepate itaq; incumbente in expulsionem toti-
us massæ elaboratorum succorum, & mouente o-
mnes ad exitum, folliculus fellis ad se rapit flauæ
bilis partem dilutiore ac clariore flauedine co-
lorem Sandarachæ effingentem, quæ est, ut Gale-
nus inquit, οἷον τὸ ὀπτηθὲν καὶ συγκαυθὲν τῆς
ξοφῦς, ἀλλὰ λεπτὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ῥυτὸν, &

haurit hanc ijs meatibus, qui ab altero bifurca colli ipsius ductu in aliquot ramulos dissecto, sursum ad hepatis medium prorepunt ac uenæ portæ ramulis commixti, ab usu πόροι χοληδόχοι nominantur. Vocant hunc humorē Galenus ueterum medicorū exēplo χολὴν ἁπλῶς et ξάνθην χολὴν, & πύῤῥαν χόλην, & πικρόχολον χυμὸν, quandoq; et ὤχραν χολήν. Altera flauæ bilis pars mitior ac benignior, ruboreq́; florido ac diluto & consistentia sanguini similior, μήποτε πυρώδης ἐσχάτως γεγενημένη, ut Galeni uerbis utar, non detrahitur sanguini in ea separatione, sed spargitur cum sanguine in totum corpus. Vocat & hanc ξανθὴν χολὴν & ἐρυθρὰν quandoq; et πυῤῥάν. Sed minus usta est priore, minusque crassa ac tenax, & ad ruborem propius accedit. Succus Melancholicus, qui est uelut ὑποστάθμη καὶ ἴλυς ἢ τρὺξ sanguinis, splene hunc trahente refunditur ex hepate in caudicem uenæ portæ. Vnde per propagatas ex eo & innumera sobole mirandoq́; contextu & implexu in lienis digestas corpus uenulas, intra ipsum lienem conuehitur. Vbi calore splenis amplius ceu maceratur, donec exprimatur inde, quo ille reficiatur. Attrahitur autem in splenem de succo Melancholico ut Galenus ait, ὅσον ἂν αὐτῆς ἱκανῶς παχὺ καὶ γεῶδες μὴ δέξηται καλῶς τὴν ἐκ τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀλλοίωσιν, quod

sati

ſatis craſſum nondum à calore ſubactum eſt et immutatum. Vocaturq; tum μέλας tum μελαγχολικὸς χυμὸς, tum μέλαν αἷμα. Reliquum eiusdem ſucci, τὸ μὲν μετρίως παχὺ σὺν τῷ κατείργασθαι, πάντη φέρεται, id eſt, quod moderate craſſum & attenuatum eſt aliquantulum atque elaboratum, cum ſanguine in totum diſtribuitur corpus eodem cum priore nomine, phlegma, ut ex Galeno ante dixi, γίγνεται κατὰ τὴν πρώτην πέψιν ἐν τῇ γαστρί, & in hepate ex altera coctione adipiſcitur guſtum obſcuræ dulcedinis, unde & γλυκὺ uocatur. συναναφέρεται δὲ τοῖς εἰς ἧπαρ ἀναδιδομένοις, καὶ ἅμα τούτοις πεπτόμενον αἷμα γίγνεται. τὸ δὲ ὑπολειπόμενον ἐν τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα χωρίοις ὑπὸ τῆς καταρεούσης ἐξ ὕπατος χολῆς ἀπορρυπτόμενον ἐκκρίνεται διὰ τὰ κάτω τῆς γαστρός. Hoc non excernitur in aliquod peculiare receptaculum, ſed unà cum ſanguine & reliquis flauæ bilis ac ſucci melancholici partibus in riuulos à uena caua gibbæ regioni hepatis inſitos effunditur, indeq; in caudicem & huic proxime cohærentes uenas paulatim transfertur, in quibus abſoluitur αἱμάτωσις, quæ non eſt à χυμώσει diſtincta coctio, ſed quod in ſingulis humoribus ad elaboratam ac conſummatam coctionem expurgationemque deeſt, qui ſanguinem comitantur, ipſiq; ſanguini, hoc complet, & uelut fundamenta iacit &

incheat coctionis ultimæ. Inest enim singulis humo-ribus, præter ea quæ prima secretione detrahun-tur, multum adhuc tenuis & serosi liquoris, qu nulla coctione densari in soliditatem nutrition conuenientem potest, et quidem plurimum phleg-mati, minus sanguini, minimum melancholico suc-co & flauæ bili. Inest & terreum aliquid, quod nisi summoueretur, ueram exactamq; coagmenta-tionem & consolidationem nutrimenti esset impe-diturum. Idcirco αἱμάτωσις *& quæ in ueni hepati propinquis fit coctio, ulteriore immuta-tione exactius addensando humorum consistenti-am, expurgandoq; seclusa ac decisa recrementa absoluit hoc defuit. Excrementum serosum te-nue & fluidum de singulis expressum humoribu substantiæ solidatione,* ἰχῶρες *constituit. Crassum* ὠμὸν χυμόν. *Cuius quidem pars maxima à crassiore phlegmate & succo melancholico, mini-ma à bile: ut serosi liquoris pars maxima à phleg-mate & bile, minima à succo melancholico: Vtri-usq; pars aliqua & mediocris pro temperamenti ratione à sanguine secernitur.* Ἰχῶρες *omnium humorum post secretionem confusi* ὀῤῥὸν *seu* ὀῤ-ῥῶδες περίττωμα *gignunt. id serum est seu sero-sum excrementum.* ὠμὸς χυμὸς *in excremen-tum illud subigitur, quod in urinis hypostases &* ἐφιστάμενα *parit.*

Cum itaque expedita est αἱμάτωσις *in gib-*

a regione hepatis,eijcitur in caudicem uenæ ca=
uæ,quidquid adhuc humorum confusim et mixtim
fertur.Hinc renes per uenas emulgentes cum ali=
qua sanguinis parte attrahunt ad sese serosum li=
quorem cum recremento humoris crudi, idque
transferunt in sinum priorem ex duobus illis, qui
in substantia renum exculpti sunt, ibi quod puri=
us est & nutritioni aptius uirtus renum elicit, ut
eo nutriatur. reliquum ceu colando per poros
carneæ substantiæ excernit in alterum sinum, ex
quo permeatus οὐρητῆρας nominatos illud destil=
lat in uesicam, cedentibus introrsum membranu=
lis, quæ ad οὐρητήρων orificia uesicæ attextæ, ubi
defluxit urina, subito resultu complicatæ id rur=
sus obstruunt, tam arcte quidem, ut regeri in eos=
dem meatus nihil poßit. Vocatur totum hoc ex
seroso humore & contentis confusum excremen=
tum, quod in uesica colligitur urina, quæ quod
acredinem habeat suam & salsedinem ex humo=
rum natura, de quibus exprimitur manifestum
est. Idem autem fit in grandioribus & primo
exortu uenæ cauæ connexis ramis, quod intra cor=
pus hepatis. Vlteriore enim coctione præparan=
tur humores ad ultimã elaborationem.

His absolutis in hepate & grandioribus uenis,
traducitur nutrimentum sanguineum paulatim
ad tertium focum, trahentibus quidem id ui na=
tiua membris ipsis, adiuuantibus uero distributio=

nem uenis ope fibrarum, quibus contexta ipſoru
corpora conſtant. Focus huius coctionis eſt in i
uenis, quæ membris ſingulis adducendi & ſupp
ditandi nutrimenti cauſa inſertæ ſunt. In hac c
ctione quod halituoſum eſt & tenue, contin
effluxu per poros cutis elabitur ac diffluit, quo
craſſum, uiſcidum, terreum, κνισσῶδες, per eo
dem egeſtum ceu expanditur in cutem & ob le
torem adhæreſcit, fitq; inde quod uocatur ῥύπο
quod λιγνυῶδες in iſs, quibus textura corpor
ſolidior eſt compactiorq; in partibus aliquib
fit materia capillorum, horum ceu radice angu
ſtioribus & compreßioribus poris cutis inhære
cente, & ipſis coaleſcentibus ex connexu halitu
um, expreßiſq; impetu & copia ſuccedentiu
& adnaſcentium continue. quod aqueum eſt &
tenue, interea dum intra uenas adhuc commora
tur, cum ea humiditate, quæ membris conforma
ea proxime nutritura eſt, conſtituit humiditatem
quam Galenus nominat ὑγρότητα κατὰ τάς μι-
κρας ἀρτηρίας καὶ φλέβας τὰς ἰδίας ἑκάστ-
ων μορίων συνισαμένας. *Auicenna humorem*
inominatum. Huius humiditatis ubi excidit ue
nis, pars illa quæ membris & attemperata eſt &
reſpondet ac congruit qualitatum forma, & tali
eſt, ut in membri ſoliditatem cogi poßit, appoſi
tum membris, affixum, concretumq; ita nutrit ea
ut in earum abeat & uertatur ſubſtantiam, uoca

turq;

urq́; ante accretionem à Galeno οἰκεῖα τροφή, ἐξ ἧς τρέφεται τὰ μόρια. περιέχεται δὲ κατὰ πάντα τὰ τοῦ ζώου μόρια δροσοειδῶς ἐν αὐτοῖς περιεσπαρμένη: Ab Auicenna cambium. Post nutritionem σύμφυτος ὑγρότης à Galeno & σύμφυτος ἰκμὰς: Ab Auicenna, Gluten. Pars altera περίττωμα est utile de ultimo alimento sanguineo, ultima coctione peracta relictum in poris membrorum, quod ob tenuitatem densari in soliditatem partium, ideoq́; nutrimentum fieri nequit. Estq́; duorum generum. Vnum singulari prouidentia & dispensatione Architecti & coaceruatur maiore copia & conseruatur ad certos usus alijs destinatos in certis partibus, non perpetuo, sed certa descriptaq́; periodo, quæ uiribus et constitutioni partium congruit, ut semen in testibus & προστάταις generationis causa: Lac in glandulis mamillarum ad nutritionem fœtus: Saliua in glandulis faucium ad linguæ & musculorum uicinorum rigationem: uiscidus humor in reliquo glandularum genere: humiditas de qua coit & concrescit adeps & pinguedo ad membranarum inuolucra. Alterum in singulis partibus colligitur proportione ad usus seruiētes ipsis partibus, ut spumosus humor, qui continetur in pulmone: glutinosus humor in compagibus articulorum: medulla in cauernis oßium, quas συῤῥαγὰς uocant. Deniq; in singulis partibus corporis

poris talis aliquis congeritur ex ultima coction superfluus humor, qui quidem non nutrit mem bra, fit tamen calori præsertim extraneo & fe brili pabulum, quod et humectando membra, pro hibet consumptionem insitæ humiditatis. Hic hu *mor Galeno est* ὑγρότης ἐν ταῖς μεταξὺ χώ ραις τῶν σωμάτων ἢ μὲν ἢ περὶ κωλῦσαι ξη ρανθῆναι σφοδρότερον τὰ ὁμοιομερῆ ἢ περὶ ἐ ταῖς μεταξὺ χώραις τῶν σωμάτων ἐπιτέγ γειν καὶ αὐξάνειν τὴν ὑγρότητα, τῆς τῶν ὑγραι νόντων μετείληφε προσηγορίας. *Auicenn* Rorem *uocat. Citius autem & facilius sangui nea nutriuntur membra quam spermatica, quo citius multo & facilius atq; expeditius, ac minu aut crebris aut uehementibus mutationibus san guis in carnosarum partium quam uere solida rum seu spermaticarum soliditatem duratur.*

Hæ igitur sunt humorum differentiæ secun dum coctionum gradus & discrimina. Cum au tem calor naturalis temperatus et materiæ ἀνά λογος *peragit & absoluit in singulis coctionibus quod intenditur, fit* τῆς πέψεως *ea species, qu* ἕψησις *uocata calore humido conficitur, exeunt que illa humorum discrimina quæ recensuimus Si intendatur supra modum mensuramq; natur conuenientem, & acris fiat atq; urens,* ὄπτησι *efficit ustulata ac uelut assata materie. Quar tunc & melancholica terrea & biliosa igne*

cun

*m craßicie & lentore, quem acquirunt, ceu ig-
ſcunt & acuuntur, fiuntque δακνώδη καὶ δια
ρωτικὰ: Sanguinis partes tenuiores in flauam
lem, craßiores in atram permutantur. Phleg-
a aut acredinem et ſalſilaginem contrahit cum
ntore, ſi putredo accedat, aut ſolam tenacita-
m uiſcidam & glutinoſam, ſi putredo abſit.
rſus ſi calor imbecillior ſit iuſto, ἕψησιν non
ſequitur, Degenerat itaq; coctio in μόλυνσιν,
a coaceruatur in uenis plurimum ἰχώρων &
udi ſucci craßioris. Non enim cum ſicco humi-
i iuſta ſubactione recte commiſcetur, nec in co-
itum ſolidum redigitur, ſed aut temere ſparſum
partes ſiccas ſine coalitu firmo fluitat, aut non
a illi iungitur ut complexu connexuq; firmo ſo-
doq; & membris proportione adaptato ambo
hæreſcant & coaleſcant in humiditatem opor-
nam nutritioni. Redditur itaq; tota maſſa ſan-
uinea impurior, fluidior, pallidior, frigidior,
r inæquabilior. Neq; conueniens fit nutritio,
d corpus inflatur & uelut in tumorem attolli-
r οἰδηματώδη, laxum, mollem, liuidum aut
allidum, qualis eſt καχεκτικῶν aut ὑδρωπικῶν, ſi-
t cum fit ὄπτησις humorum, corpus marceſcit
r exareſcit, ex nutrimenti conuenientis defectu
rreptum atrophia. Tales deprauatæ coctiones
riunt & cumulant ſuccos uicioſos multiplici
iſcrimine. Sed et ex alijs cauſis naſcuntur ſucci
uicioſi,*

uiciosi, ut cum calore natiuo recte temperato, ci-
bi uiciosi assumuntur, & alijs modis naturales a
boni succi corrumpuntur. Distributis itaq; qu
hactenus explicata sunt in suas ceu classes, consti-
tuemus differentias certas humorum, quæ ex nu-
trimento expromuntur.

Quidquid est fluidorum liquorum in corpo-
re, aut ὑγρότης est aut περίττωμα. ὑγρότητα
uoco humores illos, qui conformati partibus se-
cundum qualitates proxime usurpantur ad nutri-
tionem, ut sunt, chylus in uentriculo, sanguis i
hepate, ἡ οἰκεία τροφὴ in partibus solidis, quan-
tum scilicet de quolibet ad partium ipsarum re-
fectionem assumitur. περιττώματα nomino om-
nes humores reliquos cuiuscumq; generis, quo
ut superfluum quid pars quælibet aut adserua
ad usus certos prouidentia Dei conditoris defini-
tos, aut protinus repellit tanquam onus graue fu-
turum ipsi & molestum aut noxium.

περιττώματα sunt aut κατὰ φύσιν aut παρὰ
φύσιν. Naturalia & non naturalia. περιττώμα-
τα κατὰ φύσιν uoco, quæ in quauis coctione natu-
ra se recte habente & recte præparato nutri-
mento secernente superflua, fiunt necessario, siu
usum præstent aliquem corpori, siue nullius sin
usus. περιττώματα παρὰ φύσιν à natura intem-
perie aliqua affecta & languente, aut impedit
quocumque modo, ideoq; destituente materiam
coquendam

quendam aut corrumpente gignuntur, & natu-
am non iuuant sed lædunt atq; affligunt. περιττώ-
ατα κατὰ φύσιν aut sunt περιττώματα κατὰ τί
ut περιττώματα ἁπλῶς. περιττώματα κατὰ
non proprie excrementa sunt, sed superflua de
ptimo & utili nutrimento reliqua, in ipsis co-
ionum officinis, ubi sese hæc de attracto exacte-
ue immutato alimento satis superq; refecerunt.
untq; harum tantum respectu περιττώματα, Et
el adseruantur in ipsis membris ad alios usus, ut
men, lac, uel si flagitentur à uicinis partibus
rotinus eijciuntur & propelluntur ut chylus, san
uis bonus ac temperatus, οἰκεῖα τροφή. quorum
æc nutriunt corpus, illa generationi seruiunt &
etus nutritioni.

περιττώματα ἅπλῶς illa sunt, quæ simul de
limenti materia cum propter ipsius materiæ in-
qualitatem, tum propter ἀσυμμετρίαν natiui
aloris & necessitatem separationis multarum
artium exprimit natura, dum occupata totius
ssumptæ massæ elaboratione eum absoluit humo-
em, quem nutritio exigit. Horum quædam
unt χρήσιμα, quæ corpori conferunt & præstant
liquid: quædam ἄχρηστα prorsus eo ipso natu-
ram & molestia magna liberant & periculo &
ncommodis, quæ mora longiore adferunt, quan-
do quam maturrime, suo tamen & conuenienti
tempore per eos excernuntur meatus, quos edu-
cendis

cendis his natura magna fabrefecit arte & ido-neis in sedibus locauit. Huius generis sunt τὰ διαχωρήματα seu ὑποπατήματα alui, urina, Mucor narium, sordes aurium. ῥύπος in cute, & similia:

χρήσιμα & utilia περιττώματα aut sunt χρήσιμα καθ᾽ ἑαυτά, per se utilia, aut κατὰ συμβεβηκός, ex accidente. huius generis illa sunt, quæ etsi natura separata relegat aliquo, & promouet ad maturam expulsionem, tanquam per sese non idonea ad nutritionem aut alium usum corporis necessarium, usurpat tamen ipso expulsu ad maturandam egestionem superfluorum et naturæ actiones iuuandas aliquo modo. Si phlegmatis, quod est primæ coctionis excrementum, pars illa, quæ lateribus uentriculi & intestinorum lentore sua illita adhæsit, ita inungit ea, ut propter lubricitatem aridiorib. chyli partibus pateat transitus expeditior. Talia sunt illæ partes χυμῶν, quæ in secunda coctione à sanguine separantur. Flaua bilis ex folliculo fellis per πόρους χολαγώγους ab altero bifurcati colli meatu propagatos, demittitur in intestina, cum ut excernatur unà cum alui fecibus, tum ut abstergat amaritudine, quod de uiscidiore phlegmate intestinis adhæsit, ne copia auctum uias intercludat, aut putrescat, tum ut acredine pungat uellicet et extimulet intestina ad exclusionem excrementorum. Melancholicus succus

us tenuiore sui parte nutrit splenem. pars craßi-
r partim in uentriculum effunditur, ut acerbita-
e contrahendo ac ceu corrugando tunicas uentri-
uli roboret uim retentricem καὶ τόνον: frigi-
itate excitet & intendat appetentiam cibi: &
einde cum chylo eijciatur: partim regurgitatur
n intestina ut cum excrementis egeratur, præser-
im si auctus copia maiore irritet naturam uali-
am pondere suo. Referri huc possunt & liquo-
es qui ex densatis nati uaporibus rigant cere-
rum & somno materiam præbent. tum ultimæ
octionis aquæ superfluitates sparsæ in membra
umectationis causa, ut his foris etiam uelut dul-
i gratoq; rore imbutæ perpetuo madeant.

περιττώματα χρήσιμα καθ' ἑαυτὰ sunt, quæ
on ad expulsionem naturæ destinat, sed ad nutri-
ionis aliquam partem peragendam & plures
lios usus præstandos. Vt sunt massæ sanguineæ
χυμοὶ reliqui præter sanguinem, qui non seclu-
luntur, sed cum sanguine mixtim in totum ferun-
ur corpus, quorum usus præcipuus est, ut cum san-
guine nutriant, bilis quidem membra biliosa, ut
pulmonem: phlegma partes phlegmaticas, ut ce-
rebrum, medullam dorsi, neruos: melancholicus
humor partes aridiores & terreas, ut ossa, char-
tilagines, ligamenta. Præstant uero & alios usus
corpori. Flaua bilis incidit lenta, attenuat crassa,
detergit & uelut abradit glutinosa, dißipat, pe-

 netrat,

netrat, aperit meatus, acredine commouet uirtu tem expultricem. Melancholicus humor reddi sanguinem densiorem, sistit, astringit, adiuuat re tentionem: Phlegma ceu nutrimentum est san guinis. Fit enim ex eo sanguis, cum paulatim ma gis magisq; coquitur, diluit ac fundit sanguinem probibet ne efferuescat, & si ferueat, ardoren mitigat ac restinguit.

περιττώματα παρὰ φύσιν *sunt omnes corru pti humores, siue quantitate sola modum mensu ramq; à natura præscriptam excedant, siue qua litate peccent, siue utroq;, seu putrefactione mu tentur in alterius humoris speciem, aut toto gene re diuersam & præter naturam, aut non quiden præter naturam toto genere, diuersam tamen priori & ea, quæ secundum naturam est, specie Nec usui sed oneri damnoq; sunt corpori, mole stiamq; adferunt & morbos cum uitæ discrimi ne, nisi mature tollantur & extirpentur. Cor rumpuntur autem humores duobus modis. Prim ut Galenus inquit* ὅταν αὐτοὶ μόνοι ὄντες καὶ ἄκριτοι ἀφίκωνται εἰς δυσκρασίαν, ἢ φθορὰν χωρὶς τοῦ τῶν ἄλλων τινὰ χυμῶν πλεονεκτῆσαι καὶ ἐπιμῖξαι. *efficiente uel intemperien calore aut ardentiore iusto, aut languidiore, ue corruptionem alieno, in uno aliquo pluribusu humoribus impermixtis, quo fit ut in aliam tran seant speciem uel toto genere præter naturam*

ue

uel sola qualitate. Alter modus quo uitiantur humores, est διὰ πλεονεξίαν καὶ ἐπίμιξιν τῶν ἤδη φθειρομένων χυμῶν, ἤτοι ὀῤῥῶν καὶ ἰχώρων, ἤγε φυσωδῶν πνευμάτων. Sunt itaq; τῶν παρὰ φύσιν περιττωμάτων duo genera. Vnum eorum, quæ sunt uel quantitate sola, ut in πληθώρᾳ uel qualitate uel utroque ut in κακοχυμίᾳ præter naturam, alterum eorum quæ toto genere sunt præter naturam, quo refero omnes corruptorum humorum differentias, quas natura non intendit primo & per se, sed ex consequente & per accidens, non ad usum aliquem corporis, sed ad commodiorem expulsionem, siue assequatur quod tentat, siue deficiente ipsa aliquid prorsus uiciosum & corruptum euadat. Est enim μεταβολὴ triplex in humano corpore. Vna ἁπλῶς χρηστὴ, quæ efficitur à calore natiuo, qui non prostratus est, nec impar humido, ut θρέψις. Altera est ἁπλῶς μοχθηρά, quam efficit alienus calor & παρὰ φύσιν, ut σηπεδών. Tertia ἡμιμοχθηρὸς est, quam efficit natiuus partim, partim alienus calor, ut cum fit ἐκπύησις debita, & excocta fiunt πέπονα seu matura, sicut ab Hippocrate uocantur.

Sed ut rectius intelligatur omnium mutationum ratio, quæ humoribus accidunt, distinguemus illas, causis efficientibus, subiectis & effectibus. Omnis quæ humoribus accidit mutatio, scilicet

quæ speciem mutat aut accidentariam aut οὐσιώδη, est uel ἀλλοίωσις uel μεταβολή. Nam quæ præcedunt aut αὐξήσεις humorum aut depulsiones uel translationes ex sedibus definitis ac destinatis ad alienas, ἀφορμαὶ tantum sunt ad sequuturas mutationes. ἀλλοίωσις qualitates illæsa substantia: μεταβολὴ & substantiam & qualitates mutat. Vtraq; duplex est una κατὰ φύσιν, altera παρὰ φύσιν. ἀλλοίωσις κατὰ φύσιν fit in coctionibus secundum naturam. μεταβολὴ κατὰ φύσιν fit in iusta ac debita nutritione, ἀλλοίωσις παρὰ φύσιν fit in coctionibus aberrantibus, cum calor uel acrior est & urentior iusto, uel hebetior ac remißior, aut per sese ac sua natura aut respectu materiæ, in quam incumbit & agit. μεταβολὴ παρὰ φύσιν accidit humoribus & in ipsa nutritione, & ante nutritionem intra uel extra uenas, cum mutatur humoris substantia in speciem alienam à natura & non usui futuram corpori, idq; perficitur uel ab alieno calore solo in humore aut non uicioso, aut qualitatibus degenere intra uel extra uenas: uel à natiuo, aut in humore uicioso & tali, qui ad habitudinem naturalem & corporis usum nulla emendatione reduci potest intra uenas, uel non tali aliquo aut etiã non uicioso, sed extra uenas in locum aliquem præter naturam detruso: uel ab utroq; calore in utrouis humore. Huius ergo μεταβο-

λῆς

λῆς παρὰ φύσιν tres sunt differentiæ. Prima est corruptio caloris natiui in humido proprio ab alieno et extraneo effecta calore, quam σῆψιν uocant & σηπεδόνα, cum humor uel integer & secundum naturam se habens, uel iam affectus uicio aliquo in suo & à natura determinato loco, uel extra hunc in alieno, à calore circumuentus alieno & extraneo, uel dissoluitur prorsus ac dißipatur, uel in humoris alieni aut alterius rei præter naturam speciem conuertitur. In hac mutatione nulla est natiui caloris actio, sed tota absoluitur & completur ab alieno calore, qui est præter naturam & igneus, ac diuellit, dißipat & destruit mixtum, sicut contra natiuus idem sustentat tuetur & conseruat. Altera est quam Galenus dicit esse ἡμιμόχθηρον μεταβολὴν & uocant ἐκπύησιν seu suppurationem, cum calor natiuus fortis est & ualet, sed humorem adipiscitur intra uasa, qui ob magnitudinem uicij & malitiæ nulla coctione ita emendari potest, ut fiat utilis ad nutritionem, aut cum bonus & nulli uicio obnoxius humor elapsus definitis ac destinatis à natura sedibus ac limitibus incipit occupari & corrumpi ab alieno, sed corruptionem impedit ui & efficacia sua natiuus calor. Tales humores non protinus destituit & alieno calori occupandos relinquit calor natiuus, sed cum uigeat, experitur contra alienum uires suas, hunc inde eli-

ſurus & prohibiturus corruptionem, & utrumq; ad uſum aliquem conuerſurus iuſta elaboratione, quod cum aſſequi nequeat, impeditus in hoc quidem conditione alieni & natura diſcrepantis loci, in quem præter naturam humor deuolutus eſt, & lucta cum calore alieno: in illo autem tabe & uicio, quod humori ineſt, & aduerſatur ac repugnat actioni caloris, inducit tamen utriq; ſpeciem quam accommodatiſsimam expulſioni, & quoad eius fieri poteſt naturali ſimilem, ut ſine offenſione inſigni ſineq; detrimento eijciatur. Habet enim ſemper aliquid coctionis hæc mutatio, & ſi ſcopum ad quem natura tendit, aſſequi non poteſt. Tales ſunt mutationes, quibus qui in abſceſſibus & ulceribus continentur humores, uertuntur in pus laudabile album, craſſum, æquale, leue, non fœtidum, & qui in uenis excoquuntur humores putridi in excrementum puri ſimile, ex quo eſt ſedimen in urinis album, leue, æquale, pyramidis figura conglobatum in acumen, poſt febres maxime. fit enim in febribus analogos ſuppurationi ulcerum uelut interior ſuppuratio, cum natura uincens humorem putredini obnoxium non prorſus deſtituit, ſed ſubactum coquit aliquantulum, exæquat & excutit. Et ueriſsima ac certiſsima putridarum febrium diſtinctio petitur ex ipſa humorum natura & his tribus gradibus τῶν παρὰ φύσιν μεταβολῶν. Tertia differentia com-

componitur ex utraque præcedente ſimplici, & uaria eſt ac multiplex, pro ut calor alteruter natiuus uel alienus plus minusue aut uiget aut languet altero, & materia eſt aut deterior ac contumacior, aut melior & obſequentior calore natiuo. Hæc mutationum diſcrimina conſiderari neceſſe eſt. Voco itaq; περιττώματα παρὰ φύσιν ſola qualitate, ea quæ ἀλλοίωσις παρὰ φύσιν gignit: & toto genere παρὰ φύσιν nomino, quæ parit & producit ἡ παρὰ φύσιν μεταβολή. Horum quædam prorſus ſunt aliena à natura, ut differentiæ corruptorum putredine humorum καὶ σηπεδονωδῶν μιασμάτων ἢ περμάτων in febribus, & ἰχώρων καὶ ῥυπῶν in ulceribus, uulneribus, fracturis, contuſionibus, quas ſimplex uera & abſoluta putrefactio efficit, & in abſceßibus ἀθερωμάτων, στεατωμάτων, & μελικηρίδων genera, itemque illa intra corpus monſtroſe naſci conſueta, uermium & lumbricorum, capillorum, carbonum, ac ſimilium genera. Quædam non prorſus ſunt præter naturam, ſed aliquid habent coctionis, & aliàs plus, aliàs minus, ut pus & in uenis illud, quod puri ſimile eſt, quæ ob eam, quam adipiſcuntur ſpeciem alienam ab ornatu ultimo, quem natura molitur, ſub hoc genere colloco.

περιττώματα ergo παρὰ φύσιν, quæ ſolis peccant qualitatib. primis uel ſecundis, uel utriſq;

 ſimul,

ſimul, aut ſeruefacta plus nimio ac ceu aſſata, au perfrigerata ex cruditate nec ſatis percocta, au extenuata nimium, aut denſata, aut lentore & tenacitate affecta aut ſalſedine imbuta, Talia, *inquam, omnia duplicia ſunt. ſicut & priora, qua toto genere* παρὰ φύσιν *eſſe diximus. Quædam enim* ἄκρατα *ſunt* καὶ πρὸς αἴσθησιν ὁμοιομερῆ, *id eſt, impermixta & ad ſenſum ſimilia. Quædam* κεκριμμένα *ſunt* καὶ πρὸς αἴσθησιν ἀνομοιομερῆ καὶ ἐπίμικτα, *id eſt mixta confuſaq; & ad ſenſum diſsimilia.* περὶ ἀκράτων *primu dicemus.* ἄκρατα περιττώματα *citra admixtionem alterius ſeu humoris ſeu flatulenti ſpiritu generantur in corporibus à calore uel intenſo ue debili per ſeſe, aut materiæ ratione, &* δυσκρασία *degenerant.*

In prima coctione chylus corrumpitur, cum uel ab æſtu uentriculi uelut torretur, uel ob languorem cum frigiditate coniunctum non percoquitur. Huc recte referri exiſtimo humorem uiridem porri colore, qui in uentriculis puerorum maxime & adultorum etiam naſci ac colligi conſueuit διὰ τινῶν ἀπεψίαν ἐδεσμάτων, *ut ſunt oleracei generis betæ, braſsicæ, cepæ, allium.* Vocant hunc à colore πρασοειδῆ χολὴν *ſeu bilem porraceam, cum bilis corruptæ ſpecies proprie non ſit, ſed corruptus chylus in uentriculo, & quidem ex mala coctione exiſtat, ſicut inquit*

Galenus

alenus, τὰ πρασοειδῆ μόνοις τοῖς κακῶς πέ-
ασιν ἐν τῇ κοιλίᾳ γίνεται. Ex eadem coctio-
e prodeunt, discrimina pituitæ non naturalis, &
ῆς ἐλαίνας καὶ μύξου itemq; πτυέλου, id est
ucoris narium & sputi, cum hæc excrementa
ista craßieie destituta, aut nimis tenuia fiunt, si-
ulq; aut insipida aquea, aut salsa acria, aut ni-
is lenta ac uiscida. Si enim langueat uentricu-
s nec bene claudatur, aut oneretur sarcina cibi
el potus grauiore quam pro modo uirium, eue-
itur in cerebrum magna copia crudorum hali-
um, qui frigiditate densati liquescunt. Quod si
dest tunc calida intemperies in cerebro, quod
e his uel halitibus uel liquoribus paulo craßius
st, mora longiore ex alieni caloris impreßione
entorem contrahit ac uisciditatem. γίγνεται γὰρ
λισχρότης ἐκ τῆς πολυχρονίου μονῆς ἐν θερμῷ
χορίῳ τοῦ φλέγματος. Quod de ijsdem tenuius
st & calidius aduritur et salsedinis saporem ac-
uirit ex adustione.

In secunda coctione, ut χυμοὶ distinguuntur,
ta si coctio non fiat talis, qualis esse debet, ijdem
orrumpuntur, quibus si nihil admisceatur alieni,
iunt differentiæ τῶν ἀκράτων χυμῶν παρὰ
φύσιν. Flauæ bilis τῆς ἀκράτου species corru-
ptæ causam habent omnes θερμὸν τὸ αὐχμηρὸν
καὶ πυρώδες καὶ φλογώδες. Suntq; uelut ex-
tremæ eius species flaua bilis & exquisite atra.

Reliquæ ut Galenus pulchre dicit, ὅτον ὁδοί τι-
νες εἰσι τῆς τῶν τούτων γενέσεως καὶ εἰς ἄλλη-
λα μεταβολῆς. Flaua bilis enim si uelut assa
ulteriore coctione fiat craßior & lenta magis a
tenax, colore uero exquisite flaua seu ex plenior
ac densiore flauedine uelut ruffescens, degenera
in eam, quæ λεκυθώδης nominatur, quod oua
rum uitellis colore, consistentia, et craßicie non
absimilis. Crocea uocatur à nonnullis. de ha
Galenus inquit. ὑπεροπτηθεῖσα ξανθὴ χολὴ γίγ-
νεται ἐσχάτως ξανθὴ καὶ πυρώδης καὶ πάχυ
ταῖς τῶν ὠῶν ὅμοια λεκύθοις. Vitellina ust
amplius uirescit flauedine ex adustione subnigre
cente & crassescit. Vocatur autem πρασοειδὴς
quod similis sit τῷ τῶν λαχάνων χυμῷ, id est
succo expresso ex uiridi planta allij aut aliorum
olerum, cui uiredo inest obscura & nigricans
De hac inquit Galenus, quod in uenis generetur
indeq; in uentrem confluat aut inferiorem aut su
periorem, & perpetuo calorem alienum & præ
ter naturalem indicat. Intercidit ergo inter ui
tellinam & æruginosam media, per quam in han
illa degenerat. Æruginosa siccior est tenaciorq;
colore & consistentia, ut Galenus inquit, ὅτον ἐ
τις ὕδατι δεύσειεν ἰὸν τὸν ἄριστον, ὥστε γίνεσθ
σύστασιν δὲ ἀμφοῖν σιρεῖς, πάχει προσεοικυῖ
αν καὶ χρόαν ὅτον ἀκριβῆς ἰὸς ὀνομαζόμενος ἐυ
ανθέστατος. Quare ἰώδης uocatur παρὰ τ

τῷ

ἰῷ ὁμοιοῦσθαι, quod ærugini dissolutæ ac dilu-
aqua modica & bene tritæ commixtæq; colo-
fit similis & consistentia. Hæc rursus ultiore
uehementiore adustione demigrat in χολὴν
ἰσατώδη, in qua iam ob nimiam deustionem ui-
do ceu obfuscatur & denigratur. Vnde &
χροῖαν id est, fuscam, & ἰσατώδη uocarunt, παρὰ
τὴν τῆς ἰσάτιδος τῆς γλαύκης χροῖαν, à ceru-
Isatidis colore, qui ex uiredine obscura &
guescente in ceruleum nigricantem declinat.
tecedit autem hæc proxime exquisite atram, et
hoatæ fuscedinis notas euidentes habet. Ideo
lenus de æruginosa bile inquit, declarans mo-
m progressumq; adustionis continuæ, donec ad
ationem & denigrationem ultimam deuenia-
. ἡ ξανθὴ χολὴ πρῶτον μὲν εἰς τὸν ἰώδη
έπεται χυμόν. ἔπειτα εἰς τὸν μέλανα.
tima ergo flauæ bilis corruptæ species est ex-
isite atra, de prioribus completa adustione pro-
gata, quæ quidem consistentia & colore atrum
cis nitorem refert, sed uiribus & effectu peior
ge est altera, quæ de melancholico succo ad-
o fit. Multo magis enim & uehementius ro-
t, exulcerat, lacerat inflammat quam altera.
opterea & Galenus hanc dicit esse χαλεπω-
τέραν. Tot sunt differentiæ corruptæ bilis τῆς
κράτου.

Sanguinis naturalis sic proprie dicti et distin-

cti

ĉti à reliquis coniunctis ipsi humoribus, duo su
genera in corporibus. Vnum ex hepate haustu
uehunt deducuntq; in reliquum corpus propa
nes uenæ cauæ οἷον ὀχετοὶ ζινὲς, estque ἐρυθρ
τὴν χροῖαν καὶ ἱκανῶς παχὺ καὶ ἰνῶδες. A
terum ex sinistro cordis thalamo corde constri
in caudicem aortæ infusum, arteriarum inde d
riuatarum riuulis distribuitur in reliquũ co
pus, estq; ξανθὸν, λεπτὸν, λεπτομερὲς, πνε
ματῶδες καὶ θερμότατον. Corrumpitur a
tem hic naturalis sanguis citra admixtionem
terius humoris, cum aut frigidior redditur d
ψύξιν ἵνα ὑπόγυον, aut calidior iusto ac fe
uentior ex iracundia, exercitijs, æstu solis, fricti
nibus, pharmacis calefacientibus, diæta tali, u
uini meracioris ac uetustioris multo. Aut cu
craßior uel tenuior, craßioris aut tenuioris
ctus, uel uehementioris aut remißioris caloris
tione: aut humidior ac dilutior ex humidio
uictu: aut siccior ex causis contrarijs redditu
Deniq; ex sua specie in aliam redigitur, cum a
ustione nimia partibus tenuioribus in flauam
lem discedit, craßioribus in atram cogitur for
sanguinis amissa.

Melancholici succi παρὰ φύσιν τοῦ ἀκρά
duo omnino sunt genera. Vnum crudum, Alter
adustum. Crudum ex crudis & craßis partib
terreis à calore natiuo non subactis relinquit
& manet crudum. Alterum adustum uel adust

simplici uel putrefactione fit, cum ex crudo il= sed à natura destituto aut melancholico succo turali à calore natiuo derelicto, tum ex san= ine. Tertiæ enim speciei suum inter flauæ bi= differentias locum relinquo. Vocant autem nc alteram speciem μελαίνην χολὴν ἀκρι= ς. exquisite atram bilem, quæ multum differt ucco melancholico. Est enim succus melan= olicus craßius in uenis sedimentum massæ san= ineæ analogon fecibus uini et ἀμοργῇ olei, non re, nec rodens, nec acidum: multo minus fer= ntans terram. Hoc sedimentum, si in corpore nclusum moram trahat & coaceruetur, neque t excernatur per patentes & conspicuos mea= s aut aßidua ceu uentilatione diffletur, paula= n aduritur & tandem putrescit. Sunt itaq; τῆς ριβῶς μελαίνης χολῆς duæ species, aut si his um addere uolumus, quam ex adustione flauæ lis nasci diximus, tres. Vna fit ex adustis san= ineis partibus craßioribus, quæ omnium est mi= ßima, sed paulatim quo magis uritur, fit acrior mordacior. Alteram gignit adustione sui suc= s melancholicus, quæ priore deterior est & no= ntior, κατὰ τὴν σύστασιν tenuior succo melan= olico, acida, acris, rodens, nitens instar picis, dens corpus & terram, & cum offunditur cor= re, feruefaciens terram atq; inflans ampullis ultis instar fermenti. Cum hac Galenus illam ex flaua

flaua bili natam atram bilem conferens, inqui
ἐκ τῆς ξανθῆς χολῆς ὑπεροπτωμένης χα
πωτάτη παντοίως. Item, τατ' ἄλλα κακοη
δεῖ καὶ διαβιβρώσκει τὰ μόρια, ὅπου ἂν
χοι πλεῖον ἀθροισθεῖσα. ἡ δὲ ἑτέρα ἡ ἐκ τῆς
αἵματος, ὡς ἂν εἴποι τις, ἰλύος καὶ ξυγ
παχυτέρα μὲν ἐκείνης τῇ συστάσει, πλὺ
ἀπολειπομένη τοῦ μοχθηροῦ.

Phlegmatis corrupti & παρὰ φύσιν mu
sunt genera, ex quibus præcipuorum causa est
ma ac per se imbecillus & languidus calor,
impar materiæ neq; initio recte coquit chyl
in uentriculo, nec comissa primo errata, post c
rigit in hepate & uenis, siue sit talis per se &
cio læsi aut fabrefactati temperamenti memb
rum, siue respectu & comparatione mater
Differunt autem hæc genera uel consistentia,
sapore uel utroq;. Quantum ad σύστασιν, un
est genus phlegmatis ὑδατῶδες λεπτὸν ex
becilliore calore & multo usu cibariorum hu
diorum. Alterum est πάχυ, ut uideatur sim
puri τὸ ὁμοιομερὲς, quod Galenus proprie
cat ὠμὸν χυμὸν, crasius hoc est omni alio ph
mate & minus flatulentum. Minus enim ha
aereæ humiditatis, plus siccæ crasiciei terr
sæpe cum urinis excernitur, prorsus puris spe
à quo tamen calore, consistentia, & odore disc
pat aut consistentia formæ fabaceæ simile, coa

ua

tur plurimum in infantibus & adultis ἐξ ἀδη-
φαγίας, id est, ex ingluuie et uoracitate, ἐξ οὗ
Galenus ait, ῥαδίως λίθος γεννᾶται, τοῦτο
τοῦ ὕλης ἔχοντος λόγον, ποιητικοῦ ἡ αἰτίου τῆς
θερμασίας. Colligitur & in cerebro, longis cra-
pulis & ingluuie afflicto uentriculo & cerebro
crudioribus halitibus nimium obruto, aut si na-
tura langueat cum uentriculo cerebrum. Ex-
cernitur autem per os & nares, cerebro sese ex-
onerante. ἐν περιόδοις οὔσιν ἀτάκτοις καὶ πε-
πλανημένοις. Tertium genus est phlegma μυξῶ-
δες, quod lentorem ac uisciditatem ex mora lon-
giore in longo concluso & calidiore contraxit,
idemq; tam in totius corporis uenis, quam extra
uasa in cerebro, uentriculo & intestinis congeri-
tur, in ijs qui usitatam exercitiorum consuetudi-
nem aliquandiu intermiserunt & in otio uixe-
runt. Eijcitur autem uel per nares & palatum
uel cum urina, uel per intestina, mucori narium
tenaciori simile. Colligitur & ad articulos quan-
doq; quoddam mucidi phlegmatis genus, quod in-
cumbens iuncturis oßium & connectentibus his
ligamentis, laxat & extendit ea. Vocat hunc Hip-
pocrates μύξαν, de quo si partes tenuiores ca-
lore fortiori resoluentur, reliquæ craßiores du-
rantur in tophos, quos πώρους uocant. Hippo-
crates crudum mucorem ex cerebro in nares de-
fluentem propriè nominat βλαῖναν.

Quantum

Quantum ad saporem phlegma aliud est in-
pidum, ἄποιον & nulla euidenti qualitate præ-
tum sed οἷον ὑδατῶδες τὴν γεῦσιν. Causa h-
ius est βραχεῖα ψύξις. Aliud est γλυκυ & di-
cedinis obscuræ saporem inferens, quale quida-
aßidue aut screatu aut uomitu aut sputo reijciu-
halituoso plenum spiritu & quoad sensum ἀν-
μοιομερὲς. Sed hoc ad mixta genera pertine-
& causam etiam habet calorem remissum, ta-
ualidum tamen ut in agitato phlegmate & co-
cepto iam induxerit saporis dulcis rudimenta, (
ex agitatione à calore est illa flatulenti spirit-
cum phlegmate commixtio. Aliud est ἁλυκ-
seu ἁλμυρὸν, salsum phlegma: Cuius unum g-
nus ἄκρατον fit tale aut ex putrefactione aut
adustione. Salsedinem enim pariunt partes ad-
stæ terreæ in humido aqueo, quod ipsum quoq-
ex adustione illa pinguedinis aliquid & lentor-
concipit. Alterum fit δι᾽ ἐπιμιξίας ἁλυκῆς ὀ-
ρώδους ὑγρότητος & ad mixta genera pertine-
Deniq; aliud est phlegma acidum, ὀξὺ, cuius ca-
sa est ἰσχυρὰ ψύξις. Galenus cum acido salsu-
conferens, inquit, τοῦ φλέγματος ὅσον ὀξὺ κ-
ἁλμυρὸν, ἐγένετο τὸ μὲν ὀξὺ διὰ τὸ πλέο-
ἀπεπτῆσαι, τὸ δὲ ἁλμυρὸν διὰ τὸ διασεσῆφθα-
Fit enim acidus sapor cum exuberante aqueo h-
mido cum aereo modico temperato & terreo,
ebullitio quædam ab alieno calore, qua consu-
ptu-

tum aereum humidum & calidum dißipatur at=
ue effumat, terreum aduritur, & in reliquo hu=
ido aqueo succedit frigiditas alterans, quæ est
usa formalis acoris seu aciditatis actu occupans
iso calore natiuo humidum. Efficiens causa est
alor externus & alienus. Acidus ergo sapor in
umoribus semper argumentum est ualde langue=
cti caloris natiui. Et si tale nascatur in hepate
& uenis τέλειαν ἀπέψιαν *illarum partium de=*
otat.

Quantum ad consistentiam & saporem unum
st genus phlegmatis, quod Praxagoras nomina=
it uitreum humorem, ὑαλῶδες φλέγμα, ὅτι
τῷ ὑάλῳ κεχυμένῳ προσέοικε τὴν χροιὰν καὶ
τὴν σύστασιν, *quod liquefacto & fuso uitro con=*
stentia & colore respondet. Est autem pror=
us frigidum, uiscidum, & acidum, & cuicumque
uerit impactum infarctumue loco, in eo cum ob=
ructione, quam parit, ciet ingentes dolores, ut
olicos dolores, cum intestinorum meatus obsepit.
tsi uero uisciditate nunquam caret, minus tamen
st lentum aut tenax, & fusum fluitat. Visciditα=
em adipiscitur ex alieni caloris impreßione.
corem ex insita frigiditate, quæ post calorem
ereum natiuum, qui exiguus est, exclusum suc=
edit.

περιττώματα κεκραμμένα, *quæ &* ἐπίμι=
τα, *&* κατὰ κρᾶσιν καὶ ἐπιμιξίαν, *&* πρὸς

αἰσθητοῖς ἀνομοιομερῆ Galenus nominat fiunt ut diximus, quando aut cum naturalibus uiciosi, aut ipsi inter se uiciosi componuntur, aut utriq; complentur ac distenduntur flatibus. Varie autem miscentur inter se illa. Quare & mixtorum gradus sunt multiplices ac diuersi, quos neq; explicarunt omnes Medici, nec suis distinxerunt nominibus. Quibusdam attribuerunt peculiares appellationes. Inter flauæ bilis species quædam uocatur ὤχρα χολὴ, quod pallidior sit exquisite flaua bile, & colore referat eam terræ speciem, quam ὤχραν nominatam usurpant pictores & tinctores, tandem & χλωρὸν χυμὸν nominant. χλωρὸν enim Græcis colorem utrumq; significat, & flauedinem dilutiorem ac pallescentem qualis est ochræ, & uiredinem accedentem ad æruginis colorem. Remittit autem lucida & saturata flauedo bilis atq; in pallorem tenuatur, cùm tenui aquosa humiditate permiscetur, quam humiditatem ὑδατώδη alij, nonnulli ὀῤῥώδη nominant. Est & uocata ἐρυθρὰ χολὴ, bilis ruffa, quædam consistentia ad tenuioris sanguinis speciem accedens, quam fieri uolunt flauæ bilis cum sero sanguinis commixtione.

Sic sanguis alius est alio παχύτερος καὶ μελάντερος ex melancholici succi redundantia & interfusione, cum non recte separatur. Alius

φλεγμα

φλεγματώδης propter insidentem & complicitum illi phlegmaticum humorem. Alius acris ac ... salsus ex admixtione salsæ serosæ superfluitatis, aut bilis adustæ, quem & ἰχωροειδῆ uocant ...le, estq; δακνωδὸς καὶ διαβρωτικός. Deniq; ...ius est ὑδατωδέστερος ex aspersione tenuis & ...uosæ humiditatis.

Et inter phlegmatis genera quoddam recen...tur ἀφρῶδες seu spumeum, quod phlegmate spi...ru halituoso uelut in ampullas spumeas inflato ...nstat, cuius αἴτιον συνεχὲς est πνεῦμα φυσῶ...ες inclusum illi, quod agitatione seu spontanea, ...a exitum querit, seu à calore excitata sese ex...ndens, diducit illud natura lentum & sequax ... ampullas. huius generis est & ἀφρῶδες πνευ...μον. Diximus etiam inter composita genera, ...uoddam esse γλυκύ, quoddam ἁλμυρόν. Reli...ua discrimina ἀνώνυμα sunt.

In tertia & ultima coctione, si nutrimentum sit ...orruptum adustione aut putredine, Vitiliginis ...um speciem gignit, quam ἀλφὸν Græci, Arabes ...orpheam uocant, aut pro ratione materiæ & ...dustionis ac corruptionis, ex putredine, alias eti...m affectiones tetriores ac fœdiores, ut lepram, ...lephantiasin, quam Arabum lepram esse uolunt, ...orbum Gallicum & similes. Si non percoquatur, relinquit id, quod Hippocrates λήμην uo...at, quæ est ἡμιπέπτου τροφῆς περίττωμα. Aliqui

pituitam uerterunt, ſed improprie. Tale fit & co
aceruatur nutrimentum in anaſarca ſeu leuco
phlegmatia, & accedente putredine, in uitiligi
num etiam & lichenum ſeu impetiginum generi
bus. Si nimia aduſtione areſiat nutrimentum, f
cauſa τῆς ἀτροφίας. In eam enim, quæ membro
rum eſt, ſoliditatem ob humidi defectum coqu
non poteſt, ſed uelut in cineres uſtulatione redi
gitur. Tot ſunt fere differentiæ περιττώματω
παρὰ φύσιν qualitate & quantitate, quæ niſi ma
ture à natura aut uictrice ſua ſponte, aut adiut
pharmacis et medicina eijciantur è corpore, mor
bos pariunt, alia alios, prout in has illasue de
cumbunt corporis partes, aut in toto redundan
atq; effluunt corpore, & uel obſtructione detent
aut inflammantur aut putreſcunt ſimul, uel adu
ſtione aut putredine conuertuntur in aliud quid
piam, quod toto genere eſt præter naturam, u
cum ὠμὸς χυμὸς aut huic alius ſimilis calor
duratus in renibus lapideſcit, aut ex uiſcido phleg
mate putredine in inteſtinis lumbrici naſcuntur
Interdum craßiores humores & natura flatuoſi
quales ſunt melancholicus humor & phlegmati
cus, ſi concluſi aliquo in loco & circumuenti ca
lore debili reſoluantur, flatuum craßiorum co
pia diuellendo aut diſtendendo continuas connexa
& cohærentes partes, ingentium ſunt dolorum
cauſæ. Sed harum rerũ tractatio alterius eſt loci.

Qua

Quæ toto genere sunt præter naturam περιτ-
ώματα, ea efficit uel aduſtio aut uiolenta aut
nta tardaq; in materia idonea, ſicut calculi ge-
rantur aſſatione, aut quod creberrimum eſt ἡ
ρὰ φύσιν μεταβολή, cuius tria conſtituimus
ſcrimina materiæ ſubiectæ diuerſitate & calo-
s, uel alieni uel natiui gradibus diſtincta. Pu-
efactionem omnem præcedit ξέσις quædam &
λόγωσις in ſubiecto putreſcente, quæ eſt ἀλλοί-
σις tantum aucti gradibus caloris natiui. Pu-
efactio ipſa non ἀλλοίωσις eſt, ſed φθορὰ na-
ui caloris ab alieno facta. Sed quæcumq; acci-
it humoribus mutatio, quod definire huius loci
on eſt, quæ conficiuntur tali aliqua præter na-
uram mutatione, aut ſunt humores, aut halitus,
ut ſolida corpora, eaq; uel animata & uiua uel
animata. Humorum exempla ſupra commemo-
auimus, & plura ſuppeditant genera tumorum
ræter naturam, inflammationum, herpetum,
ancrorum, lepræ, elephantiaſis, impetiginum,
temq; Vlcerum, ut Nomarum phagedænarum,
ſtularum, Telephiorum & chironiorum ulce-
um & alia ſimilia. Halitus toto genere præ- Halitus
er naturam ſunt, qui in interiorum uel humo- noxij
um uel membrorum putrefactionibus, ex ſordi-
lis concluſiſq; humoribus forti putrefactione ſub-
ectis expreßi atq; editi, contagionum uirus conci-
iunt ac retinent, idq; uel agglutinant corpori-

bus, in quæ impingunt, uel contactu communican uel ob consensionem ac sympathiam membroru inspiratione recepti inferunt ijsdem atq; inf gunt. Tales sunt phtisicorum, pleuriticoru Angina laborantium aut phrenitide halitus. T lia sunt ex putredine pestilentium febrium na contagionum semina, quæ Galenus nominat σ πεδονώδη μιάσματα, & σπέρματα λοιμώ δη, & σηπεδονώδεις αναθυμιάσεις, & al plura. Inter solida corpora animata lumbric rum genera refero, quæ non in intestinis tantu sed & abscessibus aliarum partium, inq; ipso ad cerebro nasci aliquando uidimus ex putredi magna phlegmatis. Inanimata sunt, pilorum, ca bonum, arenarum & similium genera, item calculi quos non in renum lacuna tantum & ues ca, sed intestinis etiam, hepate, & folliculo fell repertos esse comperimus. Vidimus lapides du os duci Friderico Saxoniæ Electori post morte exectos, quorum unus magnitudine duorum dig ti articulorum in rene dextro, colore subrutil circumcirca uno in loco circulari ambitu medi camentorum λιθων θρυπτικῶν acredine attrit erosusq;, qua perfluxit arena: alter porrace colore, quantitate unius articuli in uesicula fell latuerat.

Cuidam amico nostro Parisijs extincto memi nimus grandem, cum euisceraretur lapidem è ie

cinor

cinore excisum, quem ex phlegmatis aliqua & aliqua melancholici humoris parte coagulatum fuisse liuidus pallor indicabat. Alexander recitat exemplum de quodam, qui tußi lapidem è pulmone excusserit. Generantur autem lapides ea coctionis specie, quam ὄπτησιν uocant, calore igneo & urente ex materia magna ex parte phlegmatica cui aliquid lentoris inest & glutinis. Nam crassa arida & lentoris experta coagulari ad hunc modum calore & durari non facile possunt.

Ex his differentijs non est iudicatu difficile, quæ excrementa à sanis & recte ualentibus excernantur: quæ ab ægris & conualescentibus, neutrisue, ubi natura uincit, & uel sua ui, robore atq; efficacia natiui caloris, edomita ea atque exæquata excutit, quod fit cum simul & materiæ quantitas naturæ uiribus ἀνάλογος est, & corruptio non enormis, uel adiuta ac confirmata: denique quæ ab alieno calore aut uincente aut cum natiuo luctante efficiantur, & ab ægris, aut incerta ac dubia spe conualescentiæ, aut nulla, edantur:

Sed quorsum attinet considerare excrementa? Rectè constitutas & secundum naturam affectas hæc aut contra, Læsas membrorum in quibus fiunt & coaceruantur, & à quibus fluunt uirtutes, & in ijsdem conditionem natiui caloris, à quorum

utroq; actiones proficiscuntur declarant, si scili-
cet à natura sui generis euariant, tantoq; plus la-
sas, quanto recedunt longius. At quomodo sun-
consideranda? Quæue obseruandæ sunt in illi-
aut constantis, aut affectæ uiciatæue uirtutis no-
tæ? Galenus inquit, excrementa tantum κατὰ συμ-
βεβηκὸς conferre ad διάγνωσιν & πρόγνωσιν
quatenus coctionis & cruditatis indicia præbent.
Ergo in quibus consistunt illa expendendum.

Cuiuscumq; generis excrementa aut mera pu-
raq; atq; impermixta eduntur, aut confusa mixta-
ue cum alijs. Vtrorumq; cruditas, uel coctio con-
sistit in sex rebus, substantia, quantitate, qualitati-
bus, loco, tempore, motu. Quoad substantiam ui-
dendum an naturalis sit & speciei sui generi-
conueniens & congrua, an præter naturam: et si
præter naturam, an toto genere, uel sola quanti-
tate. Nam & affecti loci conditionem & mate-
riæ οὐσίαν indicabit.

Quoad quantitatem notandũ, an seruent pro-
portionem naturæ, consuetudini, & assumptis
congruentem: an multa sint uel pauca: an crebro
& pluribus uicibus, copiose uel modice excernan-
tur, an coagmentata sint compactaq;, uel diuulsa.
de naturæ hæc robore & materiæ copia uel de-
fectu admonebit.

Quoad qualitatem, considerandæ initio pri-
mæ qualitates, utrum quod emanat, ferueat uel

rat, uel calefaciat plusculum, suauiter ac blande, ut cum quadam acrimonia, uel humidius sit ariusue. Secundo cæteræ, quæ ab his dependent, an rassa sint excrementa, uel tenuia: uiscida lentaq; l friabilia: dura uel mollia: acria & mordacia: el hebetia ac mitia: quæq; sunt eiusmodi. Tero, colores an rubeant, aut rubore purpureo, aut gricante, aut lucido, aut nitente, aut diluto aueo: an albicent palleantue plus minusue: an fla edinem referant aut croceam & saturatam, aut allentem, aut ad rubedinem tendentem: an uirant, aut albicante uiredine & diluta, aut saturata & pleniore: an nigricent aut nigredine atra r nitente, aut suppurpurascente, aut ad fuscenem uergant, uel obscuram glaucedinem, aut ueant. Multarum enim rerum, quoad locum fectum et morbum ipsum, signa hi dabunt. Quod odorem, an fœteant, uel sint inodora. Quod sonos, an cum stridore strepituue aut sonitu, el sine hoc erumpant: an sternutatione, sputo, nunctione narium, screatu, tußi, crepitu uentris dantur. Quoad sapores, an sint insipida, uel int aut amaritudo, aut salsedo, aut acredo, aut cor uel acidum quiddam, aut dulcedo, aut quidam ex his confusum, quale ex nausea quandoq; entriculo uiciosis oppleto humoribus percipitur, cum illi uomitu egeruntur. Ratione loci bseruandum an fluant ex consuetis & à natura

 definitis

definitis meatibus, per quos illa ordinate age excrementa ducit. An ex uenis sanguinem craßi rem, & rubentiorem: ex arterijs tenuiorem flauum, ex uentriculo, si quid eructat, aut chyli aut phlegma, ex intestinis feces, ex uesica urina, ex hæmorrhoidibus atrum et melancholicum sanguinem, ex naribus mucorem, ex ore sputum, pectore feruidos cordis halitus & cætera ed cat: an uero contra ex uenis arterijsue uiciosi sanguinem, ex uentriculo uomitu reijciat aut ces aut sanguinem, aut alterutram bilem, ex p ctore aut sanguinem, aut saniem, aut lentum uiscidum phlegma, atq; ita de cæteris.

Tempus innuit notationem periodorũ et tem porum morbi, an statis certisq; periodis & i inordinate sine periodis & circuitibus quocum tempore: an sub initium nascentium morboru uel augescentium, uel uigentium uel ad exitu tendentium et resolutionem egerantur excreme ta. Quoad modum considerandi triplices motu naturæ, organorum & materiæ. Natura reij excrementa uel critico motu post materiæ cocti nem, uel symptomatico. Materiæ etiam sunt d similes motus, leuis & æquabilis facilius mouetu difficilius crassa, lenta, inæqualis, aspera: ex a terijs incisis cum impetu stridoreq; sanguis in tum exilit, ex uenis segniore & remißiore flu impetu.

Quo

Quoad organa uidendum, an tußi eijciatur materia, an screatu, an uomitu.

Composita excrementa aliquid alterius generis excrementorum admixtum habent. In talibus tum ipsa excrementa per sese, tum quæ admixta sunt, seu contenta, ut in alui deiectionibus, urina, sputo, pure, & similibus, tum mixtionis ratio considerandа. Contenta aut sunt κατὰ φύσιν, aut παρὰ φύσιν. Quæ κατὰ φύσιν aut sunt perfecte & per se naturalia, ut chylus cum maturuit, uel aliquis τῶν χυμῶν naturalium, sanguis, flaua bilis, phlegma melancholicus humor: aut sunt naturalia κατὰ συμβεβηκὸς sicut & antea dixi. Sub hoc genere comprehenduntur, pus laudabile, contenta urinarum, cum mensuram seruant naturæ conuenientem in substantia, quantitate, qualitatibus, hoc est, colore, odore, figura, tempore exitus, situ in urinis.

Duplex horum discrimen: Nam aut nullam in urina definitam sedem occupant, sed in totũ sparsim funduntur corpus, aut in aliqua considunt urinæ parte. Illa in turbidis existunt urinis, quarum triplex conditio. Aut enim turbantur cum exeunt, nec repurgantur amplius aut clarescunt: aut à principio turbidæ sunt, contentis dißipatis ac distributis confuse in totum liquorem, sed aliquanto post ijsdem separatis & in unum collectis

locum

locum serenescunt: aut ab exitu limpidæ sunt &
claræ, paulo post uelut cœno inquinatæ confun
duntur & turbantur. Quæ uero in certa hære
sede, aut summa obsident, aut ima petunt, aut i
medio ceu suspensa uolitant. Summa occupant u
spumæ bullarum figura, uel pinguedo, uel circ
lus. Spumæ uel crassæ sunt uel tenues, uel run
puntur ac dissiliunt facile aut difficulter, uel i
tota feruntur sparsim superficie, aut parti, uel c
ronæ innatant. Pinguedo instar iusculi pulli, u
oculi boum, aut telæ aranearum conspicitur. Cir
culus uel corona bullis subiacet, & infra superf
ciem consistit in urinis illorum, quibus calore ig
neo solidarum partium ἡ σύμφυτος ἰκμὰς, au
ὑγρότης, aut ὕλη, sicut Galenus appellat, uel ὀ
κεῖα ῥοπὴ dissoluta liquescit ac defluit.

Quæ in urinæ corpore ceu ab æquilibrio pen
dent, Aut in toto æqualiter urinæ corpore uol
tant, instar atomorum & tenuium atq; insectil
um corpusculorum, qualia in radijs solis per an
gustas rimas penetrantibus fluctuare conspic
mur. hæc partim in fundo resident, partim med
um tenent, partim ex alto sese librant, & urin
mota agitantur: Aut in unum deuoluta considun
locum. Prope superficiem parte superiore sul
tus coronam, uersus medium eminent νέφελα
medium habent ἐναιωρήματα, fundo incumbu

ὑπςό

ποστάσεις & ὑφιστάμενα, quæ uaria ſunt & ad
ontenta παρὰ φύσιν pertinent proprie, ut & co=
onæ. Reliqua contenta ſi (ut dixi) non exce=
unt præfinitos limites: ſub hoc genere naturali=
m cōtentorum κατὰ συμβεβηκὸς locum habent.
ua natura enim non ſunt de urinarum ſubſtan=
a, cum naturales urinæ contentis carere debe=
nt.

Contenta παρὰ φύσιν, Aut toto genere ſunt
ræter naturam, ut in alui excrementis uermes,
n urinis carunculæ, ſquamæ, arenæ, calculi, fur=
ures, capilli, orabacea contenta, κριμνώδη, πε=
ταλώδη, πιτυρώδη. Aut non ſunt toto genere
ræter naturam, ſed ſpeciei ſui generis aliquo mo=
o reſpondent. degenerarunt uero, uel quia ob
aturæ calorisq; ex imbecillitate defectum, eum
on adipiſcuntur ornatum, qui conuenit: uel quia
lieni & non analogi caloris uehementia plus
quo uſta priusquam illum conſequantur, in alie=
am tranſeunt formam. Ex immoderantia ex=
rementis alui aut urinis, aut ſputo, aut eructatis
omitu, aut tumoribus, atra, liuida, flaua, uiridia,
duſta, concreta miſcentur contenta. Quæ defectus
arit, uel inchoata certi alicuius humoris refe=
unt lineamenta, ut humores ſunt pituitoſi, aut ſi=
iles loturæ carnis, flatus, ſanies, in urinis, excre=
entis, ſputo: uel his carent, ut pleraq; cruda con=
enta, Horum tanto longius quæuis à natura re=
ceſſerunt,

ceſſerunt, quanto plus à naturalibus ſubſtantia
quantitate, qualitate & cæteris diſsident.

Quantum ad mixtionis rationem uidendum
an ſint contenta, ſiue ex humorum, ſiue flatuum
ſiue rerum toto genere ſecundum aut præter na
ram, an inquam, in totam infuſa ſint ac diſtribut
excrementorum maſſam & ſubſtantiam ut ean
uelut inuoluant & tingant: an uero aut forinſe
cus adhæreant ſuperficiei, aut prodeant ſepara
tim, & uel antecedant uel conſequantur: aut par
tem tantum occupent: aut incluſa ſint ad eum mo
dum, ut abdita lateant: aut uelut iuncta notabi
diſcrimine in unum coaluerint corpus. Nam &
ad affecti loci & morbi cognitionem attenta ha
rum rerum obſeruatio non parum momenti a
fert. Quæ ſint contenta κατὰ φύσιν, quidue qu
ab his aut uno aut plurium ante poſitorum gra
duum uariant, deſignent: medicorum libri d
cent, qui conſulendi ſunt.

Reſtant accidentia corporis, quæ tertio loc
poſuimus ſequuti Galenum, qui etſi alias aliter
ſignis diſſerit: tamen has ipſas tres differentias co
ſtituit, ubi conſiderare iubet τὰ ἐμφαινόμενα ἐ
τοῖς οὔροις, διαχωρήμασι, πτυέλοις, ὑδρῶσ
καὶ τὰ εὑρισκόμενα ἐν ταῖς διαθέσεσιν ὅλου τ
σώματος, καὶ τὰ ἐμφαινόμενα ἐν ταῖς φυσ
καῖς καὶ ψυχικαῖς ἐνεργείαις.

In horum examine & consideratione ordien-
um à quantitate totius uel partium. Vbi consi-
randum an natiua ea sit uel acquisita, aut ali-
de orta: & si natiua, an iusta sit, & συμμε-
ρὴς, uel iusto minor maiorue: si maior, an sit
gnitudo à robore naturæ, & copia materiæ,
uero tantum à materiæ abundantia. Si aduen-
ia sit, an totum occupet corpus, an uero unam
ntum augeat partem, aut aliquas. Totum tume-
corpus uelut in ὄγκον auctum atq; eleuatum,
l ob εὐεξίαν & habitum εὔσαρκον musculorum
c πληθώρα: uel καχεξίαν ex κακοχυμία, aut
tibus, ut in λευκοφλεγματία: aut inflatio-
m distensionemq; cutis. Singulæ partes intu-
escunt κατὰ φύσιν & παρὰ φύσιν, uel concauis
catibus πλεονέξια humorum flatuumue disten-
s, ita uenæ πληθώρα aut κακοχυμία diducun-
r, arteriæ distenduntur flatibus aut craßiori-
us spiritibus: uel membranis aut pinguedine co-
iosiore obductis atq; in molem ampliorem au-
tis, aut ex affluxu collectioneq; humorum, flatu-
m, aut carnis, uel membri, alicuius auulsu illa-
suq; turgescentibus, ut in ascite, tympanite, tu-
oribus, quos ἐμφυσήματα uocant, ramicum
ifferentijs, ut πνευματοκήλη, σαρκοκήλη &
milibus: uel membris ipsis membranisue, quæ in-
egunt ea, tumore præter naturam obseßis.

Quantitatem qualitatum excipit pensitatio.
conside-

considerandus autem primo habitus tum corpo- partiumue, an sit εὐμετάβλητος uel δυσμετά- βλητος, rarus uel densus compactusq́;: tum mo- bi, an sit fixa, permanens, & confirmata ægritud- an uero solutu facilis. Secundo qualitates prin- explorandæ, quæq; harum mixturam consequu- tur proxime: an caleat corpus, frigeatue uel ar- dum sit aut humectum, durum uel molle, asperu- aut leue. Tertio calores, rubeat ne, aut pallea- aut uireat uel nigricet, aut liuorem referat, u- flauedinem aut puram, aut ad pallorem declina- tem. Respondet enim color in corporis super- cie conspicuus dominio humorum, nisi in profu- dum demersi longius à cute absint. Sonitu, auriu- tinnitus strepitusq́;, dentium stridorem, uoces i- consulto & sine deliberatione uelut per errore- emissas complectimur, ut saporibus ea, quæ in lin- gua sentiuntur, saporum discrimina. Ad figura- pertinent illa Hippocratica, nares acutæ, ocu- concaui, collapsa tempora, frigidæ contractæ aures & imis partibus leniter uersæ, forma d- cubitus, ægro aut dextro sinistroue lateri incum- bente, brachijs, ceruice, cruribus aliquantulu- reductis, uel prorsus extensis, eodem ex imbeci- litate prolabente uel deuoluẽte sese ad pedes. Ra- tione loci uidendum an dolor in exterioribus con- sistat, uel intrinsecus, dextraue parte an sinistra. Ratione temporis an continuo affligat, uel per in- teruall-

rualla, & ea an stata seruet ac periodica, uel
n. Ratione motus an uelociter moueatur ægri-
do uel tardius.

Restat ex duobus initio constitutis signorum
ntibus alter, quo signa complector extra rei
idem essentiam posita, non negligenda tamen,
quæ ad illa priora procreanda, mutanda, acu-
da, remittenda & omnimo ad afficiendum cor-
s uniuersum non parum habent momenti. Ea
ppeditant res non naturales. Primo, aer quem
cessario haurimus, quo carere dum spiramus
quimus, qui subito & ineuitabili motu raptus
que absorptus in præcipua fertur membra cor-
ris, eaq; suis imbuit qualitatibus. Variat hic
cundum regionum naturam ac diuersitatem, an-
tempus, & quæ in distincta anni tempora inci-
nt, menstruas diurnas & penè horarias mutati-
es cœli.

Secundo, Diæta uel uictus ratio, quæ cibo con-
it & potu, in quorum utroque multum pollet
ua, quæ qualis sit, non parum refert.

Tertio, Exercitia, præterea euacuationes su-
rfluorum uel spontaneæ & à natura institutæ
peractæ, uel medicamentis prouocatæ: aut eæ-
m uel inhibitæ ac retentæ ex naturæ aliquo er-
to, aut intermissæ à nobis. Animi affectus, læti-
a, tristicia, curæ, somnus & uigiliæ.

In his ualet plurimum, imo dominatur consue tudo, quæ Hippocrati est ἐπήκτητος φύσις. Ne parum de morbo, conualescentia, uiribus ægri abundantia humorum, assumptas ex prioribus no tis coniecturas confirmat nosse, cui quis diætæ as sueuerit, somno ne indulserit, eiq; uel diurno ue nocturno, aut plus uigilarit, quas natura spont moliri euacuationes, quas irritare quiuis ac com mouere pharmacis consueuerit, quibus studij quis laboribusue animi aut corporis uires inten derit, quaq; in ea uehementia & aßiduitate in cubuerit, quibus sit affectibus corripi solitus, quo aluerit. Tanta horum uis est & in afficiendi corporibus efficacia, ut longiore continuata tem pore in naturam abeant.

Recensui signorum discrimina, & monstrau utcumque fontes, ex quibus conspicuum est atqu euidens, σημειωτικὴν medicorum ueram, eru ditam & necessariam esse physicam, alienißiman à commenticijs præstigijs, imo una cum arte tot monstratam & explicatam diuinitus. Cætera disputationes. Vtra signa præstent & eru- diant certius, quibus niti ac fidere potius medicum deceat, hoc in loco omitto.

DE METEORO-LOGIA.

SI QVA HABET NATVRA rerum uera, firma, & perspicua argumenta sapientiæ Dei architecti, (ut habet pene infinita, quantumuis ea Epicurus derideat) inr ea profecto uel præcipuum sibi uendicant lom illa, quæ absolutißima omnium partium inter coagmentatio, & συμπάθεια atq; ἀντιπάθεια rundem, mirandæq; uires, & distinctæ rerum rmæ, ex diuersis rebus atq; earundem inter se & efficacia diuersimode temperatis, ualidißiοq; nexu in unam coactis ac colligatis massam, ongruente forinsecus etiam exornatam specie, nsibus obtrudunt nostris atq; ingerunt.

Principia omnium τῶν φύσει ὄντων, ex quius composita constant primo ac per sese creata orpora omnia, sunt materia & forma. Materia st tanquam ὑποκείμενον πρῶτον, ἐξ οὗ γίνεται ·ὶ ἐνυπάρχοντος μὴ κατὰ συμβεβηκός, & tanquã συναίτιον τῇ μορφῇ τῶν γιγνομένων ὥσπερ ακτὴρ, ut inquit Aristoteles. Forma tanquam ντελέχεια & τελειότης. Ex materia enim gignuntur res naturales uniuersæ, quibus & inest ipsa tanquam pars præcipua, cumq; intereunt, in hanc uicißim occidunt: ipsa uero nec gignitur

neq; interit. Forma est ipsa materiæ expolitio &
uelut ultimus rei, quæ gignitur ornatus, quo illa i
lis est. Hæc duo principia adeoq; ex his fabrefact
totius mūdi systema Aristoteles primæ causæ coæ
terna esse credidit, persuasus argumentis physic
desumptis ex hoc naturæ ordine, qui nunc est. Se
refutat hæc argumēta historia creationis, quæ t
statur Deū ex nulla præcedēte uel ut ita dicā, pr
existente materia rudi & informi distinctas sim
plicium corporum species finxisse, sed principiu
utrumq; unà cum ipsis corporibus condidisse e
nihilo solo uerbo. Plato cepisse quidem *mun*
dum assentitur, sed materiam primæ causæ fals
facit coæternam, & formam ita à materia sepa
rat, ut huius primam ceu cogitatione conceptam
ac delineatam informationem in eadem prima
causa constituat, ὡς παραδείγματος εἶδος, ἀ
ὅθεν ἀφομοιούμενον, νοητὸν καὶ ἀεὶ κατὰ ταυ
τὰ ὄν: *impressam uero expolitæ iam & confor*
matæ materiæ μορφὴν, *illius à prima causa con*
cepti effectiq; παραδείγματος μίμημα δεύτε
ρον *ponat, quorum ut hoc reprehensione caret*
sic falsum est alterum de materiæ æternitate. Ex
his duobis principijs arctißimo nexu inter sese
deuinctis, id est, ex una communiq; materia di-
uersis formis uestita, coagmentauit Deus Archi-
tectus naturæ prima corpora simplicia σωθετὰ,
διαφανῆ καὶ ἀδιόπτα, *id est, perspicua & opa-*

ca;

o, quæ ſacræ literæ uocant cœlum & terram, cœli nomine complectentes totam ſeriem atque compagem corporum διαφανῶν, aquæ, aeris, & ætheris in æquabilem & orbicularem rotunditatem ceu tornatam & conglobatam. Differunt ergo illa perſpicua ac pellucida corpora, quo ad primum exortum, ab his opacis & uiſui imperuijs, non tam materia ipſa, quam huius perfectione, & perſpicuitate ac tenuitate fuſæ explicatæq; & extenſæ ſubſtantiæ, ac formis quibus talia ſunt, uiribusq; quæ formis reſpondent. Totum autem perſpicuæ molis ſyſtema initio fuit quiddam ex materia craßiore terrea depuratum ac defecatum exactius, & magis magisq; διακρίσει uera ſubſtantiæ totius fuſum atq; extenuatum. Nam ex terrenæ molis ab obſcurioribus & craßioribus fecibus expurgatæ atq; emundatæ dilatatione ampliore, ſed ui omnipotente perfecta, aquam: ex huius diductione atq; expanſione maiore, aerem: ex aeris ſumma extremaq; attenuatione & perpolitione futuri cœli materiam produxit Deus conditor. Cœli enim materiam ſacræ literæ dicunt eſſe aquam, idq; & appellatio etiam indicat Schamaim. Hoc rurſus perſpicuum ſyſtema diſcremit in duas partes, quarum ſupremam & à medio remotiorem, puriſsima ac ſplendidiſsima luce perfuſam, (quam itidem ſolo uerbo accendit ex nihilo in præformata cœli materia) &

συστάσει ac substantia fixam & solidatam, firma
uit in compagem distinctorum orbium. Vnd
hanc firmamentum appellauit. Alterius *substan*
tiam non mutauit. Hinc *discrimen extitit corpo*
rum perspicuorum cœlestium & elementarium
Differunt *autem illa ab his præter* τὸ ἀγήρατο
& ἀναλλοίωτον καὶ ἀπαθὲς, *de quo postea di*
cemus, primo tenuitate ac perspicuitate substan
tiæ exactissime perpurgatæ & summe extenuat
ac perpolitæ. *Secundo formis substantialibu*
& accidentibus proprijs. *Ætherea enim su*
διαφανῆ ἐνεργείᾳ. Inest *enim omnibus lux pu*
rissima, quæ ipsorum ἐντελέχεια *est &* τελειό
της, *& constant materia perspicua ac luce, coa*
ctis densatisq́; συγκρίσει *in unum corpus certa le*
ge & proportione ad paradigma præformatum
in mente diuina. Elementaria δυνάμει *sunt per*
spicua, & lumine cœlitus refulgente collustran
tur & fouentur, etsi suas habent formas. Dein
de elementarium σύστασις *mollis est fusaq́; & flu*
ens: cœlestium concreta fixaq́; est instar purissi
mæ ac nitidissimæ chrystalli, & firmata in orbi
um soliditatem. Cœlestia δυνάμει, *calida, frigi*
da, humida, & sicca sunt: Elementaria ἐνεργεία
quorum ex constituta diuinitus cum cœlestibu
corporibus sympathia & consensione talis est na
tura, ut uirtute demissi cœlitus luminis hæ in ipsi
qualitates aut commotæ augeantur aut exciten
tur.

ur. *Differunt & motu locali, quem* φορὰν *græ-*
i uocant. Cum enim duo ſint motus ſimplices pri-
ni κατὰ φύσιν, *nimirum* ἡ εὐθεῖα φορὰ *&* κύ-
λῳ φορὰ *id eſt, motus ſecundum rectam lineam*
& circularis: cœleſtia perpetuo ſuper polis fi-
is circa medium centrum conuertuntur in or-
em δινήσει *ſeu gyratione. Elementaria aut à*
nedio efferuntur ſurſum recto enixu ductuq́;, ut
er, aut ad medium tendunt deorſum lapſu præ-
ipiti ſecundum rectam lineam, ut aqua. Lucis
atura peculiaris eſt nobisq́; imperſcrutabilis,
ccenſa initio in materia cœleſti ex nihilo diuini-
us, ſolo uerbo, ut fieret principium formale, ἐν-
εργείᾳ *cœleſtium corporum:* δυνάμει *inferio-*
rum, quæ quidem uarie afficit ac mirifice, mu-
ando atq; inter ſe miſcendo, & uelut informat.
Cœli itaq; lucisq; naturam cum perueſtigare &
aſſequi Ariſtoteles non poſſet, nec perſpiceret
cauſas tantæ ſtabilitatis ac perfectionis materiæ in
cœleſtibus corporibus, omiſſa indagatione ulte-
riore, cenſuit cœlum quintam quandam eſſentiam
eſſe à quatuor elementis diſtinctam. Inquit enim
concludens diſputationem de cœlo. διόπερ ἐξ
ἁπάντων ἄν τις τούτων συλλογιζόμενος πι-
στεύσειεν, ὡς ἔστι τι παρὰ τὰ σώματα τὰ δεῦρο
καὶ περὶ ἡμᾶς ἕτερον κεχωρισμένον, τοσούτῳ
τιμιωτέραν ἔχον τὴν φύσιν, ὅσῳπερ ἀφέστηκε
τῶν ἐνταῦθα πλεόν.

*Hæc tria distincta corpora, perspicuum ἐνερ-
γείᾳ seu lucidum, perspicuum δυνάμει & opa-
cum, id est, æther, elementa perspicua & terr-
seu ut sacræ literæ loquuntur, firmamentum, cæ-
lum, terra, tanquam futura principia reliquoru-
corporum inde componendorum fabrefecit D-
us, ex nihilo solo uerbo.*

*Errat Plato in utroque, quod & coæterna-
fingit materiam primæ causæ, & simul ἐνεργεί-
fuisse aliquid, non obscure innuit. Etsi enim i-
eam describit, ut uocet* ἀορατὸν εἶδός τι καὶ
ἄμορφον πανδεχὲς, ἕδραν παρέχον ὅσα ἔχ-
γένεσιν πᾶσιν, *& tale quidem, quod* μετ' ἀναι-
σθησίας ἁπτὸν *sit,* λογισμῷ τινὶ νόθῳ μόγις πι-
στόν: *tamen facit eam* φύσιν τὰ πάντα δεχο-
μένην σώματα, *&* ἄμορφον τῶν ἐκείνων ἰδε-
ῶν, ὅσας μέλλει δέχεσθαι ποθὲν, *Ideoq; his tan-
tum spoliat & nudat eam formis, quæ inducta-
producant constituantq; distinctas rerum species
& detractæ easdem destruant rursus: non auten-
abolet illam, qua est aliquid & consistit materia
Priore in sacræ scripturæ ueritatem, redargu-
entem æternitatem & mundi & materiæ: Alte-
ro in physica impingit principia. Si enim fui-
materia aliquid ἐνεργείᾳ, non caruit sua forma
qua constitit, quaq; sese sustinuit & conseruauit
Aut fuit secundum sese forma, uel si materia si-
mu-*

il forma esse nequit, ut nequit, fuit aliquid iam
rfectum & absolutum ex materiæ & forma-
m diuersarum coalitu, sed confusum atq; indi-
stum, quale fingunt poetæ suum chaos. Quo-
m si uerum illud est, nihil aliud præstitit ma-
ria in creatione rerum Architectatrici primæ
usæ, quam argilla figulo, marmor lignumue
tuario. Si uerum est alterum, prima causa nil
ecit aliud, nisi quod erutas et explicatas ex con-
so agmine res ante formatas separauit, diges-
, suis singulas locis composuit, & coaptauit in-
cem atq; compegit in hoc quod cernitur mundi
rmonicum sistema. Nam simul & ἐνέργεια
se aliquid & informe, absurdum prorsus est &
ratione dissonum, cum à sola forma res quæli-
t habeat τὸ εἶναι ἐνέργεια. Vicissim si ἄμορ-
ος & rudis atq; impolita, ornatu omni forma-
m caruit, non extitit ἐνέργεια. Nam res quæ-
bet tum demum emergit & exit in ἐνέργειαν
τῆς δυνάμεως, cum forma applicata & conne-
a materiæ absoluit hoc, quod una sola parte per
ctæ substantiæ, mutilum erat antea & imperfe-
um. Si extitit ergo materia ἐνέργεια, aut u-
am quandam certamq; tota gessit formam, &
si propriam, cæterarum uero rerum omnium
deas δυνάμει continuit, aut uniuersis fuit simul
eu consignata formis expolitaq; ἐνέργεια. Si
ateria cum una forma eaq; ipsi propria, natu-

ris πάντων τῶν γεγονότων ὁρατῶν καὶ αἰσ-
τῶν præbuit ſeſe ὡς μήτρα ὑποδοχὴν, ut Pl-
to inquit, tunc aut creatio ſeu prima rerum co-
ſtitutio nihil fuit aliud, quam diuerſorum co-
porum coagmentatio, uel ſaltem duarum form-
rum ὀυσιωδῶν in uno ſubiecto compages qu-
dam: Aut ſi quis uitaturus abſurda, quæ inde
quuntur, hoc non admiſerit, concedet tamen cr-
tionem non generationem ſed ἀλλοίωσιν fui-
qua non mutata fuit ſubſtantia materiæ, ſed ſo-
exterior, qui in oculos incurrit, deceßit ornat-
in alium conuerſus, ut cū ex rudi marmore ſc-
pit Mercurium ſtatuarius aut Iouem, aut capr-
Amalthæam: concedet uero & hoc, ut unam m-
teriam ita unam communem formam eſſe rer-
omnium, nec interioribus formis, ſed externa
figie tantum res inter ſe diſcrepare uniuerſ-
Aut ſi quis euidentia ueritatis, quæ hoc abſurdi-
redarguit, coactus, idipſum etiam reiecerit,
contenderit in creatione materiam prorſus ab-
ciſſe primam ac propriam formam, ut pate-
nouis & differentibus, quæ fuit igitur illa pri-
forma & materiæ propria, quoue abijt & eu-
nuit de ſuo ſubiecto depulſa, & cur eſſe deſijt,
maxime cum Platone conſtituamus in prima ca-
ſa, ſcilicet æterna mente, ὡς παραδειγμάτων
δὴ & uelut alueum formarum contrariarum h-
ic primæ formæ, à quibus generationum ſit cau-

r origo, ne inficiamur, quod constet ortus rerum ntrarijs. Si itaq; cœperunt esse res inde, quod ima causa excussa de materia illa ipsius pro= ia forma, quæ insuit ἐνεργείᾳ, aut iam denu= tæ induxit simul totam congeriem formarum, nium sed distinctarum, aut discerptas partes gulas peculiaribus uestiuit formis, remansit ta= n illa prima forma in suo subiecto δυνάμει, æ ubi circulo generationum & corruptionum racto sese rursus exeruerit, elidet inde has re= m diuersas formas. Vnde in primam redibit fa= em eamq; unam & simplicem tota hæc rerum iuersitas. Id uero præterquam quod aduer= tur sacræ doctrinæ testimonijs, per sese etiam surdum est & falsum, & physicis principijs nime consonum. Si uero uniuersis simul illa fu= expressa formis ἐνεργείᾳ et non una propria, titerunt res, antequam fingi formariq; de ma= ria cœperunt, & sublatis initijs atq; exordijs rum inuehitur æternitas.

Iure ergo reprehendit Aristoteles Platonis ntentiam, etsi hanc Plato amplexus præ cæte= s fuisse uidetur, ne discederet à doctrina maio= m de mundi ortu, quorum censet assentiendum se & acquiescendum hac de re testimonijs, ut i exordijs rerum propiores, certiora & ex= oratiora de suæ originis principijs cognoue= nt.

Rursus

Rursus procul errat Aristoteles, dum ætern
tatem tribuit & materiæ & mundo: huic qu
dem, contra Platonem: utriq;, contra sacræ d
ctrinæ euidentia & illustria testimonia. Etsi en
Platonica recte reijcit de materia existente ἐνέ
γεία, non recte tamen & suam δυνάμει ὂν
ὕλην, de qua extruit res uniuersas, & ortum
rum inde ducit ab æterno, eo quod rationi co
sentaneum non sit, materiam δυνάμει existente
suo sese nixu et uiribus suis, absq; formarum pr
sidio & ui gubernatrice ab æterno sustentasse,
si fota fuit atq; conseruata à prima causa, congr
um tamen non sit illam huius ἐνέργειαν ab æte
no quieuisse sine motu omni ac mutatione, &
ditas in ipsa ac latentes formas rerum omni
ab æterno preßisse atq; cohibuisse, uel adeo ips
primam causam, quam præstantißimam ac per
ctißimam esse necesse sit, ab omni sese effecti
continuisse. Falsum est utrunq;. Nam neq; m
teria δυνάμει extitit ab æterno, sed ex nih
creata est atq; effecta cum rebus ipsis. Ipse di
& facta sunt, inquit Psalmus. Et in Genesi di
tur. In principio creauit Deus cœlum & te
ram, id est, ex nullo prægrediente uel præe
stente principio. Neq; Deus est agens brutum
naturale, sed omnipotens, sapientißimum, lib
rimum, qui cum uult, agit, & rursus suspendit a
inhibet ac continet actionem, cum uult. Falsu

itaq; & tertium de mundi æternitate, quam in-
Aristoteles detexit. Estq; rerum creatarum
nium causa προκαταρκτικὴ libera æternus
er: δημιουργικὴ æternus filius λόγος καὶ εἰ-
ν patris: τελειωτικὴ spiritus sanctus, ut hæc in
lesia declarantur.

Cum ergo dicitur Deum condidisse omnia ἐκ
μὴ ὄντων, sicut & Paulus ad Romanos in-
t, καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, non in-
igantur ex Aristotelicis disputationibus τὰ
ὄντα κατὰ συμβεβηκός. Distinguit Aristo-
es inter οὐκ ὂν καθ᾽ αὑτὸ & inter οὐκ ὂν κατὰ
μβεβηκὸς, & alibi inter ὂν ἐνεργείᾳ & ὂν
νάμει. ἐκ τοῦ οὐκ ὄντος καθ᾽ αὑτὸ & ἐκ τοῦ
τος ἐνεργείᾳ, nihil inquit gigni aut fieri posse,
od illud prorsus nihil sit. oportere autem in ge-
ratione omni & substantiæ alicuius constitu-
ne subijci aliquid, quod illud non sit quod gi-
itur, sed mutationes sustineat omnes & cum
ceptis formis coalescat in illud, quod fit & gi-
itur: hoc uero genitum & absolutum sit ante.
d ἐκ τοῦ οὐκ ὄντος κατὰ συμβεβηκὸς seu ἐκ
ὄντος δυνάμει, qualem fingit esse materiam
imam, uult posse fieri aliquid, ut hoc posito
crimine astruat & tueatur ueritatem princi-
pij physici, Ex nihilo nihil fieri. Non itaq; in-
ligatur τὸ οὐκ ὂν de eo, quod est οὐκ ὂν κατὰ

συμβε-

συμβεβηκός. ſed ſimpliciter intelligatur de eo quod prorſus nihil eſt, uel per ſe, uel per acci dens. De materia creata aſſentior recte dici, quo ſit οὐκ ὂν κατὰ συμβεβηκὸς, καὶ ἐγγὺς ἢ τῶ οὐσία, ut loquitur Ariſtoteles ſeu ὂν δυνάμει, e comune fundamentum ac ceu baſis prima & per petua rerum naſcentium atq; occidentium, quæ e genitis rebus atque abſolutis includitur ὡς ὑ πάρχον τι, & deſtructis his uiciſsim, non ſimu extinguitur ad nihilum redacta, ſed quaſi ſu conſiſtens nutu fultuq;, dimiſsis formis, quas co ruptio demolitur atq; excludit, motu moment neo protinus aſciſcit alias, quas generatio indu cit. Inde uero quomodo æternitas materiæ ded cetur? Vulgo τὸ οὐκ ὂν καθ᾽ αὑτὸ uocant nih negatiuum: τὸ οὐκ ὂν κατὰ συμβεβηκὸς, nih priuatiuum, quod ſignificet defectum formæ materia, quæ ſi abſit, materia perfecta compl taque ſubſtantia non ſit, ſed cum forma coniu cta primum conſtituat & abſoluat ſubſtantia Principium uero phyſicum, quo dicitur, Omn quæ ſunt & fiunt, ex aliquo ortum habere um, & ex nihilo non fieri aliquid, locum hab in natura creata, quæ ad eum eſt conſtituta m dum, ut quæ iam naſcuntur & fiunt, non ex nih lo prodeant, ſed ex materia aliqua conficiant Sed redeo ad principia.

Expreſſus eſt hic creationis ordo, & hæc c

rum primorum formatio discretioq; in genesi. m enim absoluta terræ cœliq; fabrica, dicitur us accendisse lucem in ætherea perspicui tra= s parte, quod firmamentum est, & discreuisse er noctem & tenebras, significatur hoc discri= n inter ætherea regionis naturam lucidam, in um initio lux diffusa fuit atq; expansa certo do, & inter elementarem luce carentem, cu= una pars opaca tota, altera cœlesti luci tota mansit peruia. Rursus cum dicitur in Genesi, t firmamentum, alterum exprimitur inter æthe um regionem & elementarem discrimen, quo licatur, non tantum τὸ πεπυγνωμένον τῆς φύ= σεως καὶ συστάσεως cœli, id est, fluidæ mollisq; es= tiæ concretio fixioq;, ut ita dicam, in consisten= m soliditatem, sed & τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀμετά= λητον, quod cœlum non debuit subiectum esse motibus & affectionibus, quas perpetua uicis= dine permutatim subeunt ac sustinent elementa= a, quæ & intereunt & renascuntur, & in alias rtuntur species, & habitudines mutant suas at= e affectiones accretionibus, diminutionibus, al= rationibus, leui occasione facillime, uel ordine turæ, uel præter ordinem naturæ alijs de cau= s. Quare recte & concinne inter principia rum elementarium Aristoteles collocat στέρησιν u priuationem. Coniunxit hanc enim materiæ lementari Deus, ut esset causa mutationum, qui= bus

bus ordinatis, regularibus & constitutis, non i
certis, aut uagis, aut fortuitis ac temerarijs obn
xia esse uoluit elementaria, sicut in cœlestibus co
nexionem formæ cum materia ἀχώριστον κ
ἀδιάσπαστον esse uoluit, et ab illis mutationib. i
munem, quibus hic coalitus dissoluitur ac diu
litur. Etsi autem priuatio nec specie differt
materia, nec principium per se est, sed est in m
teria nuda & rudi, id est, exuta atq; expoli
formis omnibus, præter defectum & absenti
formarum, appetitus quidam earundem, & i
clinatio propensioq; atq; impetus ad has asci
das & adipiscendas, & ἐπιτηδειότης seu apti
do ad adeptas & acquisitas formas suscipien
ac complectendas (δυνάμει enim omnium f
marum capax est materia.) nec manet priua
in corpore composito nisi δυνάμει, sicut ab A
stotele hæc erudite disputantur, tamen est prin
pium per accidens, & causa mutationum, q
materiæ accidunt, non πρικλικὴ sed ςερητικὴ, p
pter quam materia ueteres formas dimittit
abijcit: nouas appetit assumit & induit.

Cum itaq; et in firmamento lux accensa, et
ius naturæ ab elementari materia distincta, et t
ra eruta esse atq; explicata ex aquis intra desti
tos alueos collectis, artificio & consilio admira
do sapientißimi opificis, sequuta mox est et in e
mentari orbe distinctio reliquarum qualitat
præt

ter opacum & perspicuum, quarum contra-
in sese mutuo actione cientur atq; efficiuntur
ationes: commixtione uero ac commoderati-
mixtorum corporum constituuntur κράσεις
δυνάμεις, & conseruantur. Qui enim de
esti luce refulsit splendor radiorum proiectu,
ræ collustratæ ac fotæ cæterisq; contiguis ele-
tis calorem impreßit uiuificum, quo carue-
t illa ante lucis comunicationem, solis siccis
nidisq; & frigidis qualitatibus contenta. Inca-
etiam & uelut efferbuit ex rapidißimo mo-
& circumactu orbium cœlestium, quos ante
llarum corpora cum ipso firmamento absolu-
fuisse, & ad motum continuum perpetuumq;
itatos ex mentione distinctorum spaciorum di-
ac noctis primi diei creationis conijcio: Ex eo
go motu efferbuit suprema pars aeris elemen-
is, quæ tenuitate ac perspicuitate reliquum ae-
n terræ & aquis propiorem longe uincit. Ex-
it ergo inde & eorum corporum, quæ quadri-
rtita distinctione elementa uocantur à philoso-
is, ignis, aeris, aquæ et terræ: et primarum qua-
atum, ut nominantur, calidi, frigidi, humidi et
ci distinctio. Vt terra esset crassa et opaca,
ida sicca et frigida. Aqua purior & tenuior
rra, perspicua, frigida & humida, Aer rursus
nuior & limpidior aqua, et propter tenuita-
m substantiæ tum humidior, tum calidior, utpo-

te quæ calorem à reflexis cœli radijs coactisq́; *manantem promptius admittit & recipit. T* *nuißimus omnium ignis, ac magis perſpicuus* *re, & calidißimus* ὑπερβολῇ τινὶ τοῦ θερμοῦ κ *διορζέσει ex uicinitate orbium cœleſtium.* Et *ſi acceßiſſet calor opifex, nec cum humore ter* *res naturales reliquas corporaſſet, nec corp* *easdem animaſſet.*

Hoc *modo præparatis atq; abſolutis miran* *uarietate primis & ſimplicibus elementis om* *um corporum, tandem reliqua inde compara* *& finxit corpora. cœlum ſtellis exornauit c* *flatis ex lucida cœli materia in finito numero* *uarietate.* Terram *plantis ueſtiuit, & compl* *uit animantibus, aquas piſcibus: aerem uolat* *bus.* Et *cum elementaribus cœleſtia coniunxit* *li ſympathia atq; conſenſione, ut cœli lumine el* *mentaria afficerentur, uiuificarentur, uegetarn* *tur, incitarentur ad ordinatos ac uelut ad nun* *ros compoſitos motus, & plane abſoluerentur.*

Eſt *autem cœlum corpus orbiculare & ſph* *ricum, à* Deo *omnipotente immenſa ſapient* *uerbo, ex* ἐνεργεία *perſpicuo, id eſt, materia ſu* *me perſpicua ac tenui, & luce perfuſa, quod pr* *formarat ex nihilo, concretum denſatumq́; & p* *litum exacte ac leuigatum, tornatiliq; rotundi* *te formatum ac ceu diſſectum in compagem ſo* *diore*

iorem plurium ac distinctorum orbium, uelut
ccauatorum, instar lucidissimarum ac firmissi-
arum membranarum & exacta politura niten-
um, expertem qualitatum elementarium, & im-
unem à motibus illis & mutationibus, quibus ob-
oxia est natura inferior, hoc fine, ut distincti
rbes uariatis admirabili lege & ordine moti-
us, affixa ipsis stellarum corpora sine cessatione
ircumagant, quod corpus ut de omnipotentia fa-
refactum est & absolutum tali perfectione, sic
bi periodus circumacta fuerit, de qua conditori
constitutum est, ad ipsius iussum colliquescet rur-
sus instar fumi, ut inquit Esaias, & renouabitur.

Lucida cœli corpora sunt partes suorum or-
bium globosæ, perspicuæ & lucidæ, densiores or-
bibus, cum mole coactæ materiæ perspicuæ, tum
copia complicatæ lucis, ideoq; uisui ut orbes ipsi
non peruiæ, formatæ ex eadem cœli simplicissima
& purissima materia & perfectissima politura
nitente, contracta primum ad certas orbium par-
tes maiore copia & mole atq; concreta, non ea-
dem ubiq; sed differente, & in solidiores orbes
conglobata cum certo demenso lucis, hoc fine, ut
collectam hoc modo & distributam certa propor-
tione magno opificis consilio lucem primam spar-
gant quoquo uersus, tali discrimine, ut sol fons sit
primus ac præcipuus & ὄχημα τοῦ πρωτογόνου
φωτὸς, & conceptæ lucis fulgore, cum elementa-

rem orbem colluſtret ac compleat, tum lunam & ſtellas reliquas, ſuæ quidem lucis certo demenſo imbutas, ſed rariore, magis illuminet ἀνακλάσ & διακλάσει aſperſorum radiorum, & motu ſuo ac lumine diurna atq; annua dimetiatur & diſtinguat ſpacia: Luna uero ſolaris luminis defectum nocte compenſet, & menſtrua interualla definiat ac temperet: Cum utroq; lumine reliquæ ſtellæ errantes & inerrantes ſuis circumuectæ orbibus uarie afficiant orbem elementarem. De hoc fine dicitur in Geneſi, condita lumina ut ſint in ſigna, in tempora dies & annos, ut luceant in firmamento & illuminent terram: Et de ſtellis dicitur, ut luceant ſuper terram, & præſint diei & nocti, & diuidant lucem & tenebras. Horum lucidorum corporum ſolem quidem & lunam φωστῆρας φῶτα & lumina: Reliqua ſtellas Deus uocauit. In hoc domiciliũ hoc modo fabrefactum & diſtributum collocauit Deus hominem conditum ad imaginem ſuam, & ad uitam non fragilem & caducam ſed æternam, ex duabus diuerſis naturis miranda ſocietate copulatis, corpore figurato ex elementis, & in hoc indito atq; incluſo alia multo præſtantiore ac diuiniore natura ſpirituali, intelligente, libera, quam animam uocauit. Huius & uſibus accommodauit atque attemperauit præcipue, & ſubiecit dominio atque imperio uniuerſas naturas reliquas. Propter

hunc

ne .n. fabrefecerat reliqua,ut ab eo coleretur
celebraretur uera obedientia, & ut uicißim
am illi bonitatem impertiret, & curriculo de-
rso ex hac uita transferret eum ad æternam
ſius conſuetudinem, in qua ſe coram illi oſten-
eret & comunicaret. De his omnibus abſolu-
s dicitur in Geneſi, Et uidit Deus omnia, quæ
cerat, & erant ualde bona, id eſt, Deo placen-
a, abſoluta, εὐτακτά, congruentia ad ordinem
mente diuina, conſentientia inter ſe, & deſti-
ata ordinatis & neceſſarijs uſibus. Hæc bonitas
erum diminuta nunquam fuiſſet aut labefactata,
i in ſua perſtitiſſet homo integritate. Sed cum is
ua ſe uoluntate, libere, diaboli perſuaſu, uiolata
obedientia debita, à Deo auertiſſet, iratus Deus
maledixit naturæ,& incidit in denunciatas ante
pœnas & calamitates genus humanum. Hæc
maledictio non deſtruxit quidem naturam totam,
ſed pulcherrime conſtitutum turbauit ordinem;
& diſſoluit harmoniam, & fregit uires rerum
atq; attriuit perfectionem. Hinc ἀναρμοσία ex-
titit rerum creatarum, quam conſequutæ ſunt
mox inter cætera illæ ἀντιπάθειαι & diſſenſio-
nes ſuperiorum & inferiorum corporum, et ſu-
periorum partim contrariæ prioribus, partim
languidæ et imperfectæ in deprauatam hominis
naturam actiones atque effectiones. Hinc quid-
quid eſt in orbe terrarũ ἄτακτον ἀκατάστατον

et confusum, ruensq; sine ordine et modo: quidquid mutilum, uiciosum, enorme, prauum, et languidum emersit. Hac materiæ elementari inflicta labes est, quam consequuta ἀδυναμία ciet impetus et parit motus uagos labantes instabiles. Huius causas cum non intelligerent philosophi, aliqui ex illis omnia nasci et interire, et ferri ac ruere casu & temere sine aliqua prouidentia, ut Epicurei: Alij necessaria quadam & immutabili lege euenire talia, occulta aliqua causa singula necessario sic dispensante, contenderunt, ut Stoici. Alij saniores causam omnis ἀταξίας in talem materiæ elementaris conditionē retulerūt ac proprietatem, quam habuerit ab æterno, cum unde uel ipsa ceperit uel hanc contraxerit labem ostendere non possent, & nihil tale cœlo accidere animaduerterent, ut Platonici et Peripatetici, et discerni necesse est inter naturam creatam, & hanc ἀταξίας labem, quæ post accessit, cuius à nobis causa orta est, quæq; crescit indies, aucta cum senescentis naturæ inualescente imbecillitate, tum hominum malitia & diaboli impulsu.

Etsi turbatus est igitur pulcherrimus & sapientissime constitutus ac distributus ordo rerum, non euersus tamen est penitus. Fiunt multa ἀτάκτως et confuse. Videntur et casu ac fortuito aliqua accidere. Sed non omnia. Voluit reliquum esse aliquid de primo & perfecto ordine Deus,

quod

od conseruat, & prouidet ac præstat, ne maior
t labes ac deformior. Multa corrigit & emen-
t, mutat multa, & plura longe quam quisquam
strum animaduertat. Itaq; & nunc etiam totum
c mundi systema ad globi figuram conforma-
n, non una et simplici, sed duabus diuersißima-
n naturarum partibus constat, quarum quæ
nuexæ et extimæ superficiei propinqua, ambi-
laxiore alteri circumducta, stellas earumque
nplectitur orbes ordine distributos pulcher-
mo, ea expers est omnis mixtionis et peregri-
rum aut inter se pugnantium qualitatum, nec
lis obnoxia mutationibus aut affectionibus, sed
i perpetuæq; alligata sorti, in qua ex purißima
tenuißima luce octo distincti orbes exactißima
tunditate uelut tornati, ex eadem sed copiosio-
et compactiore luce conflata sibiq; infixa stella-
m corpora perpetuis motibus circumuehunt.
rum motuum unus simplex, rapidißimus, &
to orbibus communis, eosdem diei noctisq; spa-
o omnes quotidie circumagens, stellas producit
conspectum, & rursus occultat ex conspectu
b occasum demersas.

Alter uarius & singulis orbibus peculiaris est
e proprius, quo tum ad septentrionem scandunt,
r per ardua enisi, ab ea meta flecti incipiunt ac
igredi ad austrum, tum incitantur aliàs, atq; ac-
elerant, aliàs uelut impediti lentius prouehun-

tur, alias in consequentia feruntur, nonnunqua
retorquentur, quandoq; ad aliquod tempus uel
insistunt, attolluntur aliàs in sublime, & rursus e
alto paulatim per præceps aguntur deorsum.
Volutatæ his circa terram motibus stellæ concu
runt, & rursus disiunguntur, prætereuntibus i
lis, quarum orbes ut arctiore includuntur amb
tu, & breuius decurrunt curriculum, sic conue
tuntur uelocius, in eoq; circumactu secundum in
teruallorum proportiones diuersimode inter
copulantur radijs suis ac configurantur, & lum
ne ac motu in subiectis elementis cient, miscent, a
temperant primas qualitates: congressu uero a
configurationibus diuersis uariant easdem exa
euendo & hebetando, ut infra dicemus.

Elementa mixta constituunt corpora non co
fusa συγχύσει, aut coagmentata uel coaceruat
συνθέσει, sed uera & analogica μίξει compl
cata inter sese atq; coacta ὅλα δι' ὅλων. Nam e
mutua suarum qualitatum pugna contentioneq
& cœli stellarumq; uiribus uelut retusa, fracta
ac subacta, mollescunt, depositaq; uehementia qua
litatum se mutuo complectuntur ac uelut coact
& glutine aliquo coagmentata coalescunt, tum ca
lore symmetro, qui cœlesti ἀνάλογος est, tu
stellis ipsis hanc copulationem τῶν οὐσιωδῶν par
tium in elementis gubernantibus & consumant
bu

s. His sic iunctis ac glutinatis inter se partibus, æ sua subsistunt sponte, mox simul etiam, quæ ijs hærent qualitates, ut præcedentibus sunt hebe- tæ & exæquatæ motibus, sic temperantur ac so- ntur symmetria mixto conueniente, materiæq; illigantur & cohærescunt. Ex utriusq; tandem mmetrica nimirum qualitatum inter se commo- ratione directa ad certam formam, coalituq; m materia, exit ceu harmonia οὐσιώδης for- a specifica, quæ tanquam οὐσιώδης σύνδεσ- ὸς, diuinus, abditus sensibus, νοητὸς, tum nectit, utinat, ac continet temperatas inter sese & co- ptatas materiæ qualitates, tum ceu ultimo orna- accommodato, expolit, conformat & absoluit ixtum, quam si perspiceremus, exacte naturas sas, actionum & uirium mirandarum fontes, ene stupendas consensiones & dissensiones inter rerum intelligeremus. Sed latet hæc abscondi- a à conspectu ingeniorum nostrorum, & obducta tq; inuoluta qualitatum multiplicium uarietate. uestigio enim cum forma certa qualitatum & ongruens temperies uelut agglutinatur mixto. mmediate comitatur, imo fere præcedit, sed cum psa forma completur ac perficitur, κρᾶσις pri- marum qualitatum, aut quæ absolute exquisiteq; υκρατος est κατ᾽ ἀναλογίαν ἀριθμητικὴν, ut ulla uincat & dominetur qualitas, aut respectu nixti, proportione geometrica. Harum com-

moderationi cæteræ respondent, quarum quædan
propiores materiæ, quod origo earum ἐκ τῆς πα
θητικῆς ἀρχῶν τῶν σωμάτων, τοῦ ὑγροῦ καὶ τ
ξηροῦ, *ab Aristotele* σωματικὰ παθήματα *et* π
θητικαὶ ποιότητες *nominantur. Quædam form*
congruunt & seruiunt, quarum ministerio effica
est illa, suasq; promit et exercet uires. Latet ue
ro et materia ipsa accidentibus obruta, nec ni
ratione et intellectu, cogitata nimirum elemento
rum inter se transmutatione, quam in subiect
aliquo fieri necesse est, et consideratis artificun
exemplis, quæ naturam imitantur, percipitur
Quare et Aristoteli tantum est κατ' ἀναλογία
ἐπιστητὴ, *et Platoni* νόθῳ λογισμῷ *comprehen-*
ditur.

At τῶν σωματικῶν παθημάτων, *alia* ὧν τ
λεχείᾳ *existunt, quæ uelut habitus sunt corpo*
rum, ex uaria humidi ac sicci commixtione à ca
lore producta, ut rarum densum, graue leue, aspe
rum lene, durum molle, crassum tenue. uiscidun
friabile. Alia tantum κατὰ δύναμιν ἢ ἀδυνα
μίαν, *quorum ratione aliæ species aliter afficiun*
tur ab alijs causis. Huius generis illæ sunt quali
tates, quarum ratione mixta magis minusue a
patiendum apta comperiuntur, ut πηκτὸν ἄπηκ
τον, *quod sistitur aut concrescit facile, aut non co*
it. τηκτὸν ἄτηκτον, *liquabile nõ liquabile.* καμ
πτὸν ἄκαμπτον, *flexibile inflexibile, & cætera*
Form

næ adſunt,Primæ qualitates, ipſi attempera=
& ſecundæ ex mixtione primarum propaga=
multiplici diſcrimine: aliæ enim propius acce=
t ad primarum qualitatum uim, aliæ etſi mi=
harum naturam referunt, tali tamen ſunt ui
ditæ,quam ex primis ortam euidenti ratioci=
ione colligi poteſt. Tertiæ quoq; & occultæ,
formarum ſubſtantiæ ſimiliores & propio=
& immediate annexæ,eo minus cognoſci ex=
ariq; ſenſu poſſunt,quo à primis abſunt qua=
ibus longius.De harum origine alij aliter di=
ant:quidam à ſtellis proficiſci,quidam ex qua=
um primarum tali temperie unà cum formis
s produci innaſciq; mixto uolunt.

A formis & qualitatibus primis ſecundis uel
ltis συμπάθειαι ſunt & ἀντιπάθειαι rerum,
ior eſt occultarum uis,ut quæ propius formis
nt & exactius congruunt.Per has enim admi=
do modo in res diuerſiſſimis diſiunctas à ſe in=
allis uires actionesq; ſuas diffundunt atq; ex=
unt. Sed uelle inquirere quæ ſit harum natu=
ua ui cieantur,quomodo uim ſuam peragant,
rem tentare impoſſibilem. Sic Deus condidit
uras,& certis eas diſtinxit formis, quibus ui=
indidit certarum actionum effectrices. Atq;
ormas ignoramus, ita uix unquam quæ ab his
nt ac dependent,occultarum qualitatum natu=
peruestigabimus & aſſequemur.

Porro

Porro & mixtorum non unum eſt genus. Ali
neque ab omnium conſtituuntur elementorum c
itu & commixtione, neque eorum, quæ accedun
immutatione connexioneque exacta & durabil
ſed ut uelut ex elementis duobus terra & aq
reſolutis atque extenuatis in halitus ui cœle
producta ſunt leui conuerſione, ſic in eadem pa
lulum uiciſsim immutata reuertuntur. Hu
generis meteora ſunt. Alia ex terreis & aqu
partibus calore uel frigore concretis duratis
exiſtunt, ut foßilia corpora. Alia ex omnibus m
rifice temperatis in unam maſſam ſpeciei συ
μεξὸρ, ut plantæ, animantia, homines, quor
ex elementis conſtitutio conflatioq́; & ſi non a
paret, formantur enim ex ſeminibus tum ea
formatrice, quæ ſeminibus ineſt, & locis acco
modatis, tum cœli uirtute: tamen ſeminum ex e
mentis origo eſt. Hæc quamdiu tenorem eund
aut modum ſeruant, notoq́; nobis & conſueto p
grediuntur ordine, conſueta ſuiq́; ſimilia pari
ac producunt. Cum (ut ita loquar) titubant
exorbitant, aut diuina ut quæ uniuerſa regit,
miniſtrat, informat, efficit, aliaue ualentiore
nouas inuſitasq́; effectiones commouentur: inſi
nouaq́; naſci conſueuerunt, quæq́; admiration
& quaſi fœditatem habent, eoq́; ipſo, quod inſt
caſum rerum quempiam, pro illius nouitatis na
ra in quamcumq́; partem arguunt, mentes noſ

ſingularem expectationem conijciunt,aut metu
turbationibusq; replent.

Ex utrorumq; conſideratione diuerſa nata di-
utionum genera. Conſuetarum effectionum
templatio φυσιολογικόν,inuſitatarum & no-
uum τερατοσκοπικόν peperit.

φυσιολογικόν ordinem connexionemq; cau-
im phyſicarum remotarum et propinquarum,
uras, uires, effectiones, conſenſionesq; earun-
inter ſe,aut repugnantias & diſsidia ac con-
tiones,inq; utriſq; corporibus ſimplicibus &
ctis qualitates utraſq;,et harum inter ſeſe con-
entiam uel diſcrepantiam, cæteraq; acciden-
ſcrutatur & penſitat, indeq; & ipſas rerum
uras æſtimat,& de ſequuturis coniectat effe-
nibus.

Nec fere cognitiones noſtræ,quantumuis cer-
xplorateq; comprehenſæ, quidquam ſunt ali-
quàm quædam ex effectionibus notiſq; in ſen-
incurrentibus, de interioribus atque abſtruſis
ibus rerum diuinationes & coniectationes:&
diſsim ex animaduerſis ſignorum effectuumq;
tu atq; indicio,compertiſq; certo uiribus, ra-
cinationes de ſequuturis effectibus, cum uelut
præuiſis à longe cenſuram agimus.

Differentias tot fere habet, quod obiectorum
rimina rerum natura continet. Stellas Aſtro-
ia,Meteora μετεωρολογικὸν ἢ μετεωροσκο-
πικόν

πικὸν Plantas φυτοσκοπικόν, Animantia ζω
σκοπικόν, Homines φυσιογνωμοσύνη appel
ta, μετωποσκοπικὸν, χειροσκόπικον ἢ χει
μάντεια, & quæ expositæ sunt ὀνειροπολία κ
σημειωτικὴ, sed suo modo & suas notas singu
exquirunt ac contemplantur. Ad μαντικὴν ea
nus pertinent, quatenus ex signis interiori rer
naturæ consentientibus, uiribusue obseruatis
notatis de perpetuo plurimarum effectionum
sensu impendens aliquod aut consequuturum p
diuinant. quod uel indicijs certis res ipsæ p
monstrant, uel sua ui conficiunt atque exequ
tur.

Meteora usitate uocantur corpora impe
 cte mixta, nata præcipue in sublimi ex uapor
uel exhalationibus eductis eleuatisq; astrorum
& calore de siccioribus terræ locis aut hum
& irriguis, sed extenuatis, caloreq; aut frig
in igneam aeream uel aqueam substantiam c
mutatis.

Terra cum aspersis atq; infusis aquis in u
conglobata corpus, mediam tenet mundi se
atque infimam, in quam feruntur cuncta. N
& cœlestium corporum radij in eam rectiss
procidunt lapsu, & quidquid diutius aer sust
re nequit, suopte impulsu relabens uel proc
bit in terræ conuexum, uel ipsi se insinuat.
porum ipsa est halituumq; uelut penu ac nutr

Solis enim cæterorumq; fota, ſucta, et mulſa ra=
is, quos ex aere demiſſos excepit ac combibit
mores, quosue aut ſibi inſitos, aut infuſos ex=
inſecos celat, extenuatos in halitus aſsidua ui=
ßitudine remittit. Eorum uero omnium, quæ
terra aquisq; euaporant, halant, aſpirant, ſur=
mq; perferuntur: receptaculum eſt aer, qui ter=
m & aquas ambitu ſuo complectitur. tractus
us altiores feruent, in quem aridiores calidio=
sq; perferuntur halitus: frigent humiliores, ubi
aßiores reſiſtunt et humiliores. Vtrosq; immu=
tos calore aut frigore, aut à ſole ſtellisue diſ=
iſſos moxq; aiſſolutos, terra rurſus accipit, alter
a uicißitudine ad hunc modum ultro citroq;,
unc exorbens illos, nunc contra expirans atque
omens. Conſtabitq; hæc regerendi admitten=
iq; alternatio tamdiu, quàmdiu cœli circuma=
u ſtellarum circa terram uolutabuntur corpora.
x hac terrarum diſparili aſpiratione meteoro=
um origo, quorum ob materiam, locum, & effi=
ientem cauſam formæ ſunt diuerſæ.

Nam aut ſimplices ſunt aut compoſitæ. Sim=
lices aut ignitæ, aut aereæ, aut aqueæ. Compoſitæ
is mixtis conſtant. Diſcrepant & materia, mate=
iæq; copia uel paucitate, ſitu, qualitatibus, calo=
e, ſiccitate, humiditate, craßicie, tenuitate, lento=
e, friabilitate, raritate, denſitate, & compactio=
e, pinguedine, ariditate, leuitate, grauitate, alijs=
que

que huiusmodi: Quædam ex his incenduntur e
ardent: Quædam non ardent, sed tantum lumin
perfundi et lucere aut colore aliquo tingi uide
tur. Differt ignis elementum à flamma, quæ est u
πνεύματος ξηροῦ ζέσις uel κάπνος ἐκκαι
μένος, ut Aristoteles inquit, Etsi uerum is e
proximum flammæ subiectum non definiuit. Om
enim quod è mixto calore attenuatum & resol
tum exhalat, uel ἀτμὶς est uel ἀναθυμίασι
id est, halitus uel expiratio. ἀτμίδα edunt
quea, uel in quibus aquea humiditas uincit e
redundat: ἀναθυμίασιν terrea. Rursus ἀν
θυμίασις omnis aut est πνεῦμα aut καπνὸς a
λιγνὺς aut κνισσὰ, id est spiritus, fumus, fuli
uel nidor. In spiritu siccitas excedit modico
queo humido imbuta. In fumo siccum terreu
craßius est, copiosiore aqueo humido dilutu
In fuligine siccitatem copiosiorem rarius hu
dum, idq; aereum pingue et lentum: In nidore r
riorem siccitatem humidum aereum uberius
cum sicco exactius mixtum complectitur.
his diuersis exhalationum generibus ἀτμὶς
πνεῦμα atque καπνὸς, si aut siccitas insit ip
nimia, aut exuberet aquea humiditas, φλογισ
non sunt. Sed uerum flammæ subiectum & pr
ximum, (quod quidem semper est mixtum)
ἀναθυμίασις uel λιγνυώδης uel κνισσώδη
quarum exhalationum utraque cum sicco terr
hum

...miditatem pinguem aeream sed diuersam & ...uersimode commixtam habet. Incenditur au... ...m & ardet talis exhalatio, cum calor feruidus ...uellit & separat in ea partes ἑτερογενεῖς, & ...rspicuas aereas ex opacis terreis aliquantulum ...olutas atq; explicatas colligit, quæ quidem & ...a natura post separationem sese diffundunt ad ...bitum extimum, terreis in imo residentibus. ...ucet autem ardens flamma non ex sola perspicui ... opaco separatione collectioneq;, sed inest om... ...mixto δυνάμει aliquid lucidi splendoris cœ... ...cognati, quem lumen cœleste subactæ à sese ac ...mperatæ materiæ elementari imprimit & ceu ...nectit, hic splendor per explicatas & solutas ...rspicuas partes refulget.

Materia ex qua fiunt, sunt ἀναθυμιάσεις, ...enera earum duo distincta, Humida uocata ...τμίδες, halitus: Sicca ἀνώνυμα, sed à gene... ...ἀναθυμιάσεις sæpè uocantur. Aristoteles ...s generis nomen sæpe tribuit, ut cum utrasque ...stinguit, inquiens, ἡ ἀτμὶς ὕδατος διάκρισις ...ῖ, ἀναθυμίασεις θερμαινομένης τῆς γῆς ὑπὸ ...ο ἡλίου. Item, τῆς ἀτμίδος φύσεις ὑγρὸν ...καὶ θερμὸν, ἀναθυμιάσεως δὲ θερμὸν καὶ ...ρόν, καὶ ἔστιν ἀτμὶς μὲν δυνάμει οἷον ...δωρ, ἀναθυμίασις δὲ δυνάμει οἷον πῦρ. ...trumq; discrimen καθ' ὑπεροχὴν accipiendum.

neq; enim ſiccum ab humido,nec humidum à ſicc
abeſt.

Rurſus ἀναθυμιάσεις aut pinguedinem iun
ctam habent,lentoremue uiſcidum flammis conci
piendis alendisq; idoneum & accommodatũ,qua
lis ſulphuri ineſt & quæ κνισσώδεις ſunt aut λι
γνυώδεις:aut his carent,ut quæ καπνώδεις, tan
tum aut πνευματώδεις ſunt. τῶν ἀτμίδων mul
tiplex ſecundum qualitates differentia. Exhala
tiones uiſcidæ incenſæ in ignita uertuntur mete
ra,ſiccæ non accenſæ,ſed agitatæ aërea cient· ha
litibus ſeu uaporibus frigore aut addenſatis, a
concretis,aut conglaciatis aquea proueniũt. Vtr
que ſed ſeorſum quilibet uelut tincti & colora
ἀνακλάσει radiorum fulgoriſue emiſsi à ſtelli
aut cum lapſu ardentium exhalationum uelut ſi
ſi ac diuulſi in hiatus dehiſcunt & uoragines, u
ipſi flagrantes tractus ceu diſpeſcunt nigri cœr
leiue coloris ſeſe ignibus ingerentis ſpecie: τ
φασμάτων uarias exprimunt formas. Iun
utriq; compoſita procreant meteora.

Ignita aut ὑπεκκαύματα ſunt aut φάσμ
τα. ὑπεκκαύματα ex inflammatis & arden
bus fiunt exhalationibus in ſublimiore aut calid
ore aëris ceu promptuario. Modus inflamm
tionis duplex ab Ariſtotele traditur, cum inqu
ὅτε ὑπὸ τῆς κινήσεως ἡ ἀναθυμίασις ἐκκαομέ
γνυται, ὅτε δὲ ὑπὸ τοῦ διὰ τὴν ψύξιν συν
σαμέ

χομένου ἄθροος ἐκκρίνεται καὶ ἐκθλίβεται τὸν
ορμόν.

Ex hoc numero ſunt, αἱ διαδρομαὶ τῶν ἀστέ=
ων, ἢ διάττοντες, traiectiones, ſeu tranſcurren=
s & euolantes ſtellæ. δᾶλοι faces. καιομένη
λὸξ ὥσπερ ἐν ἀρούραις καιομένης καλάμης,
ipulæ ardentes. αἶγες, capræ. δοκίδες, trabes.
άλπιγγες, tubæ. πίθοι, dolia, Cometæ. Ignes quas
ntiquitas Caſtori conſecratos & Polluci, ſi ſoli=
rij illuceſcerent, inq; malis nauium inhæreſce=
ent, aut deciderent in ima carinæ, ut graues no=
iosq; metu ac terrore: ſi gemini ferrentur, ut ſa=
utares proſperiq; curſus prænuncios, lęticia ex=
epit. Differunt hæc cauſarum efficientium ui
tq; efficacia. Longe ualidior enim potentiorq;
is ſtellarum, & plurium quidem fortius in ſuas
ctiones incumbentium, ſiue coeant in cœlo, ſiue
x interuallis certis uires collatas iunctasq; inten=
ant ac dirigant in rem eandem materiam, come=
arum præparat, euehit, coaceruat & intendit
mpellitq; quàm cæterorum.

Differunt & materiæ copia, poſituq; eiuſdem
ac collocatione, prout ue l congeſta in aceruum
conglobatur: uel fuſa aut dilatatur aut extenditur
in longum, tota aut aliqua parte ſui: uel continua
coagmentatione agglutinationeq; materiæ attra=
ctæ in corpus cohæreſcit continuum: aut in plures
ſcinditur portiões: aut æquabili cõſiſtit coaleſcit=

que craßicie:aut alibi denſior compactiorq́;,rari
or alibi et ignibus plus peruia euadit:qualitatibu
deniq; ſupra expoſitis aut motu, pro ut uelut im
pulſu raptuq́; ſiderū trahitur,uel uentis propelli
tur,uel agitatur acris circumfluxu,uel ſua incita
ta fertur leuitate. Ex φασμάτωμ genere βόθυνο
ſunt,foueæ,χάσματα hiatus.χρώματα colores
qui aut informes ſunt,aut certis conformati figu
ris,et in exhalationibus ac circa ſtellarum conſp
ciuntur corpora multiplicidifferentia. Origo co
lorum ex permixtione luminis ſtellarum cū ſubie
ctis oppoſitisue exhalationibus,aut uaporib. qua
doq́;,& nubibus aut concretis in nubium σύστασι
aut roridis,iamq́; in aqueam eliqueſcentibus ſub
ſtantiam,& διακλάσει eiusdem ac refraction
in eo corpore,cui miſcentur. Refractio aut tan
tum coloratū διαφανὲς corpus: aut figuram i
eo uel ipſius lucidi corporis effingit, à quo ſpar
ſunt radij, uel exporrectarum uirgarum, ar
cusue, aut integri circuli,prout ſecundū æquale
angulos radij fracti ad idem centrum oculi refle
ctuntur ac cōcurrunt. Fit .n. in omnibus coloribu
certa aliqua ſpecie figuratis, quæ uel ſub lucid
ſtellarum corporibus,uel ad latera,uel è region
conſiſtunt,διάκλασις geminata. Prior qua rad
fracti declināt à καθέτῳ ſeu perpendiculo, ting
nubē uaporemue: altera qua ijdem ad perpend
culū retorquentur, formam coloratæ configura
tæq́; nubis oculo exhibet. Exha

Exhalationibus fumisue, qualibus aerem ἀυχ=
ηρὸν refertum experimur in magnis solis ardo=
ibus & intenso æstu, illis inquam imbutis collu=
atisue aut perspersis fulgore supra enitescenti=
e stellarum, informes fere colores emergunt: iiſ=
e & pro materiæ diuersitate ac uarietate, &
ninis inficientis penetratione confusioneq; cum
teria diuersi, ruffi, atri, liuidi, candicantes,
llidi, luridi, uirides, atq; ex his mixti & tempe
ti uarie, ὅλως γὰρ ἐν τῷ μέλανι τὸ λευκὸν
όλλας ποιεῖ ποικιλίας, οἷον ἡ φλὸξ ἐν τῷ κάπ
ν. Veruntamen idem, si uelut medium flagran=
um exhalationum occupent obscurentq;, aut si
ipsos clara uelut ex alto flamma decidens, dis=
odat caligantes fumos: discedentis ac flammas
puentis cœli, profundarumue fouearum speci=
prӕbent.

Apparēt autem colores eiusmodi uel sub ipsis
llarum corporibus, cum his ipsa uidentur infe=
a earum corpora, uel in solis exhalationibus, ua=
oribus, nubibusue.

Figurati colores fere in uaporibus fiunt, stella
um lumini aut suppositis, aut è regione obiectis,
ut collocatis ad altera. Huius generis sunt iri=
es, παρήλια, παρασέληνα, ῥάβδοι, ἅλως, Quo=
um explicatio alio pertinet. nostro sufficit insti=
uto sola differentiarum enumeratio.

Impulso agitatoq; calidis & siccioribus exha=

*lationibus aëre uentorum exurgunt flatus ac di-
scrimina, quos sub genus aëreorum colloco meteo-
rorum. Exortu hi discrepant, mundiq; cardinibus
à quibus incitantur atq; erumpunt. neq; ijsdem
flant temporibus, aut eadem irruunt uehementia,
natura etiam uariante singulorum atq; effectio-
nibus.*

Ab ortu solstitiali proflat ἀπηλιώτης, *latini
subsolanus: E contrario cardine* ζεφυρὸς, *latine F-
uonius procedit.* καικίαν, *qui & ἑλλεσποντίας
ortus æstiuus: huic in altero cardine ex diametr-
oppositus occasus hybernus* τὸν λίβα *seu affricum
emittit. Ab ortu hyberno* εὖρος, *latine Vulturnus
nascitur. Ex diametro obuersus occasus æstiuus*
ἀργέστην *producit, qui et* ὀλυμπιὰς; *&* σκίρων
& ἰᾶπυξ *Gellio. Corus ac Caurus Plinio. A sep-
tentrione immugit* βορεὰς, *latine Aquilo, & Sep-
tentrio, græcis etiam* ἀπαρκτίας. *Ex aduerso loco
prosilit leniore impetu* νότος, *latine Auster. Me-
dius inter Cæciam et Boream locus in ortiuo car-
dine* μέσην *cognominatum uentum, qui Gellio
Aquilo est. in altero cardine ex diametro con-
trarius* λιβόνοτον. *eodemq; modo qui Austro Eu-
roq; intercedit medius* εὐρόνοτον, *cui et* φοινικίας
nomen: θρασκίαν *contrarius efflat.*

Ex angulo Boreali ἐτήσιαι *prodeunt, quos an-
niuersarios Cicero uocat* μετὰ βορρᾶς κυ-
νὸς ἐπιτολὴν. *& hos octiduo* πρόδρομοι *an-
tecedu-*

cedunt. Ορνίθαι leniores Etesijs μετὰ βορρᾶς
ειμερίνας septuaginta diebus ex eodem spirant
gulo.

ἐκνέφιαι autūno cientur maxime et uere flan
bus aquilone, thrascia aut argeste, cum in alios
flantes, hi uelut ex aduerso simul incitati, occur=
contrario illiduntur atq; impingunt. Fauonij
linio hybernum molliunt cœlum, sole aquarij ui=
simam quintam obtinente partem. is tunc dies
it sextus ante Februarias idus. hodie ad pridie
onas Februarij ferè congruit. Eundem ad septi=
mum calendas Martij flantem, à quibusdam χε=
λιδόνιαν uocatum ab hirundinum uisu: & uno
& septuagesimo die post brumam per dies no=
em, ab aduentu auium ὀρνιθίαν nominatum, idem
Plinius autor est.

Ardentissimo æstatis tēpore exoritur canicu=
æ sidus, sole primam partem leonis ingrediente,
qui dies Plinio est decimus quintus ante Augusti
alendas, nobis circiter uicesimus. Huius ortum o=
cto diebus ferme aquilones antecedunt, quos προ=
δρόμους appellant. post biduum autem exortus,
ijdem aquilones constantius perflant diebus qua=
draginta, quos ἐτησίας uocant. Molliri eis credi=
tur solis æstus geminatus ardore sideris, nec ulli
uentorum magis stati sunt. Post eos rursus austri
frequētes usq; ad sydus arcturi, quod exoritur un
decim diebus ante æquinoctium autumni Plinio,

nobis pridie æquinoctij cum 29 fere parte Virgi
nis. Cum hoc Corus incipit, qui autumnat. Se
πλεῖστοι *ut Aristoteles inquit,* βορέαι καὶ νότο
γίγνονται τῶν ἀνέμων, καὶ ἐθέλει ὅτι μάλιστα ἀπ
ἄρκτων συνεχῶς πνεῖν ἄνεμος. *Nam circ*
æquinoctium utrumq; multum Austri perflant
circa solstitia Aquilones. De temporibus quibu
spirant Aristoteles regulam tradit, κατὰ τὰς ὥρα
τὰς ἐναντίας, οἱ ἐναντίοι μάλιστα πνεύουσι
καὶ ἅμα πνεῖν τοὺς ἐναντίους οὐχ οἷόν τε. κατὰ δι
άμετρον γάρ. *Porro ut origine & tempore exortu*
atq; aspiratus, sic natura & effectibus non minu
dißident, ac ferè, οἱ ἐναντίοι οὐ ταὐτὸ ποιοῦσιν,
ἐναντίων. *Frigidißimi qui à Septentrione spirant*
Boreas, Aquilo seu μέσης, *& Thrascias, cumq*
his Corus. Ii & reliquos compescunt & nube
abigunt. Niuales Aquilo & Septētrio. Septentri
Thrascias & Corus χαλαζώδεις *grandines im*
portant & hyemant. Humidi Africus, Auster Ita
liæ maxime, Cæcias, qui in Ponto nubes traher
dicitur, & Subsolanus. Sicci Corus & Eurus se
Vulturnus, præterquam desinens. Tunc enim hu
mectat. Æstuat Auster. Tepidi Fauonius et Eurus
etsi hos καυματώδεις *Aristoteles facit. Iiden*
subsolano sicciores, et in totum omnes à Septen
trione & Occidente sicciores, quàm à meridie e
oriente. Nubibus cœlum turbant atq; implent
densis confertisq; Cæcias, rarioribus Africus, au

tumna

nat uterq;. Expurgant ac serenant aerem di-
is depulsisq; nubibus, Septentrio, Thrascias,
us. Fulgetra cient cum hi, tum Aquilo adden-
o coactoq; aere & expreßis inde atq; elisis ui-
ter fumis, qui includuntur, sed uiolenta exclu-
e incensis. Halitibus non mutatis, sed agitatis
rræ conclusis meatibus, indeq; eluctantibus,
a conquassatur, ibiq; uel maxime, ubi (ut
toteles inquit) aut θάλασσα ῥοώδης exi-
aut ἡ χώρα σομφὴ καὶ ὕπαντρος. Nec
blici quatitur motu, sed tremit aut uibratur.
σφυγμὸς, τρομὸς ille Aristoteli est. Præ-
it uero comitaturq; terribilis sonus, alias mur-
r simile mugitibus, aut clamori humano armo-
ue pulsantium fragori, pro qualitate materiæ
ibitæ, luctantisq; & ad libertatem exire con-
dentis, formaq; uel cauernarum, uel cuniculi,
quem meat. Exilius resonat in angusto, rau-
in recuruis resultat, in duris fremit, in humi-
fluctuat & stagnantibus. A concußione uero
us ad infinitam altitudinem desidet terra, alibi
nibus prostratis haustisue hiatu, alibi molibus
stis, alibi emißis amnibus: nonnunquam etiam
ibus calidisue fontibus, alibi aduerso fluminum
rsu: aliàs labes fit, aliàs uel compresso ore, uel
ducto rursus solo ita exæquatur locus, ut nulla
tent uestigia.

Aqueorum meteororum uel ex uaporibus ori-

go eſt, uel nubibus, aut coactis ſpiſſatisq́;, aut bi
uel guttulis quæ ex liqueſcente nube extillant fr
gore conglaciatis. Variat hæc & ipſa uaporu
natura, & uis frigoris conſtringentis, & regi
num aeris diuerſitas. Ex hoc numero ſunt νέφ
nubes, νεφέλη nebula. ὁμίχλη, caligo. δρόσο
ros. πάχνη, pruina. ὑετὸς, pluuia. ψεκάδες, gu
tæ. ὄμβρος, imber. ὕδωρ, aqua. χιὼν, nix. χάλ
ζα, grando. Fiunt hæc in media aut ima aëris r
gione, quarum hæc alias aliter temperata e
multis de cauſis, de quibus alibi diſputatur: Il
ferè ſua natura modice calet ex communicato i
fra ſupraq́; calore, qui ob diſtantiam longiore
mediæ regionis ab utroq; extremo, cœlo terra
elangueſcit. In hanc cum perferuntur halitus c
lidi & humidi, euecti leuitate ſua & calore, que
qui reſoluit eos calor impreßit, paulatim defic
ente hoc aduentitio & aſcito calore & ſucc
dente frigiditate, quod imbecillior eſt calor m
diæ regionis, quam ut uel fouere uaporum cal
rem uel augere poßit, paulatim redeunt ad pr
orem naturam, & frigiditate ſua ipſum etia
mediæ regionis aërem perfrigerant. Hæc à u
poribus inuecta frigiditas ἀντιπερίστασει utrius
extremæ regionis calidæ, ſupremæ & imæ mag
magisq́; repulſu & coactu frigiditatis intēditu
Adaucta itaq; rurſus paulatim uapores ipſos m
gis magisq́; denſat et cogit uel congelat etiam p

cond

[.]litione et natura uaporum, et frigiditatis ipsius [.]tensione aut remißione. Hinc illa Meteororum [.]teorum diuersitas. Calidiores & sicciores [te]rræ halitus, raras admodum tenuesq; & infir[mi]s densantur in nubes. In solidas, opacas, et com[pa]ctas crassescunt, humidiores & magis terre[i]. [De]nsitas earum haud dubio coniectatur argumen[to] cum solem obumbrant: quanto plus obtegunt [.]q; occultant lumen, tanto maior craßicies ipsis [e]t soliditas. Craßiores itidem pondere inhibiti [.]o ac depreßi, ne eleuentur altius, prope terram, [.]t acriore frigore in pruinam concrescũt hyeme [.]ctu: aut mitiore coguntur in liquorem roridum [.]re & æstate. Densæ compactæq; nubes humo[r]um fœcundæ sunt, & uersæ in liquorem compri[m]ente frigore, imbres effundunt: Raræ tenuesq; in [r]oridas guttulas liquescunt. Quæ inter has me[d]iæ, pluuias solutæ extillant, quæ pro ratione ac [p]roportione nubium ad extreme crassas tenues[q]e, imbribus guttulisue similiores euadunt. Nubes [r]ariores & pinguiores frigore diuulsæ concer[p]tæque uelut in lanarum floccos & concretæ [.]uolant in niuem. hæc si frigus liquescentem iam [n]ubem, naturaq; aquosiorẽ, priusquam in exactum [c]ogatur liquorem, occuparit, aquosior: si aeream [l]euioremq; & pinguiorem comprehenderit nu[bẽ]bẽ, leuior fit, magisq; aerea, et exertis ceu è medio [c]entro apicibus stellarum instar radians nitensq;.
Guttæ

Guttæ conglaciatæ repentino ualidoq́; & auc
ἀντιπεριστάσει frigore inter delabendum, grand
num ſpecie decidunt. Nebulæ fiunt terra hume
tiore aquisue uapores exhalantibus uberior
craßioresq́;, quàm ut aut diſcuti ui ſiderum co
ſummiq́;, aut tam ſubito eleuari in ſublime un
uerſi, cogiq́; in nubium σύστασιν poßint. Calig
cœlum in conſtitutione aëris αὐχμώδει, cum a
undat utriusq́; generis halitibus mixtim, ſed ſicc
oribus atq; ardentibus pluribus, quàm humidis
uapidis. Fit autem ὁ αὐχμὸς ὅταν πλείων
ἀναθυμίασις ἡ ξηρὰ γένηται τῆς ὑγρᾶς. Colu
na uocatur, cum ſpiſſatus humor rigensq́; ipſe
ſuſtinet. Ex eodem genere longa ueluti fiſtula n
bes aquam trahit.

Ex compoſita materia ſeu arido ſiccoq́; ter
halitu uapori incluſo, obductoq́; ceu nubium c
te, βρονταί, id eſt, tonitrua fiunt, flatusq́; repe
tini multiformes.

Si in nube flatus uaporue uagus ruat torre
tium modo, lucteturq́; & exitum quærat: agita
one illa incuſſus ſolidioribus nubis lateribus i
petuue traiectus tonitrua edit, natura uelut ſtr
gulante ſonitum, dum rixatur cohibitusq́; inq́; nu
uapor atq; explicare ſeſe nititur. hæc incenſoru
ea agitatione uaporum, impactorumq́; plagæ ſu
ideoq́; protinus, antequam plaga intonet, cor
ſcant igneæ nubium rimæ. Si erumpat ardens d

cuj

ßis lateribus nubis, fulmina, κέραυνοι: Si fißis
dem uelut emicet flamma, & longiore nitatur
ctu, ἀστραπαὶ, fulgetra & coruscationes exi-
nt. Si maiore illatus uapor pondere incursuq;,
e siccam disijciat nubem, impetu ualidiore con
tim proruens, procellam, quæ uocatur à Græ-
ἐκνεφίας: Sin eandem rotatus arctius sinu ef-
ngat depreßiore, uorticem facit, qui τύφων
catur, id est, uibratus ἐκνεφίας. defert hic se-
m aliquid abruptum è nube gelida conuoluens
rsansq;, & ruinam suam illo pondere aggra-
ns, locumq; ex loco mutans rapida uertigine:
em illisu ipso repercussus, correpta secum in
lum refert, sorbetq; in excelsum. Si maiore de-
essæ nubis erumpat specu, sed minus lato quàm
ocella, nec sine fragore, turbinem commouet
oxima quæq; prosternentem. Idem ardentior
censusq;, dum agitatur, abit in πρηστῆρα, am-
rentem contactu pariter ac proterentem. dif-
rt à fulmine, quod ignem habet, non concipit. ex
be enim ardens eliditur, impetuq; conglobatur.

πρηστὴρ late funditur flatu, & flamma ex illo
i circumactu agitatuque concepta exardescit.
eri hæc uariariq; non meantium solum siderum
sparili ictu radiorumq; multiformi iactu, sed
ultorum etiam adhærentium cœlo, quoties er-
ntium accessu impulsa aut radiorum coniectu
extimu-

extimulata uires promunt ſuas efficacius, aut cu
naſcuntur occumbuntue cum ſole uel ex aduerſ
longis ſtatis ac conſentientibus obſeruationibi
etiam imperitorum doctrinæ aſtrologicæ, ad
certum eſt, ut ſi quis negare id uellet, uideret
cum natura pugnare.

Quorſum hæc commemoratio? Eo inſtiti
eſt conſilio, ut de quibus ex hoc numero coniect
tiones fiant, definiamus. Sunt enim Meteoror
alia σημάντικα, alia ἀσήμαντα, quæ immine
nihil admodum ſequuturumue, neq; ullas effe
dignas mutationes præmonſtrant ſua natura,
moderata ſint, nec menſuram quantitate aut te
pore excedant. Separo autem & procul remou
commenticias & ab Ethnicis affictas tonitruis
gnificationes. Nihil enim iſtorum ſua natura
ſignant, ſed errore hominum ſonitus fragore
percuſſarum nubium & ſcintillationes emican
um flammarum diuinitus ſuſcitari opinati, eo
ne, ut uel calamitatis aliquid aut detrimenti in
terent promerita noxa atq; culpa, qua nemo pe
tus uacaret, uel læta ſponderent: ne utra port
dant ambigerent, alios ictus uibratusq; fauſt
diros alios prorſus abſq; ratione fecerunt.

ἀσήμαντα ſunt pluuiæ, niues, rores, prui
tonitrua et alia huiuſmodi. nihil enim aliud qu
de ſuis cauſis effectus perhibent. Si ordine & c
ueniente fiant modo ac tempore, præſtant id t

quod debent. Pluuiæ rigant. Niues præstant
em stercoris & operiunt eam contra rigores
ernos & asperitatem flatuum. Sic de cæteris.
σημαντικὰ uel cœli constitutionis aërisq; &
pestatum mutationes, uentos, pluuias, turbi-
n aërem, serenum clarumq;, calidiorem, hu-
ntem, aridiorem, gelidum frigentemq;, salubrem,
stilentem, aut alio modo noxium, quibus conti-
 afficiuntur & illa corpora, quæ excitata me-
ra inductæue qualitates tum contingunt, tum
eunt ac penetrant: uel priuatim ac peculiari-
r regnis ac Rebuspublicis, clades, calamitates,
lla, seditiones, conspirationes, hostium irruptio-
s, mortes, exitia uitæ, earumq; rerum quæ uitæ
bus ac necessitati seruiunt denunciant.

Vtriusq; generis quædam signa sunt & simul
αἴτια significatorum, quædam signa tantum, quæ-
m diuersorum significatorum respectu simul et
na sunt tantum & signa atque αἴτια, & signa
que effectus. Signa sunt & causæ mutationum,
æ fiunt in aëre, uenti, halones, irides, ignita me-
ora omnia & præcipuæ cometæ. Ventorum
ciendis tempestatibus, sedandisue & amolien-
s, atque aere repurgando, quanta sit uis, obser-
ationum experimenta docent, non agricolis so-
m, sed medicis etiam notata. Nam attente exqui-
re eas, indagare, et præcognoscere, quantum re-
rat, norunt qui artis opera aggrediuntur &
exercent,

exercent, & toties Hippocrates inculcat. Hin
prædicta nata, quorum aliqua citat Aristoteles,
δ' νότος βορέαν προκαλέσεται αὐτίκα χείμω
Item, εἰ βοῤῥᾶς πηλὸν καταλήψεται αὐτίκ
χειμὼν, Item οὔποτε νυκτέρινος βορεάς ἐ
τὸν ἵκετο φέγγος.

A cæcia tractum prouerbium, ἕλκων ἐφ' ἑ
τὸν ὥσπερ καικίας νέφος. Serenant aërem H
uonij, & Septentriones. Turbant obnubilant
austri. Eurus ζοφώδης est, sed hæc supra exp
suimus. Halonum, iridum, traiectionum, comet
rum, physicos effectus exponunt Aratus, Ptol
mæus in secundo περὶ βίβλου συντάξεως, Pl
nius sparsim & alij.

Signa tantum sunt colores uarij, qui in solis l
næq; & stellarum uariantur conspectu ac lumin
quiq; circa exortus decubitusue cardines Sole i
lucescente, aut euanescente in uaporib. ibidē pe
dentibus, tinctisq; solis nitore, aut nubib. quacun
que cœli parte et quouis tempore ex admixtu l
minis apparent, et προσέληνα atq; προσήλια. De c
lorum præsagijs lib: 18. cap: 35. Plin: lib: 2. περὶ
βίβλου συντάξεως Ptolemæus, Aratus in φαιν
μένοις, Virgilius sub finem primi Georgicorum
Plures soles fere uisos constat, cum noua esse
fœdera consuta, aut structæ adornatæq; conspira
tiones, uel ad rapienda imperia, uel eos qui pr
siderent de fastigio deijciendos, aut omnino m

aliq

qui res nouas molirentur, à quibus impẽderent nouationes turbationesue etiam in religione. Velut indices hi occultorum consiliorum atq; in perniciem regnorum clam conciliatarum societa- tum in cœlo eminent nitentq; obuij omnibus. Vtq; εἴδωλα illa, quantumuis expressam solis referant faciem, fulgeantq; solis instar clare nitideq; adeo, ut suo illum splendore nonnunquam obfuscent, durentq; quantumuis diu, tamen dißipantur tandem & dispereunt: ita ferè coniunctiones confœderationesq; opprimendorum eorum causa, qui rerum potiuntur, initæ, in neruum erumpunt ac dißiliunt, ipsisq; exitio sunt autoribus, quantumuis arctis deuinciantur ac muniantur uinculis, fœlicique principio procedant. Vincit natiuus splendor, εἴδωλα asciticijs picta coloribus pereunt.

Bello ciuili inter Cæsarem & Pompeium finito, ante Octauij, Antonij & Lepidi triumuiratum conspecta parelia anno urbis 710. Antonio & P. Cornelio Dolabella COSS: Itemq; biennio post M. Lepido & L. Planco COSS: significabant hæc coniunctionem illam et non diu duraturam societatem, duobus idolis ceu in uentum dißipatis, remanente & rerum potiunte tertio. Exempla uidimus plurima ætate nostra.

Recens ante confœderationem Principũ Germanicorum cum Gallico rege anno 51. circa tertiam à solis exortu horam, 21. Martij conspeximus

parelia, quæ nitore propemodum ſolem antecelle-
bant. Erant arcu connexa iridis uariato coloribu
& in occaſum uergente, quem conſequebantu
duo alij corniculata ſpecie, minores multo & an-
guſtiores, iiſdem inſignes coloribus, ſeq; exterior
contingentes ambitu. Eorum alter conuerſis i
ſolem cornibus, auerſis alter atq; in occaſum por
rectis diutius unius horæ ſpacio cernebatur. Qu
portenderint, euentus oſtendit.

Anno 41. circa tertiam à meridie aliam uid
mus pareliorum faciem. Sol uelut in centro conſi
ſtebat. eum duo cingebant circuli lucidi. in am
bitu interioris utrinq; nitebat παρήλιον ceu a
extremum terminum diametri per centrum ſoli
traiecti conſtitutum: exteriorem arcus iridis co
lore uarius, effigie falcis, cornibus in ſeptentrio
nem uerſis inſcindebat. Quæ coniunctiones reg
& principum, qui motus ſint ſequuti, notum eſt.

Ante bellum ciuile Ludouici Bauari & Fride
rici Auſtriaci, quo de Imperio dimicarunt, παρσέ
λωα in cœlo uiſa anno 1314, & diſſenſionen
Electorum & ſtudia partium portenderunt.

Signa tantum ſimulq; ſigna ſunt & cauſæ, ſe
relata ad res diuerſas conſideratione, cum plerac
meteora ἀσήμαντα etiã, ſi præter naturã præ
terq; uſitatum & conſuetũ morem, aut uehemen
tius ingruant urgeantq;, aut alieno inſolitoq; tem
pore compareant, cuiuſmodi ſunt hyberno temp

...sæuius excussa fulmina, Impetuosæ, procellosæ ...undantes, & rapidißimo fluxu instar uorticum ...entes aquæ pluuiæ, Aut turgescentia flumina, ...olentius incumbentes instantes, & concutien... uentorum flatus ac turbines, terræ concußio... ...,tum uero uel maxime cometarum ardores.
De aquarum inundationibus atq; effluxibus, ...ta est uox sacrarū literarum, Aquæ multæ po... ...li multi. Nec effusas unquam impune intumu... ...e aquas, aut frustra uentos insolentiore tumul... ... increpitasse, suis nullæ non gentes experimen... ..., moxq; insequutis cladibus didicerunt, etiam ...stra, imo recentißima memoria, incursionibus ...eregrinorum exercituum, direptionibus, incen... ...js, cæde uastatis omnibus. exempla sunt in con... ...ectu. Vtrumq; hoc anno 52 mea patria exper... ... est octidui spacio. Sita est ea ad radices monti... ...m quos Sudetes uocat Ptolemæus, in aditu Lusa... ...æ superioris Budißina nomine, duob: ab exortu ...ueui fluminis miliaribus. Sub occasum solis 13 ...ugusti, cum fragmen nubis auulsum præcipitiq; ...elatū motu & rapido in ualles piscinis frequen... ...es, tum obruisset compleuissetq; alueos, tum ru... ...pisset aggeres: aquæ exitu patefacto in uicinum ...undatim decurrere Sueuum, qui subito et de im... ...prouiso prorsus, auctus his eleuatusq; in altitudinē ...nullis ante memoratam annalibus, cū per decliuia ...ex altis mōtib. celeriore alioquin feratur uortice

incitatus ruentium aquarum copia atque impetu, spacio duorum milliariũ quidquid fuit pontium, ædium, hortorum ripæ uicinum, funditus subrutum disiectumq́; solo æquauit, ut ne uestigia quidem ædium hortorumue reliquerit, & simul triginta duos merserit homines prope oppidum abreptos. cæteri in uicinos euaserunt colles. affirmant in toto illo tractu plures centenis obrutos atq; extinctos esse. Octiduo *circumacto turbines sequuti sunt uentorum tanti, ut ualidißima ab imo mota conuulserint ac disiecerint ædificia, & proceras arbores magno numero aut radicitus euulsas prostrauerint, aut contortas fregerint, aut uelut inciderint medias.* Octiduo *ante diem natalem* Christi *cœlum discedere & crebris fulgere ignibus, moxq́; horrendo summum templum feriri fulmine uisum est.* Tota *hyeme pestis seuijt uiolentißima.* Tremores *concussæ terræ (quos magna bella semper perniciosasq́; seditiones denunciasse historiæ tradunt.) eodem hoc anno Sudetes montes, atque in illis extructa senserunt, oppida, non unos binosue, sed plures ac continuos, tremiscentibus ceu ad uentorum distinctos impulsus & uibratus uehementiores ædificijs.* Minantur *hæc dubio procul clades sæuas et calamitates, quas ut* Deus *clementer mitiget propter* Ecclesiam, *& parcat innoxiæ atq́; insonti ætati propter æternum* Filium Iesum Christum *oro.* Omnino *quæ usitatam*

ac

rritam naturæ uiam excedunt, quacumque in
rte: ea percellunt conterrentq; hominum ani=
s,quod magnopere rebus humanis non quidem
ferre semper atq; immittere, sed fere porten=
re semper mala,non unius aut definiti generis,
rum quidquid est clamitosum soleant, à quibus=
q; oriantur causis uel naturalibus,sed supra na
ræ mensuram auctis,uel Deo ipso atq; Angelis,
l dæmonibus,quorum in aëre potentia præci=
a.Veteres sapientes, quo, ut ipsi dicebant, pa=
rent humanas mentes & omni exuerent metu
minis,quo dũ alligarentur,quietæ esse non pos=
nt: omnium quæ fieri conspicaremur,rationem
ddere euidentem conati sunt,scilicet,ne quid o=
inionis relinqueretur diuinitus aliqua suscitari,
tq; ita irretiti metu numinis in perpetuis uersa=
emur horroribus. Quibus ne assentiamur,auto=
itas sacrarum literarũ facit,quæ affirmant præ=
er consuetum solitumq; modum,multa à prima il=
a causa rectrice & moderatrice uniuersæ natu=
æ incomprehensibili & infinita,quæ libere seri=
m connexarum causarum, quacumq; illa patet,
perficit,tenet,gubernat,mouet,exacuit, reprimit,
compescit & mutat,excitari insolitorum & sin=
gularium casuum prænuncia:multa moliri et tur=
bare diabolos permissu Dei. Ergo præter physi=
cas & in conspectu positas causas, aliæ etiam oc=
cultæ insueta efficiunt.Sed hoc genere inusitatorũ

euentuum non enormia illa & tota specie ab effe-
ctionibus causarum naturalium discrepantia, d
quib: in ostentis, Verum naturalibus specie confo
mia intelligi uolo, sed moderationem ac metas na
turæ egressa quantitate uel tempore, aut rara: i
quo numero comata sunt sidera minime frequen-
tia, et conspectu maxime admirabilia, de quorum
semper dubitatum est origine, cum incendi diuini
tus proponiq; ad denunciandas clades alij, alij ex
coaceruata in aëre instar amplißimorum monti
um lenta tenaci et inflammabili materia, percus-
saq; et inflammata stellarum radijs, nasci eos cen
suerint. Coniecturæ tamen non leues ostendunt ari-
dis compactisq; in aere halitibus flammas consta-
re Cometarum, quas percensere hoc quidem in lo-
co superuacaneum iudico, et nimis foret longum,
cum de his eruditorum extent prolixæ commenta-
tiones. Nam ubi terra aridorum calidorũq; hali-
tuum maiorem ediderit copiam & continua lon-
gi temporis succeßione: tunc in elatiorem aeris
tanquam promptuariam cellam rapti effumantes
halitus illi, pauciores primo ac rariores, mox ac-
cedente multitudine aucti conglomeratiq;, post
magis magisq; cocti & ariditate ac spißitudine
sua quodammodo in fuliginem uersi, cœlestium-
que corporum radijs flagellati atq; incensi ex-
ardescunt, proq; materiæ suffumigatæ conglome-
ratione coalituq; non unam semper, sed aliam at-
que

r aliam ſpeciem præ ſe ferunt.Si quæ aſcendunt
inferioribus,coaleſcendo inhærendoq; inferio=
i parte,longiore tactu propendeant deorſum:
am in ſpeciem prolixioris barbæ exerunt, &
γωνίων repræſentant ſpeciem. Si in unū uelut
bata congerantur & coaceruentur cumulum,
lo dependente appendice: comarum modo cir=
quaq; horrent,ceu uillis hiſpidioribus cooper=
formantq́; comata & crinita ſidera. Neq; uni=
rſa materia eodem nomento uel ſubleuatur, uel
tantæ molis coagmentatur corpus: ſed paulatim
ertur, ſibiq́; inuicem adhæreſcendo coit ac cre=
t,ac uelut ſubacta ſyderum radijs coctaq́; len=
ſcit: donec concepta ex illiſis ſtellarum radijs
mma,incendatur atq; illuceſcat, flagratq; do=
c deficiente pabulo ignis euaneſcat.

Qui Cometas ſtellas faciunt, ex eadem cū cæ=
ris materia conflatas,etſi & hi diſſentiunt inter
tamen ut hoc opinentur,adducuntur argumen=
tractis ab effectionum ſignificationumq́; mi=
ndarum experimentis.Nam ὄυτις κομήτης ὅ=
ς ὄυ κακὸν φέρει, ut præclare Ioachimus. Non
ortes tantum infligere atq; exitia peſtiferis ae=
infecto confertoq́; halitibus,æſtuſq́; commoue=
ac procellas & terræmotus torrefacto aere,
rporibus ceu uſtulatis & humore epoto atq́; in
mum ſoluto: ſed bella ſeditioneſq́; concitare,
nneq́; uiolentum, ſæuum, exitiale, mortiferum,

cruentum,incertum,uarium,mobile,inferre, quo
tiescumque enituerint consensu gentium certum
est. Huiusmodi *effectiones non ab ardentibus fumi*
cieri posse putant, sed requiri aliam uim maio
rem. Idcirco *quidam ex illis Cometas æternis stel*
lis annumerant,uoluiq́; circa solem instar Veneri
& Mercurij,& latere uolunt plerumq́;, & rar
tanto disiungi à Sole spacio,ut præ fulgore eiu
cernantur. Quidam *diuinitus nouos fabricari, u*
præuios magnarum cladium & horribilium ca
suum,aboleriq́; suo perfunctos munere arbitran
tur. Alij *has effectiones in materiam referũt. Ide*
inquiunt furores turbasq́; exuscitari à Cometi
quod uehementia incendij humores torreant atq
adurant,cumulentq́; & acuant rubram bilem. E
efferuescente tum incandescunt animi facilius le
ui quauis occasione irritati, tum exiliunt impo
tentius atq; efferuntur,ijq́; transgreßi fines ratio
nis in scelera facinorum erumpunt, rapinas, iniu
rias,cædes. Aliquid *hi dicunt,* Veruntamen *neut*
rectè,neq́; hi uim omnem in halituum molem &
flammæ uehementiam conferunt,neq́; illi propin
quas & ex elementis contractas causas tollunt. Fi
unt comata sydera siccis è terra aspirationibu
ad superiores aëris partes raptis,moraq́; & con
tinua eleuatæ materiæ succeßione adhæsioneq
congestis, tandemq́; inflammatis,sed accedit ali
uis maior,quæ eductos in sublime fumos cogit,iun
gi

continuat, radijs suis uelut flamma subdita incendit, impellit etiam quandoq; & ducit, nimirum errantium syderum congressus configurationesq; sub idoneis octaui cœli locis, atq; in primis Martis, Mercurij, Saturni, & Lunæ, præsertim si luminum hi incidant deliquia. Marcescit humor corporum, isq; qui eum regit ac sustẽtat congenitus calor, Luna deficiente. Si eodem momento hij, qui nominati sunt Planetæ coeunt: exprimunt inde magna copia lentos, uiscidos, ac uenenatos halitus, uel putrefacto, uel corrupto alioquin, uel uelut assato humore. Calore eos Mars, attractiua ui Mercurius gignit. Saturnus corpora, ne expirent illi ac dißipentur, astrictione comprimit ac cohibet. Repleta tandem recludit Mars, euocatq; inclusos & turgescentes fumos. Nunquam ferè emicuerunt crinita sidera, quin tales errantium stellarũ, aut fœdiores magisq; infaustæ præcesserint constitutiones, quæ ut terram & aquas, sic multo magis tenera hominum atq; animantium afficiunt corpora, exasperant humores, infestant præcipuas uires, omninoq; in temperamentis mutationes efficiunt insignes, à quibus uehementiores magisq; feruidi oriuntur impetus, qui respondent impreßis affectionibus.

Cæterum ad res communes siue publicas decreta Cometarum potißimum pertinent. His enim ferè ut insignes planetarum coitus fœlicia, spon-

dent: sic infesti aduersiq; seditiones, tumultus, bella, præsidentium interitus, uastitates, & quidquid est huiusmodi minantur, pro locorum in quibus concurrunt conditione, cumq; terræ partibus & regnis ac Rebuspub: congruentia & familiaritate.

Hæc cum obseruassent illi, qui primi Cometarum considerarunt significata, præceperunt loca, in quibus primum emicant, colores & durationem perpendere. Multum referre arbitrantur in qua cœli quasi uncia effulgeant, Sub quo octaui orbis sidere, an prope cõmissuras absidum, quas caudam & caput draconis uocant, uel procul ab his, & quorum siderum tanquam dominorum imperio subiaceant, in quas abeant partes, quaque crines explicent, aut inclinent iubam, quo colore splendeant, sanguineo ne uel rutilo, pallidoue aut lucido, uel liuido & cinericio, deniq; an diu conspiciendos se præbeant uel modico tempore. Vbi antegressæ hæ coniunctiones satis præpararunt atq; immutarunt corpora, tandem suis cuncta flammis Cometæ intendunt & absoluunt Si historiæ recentes & antiquæ euoluantur: incendia Cometarum nunquam sine terrore ingenti illuxisse, nunquam sine calamitatibus deflagrasse apparebit.

Eo tempore, quo Græciam Xerxes decies centum millibus hominũ intrauit, cometes fulsit cor-

nu

gura, qui & ipsi cladem, quam ad Salaminem cepit consilio Themistoclis ac turpem fugam, internecionem reliquo exercitui quem Mar=io commendarat ad Platæas portendit.

Paulò ante initium belli Peloponnesiaci ingens metes post solis occasum enituit, & continuos uaginta quinq; dies arsit. Mox tanta uentorum rta uis, ut fragmen à monte auulsum in subli=ibripuerint. quod ubi ad urbem Thraciæ Æ=potamos decidisset, è cœlo præcipitatum fuisse ditum est. Non ita multo post bellum Pe=onnesiacum exarsit, quod totos uiginti octo du=it annos, & toti Græciæ exitiale fuit. In fine i ad illum Thraciæ locum Athenienses nauali ilio uicti à Lacedæmonijs Lysandro duce, cum se imperium Græciæ amiserunt.

Ante cladem Atheniensium in Sycilia, quæ ac=t Olympiade nonagesima secunda, Euclea A=nis prætore. Cometa in Septentrionali parte i, Sole circa hybernas uersante conuersiones s est.

Aristæo Athenis prætore anno quarto Olym=dis uicesimæ primæ, ingens Cometes hyeme cœ ereno & frigore intensissimo, uesperi ab occa=lis conspectus est, cuius splendor tertiam cœli tem occupauit. Ab occasu æquinoctiali uersus trum processit, & cum ad cingulum Orionis uenisset extinctus est. Hyemis illius reliqua

pars

pars fuit admodum sicca et abundans flatibus Se-
ptentrionalibus. Postea cum contrarij uenti simul
spirarent, Aquilo in sinu Corinthiaco fluctus con-
citauit, extra sinum uero Auster obluctans, cum
fluctus intra sinum cogeret, post aliquot terræmo-
tus quibus Achaiæ urbes Helice & Bura corrue-
runt, accidit etiam diluuiū, quod magnam Acha-
iæ uastitatem attulit. Anno secundo post Laceda-
monij à Thebanis ad Leuctra Bœotiæ uicti fracti-
uno prælio nunquam amplius pristinam recupe-
rarunt potentiam.

Lycomacho Athenis prætore, anno quarto O-
lympiadis centesimæ nonæ Cometa uisus est iuxta
circulum Æquinoctialem. hunc sequutus est uen-
tus horribilis prope Corinthum, & paulo post
Athenienses Demosthenis suasu cum Philippo Ma-
cedone congressi ad Chæroneam, cæsi sunt amissis
duobus millibus ciuium, desijtq; cum hac clade
Græcorum potentia & libertas.

Anno urbis sexcentesimo septimo arsit Come-
tes totos trigina duos dies, Carthago mox à Sci-
pione capta & diruta est.

Ante Ciuile bellum Cæsaris & Pompeij ali-
quot conspectos Cometas Plinius autor est & Lu-
canus, cuius noti sunt uersus,

Ignota obscuræ uiderunt sydera noctes
Ardentemq; polum flammis, cœloq; uolantes

Obl

obliquas per inane faces, crinemq; timendi
ſyderis & terris minitantem bella Cometem. uel
ut alij, mutantem regna Cometem.

Poſt Cæſarem interfectum crebri itidem ef-
fulſerunt, ut Vergilius teſtatur.

Non alias cœlo ceciderunt plura ſereno
Fulgura nec diri toties arſere Cometæ.

Ex horum numero is fuit, quem tempore ludorum per dies ſeptem in regione cœli Septentrionali conſpectum, & oriri ſolitum circa undecimam horam diei legimus. Anno 1. Imperij Veſpaſi ſupra Ieroſolymam cometes annum integrum fulſit, altero anno urbs capta eſt, & perierunt fame & gladio undecies centena millia Iudæorum.

Anteceſſerunt Cometæ & Arianam hæreſin, & Imperij Romani ſub Arcadio & Honorio uaſtationem diſtractionemq; à Vandalis & Gothis, & exortum Mahometis in Arabia, & Bulgarorum in Thraciam irruptionem.

Anno Chriſti 1109. arſit Cometes ſecundo anno Imperij Henrici V. contra quem cum Pontifex armaſſet Saxones, funeſtiſsimum bellum in Germania accendit, quod quanquam quinquies multo eſſet depugnatum ſanguine & præſtantes principes periſſent plurimi: ſedari tamen non potuit, donec Imperator uictus pertinaci ambitione Pontificum edictum aui Henrici tertij aboleuit,

quo

quo sanxerat ille, ne quis pro Pontifice agnosceretur, nisi Impetator electionem ratam habuisset.

Anno 1314 Cometa horribili specie tres continuos menses flagrauit post Henrici VII. mortem. is bellum designauit ciuile, quo Ludouicus Bauarus & Fridericus Austriacus dissentientibus Electorum suffragijs simul electi, de Imperio octo annos decertarunt, donec tandem Friderico in prelio capto, solus Ludouicus Imperium retinuit. Eo regnante, mox alij effulserunt duo, alter anno 1337. alter biennio post. sequuta hos est præter atrocem pestem, pernitiosa dissensio Electorum, qui à Clemente Pontifice incitati deposito Ludouico Carolum IIII. crearūt. Mox et eodem anno, Guntherum Comitem Schwartzburgensem accersiuerunt. quæ res nouos peperit tumultus, & iterum ad arma concursum est: breui post tamen ueneno sublatus Guntherus Imperium Carolo concessit.

Vidit ætas nostra Cometas anno quingentesimo, & postsexto & rursus tricesimo primo, secundo, tertio, & octauo, quorum cum extent descriptiones & noti sint effectus, prætereo cos.

Nec innoxie unquam, citraq; cladem aliquam ardentes in cœlo euanuerunt faces, quanquam illarum, quas in historijs notatas reperio, non paucas Cometas fuisse existimo. Anno urbis 550. Sertiæ fax conspicua ab ortu Solis in occasum porr

gi uiſa: eo anno Scipio ex Sicilia in Africam traiecit, & agris peruaſtatis Hannonem iuniorem occidit, Sempronius tum Conſul cum Cornelio Cethego aduerſus Hannibalem primò infœliciter, ſecundo proſpere debellauit, cæſis Pœnorum 4. millibus. Altero anno poſt alia rurſus uiſa fax. Eo Scipio Pœnorum caſtra ad Vticam incendit, & ceperunt multas Romani in Brutijs ciuitates. Hannibalem in Crotonienſi ceciderunt agro. Magonem Hannibalis fratrem cruento uicerunt prælio. Caſtris Syphacis regis flamma expugnatis cum ipſo rege potiti ſunt.

Anno 587. Lauinij conſpecta fax, & anno ſequenti altera Lanuuij. eodem deuicti Gentius Illyriæ rex & Macedoniæ Perſeus.

Anno 617. Præneſte fax luxit & intonuit ſereno, paulo poſt cæſus ad Numantiam Hoſtilius Mancinus conſul,

Anno urbis 654. Tarquinijs fax ardens flammam longe lateq; ſparſit, ſubitoq; præcipitata lapſu decidit, & orbis clypei figura ſub occaſum ſolis ab occidente in orientem protendi uiſus eſt. Eo anno in Sicilia trucidati ſunt fugitiui.

Anno 660. & totum arſit cœlum ignibus, & fax emicuit. paulò poſt à Scipione rebelles Hiſpaniæ principes domiti & ſupplicio affecti ſunt.

Sub quo ſit genere diuinationum reponendum

τῶ μετεω-

τὸ μετεωρολογικὸν definiendum restat. Physicum esse nemo inficiabitur, cum ex causis de effectibus ex signis de significatis ac præmonstratis euentibus ceu ratiocinetur. De uentorum effectibus quos experientia notare didicerunt etiam imperiti, erudite disserit Aristoteles in problematis. Quantum Medico contulerit ad præuidendos publice grassaturos morbos, arteq; prohibendos & amoliendos, aut si prohiberi nequeant, meditandam aptam curationem, uel iudicandas corporum constitutiones, aut τὰ ἔνδημα uocata νοσήματα & σποράδικα cognoscenda, prænosse tempestatum uentorumq; appulsus, naturas, effectiones, ad loca quæuis congruentias, sæpe & monet & re ipsa declarat Hippocrates.

Sed de illis ambigitur meteoris, quæ signa tantum sunt, cum non semper significatorum causæ conspiciantur. Vtrum physicorum censeri signorum nomine debeant. Colorationes nubium, uaporum, luminum, stellarum, atq; earundem scintillationes uel occultationes, & figurati colores ut irides, areæ, euidentes habent suarum designationum rationes. Etenim illis annexa cohærent causis, quæ uel designatos effectus ui sua moliuntur ac perficiunt, uel illis materiam præbent: aerisq; referunt constitutionem, & an is uel purus sit ac quàm minimum halituosus, uel halitibus abundet, ijsq; aut raris, tenuibus, dispersis, fluctuantibus, le-

uibus

ibus,fumoſis,aut denſis,craßis,confertis,humidis, ut mixtis.

Cur ſol purus oriens & non feruens,ſerenum iem nunciet,pallidus hybernam grandinem. Cur ante exorientem eum nubes rubeſcant,uentos: ſi igræ rubentibus interueniant, pluuias: ſi occi entis atq; orientis nubes pariter rubeant, ciere luuias iudicentur. Cur ſi circa occidentem ru eſcant nubes, ſerenitatem futuræ diei ſpondeant. Cur ſi una lunam area cingat, eaq́; ſit pura & aulatim dilabatur atq; euaneſcat, ſerenitatem: i duæ aut plures, unaue impura, hyemes: atque as cum uentorum turbulentia, ſi & ſubrubeant & pluribus in locis rumpantur,cum niue, ſi quaſi perruptæ appareant,ſæuiora omnia ac difficilio ra præſagiant,ſi caligimoſæ ſint ac ſpiſſæ: quæque ſunt eiuſmodi à Plinio recitata, Ptolemæo, & Arato, manifeſtum eſt. Adeſſe enim copiam ma teriæ idoneæ & ſufficientis talibus ciendis tempe ſtatibus declarant. Neq; illud obſcurum,cur quar ta Luna Vergilio, tertia & quarta Arato ſequu turam reliquis diebus tempeſtatem prænotet atq; explicet. Nimirum quod recens à coniunctione prodiens, alterutro fere horum dierum primo ſeſe conſpiciendam præbet exili adhuc & in cor nua curuato lumine. Etſi enim primo quan doque, quandoque & ſecundo à coitu die ſeſe in emerſum profert: frequentiſsime tamen tertio de

Zz mum

mum enititur, & euidentißime hoc ipso aut quar-
to cernitur. Si ergo tunc tenue adhuc et minutum
Lunæ iubar nitet puro lumine: & uacare aërem
superfluis halitibus, & stellarum positus serenare
aërem, discußis ijs, quos terra exhalat, uaporibus,
minimumq; halituum edere. (Si rubet, affluere
eundem siccis ac leuibus aspirationibus. Si nigri-
cat, coire plurimos uapores ac consistere in nubi-
um craßiciem. Si pallet, uaporum copiam, qui in
pluuias densantur. Si rutilat ceu nigricans pur-
pura, mixtorum uaporum congeriem in aëre, &
uim stellarum colligentium, fouentium & augen-
tium talem materiam denotat. his conuenienter af-
ficitur aëris constitutio reliquis diebus. Neq; .n.
uno momento quidquid est uaporum aut cogitur,
aut dissoluitur, aut consumitur in pluuias, uentos,
uel incendia: sed & durat longiore tempore, &
alitur atq; instauratur, si deficiat, stellarum ui,
quarum idonei positus collectionem uaporum sem-
per præcedunt.

Cur procellosi uentorum flatus & insolitum
tumultuantes, aut impetuosæ pluuiæ, aut terræ
concußiones, aquarumue exæstuationes & efflu-
xus, hominum generi portendunt, præter clades,
quas inferunt, alia maiora damna & discrimina.
Cur προσήλια aut προσέληνα, uel concertationes
de primatu in Ecclesijs & Imperijs, uel ad tur-
bandum publicum statum contractas societates in-
sinuent,

quent, obscurius est & explicatu difficilius, præsertim cum sit anceps ac dubium, ordine ne naturae prouenerint à physicis excitata causis, an sint diuinitus immissa, uel artificio confecta ac producta diaboli. Quod & denuncient & apportent mala, nostris edocti malis nouimus.

Aquarum significata uox cœlestis interpretatur.

Cur pestem, annonæ caritatem, perniciem frugum, aliaq; huiusmodi & aquæ & cætera designent, conspicuum est. suffocant aut alluuione exterunt semina, enecant in floribus fructuum hoc quod est κάρπιμον, uel decutiunt aut flores, aut præcoces fructus, strangulant segetem, fœcunditatem terræ exhauriunt, efficiunt putrefactiones magnas, aut has à stellis excitatas, alijsue causis consequuntur. At bella, seditiones, irruptiones hostium externorum, cædes, aut quosuis tragicos motus, si immittuntur diuinitus, ideo præsagiunt, quod his de statutis & iam ingruentibus pœnis commonefieri homines Deus uult, ut aliqui cõuertantur. Si à causis cientur naturalibus, sed de con iunctis uirib. ualidius auctis: ipsæ eadem causæ pariunt, quæ hi effectus designant. Si autor eorum diabolus est: aut præuisa atq; impendentia humano generi pericula his præcinit, ut plus cruciet ca lamitatib. cumulatis et formidine iniecta: aut secu turũ nihil præmonstrans, tantum hoc agit, ut cor

pora lædat hominum, et ſuſtentandis illis tuendisq; neceſſaria inuertat ac perimat.

In Pareliorum ſpectaculo Sol regũ gerit perſonam, eorumue qui præſunt. Cuius ut & nitori inſidiantur, & ſplendorem imitantur atq; uſurpant aſcititio fuco parelia: ita eos adumbrant qui regna affectant & principatus, eosq; ad ſeſe detruſis legittimis dominis transferre annituntur. qui accedunt circuli & circulorum colorationes, artes & machinationes, quibus & ſtruunt quo moliuntur, & ornant atq; excuſant, referunt.

Sed cum reddi ratio omnium quæ fiunt, quæq; à Phyſicis indicantur ſignis nequeat: ubi ratio deficit, conſentientis experientiæ teſtimonijs inſiſtere ac niti ſatis eſt, quæ uice demonſtrationis ſunt. Nec abijciendum ideo τὸ μετεωρολογικὸν, quod qualia quæuis inſueta raraq; in ſpecie adferant non pernoſcit ac perſpicit. Etenim non eruere ea omnia ac peruestigare humana mens, quæ aßidue oculis obuerſantur, & certa conſiſtunt lege poteſt: quanto minus inſolite noueq; accidentium ca ſuum aut perſcrutabitur cauſas, aut proſpiciet fines atque effectiones. nec præſciri Deus omnia uoluit. Satis eſt de his noſſe, quòd nec irrita ſint, nec ἄσημα.

DE ILLIS SPECIE-
bus, τοῦ φυσιολογικοῦ, quas φυσιογνωμοσύνην, μετωποσκοπικὸν, & χειροσκοπικὸν uocant.

T NOTARVM SIGNOrumq; in corpore humano sensibus subiectorum plura sunt ac diuersa genera: sic artium quæ illa considerant, æstimant, atq; interretantur, non unum genus. Aliæ notæ integram ut affectam ualetudinem referunt ac declarant. liæ congenitam toti corpori uel præcipuis paribus temperiem, naturæq́; robur ac firmitatem, el languorem atq; imbecillitatem detegunt. Aliæ nsitas à prima origine inflexiones propensionesue ad certa morum, actionum, studiorum, affetuum genera, uel abditos animorum sensus afectionesq́;, & à natura constitutiones ac conormationes arguunt, et ceu aperiunt ac produnt. liæ naturæ ductus atq; impulsus ad fœlices euenus ac prosperos, aut contrarios, præsensionesue & uim futuri præsagam patefaciunt.

Singularum conditio peculiaris ac propria. σημειωτικὴ, quam absoluimus antea, sanitatis aut inualitudinis signa pensitat & examinat, & de temperie totius ac partium singularum iudicium

fert ac sententiam. ὀνειροπολία præsagientia declarat somnia, & quæ illa uaticinentur, scrutari studet atq; explanare. De animorum moribus constitutione, atq; inclinatione, coniecturam facit ex notis exterioribus in toto corpore & singulis partibus φυσιογνωμοσύνη seu φυσιογνωμονία. Ex uultu habituue faciei, μετωποσκοπικόν. De corporum firma solidaq; compagine & fabrica exquisite coagmentata, aut imbecilliore & dissolutiore, deq; naturis interiorum partium & animi affectionibus, ac propensione & procliuitate ad aliquam rem χειροσκοπικὸν seu χειρομάντεια ex linearum positu, ductibus, permixtionibus atq; incisuris in manu interiore. Ergo τῆς φυσιογνωμονίας uelut pars est τὸ μετωποσκοπικόν. Hæc enim sola facies, illi totum est corpus propositum, in quod tanquam ὑποκείμενον intuetur. Vtriusq; finis idem, nimirum diuinare ex sensi perceptis indicijs de insitis à natura affectionib.

φυσιογνωμονία uerò (ut ab Aristotele definitur) ἐστὶ περὶ τὰ φυσικὰ παθήματα τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ τῶν ἐπικτήτων, ὅσα παραγινόμενα μεθίστησι τῶν σημείων τῶν φυσιογνωμονουμένων. id est, Physiognomonia considerat naturale animæ affectiones, & quæ interueniunt ac physiognomonica signa mutant, accidentia.

In hac definitione primum obseruandum Aristotelem τῆς διανοίας uoce notare animam, quan

ips

Ipse rectè unam facit in homine comprehendentem et regentem uires cæteras, secus quàm Plato, qui tres specie distinctas animas constituit, locis etiam seclusas, λογιστικὸν *seu* ἡγεμονικὸν *in cerebro,* θυμοειδὲς *in corde,* ἐπιθυμητικὸν *in hepate deponens. Eas Aristoteles uni animæ tãquã* δυνάμεις *subijcit atq; includit, scilicet ut uniuersarum* ἐνεργείας *expediat una diuersorum organorum corporis usu & ministerio.* Hoc ergo uult, Aristoteles, *Physiognomoniam ex signis physiognomonicis (quæ qualia sint exponemus) æstimare ac constituere de affectionibus naturalibus harũ trium præcipuarum uirium, quibus humanum administratur ac dispensatur corpus, deq; asciticijs & acquisitis, aut consuetudine contractis, quæ naturales aut frangunt, uel emolliunt, uel limant poliuntq;, aut exasperant & acuunt, aut prorsus immutant atq; abolent.*

Signa quorum indicio ductuq; perducimur ad cognitionem affectionũ ex oculis absconditarum, commemorat Aristoteles, *inquiens,* ἔκ τε γὰρ τῶν κινήσεων φυσιογνωμονοῦσι καὶ ἐκ τῶν σχημάτων, καὶ ἐκ τῶν χρωμάτων, καὶ ἐκ τῶν ἠθῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐμφαινομένων, καὶ ἐκ τῆς λειότητος, καὶ ἐκ τῆς φωνῆς, καὶ ἐκ τῆς σαρκὸς, καὶ ἐκ τῶν μερῶν, καὶ τοῦ τύπου ὅλου τοῦ σώματος, καθόλου μὲν οὖν τοιαῦτα ἐστὶν, ἃ λέγουσιν οἱ φυσιογνώμονες περὶ ὅλων τῶν γενῶν σημεῖα.

Horum in natura originem & fontes ut demonſtremus neceſſe eſt, ſi Phyſiognomoniam phyſicarum diuinationum catalogo inſerere uolumus. in quo quidem ipſa ſibi iure locum uendicat. Corporum enim noſtrorum origo eſt ex iunctis ſeminibus maris & fœminæ quibus accedit ſanguis menſtruus attractus ex prægnante per κοτυληδῶνας. Ex his tanquam materia uis διαπλαστικὴ, quæ natura ſeminibus ineſt, hanc ſcilicet excitante matrice, ut loco natiuo, excipiendisq; uegetandis ac fouendis ſeminibus comparato, format ordine membra principalia, initio hepar ex ſanguine ſubſtantia mediocri, ſed intextis ex ſemine uenarum plurimis riuulis: deinde cor ex ſpiſſiore ac compactiore ſanguine, implicito uarie ſurculis innumeris tenuiſsimarum fibrarum: ultimo cerebrum ex nobiliſsima ſeminum parte & plena ſpirituum, & ſimul attexit miniſtrantia his membra alia ex ſanguine, ex ſeminibus alia. Abſolutis ſingulis circumdat ceu caueas & domicilia, quæ magnitudine, figura, exteriorum partium his inſitarum poſitu, ſpecie & quantitate principalibus illis adaptat, cordi thoracem ac uicina, cerebro caput cum ijs, quas complectitur partibus, & totum exteriorem corporis et cutis ambitum tingit colore ex ijs propagato humoribus, ex quibus præcipuæ ſunt partes conflatæ.

Si ergo & iuſta eſt materiæ proportio, mol-

con-

[c]onueniens copiaq́; ac qualitatibus, & uiget uis [δ]ιαπλαστικὴ: recte temperat ac conformat prin[c]ipalia membra, ijsq́; mox accommodat & confi[g]urat exteriora domicilia, quæque illis inhærent [p]artes. unde & συμμετρίαν inter se congruen[t]em ac uenustam, & concinnam debitamq́; magni[t]udinem, figuram, collocationem & colorem flo[r]idum adipiscuntur. Rursus si aut materiæ, aut [s]uo uicio uis διαπλαστικὴ aberrat in conformati[o]ne membrorum principalium: mox deprauat [e]xteriora quoq́;. Ita quæ in conspicuo ambitu tri[t]um distinctorum ceu conclauium corporis uisun[t]ur notæ magnitudinis, figurarum, positus, colo[r]um, qualitatum primarum & secundarum, qui[b]us lenitatem, asperitatem, duriciem, molliciem, & quidquid est huiusmodi, cõplector, itemq́; carnis: ipsarum quæ intus latent partium temperiem exprimunt ac constitutionem natiuam, εὔκρατον καὶ σύμμετρον, si ipsæ σύμμετροι sunt: δύσκρατον καὶ ἀσύμμετρον, si ἀσύμμετροι.

At uero quam quæuis ostendant notæ in specie ratio docet, comprobat experientia, & petantur exempla ex libris τῶν φυσιογνωμόνων. Nobis .n. non singulas eorum percensere regulas, & singularum exquirere causas: sed primos & generales signorum fontes commonstrare statutum est, ex quibus deriuare riuulos non magni laboris est.

Porro temperie partium edi ac perfici actio-

nes multis in locis Galenus: corporum tempera mentis atq; in primis trium præcipuorum mem brorum cerebri, cordis, et hepatis congruere ani morum mores in eo libello demonstrat, quod in scribitur, Animi mores sequuntur temperament corporum. Ergo temperamentis cognitis de prio ribus notis: mox & actionum innotescet natura an perfectæ sint & conuenientes, an uero langui dæ, uel deprauatæ, & ingeniorum, iudicij, morum affectuum perspicietur conditio. Et uicißim cer tiora dant indicia de partium temperamentis, ui ribus, affectionibus naturalibus, inclinationibu actiones singularum, de cerebro ingenij fonte, & corde exteriorum interiorumq; sensuum & cor poris motiones, gestus, incessus, agitationes mem brorum, affectus subiti, ijq; characteres, quos in oculis, fronte, & toto uultu natura effinxit, inte rioribus consentientes. qui ad ipsas animi sese in flectunt accommodant & mutant affectiones, & animi sensus, motus, cogitata, machinationes, pro ferunt mirando naturæ consensu.

Oratio mentis character. Cibi, potus, & uene reorum consuetudo, & quidquid est huiusmodi in uita, morum atq; actionum. Hæc ut nascuntur ex tribus præcipuis in homine potentijs, ita earum adeo exacte naturam ceu pingunt & contuendam oculis exhibent, ut raro fallant. Quare & hæc morum indicia cæteris Aristoteles præfert, inquit enim

nim, ἰσχυρότατα δὲ τῶν ἐπὶ τοῖς μέρεσιν σημεί=
ων ἐστὶ, τὰ ἐν τοῖς ἤθεσι, τοῖς ἐν τοῖς ἐπιφαινο=
μένοις λαμβανόμενα καὶ κατὰ τὰς κινήσεις
καὶ τὰ σχήματα.

*Sed cum multum referat, ad quæ quis ſtudio=
rum genera, ad quam uiuendi rationem ſit aſſue=
actus, quoue modo ſit informatus à teneris: pru=
ienter Ariſtoteles* πρὸς τὰ φυσικὰ παθήματα, *
ıdiungit* τὰ ἐπίκτητα. *Nam & diſciplina cum
næui à natura inſiti eluuntur, aut corriguntur,
aut retunduntur, tum quæ eadem natura adiu=
menta largita eſt, augentur ac roborantur, etſi,
quæ corpori forinſecus impreſſa ſunt lineamenta,
exteri et amoueri nequeunt: & conſuetudine con=
tracta ac durata tam pertinaciter ſæpe infiguntur
atq; inſidunt, ut ceu ſuppreßis & obſcuratis na=
turalibus ſola emineant ac dominentur, & conſi=
lio, arte, ac ſimulatione aſcitis, naturæ indicia te=
gi poſſunt atq; occultari.*

*Zopyrum phyſiognomonem legimus Socra=
tem, cum habitum corporis inſpexiſſet, ſtupidum
pronunciaſſe & bardum, quòd iugula cõcaua non
haberet, obſtructas eas partes atq; obturatas eſſe
dixit, addidit etiam mulieroſum, in quo Alcibia=
des cachinnum dicitur ſuſtuliſſe, cum in eo nihil
horum obſeruatum eſſet. Nam & errata naturæ
emendarat, & ex naturalibus cauſis nata uicia
edomuerat ac compreſſerat uoluntate, ſtudio,
ac*

ac disciplina ad eum modum, ut nemo nunquam in eo ullum eorum uestigium uiderit.

Nouimus ipsi quosdam simulationum artifices, qui cum res poscit, exuere naturam pristinam & assumere nouam, eamq; tanta fingere calliditate queunt, ut connatam quis, non ascitam esse putaret. Cæterum cum hæc aut consuetudine acquisita, aut consilio suscepta, impediant iudicia de naturalibus: recte monet Aristoteles, ne ex uno signo quidquam temere quis affirmet, sed inquisitis collatisq; pluribus exploret, quæ consentiant, quæ discrepent, quæ idem arguant, quæ contrarium declarent. Si omnia uel plurima uni significato suffragentur, certius pronunciari posse. Si unius duorumue monitis cætera refragentur, cohibendam esse assertionem. ὅλως τὸ ἑνὶ μὲν πιστεύειν τῶν σημείων εὐηθὲς, ὅταν δὲ πλείω συμφωνοῦντα καθ' ἑνὸς λαβῇ, μᾶλλον ἤδη κατὰ τὸ εἰκὸς ἄν τις ὑπολαμβάνει ἀληθῆ εἶναι τὰ σημεῖα. *Verum hæc ad diuinationes ipsas pertinent. Nobis satis sit ostendisse signa* φυσιογνωμόνικα *non commentitia esse, sed & formari ui seminali, & nasci ex natura partium iam formatarum, atq; idcirco ipsam* φυσιογνωμοσύνην *inter diuinationes physicas iure collocari. Extant de hac præter Aristotelis scripta, Polemonis etiam & Adamantij Sophistæ usu & obseruationibus comprehensæ præceptiones.*

Eiusdem

EIusdem cum Physiognomonia sunt generis τὰ χειροσκοπικὰ οἰωνίσματα, id est, uaticinia de internæ manus constituta ac prodita characteribus, de quib: libros apud Græcos fertur composuisse Helenus quispiam Syracusius, & uersib. Eumolpus. Horum fontes et subiecta declarabimus propius. Manum græci χεῖρα nominatam distribuunt in partes tres distinctas, βραχίονα, πῆχυν & ἀκρόχειρα uel ἄκραν χεῖρα, id est, brachium seu humerum, (sic enim Celsus uocat) cubitum & extremam manum. hæc ubi cubitus desinit, incipiens ad extremum digitorum usq; protenditur, et tres rursus habet distinctas partes. Earum prima, quæ octo oßiculis duplici dispositis ordine et cartilaginum ac ligamentorum interuentu arctißime connexis, cubito coarticulatur: καρπὸς græcis, brachiale latinis dicitur. Reliquum omne à brachiali ad finem usq; explicatæ manus παλάμην, id est, palmam nominant. Cuius ea pars, quæ quinque oßibus brachiali coagmentata ad radices digitorum usq; pertingit, μετακάρπιον græcis, postbrachiale latinis nuncupatur. huic prima digitorum committuntur internodia, his secunda, secundis tertia. Græcis ea σκυταλίδες, φάλαγγες & φαλάγγια dicuntur. Media igitur extremæ manus pars, cui postbrachiali nomen, ex oßibus constructa quinq;, foris gibbis, intus simis aliquantulum atq; incuruis, carneq; & cute tectis,

ctis, quibus plurimi uenarum, arteriarum, neruorum, chordarum articulos digitorum mouentium surculi subtenduntur atq; implicantur uario ac multiplici contextu: acquirit figuram intus cauam, foris conuexam. Cauæ regionis quæ uerum est τῆς χειρομαντείας ac propriũ ὑποκείμενον fabrica talis est. Ex apice interioris tuberculi humeri ad ἀγκῶνα enascitur musculus, capite statim ab exortu carnoso crassoq; & nerueo, qui inter initia ceu sese diducens latius & uersus ulnæ radijq; prorepens mediũ, rursusq; in arctum coactus et rotundũ, ubi brachiale attigit, finditur in quatuor ramos carnosos quidem, sed progressu in nerueam duriciem, quæ tendinum est, gracilescentes, & ad angulos inuicem acutos cohærentes, qui comuni uestiti ac deuincti inter se mẽbrana, eaq; tenui & mucosa, sub cute sensim per brachiale ad secunda quatuor digitorum feruntur internodia.

Ex eodem principio, sed decliuiore sede, alius prodit musculus exquisite carnosius & teres, qui ultra medium cubiti progressus, contractusq; aliquantulum, ut prior in quatuor dirimitur carnosa segmenta. Hæc ante brachiale in teretes degenerant tendines, qui primi tendinibus subiecti, eoq; positu per totum postbrachiale exporrecti, ante internodia secunda perforatis eminentioribus alterius musculi tendinibus ad postrema digitorum internodia excurrunt, Tendinibus his in

postbra-

ostbrachiali intexuntur musculi, qui digitos cæteros pollici adducunt.

Tertius alius ex ulnæ ea propagatus sede, qua radij illa tuberculum sinu peculiari admittit & complectitur, atq; secundum radij situm productus circa brachiale in teretem cogitur & finitur tendinem, qui peculiari obtectus membrana in tertium pollicis contendit & defigitur articulum. Præter hos alij tredecim internam manum intexunt musculi, quorum ad primos quinq; digitorum articulos singulos, singuli utrinq; affiguntur: tres uero ceu è transuerso ex uola, qua qui pollici subiacet thorus circulari linea circumscribitur, educti, in secundum inseruntur pollicis internodium. Ex prioribus decem octo, qui quatuor seruiunt digitis, recta eos adeunt secundum postbrachialis longitudinem omni propemodum ex parte carnei & postbrachialis oßibus connati. Implantantur autem lateribus in interna sede oßium.

Duo pollici additi inæquales magnitudine (amplior est .n. multo superior & eminentior altero subtus occultato) à ligamēto brachialis ἐγκαρσίῳ expansi, primo pollicis oßi interna regione attenduntur. Rursus à quarto brachialis oßе procedit musculus muris seu lacertæ figuram eleganter exprimens, toto ductu carneus. Hic à brachiali per imam internæ manus sedem ad minimum protensus

ſus digitum, externo lateri primi oßis digiti mi-
noris adnaſcitur. Toti uero propemodum depil
nudæq; manus cuti muſculus quidã ſubſternitur
qui neruoſo teretiq; principio ex apice tuberi
humeri interioris prodiens, atq; duobus brachia
le flectentibus muſculis, ex eodemq; propagati
initio medius incumbens atq; adnatus, uentrem
impenſe carnoſum craſſumq; adipiſcitur: ubi ue
ro ad medium cubiti acceßit, rurſus gracileſcen
in tendinem ceu ex tereti aliquantulum, depre
ſum coit. Hic ad radicem brachialis ſenſim ſeſ
explicans, ſummæ manus cuti ad extremam uſqu
digitorum aciem affigitur fibroſorum nexuum in
textu, adeo ualide arcteq;, ut difficulter à cut
uel nouacula acutiore ſeparari poßit. Non tot
tamen internæ manus cuti ſubducitur, uerum pe
eos muſculos, quorum ex una parte aliqui ad ra
dices pollicis conſiſtunt, ex altera unus ad mini
mum digitum fertur, ſub ipſa cute medius incedi
nihil fibrarum obductæ his muſculis cuti imperti
ens, ad uolam accedens dilateſcit et reliquam cu
tem totam ſubiens conduplicat. Intra hunc tend
nem & cutem carnea continetur ſubſtantia, ſub
albida, duriori neruoſoq; adipi ſimilis, uenarum
neruorumq; ad cutem tendentium ſurculis conſe
ta. Hæc eminentioribus oßium proceßibus ad ra
dices digitorum, qua internodia prima digito
rum oßibus poſtbrachialis iunguntur, eleuata i

altu

um distinctas ibi quatuor eminentias ceu tho-s constituit lineis seu incisuris diremptas.

Ex hac structura ratio patet figuræ & inæqualitatis internæ manus, linearumq; in summa te apparentium. In medio cauitas uisitur, eam rcumquaque ceu monticuli sepiunt ac circumnt. In tales thoros seu puluinos necessario asrgunt atq; attolluntur extremi internæ manus nites ob instratos oßibus musculos et carni tenmiq; intextas carneas fibras. Carneam molem llici attensam præcipue duo, qui primum mont internodium, musculi cum eo, qui pollicem ducit à cæteris constituunt. uocatur ea θέναρ, ρὰ τὸ θένειν, id est, feriendo, ut placet Etymolo-s, & στῆθος ἀντίχειρος, latinis χειροσκόποις ons pollicis. Decliuior eius pars linea recur-a definitur, quæ à radice indicis orta, (qui locus ετὰ τὸ θέναρ dicitur,) curuoq; ambitu cir-umscripta in planiciem uersus καρπὸν desinit. li-eæ nomen est ex ueteri instituto τῶν χειροσκό-των, ζωνική.

Ex altera internæ manus parte uersus imum erminum, è regione huius tumuli, alius eminet horus, depreßior priore, quem qui minimum di-itum petit musculus exaggerat. uocatur is ἄν-ηρον, quod significat quiddam uelut exaggera-um, ut in ripis et sulcis cernitur, et στῆθος χειρός.

Interstitium utrorumq; planis intra montes

duos uallibus simile μεταστήθιον est. Qui ad digitorum radices ceu congesti eminent colles interuallo triplici, uno Græcis nomine ὑποθέναρ dicuntur, quasi minutum θέναρ.

Linea quæ in pluribus manibus τῇ χθονικῇ principio coniuncta sub radice indicis, inde procedit deorsum uersus cauam manum & planiciem: ueteribus χειροσκόπις est ζωηφόρος, id est uitifera. Vbi initia harum iunguntur συναφὴ est id est, connexio. In media manu triquetram ambæ efformant figuram, cui τριγόνου nomen inditum. Supra ζωηφόρον monticulis seu tuberculis trium digitorum, (Nam indicis tuberculum hæc fere non ambit) subiecta ἀναγκαία, latini uocarunt mediam naturalem. Ea cum ζωηφόρῳ quadratum effingit, itaq; ille locus τετράγωνον dicitur. Monticulis his inclusum in manu media et instar uallium profundum, κοῖλον χειρὸς, id est, cauum manus, et κοτύλη appellatum.

Lineæ γραμμαὶ & τομαὶ id est, lineæ & incisuræ dicuntur. Earum conformatio in summa cute necessario musculorum exortus, circumscriptiones ac limites, insertiones, coalitus & connexiones, membranarum circumductiones, fibrarum colligantium nexus, tendinum distributiones et ductus consequitur, cum pertinaciter ipsa contigui et sibi subiectis partib: cohærescat, sitq; omnium in toto corpore partium uel sola exquisitißime tem-

perat-

erata adeo,ut ad exactißimum temperamentum
onderis,quod κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν
stimatur,accedat proxime. Ergo afficitur facil=
me,proq; subiectarum partium cõditione exter=
am uariat speciem,cum ubi subtus diuersa aut
nguntur,aut discedunt corpora,uelut in canali=
ulos cauos subsidens, promptißime fissuris illis
imisue,aut nexibus sese insinuat atq; ingerit.

Recentiores χειρόσκοποι tum monticulis sin=
ulis præficiunt planetas,& de characteribus il=
s impreßis ea pronunciant,quæ sunt naturæ Pla=
etarum: tum plures notant lineas alio discrimi=
e quàm ueteres. Pollicis tumulo Martem alij,
lij Venerem imponunt. Sub indice Iouem,sub me=
lio Saturnum, sub annulari Solem,sub auriculari
Venerem,alij Mercurium collocant. τὸ τῆς χει=
ρὸς στῆθος ἢ τὸ ἄνδηρον, quod ipsis est tubercu=
lum manus ferientis, Lunæ dedicant. Trigonum
seu triangulum in uola Marti alij, alij Mercurio
aßignant.

Lineas partiuntur bifariam, in principales
& minus principales. Vtrarumq; differentiarum
quinq; species faciunt. Principales ab ipsis nume=
rantur καρδιακὴ seu uitalis, ἡπατικὴ seu media
naturalis, κεφαλικὴ seu capitis linea, Thoralis
seu mensalis, seu media, Discriminalis seu restri=
cta, seu draconis cauda. καρδιακὴ pollicis mon=
tem includit & complectitur. ἡπατικὴ sub radice

 indicis

indicis ab eodem cum cardiaca principio exordiens, in mediam manum deſcendit. Cephalica ad tuberculum ferientis utriq; aptata trigoni figuram complet. Thoralis ab eo quod indici & medio intercedit ſpacio fere ordiens, tuberculis trium digitorum medij, annularis, & auricularis, oblique deorſum & transuerſim procedens ſubtenditur, dirimensq; ad radicem minimi elatiorem eius thorum à tuberculo ferientis, in extremam manum uerſus exteriora finitur. Reſtricta ad iuncturam τῷ καρπῷ καὶ μετακαρπίῳ deſcendentes terminat lineas, & finit τὸ ὑποκείμενον artis. Minus principales cenſentur Via ſolis, Via lactea, Via combuſta, Cingulum Veneris, Linea Martis. Via Solis à tuberculo annularis, cui Sol præſidet de χειροσκόπων decreto, recta deorſum in cauitatem protenditur. Lactea à diſcriminali ſurſum ſecundum tuberculum ferientis porrigitur. Combuſta per medium uolæ triangulum enitens conſcendit ſurſum in tuberculū medij, aut priusquam eo pertingit deficit. Eadem ſi integra fuerit & non interciſa Saturnia uocatur, quod tunc Saturno addictum collem occupat.

Cingulum Veneris hemicyclij figura ab interſtitio indicis et medij per Saturni collem ad medij & annularis interuallum usq; obtenditur.

Linea Martis in pollicis eminentia uitali lineæ παράλληλος eſt.

Vocan=

Vocantur hæ minus principales, quod nec o-mnium manibus insunt, nec ita conspicuæ existunt. um adsunt, & significatis multum cedunt illis principalibus, quæ quod euidenter, in omniũ comparent manibus, etsi specie uariant, & significata non obscura habent: hanc apud artifices meruerunt cognominationem.

Præter lineas hasce reperiuntur pene in singulis collibus & alij characteres à natura artium formatrice ex minutarum linearum segmentis & ductibus uarie positis & commixtis inter sese uarijs figurati speciebus, quorum insigniores notarunt atq; explicarunt artifices. singulas enim exquirere et persequi formarum differentias curiosorum esset hominum, non naturæ uestigia, sed suas sectantium opiniones, cum illæ penè in singulis uarient subiectis. de his consulantur libri autorum.

Signa ergo ex quibus de compage corporum, deq; præcipuorum membrorum constitutione, & moribus animi, propensionibusq; atq; euenturis in uita casibus, tanquam oracula promunt χειρόσκοποι, sunt incisuræ internæ manus conspectiores, tum in monticulis ex lineis exilioribus & tenuioribus constituti characteres. An præstent hoc, quod de illis spondent & affirmant artifices uidendum. Variant, ut dixi, penè in singulorum ma-

nibus plus minusue, non specie, quæ in omnibus eadem est, sed accidentibus. Aut enim expressæ, amplæ, profundæ, in longū tractu continuo productæ sunt, rubentq́;, uel liuent, uel pallent, uel nigricant, uel alium præ se ferunt colorem: Aut contra obscuræ sunt, minutæ, mutilæ, interruptæ, in fibras et capillamenta tenuia sparsæ, concisæ, plus in alijs, in alijs minus. Præterea cum ipsis sese corporibus proferunt, etsi in tenellis infantum manibus fere rugarum copia obscurantur, præsertim quæ natura exiliores sunt, certoq́; durant tempore, & ætate ingrauescente sensim attenuantur, tandemq́; à siccitate cute tensa, & ceu compage membrorum laxata euanescunt uelut extritæ aut obliteratæ: deniq; uehementioribus morbis aut abolentur aut comminuntur, adeo, ut sensum fugiant. Ergo cum tot formentur discriminibus, non (ut ita dicam) specificis, sed accidentarijs, statisq́; ac certis oriantur & intereant temporibus, & cum naturis corporum commutentur, absolutis ijs emergant, uigentibus niteant, marcescentibus extabescant, uergentibus ad interitum exolescant, ægritudine oppreßis afficiantur: non temere existunt aut fortuito, sed à natura ceu insculpuntur cuti tunc, cū hæc musculis tendinibusq́; eorundem postbrachiali exporrectis arctißime obducitur et coaptatur, ad eum modum ut fissuris subiectarum partium & coalitibus exquisite incumbat, con-

gruat,

ruat,atq; inhæreſcat.Nec tam ſtatis,fixis,et per=
anentibus ulla alia pars corporis eſt conſignata
neis,à primo ſtatim exortu,illis exceptis quæ uel
l articulos digitorum his inflexis cutis corru=
tionem inſequuntur,uel in imo & concauo pe=
is conſpiciuntur, præter internam manum, cum
ſit omnium partium ἀναρθρωτάτη.

Fortaſſe dicet quiſpiam,ideo inciſos canalium
ſtar aut ſulcorũ ductus illos, ut cum omni peni=
us careat articulo μετακάρπιον,et creberrimis
gitentur ac diuerſiſsimis motibus digiti : manu
õpreſſa, inflexis,contractis inter ſeſe,pollici ad=
otis,aut in obliquum contortis digitis, cutis in=
erna promptiſsime cogatur colligaturq; in pli=
as,cedentibus in ſeſe fiſſuris,cæteris partibus in=
ermedijs aſſurgentibus atq; eminentibus uelut in=
er ſulcos ſtrijs,complicationem .n. manuum,cutis
i rigidius obluctaretur,impeditura eſſet. Rurſus
xplanata manu exertis,diductiſue digitis, expe=
ite tendatur,dehiſcentibus fiſſuris,& thoris qui
n contractione intumuerant, ſeſe ſubmittentibus.
Non derogo illis uſum hunc. Verum ſi ad ſubie=
ctarum partium formam, ſitum, diſtributionem
& coalitum,in obtenſa his cute annexaq; natura
eas finxit,quod plane affirmo: ut illæ tanquam ef=
fectus tum cauſæ efficienti,tum conſtructorum &
ſubiacentium corporum compagi reſpondeant ne=

cesse est & qualis illa sit firma ne compactaq́;, an laxior & dissolutior edoceant. Astipulatur rationi experientia. Animaduersum est longo usu, Lineas in plures ductus confractas, decurtatas, incisas, aliarum linearum interuentu diuulsas, exiles, uelut in surculos & ramulos fissas, ἀσθένειαν præ se ferre corporis & βραχυβιότητα: omniaq́; infirma & instabilia. Contra τὰς δι' ὅλης χειρὸς τομὰς, μακροβιότητα. Aristoteles recte causam refert in corporis fabricam, quod abruptæ, concisæ ac tenues lineæ, non solidum, nec bene coagmentatum duratumq́;, sed molle, enerue, languidum, ἄναρθρον καὶ εὐμετάβλητον: Integræ contra & eminentes robustum, ἠρθρωμένον καὶ δυσμετάβλητον corpus arguant. Intendit natura formationem corporis absoluti, ad quam perfectionem & harum ipsarum linearum integritas requiritur, non quod corporis aliquid conferant constitutioni tale, quod si absit, structuram mutilam reddat aut imbecillem, Verum quod à natura uiuida fortiq́;, ordinate procedente, consummatis perfectisq́; internæ manus partibus recte accommodatæ, qualis sit corporis compages ostendunt. Quòd si aut materiæ, aut uirtutis διαπλαστικῆς uicio non præstat neq́; assequitur ipsa, quod intendit in minutis his linearum uestigijs: multo minus grandiorum partium absoluit institutam fabricam. hinc imbecillioribus plerumq́; in

plures

ures,minutiores & obtusiores ceu plicas cor=
gatur cutis, quas si uiguisset uis διαπλαστικὴ,
ugasset atq; extendisset, eadẽ spacijs inter gran
iores lineas medijs complanata.

Cæterum docet & hoc experientia,certas li=
as certis cõgruere principalib.in corpore mem
ris,deq; eorum constitutione, temperie, uirtute,
fectionibus,robore uel imbecillitate, aptitudine
l morbos,argumenta continere non leuia Alia ce
ebri,alia cordis,hepatis alia naturã refert atq;
xprimit. Huius consensionis & fœderis quæ sit
lia causa non uideo,quàm quòd uenarũ,arteria=
um,et neruorum propagines,quarum ex princi=
ibus tribus membris origo,uarie in summam cu=
em explicantur,Vnde & deferunt eo ex fontibus
austam atq; acceptam uim, & ibidem constitu=
iones affectionesq; eorundẽ promunt potius quã
libi,quod ea sola pars maxime ἔυκρατον et om=
ium exuperantiarũ exquisite mediam naturam
abet,ut Canonis & Normæ uice à Galeno propo
atur,ad quam si reliquarũ partium crases com
aratæ pensitẽtur atq; examinentur:deprehendi=
tur quãto absint interuallo ab hoc exactissimo tem
peramento. quod ipsum nec casu, nec sine causa
factum.

Quæ de cæterorum characterum argumentis
usu comperta et obseruationibus tradunt,etsi cau=
sas eorum nõ perspicio: tamen cum absq; euiden=
a 5 ti ratio=

ti ratione consentienti experientiæ refragari temerarium sit, non sperno. quanquam uicißim neq; omnes cõmentitias approbo interpretationes quarumlibet notarum. Sed experientiam uoco rerum designatarum cum notis ipsis regularem magna ex parte congruentiam, deprehensam instinctu du ctuq; naturæ, attenta consideratione secundum leges artis, longo usu ex plurimorum euentuum collatione, ab ijs qui natura ualent & arte, qualem Coclitem Chiromantem fuisse accepimus.

Præcellit enim in hoc genere artem longe natiua ingenij uis & φυσικὴ στοχασμός. Hæc primum ingenia idonea & ab ipsa natura ad tales coniectationes fœliciter instructa in eam considerationem impulit, ut non temere effictos linearum ductus cogitarent, & unde nascerentur, aut quarum essent rerum notæ usu discerent, causasq; explorarent, & congruas inter sese, rationiq; consentaneas, aut in eosdem euentus perpetuo recidentes παρατηρήσεις redigerent in artis formam,

Quanquam igitur fateor in hac parte, ut tota reliqua physica, neutiquam omnium quæ longus patefecit usus, causas ueras intelligi: tamen erudite experientiæ, quæ ratione & arte euentus notatos examinat, nõ captat aut arripit fortuita quæuis, et peritorum artificum consentientibus obseruatis assentior & acquiesco, & χειρομάντειαμ inter diuinationum physicarum genera colloco,

nimirum

mirum quatenus intra physicas uersatur metas, q; his egreßis prolabitur in imposturas. Eas .n. *omni diuinationum genere procul separo & plosas uolo in uniuersum.* Neque *aspernor his amuis tenuibus adumbrata uestigijs, non tenuia men sapientiæ diuinæ documenta, utut ridean=r.* An *quisquam leue hoc duxerit, tam uarias par rulas tam specie & quantitate dißimiles, tanto mero, eò inter se fœdere colligatas ac deuinctas e in unam compagem, ut minuta etiam* τοῦ με=κκαρπίου *interioris lineamenta & toti fabricæ ngruant, & principibus membris accommoden=r.* Adeo *ociosum nihil esse uoluit, aut fortuitum opificio omnium præstantißimo sapientißimus chitectus.*

DE CAETERIS τοῦ φυσιο=λογικοῦ generibus, quæ reliquorum mixtorum naturas, ut Animan=tium, Plantarum, Foßilium consi=derant.

DIXI INTER CÆTERA *penè stupenda mundi opera, uel præcipuam esse, mirificam inter sese consensionem omnium parti=um, &* συμπαθείας *rerum atq;* ἀντιπαθείας

ἀντιπαθείας. Cingunt & complectuntur circumflexu suo orbes stellarum regionem mundi elementarem, quæq; in ea ex elementis conflata continentur atq; existunt corpora. Nec solum afficiunt ea motu & lumine excitatis qualitatibus primis, ijsq; alias alia proportione iunctis coactisq; in unam temperiem: uerumetiam tanquam occulta ui influẽtes quæ à reflexo lumine oritur, cõmouent.

Stellæ poli borealis ad se Magnetem conuertunt, de quo quidem hoc obseruatum affirmant perpendiculum in nauigatoria pixide magnete illitum in nostro hemisphaerio à Fortunatis Insulis ad Catygaram declinare dextrorsum gradibus circiter nouem, in altero hæmisphærio nutare sinistrorsum. moxq; ubi peruentum est ad Meridianum Astorum uocatarum Insularum exacte ad lineam cõgruere Meridianam, nec in alterutram nutare partem: inde uero inflectere sese idem perpendiculum à dextris poli uersus sinistra. Cum sole circumaguntur Heliotropion, Tragopogon, Ornithogalum, Lupinum. Tripolium floris colorem ter in die ad solem mutat. Mane candidum, meridie purpureum, uesperi puniceum conspicitur. Ipso die solstitij olea, populus alba, & salices folia circumagunt, oriente Syrio Parra au[is] ipso die non apparet, donec occidat, & Thynni Marini Oestro corripiuntur, occultatur Coccyx. Certi positus stellarum certos in human[is]

corpore humores, partes, sensus, aut uegetant, aut hebetant, aut deprauant.

At qualitatibus primis impreßis aëri cæterisque elementis, non eodem modo afficiuntur mixta omnia. In ipsa Bruma uulgo floret uocatum Veratrum. Fauonijs spirantibus Thymelea efflorescit, moxq; hanc insequuntur Viola alba, Narcißi, & Trissago, quæ primo uere prodit. Faba florescens apiculam euocat, & hæc procedens fabam florere indicat. Vtraq; finit frigoris indicium. Moro germinante aut efflorescente rubo, à frigoris iniuria nihil amplius periculi.

Animantia omnia uniuersales temporum mutationes, & qui particulatim accidunt, tempestatum exortus sagacißime, priusquam inualescant, seu odorãtur. Propterea magna ex parte aut hyeme ingruẽte, uel si aër infectionibus sordescat aut obtorpescat, calidius puriusq; cœlum priori deserto captant & quærunt: aut terra se condunt: aut exesas & excauatas arbores subeunt, quosue æstate construxerunt alueos, ac delitescunt tantisper, donec abeat frigus, et tepidiore blandioreq; aura renitescat cœlũ: aut ex syluis ac horridiorib: locis, in habitata et culta commigrant, intraq; domos, si exasperetur hyems, sese abdunt: aut manent in syluis, quarum paucæ sunt, ut tetraones & attagenes: aut ad aquas degunt. Quæ discedunt, fere statis abeunt temporibus, statisq; reuertuntur, ut olo

res

res,cyconiæ,feri anseres,coturnices,et aliæ. Qua
dam alia peculiari συμπαθείᾳ occultantur æsta
te,ut inter aues γνάφαλος seu fullo cognomina
tus,quædam hyeme, ut mures alpini,glires. Vire
auis χλωρίων dicta, tota delitescens hyeme,ips
die solstitij prouolat. Noctuæ sexagenis diebus hy
eme cubant. Quædam alio modo afficiuntur. Can
culæ exortu mutant uocem, & canere desinunt p
riter Luscinia & Coccyx. Milui à solstitio poda
gra afficiuntur. Corui itidem ægrescunt sexageni
diebus,siti maxime,antequam fici coquantur au
tumno. Septem ante Brumam diebus Halcyone
nidificant,& totidem sequentibus pariunt.

Maturitatis hordei & sationis milij ac panic
signa præbent,circumuolantes uesperi Cicinde
læ,quas λαμπυρίδας Græci uocant, & plurim
Aristoteles & Plinius annotarunt.

Formica minimum animal interlunio quies
cit,plenilunio etiam noctibus operatur. Haben
obseruationes similes plurimas agricolæ.

Exuberant atq; effluunt in corporibus elemen
taribus humores luna augescente: eadem sene
cente defluunt & marcescunt: deficiente ea in so
lis opposito,etiam arescunt ac torrentur.

Eodem modo eas, quæ in dies horasq; acci
dunt,mutationes qualitatum,aliæ naturæ alijs ci
tius atq; euidentius percipiunt. Argumento hi
sunt præsensiones aut oborientium iam,aut paul
pos

ost sequuturarum tempestatum, contagionum, & ciorum huiuscemodi in animantibus & plantis. almones marini in Pelago plurium dierum hyemem portendunt. Delphini tranquillo mari lasciuientes flatum, ex qua ueniunt parte: spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Lolligo uolitans, chæ adhærescentes, echini affigentes sese, aut harena saburrantes tempestatis signa edunt. Ranæ quoq; ultra solitum uocales. Et Fulicæ matutino clangore. Mergi anatesq; pennas rostro purgantes, uentum indicant, cæteræq; aquaticæ aues concursantes: Grues in mediterranea festinantes: Mergi in maria aut stagna fugientes. Grues silentio per sublime uolantes serenitatem: sicut noctua in imbre garrula: ut sereno, tempestatem nunciat. Corui singultu quodam latrantes, seq; concutientes, si continuant, uentos: si uero carptim uocem resorbent, uentosum imbrem. Graculi sero à pabulis recedentes, hyemem, & albæ aues, cum congregantur, & cum terrestres aues aut contra aquam clangores dant perfundentes sese, sed maxime cornix. Hirundo tam iuxta aquam uolitans, ut eam stringat aut percutiat penna. Anseres continuo clangore intempestiui. Ardea in medijs harenis tristis Pecora exultantia & indecora lasciuia ludentia. Boues cœlum olfactantes, seq; lambentes cõtra pilum. Turpes porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes. Segniter & contra industriam

striam suam absconditæ formicæ, uel concursantes, uel oua progerentes. Vermes terreni erūpētes eandem tempestatum significationem habent. Præsagiunt tempestates Sciuri, obturatisq; qua spiraturus est uentus cauernis, ex alia parte fores aperiunt.

Trifolium quoq; inhorrescere & folia contra tempestatem subrigere certum est. Et montium sonitus, nemorumq; mugitus, & sine aura quæ sentiatur ludentia folia, Lanugo populi, spinæue uolitantes, & aquis innatantes plumæ prænuncia tempestatum obseruata sunt. Ægre de arboribus defluentia folia, & excisa fagis frusta lignea, si madeant, asperam hyemem & intensam præsagiunt: nimirum quod occulto sensu sequuturi frigoris, tanquam de futuro cogitantes, seq; necessarijs instruentes, priusq; terra gelu constringatur & duretur, abundantius succos attrahunt. Aëris infectionem passeres & cæteræ sentiunt aues. Quare contagionibus grassantibus, si uis ueneni amplificetur in tantum, ut aërem occupet & inficiat, abscedunt. Rosas etiam & uiolas, si sub autumnum secundo floreant, pestilitatem adferre compertum est. Non .n. iterato prodeunt, nisi constitutio aeris præcedat Austrina καὶ αὐχμώδης, quæ longo duret tempore qualem hoc anno 52 experti sumus cum sæua lue, & uidimus rosarum sub autumnum copiam, uiolas aliquot satis odoratas.

Cæterum

Cęterũ τῶν συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν quæ
nt conuenientiæ atq; coniunctiones, uel contra
iscrepantiæ atq; aduersationes rerum inter se,
arum ergo in mixtis uarietas pene infinita, &
ulli hominum satis uel explicate cognita, uel cer-
o peruestigata. hoc constat præcipuas maximeq;
nsignes ab ijs oriri qualitatibus συμπαθείας &
ντιπαθείας, quæ & congruunt formis et harum
i cientur. Illæ enim agunt aliquid & efficaces so-
e sunt: earum sese ope & ministerio forma exe-
it atq; ostendit, nec aspici aut agnosci potest pro-
rius, quàm in hisce.

At Formalium qualitatum, quibus inter se aut
onsentiunt aut dissentiunt ac pugnant intrinsecæ
rerum formæ, gradus in uniuersum sunt quinq;,
qui quibusdam omnes, aliquibus non omnes inesse
reperiuntur. Primum gradum primis tribuo qua-
itatibus, calido, frigido, humido & sicco, quas o-
nne perfecte mixtum habet, sed suæ attemperatas
peciei. Ex harum inter se commixtione & com-
moderatione in materia uel crassa, uel tenui, uel
media inter utramq;, proxime oriuntur sensuum
obiecta, colorum, sonorum, odorum, & præcipue
saporum differentiæ, ut dulce, amarum, acre, aci-
dum, austerum, acerbum, salsum, pingue. Nihil .n.
hic de materiæ dicam qualitatibus, quarum supra
memini. Rursus utræq; primæ nimirum & secun-
dæ, sua inter se temperie, pro diuersitate materiæ
b sustinen-

sustinentis & excipientis commixtionem, producunt ac constituunt discrimina tertij generis qualitatum, quæ sunt ἀραιωτικαί, πυκνωτικαί, μαλακτικαί, σκληρωτικαί, ἐμπλαστικαί, ῥυπτική, ἑλκτικαί, ἀποκρουστικαί, χαλαστικαί, συντατικαί, ἀναστομωτικαί, συνακτικαί, παχυντικαί, λεπτυντικαί, ἀνώδυνοι, ὀδυνηραί, πεπτικαί, ἐκπυητικαί, διαφορητικαί, ἱδρωτικαί, καρωτικαί, ναρκωτικαί, ὑπνωτικαί, ἐκστατικαί, σηπτικαί, καυστικαί, διαβρωτικαί, ἐσχαρωτικαί, χυτικαί, πιλητική, κακόχυμοι, ὑποκρατικαί, καταρκτικαί, στατικαί, τραχείνουσαι, λεαίνουσαι, ἐκφρακτικαί, ἐμφρακτικαί. *Quarti generis qualitates ex his tertijs cum præcedentibus duabus contemperatis in idonea materia in congruam et formæ* ἀνάλογον *crasin emergunt, è quorum sunt numero, quæ à Medicis uocantur* οὐριτικαί, ἐμετικαί, ὑπακτικαί, λαπακτικαί, ἔρρινοι, ἀποφλεγματικαί, ἐμμήνων ἄγωγοι, ἢ ἐπισχετικαί, *lactis aut seminis,* γεννητικαί, ἢ σβεστικαί, ἢ προκλητική, ἢ ὑποσχετικαί, σαρκωτικαί, ἐπουλωτικαί, κολλητικαί, καθαρτικαί, *nimirum quæ abstergendo, aut lubricos reddendo meatus, aut comprimendo, aut aperiendo laxandoq́;, aut attrahendo euidentibus non occultis qualitatibus uacuant.* καθυπερετικαί ἡπατικαί, ὠτικαί, ὀφθαλμικαί, ὀδοντικαί, ἰσχιαδικαί, νεφριτικαί, σπληνικαί, ποδαγρικαί, ἀρθριτικαί, πλευριτικαί, βηχικαί, λίθων θρυπτικαί.

De

De causis harum omnium ex mixtionum proportione & materiæ subiectæ conditionibus proxixe & erudite disserit Galenus in libris de simplicium Medicamentorum facultatibus.

Sub quinto genere specificas uulgo uocatas qualitates colloco, de quibus etsi quid affirmem certi, non habeo, ab opinione tamen superius exposita non abhorreo. Indidit Deus naturæ conditor, quibusdã reb: peculiares uires à prima origine, quæ cum plantarum atq; animantium seminibus potentia insint: in enata inde propagantur corpora, atque (ut opinor) ex quatuor ante commemoratis generibus, temperatis inter se exactißime secundum ordinatam primitus analogiam in materia conueniente, et ad formam directis atq; accommodatis ordine & lege naturæ suæ, proxime formæ constitutionem antecedunt: ad cuius & essentiam proxime accedunt. Hoc modo ut existimem produci ac propagari specificas qualitates, & non à peculiaribus stellis innecti, tunc cum mixtione cæterarum qualitatum absoluta forma introducitur moueor, & serie præcedentium qualitatũ, et quod seminibus potentia quoq; illas inesse res ostendit. Procreatur enim simile ex simili. Ad rationem uero similitudinis absolutæ pertinent & specificæ qualitates, quæ adeo propinquæ sunt formis, ut ab eis diuelli nequeant. Nec singulis speciebus certas

consentire ac præsidere stellas ordinato aliquo & familiari dominio demonstrari ulla ratione firma potest, tali nimirum, cuius ui & formæ constituantur, & his uirtutibus instruantur, quamuis in Septentrionem Magnes inclinet, & Solis imitentur circumactus Heliotropiũ, Lupinum, *& alia.* Nam *& semina uegetari, & mixtionem conformationemq; corporum gubernari cœli positu nemo facile inficiabitur. Sed tota res obscura est & procul à conspectu nostrorum remota ingeniorum.* Reuertor *ergo ad* συμπαθείας *et* ἀντιπαθείας. Congruunt *inter se rerum naturæ, aut dissident, ac pugnant secundum has qualitates aut omnes aut aliquas.* Quoad *qualitates primas, conueniunt hominum naturæ ex cæteris mixtorum generib. quæ temperata sunt: aduersantur eidem, quæ mediocritatem excedunt, tantoq; infestius lædunt, quanto qualitatũ à mediocritate recessus est longior. plus lædunt quæ tertio quartoue gradu frigoris aut qualitatis medium superant, ut opium, mandragora, arsenicum, thapsia, & quidquid est huiusmodi cæteris mitioribus & moderatioribus.* Inflammatis, *frigida, perfrigeratis calida congruunt. Cicuta hominibus uenenum, sturnis nutrimentum. Veratrum hominibus medicina, coturnicibus alimentum est. Aqua frigida, Salamandra, serpentum oua flammam extinguunt, etsi oua uicissim comburuntur. Manifesta etiam est &* συμπάθεια *uel* ἀντι-

πάθεια

ἄθεια, quæ à ſecundis oritur qualitatibus, & ter-
is. Temperata naturæ conueniunt, immoderata
r naturæ & ſibimetipſis repugnant: occluſis
el aliquo obfarctis humore contraria ſunt, quæ
periunt: uiſcidis, quæ incidunt: craßis, quæ atte-
uant: duris, quæ emolliunt: laxatis quæ aſtrin-
unt: glutinoſis, quæ deterunt & abſtergunt: ex-
ſperatis, quæ leniunt &c.

Eadem ratio quarti generis qualitatum. Capi-
i conueniunt maiorana, betonica, ſaluia, pæonia,
tcorum, cubebæ, caſtorium, moſchum, ambra, ro-
ſæ, uiolæ, camphora. Thoraci glycyrrhiza, amyg-
dalæ dulces, iris, marrubium, hyſſopus, helenium,
crocum, mel, zacharum, tragacantha, adiantum,
hordeum, uiolæ. Cordi tum ex his quædam, tum
alia, cinamomum, echion, bugloſſum, cirſion, roſ-
marinus, corallia, uniones, os de corde cerui, ar-
gentum, aurum, ſemen oxalidis. Stomacho præ cæ-
teris mentha, maſtiche, cariophylla, zingiber, aco-
rum, macis, abſynthium, nux moſchata, aloe. Hepa-
thi abſynthium, ſpicanardi, eupatorium, rhabar-
barum. Lieni, aſplenum, phyllitis, hemionitis, teu-
crion, chamædrys, ſcordion, epithymum. Venenis
aduerſantur ſcordium, lemnia ſphragis, bolus ar-
menus. Conuenientiæ ratio ex quarto qualitatum
genere euidens eſt. Sed longum eſſet & genera
omnia & cauſas pertexere, de quibus in Medico-
rum libris diſputatum eſt copioſe.

Occultæ συμπαθείας et ἀντιπαθείας exempla innumera habet rerũ natura. Tota substantia lupinum hepar et uuæ passæ conueniunt humano, iecinori. Iaspis uirens roborat stomachũ. Smaragdus epilepsiæ tota natura cõtrarius est, admotusq́; corpori illi obnoxio, aut uincit et profligat morbũ retinetq́; uim suam ac nitorem, aut à morbo superatur, moxq́; amittit uim omnem & rumpitur. Sistunt sanguinem hæmatites & hieracites. Arcent & excludunt hydropen tres cochleæ multum tusæ cum uini nigri cyathis tribus, & calefactæ atq́; epotæ. Cinis cancri fluuialis medetur morsui canis rabidi. Occulta ui trahunt bilem rhabarbarum, scammonea, euphorbium, aloe. Phlegma, coloquinthis, agaricum, semen carthami. Melancholicũ humorem, myrobalani Indi, epithymum, polypodium, helleborus. Insanus ac furens Elephas ariete conspecto mansuescit. Taurus quantumcumq́; ferox mitescit alligatus ad ficum. Ouium à lupo admorsorum carnes fiunt teneriores, sed lana earum neta etiam textaq́; pediculos gignit. Equi ubi uestigia luporum contingunt, obstupescunt, et totis conuelluntur pedibus. Lupus ex contactu bulborum scyllæ resolutus fatiscit. Homo quem lupus prior uiderit, obmutescit. Cancer polipodio obiecto callos pedum & ungulas exuens abijcit. Vespertiliones hederæ suffitu necantur. Vipera fagi ramulo tacta stupet. Ciconiæ platani folijs à nidis uespertiliones

liones arcent. Hirundines apio silphas et blattas. noxias bestias corui aro. Vpupæ adianto. Cornices supina uerbenaca. Perdices arūdine. Galerita gramine. Aquilæ galli cantu terrentur. earundem pennæ cæterarum auium pennas deuorant. Echeneis remoratur naues. Ad torpedinis contactum etiam ex longinquo præualidi obstupescunt artus. Ruta ad ficum consita lætius prouenit, & ficum fœcundat. Braßica inimica est uitibus. Magnes ferrum ad se trahit, & uicißim abigit si allio confricetur. Extinctam uim recipit prolutus hircino sanguine. Adamas & succinum alliciunt arripiuntq; paleas, pilos, festucas omnis generis, succinum solum respuit ocimum. Adamas de solo hircino mollescit sanguine. Astroites aceto impositus uertitur in orbem. Saphirus scorpionum ictibus medetur. Argentum uiuum auro amicum, cætera metalla non transmittit, sed sustinet, auro cedit ut subsidat. auro item illitum, mox ubi ignem senserit, auolat. Exanimata ferè iumenta, & extincti penè uirium deliquio homines obiectu panis reuocantur. nec canum eiulatu, aut ferociore equorum hinnitu editas euentorum præsensiones rideo, quibus animalibus nullum homini familiarius.

Innumera rerum natura suppeditat omnium consensuum & discordiarum exempla. Hæc scrutatur in mixtis, & quantum potest ostensis causis explicat φυσιολογικὸν. Quatenus uero ex eui-

dentibus conſenſionum ac dißidiorum notis, cen diuinat, aut de quibuſuis mutationibus elementorum, cæterorumue mixtorum, aut de oborituris tempeſtatibus, aut de abditis atq; abſtruſis rerum naturis: in claſſem concedit diuinationum phyſicarum. Inſunt enim ut hominibus, ita cæteris mixtis notæ ſenſibus ſubiectæ, quarum ductu aliquo modo interiores naturæ pernoſcuntur: & comprehenditur, quid cuiuis aptum ſit accommodatumq;, quid noxium & aduerſum.

Nec repugno ſi quis ad rationem concordiæ diſcordiæq; materiales etiam qualitates referat, quarum diſcrimen duplex, cum aliæ ἐντελεχείᾳ, *alia* κατὰ δύναμιν καὶ ἀδυναμίαν *exiſtant· ſiquidem oleum & aquam ob harum diſcrepantiam non commiſceri uidentur, & reſpondent proportioni mixtionis, ut ſit obiectum huius generis* φυσιολογικοῦ *omne genus qualitatum materialium & formalium in plantis, animantibus, & foßilibus, atq; earundem uires, effectiones, conuenientiæ inter ſe, aut repugnantiæ.* φυτοσκοπικὸν *ergo de plantarum,* ζωοσκοπικὸν *animantium,* ὀρυκτοσκοπικὸν *foßilium coniectat naturis interioribus, deq; qualitatibus & qualitatum gradibus ac diſcriminibus.*

Ad φυτοσκοπικὸν *pertinent illæ antea commemoratæ exempli gratia in plantis aliquibus notæ, indicantes initia fineſue aut conditiones qua-*

tuor

or uniuerſalium anni temporum. Eodem diuina-
tiones pertinent metallarijs uſitatæ, quæ fiunt ſcio-
tericis & uirgula diuina. Eſt ea ex corylo deci-
ſus bifidus ſurculus, quo uenas illi auri argentiue
feraces explorant, inclinante ſeſe eo uirgula, qua
ſub terra uenæ feruntur atq; incedunt. Qua ui id
ſoli corylorum præſtent ſurculi, & non item cæ-
terarum arborum, quæ in ijsdem prouenerunt lo-
cis, eodem terræ altæ refectæq; ſucco, obſcurum
eſt, niſi quod conijcio συμπάθειαν habere cory-
los ad metalla connatam & occultam, eam augent
roborantq; ſucci cognatæ cũ metallis naturæ, quos
ex aggeſta radicibus terra, nutritionis cauſa ſu-
gunt & hauriunt. Sciotericis uias ductusq; uena-
rum profundiſsimos miro artificio perueſtigant
& deſignant, diriguntq; operarios, ne deuiuent
ex planorum triangulorum natura.

Deſino recitare exempla, quippe tota mihi
percurrenda eſſet et exhaurienda rerum natura,
ſi uellem integræ perſequi partes ſingulas: &
quantum in hac re humana nauare poteſt atq; aſ-
ſequi induſtria, doctorum monumentis deſcriptum
extat. hæc recenſui, ut earum diuinationum fon-
tes, quæ uel ex animantibus & plantis petuntur,
uel de ipſorum inſtituuntur occultis naturis oſten-
derem phyſicos eſſe, non commentitios. Si à meteo-
ris prænuncia tempeſtatum ſigna in aëre, aqua, &
terra ſeparamus, diſtincta hic quoq; genera con-

 ſtituere,

ſtituere, & ὑδατοσκοπίαν ſignorum præcedentium tempeſtates in mari, qualia ſunt, ſi tranquillum mare murmuret, aut littora ripæq; tranquilla reſonent, ſpumæue diſperſæ et aquæ fluitent bullantes: ἀεροσκοπίαν eorundem, quæ præeunt mutationes quasuis τῆς καταστάσεως cœli, in ipſo aëre: γεοσκοπίαν in terra apparentium ſignorum notationem uocare poſſumus. Cumq; penè in ſingulis locis uarient hæc tria elementa qualitatibus, non leuia de hominum ingenijs & naturis argumenta præbent, ideo quod neceſſario corpora afficiunt atq; immutant. Aërem quouis ſorbemus momento. is eueſtigio, ubi attractus eſt, ſubito fertur in totum corpus, pars eius euolat in cerebrum & animali permiſcetur ſpiritui, pars à pulmone hauritur, quæ deriuatur in cordis ſiniſtrũ thalamum iungenda uitali ſpiritui, pars ſemper deglutitione abripitur in uentriculum, unde in hepar fertur, ex hepate in uenas diſtribuitur, Ex quo fieri nequit, ut non ſuis imbuat qualitatibus ſpiritus tenuiſsimos et immutatu facillimos, humoresq; ob mollíciem alterationi obnoxios plurimum, et continuo alliſu inhæreſcendo ipſis etiam ſolidioribus partibus aliquid ſuæ naturæ imprimat. Aqua præcipua nutrimenti ſolidioris eſt portio. adhibetur enim tum coquendo alimento, quod aſſumimus, tum corporibus, iſq;, quibus utimur, ueſtimentis eluendis, & quanquam coctura rerum impoſitarum concipit

it qualitates, tamen suas non prorsus exuit, imo vicißim ijs rebus quas feruefacta coquit, eas infi- it, dum crudas penetrat, subigit, attenuat & di- erit, donec superfluo humido exhausto, ac craßi- ribus terreis partibus comminutis & emollitis, rasq; iunctas ac temperatas in sicciorem, sed te- uiorem multo atq; exactius elaboratam redigat bstantiam. Quapropter cum ipso simul alimen- o uertitur in spiritus, humores, & membrorum sentiam. At terra suis, tum utrumq; elementum érem & aquam, tum res ex sese natas, quibus ui- itamus, imbuit qualitatibus. Quippe in aërem ngulis momentis plurimum egerit atq; effundit alituum, quos calore siderum & sibi incluso, fota mittit. Aquæ fontium suæ retinent scaturiginis aturam, unde emanant. puteorum aquæ contra- unt terrarũ qualitates, per quas deriuatæ et ceu blatæ in puteos ut humiliores ac profundiores iatus confluunt & considunt. Flumina uariant. lias enim atq; alias subinde ex terræ, per quam uunt, contactu & alluuione dissolutarum parti- m admixtu, qualitates acquirunt. Terra nata sius prorsus naturam induunt. quippe eo refe- æ auctæq; alimento, quod ex circumsitâ terra ra- icibus sugunt, adolescunt & maturantur.

Non abs re igitur fuerit, imo multũ retulerit, ut mores & ingenia hominum exploraturo, aut aturas corporum, quales illæ sint, quibusue obno-

xiæ

xiæ morbis, perscrutaturo, accurate qualitates horum elementorum exquirere. In aëre considerandum an crassus sit pinguisq;, uel subtilis, an purus magna ex parte aut turbidus & fumosus uel putridus, aut fœtens: an salubris, aut pestilens: an temperatus, uel calidior frigidiorue, aut aridior etiam uel humectior, & quidquid est eiusmodi. Nascuntur enim sub cœlo pingui ingenia hebetiora plerumq;: acriora gignit tenuius & purius cœlum.

In aqua itidem obseruandum an crassa uel tenuis sit, pura & limpida, uel alio infecta colore aut fœculenta, aut sordibus inquinata, insipida uel dulcis, uel metallicum referens saporem, nitrosum, aluminosum, sulphureum, bituminosum, salsum.

In terræ natura penè omne, aut præcipuum omne situm est, ac plurimum interest pinguis ne sit an macra, an mediocris, an lapidosa. Si pinguis, an argillosa, aut glareosa, aut uliginosa, aut limosa aut cretosa: an nigricet uel rubeat, uel niteat, uel flauedinem præseferat, aut uirorem. Si macra, an harenosa, aut puluerulenta, aut sabulosa, aut cinericia. Si lapidosa, an marmorea, aut silicea: an si grauis uel leuis: an subsint metallorum uenæ, uel sulphuris, nitri, salis, aluminis, bituminis, margæ deniq; qualitates sensiles expendendæ omnes, & occultæ etiam si quas habet. Plurimum enim a

hi

bis & hominum corpora & terra nata, quæ alimentum fiunt hominibus assumunt. Horum considerationem si ante positis nominibus et generibus ribus comprehenderimus, non errabimus:

DE ASTROLOGIcis prædictionibus.

B ELEMENTIS ET MIxtis corporibus ad lucida cœli corpora uenio, quæ in elatiore et æthera mundi regione, suorum circumactu perpetuo orbium circa imam & elementarem reuoluuntur & uelut gyrantur constantißime, nulla sui unquam parte affecta uel immutata. In his aut motus, qui singulis octo orbibus peculiares sunt ac proprij, motuumq; leges immotas, certas uices, ac reditum constantem in idem, ubi unum ceu stadium decurrerunt periodo exacta: aut uires atque effectiones obseruamus, eas, quas in elementarem promunt regionem, demißis eo defixisq; radijs.

Inde duo nata distincta doctrinarum genera. Quarum illam, quæ describit motuum cœlestium leges & uarietatem, & distantias metitur atq; interualla et magnitudines corporum lucidorum et orbium, obseruationibus eruditis usa et pluriũ artium adminiculo, Vocarunt Astrologiam et Astronomiam:

nomiam: Hanc quæ uires & effectiones conside-
derat & explicat, quæq; ex positu motuq; corpo-
rum, & radiorum coniectu uibratuq; diuerso, at-
que inter sese commixtione, peruasuras in elemen-
taria corpora, quæ illis subditam ac subtensam mu
di partem incolunt, mutationes, solerti coniectur
et ratione congrua uel longa cōstantiq; experien-
tia ratiocinatur ac prædiuinat, Hanc ergo προ-
γνωστικὸν δὴ ἀστρολογίας uocatam, inter erudit
et probatæ atq; concessæ οἰωνιστικῆς species repo-
suerunt. Illa præcedit: hæc sequitur, & priori tum
ceu appendix cohæret, qua ad quos usus admiran-
da motuū uarietas comparata sit atq; cōstituta de-
claratur: tum illi uelut basi innititur atq; insistit.
Illa exordiens ἀπὸ τῶν φαινομένων καὶ τηρήσεων
quæ sensu partim, partim ratione et animaduersi-
one erudita, organis certis adhibitis, notantur atq;
explorantur, conuenientiū hypothesium accōmo-
datione, geometricis demonstrationibus et Arith-
meticis numeris absoluitur, consensuq; & congru-
entia obseruationum ut sibi inuicem respondentiū
et nascentiū atq; occumbentiū ad definita momen-
ta siderum aut hæc illaue cœli loca adeuntium, lu-
minumq; ad constitutos terminos deficientium e-
uentu comprobatur. Ideo certissima semper omni-
um consensu est habita. Hæc ab eruditæ experien-
tiæ argumentis ac documentis ordiens ueræ physi-
cæ exemplo et modo, cum eiusdem experientiæ su-

fragi

fragijs tum rationum etiam ac demonſtrationum phyſicarũ fundamentis conſiſtit, quib. quod deeſt, hoc indubitatæ experientiæ conſenſus ſupplet, ut in uniuerſa phyſica fit, in qua minime omniũ cauſæ oſtendi aut rationes reddi poſſunt, quæ experimenta proferũt. Quare ut Aſtronomiæ recte inter diſciplinas Mathematicas decernitur locus, et illas quidem, quarũ τὰ ὑποκείμενα αἰσθητα καὶ ἔνυλα ſunt, quæ Ariſtotel: φυσικώτερα μαθήματα facit, è quorum ſunt numero μηχανικὰ etiam, ὀπτικὰ, κανονικὰ, λογιστικά, γεωδαισικά: Sic προγνωστικὸν δὲ ἀστρολογίας iure ſibi inter doctrinæ phyſicæ genera locum uendicat. Scrutatur. n. et inueſtigat, et quantum imbecillitas retuſæ aciei mentis humanæ concedit, uel præmonſtrat, uel demonſtrat cauſas mutationum ac motuum itemq; δυναμέων καὶ ἀδυναμίας in his ex elementorum coalitu cõflatis corporibus, remotiores & quarum è cœlo origo eſt atq; à uirtute luminis cœlo delapſi: et ad quos uſus ac fines tot cœli lucidiſſima corpora, tanta luminis, molis et motuum uarietate, tanta perfectione atq; conſtantia ſint condita exquirit ac declarat, quæ uel ocioſi ornatus cauſa, uel ut uacuam mundi immenſitatem ocioſo infarctu explerent, tanta ſapientia fabrefacta eſſe ac diſtributa, Cyclopũ, imo furioſorum hominum eſt dicere.

Etſi autem ex effectionibus cœleſtium corporum plurimæ adeo ſunt euidentes & notæ, ut ne

impe-

imperitos quidem lateant, tamen de huius doctrinæ certitudine omnibus temporibus uarie fuerunt discrepantesq; sententiæ. Aliqui derogata ei omni ueritate, atq; artis detracto titulo, totam artium numero excluserunt, imo ex rerum natura relegarunt, tanquam quæ sese præstigijs ad ueritatis quidē speciem scite adornatis, sed alienis tamen à ueritate uenditet atq; insinuet. Nonnulli contra eo delapsi sunt amentiæ, ut omnium humanarum rerum publica & priuata fata, quæq; quiuis scire desideraret, in hoc oculis nostris obtenso cœlo et illi adfixis sideribus consignata esse tanquam tabella, & inde depromi ac proferri ab eruditis posse affirmarint, nihilq; tentandum inchoandumue censuerint, nisi consultis Astris, nec ea quæ gerenda susciperentur, procedere sortiriq; optatos euentus, nisi astra annuerent ac suffragerentur. Illos ut in eleuanda & abijcienda arte proueherentur longius, permouerunt fortasse cum horum falsa & stolida promissa, quibus ita ad astra alligarunt animos, ut hos ex illis tanquam numinibus pendere uoluerint, aut spe suspensos aut captos metu, tū uatū crebræ aberrationes et iudicia dissentientia toto cœlo ab euentib:, autorūq; quorundam recentiorum et ueterum superstitiosa commenta nullis firmata rationibus, atq; ad usus nec ueros nec legitimos, uel superstitione, uel spe uberioris lucri, uel studio nouandæ artis structi adornatiq; Canones,

quibus

uibus metas illi physicas egreßi, artem cumula-
unt et obruerunt adeo, ut inter aceruos cōmenti-
iorum Canonum uix obscura Physicæ alicubi ue-
igia emicuerint. Hos ad præstigias excogitandas
c coaceruandas, atq; artem in immensum extol-
ndam atq; amplificandam, uel superstitio impu-
t, uel spes lucri ac questus, uel ambitio aut natu-
e uanitas. Errare autem utrosq; ac decipi, facile
telligent sani, & principijs à quibus orditur,
uibusq; sese fundat ac stabilit, et metis intra quas
ontinetur perpensis.

Certe ueram Astrologiam, quæ pars est Physi-
e, inuestigans cœlestes & remotiores causas mu-
tionum naturæ inferiori euenientium, à primis
bseruatam ac posteris traditam esse parentibus,
ibi dubium non est. Cum enim perspicerent illi
onsequerenturq; quamuis hebetata, acutiore ta-
en ac uigentiore mentis acie rerum naturas in
to mundi systemate, quam nos, quorum caligant
culi ætate mundi ceu senio hebescentes & alijs
e causis: diligenter & quo consilio cœlestia cor-
ora hac condita substantia, his expolita formis,
oc collocata essent ordine, & quibus conuerte-
entur motibus, quantoq; tempore periodos obi-
ent ac conficerent suas notarunt. Motibus depre-
ensis, conuersionumq; perceptis ac definitis tem-
oribus, naturas deinde uires atq; effectus scru-
ati sunt, συμπαθείαςq; cum natura inferiore,

quæ lege deuincta cœlestibus inferiora cohære-
rent, quod è cœlo uis motrix in elementa deriua-
retur. Iter Planetarum signarunt, idq; collectis in
duodecim imagines stellis insignioribus atq; effe-
ctu differentibus, quæ eum tractum obsident, in
duodecim partes duce et magistra luna dispescu-
erunt, atq; uniuersim in toto conspicuo ac noto he-
misphærio singulares stellas positu uicinas & in-
signes uiribus in certas coegerunt ac digesserunt
effigies, ut obseruari agnosciq; possent.

Procedente ætate cum sua culpa petulanter de-
generarent homines, & à maiorum deflecterent
uestigijs, ut cætera ab ijs et ex natura diuino acu-
mine eruta atq; expressa, & sapienter alioquin
instituta, uel neglexerunt uel deprauarunt: ita
hanc quoq; pulcherrimam physicen corruperunt
abusu penè deformi, cum sine Deo, dubijs animis
speq; ancipiti fluctuantes, suæ imbecillitatis cogi-
tatione, & reformidarent aduersa omnia ac per-
timescerent, & suspirarent prospera, quærerentq;
quæuis harum sollicitudinum ac perturbationum
παραμύθια seu uera seu uera seu falsa. Nec desti-
tit autor superstitionum diabolus iacta semina
pabulo suppeditato fouere et amplificare. Quan-
quam igitur ea, quæ à primis fuerunt obseruata
ac tradita patribus amissa, & ingeniorum nostro-
rum aciem ita retusam atq; attenuatam fateor, ut
non amplius ipsas stellarum penitiores natura

per

-eruideamus: tamen nondū tota est mutata rerum -atura. Cient, gubernant, & dirigunt mutationes -ellæ in elementari natura eadem ui, qua initio à -apsu primorum parentum aut si languidiore (ut -mnino existimo) non tamen ex toto mutata. Lan-guet uis mentis nostræ, stupent sensus, torpet intel-lectus: attamen tantum adhuc reliquum nobis, ut -uos quouis positu stellæ effectus edant, præ nota-re, & similes ex similibus constitutionibus ratio-cinari ac prædicere poßimus: & alius alio saga-cior est atq; argutior in coniectando.

Quod ergo sint efficaces stellæ, et quod sit προ-γνωστικὸν aliquod ex Astris effectuū, cum eorum, quos elementis impreßos inclusa illis mixta corpo-ra suscipiunt: tum cæterorum qui minus euiden-ter in eadem influunt, primum ostendemus. Huic demonstrationi præbet exordium aptißimum uox cœlestis in principio libri Geneseos scripta. Dixit autem Deus, Fiant luminaria in firmamento cœli & diuidant diem & noctem, & sint in signa, stata tempora, dies, & annos, ut luceant in firmamento & illuminent terram. Decretum ita atq; statutum esse ait à Deo, ut stellæ, inter quas præcipua lumi-num uis, distinguant, uarient, temperent idoneis qualitatibus et naturæ mixtorum conuenientibus, diurna, menstrua, & annua spacia, sintq; in signa, id est, ante conspecta ac considerata, de initijs, pro greßionibus ac metis temporum, deq; illis, quæ in-

cidunt, uariationibus, ui stellarum excitatis, moneant atq; edoceāt homines. Ergo et tribuit eis hoc, quod alias aliter elementaria cuncta afficiant, & eas effectiones suo positu præmonstrent attendentibus. Neq; consentaneum est maxima illa, fulgentißima, incredibili sapientia absoluta corpora, tanta lucis uarietate, tanto numero, & certa atq; immota lege consistentia, nec erroribus obnoxia, nec labem ullam inde usq; ab initio affectionemue uel minimam perpessa, quorum perennes motus ac perpetuos cum admirabili incredibiliq; constantia, et consensu inter se atque conuenientia immutabili cernimus: hæc ergo ociosi tantum ornatus causa comparata esse, & non ad alios usus longe potiores.

Et diffundi uim quandam à cœlo in omnia, quæ sub orbe Lunari elementis dedicato tractui insunt, ut Dei nutu decretoq; constitutum est atq; sancitum initio: perpetuæ experientiæ argumenta conuincunt. Nam ut inde ordiar, quod uel indoctis notißimum est, Solis circuitu, accessu recessuq; diurno & annuo, gratißimas & naturæ necessarias temporum uices, hyemis, ueris, æstatis, & autumni, dierum & noctium effici, uariariq; pro ipsius ad terram habitudine, atq; à punctis uerticalibus distantia, quis non intelligit? etsi causas rationemque non peruident omnes. Quis non in Solis positum refert? quód terræ rotundus circumquaque

ambitus

mbitus & medius, Tropicis utrinq; definitus, quem Zonam torridam nominant, perpetuo ceu exustus aret atq; æstuat. Extremi contra limites, utrinque mundi subnixi uerticibus glacie rigent, horrentq; niuibus & frigore, aut illuuie squallent & situ. Reliqui duo medij & his extremis inclusi tractus uariant. Abundant frigore, qua ultimos attingunt limites: ardoribus infestantur maioribus in confinio itineris Solaris. Versus medium temperatam habent constitutionem plus minusue, prout ad alterutrum limitum extremorum propius accedunt?

Neq; (ut opinor) quisquam inficiabitur, ex quotidiana Solis circa terram uertigine, ortuq; & obitu, atq; ad medium cœli delatione, quo motu alias atq; alias subinde stellas secum effert, alias è regione sub occasum urget ac præcipitat: aut turbari aërem obnubilariq;, aut serenescere atq; inclarescere, aut concalescere plus nimio, aut contra perfrigerari, aut humectari, aut arefieri, aliterq; atq; aliter mutari pro stellarum cooriuntium, occumbentium, uel in solem radios proijcientium natura & conditione, siquidem hoc quoq; rusticis astronomicæ doctrinæ ignaris notum est atq; confessum.

Luna quæ terris proxima est, manifestius assensu atq; approbatione omnium in terrena influit. Crescens humiditates & commouet & affundit

corporibus, quas repetit & resorbet marcescens. Quod afficiantur utriusque effectionibus, quæ sub lunari orbe continentur, conspicuum est. Sole propius accedente, elementa quæ fuerant frigore hyberno coacta quasi, & addensata, aut constricta, calore tepidiore soluuntur rursus ac funduntur, aer rarescit & fit subtilior, glacies gelatarum aquarum liquescit ac diffluit, terra aperitur ac dehiscit, conclusosq; exudat, digerit, ac diffundit humores, quos frigore compressa cohibebat. Mox et plantæ eodem calore uegetatæ ac fotæ tum in germina erumpunt, gemmasq; protrudunt, tum abundantius ex emollita atq; affluente terra succis haustis luxuriant. Animantium corpora, quorum meatus ac poros frigus constiparat, laxantur ac ueluti panduntur, solutoq; & libero motu agitatos uentilant ac perpurgant humores, separatis atque uel in halitus resolutis, uel alioquin expulsis recrementis. Luna augescente liquores in plantis & animantibus exuberant, Pleno orbe fulgente uigent, deficiente minuuntur, interlunio cum ipsa lumen omne à terris auersum cœlo regerit, arent. Hæc cum usu didicissent agricolæ, aptissime tempora sationum, admissionis pecudum ad coitum, incubationis auium domesticarum, sectionis lignorum uel urendorum, uel ad structuras adhibendorum distribuerunt. Eadem supra horoscopum conscendente, maria tanquam impulsa ex-

æstuant

ſtuant atque intumeſcunt: decumbente conſidunt rurſus et conquieſcunt, idq; cum in ipſo mari percipitur, tum uiciſsitudine exundantium & refluentium ac reſidentium fluminum oſtenditur oculis. Euidentiſsime in hac commotione & agitatione aquarum marinarum, utriuſq; ſeſe luminis uis exerit. Primum enim de Luna pro confeſſo habetur & indubitato, impulſa ceu efferueſcere maria ab imo, & inſurgere atq; intumeſcere, Luna ſeſe cum mundo attollente paulatim ad culmen cœli, aut ab occaſu præcipitata ſubter ima cœli, cumque cœli faſtigium infra supraue terram attigit, ceu inſiſtere repreſſo diffluxu. Eadem ad occaſum à cœli faſtigio uergente, uel ab imo paulatim aſſurgente, ſeſe contrahere rurſus atq; recipere ceu reſorpta, inter duos exortus bis permutatim affluentibus his, biſq; remeantibus uicenis quaternisq; ſemper horis. Animaduerſum & hoc eſt, interlunio & plenilunio, cum Soli Luna ſubijcitur uel obijcitur, maria incitari uehementius, & diffundi ac ruere impetuoſius, ternis ante diebus & poſt totidem: contra langueſcere æſtum ac ceu lenteſcere circa Lunæ dimidiationes. Plures obſeruationes addunt Strabo ex Poſidonio & Plinius, nimirum quod æquabiliores fiant effluxus ac refluxus, cum ſigna Tropica luna pererrat: inſtabiliores contra & incertiores, cum æquinoctialia. Deniq; ingraueſcere æſtus atq; intendi, cum

Luna in austros digressa propiore nisu uim suam exercet & ab æquinoctijs ad solstitia: ab his contra ad æquinoctia, & cum aquilonia est Luna uel à terris longius recessit, leniri rursus eosdem & mitescre, ut tumeant maxime æquinoctijs, bruma solstitioq; inanes sint. Sentire hunc sese ceu aperientis atq; expandentis & urgentis maris impetum retroacta & inhibita ac detenta flumina ante dixi. Ad Londinum Britanniæ Tamisim quinquaginta à mare Italicis miliaribus: Ad Hamburgam, quæ ueterum Gambriuiorum sedes est, Albim octodecim ab Oceano miliaribus: Ad Antuerpiam Scaldim itidem miliaribus circiter octodecim, regurgitari atq; augescere & effluere, mari accedente, & hoc reciprocante diminui & relabi intra alueos ijsdem quibus mare uicibus, accolis notum est. Vehementißimos habet æstus Oceanus: mitiores mare mediterraneum: nullos Hellespontus, & pontus Euxinus, Ligusticum, Balthicum & Caspium maria. Bis die nocteq; effusum resorptumq; alternat Siculum mare ad Scyllæ & Charybdis cauernosos scopulos. Septies Chalcidicum, ad Eubœam, Eurypi alternantibus refluxibus notum ac celebre.

Præter æstum, alio minus euidenti motu eoq; perpetuo agitari maria nautæ cõpererũt, nimirũ tũ Oceanũ ipsum qui extra colũnas Herculis late fusus alluit, interluit & ambit terram uniuersam,

um mediterraneũ mare, quod per angustias frœti Herculei infusum amplo patentiq; alueo orbis habitati medium inundat. Experiuntur nautæ si soluerint à Nerito promontorio Hispaniæ et uela fecerint Britanniam uersus ad orientem solem, longe se tardius prouehi, quam si inde reuertantur in Hispaniam. Eodem modo, qui ex Hispania Insulas recens à Columbo Gennense in Oceano occidentali peruestigatas adeunt, iter illud uiginti quatuor dierum spacio in accessu, secundo mari deuecti, conficiunt, quibus Hispaniam repetentibus uix trium quatuorue mensium spacium sufficit, etiamsi e flatus nulli aduersentur. Et Lusitani, qui Aphricæ oram & promontorium Bonæ spei prænauigant, ut Taprobanem Insulam petant allatum merces Indicas, etiam secundis aspirantibus uentis, tardius multo ac difficilius accedunt, quam inde reuertuntur domum. Causam huius rei nullam aliam esse affirmant, nisi quod Oceanus perpetuo ac continente & rapidißimo orbium cœlestium ab ortu in occasum circumactu, in eandem impellitur ac uelut cogitur & contorquetur partem, non manifeste quidem & conspicue, sed sensibiliter tamen. Hunc occursantis & aduersantis ex cœli impulsu marinæ molis renixum inhibere aiunt & tardare uel concitatißimarum nauium impetum. Eodem cœli impulsu mare mediterraneum quod angustioribus littorum ceu repagulis

cohercetur, in gyrum circumagi obseruatum est. A palæstinæ enim scopulis, qui orientem solem respiciunt incitatum, & secundum Phœniciæ Pamphiliæ, Hellesponti & Græciæ oras littora lambendo prouolutum, dehinc Dalmatiæ Histriæ & Illiridis legit continentem, atq; in intimo recessu maris Adriatici eum angulum, in quo Venetiæ sitæ sunt, obiens, in oppositum littus Italiæ Flamminiam uersus reflectitur, indeq; per Piceni seu Anconitanæ Marchiæ, Apuliæ, Magnæ Græciæ & Siciliæ limites ad orientem Solem reuolutum, moxq; & Tyrrheni maris oram uniuersam circumiens, & Narbonensem Galliæ, Beticam Hispaniæ prouincias, frœtiq; Herculei angustias præterfluens, & Mauritaniæ Aphricæ & Ægypti littora perlabens redit ad ortum. Exæstuationis etsi obscurior ratio, tamen in Sole Lunaq; causa est. Cum enim mutuis horizon & meridianus intersectionibus totum cœlum in quatuor diuellant plagas, quarum duabus contrarijs uecta Lumina affluxus fiunt accessusq; inundantibus aquis, ab exortu ad cœli fastigium, & ab occasu ad imum cœli: duabus alijs recessus ac refluxus, sorbentibus sese ijsdem: Luna noua aut plena, largius exundare maria utroq; sidere aut simul nascente & simul occumbente, aut eodem tempore altero nascente, altero defluente, in ijs cœli plagis, quibus impellere maria consueuerunt. Contra minus ferue(re)

[...]uere eadem Luna diuidua, ob contrarios impulſus, altero ſidere incitante, reuocante & retrahente altero, ex plagis contrariarum uirium, obſcurum eſſe non poteſt. Ergo utriuſq; ſideris circumactu quottidiano effectuq; commouentur maria, & uariantur hæ commotiones congreßibus ipſorum inter ſe & mutuis aſpectibus, inceſſuque per diuerſos zodiaci tractus & in diuerſa tendentes ac propendentes, & ad ipſos marium tractus luminum dißimili inclinatione. Præcipuam tamen uim Lunæ eſſe inde conſpicuum eſt, quod incipiunt æſtus exoriente hac & occidente, tantoq; tardius incipiunt, quanto longius prouecta illa, prodit ſerius. Sed qua ui trahant maria, an ſolo radiorum uibratu, an interueniente alio quopiam adminiculo, non inepte quæritur. Etſi mirando conſenſu uim radiorum Solis Lunæque in terrenis corporibus humores afficere, & agitare, tota hæc inferior natura euidenter demonſtrat, tamen cum uideantur æſtus ſimiles eſſe feruori calentis ad ignem aquæ, moueor, ut exiſtimem, ſicut aqua feruet, cum reſolutorum ardoris uehementia tenuiorum halituum copia & leuitate ac tenuitate ſua & ui caloris impulſa diffuſaq; exitum quærit, quem niſi turbatis & agitatis aquis, & ab imo ad ſummum, à medio ad extremos aheni ambitus diſpulſis non inuenit, ſic maria exæſtuare, cum ui radiorum magna copia extenuati impul-

ſiq;

ſiq; aut tracti ab imo fundo marini terreniq; halitus, et incluſi in profundum, luctanteſq; cum circumfuſis aquis atq; erumpere exitu patefacto annitentes, diſplodunt ac uelut diſcerpunt ac diſtorquent aquas, quæ dum urgentibus halitibus concedunt exitũ, dehiſcendo ac diſcedendo adigũtur ad littora & fluminum oſtia, ubi his repreſſa flumina primo ſiſtunt, mox retro uertunt curſus, eleuataq; ex reciprocatione effunduntur, & proxima quæq; inundant atque integunt, cum quidem ad littora ab imo, maria ipſa res uarias ceu reuomunt atq; expuunt. Oceanus æſtus habet ſæuiores, leniores mediterraneum mare, quod iſthic aperta magnitudo ſiderum uim laxe graſſantium efficacius ſentit: hic eandem arcent anguſtiæ. Quapropter & Balthicum & reliqua maria anguſtis coarctata alueis atq; à radiorum efficaci proiectu longius diſsita, & propter profunditatem radijs luminum minus peruia, æſtus nullos experiuntur. Et tum propter eaſdem anguſtias, tum quod fundus ſaxeus in halitus reſolui fundiq; nequit agitationi accommodos, mare Liguſticum.

Quanquam uero præcipui ſunt effectus & ſignificationes illuſtriores Solis ac Lunæ, quod ille & mole corporis antecellens cæteris, & natiuæ lucis copia, fulgore, atq; efficacia, acceſſu coniectuq; radiorum reliquas ſtellas aut moderatur, aut extimulat, aut obtundit: hæc & ſolis luce imbuitur,

uitur, & ut terris proxima, quidquid à cæteris deriuatur, exceptum colligit atq; aceruatim demittit: tamen adeo non fallit attentam animaduersionem etiam cæterarum uis tam errantium quàm adhærentium cœlo, ut à nautis & agricolis sit deprehensa, etsi euidentior fixarum est natura, quarum effectiones statis anni recurrunt temporibus, & tunc sese promunt, quando nascenti illæ uel aßistunt Soli, uel ex aduerso cedunt, aut cum defluente Sole se condunt, prodeuntue illo abeunte. Longioribus dißident interuallis planetarum effectiones, quod interea, dum Sol circumit obliquum signiferi orbem, alias occultantur, alias uicißim se proferunt in emersum, discedunt in latitudinem aliquam ab Ecliptica, accelerant, aut moram trahunt in aliquo loco, aut incedunt contrario itinere, extolluntur & rursus sese demittunt, conserunt & complicant radios suos inter sese, & cum Sole ac Luna dißimiliter. Solem quippe uires stellarum fixarum, quas adit & diurni assumit comites itineris, quasue aduerso ferit pulsatque radio, excitare: Planetarum contra obtundere præsentia sua: radiorum uero inflictu acuere minime obscurum est, & consideretur illustre testimonium prouidentiæ in fabrica solaris itineris expressum.

Cum obliquo Solem circuitu oporteret quatuor anni cardines distinguere et temperare, quo

uaria-

uariaret illos qualitatibus & attemperatis & necessarijr toti inferiori naturæ particulatim, et tantam sua ui uarietatem efficere nequiret solus: Deus naturæ conditor, totum iter eius ex diuersarum naturarum stellis, non confusis sine ordine & discrimine, sed miranda sapientia alternatim distributis construxit, & huic uicinos utrinq; tractus similium naturarum stellis compleuit, ut si excitæ à uicino Sole ceu aperirent atq; exercerent sese, præstarent operam Soli & auxilium in temperanda uicißitudine conueniente. Frigidam cœli constitutionem, squallidam, inimicam nascentibus adfert Sol, ubi limitem sui à nobis recessus occupat remotißimum in Capricorno, quæ durat, dum & hoc signum & Aquarij priora peruagatur. Inde uersus Septentrionem cursu inuerso procedēs, circa mediam Sagittarij regionem & Piscium ὰ στηριγμὸν, quæ signa humidiora sunt & natura flatuosa, cum directiorum in subiectas terras radiorum allisu, tum stellarum & in his signis consistentium, & coorientium, Pegasi, Persei, Andromedæ ope, teporem adflat aëri blandiorem et euidentem, fusisq; qui constiterant humoribus, ac terra laxata & illis diluta, aut ex niuibus pluuijsue liquore asperso, fœcundorum Fauoniorum crebriores elicit ac producit flatus, quibus terram uegetat ac fœcundat.

Vbi hæc emensus transijt in Arietem, superat

Zodi-

ꝫdiaci & Æquatoris ſectione, propius ſubiectæ ꝫrræ incumbens, radijs eam ſuis premit urgetq́; ꝫrtius, acuentibus uim eorum ſigni ſtellis calidio ꝫbus natura. Quare dum redundantes noxiosq́; ꝫrræ liquores ualidiore depaſtu exhaurit atq; ꝫſorbet, reliquos cum aridioribus glebis miſcet ꝫactius, tum Subſolanos uentos aridiores prouo- ꝫt, qui ſuperfluum humorem abſumant ac diſsi- ꝫent, ut proſcindi terra conſeri & occari poſsit. ꝫam & inundati aquis agri exerceri non potuiſ- ꝫnt, et innatans aquarũ copia cum mandata terræ ꝫmina, tum fœtus arborum enectura fuiſſet.

Rurſus ne terra caloribus continuis & flati- ꝫus arefacta, ſemina deſtituat et plantas: Pleiadum ꝫyadumq́; in Tauro, et à ſeptentrione Hœdorum, ꝫ Meridie uicini Orionis, atq; ex aduerſo decum- ꝫentis Arcturi extimulat uires, quæ ſidera turbu- ꝫenta natura, tum Auſtrinos ac humidos flatus ꝫxuſcitant, tum aliquot dierum continuis pluuijs ꝫ condita ſemina & enatam ſegetem plantasq́; ꝫniuerſim omnes rigant. Quia uero non ex ſolo humore, ſed humido calidoq́; mixtorũ origo, abſq; calore enim fouente, digerente ac ſuſtentante, hu- mor putreſceret: eueſtigio à Tauro digredientem Solem excipiunt Geminorum ſtellæ, quæ cum eo calorem non urentem, ſed temperatum, fœcundum & conuenientem naſcentibus atq; augeſcentibus rebus procreant.

Poſtquam

Postquam creuerunt in festucam herbæ, iamq; aristas exerunt, & granorum formant initia, Cumq; arborum flores in fructum abierunt paulatim grandescentem: humore rursus opus est, qui si deficeret, iustam nunquam adipiscerentur magnitudinem. Eum Cancri pluuiosæ stellæ, quasi euocatæ Solis accessu, promunt ac suppeditant. Ne his omnibus absolutis maturatio deesset (quæ si non accederet, perirent naturæ opera quantumuis exquisite elaborata) ideo Cancro Leonis æstuans atque urens succedit sidus, cui seu satellites præsto sunt Canis utriusq; flammeæ stellæ, quæ uibratu radiorum propinqui Solis ictæ incensæq; exardescunt, & augent atq; intendunt Solis ex propinquo uerticibus imminentis ardores. His quidquid est reliquum superflui humidi in terra ipsa & terra natis exugitur ac discutitur, reliquum maturatur. Hi ipsi ardores luxuriem minuunt uitium, et uuas excoquunt, etsi nimij sunt, exustis ceu quodam uredinis carbone uitibus malum infligunt illis, quod carbunculum uocant, Vnde Caniculam ut decretorium uuis sidus carbunculare uocatum est.

Ne uero animantium corpora nimium urant, prolicit Sol Etesias uocatos uentos, qui cum ipso nascentes atq; aspirantes, leniunt interdiu æstus moderato flatu et frigidiusculo, Soleq; rursus abeunte desinunt. Post demessas, perceptas, & recon-

ditas

das fruges tempus appetit sationis leguminum,
lij, panici, item raparum & aliorum huiusmo-
ac uindemiæ in regionibus calidioribus. Verum
ia præcedentibus æstibus terra torrefacta, si a-
retur, non cohæreret, sed comminueretur ac
argeretur in puluerem, iniectaq; semina aut
n admitteret, aut admissa contectaq; non uege-
ret, exucca enim esset ac retorrida: idcirco ex-
emo à Leone digressu mox commouet Sol, tum
irginis signum natura humidum, aquosum, &
ntosum, tum Arcturi uicinum sidus tempestuo-
s effectibus insigne ac celebre, & de congregatis
orũ ui nubibus fundit aquas pluuias, quibus pul-
erulenta terra permadescens glutinatur, et aren
s ac corrugatæ uuæ reficiuntur atq; augentur.
onsitis leguminibus calore temperato opus est, ut
erminent et maturescant: in frigidioribus regio-
ibus eodem uima indigent & fructus, celeriorem
nim ὀπώραν calidiora loca habent, fructuumq;
lij alijs citius, & propemodum sub ipsam messem
d maturitatem perueniunt. Talem præstat Sol
uocatis flatibus fœcundis, & temperatis Libræ
tellis in auxilium accitis, mox ubi alteram utriuf-
que circuli sectionem conscenderit, & ad medium
ius accesserit.

Excipit leguminum messem ac tardiorem uin-
demiam hyberna satio, cui terram & fatigatam
atq; exhaustam, æstiuis laboribus, & desiccatam

multo æstu, emolliunt subigunt ac præparant cum Sole Scorpij stellæ, & contrarij atq; orientis Soli aduersis radijs depressæ sub occasum irritatæq; Hyades, Pleiades, et Orionis Hœdorumq; ἀστέρισμοι. Ne uero subruta occultataq; semina repētini frigus occupet et perimat, auxilio calidi Sagittarij Sol id arcet ac suspendit, donec actis firmatisq; radicibus contra cœli & frigoris iniuriam sese muniant. Adeo euidens est ac certum ab his stellis Sole extimulatis hanc quam annuatim experimur uicißitudinem effici, ut colonis etiam et nautis obseruationes temporum Pleiadis, Hyadum, Orionis, Hœdorum, & Arcturi in ore sint & usu. Nec terra prouenientibus solum, sed & animantibus etiam necessaria fuit uicißitudo. Non enim aut cōtinuos ardores, aut urgentia acrius & instantius frigora, aut sine intermißione uel delabentes aquas pluuias, uel exundantia flumina, uel uniuersim madentem uberius aerem, arentemue, perferre possent ac perpeti. Consummerentur æstu, frigore enecarentur, uberiore humore perfusa & obruta putrescerent, deficerent ariditate, quod experientia docet. Quare uariatis uicibus, si quid illatum nocumenti est animantibus antegresso excessu qualitatum, id corrigitur ac restituitur contraria uice sequentium.

Easdem uices menstruo ambitu Luna parit iisdem excitis atq; in auxilium assumptis stellis. Po-

tißim

ßima eius uis in Tauro Cancroq́;, quæ sidera per ans, nisi fortes admodum ualidæq́; renitantur q; obsistant causæ, efficacißime educit, cogit, ac ensat nubes, indeq́; aquas pluuias extillat.

Quàm uarie, mutatis subinde hoc circuitu sedibus, & in alios atq; alios sex Planetarum radios positusq́; incurrens, terrena afficiat omnia: uel ola ratio dierum monstrat Criticorum, eorumq́; uos ἐπιδήλους uocant. Quanquam enim quæsita emper ratio est, qui fiat quod in ipsis penè articulis dierum septimorum accidant in ægris subitæ morborum conuersiones, quæ aut oppressos eos perimunt, aut solutos morbos profligant? cur qui præcedunt, quarti sequuturam septimo conditionem declarent? tamen in Lunæ motum causam pleriq; referunt. Etenim septimo quouis die ad signũ defertur illi aduersum, quo morbus cœpit. Si eo positu morbo quoq; aduersatur, et cæterorum pla netarum consentientia seq́; roborantia adipiscitur suffragia: naturam ægri contra morbum incitat atq; instruit ualidißime, cumq́; ea unam discussum euictumq́; exterit, adeo ut ne uestigia quidẽ morbi relinquantur. Si cum morbo consentiens ceu in na turæ conspirat perniciem, acuit eum, ut fractam contusamq́; extinguat. Si conanti naturæ tentantiq; morbi abactum opitulatur languidius, sola na tura morbo impar partem eius excutit, reliqua

aut infeſtat denuo ſine intermiſsione, aut ex inter-
uallo recidiuas facit.

Quartus ſeptimi præcunciat conditionem,
quod eo ferè de ſigno aliqua ex parte contrario
primo tranſit in aliud cognatius ac ſimilius: ſiq;
illud ut ſigno primo, ſic morbo cõtrarium fuit, nec
in eo tranſitu infeſtum ipſa Luna aliquid aut ho-
ſtile experta uel perpeſſa eſt: auxit naturæ robur
morbi uiribus attenuatis & acciſis, idq; ſe promit
quarto, quo ſedem mutat. Si morbum armauit in
naturam, aut debiliori præſidio naturæ ſubuenit,
contrarium euenit. Eodem modo cæteræ partes
huius mundi inferioris experiri ſe fatentur Lunæ
uim & conditionem, cum perpeſſarum mutatio-
num notas edunt, ſterileſcentibus agris: rubigine
uel uredine fruges, carbunculo uites occupante:
decidentibus floribus: proueniente ubiq; uermium
diuerſorum magna copia: uenenatis in aërem ex-
pirantibus halitibus. Quàm præclare commenda-
to ſibi diuinitus perfungitur munere cum gratiſ-
ſimis uicibus nocturna uariat ſpacia, ut Sol diur-
na. In plenilunijs enim quibus totas ſupra terram
noctes eminet, æſtate gelida aura impreſſum aëri
arcet atq; elidit feruorem, lenitq; ex æſtu contra-
ctas moleſtias: hyeme tepidiore aëre mitigat rigo-
rem frigoris, ſcilicet quod æſtiuis plenilunijs procul
abit aduerſa Soli, hybernis per æſtiuum circulum
accedit propius conſtitutione diuina.

Erran-

Errantium ſyderum, quæ peculiaribus ſupra
fraq; Solem uolutata orbibus, eum antecedunt,
mitantur, adeunt ac ſalutant, intuentur aduer-
m ſuprema præſertim, & aduentantem uelut ex
ſtigio ſuorum epicyclorum repentes deorſum
cipiunt triquetris, tetragonis & ſexangulis ra-
js, abeuntem proſequuntur iiſdem paulatim ab
is ad altiora ſcandentes, Eorum (inquam) uires
olonis & nautis motus diſsimiles ac uarij obſcu-
ant. Idcirco ex eruditorum obſeruatis oſtenden-
a efficacia eſt, quam illi motibus motuumq; tem-
oribus ac momentis numeratis & deſignatis, col-
atiſq; quæ oboriebantur in tractu elementari, mu-
tationibus ad motus atq; inter ſeſe, cum congruere
non ſemel atq; iterum, ſed crebro & ferè ſemper,
niſi ubi euidens obſtaret neceſsitas deprehendiſ-
ſent: canonibus reguliſq; deſcripſerunt, ut cum
prognoſtica de ſtellarum poſitu excudenda eſſent,
coniecturas dirigerent & gubernarent. Variant
omnino luminum effectus Planetæ euidentiſsime,
cum & terræ propiores ſint ſtellis cœlo inhæren-
tibus, eoſq; aut reprimunt aut compeſcunt, cum
iunctis corporum radiorumue commixtione uiri-
bus, ex ſignis luminum ſedibus contrarijs ſtruunt
contrarium ui ualidiore, oppugnantq; & retor-
quent conatus illorum, atq; opera inchoata abo-
lent, uel hebetant, ſi idem potentia imbecilliore a-
gunt aut intendunt, cum ex ſimilibus ſignis uires

illis suas corpore coniectiue radiorum accommodant. Etenim diuersos effectus euentusque, tum sequi ad diuersas & insignes errantium siderum sub octauo orbe congreßiones et configurationes, pro ut uel faustis se mutuo fœlicibusq; complectuntur radijs, uel feriunt infestantq; minacibus ac hostilibus, proq; habitudine ad subiectas terras, cumq; ijsdem familiaritate & congruentia ratione signorum, in quibus consistunt, tum gubernari ductu imperioq; illorum, quorum aucta uis positu consensuq; & inerrantium siderum, & planetarum uel aßistentium, uel radios applicantium suos, tum qua se ui his inferioribus ingerant & misceant: non elementa solum plantæq; atq; animantium corpora & in primo sui ortu egressuq; in hunc mundum, & posterius toto uitæ tempore, sed Regna etiam, Respublicæ, & totæ gentes experiuntur.

Feruet aër, et aridis completur halitibus: Terra nata flaccescunt et in rugas contrahuntur: Crispantur arborum folia: Animantium corpora æstuant & arent, calidioribus planetis sub cœli octaui sideribus feruidis coeuntibus.

Impetuosius uenti irruunt, uiq; maiore in terras incumbunt, præcipue eas, quas aliqua familiaritate Zodiaci sidera complectuntur, planetis flatuosis flatuosa sidera occupantibus. Rursus turgescunt flumina, & aquarum cœlestium aut maior

decidit

cidit copia pluribus diebus,aut affatim confer-
tímq; ruit cum impetu,simul aquea signa humi-
dioribus planetis aut permeantibus, aut uibratu
radiorum pulsantibus, Cuius exemplum uidimus
anno uicesimo quarto.Interlunio nata pleraq; im-
becillia sunt arida exuccaq;,et calorem non tem-
peratum nec blandum mitemq;, sed acrem atq;
excedentem adipiscuntur,membraq; præcipua af-
fecta habent omnia. Hoc cum agricolis explora-
tum sit,studiose uitant, ne matricibus gallinis oua
incubanda interlunio subijciant.

Est enim Sol πηγὴ τῆς ζωτικῆς, Luna τῆς φυ-
τικῆς δυνάμεως.Cum ergo in coitu Luna lumen
omne à terris auersum cœlo regerat:non destituit
tantum humores inferiorum corporum,sed et are
facit ac desiccat.His siccescentibus mox calor ari-
diori infixus materiæ, intemperatior, aridior,a-
criorq; euadit, uritq; & consumit cum insitum,
quo continetur, uehitur & alitur,tum aduentiti-
um omne, ac depasto absumptoq; ceu glutine soli-
diorum partium senium interitumq; accelerat: et
leui occasione,si idonea concipiendæ flammæ ad-
hibeatur materia,incenditur & efferuescit adeo,
ut ignescat. Ortus nascentium tanta ui & efficacia
Luna moderatur, ut eodem positu in eiusdem uel
oppositi signi puncto,quod tempore conceptus te-
nuit, absolutos & maturos fœtus ad exitum com-
mouere penè certo compertum sit.

Si Solem Arietem peruagantem aut Scorpium aliquo nascente Luna adeat, ei cerebrum adeo affligit, ut Melancholica πάθη paululum adultis oboriantur.

Si cuipiam nascenti concurrant Mars & Venus. τὸ ἡγεμόνικον quidem ad percipiendam tractandamq; artem Medicam, & artis opera dextre fœliciterq; exercenda instruunt, præsertim si in Arietem congressus incidat, sed ἐπιθυμητικὸν fœde contaminant, fomite immoderatarum atq; inordinatarum appetitionum subdito & aptato, eoq; magis, si in Capricorno conueniant, & adsit Mercurius. Sapientes naturas cum Saturno Iupiter format, sed ἐφεκτικὰς, quæ dum omnia in omnem partem accurate deliberant & pensitant, raro certi quid concludunt: rarius quod conclusum est, exequuntur. λογιστικὰς & facundas, sed mendaces, instabiles, ac leues cum Venere Mercurius, atq; in primis si sub aliquo consistent sidere, cui præsideat Mercurius. Musicos eorundem σύνοδος in Venereo signo gignit, et ad poeticen idoneos.

Elegantiam, suauitatem, uenustatem & gratiam in omnibus actionibus præstant Venus & Iupiter.

impedimenta inijcit, atq; ἀταξία ingrata & molesta turbat institutas in quouis uitæ genere rationes Saturnus Veneri copulatus. Nunq; iam ferè

con-

ongressos inter se Saturnum & Martem, præser=
im si uiguit uterq;, & languerunt cæteri horum
ppreßi robore ac potentia, ne aduersarentur,
ut consenserunt etiam, quin nouum aliquid et ex=
tiosum pepererint illis gentibus, in quas sese side=
is ratione, sub quo consederunt, uirtus extendit:
oties compertum est, ut fere conspectum horum
pertimescamus. Si quibus nascentibus coeant, eos
nira calliditate & simulandi dißimulandiq; arti=
ficio in omnes casus expedito armant. Saturnus,
Mars, Venus, Mercurius & Luna, si uel corpore
cohæreant, uel ex diuersis sideribus radijs aut a=
micis, aut contrarijs, hostilibusq; consocientur:
quàm uenenatas, ex omni parte deprauatas ac di=
stortas naturas pariunt, quicumq; horum dominio
complexus suo cæteros, effectiones dirigat. Quàm
arguta, excitata, & acria, sed subdola, fraudulen=
ta, atq; ad nocendum fallendumq; exquisitißimis
modis parata, & uagabunda uentoue quouis le=
uiora gignunt ingenia, Martis, Mercurij, & Lu=
næ coitus connexusue inter se, si nihil intercedat,
quod ea uitia corrigat. Turbant uiciantq; ratio=
cinationes, & intricata, perplexa, errorum fæ=
cunda, pugnacia, Sophistica ingenia Martis ac
Mercurij coniunctæ in Scorpio uires, aut si ibi hæ
rentem Mercurium Mars intueatur producunt.
Argutam uim, dextram, explicatam, recte ratioci=
nantem, et methodica uia in abstrusißimarum &

implicatißimarum rerum indagatione declarationeq; incedentem, Mercurij Lunæq; poſitus conferunt, ſi in Geminis, Libra, Aquario et Capricorno, ſed permutatis collocentur ſedibus, ut ſi Aquarium Mercurius habeat uel Capricornum, Luna Geminos aut Libram poßidente, uel contra. Si in Aquario conſtituto Mercurio aut Soli, aut cum aſtante Luna, Iuppiter & Mars ex Geminorum ſidere, Libræue: uel eidem Geminos obtinenti, ijdem ex Libra Aquarioue: uel Libræ inhærenti ex reliquis duobus triquetro occurrant ac deuinciantur radio, uel ſexagono etiam ex propioribus ſignis. Plane obſoluunt hoc poſitu ingenia, ut ad ſummum, ſagacißimum, & dexterrimum acumen nihil requiri poſſe uideatur, Ea quacumq; intendantur ualent. Non minorem multo aut imbecilliorem uim præſtat Mercurius in Capricorno, aut Ariete ſolus, uel cum ſocia Luna triquetros ſexagonosue Iouis & Martis excipiens radios. Faciles, agiles, expeditas & elegantes manus Iouis, Veneris, & Mercurij ſub Geminorum ἀςεριςμῷ congreſſus præbet, aut ſi collocatum ibi Iouem uel Venerem, ex uicinis & cognatis ſignis uterq; reliquorum trigonis ſexangulisue radijs circumdet & roboret.

Prolixum foret nimis & recitatas iam obſeruationes exemplis demonſtrare, & declarare cauſis, quas Aſtrorum periti intelligunt, & ex artificum

tificum annotatis repetere, quibus terris, qui Planetæ, quo positu, quos euentus significent. Attamen nec uana esse aut temere cogitata, sed hoc quo exposita sunt modo à stellis procedere, considerati docent euentus.

Quid de Luminum dicam deliquijs? an horũ, Planetarumq; his aut aßistentium, aut radijs accumbentium effectiones inficiabimur et significata, quorum tristi deformiq; aspectu omni tempore hominum animi conterriti expauerunt trepidaruntq;, occulto scilicet sensu naturæ præsagientes sequutura damna?

Neq; innoxie unquam uel suam abscondit Sol faciem Lunæ contecta interuentu, uel iacturam facit Luna luminis hebetati umbra terræ. Nec ueterum ut citemus annotata opus est, usurpemus ea exempla, quorum recens in hominum animis uiget memoria.

Quantos incendit æstus, quamdiu flagrantes, Solis sub Ariete anno quadragesimo? Quos motus in orbe terrarum commouit, cum hæc Solis, tum altero anno post Lunæ Eclipsis. Nata ex illis & propagata sunt semina malorum omnium, quæ nunc, cum nostras urgeant ceruices, et uitæ fortunisq; minitentur, imo intentent atq; inferant perniciem: euidentius sentimus, & ferimus ac deploramus acerbius. Quantas lites, quàm superba dißidia & occulta odia insidiasq;, quàm uiolenta con-

silia seuerint struxerintq;, quæ bella indixerint, quæ pericula nocumentaq; frumento fructibusq; crearint, deliquia anni quadragesimi quarti, cum Luna tota atra caligine ter fœdum in modum deformaretur, Sol plus deunce sui orbis obfuscaretur, adeo ut in quibusdam locis interdiu stellæ illuxerint ac conspectæ sint: eo ipso & sequentibus annis ex euentu didicimus. Conspicuis admodum sese declararũt effectibus deliquia Luminum, quæ in annum inciderunt quinquagesimum. Tota Luna in terræ umbram deuoluta euanescebat Februario mense, cum Piscium sidus haberet Sol, & ibidem adessent Soli ὁμόδρομοι Venus ac Mercurius, omnes triquetro feriret radio Mars ex Cancro. Vix eluctata ipsa ex umbra lumen amissum recuperarat, cum subito flumina uelut ab imo scaturientibus et urgentibus aquis aucta, uicina quæque opplerent longe lateq;, nec statim defluebant aut subsidebant rursus, sed duos propemodum integros consistebant menses.

Augusto mense Sol occultabatur besse propemodum sui corporis. Mox tanta sequebatur ariditas, ut & profundæ sicco transirentur paludes, & terra nata labascerent, & fructus uuæq; marcescente humore corrugarentur. Quas attulerint Imperio uicißitudines, quosq; concitauerint tumultus, quos portenderint religioni opinionum motus ac dissensiones, utriq; defectus: conspicamur oculis,

oculis, Solis præsertim, quem ad occasum à cœli culmine inclinatum deductumq; in ἐπικαταφορὸν sub Virginis sidere, euestigio consequebatur Libra in cœli loco uocato θεὸς, uehens Martem ab una parte quadratis, Iouis, ab altera trigonis Saturni expositum radijs. Vterq; locus religioni præficitur & cœli & Zodiaci, sed Libram peculiariter Christianæ religioni præsidere uolunt.

Deniq; nisi superuacaneum statuerem in manifesta & omnibus confessa re adserenda laborare: possem seriem Eclipsium memoratarum in historijs & artificum libris percensendo, referendisq; qui sequuti sunt euentibus, ostendere nullas unquam sine insigni aliquo præterijsse effectu.

Sed fortasse obiecerit quispiam, cur portentosa faciam deliquia, & singulares casus euentaq; tristia præire affirmem, cum nec contra obseruatum, notum, & usitatum naturæ cursum, nec secundum insuetiorem minusq; ordinariam rationem accidere ea luminibus constet, sed ex lege & consequutione motuum necessaria. Luna quia non proprio, sed commodato à Sole refulget lumine: non potest non hoc exui ac priuari, cum è regione Solis facta, caligine circumfunditur & obuoluitur, terra ipsa soliditate sua arcente atq; excludente Solis radios à Lunæ contactu. Nec sui occultationem euitare Sol potest, si Luna sibi directe in eodem puncto subtensa, nostrisq; opposita oculis,

exci-

cipiat ac repellat ſurſum demiſſos ex alto radios. Nam quod elementa, deq́; horum mixtione conſtituta cætera corpora, ſentiant defectum luminis utriuſq;:minus mirum eſſe. Nec uidere ſe cauſam cur deliquia aut alijs terræ locis atrocius minentur, parcant alijs, pro ſideris, ſub quo contingunt, & ad ſubiectas terras, lociq; ſigniferi reliqua habitudine, quorum alia in alias regiones dominium habent aliquod et poteſtatē, aut producant decurtentue effectiones pro ratione durationis, uel intendant remittantue eaſdem in principio, medio, aut fine deſignati temporis pro habitu erga cardines, aut cur hæc illaue euentuum genera inferant, de natura ſignorum formáq; tum cardinalium, tum in quæ loca deliquiorum incidunt, deq́; poteſtate dominatricium ſtellarum cum uagantiū tum fixarum, & cæterarum his uel aſsidentium, uel dominantium, uel configuratarum. Fateor ex conſtanti motuum lege eripi oculis noſtris alterutrius luminis ſplendorem, quotieſcumq; circa ſuarum abſidum commiſſuras coeunt uel inter ſe opponuntur, tam certo tamq́; neceſſario, ut ſex menſium ſpacio bis utrumq; defectu affici, quinq; menſium interuallo alterutrum: Solis uero conſpectum etiam intra ſeptem menſium periodum uni terræ tractui bis adimi poſſe & ratio doceat, & compertum ſit. Fateor & hoc, τὸ δι᾽ ὅτι ſignificationum effectionumq; à priori ſeu ex primis & natura

notis

notis principijs exacte ut geometrica ostendi non posse. Quare cum ea desint, insisto reliquis duobus κριτηρίοις, eruditæ ac ueræ experientiæ, & uerbo Dei. Obseruatione longa euentuum consequutorum ad Eclipses, atq; inter sese congruentia eorundem deprehensum est: quas clades, quibus gentibus, minitentur, quouis positu, & quauis habitudine atq; applicatione ad cætera cœli sidera uaga fixaq; ac cardines.

Cumq; hæ ipsæ effectiones cæteris uiribus stellarum simili exploratis notatione consentiant: detrectare eas aut contemnere audacis est atq; improbi.

Nec dubium est ad deliquia pertinere præcipue quod in Genesi dicitur, Erunt uobis in signa. Cum hoc munus luminibus attribuisset Deus, ut præessent diei & nocti, Sol tum fugatis abactisq; tenebris grata ac diurnis operibus necessaria luce terras perfunderet, tum interdiu uegetaret, et afficeret terrena cuncta lumine & calore uiuifico: Luna tum caliginem noctis nimiam discuteret, tũ ceu rigaret diurno calore plusculũ desiccata corpora: si quid functionem hanc impediret, extincto uel obumbrato lumine alterutrius, id signi loco accipi uoluit, ac considerari, non Epicureo contemptu rideri atq; exibilari. Nam si ἄσημον esse uoluisset: ad eum modum cursus luminis utriusque dirigere potuisset, nequid tale accidisset unquam,

sed

ſed ut quouis interlunio longo interuallo Solem Luna præteruehéretur, quouis plenilunio declinaret umbram terræ, quod quidem & nunc ſæpe fit, ideoq; deliquia rarius recurrunt. Quanquam frequentiora multo tetrioraq; aſpectu nos cernimus, quàm uidit uetuſtas, quæ ob raritatẽ quotieſcumq; alterutrum euanuit ſubito obſtupefacta atq; in ſollicitudinem anxietatemq; redacta, tota tremuit horruitq; metu offenſi luminis, et poſthabitis rebus omnibus, tota exquirendis placationibus Deorum, eluendis noxis, amoliendis quæ intentarentur cladibus dedita fuit atq; intenta. Nobis ita obſtupuerunt & occalueruntanimi ad conſpectum ſenſumq; pœnarum ac minarum cœleſtium, ita obſurduerunt aures, ut cum & comminationes diuinæ aßiduæ aures circumſonent, & acerbæ triſteſq; clades, ac cladium præuia ſigna oculos & corpora feriant animoſq; : nulla tamen ex illis oboriatur cogitatio de ſeria reſipiſcentia. Idcirco & ſigna repetuntur crebrius, & cumulantur pœnæ. Chriſtus inter extrema ſigna, quæ fatiſcentem nutantemq; & diſſolutioni uicinum ſunt anteceſſura mundum, in Lunæ Soliſq; et ſtellarum etiam apparitura corporibus indicia commemorat, quibus etſi fortaſſe aliqua nondum uiſa hactenus aut animaduerſa notat: tamen & crebriora deliquia & fœdiores tetrioresquè ſtellarum poſitus complecti eum ſentio, præſertim cum adij-

ciat

…iat expreſſe, Et uirtutes cœlorum mouebuntur.

Cæterum an illa aſpernabimur obſeruata eru…ditorum, quæ & ſi non tam euidenter craſſeq́; : at …uere tamen & ſatis conſpicue mediocriter ani…maduertenti, conſenſiones mirandas certarum re…gionum, gentium, partium, humorum et tempera…mentorum humani corporis cum ſtellis, diſſenſio…nesq́;, & ipſarum inter ſeſe ſtellarum tam inerran…tium, quàm uarie circumeuntium cōcordes uires, …aduerſasue ac repugnantes demonſtrant teſtimo…nijs ſuffragijsq́; conſtantis experientiæ?

Cogimur fateri uel inuiti, euentu aſſertionem …aſſeuerationemq́; extorquente: ſub alijs octaui cœ…li locis alios Planetas aut plus ualere uelut ſubſi…dio cognatarum ſtellarum armatos, aut languere …contraria ui repreſſos. Propius uerticibus immi…net noſtris, radiosq́; in nos directius uibrat Sol …Cancrum perreptans: ex eo diſcedens in Leonem, …longius abit & obliquiori ferit radio. Longe ta…men potentius urit ex remotiore Leonis, quàm pro…pinquo Cancri ſidere. Ita manifeſta ſe ui in Ariete …exerit. Cur non eadem uirtute ex reliquis Zodia…ci locis Luna quatit mouetq́; humiditates corpo…rum, qua ex Tauro & Cancro? Aut cur cæteri …Planetæ uiribus conſtant integrioribus, conſpectio…ribusq́; & intenſioribus ſeſe inferunt effectioni…bus, ſi ὑπολείπτικοι, πρόσθετοι, aucti lumine, tres …ſuperiores ἑῷοι καὶ προηγούμενοι, inferiores ἑσ…

e πέριοι

πέριοι καὶ ἑπόμενοι, ſuis uehantur uel οἴκοις, uel ὑψώμασι, uel τριγώνοις, uel ὁρίοις, inter quæ loca præcipua uis domiciliorum καὶ ὑψωμάτων, aut ſexagono triquetroue συσχηματισμῷ ſeſe mutuo cognati Planetæ, ex cognatis & ſimilibus ſignis complectantur? aut cur eorundem poteſtas uelut freno reſtringitur, tardaturq; et urgetur in contrarium, ſi στηρίζοντες ſint, προηγητικοί, ἀφέρεται, ὕπαυγοι, tres ſuperiores ἑσπέριοι καὶ ἑπόμενοι, inferiores ἑῷοι καὶ προηγούμενοι: infringitur et conuellitur prorſus tetragono radio aduerſantium Planetarũ, aut συζυγία κατὰ διάμετρον, & ſi in ταπεινώματα deijciantur? deniq; cur ſexagono trigonoue dißita ſigniferi ſidera congruunt, contraria ui pollent et infeſtis pugnant radijs tetragono diſiuncta, aut diametro, ſi cognatio ſiderum aut nulla eſt, aut nihil confert?

Gentes regionésque certis ſubijci & conſentire ſideribus. ſi quis dubitat, mores earum naturaſque comparet ad ſtellarum naturas, quarum attribuuntur dominio, non caſu aut fortuita ſortitione, ſed ratione ac iudicio. Et καταστάσεις conſideret, uel ſalutares & commodas, uel noxias & aduerſas, quales ſunt λοιμικαὶ infectiones & bellorum tumultus, quas excitant familiari poſitu conſenſuq; cum regionibus certis. Commouer ἐπιδήμια λοιμικὰ καὶ ὀλέθρια, eaq; ſæua in hoc noſtro circa VVitebergam tractu Saturni per Le

onen

onem aut Aquarium decursu, & exasperari eadem atq; intendi Martis aut adhærentis Saturno aut ex aduerso obiecti accessu: Mitiora spargi contagia eiusdem per Taurum aut Scorpium transitu, quæ duo signa priora quadrato positu respiciunt, multorum annorum obseruatione didicimus. Noribergensibus eundem Saturnum easdem minitari & intentare infectiones ex Geminorum aut Sagittarij signis eodem modo compertum est. Vt de familiaritate quæ triangulis Zodiaci & asterismis ac stellis fixis cum totis gentibus & terræ diuersis partibus intercedunt, taceam.

Quo uere ijsdem sint iure sociata & subdita corpora nostra: ipsa nos docent, si inspiciantur & considerentur. Velut ustulantur temperamenta, iecinora, ac cerebra, & uitiligine fœdatur facies ferè, præsertim si sanguinea sit constitutio corporis aut biliosa, uel etiam Melancholica, editis interlunio magna ex parte, nisi ualidior alia constitutio expleat, quod auersa Luna negat.

Tetragono prægrauata lumina à maleficis oculos affligunt. Luna nebulosis adsistens caliginem oculis offundit, Eiusdem transitum per sidera membris imperantia non sine doloris intensione laxati artus, uel sauciatæ partes sentiunt. Sentiunt ægri & metuunt Lunæ cum Sole σύνοδον. Vulnera faciei infligit Mars in horoscopum con-

ſcendens. Pericula ex lapſibus culminans intermi-natur Saturnus. Idem in κακὴν τύχην, aut κακοδαίμονα delatus, coaceruat ægritudines in illis membris, in quæ ius ac poteſtatem cum habet ſua ui, tum acquirit cũ ſigno, cui ſubeſt. Splenem ipſe, Veſicam & melancholicum humorem ſuo compre hendit & regit imperio.

Quibus Lumina cardinibus inſidentia Mars & Saturnus quadratis impetunt atq; oppugnant radijs: ij ferè βραχύβιοι ſunt, raroq; nutritionis annos excedunt, aut ſi hos ſuperant et adoleſcunt, nunquam tamen ad ἀκμὴν perdurant. Sic cæterorum Planetarum, ſignorumquè ſinguli ſua ſibi in partes humoresq; corporum uendicarunt ac ſtabilierunt dominia, quæ recenſere ſuperuacaneum duco. Sunt igitur efficaces ſtellæ, & quidem ſuam uim in hunc elementarem orbem, quem & circum ductu ſuorum orbium includunt, & quotidiano periodicoquè curſu ambiunt, extendunt ac deſigunt.

Si quæris qua ui tanta diſtantia afficiant terrena? qui ceu internuncij contineant, uehant ac deferant emiſſam uirtutem, ne dilabatur in tranſitu? Exerti porrectiq; in terram, & reuerberatu coacti duplicatiq; hoc præſtant radij, quorum ex reſultu duplicationeq; intenditur atq; inualeſcit uirtus, idq; non tantum in Solis & Lunæ, uerumetiam Veneris, Iouis, Martis, Syrij radijs conſpicuo cerni-

cernitur. Eos ego pluries noctu in mei conclauis pauimento non sine admiratione primo refulgere, siq; nitidiori parti gnomonem infigerem aut digitum, umbram parere obseruaui, cum per patentes illaberentur fenestras. Etsi autem delatio reflexioq; luminis, de cæteris non ita percipitur oculis, quod uel distantia nimia attenuantur, uel ob exilitatem hebescunt radij: tamen ut eodem modo ferri per aerem eos, atq; ubi in solidum impegerunt obstaculum, resilire existimem geminariq;, moueor, quod singulæ stellæ suis distinctisq; coloribus sese in oculos ingerunt nostros. Si descensu longiore comminuti deficerent ac dispergerentur, nec seorsim singuli ad oculos porrigerentur ac pertingerent: non distincta contueremur corpora, sed in confusum quoddam, compactum, & copia auctum aspiceremus lumen, quale in γαλαξίαν diffusum conspicamur.

Deferunt ergo radij uim à stellis, qua terrena afficiunt. Cum enim sint soboles illius lucis, quæ corpora stellarum constituit, naturam suæ originis eiecti retinent ac referunt. Vt uero Solis radij nec lucent, nec calefaciunt, nisi replicentur, quantoq; propius restringuntur in sese, tanto uehementius urunt: sic cæteros tum demum et lumen explicare suum, idq; obscurius aut euidentius prout teneros exilesq;, aut fortiores fundũt radios, et cum lumine proferre ac ceu inurere uim suam censemus,

mus, cum ex allisu repercußi geminantur. Nam purißima luce stellarum corpora constant, quam sparsis in terram demittunt radijs. Neq; est à lumine alia uis diuersa, quæ uel qualitates primas excitat, uel occulto perrepens corpora ferit ac percellit interiora, sed radijs illa inest, roborataq; & adaucta reflexu fortius adglutinatur & inhærescit. Idq; Planetarum exemplo manifestum est, quorum propiore ad nos interuallo radij perferuntur, ac præcipue Lunæ & Solis. Vtq; lucis uarietas infinita & stellis singulis propria: sic uires ex luce, ut fonte cum radijs propagatæ atq; in aerem impressæ & dilatatæ uariant. Lucis enim species dißimilis, formas differentes arguit, à quibus mox & diuersæ manant ac profluunt uires, atq; effectiones. Cum alio micet fulgore Syrius, alio Palilitium sidus, alio βασίλισκος, aut Capella, uel Arcturus, aut Fidicula, uel uocata στάχυς: alia etiam ut insit singulis uis atq; efficacia necesse est. Cur enim tanta tamq; diuersa luminis uarietate conformasset eas Deus naturæ conditor, si idem præstare uoluisset omnes?

Quàm multiplex discrimen stellarum, quoad luminis copiam atq; amplitudinem. Plus lucis egerunt, radiosq; intendunt et eiaculantur fortiores primæ magnitudinis ex copioso fulgido confertoquè coagmentatæ lumine, è quorum numero sunt, quas ante commemorauimus. Quàm obscure scintillant

stillant Pleiades Hyadesq́; & Aselli in Cancro de genere stellarũ quintæ magnitudinis. His præfulgent, cedunt cæteris secundæ, tertiæ, & quartæ magnitudinis stellæ. Vix ceu è caligine quadam sexti generis, quæq; νεφελοειδεῖς uocantur & ἀμαυροὶ emicant. Ex diuersitate luminis, effectionũ: ex copia uel paucitate, roboris debilitatisq́; diuersitas. Vrit & torrefacit Syrius. Tempestates, pluuias cum circumsitis succulis Palilitium commouet sidus. Intonat & ferit grandine Arcturus. Fundunt aquas Pleiades & Aselli. Sed longe se fortius exerunt primi secundiq́; generis stellæ sua ui, etiam non flagellatæ Solis Lunæuè, aut cæterorum Planetarum radijs. Minutiores stellæ tunc se promunt, cum subiuncti ipsis Planetæ effusam desuper ac delapsam uim excipiunt, colligunt, suisq́; implicatam radijs perferunt ulterius, ita iunctis & commixtis utrisq;, uirtus utrorumq; aut exasperatur et aggrauescit, si congruunt: aut impeditur ac retunditur, si discrepant & pugnant.

Planetæ orbi elementari propius imminent, cũq; suis & uelocioribus uectentur motibus: cum ad alias atq; alias octaui orbis stellas subinde mutatis sedibus deducuntur, tum pro ratione interstitij aut congressus, suos fixarumq́; quas subierunt radios uarie inter se conferunt. Sol fulgenti splendore, quidquid habet obuium intra graduum quinq;

interuallum obtegit & abscondit, eoquè contectu stellas fixas excitat, Planetas hebetat. Eleuatus quidquid supra horizontem eminet occultat, moderaturq; in uniuersum ut cursus, ita effectiones cæterorum corporum. Luna imo loco subtensa cæteris, quæcumq; uel supra ipsam ex alto directo procidunt lapsu, uel ex latere obliquo se inferunt accessu: ea contracta colligataq́; simul in terram contorquet annixu ualidiore, siq; qui concurrunt radij, similes sunt, eundem effectum ualidißime intendunt atq; absoluunt. si contraria ui inter se luctantur, lacerum quiddam diuulsumq́; ac male cohærens producunt. Tantoq́; euadunt effectus perfectiores, compactiores & stabiliores: quanto plures congruentibus & collatis uiribus in eundem potentius incumbunt. Coniunctum enim robur plurimorum urget efficacius, idq́; tunc comparatur, cum Planetis ex cognatarum stellarum lumine conueniens radiorum accedit præsidium, & ipsi instructi fixarum auxilio, uicißim sese non noxijs aduersisue conficiunt radijs, sed excipiunt ac firmant amicis.

Præcipuum igitur præstant radij stellarum, uel suo robore delati, uel excepti deductiq; à Planetis. Vires radiorum effectionesq; motus uariat, quo, ut dixi, Planetæ tum alijs atq; alijs sociantur signiferi sideribus, tum coniunguntur quandoq; inter

inter se & distrahuntur uicissim, præcurrentibus uelocioribus, insequentibus, qui lentiore gradu incedunt, inq; se mutuo dissiti, pro intercapedinis ratione alias alios intorquent & coniiciunt radios: tum in suis orbibus, aut concitato festinant cursu, aut eodem compresso insistunt, uel retorto remeant: alias ad fastigia suorum Epicyclorum uel Eccentricorum conscendunt, iisq; emensis reuisunt ima περίγεια: aliàs præeunt Orientem Solem, uel Occidentem comitantur, uel in eius merguntur radios: alias commissuras suarum occupant absidum, uel inde in Austrum expatiantur aut Septentrionem. Nihil ex sese effectionibus confert motus, nec putemus assidua orbium conuersione nouum aliquid aëri imprimi diuersum à radiorum effectu, nisi fortè quis cōtiguum Lunari globo aërem ex circumactu uicinorum corporum rapidissimo incalescere existimat.

Accidentarium prorsus est, quod motus præstat, huic debetur, quod quandoq; propius aut punctis uerticalibus admoti Planetæ, aut ad terram subducti ex propinquo, fortiores aut rectiores infligunt radios, languidius ingruunt procul positi: aut ad ea signiferi deuehuntur loca, in quibus adiuti præsidio sociarum stellarum uires roborant, uel contraria ui retundunt: quodq; & miscent inter se radios uarie permutatis locis, & Sol oriens occidensq; alias atq; alias stellas auffert secum &

remittit alternis uicibus: deniq; quod cursu incitato uires incitant, fixo sistũt, retorto infrenant. Vis effectrix Solis inest radijs. Vt hi acuantur, aut impediantur assultu & adiunctione aliunde emissorum radiorum, à motu oritur.

Quæ igitur sit & luminis ad effectiones et motuum ratio, uelut in caput unum conferam. Agunt stellæ in hunc elementarem orbem, per se & proprie ac præcipue lumine, quod directo radiorum instar linearum rectarum proiectu ceu eiaculantur ex sese & traijciunt in terram: ubi resultu replicatum colligitur ac ceu conglomeratur. Et perpendiculari quidem illapsu restringitur in sese, quod cum fit, repulsus à terra radius directo coniungitur. Oblique incidens directo non coniungitur, sed uim illi suam ex interuallo communicat tanto efficacius, quanto minori intercapedine disiunguntur & dißident radius uterq; uibratus & repulsus. Quæ ex utriusq; ceu coalitu exilit & emanat uirtus, cum terræ ceu adhærescens, deducentibus eam halitibus subterraneis qui continente huius progressu ac propagatione alterantur, penetrat ad interiora teræ, tum funditur & dilatatur in circumfusum aerem. Per accidens uero motu agunt. Lumen stellarum omne aut connatum est ipsis aut ascitum est & mutuaticium. Connatum natura singulis inest peculiare & proprium, cuius demensum certum sortitæ sunt singulæ

ulæ in creatione. Hoc rubẽt aliæ, aliæ pallent aut iuent, aliæ nitore fulgido micant, hoc naturas & ires distinguit proprias, quas non accipiunt aut cquirũt aliunde, sed sua ui promunt. Alienum seu scitum lumen uel à Sole hauriunt, uel etiam aliarum fulgidarum stellarum radijs perculsi concipiunt intra se, partim reflexione quæ fit à nitida tersaq; & polita ipsarum superficie, partim fractione, qua penetrantium radiorum & soliditate corporum contractorum ac uelut contortorum fulgor cogitur in unum & adaugetur. Id suo commixtum complicatumq; lumini refundunt emissorum radiorum uibratu. Sed præcipuum est Solis lumen & efficacißimum, quod pro habitudine ad Solẽ diuersa copiosius concipiunt aut rarius. Crescit id enim Sole discedente, uel stellis ipsis Solem celeriore cursu anteuertentibus, donec uel ex aduerso Solis ceu pleno confertoq; orbe refulgeant, ut fixæ omnes, Luna, & Planetæ supra Solem collocati, uel deferantur ad præfixos sui à Sole discessus terminos, ut sub Sole positi Venus & Mercurius. Decrescit rursus appropinquantibus ad Solem, tantoq; magis, quo ex interuallo propriore Solem respiciunt & ipsius subeunt radios propius. Motus loca stellarum mutat & sedes, ex quibus stellæ uel Solis lumen diuersimode recipiunt, uel sese mutuo dißimiliter suis petunt ac ceu pulsant ac percellunt radijs; uel exertos dispersosq;

quoquo

quoquo uersus radios aut in aere conserunt inter sese, aut in subiectas terras iaculatu contortos, ijsdem allidunt aut imprimunt aliter. Est aũt motuũ unus communis omnibus: Alter singulis, id est, stellis octauo orbi adhærentibus, et septem Planetis proprius. Ille aßiduo & rapidißimo circumactu intra spacium horarum uiginti quatuor omnes stellas per quatuor mundi uolutat cardines, quo fit, ut ex alijs mundi cardinibus, & spacijs quæ his intercedunt, aliter respiciant & uel obliquiore uel rectiore traiectu radiorum feriant terram, uel non feriant, sed uelut transcursu præteruecti stringant saltem & lambant extrema conuexi ambitus, quod sub terram præcipitatis & in profundum demersis stellis euenit. Nec dubium est fortiores esse uibratus & ualidiores ac celeriores impreßiones radiorum, qui ex eminente loco utpote cœli fastigio decidunt rectißimo & breuißimo lapsu, quam ex affulsionibus obliquis. Et efficacius agere radios qui figuntur in terra aucti roboratiq; reflexu, ijs qui præteruolando eandem tantum attingunt, ostendunt cœli & tempestatum mutationes, quas nascentia aut occidentia sidera afferunt. Alter motus uarius est & obliquus, qui longioribus temporum interuallis ac dissimilibus stellas errantes præcipue et circumducit per Zodiacum, et in ea conuersione interdum abducit ab Ecliptica & propius ad uertices adigit

nostros,

nostros, uel reductos ad eandem indeq; in meridiem detortos, remouet à nobis longius, & eleuatos in sublime attollit à terra, rursusq; deiectos ex alto demittit ad terram propius, & incitat antrorsum moxq; inuerso cursu agit retrorsum, & inhibet ac sistit ceu uinctos atq; astrictos ad aliquem cœli locum: & coniungit inter se propiore aliàs, aliàs longius dißito interuallo, & disiungit rursus diductos in diuersa loca. Inde fit ut & Solem & se inter se mutuo & terram aliàs aliter respiciant. Hæc qui aut frustra contendit esse facta contra doctrinæ sacræ testimonium, aut negat ea parere & commouere, de quibus immenso tempore obseruatis, ipsa longinquitas temporum memoria excipiente, prodendisq; monumentis artem effecit, eosdem sæpißime effectus iisdem antegreßis causis animaduertẽdo ac notando: is aut alios nos usus tantæ uarietatis luminum ac motuum, et uires atq; effectiones alias doceat, aut si reperiet nullas, hæc ex natura deprompta & ab antiquitate repetita principia exagitare & conuellere desinat.

Quod ergo afficiant hunc elementarem orbem stellæ, & qua ui: satis liquido patere puto. Si afficiunt: quid homine dignius diligenti impreßarum effectionũ et causarum, quæ illas pepererunt obseruatione, quæ est diuinorum operum consideratio? Si hæc conceditur, ut negari à nullo sano

potest:

poteſt: qua fronte, quo animo, quaue de mirandis Dei operibus opinione, aliqui tam rabioſe exagitant, tam inique prægrauant, tot execrantur & deuouent diris: aliqui uero etiam ilocalariter, imo ſcurriliter eludunt προγνωστικὸν δὴ ἀστρολογίας, quod eſt ex præuiſis & comprehenſis beneficio Aſtronomicæ doctrinæ ſtellarum motibus, poſitu, configurationibus atq; applicationibus inter ſe, ortu atq; occaſu, exploratisq; uiribus, ceu ratiocinatio ſequuturorum effectuum?

A tribus hoc generibus hominum, trifariamq; triplicib. telis iisq; diuerſis petitur atq; impugnatur. Eruditiores fundamenta conuellunt. Religioſuli ſacrarum literarum quædam interdicta falſo ad prohibitionem τοῦ προγνωστικοῦ detorta, neſcio qua religionis ſpecie opponunt. Vulgus & imperiti ineptas cauillationes congerunt. Quid argumenta quæuis momenti ac roboris habeant excutiemus, & an his confixum proſtratumq; τὸ προγνωστικὸν cogamur aſſentiri uidebimus.

Negant tribuendum aliquid προγνωστικῷ eruditiores, quod ſi quid ſit, leuibus incertisq; & ſeſe in momenta uariantibus nitatur coniecturis, careat uero demonſtrationibus, quibus Solis contineatur ueritas. His antequam reſpondeam, obiter fontes demonſtrationum perſtringam.

Omnis demonſtratio orditur et procedit à duorum principiorum alterutro, quorum unum φαι-

νόμενα

μενα à Galeno appellata complectitur, quæ sub sensum cadunt & apparent: Altera τὰ κεκρυμμένα seu recondita. τῶν φαινομένων quædam primo statim se occursu sensui declarant, quæ percipimus ac dijudicamus instrumentis nobis à natura ingeneratis, cuius generis sunt alba, nigra, amara dulcia, dura mollia: quædam proprijs quibusdam notis se exhibent, sensuque inchoantur, sed perficiuntur obseruatione & usu, in hoc genere συμπαρατήρησις principatum obtinet. τὰ κεκρυμμένα, aut à natura animis sunt nostris infixa, nataq; nobiscum & præscita atq; approbata communi omnium hominum intelligentia, quæ eam ob causam φύσει γνωστὰ uocata sunt, nimirum ἀξιώματα, προλήψεις, seu κοιναὶ ἔννοιαι: aut affirmata & demonstrata. Hæc demonstrationem gignunt τοῦ διότι appellatam, Illa alteram τοῦ ὅτι. Vtraq; ἀρχὰς Græci uocant. Vtrorumq; ad cognitionem usus adeo necessarius, ut si alterutra desint quæcumq;: in errorem continuo prolabamur, uersemurq; perpetuo in ignoratione plurimarum rerum. Recte de sensu Aristoteles ait, εἴ τις αἴσθησις ἐκλέλοιπεν, ἀνάγκη καὶ ἐπιστήμην τινὰ ἐκλελοιπέναι.

Præter has sensuum perceptiones notionesq; consignatas in animis, aliam quandam ceu inchoatam cognitionem itidemq; à natura inditam mox nascentes afferimus, quam idcirco & πρόγνωσιν

&

& γνῶσιν aliqui, id est, prænotionem, uel cognitionem, Aristoteles προϋπάρχουσαν γνῶσιν quasi anticipatam & præsumptam notionem uocat, nimirum intellectum ordinis, connexionis, & cohærentiæ partium in Inductione & Syllogismo. Nam ut erudite Aristoteles inquit, μανθάνομεν ἢ ἐπαγωγῇ, ἢ συλλογισμῷ, ἐπαγωγὴ à sensu comprehensis progreditur ad uniuersalia, συλλογισμὸς ex uniuersalibus aut natura notis, aut ante demonstratis uel inductione uel syllogismo, conficit conclusiones.

Intellectus utriusq; natura inest. Cognitionẽ à sensibus exorsam & ἐπαγωγῇ acquisitam ac confirmatam tali, quam regit γνῶσις, πεῖραν Galenus. Alteram ex uniuersalibus uel insitis natura, uel demonstratione cõparatis, uel inductione constitutis, Syllogistica ratiocinatione texentem eruditas conclusiones, tali etiam, quam regit γνῶσις, λόγον nominat. Hæc duo artium omnium constituit κριτήρια.

Quanquam igitur concedo & fateor pauciores habere τὸ προγνωστικὸν demonstrationes τοῦ διότι Physicas, non tamen destituitur altero genere ἀποδείξεων τοῦ ὅτι, inchoato quidem ἀπὸ τῆς συμπαρατηρήσεως, absoluto autem ac stabilito consentiente experientia, & rationibus à posteriori collectis, quæ duo λόγος καὶ πεῖρα κριτήρια sunt artium omnium ac disciplinarum. His uires

stella-

stellarum effectionesq́;, & intensiones aut remis-
siones, uariato positu commixtuq́; radiorum, aut
exortu uel decubitu, accessu recessuue, conscensu
ad cœli culmen, uel demersu in profundum depre-
hensæ ex effectibus collatis ad motus & positus,
adeo certo talibus instructas uiribus stellas demon
strant, ut si cui nullæ hæ ἀποδείξεις uidētur, is ue
ratro expurgandus potius, quàm demonstrationi-
bus conuincendus uideatur. Explicatiores, illu-
striores, & firmiores sunt ex causis extructæ
ἀποδείξεις, sed his cum aut destituimur aut non
abundamus, cur ex effectis textas aspernamur?
Has si quis negauerit, & tollet πεῖραν omnem, &
magna τῆς ἐπιστήμης parte nos priuabit, & ferè
omnem abolebit Physicam. Etenim ut seminibus
inest uis earum rerum, quæ ex his progignuntur:
sic in causis cœlestibus conditæ sunt uires effectri-
ces mutationum in elementari natura, quas pro-
spiciunt et intelligunt ij, qui motus numeris primo
persequuti, mox cursum rerum euentorumq́; con-
sequentiam diuturnitate pertractata notarunt.

Sed quem, inquiunt, potest habere locum πεῖ-
ρα in tanta effectuum incertitudine? Quid demon-
strationi cum coniecturis, quibus regitur, ducitur-
què et consistit τὸ προγνωστικόν? Magna laborant
caligine mentes nostræ, qua consideratio miran-
darum uirium naturæ impeditur. Non intelligi-
mus naturas rerum, quæ in conspectu & ante pe-

des obuersantur, quasq; gustamus, quas contrectamus uersamusq; manibus, & pedibus proterimus: Quanto minus uires illorum sublimium comprehendemus corporum, quæ à longe penè lippientibus contemplamur oculis. Si ex effectibus uires æstimamus, quos in nobismetipsis experimur, aut in alijs naturæ inferioris obseruamus corporibus, quid inde (inquiunt) certo statuere de uiribus stellarum possumus, cum tam uagis, tamq; instabilibus materia elementaris leuiter irritata erret & feratur motibus, nec mutationes, quæ huic accidunt, à Solis oriantur stellis?

Præterea stellarum configurationes, quas tradiderunt ueteres, quibusq; iudicia nos accommodare consueuimus, pronunciantes de ijs, quæ nunc sunt ueterum exemplo, ut de suis illi, nunquam omnino congruunt. Nam magis quidem aut minus concordare possunt, atq; id quidem in immensis temporum ambagibus, prorsus autem conuenire nullo modo: cum aut nunquam, aut saltem non intra illud tempus, quod humano intellectu comprehendatur, fieri poßit, ut redeat idem positus siderum, & eadem terræ constitutio. Mutantur puncta Æquinoctiroum & Solstitiorum anteuertendo stellas fixas. Mutantur ἐκκεντρότητες Planetarum. Non omnibus temporibus eadem est orbium à terra distantia, neq; in ijsdem sedibus Apogæa permanent & stellæ errantes. In Genethliacis

uero

...rro quot concurrunt præter ista, quæ difficulta-
...em coniectandi etiam de certo exploratéq; co-
...nitis facultatibus siderum augere, & fallere iu-
...icantem possunt, ut semina, atq; ipsius circumfusi
...cœli & definiti omnibus terris hæmisphærij am-
...itus, alibi alijs instructus uiribus non à cœlo so-
...um, sed terrarum aquarumq; effumationibus: Re
...ionum item diuersitas, Educatio, Consuetudines:
...uæ si præmissa omnia paria faciamus, uel solæ
...quod institutum ab illis & propemodum absolu-
...um est, detorquere alio, aut aliqua ex parte sal-
...em immutare queunt.

Assentior & amplector commemorata omnia,
eaq; oppono iudicijs eorum, qui uel euentus om-
nes ex Astris deriuant, uel significatis Astrorum
nos tanquam prætorijs edictis, aut decretis diui-
nis obligant. Addo & eas causas, quarum sæpe an-
tea memini, Deum, sanctos Angelos, Diabolum, Ex-
ternam uiolentiam. Nondum labefactata tamen
aut sublata certitudo est τοῦ προγνωστικοῦ. Cæcu-
tiunt mentes nostræ, & neutiquam uel inferiores
naturas ac mirandarum uirium fontes perspici-
unt, uel immensam uirium effectionumq; consequi
possunt uarietatem. Manent tamen certa ea, quæ
certo duce testeque experientia didicimus ex ef-
fectuum consensu perpetuo inter sese et cum mo-
tibus. Neq; inuertitur ordo naturæ, aut labefit
certitudo actionum, quas Deus condidit ac con-

 seruat,

seruat, etsi nobis non omnes exquisite innotescunt.

Neq; inficior plurima in hoc genere συμπαρατηρήσει comparatorum probabilia esse, quibus plerumq; euentus respondent: quæ ipsa tamen aspernanda non sunt, Cum exigua momenta in natura sæpe effectiones non contemnendas habeant. Fluida est & instabilis materia tractus elementaris. Quid tum? An propterea prorsus sine omni ordine, sineq; lege certa physicæ causæ uagantur, incertosq; gignunt promiscue effectus, prout in hanc illamue partem uago motu inclinant ac decumbunt?

Est aliquid uitij in materia elementari, quod in eam ex maledictione diuina lapsum primorum parentum consequuta peruasit. Id uero tantum non est, ut destruat aut conturbet prorsus ordinem colligationemq; causarum suo institutoq; primitus tenore progredientium, qua causa causæ nexa rem ex se gignit. Quàm constanti, stata, certaq; lege circumactis periodis eædem reuertantur constitutiones magna ex parte, Quàm certo ex ijsdem seminibus eædem nascantur species rerum, cernimus. Neq; ideo aut nihil conferunt astra elementis, aut nullas edunt actiones, quod aliquid intercidit quandoq; materiæ culpa prohibens, ne protinus illata uis inhærescat. Magnam inferunt explorationi difficultatem, quæ annuatim fiunt, mutationes configurationum, de quibus nihil aliud

pro-

pronuncio, quam si quando in prædicendo erratum fuerit commissum, ex eo ut usu uenisse cogitemus, quod subiecta exempla discordarint inter se.

Deniq; has causas omnes, quæ cum Astris concidunt aut omnes aut aliquæ: has, inquam, complexi perpendamus apud nos, quo usq; se uis Astrorum extendat, quæ causæ ne procedant inchoati designatiue effectus, impedire poßint, & qua uerecundia Astrorum præuisos conatus monitaue prospecta edere & asseuerare nos deceat. Nondum uideo, quo pacto ordinarias hæc Astrorum labefactent actiones, aut infringant ueritatem obseruationum, quibus illæ innotuerunt. Consistet durabitq; instituta à Deo series causarum connexioq́;, & retinebunt inditas sibi facultates res creatæ, agentq; instinctu earum ductuq́; ad finem mundi usq;, Deo iuuante & uim conferente, neq; aduersante, aut permittente Diabolis, ut actionum effecta elidant uel deprauent. Agent suis, nobisq́; exploratis aliquantum & consuetis uiribus Astra ad idem momentum usq;. Quare orituras inde actiones, quas easdem gignunt ἀναγκαίως, motibus numeratis ac comprehensis confirmare certo possumus. Effectus ad actiones in elementari orbe sequuturos certo edicere atq; asserere nequimus, quod quæ possent interuenire impedimenta non simul ex Astris discimus. Idcirco horum prædicta

moderanda ſunt uerecunda mentione cæterarum cauſarum.

Si ſic ratiociner. Natura nihil agit fruſtra. Ergo ad uſus ac fines certos creaturæ ſunt omnes conditæ. At quidquid in tota rerum natura conſilio & ſapientia opificis conſtitutum, ordine et lege naturæ ſuæ idẽ agit conſtanter, illius finis eſt et uſus hoc ipſum quod agit. Stellæ hoc agunt ordine & lege naturæ ſuæ conſtanter, quod experiundo compertum et rationum ſuffragijs comprobatum, profitetur uera doctrina τῶ προγνωστικῶ. Ergo hæc ſtellarum actio effectioq; finis ille eſt, ad quem ſtellæ ſunt conditæ. In hac ratiocinatione neq; maiores propoſitiones principia eſſe, neq; argumentationes inde extructas ἀποδείξεις, negauerit ſanus aliquis, quod naturæ uis & effectio aut excluſa alijs cauſis aut languefacta, non ſemper aſſequatur & compleat finem, quem appetit & ad quem contendit. Hoc enim negato, euertentur & ruent demonſtrationes Ethicæ & Phyſicæ oẽs, eo quod inflicta naturæ labes uocis diuinæ maledicto, inuexit ἀταξίαν deformem ac deplorandam. Sed manet notitiarum certitudo: manet euidentia & firmitas demonſtrationum, quicquid in ipſo rerum curſu & ordinato mutationum progreſſu impreſſa labes turbet aut labefactet. Tam certum eſt Solem calefacere, quam ignem urere, etſi minus calefacit Sol procul remotus à uerticibus noſtris:

tris: afficit euidentius ex propinquo feriens: Aut si impediatur, non eadem efficacia etiam, cum propinquius est, calorem infert, quod & igni accidit. Tam certum est Lunam ex Tauri aut Cancri sidere commotas ceu effundere humiditates quam aquam humectare, etsi nec eductæ humiditates semper coeunt & globantur in nubes, nec in pluuias semper exundant, quæ confluxerunt & consliterunt nubes, prohibitæ scilicet interuentu causarum repugnantium & ui ualidiore contrarias effectiones opponentium. Tam certum est Martis cum Venere congressum gignere naturas salaces & in libidinem procliues, quam certum est ciere Venerem pharmaca αὐξητικὰ aut προκλητικὰ σπέρματος, etsi nonnunquam aliarum causarum uis harum impetum frangit, aut ceu freno iniecto compescit, aut restinguit ardorem: uel assuefactio δυνάμεις & inclinationes naturæ retundit & moderatur. Instructæ sunt uiribus certis cœlestes causæ, quibus idem eodem modo semper agunt, nisi à prima causa prohibeantur, & quidem multo certius, quam Physicæ & naturales propinquæ, quod & perfectiores sunt & potentiores, & Physicas uirtute sua complexæ incitant et gubernant. Multo itaq; maior est certitudo notitiarum de harum actionibus, quam de actionibus causarum naturalium. Sed, inquies, non adhærescunt semper elementari materiæ effectiones stellarum, neq; ab-

soluunt semper quod intenderunt. Nec Physicæ propinquæ causæ effectus in materia subiecta eodem modo complent omnes: idq; uel perspicere uel affirmare perdifficile est. Non tamen idcirco aut obseruationes in natura docentes, quæ res quanq; causam plerumq; consequatur, incertæ sunt, etiamsi id non semper fiat, aut medicorum prognostica, aut aliæ eruditæ coniecturæ physicæ & commentationes de ortu atq; interitu, rerum deq; mutationibus alijs, quarum causas efficientes natura continet, nullæ sunt. Sed manent certæ noticiæ, quod tali positu stellæ talia cieant in elementari orbe, quæ cum sint experientia duce & ratione magistra acquisitæ, demonstrationum uim habent. Sed cum ad elaborationem & consummationem alicuius operis in materia elementari præter stellarum effectiones plures aliæ causæ dispensatione diuina concurrant, nec eadem sit omnium subiectorũ conditio, qualis sit futurus effectus ex particularium causarum consideratione, non demonstratione, sed coniectura æstimatur, & de effectu tantum pronunciatur, quantum & pollicentur & præstant causæ, quæ non solæ adornant institutum opus, sed ex parte aliquid conferunt, quod ipsum tamen maximi momenti est, cum à causis proficiscatur καθολικωτέροις, quæ particularium uim excitant & dirigunt. Agunt idem eodem modo causæ cælestes omni tempore in materia elementari,

…ri, ſed in accommodata & uiribus ipſarum con=
…ruente, & ut inter cauſas particulares αἴτια
…χυρότερα et penè κύρια αἴτια effectuum. Per=
…ciunt etiam idem eodem modo, pro uirium ra=
…ione & menſura ſuo inter cæteras cauſas loco, ſi
…on obiectu & aduerſatione plurium aliarum
…auſarum aut elidatur prorſus, quod rariſsimum
…ſt, aut hebetur impreſſa uis & effectio. Ergo ue=
…ũ manet hoc, cœleſtes cauſas eodẽ poſitu et eadẽ
…õditione eaſdem ſemper idoneo ſubiecto, in quod
…uires intendunt, δυνάμεις inferre ac miſcere, &
…quantum ad ipſas attinet, genitum omne tale futu=
…rum, & habitu tali atq; conſtitutione, qualem a=
…ſtra pariunt atq; informant. Hoc ipſum ergo qui
…curſum rerum euentorumq; conſequentiam ob=
ſeruando notarunt diurnitate pertractata, cœli &
aſtrorum accurata contemplatione inquiſitum, &
præuiſum præcognitumq; explorate, coniectura
præſentire ac edicere poſſunt, quoad ipſas cauſas
efficientes, quarum etſi uim occultam ac latentem
non cernunt, ſigna tamen & notas cernunt repeti=
tas ab experientia. Sed ad hanc cœli effectionem
quantum uel materia, uel cum materia coniuncta
συνεργα ἄιτια contulerint, hoc coniectura aſſe=
qui & definire certo nequit. Quæ enim de ma=
teria inſtituitur conſideratio omnis, ϛοχαϛικὴ eſt
et ducitur nititurq; coniecturis, eo, quod ut Ariſto
teles inquit, τὰ ἐν τοῖς φυσικοῖς ἀεὶ οὕτως γί=

νουντι, ἐὰν μή τι ἐμποδίσῃ. Multa autem intercidere possunt quæ uel naturas ipsas ante actionem inchoatam languefaciant atq; eneruent, uel interceptam ἐνέργειαν regerant ac repellant, uel in rem aliquam iam defixam conficiant. Est uero & naturarum elementarium non unum genus sed diuersum & multiplex, & cœlestium causarum ad eas ipsas diuersas naturas non eadem ratio est aut analogia. Propterea & prædictionum certitudo est dispar. Maiore enim quadam ui & ab efficacioribus causis commouentur atq; afficiuntur uniuersæ gentes, quam homines singuli, quorum imbecilliorem naturam illi ualentiori submitti & includi necesse est, quod uniuersalia illarum fata, horum particularia sæpe perimunt, & ualentior causa languidiorem frustra reluctantem proterit conculcat atq; elidit. Quæ enim cœlitus intentantur totis regionibus aut harum partibus, uel grauiores casus maioresq; mutationes ex interuallo statis temporibus recurrentes, ut pestilentiæ, terræmotuum, diluuiorum & similium, uel leuiores ac minores, ut annuæ tempestatis intensio aut remißio, hyems horridior aut mitior, flatus uentorum, æstus, ubertas, sterilitas & infœcunditas ac similia; Hæc ergo uniuersa cientur ui ualidiore & causis κυριωτέροις, quibus pauciores aliæ accedunt, quæ & minus conferunt, ideoq; actiones earum effectionesq; minus aut roborant

aut

aut infirmant aut destruunt. Talium ergo præuisa prædictaq; certiora sunt fatis singulorum hominum. Multa enim conueniunt & coeunt, ex quibus ἰδιώματα καὶ ἰδιοτροπίαι hominum, ut ingenia, mores, animus, corpus, actio uitæ, casus cuiusq; euentusq; finguntur, quorum quædam cœlo defluunt, quædam ipsi inhærent materiæ, quædam προαιρετικαὶ iudicio mentis intelligentis & liberæ uoluntatis motibus continentur. Cœlestes causæ aut communes omnibus eodem cœlo natis, omnes simul complectuntur & afficiunt, aut singulorum temperant ac moderantur constitutiones. Communes rursus aut se habent ut καθολικὰ αἴτια, aut ut μερικά. Καθολικὰ αἴτια comprehendunt positum & inclinationem seu habitudinem καὶ σχέσιν, cum parallelorum tum angulorum plagarumue mundi ad orientis & occidentis Solis cardines, & ad solare iter, quo decurrit ille perpetuo, circuitum obliquum nunc in boream, nunc in meridiem contorquens, ad quod iter & si non sequuntur præcise uestigia Solis, referunt tamen & dirigunt motus suos ultra citraq; discurrendo cæteri Planetæ. Vis particularis quæ ad certas sese effert atq; extendit terræ partes, proficiscitur ex mirifico & pene familiari consensu terrarum cum digestis in quatuor triangula cognatione naturarum Zodiaci δωδεκατημορίοις & stellis utrisq; errantibus & inerrantibus. Imitantur

mitantur enim & exprimunt naturis & moribus totæ gentes proprietates certorum signorum Zodiaci, quibus situ & cognationis familiaritate subijciuntur, adeoq; tum Planetarum qui eodem cognationis iure & triangulis ipsis præsident, & subditas his terras complectuntur, tum stellarum inerrantium, quæ uel quasi uerticibus incumbunt locorum, tanto disiunctæ ab æquatore interuallo, quantum est τὸ ἔξαρμα, uel ibidem ortuum atq; occasuum alternatas uices subeunt, uel quæ in eodem consistunt τῶν τῆς θέσεως κύκλων, aut quauis diurna cœli conuersione traducuntur per Horizontis & Meridiani commissuras, dißitæ ab æquatore tantum, quantum deest arcui exaltati poli ad completionem integri quadrantis. Vim particularem etiam conferunt positus astrorum, qui in singulis terræ partibus anniuersarias, menstruas, diurnas, horarias & pene momentaneas aëris uentorumq; mutationes pariunt & uariant. Propriæ singulorum causæ sunt illæ cœli constitutiones, quæ uel formationem fœtus adiuuant, uel orienti cuiuis affulgent primo, & prodeuntem ex utero excipiunt ac complectuntur. Physicas causas distinguo in remotas & propinquas. Ad remotas refero familiares & consuetas singulorum locorum tempestates ex Lunæ stellarumq; temperatione & moderatione cœli: terræ conditionem & positum, quæ uel montosa est, uel plana, uel syl-

uis

uis conſita, uel ad mare uergit, uel redundat fluminibus, ſtagnis, paludibus, lacubus: naturam deniq; et qualitates aquarum et terræ, quæ aut argilloſa eſt, aut ſalebroſa, aut arenoſa, aut metallica, aut ſalſa, aut alijs prædita qualitatibus, quib. rerũ naſcentiũ reſpondent temperamenta. Propinquas rurſus diduco in προκαταρκτικὰς ſeu externas, & προηγουμένας ſeu antecedentes, coniungens cum materia cauſas efficientes. Externæ cauſæ ſunt uictus & diætæ, exercitiorum, ſomni & uigiliarum, euacuationum & retentionum ac ſimilium ratio, quæ uocantur res præter naturam à medicis. Internæ & antecedentes ſunt ipſæ & corporum gignentium, & partium in quibus uel ſemen excoquitur uel formatur atq; animatur fœtus, & ſeminum ac materiæ horum διαθέσεις & conſtitutiones uegetæ & ſalubres uel contra languidæ καὶ νοσώδεις. Vim horum ad gignendum procreandumq; ualere plurimum & à parentibus liberos ſæpe formas, mores, & pleroſq; ſtatus ac motus effingere nemo eſt qui negauerit. Προαιρετικὰ ἄιτια nomino conditionem generis, totam educationem inſtitutionemq; primam ac priuatam & publicam, leges publicas, receptos conſuetudine mores publicos, quæq; ſunt iſtiuſmodi. Tot cauſæ cum concurrant, & præter hæc omnia, ſit homo natura non bruta, neq; addicta ad eum modum impulſibus naturæ, ut his cogatur, ſed ſit

agens

agens liberum & intelligens, facile iudicari potest, de ijs quæ astra naturis hominum indiderunt, & cæteras causas mutare aliquid, & multa uel naturam quæ deprauata habet restituere atq; corrigere, cum sese reuocauit, uel προαίρεσιν meditatione atq; exercitatione tollere aut saltem emendare posse, atq; ideo asseuerationem de ijs, quæ ex astris homini denunciantur, modestiorem esse debere, quod ut maxime sit certa talis impreßio astrorum, cohibere se tamen & naturæ uitia aut tegere atq; occultare, aut polire ac limare studio atq; industria homo queat. Si quis colligationem causarum omnium perspiceret animo, ordinemq; ac seriem & uim omnem, qua causa causæ nexa rem ex se gignit, illum profecto nihil falleret. Qui enim causas teneat rerum futurarum, idem necesse est ut omnia teneat quæ futura sunt.

Conceßis igitur omnibus, eo quo declarata sunt modo, respondeo, ueras, certas, firmas esse demonstrationes ex notorum euentuum consensione conuenientiàque cum motu & positu, collectas de uiribus stellarum & effectionibus, quas cum experientia constanti ratio gubernat, procedens ex primis & natura insitis notionibus, & si neq; integre omnes illæ peruestigatæ sunt, nec in elementari materia conficiunt ac complent perpetuo, quod intenderunt. Veræ sunt etiam & certæ prædictio-

ictiones actionum ex motu poſituq́; atq; inter ſeſe applicatione, quatenus Deus naturæ Domi- nus non aduerſatur actionibus. Sed certitudinem prædictionum, quas de ſequuturis ad ſtellarum affectiones in elementari orbe mutationibus inſti- tuimus, reſtringunt ac determinant illæ, quæ ſæ- pe repetitæ ſunt cauſæ. Idq́; uel eo prodeſt con- ſiderare nomine, ut eximatur quorundam ani- mis falſa perſuaſio, qui aſtrorum ſignificata ſan- ciri exiſtimant inuiolabili & diuino quodam edicto, propoſito ſingillatim, ut nulla alia uis ob- ſiſtere ualeat, quin ita graſſentur, atq; ex illis ſpe metuue tanquam diuina uoce declaratis oraculis toti pendent.

Qui religionem allegant uel uim omnem aſtris detrahunt, uel contemni ac pro nihilo haberi præ dicta uolunt, uel cõſiderationem Aſtrorum inter- dici autoritate diuina, prohiberiq́; ne ſcrutemur futura ulla cõtendunt. Negat Baſilius ex aſtris uel accedere quidquam conſtitutioni temperamento- rum, uel ullam intexi inde demiſſam δύναμιν in- citatricem ad actiones, eo argumento, quod ſi in- ſtinctus incitatiõesq́; ad libidines, cædes, odia, frau des, & quidquid eſt huiuſmodi, indi nobis ingene- rariq́; ab Aſtris conſentiamus, peccati cauſam conferamus in Deum naturæ Architectum, tan- quam is non exigat tantum & probet ſcelera, ſed impellat ac cogat ad ea, impultricibus cauſis con-

ſtitutis

ſtitutis atq; in uoluntatem efficienter directis & adornatis. Chryſoſtomus exclamat Tragice *in oratione quinta* περὶ εἱμαρμένης. Εἰ γένεσις ἐστὶν, κρίσις οὐκ ἔστιν. εἰ γένεσις ἐστὶν, πίστις οὐκ ἔστιν. εἰ γένεσις ἐστὶν, θεὸς οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ἀρετὴ, οὐκ ἔστι κακία. εἰ γένεσις ἐστὶν πάντα μάτων, πάντα εἰκῆ καὶ ποιοῦμεν καὶ πάσχομεν, οὐκ ἔστιν ἔπαινος, οὐκ ἔστι ψόγος, οὐκ ἔστιν αἰδῶς, οὐκ ἔστιν αἰσχύνη, οὐκ εἰσὶ νόμοι, οὐκ εἰσὶ δικαστήρια.

Hic nodus Ethnico *philoſopho explicatu perquàm difficilis, aut omnino uix poßibilis:*Homini Christiano *ſolutu eſt facilis. Si natura hominis nulla fuiſſet affecta labe, neq; ullaex parte uel dotibus diminuta primis, uel ſauciata: fulſiſſet in ea lux diuina gubernatrix omnium uirium & moderatrix: congruiſſent & interiores inter ſe uires hominis harmonia exactißima,eucraſiæ membrorum accommodata:& utraq; natura ſuperior atq; inferior humano corpori fuiſſet* ἀνάλογος καὶ σύμμετρος. *Elementaria exquiſitißime craſi abſolutißimæ corporum attemperata, et exacta immutatione omnimodo conformata,non modo non excrementitij quidquam aut alieni noxijue corporibus inflixiſſent, ſed integerrime abſumpta calore inſtauraſſent. Cœleſtia* συμμέτρῳ *lumine* καὶ πάνυ ἡρμοσμένως *fouiſſent, uegetaſſent ac roboraſſent prima formatione confectam* σύστασιν.

At post mutatum ac deprauatum statum hu-
manæ naturæ, cum coniunctionem interiorum ui-
rium fœda dissoluisset ἀναρμοσία, absolutam o-
mnium partium ac duraturam in perpetuum tem
periem conturbasset atq; aboleuisset δυσκρασία
ἀσύμμετρος priori: mox cæterarum quoq; na-
turæ partium ἀναλογία & συμμετρία cum hu-
mano corpore conuersa in ἀσυμμετρίαν desijt.
Terra autoritate uocis diuinæ suo orbata uigore,
tribulos nunc gignit spinasq;, id est, deteriora om-
nia & incongrua. Stellarum sunt actiones in his
corruptæ & contaminatæ naturæ sordibus infœ-
liciores. Extincta est illa lux, quæ rexisset uires
cæteras, Languefacta potentia uoluntatis, quæ præ
est, & uires cæteræ auulsæ ab ea atq; efferatæ, e-
uaserunt ἀνάρμοσοι καὶ ἀνυπότακτοι.

Hæc deploremus in Basilij ratiocinatione &
exclamatione Chrysostomi, non bellum Astris infe-
ramus, non deijcere de cœlo sidera tentemus, cogi-
temus quantum humana natura perdiderit de-
cus, quàm triste, atrox & sæuum malum sit pecca-
tum, propter quod hæc nostra temperamenta be-
luinis euaserunt similia. Quæ Deus condiderat,
illa erant bona, recte constituta, labe carentia, con-
formia, ordini diuino, congrua inter se καὶ ἐναρ-
μοσὰ. A maledictione, quam inobedientia no-
stra conditori expreßimus, prouenerunt, quæ sunt
ἀνάρμοσα, languida, uiciosa. Inde talis in cor-

ruptam hominum naturam extitit ſtellarum ef-fectio.

Quanquam autem ob diſſolutam harmoniam & compagis ac fabricæ ipſorum corporum, & cæterarum cum corporibus creaturarum, infœlicius cum uiciatam afficiunt materiam Aſtra, tum formant craſes: tamen ne nunc quidem integræ quarumcumq; actionum cauſæ dici queunt. Quippe uoluntas actionum domina Aſtris ingenerata ac tradita uicia, meditatione atq; exercitatione tollere poteſt, aut corrigere & frenare. Non enim aut primam cauſam compedibus uinctam cœlo affigimus, aut Aſtrorum ſtatutis irrefragabili lege uoluntates hominum obſtringimus: Non illud Poëtæ probamus,

Fata regunt homines, certa ſtant omnia lege,

Nec cogi Neronem à ſtellis ad tanta ſcelera dicimus, Sed accerſiuit ipſe ſibi hos furores uolens. Poſt indulgentem cupiditatibus magis magisq; impcitauit Diabolus. Ac multo fuit deterior Nero, quàm qualem natura, quamuis infauſta, finxerat. Procul abſit à nobis Stoicorum delira Neceßitas, qua illi & Deo imperium naturæ eripiunt, & pecuino ſeruitio premi uoluntatem uolunt. Fata mouere Deus, Tollere fata poteſt. Poteſt & uoluntas cum ſua ui retundere ac compeſcere impulſus naturæ, multaq; Aſtrorum monita euitare, tum uel maxime adiuta diuinitus, Cumq; non igno-

rémus

remus ſubitis & inopinatis aduerſitatibus animos magnopere percelli, extolli ſucceßibus: ſi præſtitimus, quod fuit in nobis, præuiſione futurorum animos componamus atq; adaptemus meditatione abſentium tanquam præſentium, et ad futura quæuis expediamus ſubeunda cum tranquillitate, conſtantia, & petitione atq; expectatione gubernationis diuinæ.

Qui eleuant & abijciunt Aſtrorum ſignificata, detractoq; metu ſecuritatem in animis confirmant: dictum Ieremiæ obijciunt, A ſignis cœli nolite timere. Quàm inconſiderate hoc fiat, cuiuis planum eſt. Siquidem ſigna nominat, portendi his aliquid affirmat, nec contemni uult, aut Epicureo riſu illudi. Quantum prodigiorum, Eclipſium, fœdarum coniunctionum, antecedebat excidium Hieroſolymæ? quæ profecto non caſu proueniebant, nec ἄσημα erant, ſed denunciabant populi illius & Politiæ deletionem. Non erunt ἄσημα, horrendi orbis terrarum motus, Imperiorum inter ſe triſtißimæ colliſiones & ruinæ, quæque has præceſſura ſunt indicia, de quibus uaticinatur Chriſtus.

Fatendum eſt res malas eſſe ac ſæuas, mortem, euerſiones urbiū, deſtructiones ac dilacerationes regnorū, ſpectare cædes coniugum & liberorum, abduci in exilia, quæ triſtibus portenduntur ſignis. Nec aut ſigna ſperni, aut denunciatas clades

Ieremias, sed præmunitos uult esse pios ac confirmatos testimonijs de uoluntate Dei, ne cum impendent tales calamitates, aut sunt in conspectu, aut iam incumbunt, frangantur animis & desperent. Sapientia est contemplari & intelligere naturam compellantem nos signorum obiectu, & præmonstrantem futura, Sed magis necessariam censeamus esse sapientiam in naturæ obtutu complecti cogitatione & fide Deum Architectum & præsidem naturæ, qui se mitigaturum calamitates pœnitentibus promittit. Hæc sapientia tum regat naturæ considerationem et interpretationem præuisarum causarum, tum præeat ac præluceat actionibus omnibus, mente defixa in Deum, uolūtate menti subiecta, ita ne freta uoluntas Astrorum positu moliatur, aut suscipiat contraria ordini & uocationi. Non ergo Epicureum contemptum signorum cœlestium præcipit, neq; aspici ea uetat, sed animos fide in Deum collocatos, & aduersus omnes casus armatos esse uult, qua petant subsidia è cœlo, eaq; si differantur, præstolentur pertinacius instando precationibus: si denegentur, non fremitu & indignatione flagitent, sed immissas calamitates patienter cum sancta quadam animorum moderatione, & constanti spe liberationis ferant.

Tertij illi, quos inter religiosas proposui, interdicta coaceruant in Leuitico & Deuteronomio memorata. Proferunt & illud Esaiæ, Stent

&

& saluent te augures cœli, qui contemplantur sidera & supputant menses ut annuncient tibi uentura. His non prohiberi προγνωστικὸν adeo conspicuum est, ut mirer, qua cogitatione huc detorqueant. Superstitiosi & impij abusus artis taxantur, & reprehenditur ac condemnatur cum peruersitas illorum, quorum quidam quæstus gratia huius scientiæ nomen & dignitatem alijs artibus prætexere consueuerunt, quidam errore aut alia de causa omnes in Astris euentus peruestigari, & tempora momentaq; pernosci posse asseuerarunt, tum impia ac superstitiosa sollicitudo, qua multi salutaribus præceptis & promißionibus firmis atque illustribus uerbo Dei commendatis anteferunt prognostica ex Astris petita, ea opinione, ut nihil inchoent, nisi perquisitis Astris, nec processura putent, quæ inchoarunt, nisi ijsdem assentientibus. Scelerate peccant, qui artem corrumpunt, & commentitiorum signorum figmentis uel elidunt uel obruunt ueritatem doctrinæ de ueris actionibus & effectibus stellarum, atque ab earum consideratione ad nescio quorum signorum perscrutationem mentes agunt. Maius admittunt scelus, qui persuasionem in imperitis de euentuum omnium ex Astris præscientia confirmant, & abductos à Deo & uerbo, in quo se Deus patefecit, ad quærenda in Astris consilia atq; auxilia perducunt.

Vtrosq; damnamus & execramur. Non enim constituimus humanam philosophiam, quæ occurrat aut medeatur malis omnibus & periculis. Sit rectrix omnium actionum nostrarum lux uerbi diuini. Ad huius præscriptum officia uocationis nostræ instituamus & administremus. Mens agnoscat nos esse massas inquinatas peccati sordibus, ac propter iram Dei singulos tum priuatorum lapsuum pœnas ferre, tum societate tangi publicarum calamitatum, quarum partem aliquam singuli attrahimus nostris peccatis. In hac consideratione rursus erigatur agnitione & ardenti fiducia Filij Dei, à quo mitti Spiritum sanctum petat, cuius ductu regatur. Hæc non impediunt considerationem physicam effectuum orientium à stellis, ut non impediunt medicationum usum, aut diuinationes medicorum ex signis de sequuturis morbis, aut conualescentia, uel propinqua morte. Meminerimus igitur his dictis & similibus corruptelas temere arti interspersas damnari, & abusum ordini diuino contrarium eorum, qui sine Dei agnitione & sine fide Deum intuente ex astris ut numinibus pendent & præscita inquirunt omnia, non προγνωστικὸν, Sed desino hæc prolixius persequi.

Refutanda restant uulgi iudicia, quæ cum pleraq; declararim superius, obiter ea hoc in loco & strictim percurram, Exagitant aliqui errata conie-

ictorum

iectorum atq; interpretum, qui parum accurate in re magnæ et multiplicis considerationis uersantur, atq; ob ea toti scientiæ fidem derogant, & fortuita faciunt etiam, quæ ueritatem complectuntur, atq; ab ordinarijs usitata lege naturæ procedunt causis. Quod non recte fit. Nam siue inscientia artis peccent, ij qui προγνώσικα condunt, siue negligentia affectata, quod auiditate lucri non satis attente scrutantur ac circumspiciunt περιστάσεις concurrentium causarum, sed fortuita quæuis monita arripiunt & consuunt, siue rei natura & infirmitate atque infœlicitate ingeniorum: non scientiæ tamen sed professorum illa sunt, quorum quidem si ignari prædictionum atque imperiti tantæ professionis onus suscipiunt, reprehendenda audacia: si cæco lucri desiderio negligunt, quod præstare possent, uituperanda peruersitas, qua priuata emolumenta indagationi explicationique ueritatis anteponunt: si ob rerum difficultatem ex causarum ancipiti perplexoque contextu impingunt alicubi & aberrant, conatus potius laudandus est & adhibita in iudicando diligentia ac circumspectio, quàm euertenda scientia. Mirum enim non est uel diligentißimos & summo studio in Mathematis uersatos hac in parte falli quandoq;, præsertim cum non sit minor prositentium dißimilitudo, quàm difficultas coniectandi de materiæ qualitatibus, actionibus uolunta-

tum, & cæteris euentibus fortuitis. Vt uero aut Philosophiam ipsam non censemus è medio tollendam, quod dißimiliter ea sit ab alijs tractata ac disputata, à paucis illustrata, à plerisque erroneis falsisq; deformata opinionibus: aut gubernandi artem non respuimus, quod gubernatores sæpe offendant: sic cogitemus, quàm simus peruerse facturi, si ob quædam errata professorum, totam abolere uelimus rationem, siquidem male coniecta, maleq; interpretata falsa sunt, non rerum uicio, sed interpretum inscitia. Cumque difficultas coniectandi omnis sit à causarum intercidentium uarietate: ut Medico turpe non est, si de morbo & ægrotantis natura percontetur, sic in hac professione non pigeat exquirere genus, regionem, alimoniam, & alia huiusmodi sæpe ante recitata.

Obijciunt alij uniuersim & publice grassantes pœnas, statusq; differentes uno momento editorum in lucem. Vno eodemq; temporis puncto, unoq; astro nati dißimiles & naturas, & uitas & casus habent. Vnus est exitus multorum, cadunt in uno prælio plurimi, uel terræmotibus obruuntur, uel seditionibus impliciti pereunt, uel ruinis opprimuntur, uel conflagrant incendijs, uel pestifera lue conficiuntur, quibus nascentibus dissimillima affulserunt sidera, & quibus nihil eiusmodi Astra inferunt. Prodeunt uno momento in lucem Regum & seruorum filij, hi seruitutem

agunt

gunt perpetuam, illi parentibus in Regnorum fa- stigio succedunt. Nihil ergo concludunt accede- re natis ex temperatione Lunæ, cœliq; modera- tione, sed formas omnes, mores, status plerosq; ac motus effingere à parentibus liberos. Alioquin enim aut simul editos pariter afficerent, aut de- stinata singulis fata ad eum confirmarent modum, ne secus caderent. Etiam eruditorum nonnulli his se ratiocinationibus putant omnem uim astris adi- mere, quos miror aut non attentius seriem causa- rum in natura & totius naturæ gubernationem considerare, aut adeo cœcutire in contemplatio- ne mirandorum operum Dei, ut ob euentuum ef- fectionumue dißimilitudinem ac diuersitatem in subiectis diuersis negent δυνάμεις & ἐνεργείας causarum. Si in eam partem hanc accipiunt sci- entiam, ac si profiteatur, omnes eodem tempore ortos, ubicumq; sint nati, & ex parentibus qui- buscumq;: eadem conditione nasci, eaq; tali, quam mutare res nulla queat, & excludat semina, quæ ad gignendum procreandumq; ualent plurimum, itemque dißimilitudinem locorum, quæ dißimi- les hominum procreationes habent, & mutatio- nes cœli, ut serenitates perturbationesq; ac cæ- teras causas: inique eam & falsa calumnia præ- grauant. Nihil tale uerum prognosticum profi- tetur. Non enim patrocinor impostoribus, qui arti falso adscribunt, ab arte aliena. Si incogi-

tantia aut artis ignorantia in has erumpunt cauillationes: odio, non uenia digni sunt. An nihil interesse censent, ex regia quis stirpe nascatur, An humili: claro loco atq; excelso, an obscuro, aut quibus parentibus, Aut non referre, omnes ne causæ, quarum opus est præsentia ad effectus alicuius constitutionem coeant, an uero adsint aliquæ, Aut non discrepare Vniuersales causas à particularibus, Aut non longe præualere uires uniuersalium particularibus, Et ex uniuersalibus non præpollere præstareq; omnibus numeris primam causam cæteris, quas illa complexa omnes sustentat, afficit & gubernat liberrime. Hæc qui aut non agnoscit, aut cognita atq; intellecta non admittit: cum rudem admodum atq; imperitum naturæ aut insulse pertinacem esse iudico. Nimis ineptæ sunt & pueriles hæ cauillationes, dignæ ut reuellantur, non eruditis rationibus, sed catellorum trium exemplo, qui sub Lunæ defectu editi, posteaquam adoleuissent, deliquij effecta significataq; complebant interitu misero, cum unus eorum à canibus uenaticis discerperetur, alter aliquoties ex alto lapsus crura primo, tandem ceruicem frangeret, tertius combureretur.

Quid mirum multos aut natura uiuaces peste corripi, uel contagijs, cum in magnam aëris partem sparsum uenenum afflatumue halitu concipiunt: aut opprimi, cum ab imo mota et subruta ædificia

icia corruunt: aut igne late uagante deuri: aut in prælijs interfici, cum furiosa rabie incensi æstuant. Cum hæ propinquæ, tum quæ antecesserunt remotiores physicæ causæ, Diabolus his occasionibus seuiens permissu Dei, Deus ipse scelera puniens, quarum causarum omnium maior uis partialibus Astrorum uiribus, eludunt frustra repugnantia eorundem decreta. ὑποπίπτουσι γὰρ αἱ ἀσθενέστεραι φύσεις ταῖς δυνατωτέραις καὶ αἱ κατὰ μέρος ταῖς καθόλου. Sed de his prolixe disputatum à me superius est. Satis autem demonstratum puto hactenus commemoratis, & affici à stellis terrena, et προγνωστικὸν δι' ἀστρολογίας physicum non commentitium, scientiam esse extructam de consentientib. experientiæ eruditæ ac ueræ testimonijs. quæ si cui non satisfaciunt: aut firmiora opponat, aut desinat Epicureo more illudere his sapientiæ diuinæ uestigijs, aut si delectatur contemptu uerarum obseruationum, perfruatur sanè illo suo affectu. Nunc definitionem ex his demonstratis extruemus, & differentijs constitutis à physicis commentitia separabimus.

προγνωστικὸν δι' ἀστρολογίας, seu (ut nunc usitate loquuntur) Astrologia est doctrina, quæ ostendit uires stellarum cognitas perpetua experientia, & qualitates, temperamenta, & inclinationes in elementis & corporibus hominum, ortas à luce et motu stellarū, quib. qualitatibus, temperamentis

mentis & inclinationibus respondent suæ quædam actiones, nisi aut diuinitus, aut alijs causis fortioribus impediantur. Est ergo pars ueræ & eruditæ physiologiæ, quæ ex notata colligatione ac cohærentia causarum, remotiores ac cœlestes, sed physicas tamen scrutatur atq; explicat causas motuum mutationumq;, his inferioribus accidentium, non quidem ex primis deriuatas principijs, neque omnes, sed ab effectionibus tamen ea comprehensas scientia, quam longinqua obseruatione uetustas attulit, & plurimas.

Nunquam has causas excluserunt à mutationibus partis elementaris Philosophi saniores, quod euidenter affici eam cœlitus uiderunt, & si causas non perspexerunt. Aristotelis testimonia nota sunt, ἐν δ' ὕλῃ ἄνθρωπος γεννᾷ. ἄνθρωπον καὶ ὁ ἥλιος, & de motu Planetarum sub obliquo signiferi orbe decurrentium ait, τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς αἴτιον εἶναι τὴν κατὰ τὸν λοξὸν κυκλὸν φοράν. Hippocrates admonitiones & præceptiones de obseruandis momentis orientium atque occidentium siderum, præmetiendisq; sequuturis tempestatibus, sæpe sparsim in suis repetiuit uoluminibus, & sedulo ijs inculcauit, quos ex Schola alio ad exercenda faciendaq; opera artis ablegauit, tanquam rem magni momenti & plane necessariam prænoscendis, anteuertendis, depellendis, si inuasissent, morbis. Dioclem Caristium Galenus citat

testem, qui affirmarit non recentibus solum, sed ueteribus Medicis obseruationes siderum usitas fuisse.

Non artis complector nomine Chaldæorum inia & aperte conficta commenta, quibus et arte & cœlum ipsum repleuerunt, dum præter luces stellarum globos, commentitia alia insculpit orbibus signa, ut quod ambitiose & falso iactant, omnium hominum fata, quæque quis nosse diderat quantumuis celata & condita, inde excelant ac proferant, omniumq; quæ eueniunt, rates protinus è cœlo deducăt. Falso illi in quinq; distincta genera προγνωστικὸν *diuulserunt, quorum uno* ἐναλλαγὰς τῶν ἐτῶν καὶ μηνῶν, *altero* μεταβολὰς τοῦ ἀέρος, *tertio* ἐπιλογάς, *quarto* γενεθλιολογικὴν, *ultimo,* ἐρωτήσεις *pertractent, explanatione longa* ἀποτελεσμάτων *& canonum multiplicium egreßi limites physicos, uel superstitione, quæ fusa per gentes mentes mortalium oppresserat, atq; imbecillitatem hominum occuparat, uel ambitione aut spe quæstus.*

ἀποτελέσματα περὶ ἐρωτήσεων *prorsus nec ratione explicari ulla, neq; ad naturam reuocari queunt. Qua ui enim quaue de causa ea cœli constitutio, qua exquiritur aliquid, uel occultam rem promit ac producit, uel futuram præmonstrat, uel incertam atq; ambiguam soluit atq; explanat? An prospiciunt ingenito naturæ sensu futura, cer-*

nuntue

nuntue quæ geruntur, aut gesta sunt quouis terræ loco sidera? An uero ita coniuncta sunt rebus humanis ac consociata, ut cognatione coniunctioneq; naturæ, aut quodam quasi concentu & consensu, eas ceu notis effigurent, mox ubi recitata interrogationum uerba insonuerunt? An eadem est nascentium corporum conditio et rerum quæsitarum ut quemadmodum refert multum, quo modo cœlo affecto compositisq; sideribus quodq; animal oriatur: sic intersit ad rerum occultarum aut futurarum formas, status, conditiones, momenta, ex Astris effingenda, quo cœli situ res deferatur ad inquisitorem? ô delirationem incredibilem & abominandam.

Quot rerum minime subiectarum Astris, quam anxias et superstitiosas constituerunt ἐπιλογάς? adeoque siderum dominio parere falso finxerunt, quidquid hic orbis habet, ut uetuerint suscipere quidquam, uel publice uel priuatim, domi, foris, nisi inspecto perquisitoq; cœlo tanquam fatalium legum tabula, aut magistro atq; architecto euentorum omnium, deq; præscripto cælestium edictorum geri quæcumq; inciperentur: urgeri, si aspirarent stellæ: deponi, si refragarentur uoluerint. Genethliacis uero constitutionibus, quot signa à siderum numero & natura aliena, quantum numerum partium insuerunt temere? quorum quidem

em uim amplificarunt tantopere, ut penè maio-
em stellarum uiribus fecerint, scilicet si ad astra
euocarent omnia, ne quid deesset uspiam, quo e-
entus propositos quauis specie pingerent & ex-
usarent.

Quid de certitudine dicam rerum præuisa-
um, quas naturæ siderum et uires effecturæ sint?
Eas tam certas esse uolunt, ut à rebus retro ad ef-
icientia eas sidera redire se posse profiteantur.
Vt enim uitæ cursum & fata præcinere se posse
gloriantur, si natale tempus indicatum sit: sic ui-
cißim si uitæ cursus demonstretur, relegendo re-
uoluendoq; effectiones siderum, natale momentum
comprehensuros se asserunt. Sicut factitasse L. Ta-
rutius Firmianus in primis Chaldaicis literis eru-
ditus traditur, Qui ex Romuli rebus gestis, uita,
morte, inuenit illum satũ olympiadis secundæ an-
no primo, Mensis die uicesima tertia, eius, quem
Ægyptij Choeac uocant, hora circiter tertia, qua
quidem totus Sol obscuratus fuerit: Natum autem
uicesima prima die mensis Toth, sub ortum Solis.
Vrbis Romæ etiam natalem repetiuit diem, ab ijs
parilibus, quibus eam à Romulo conditam prodi-
tum est, Romamq; cum esset in iugo Luna, Sol
cum Mercurio & Venere in Tauro, in Piscibus
Iuppiter, in Scorpio Saturnus cum Marte, na-
tam esse dixit, fundamentis murorum auspicato
iactis, undecimo Calendas Maij, hora post secun-
dam

dam ante tertiam, Vnde Palilitium appellatum Hyadum ſydus, quod eo die exortum cum ſole repetiti oſtenderunt curſus. Eodemq; progreſſa fuit ueſana audacia Chaldæorum in prædictis natalitijs extollendis, ut non minus referre iactitarint, qua cœli facie, quoue modo diſpoſitis ſyderibus fundamenta ſtruerentur ædificiorum quorumcumque, aut texerentur, conſuerentur, induerentur primo ueſtimenta: quam ex qua cœli affectione nati primum pueri ſpiritũ ducerent. An idem in latere aut cemento uis ſtellarum præſtat, quod in molliuſculis, nullo antea contactis aut afflatis aëre, nullo uibratis lumine corpuſculis? An inſtitutas deliberationes, inchoatas operas, res geri ceptas, moderantur & dirigunt aſtra? Non magis profecto, uel inchoatis ædificijs conferunt, uel actionibus, quas re deliberata ſponte & arbitrio noſtro, deligimus & auſpicamur, quàm imagunculis, quæ ad certos poſitus ex lignea cereaue fabricantur materia. Illud uero & ego aſſentior, & nemo inficiabitur, quod quiſq; penè in ſingulos dies experitur: affici aliàs aliter diuerſis cœli conſtitutionibus principes corporum noſtrorum partes, quiq; his adſunt & ſeruiunt humores ac ſpiritus. Languemus quandoq; aut contra rectius commodiuſq; ualemus, lætamur, aut ſubito in mœſtitiam labimur: Celerius, alacrius, expeditiuſq; conficimus, in quo elaboramus, aut magna cum

moleſtia

olestia operas aggredimur, nec sine difficultate ercemus: Vigemus sensibus, & cum ad cogitanm animos componimus, facile subitoq; inquisita rcipimus, imo affluimus copia rectarum & borum cogitationum, aut contra uires intendius omnes ingeniorum, desudamus, ringimur, nil quidquam tamen, quod sit aptum conueniensq; oposito eruimus, eaq; absq; ulla conspicua nobis usa accidere fatemur, scilicet, quod alij positus, bis non aduertentibus, alias effectiones imprunt uel concitatis turbatisue humoribus, uel setis ac perpurgatis, uel serenatis ac collustratis iritibus, uel excitatis ac roboratis principum embrorum facultatibus.

Ergo ab Astris oriri interdum minime nego, simus alias ad cogitandum gerendumue aliquid acriores & expeditiores, alias minus idonei. ur hoc positu inchoata, facilius sint processura, rmius perseueratura, fœlicius exitura, quam ao quopiam non uideo, nisi quis ad deliberationes ferat, quod excitata mente & uigente rectius rcumspiciantur omnia ac decernantur, prouide urq;, quid intercidere aut obsistere poßit, quam dem languente aut turbata.

Verum has nimis anxias & superstitiosas obruationes non probo, & explodo impostorum mmenta, quæcumq; sunt præter rationem falsò troducta atq; infarcta arti, Sed ratione hæc con

stituta sunt, inquiunt, et fidem adferunt iisdem con-
sententia euentorum documenta. Rationes cum
nullo prorsus nitantur fundamento, reiicio, nec di-
gnas refutatione duco, ut quas ipsa infirmat et re-
uellit argumentorum absurditas. Consensui euen-
torum, quem allegant, non plus fidei tribuo, quàm
fulgurum, auguriorum, extorum, sortium euenti-
bus, quæ Ethnici ueritati rerum falso opposue-
runt. Non enim maior ueritas aut certitudo hi
absq; ratione excogitatis præstigijs inest, quàm il-
lis superstitione acceptis indicijs. Experientiam
magistram sequimur & ducem, quæ demonstrati
sensui effectionibus rerum conditarum diuinitus
non arbitrio nostro effictarum, perducit mente
ad cognitionem mirandarum uirium in naturis
atq; earundem coniunctione inter sese & conue-
nientia. Commentitia ut non existunt in rerum na-
tura, sic nullis prædita sunt uiribus, neq; effectio-
nes gignunt ullas.

Non magis inter sidera locum habent Chalde-
orum numerosæ partes, quàm inter terrena chy-
mæra. Nec magis interrogatis Astra congruunt
quàm ueritati mendacia. Facessat igitur quidquid
est huiusmodi, non ex natura ortum, neq; à moti
siderum & lumine effectum, sed ab impostoribu
confictum, quo & uis Astris infertur, & arti suu
honor eripitur, adimiturq; nitor, & infirmatur
ueritas, quod in præstigias ferè plus imperiti, qu

re

es ipsas intuentur, & ueritatem imposturis deſi parui pendunt aut negant.

Stellarum uires per eiectos deferri radios, & uariari effectiones positu diuerso, qui motuum dißimilitudinem comitatur, radiorumq; ex differentibus locis permixtione, supra demonstratum est. At stellarum discrimen duplex. Alias enim errantes & uagas uocamus, quæ septem numero, quis singulæ orbibus, motibus & periodis, sub octauo cœli orbe uariatis cursibus multipliciter circumaguntur tanto uelocius, quanto terræ propius suos obducunt orbes. Alias inerrantes nominamus & fixas, quæ numero mille uiginti duæ, magnitudine inæquali et sex uariante discriminibus, luce dißimili, sparsim octauo orbi adhærētes, quo tidie quidem uiginti quatuor horarum spacio primi cœli concitatißimo impetu et raptu semel conuertuntur, sui uero orbis motu lente admodum in aduersum prouoluuntur. Quare qui ijs subtenduntur orbes, cum sua uelocius multo curricula absoluant, inhærentes sibi errantium lucidos globos, in eo circuitu, nunc his. nunc illis octaui orbis sideribus adducunt & subiungunt.

Vtrarumq; uis maxima, sed maior & absolutior errantium, quod propius incumbunt terræ. Minor inhærentium cœlo, interq; eas quæ magnitudine præstant cæteris ac fulgore, uiribus etiam prædominantur. Vtraq; diuinaturis de mutatio-

nibus naturæ inferioris, ac conclusorum in ea corporum physicorum considerandæ atq; exigendæ, quod quia fieri citra motuum doctrinam nequit: singularum motus quàm exactißime comprehensos, & ad quæuis momenta numeratos habere oportet, quos Astronomia suppeditat, quæ τὸ προγνωςικὸν ordine naturæ antecedit, & fundamenta ei præstruit, hac aberrãte, illa labitur cõtinuo.

Omnium naturæ, uires, effectiones et proprietates cognoscendæ sunt diligenter, sicut explorata hæc sunt & industria artificum per scripta, & ea in primis, quæ sunt maximi momenti.

Ordienda contemplatio ab inerrantibus, quas in quadraginta octo sidera artifices digesserunt, collectis illis, quæ ad certæ alicuius imaginis conformationem situ se accommodarunt, exclusis ac separatis remotioribus, quæ adaptatæ configuratis sideribus speciem deformassent, quibus scorsum numeratis, prout quæq; uicino alicui adiacent sideri, cum bipartito τῆς γαλαξίας tractu, septuaginta duo conficiuntur ἀςερισμοὶ, atq; eo allusisse Plinium existimo. Præcipua uis duodecim est signorum signiferi, quæ ζώδια & δωδεκατημόρια Astronomi nominarunt, eorumq; siderum, quæ utrinque his minore interuallo adsistunt, ut Orionis, Bootis, Procyonis, Canis maioris, & cæterorum. In singulis expendendum primo, in quibus cœli uersentur spacijs atq; interuallis, cardinibus

ne in-

*insideant, aut intercidentia illis expleant spa-
tia. Secundo exquirenda, cum integrorum side-
rum partiumq; præcipuarum uis, quam usus do-
cuit, ut antecedentium, mediarum, desinentium, in
Austrum uel Boream uergentium, cognatioq; in-
ter se & conuenientia: tum singularum stellarum,
& maxime illustrium atq; insignium, uel splendo-
re, uel effectibus, quibus eæ sint facultatibus prædi-
tæ, quibus Planetis respondeant.*

*Non parum momenti iudicijs adferunt pensi-
tatæ signorum differentiæ: quæ masculina sint uel
fœminina: quæ æquinoctialia, cardinalia, aut sol-
stitialia: quæ mobilia, fixa, aut cõmunia: quæ auer-
sa & disiuncta: quæ obliqua & recta: quæ præci-
pientia & obedientia: quæ aliena & inconiuncta:
quæ fœcunda & sterilia, quæ muta: quæ pulchra
& deformia, atq; in primis, quæ ignea, aërea,
aquea, & terrea.*

*Ab exploratis uiribus collatio inuestiganda,
habitudoq;, & affectio erga Planetas, sed Solem
præcipue ac Lunam, secundum nouem modos σχη-
ματισμῶν, quos tradit Ptolemæus octauo libro
μεγάλης συντάξεως, qui sunt πρώϊνος ἀπη-
λιώτης, πρώϊνος λίψ, ὄψινος ἀπηλιώτης, ὄψι-
νος λίψ, μεσυμβρινος ἀπηλιώτης, μεσύμβρι-
νον μεσουράνημα, μεσύμβρινος λίψ. πρώϊνον
μεσουράνημα, ὄψινον μεσουράνημα.*

Complectitur hæc consideratio collationem

stellarum inerrantium ad Solem, Vtrum cum Sole una emergant occumbantue, uel Orientem antecedant aliquantum, exortumue mox insequantur. Aut illucescente condantur, uel aliquanto ante abscedant, mergantùrue ubi iam effulsit. Aut deficiente Sole nascantur, uel ante, aut paulo post. Aut culminante uel euehantur, uel præcipitentur sub occasum, uel Soli ipsi adsistant, uel iaceant sub imo terræ, depreßi aduersi & in fastigio consistentis radijs. Aut sese proferente eodem uel euanescente, emineant in cœli culmine, hæreantue in profundo terræ. Intenduntur enim uires radiorum, qui ex cardinibus rectiore traiectu appulsi figuntur fortius, & efficacius longe imminentes uertici suo stellas, & uel coorientes, uel συμμεσουρανησάσας, uel συνδυσάσας, aut è regione sese abscondentes, aut in cœli constitutas culmine Sol ferit incitatq;, quàm cæteras, idq; usu discimus, si mediocriter ad motus Solis attendimus, & momenta orientium occidentiùmue stellarum obseruamus. Eadem Lunæ ratio & cæterorum. Non negligenda & integrorum siderum, & singularum stellarum, cum subiectis terræ partibus cognatio coniunctióq;.

Fixis perquisitis considerentur errantes. Post exploratas Planetarum uires ac naturas, quas annotatæ suggerunt obseruationes, Prima in ea consideratione cura sit uidere, in quo cœli spacio uo-

luten-

tentur, an cardinibus inhæreant, an uero extra rdines ἐπαναφορὰς habeāt aut ἀποκλήματα Cardines κεντρὰ nominantur, quatuor nume. Qui orientem Solem excipit et producit, ἀνατολὴ & ὡρόσκοπος, qui decidentem atq; euanc entem occultat, δύσις & διάμετρος δυτικὸς, quo eminēt μεσουράνημα, huic oppositus ὑπόγειον nuncupatur. Cardinibus ἐπαναφοραὶ succedunt, quarum quæ contigua horoscopo est et se uitur ἀνάφορα, inferna porta, quod ceu reclusis portis properantem ad ortum Solem transuehit: quæ imum cœli sequitur, ἀγαθὴ τύχη, bona fortuna: quæ occasum ἐπικαταφορὰ, superna porta, quod inclinatum et ad occasum contendentem Solem deducit: quæ culmen cœli, ἀγαθοδαίμων dicitur. His adiacent ἀποκλίματα, quorum quod contiguum infernæ portæ θεὰ, Bonæ fortunæ κακὴ τύχη. Supernæ portæ, θεὸς, Bono genio κακοδαίμων cognominatur ab ijs effectibus, quos ex illis locis Planetæ procreant.

Non negligenda est etiam cœli distinctio in quatuor τεταρτημόρια seu quadrantes, quorum duo ἀνατολικά sunt & orientalia: duo δυτικὰ & occidua. τῶν ἀνατολικῶν τεταρτημορίων unum est ὑπόγειον καὶ κάτω ab imo cœli usque ad horoscopum, quod stellas ad exortum traducit: Alterum est ὑπέργεον καὶ ἄνω ab horoscopo ad cœli culmen, quod transuehit stellas ab ex-

ortu enitentes ad summum: Sic & δυτικῶν unum est ὑπέργειον à cœli medio ad occasum, per quod ex alto sese demittunt stellæ ad occasum: alterum ὑπόγειον per quod depressæ sub occasum deuol-uuntur ad imum.

Secunda, quæ sidera Zodiaci poßideant, an su-is cognata naturis, aptaq́; uiribus, an uero dissenti-entia à sese & aliena, cumq́; τρόποι οἰκοδεσπότι-κοι quinq; ex obseruationibus constituti sint, οἶκοι seu domus, τρίγωνα seu triangula aut triquetra, ὑψώματα seu exaltationes, ὅρια seu fines, φά-σεις ἢ σχηματισμοὶ, quas Facies uulgo uocant: pensitetur, an in eo signo, sub quo decurrunt, aut ἐπικρατήτορος, id est, dominatoris, ius habeant, & prærogatiuis pluribus, ut robore, dominio, & principatu, quem ἐπικράτησιν uocant, præcel-lant cæteros, aut οἰκοδεσπότου uel κυρίου, quē do-minum domus uocant, aut τριγωνοκράτορος, quod nomen præsidibus triangulorum tribuerunt, aut ὁριοκράτορος seu præfecti finium, aut an exaltati sint. Si nulla harum conditionum signo sint addi-cti, nec ullo iuuentur suffragio loci: an non detri-mento afficiantur, sintq́; abiecti in ταπεινώμα-τα.

Tertia impendatur animaduersio ijs, quæ tum quotidianas & accidentarias errantium uertigi-nes ad primi motus circumactus perpetuos, tum proprios eorundem in partem contrariam inces-

sus

sus comitantur. Scilicet, An αἱρέτικοι φωστῆρες, *uel* πλάνητες αἱρέτικοι, *quorum illos condicionaria lumina, hos Planetas conditionarios uocant, interdiu supra terram uersentur, si conditionis sint diurnæ: noctu infra, si nocturnæ. An* ἀπόγειοι *sint uel* περίγειοι, *in Epicyclis suis uel orbibus Eccentricis. Procedant ne incitato cursu in consequentia, uel retroferantur, uel gradum sistant, idque in prioribus ne fiat uel posterioribus* τῶν στηριγμῶν *limitibus. Quippe hos prætergreßi, se à repedatione ad rectam dirigentes progreßionem iter instarant: ab illis regressus inchoant. An enitantur sursum, uel deorsum repãt, suarum ne teneant commissuras absidum, quas* σωνδέσμον ἀναβιβάζονται καὶ καταβιβάζοντα *nominant, an uero ab ijsdem discesserint, & uersus quem mundi se conuerterint uerticem.*

Quarto considerentur uel συζυγίαι *inter se Planetarum, uel* συναφαὶ καὶ ἀπόρροιαι, *id est accessus seu applicationes ad Synodos uel* σχηματισμοὺς, *& recessus, ipsæq; inter se* προσχηματισμοὶ, ἑξάγωνοι, τετράγωνοι, τρίγωνοι, διάμετροι. *An intueantur sese, uel cardines, uel sint prorsus* ἀσύνδετοι. *Idq; à Sole inchoetur ac Luna. Conferantur ad Solem errantes, eodem modo quo fixæ, exquiraturq; an Solem antecedant uel consequantur, id est, an* ἑῷοι *sint uel* ἑσπέριοι, *uel fulgore perstringantur Solis, hebetentur, & tan-*

dem obtegantur (ἀφωνήτας, σιωοδικοὺς, ὑπαύγους tunc nominant) Acceleratis ne tribus ſuperioribus motu citatiore Sol appropinquet, an uero euictos ac ſuperatos iam, à tergo reliquerit tanto interuallo, ut tanquam προδρόμους ante exortum præmittat. Ab inferioribus uero uel præuertatur, uel non acceleretur, An ſint ἀκρόνυκτοι uel ἑῷοι. Poſt lunæ inſpiciatur circuitus poſitusq;. Tandem inter ſe comparentur omnes, atq; obſeruetur, qui coeant, & ſub quib. octaui orbis ſideribus: qui diſdeant. Ex diſiunctis qui radios conſerant ac complicent ſuos, quo interuallo trigonone, an tetragono, aut hexagono, aut oppoſito, & ex quibus locis ſigniferi. An ſit hoſpitator alter alterius, uel plurium, qui trigono præſideat finibusue, in quibus uerſatur alter. Ex coniunctis, qui uiribus & autoritate præemineat, id eſt, qui breuiore atq; eminentiore circuli ſui parte feratur, quod Græcis eſt καθυπερθερεῖν, id eſt, ſuperiorem eſſe & extolli, uulgo eleuari dicunt. An congreßis luminibus Sol obſcuretur, è regione collocatis Luna. An qui diſtant Planetæ, tanto dißideant interuallo, quantum ipſorum domicilijs interiacet, quod ſe aſpiciendi contuendiq;, ac inter ſe diſtandi genus, Græcis eſt ἰδιοπρόσωπον, Arabibus Amulgea. Nec id contēnendum eſſe, antiquæ ac penè confirmatæ inter cœleſtium ſignificationum perſcrutatores eſt ſententiæ. Penſitetur etiam in quas partes utrobiq;, ultra

citraq;

citraq; sedes, quas obtinent, seu in præcedentia & consequentia, procidant radij sexagoni, triquetri, quadrati, contrarij, Cuius sit præcipua potentia, qui in schemate dominium occupet, quem in Genethliacis κύριον γενέσεως, aut οἰκοδεσπότην uocant, (nam & hoc nomen domino figuræ natalitiæ accommodant, cum idem alio quin hospitatori tribuant, seu illi, qui domicilium in aliquo suum signo constituit, ceu paterfamiliàs) in cæteris schematibus ἐπικρατήτορα, quod inter alios Planetas dominatum obtineat, sitq; in tota figura cæteris pollentior, & præferatur. οἰκοδεσποτίαν deferunt alij ex erraticis stellis præfecto finium Solis in diurnis genesibus, Lunæ in nocturnis, Alij præsidi latitudinis Lunæ, Alij, inter quos Iulius Maternus est, οἰκοδεσπότῃ seu κυρίῳ signi, quod illi proximum, in quo Luna genituræ tempore reperta, inde discedentem continuo excipit, Alij ἐπικρατήτορι locorum ἀφετικῶν. Ptolemæus de deligendo constituendoq; eo nihil tradit. Idcirco cum uarient sententiæ, sequatur quilibet, quam probat maxime.

In Genethliacis signorum & Planetarum cum corporis humani partibus consensio præter hæc uidenda. Ab his πρὸς τοὺς ἀφετικοὺς τόπους accedendum, quæ loca ad uitæ spacium percensendum aspici debent. Ptolemæus quatuor ponit, ἥλιον, σελήνην, ὡρόσκοπον, κλῆρος τύχης, καὶ τοὺς

τούτων

τούτων οἰκοδεσποτήσαντας. Qui horum præferendus et constituendus ἀφέτης, quem datorem aut prorogatorem uitæ nominare possumus, Arabes Hylech uocant, quiue, si nullus horum muneri conueniat ἀφετικῶ, de cæteris assumi debeat: Ptolemæus ipse explicat. Hinc ἄφεσις est & περίπατον, quam directionem ineptè uocant, Latine inambulationem, permeationē, progreßionem, peragrationem, & profectionem recte censet dici Pontanus. Ea tempus percensemus, id est, annos, menses, dies, quibus ad locum illum, quem quærimus, cui Planeta quispiam, uel spondet ac condicit faustum aliquid, uel minatur dirum ac noxium, corpore aut radijs, decurso spacio interiecto is peruenit, à quo significatio petitur, cui propterea significatoris nomē inditum, ut promissoris alteri.

Planeta ἀφέτης uitæ significat, ut eidem & ualetudini ac peregrinationibus ὡρόσκοπος, facultatibus κλῆρος τύχης. Animæ moribus & conuersationi Luna. Dignitatibus, honoribus, & gloriæ Sol. Cæteris uitæ actionibus, procreationi liberorum, amicitijs τὸ μεσουράνημα.

Momenta euentuum & conditionem eorundem malam uel bonam cum περίπατον demonstrat, tum status conditioq; significatorum iisdem momentis & locorum, in quos incurrunt. Intelligo autem ea tempora, quæ elabuntur, dum significatores interiecta spacia permeant, donec suis sedibus,

bus, quos in themate natalitio obsederunt egreßi, πρὸς τοὺς πλανήτας, ἢ σωματικῶς, ἢ κατὰ διάμετρον, ἢ τρίγονον στάσιν ὑπαντῶντας, ἤγε πρὸς τοὺς κατὰ τρίγωνον, ἢ ἑξάγωνον σχηματισμὸν διακειμένους deueniant, quos cum transeũt, dicuntur διέρχεσθαι, quod abscindere uulgo uocant. περίπατον generis nomen est, ἄφεσις speciei. ἀφέσει deducitur ἀφέτης, περιπάτῳ cæteri, ad obuios Planetas aut aspectus eorundem, uel numeratur spacium temporis, quo arcus, qui intercedunt, emensi, sint ad obuia quæuis accessuri. Inter ea, quæ ἀφέτῃ obuiantia, mortem mortisue periculum adferunt, ἀναιρετικαὶ μοῖραι sunt, quas letales & interimentes, perniciosas, noxias, ab effectibus malignitate nominamus, Eas cum ἀφέτης διέρχεται, aut cum ipsæ τὸν ἀφετικὸν τόπον διέρχονται, uel insignia nocumenta infligunt, uel interimunt.

Tradit autem ἄφεσιν duplicem Ptolemæus. ἀκτινοβολίαν uocat, cum sine alia aliqua obseruatione ex sola profectione progreßioneq; radij directa ad situm τοῦ ἀφέτου similem, tempora colliguntur euentuum, fitq; tantum in consequentia, et hac diriguntur in orientali tractu consistentes Aphetæ inter cœli medium & horoscopum secundum ordinem signorum, qua per ἀναφορὰς seu ascensiones Aphetæ deducitur ἀναιρέτης ad locum Aphetæ. Alteram ὡριμαίαν uocat εἰς τὰ προη-

προηγούμενα. Vtitur hac cum significator inter cœli medium & occasum consistit, quod cum sit, uel eadem directione cum priore secundum ordinem signorum Ἀναιρέτης deducitur ad ἀφέτην per ἀναφορὰς Aphetæ, uel contra seriem signorum ἀφέτης uice uersa ducitur ad ἀναιρέτην per ascensiones τοῦ ἀναιρέτου. Prior ratio communis est omnibus Aphetis ubicumq; sint constituti ab angulo occidentis usque ad finem primæ domus, nisi quod posito Apheta in quadrante oririentali, huius ἀνάφοραι: in quadrante occidentali καταφοραὶ usurpantur, quæ æquales sunt arcuum oppositorum ascensionibus. Posterior propria est Aphetæ collocati inter cœli medium et occasum. Quærit aūt Ptolemæus horaria tēpora Aphetæ, acceptis cum arcu semidiurno quando supra terram Anæreta fuerit, horis æquinoctialibus dimidiæ diei: cum arcu semidiurno, quando infra terram fuerit, horis æquinoctialibus dimidiæ noctis, & his in sexaginta multiplicatis diuisisq; per uiginti quatuor elicit tempora æquinoctialis uni horæ inæquali cedentia. In hæc diuidit distantiam aphetæ à medio cœli, quod exit inde continet numerum horarum temporalium distantiæ aphetæ à cœli medio. Si supra terram Apheta fuerit, sumit differentiam ascensionis rectæ aphetæ à cœli culmine & hanc diuidit per χρόνους ἰσημερινοὺς horæ inæqualis, ut

lis, ut fiant horæ temporales. Si infra terram fuerit, ſumit differentiam aſcenſionis rectæ ab imo cœli. Si fuerit ergo Apheta inter medium cœli & aſcendens, fiunt horæ temporales diſtantiæ ſequentis: Si inter cœli medium & occidens, diſtantiæ antecedentis: Si inter aſcendens & imum cœli, diſtantiæ antecedentis: Si inter imum cœli & occidens, diſtantiæ ſequentis. Inuentis horis temporalibus diſtantiæ Aphetæ à ſummo uel imo cœli, quærit & horaria tempora Anæretæ, diurna, ſi ſupra terram fuerit Apheta: nocturna, ſi fuerit infra terram, hæc multiplicat in horas diſtantiæ Aphetæ à cœli medio. Id quo de multiplicatione exijt, auffert à differentia rectæ aſcenſionis Anæretæ & medij cœli, cum Apheta inter aſcendens & cœli medium conſiſtit. Addit eidem differentiæ aſcenſionis rectæ Anæretæ & medij cœli, cum Apheta inter cœli medium & occidens: Anæreta inter cœli medium & aſcendens conſiſtit. Detrahit econuerſo differentiam aſcenſionis rectæ utriuſq; & Anæretæ & medij cœli ab eo, quod de multiplicatione emerſit, cum uterque & Apheta et Anæreta eſt inter cœli medium. At nihil addit differentiæ, cum Apheta eſt in ipſo cœli medio. Cum Apheta ſub terra eſt, uſurpat diſtantiam ab imo cœli, & differentiam rectæ aſcenſionis ad eiuſdem cardinis aſcenſionem rectam.

Hæ

Hæc Ptolemaicarum ἀφέσεων *Methodus est, à quibus & ἀφετικὰ tempora denominationem acceperunt, quibus perniciosi Planetæ ad loca ἀφητικὰ progrediuntur, in quibus res cepit, aut ad loca hostilia & minacia, hoc est, quadrata uel opposita, quæue tunc minacibus feriebant radijs. Eadem* κλιμακτήρικα *uocantur, quod ex ascensionibus Planetarum secundum climatis rectum uel obliquum circulum, recensemus ac dinumeramus tempora, quibus ad interimentia & noxia loca sint peruenturi, in singulos gradus singulos annos computando. Sicut Ptolemæus tradit, cum inquit,* ἰσχύει ἕκαστον τῶν χρόνων ἐνιαυτὸν ἕνα ἡλιακὸν εἰκότως.

Quæ uero coniecturi de uita morteq; prædicturo, ex profectione prorogatoris uitæ aut interemptoris consideranda sint, antequam de uitæ termino pronunciet, quantum addatur uitæ spacio de maturoue, bono maloue aspectu, collocationeq; benefici aut malefici Planetæ, Ptolemæus explicat. Eadem ratione cæterorum euentuum perquiruntur tempora, Non enim περίπατον *ab* ἀφέσει *alio differt, quàm quod hæc profectionem prorogatoris uitæ significat, illud cæterorum significatorum, quos* περιπάτους *generatim Ptolemæus nominat. Alia inuestigat ratione permeationum tempora Iohannes de Regiomonte, quæ ex ipsius libris petatur.*

Quan-

Quanquam autem Deo soli fata singulorum deliberata, decreta, & definita, non astris insculpta, neq; cuiquam communicata sunt hominum, nec à quoquam peruestigari queunt: tamen cum secundarum & ordinariarum causa ministerio utatur Deus, nec semper aut actiones earundem impediat, aut prohibeat effectiones, etsi multa peragit non adhibitis illis, imo exclusis: impium non est considerare, quid Physicæ causæ apportent et conferant, sed eo seruato ordine, quem uox cœlestis præcipit & constituit.

Præter ea quæ enumerata sunt hactenus, præterq; considerationem euentuum totæ uitæ periodo expectandorum, obseruationes habēt artifices τῶν ἐναλλαγῶν τοῦ ἔτους *seu conuersionum anni, profectionum annuarum, menstruarum, diurnarum* τῶν χρονοκρατόρων, τῶν διεπόντων *seu horarum præsidum,* τῶν ἀντισκίων καὶ δωδεκατημορίων, τῶν δεκάδων *seu decuriarum, quarum præfecti* δέκανοι *& decuriones,* τῶν παρανατελλόντων *seu simulachrorum aut imaginum cum Decurijs enascentium. Has etsi dißimiles sunt, Non enim omnino contemnendæ conuersionum annuarum uidentur indicationes, nec progreßionum, testimonio experientiæ: tamen cum ipsorum etiam autorum & professorum confeßione leuia præbeant argumenta, præsertim si natalitia themata imbecillia sint, & posterius commemoratæ obserua-*

tiones, aut uim exigui momenti habeant, aut paruam fidem, ijs aſſerendas tuendasq́; relinquo, qui longiore uſu certius quaſq; perdidicerunt.

At uero effectiones ſiderum ad ſubiecta relatæ corpora, duobus modis conſiderantur, quatenus aut in amplos uniuerſim aeris terræq́; extenduntur tractus, ijsq́; incluſas res mixtas, ut animantia & terra nata afficiunt, aut ſolis hominum imprimuntur corporibus. Duplex ergo inde emergit προγνωστικὸν, καθολικὸν, & γενεθλιαλογικὸν. Καθολικὸν *cum de ijs quæ uniuerſim & totis gentibus aſtra minitantur, deq́; generationib. & corruptionibus uniuerſalibus, ubertate & raritate frugum fructuumue, ſalubritate ac infectionibus cœli, animantium firma, affectaue conditione, deq́; aeris ac tempeſtatum mutationibus, coniecturas capit & texit prædicta: tum conuenientia conſerendis agris, arboribus plantandis, inſerendis inoculandisue ſurculis, rigandis agris, cedendæ materiæ, & quidquid eſt rerum huiuſmodi domeſticarum, utendis etiam medicaminibus, purgandis corporibus, uenis incidendis, tempora deligit.*

Huius duas facit partes Ptolemæus. *Quarum unam* ἰδιωματικὸν *uocamus, eò, quod totarum gentium naturas proprias, ingenia, ſtudia, mores, propenſiones ad uirtutes aut uitia explicat, ex terrarum ad Solis iter & ortum eius atq; obitum habitudine, conſenſuq́; familiare cum triangulis*

gulis Zodiaci, Planetis qui his dominantur, & stel-
lis inerrantibus uel Solis uel in ἀστερισμοὺς dispo-
sitis & conformatis. Alteram συμπτωματικὸν
uocamus καὶ τῶν κατὰ μέρος προαποτελεσματι-
κὸν, quod accidentia & mutationes particula-
tim euenturas totis gentibus regnis & regionibus,
aut harum partibus physica στοχασμῷ ex astro-
rum positu colligit. Hæc & συμπτώματα &
ἀποτελέσματα, id est, accidentia & effecta,
cum duorum sint generum, Ptolemæus hanc par-
tem rursus distinguit in καθολικὸν & μερικόν.
Καθολικὸν insignioresq; casus & affectus consi-
derat, qui à potentioribus ac ualidioribus causis
excitati & illati, in totas sese gentes, regiones, &
regna extendunt, & grassantur ἐπιδημίως ac
publice, nec cito soluuntur aut desinunt, sed per-
stant & urgent, horum aliqui per interualla re-
currunt certa, uelut periodis circum actis, rede-
untibus scilicet iisdem causis, ut pestilentiæ statæ,
bella, fames, diluuia & exundationes aquarum:
Aliqui non seruant ratos statosq; circuitus. De in-
fectionum pestilentium periodis supra exempla
cõmemoraui. Anno 1449 post inusitatam Pegnes-
si amnis exundationem, qui castrum Noricum in-
terluit, cepit bellum inter Albertum Marchionem
Brandeburgensem cognomento Achillem Germa-
nicum et ciuitatem Noribergam. A fine huius bel-
li exactis annis quinquaginta, cum iterum insoli-

tum intumuisset Pegnessus, pugnatum est à Noricis cum Casimiro Marchione Brandeburgense. Tandem et ab hoc bello elapsis annis quinquaginta, cum tertio sese effudisset Pegnessus, bellum sequutum est inter Noricos & Albertum Casimiri filium.

τοῦ καθολικοῦ Ptolemæus quatuor differentias constituit. Τοπικὸν, χρονικὸν, γενικὸν, εἰδικόν. τοπικὸν terræ partes exquirit, quas accidentia sunt petitura & correptura. Χρονικὸν conijcit de tempore, quo inuasura, duratura, & desitura sunt rursus, & quas spacio inter medio, quoue totius periodi momento exacerbationes sint intensionesq; & remissiones particulatim habitura. Γενικὸν constituit de accidentium genere & subiectarum in elementari orbe naturarum, in quas quæ portenduntur accidentia & ui cœlesti incutiuntur, sunt redundatura. Εἰδικὸν accidentium speciem definit & bona ne illa ac salutaria, an noxia malaq; sint futura, & qua boni maliue sint infestatura specie pronunciat. De his, ut exponitur secundo libro τετραβίβλου, consulit & contemplatur conspicua deliquia luminum, horumq; loca & sedes, & uel dominantes his stellas utrasq;, uel configuratas, & cæterarum etiam stellarum positus, congressus, προχωματισμοὺς, habitudines ad cardines cœli & terras subditas, quæq; sunt istius modi. Addit & co-

metarum obseruationes, quæ magnitudinis, colorum, splendoris, formæ, durabilitatis, situs & collocationis quo ad mundi partes, loci sub octauo orbe, situs orbis, motuum, & habitudinis ad solem pensitationem exigunt. Sed hæc percensere instituti nostri non est.

τὸ μερικὸν de minoribus & minus insignibus mutationibus, quibus aeris constitutiones uariãtur et cõuenienter his afficiuntur res terra nascentes, cæteræq;, quæ aere feruntur, per quatuor annitempora, menses, dies et horas, cõiecturas agit. Harum mutationum ἐνιαυσίους et annuas efficit et temperat solis per pũcta ἰσημέρινα aut τροπικὰ πάροδος, quiq; incidũt in proxima his nouilunia et plenilunia astrorũ positus: μηναίας et menstruas præcipue cient moderãtur ac gubernãt naturis ac uirib. suis, qui ad singulorũ mensium cõgruunt nouilunia & plenilunia, astrorum positus, Lunæq; φάσεις et προσνεύσεις seu declinationes καὶ τοῦ λόξωσιν τοῦ διὰ μέσων, et Planetarum συναφαὶ καὶ ἀπόρροιαι ipso συζυγῶν momento, quæ quidem & καθολικώτεραι sunt: Variant autem Lunæ ad Solem corniculatæ, dimidiatæ et utrinq; prætumidæ atq; gibbosæ habitudines ex signis diuersis, & cæterorum Planetarũ ad eandem sexagonæ, quadratæ & triquetræ configurationes, quarum sese effectus triduo ante uel post interdum aperiunt, quæ & λεπτομερέστεραι sunt.

φάσεις Lunares ſunt octo eius articuli, quoties in angulos Solis incidit, ex quibus præſagia obſeruamus tempeſtatum, diebus menſium tertia, ſeptima, undecima, decima quinta, decima nona, uiceſima tertia, uiceſima ſeptima & interlunio. Ἡμερησίας ſeu diurnas cœli conſtitutiones exaſperant aut mitigant leniuntq́; , & Solis Lunæq́; ad ſtellas utrasq́; errantes & inerrantes acceſſus receſſusq́; & ipſarum ſtellarum inerrantium præcipue matutini ueſpertiniq́; exortus & occaſus. Extimulat enim Sol ſtellarum fixarum uires, alias citius alias tardius cœli effectu ad terram deciduo. Nam quandoq; ſeſe in acceſſu exerit uirtus ſtellarum, præcurrente non paucis diebus tempeſtatum ſignificatu, quod eſt græcis προχειμάζειν: quandoq́; in defluxu ac digreſſu Solis, poſtueniente ſignificatu, quod eſt ἐπιχειμάζειν. Reddita ſerenitate confectũ ſidus Romanis dicebatur. Conſtare has tempeſtates ſtatis ſideribus cœloq́; affixis, interueniente ſcilicet horum ortu uel occaſu, ne agricolis quidem ignotum eſt aut obſcurum. Exortus occaſusq́; binis intelliguntur modis. Aut enim aduentu Solis occultantur ſtellæ & conſpici deſinunt, aut eiuſdem abſceſſu proferunt ſe. Emerſum hoc melius quam exortum conſuetudo dixiſſet qui græcis eſt ἐπιτολή: & illud occultatio nem potius quam occaſum, quæ græcis eſt κρύψις. Alio modo quo die incipiunt apparere

uel

uel desinunt, oriente sole aut occidente matutini uespertiniue cognominati, pro ut alterutris eorum mane uel crepusculo contingit, hæc græcis dicuntur ἀνατολὴ & δύσις.

ὡριαῖας & sese in horas ac penè momenta uariantes mutationes, præter prædictas causas Solis Lunæq; & Planetarum decursus per cardines, & Lunæ in latitudinem deflexus ac digreßiones cient. Ex his mutationibus aëris, quæ damna afferunt, noxiæ sunt. Iniuriæ autem cœlestium duo genera sunt. Vnum quod tempestates uocamus, in quibus grandines, procellæ, imbres, cæteraq; similia intelliguntur. Hæc abhorridis exeunt sideribus. Alia sunt illa, quæ silente cœlo serenisq; noctibus fiunt, nullo sentiente nisi cum facta sunt, ut rubigo, uredo, carbunculus, sterilitas. Ideo Romani quod tria tempora metuerent fructibus, instituerunt ferias diesq; festos leniendis tempestatibus, Rubigalia ne rubigo segetes occuparet: Floralia, ut omnia bene deflorescerent. Vinalia altera uindemiæ causa. Considerabant autem causas cœlestes, quibus hæc commoueri & inferri iniuriæ consueuissent. Sed desino harum omnium & uarietatem et causas persequi, quæ ex ipsis petantur autoribus. Ptolemæus cum hac Specie coniungit μετεωρολογίαν.

Γενεθλιαλογικὸν extruit notationes prædictionesq́; temperamentorum in humanis corporibus ac præcipue eius partibus & illorum quæ temperamentis respondent accidentium, ut δυνάμεων καὶ ἀνεργειῶν, roboris aut imbecillitatis, aptitudinis ad has illasue ægritudines, ἐπιτηδειότητος ad certa studiorum, actionum, morum, affectuum genera, pro conditione naturæ & constitutione trium præcipuarum partium, quarum ope & ministerio suas exercet & expedit δυνάμεις anima in corporibus, denique euentuum aliquo modo, quas cuilibet temperamenta, insitæ δυνάμεις & inclinationes, & excitatæ his actiones, studia, & mores ut partiales causæ, pariunt & accersunt. Affici elementarem orbem uniuersum & inclusas huic res naturales adeoq; corpora hominum, & gubernari mutationes quæ accidunt terræ nascentibus atque animantium & hominum corporibus, & ostensum est toties, & tam notum est atque euidens, ut qui id inficietur & contradicat, hic sibi sit relinquendus. Amentis est enim κριτήρια, tollere & πρὸς τὸν ἀνέλοντα τὰς ἀρχὰς οὐκ ἔτι λόγος, ut si quis uellet negare, ignem urere, aut lucere Solem. Si ergo sunt in nobis efficaces stellæ, quare effectionum causæ & uarietas inquiri & considerari non debet?

Etsi

Etſi enim non omnia quæ agunt aſtra in corpora hominum perſpicimus, tamen hoc, quod de illis admirandis uiribus & effectionibus animaduerſum eſt & comprehenſum, non aſpernemur, ſed retineamus uſurpemus & excolamus. Ptolemæus *prædictiones Genethlialogicas accidentibus diſtinguit, quæ ſecundum naturam eueniunt & præuideri poſſunt.* Horum *quædam Geneſin præcedunt, ut quæ ad parentes pertinent, etſi horum obſcura ſignificata & ambigua incertaque aſtra præbent: quædam uel præcedunt uel ſequuntur, ut quæ ad fratres pertinent ac ſorores: quædam in ipſo partu accidunt, quorum non una eſt nec ſimplex ratio: quædam ſequuntur partum, quorum magis uaria eſt & multiplex ratio.* Ad *partum pertinent conſideratio, an ſit mas uel fœmina: an ſint gemini aut plures fœtus: an monſtroſus ſit fœtus: an futurus ſit durabilis.* Sequitur *partum conſideratio, de uitæ ſpacio et diuturnitate, de figura corporis, de morbis & læſionibus corporis, de qualitatibus & affectionibus animi, de ſtudijs & actionibus, de re familiari, de dignitatibus, de coniugio, de liberis, de amicitijs, de peregrinationibus, de genere mortis.* De *his iudicium faciendum & capienda coniectura ex cœli themate motibus omnibus & ſtellis abſolute conformato ſecundum* Leges *& præſcripta doctrinæ.*

Sed quo ad constituendum thema genethliacon tempore utendum, siquidem triplex est hominis principium, ἀρχὴ σπορᾶς καὶ διαπλάσεως, quo ex conceptis seminibus formari incipiunt corpora, ἀρχὴ ἐμψυχώσεως, quoquo animatur homo et uiuificatur, ἀρχὴ γενέσεως, ἢ ἐκτροπῆς, ἢ ἀποκυήσεως, quo editur in lucem? Respondeo de duobus extremis assumendum momentum exitus, uel potius utrumq;, si de utroq; certo constat: si dubitatur, præferendus conceptui egressus ex utero.

Ptolemæus τὴν ἀρχὴν κατὰ τὴν σποράν χρονικὴν φύσει, τὴν δ' ἑτέραν κατὰ τὴν ἐκτροπὴν τῆς ἀποκυήσεως χρονικὴν δυνάμει καὶ κατὰ συμβεβηκός esse dicit. Si tempus conceptus deprehensum est seu casu seu παρατηρήσει: conuenit positum siderum, qui tunc fuit considerare, uel de ijs quæ præcedunt exitum ex utero & accidunt fœtui hærenti in aluo materna, uel etiam de qualitatibus iam editi.

Quanquam enim præcipua uis διαπλασικὴ seminibus inest auctis menstruo sanguine & aliquid matrix confert: tamen & primo ipsum semen ad certum quendam modum de influxu circumfusi cœli informatum est, & postea, dum finguntur membra, quamuis uariæ accedunt mutationes: tamen quia sibi semen ui natiua conueniens & adiungit & attemperat nutrimentum augescens:

maio-

maiorem adhuc retinet similitudinem prioris proprietatis ac confirmationis à parentibus & ex circumflui aeris flatu acquisitæ.

Cæterum si illud ignoretur, quod fere usu uenit: initium de utero progreßi fœtus necessario capietur & obseruabitur, quod & ipsum potentißimum est, & hoc uno deficit, quod ab illo etiam eorum, quæ partum antecedant, noticia haberi poßit, ab hoc non poßit. Veruntamen conceptus inchoatio quædam est, egressus exordium uitæ præcipuum, tempore quidem posterius, potentia uero æquale & præstantius, ut prope ille seminis humani, hic uero hominis ipsius generatio dici poßit. Multa enim tunc fœtus adipiscitur, quæ in utero illi adhuc concluso deerant, perfectioràq; & absolutiora habet omnia. Nondum enim in utero respirat ducto per pulmones aere, siquidem mox ut excepit iuncta semina matrix, adeo sese lateribus omnibus exquisißime compressis constringit, ut in orificium ne quidem specillum acus admittat, sedetq; in aluo fætus cum lateribus uteri circumdatus, tum peculiaribus tribus ab utero distinctis obuolutis membranis. Quanquam enim leui motu cor mouetur infantibus, mox postquam absolutum est, & uibrat arterias: non tamen pulmones inflat, sed arteriæ uteri tantum cordi afflant halituum, quantum humido calori eius temperando sufficit. Neq; copiosa indiget

get refrigeratione, cum eas nondum obeat & exe-exceat actiones corpus, quas molitur exclusum. Non enim sensuum ministerio utitur, nec assumpto per os alimento confectoq; in stomacho reficitur. Editus infans, mox ubi aerem persensit: promit uires eas omnes, sensuum aperit organa captat & haurit aerem anhelitu arterijsq; dilatatis, cumq; eo inhærentes qualitates induit, siquidem continuo & forinsecus in ea incumbit, & per hiantes poros ad interiora fertur ac penetrat, sibiq; à stellarum radijs impressas qualitates, uicißim tenellæ ac molliusculæ massæ agglutinat.

Etsi igitur cœli circumfusio in partu non uidetur condere naturam, aut priori corporatura abolita, nouam gignere: hoc tamen efficit, ut conuenienti configuratione circumfusi cœli maturetur. Natura enim ubi consummatus est fœtus, mouet eum ut exeat ex utero, tali constitutione cœli, quæ & naturæ fœtus congruat, & principali respondeat informationi. Editum de naturali cognatione, qua inferioribus radios miscet suos, complectitur & afficit, cumq; uelut in nouum orbem prodeat, in quo experitur insolita insuetaq; omnia, & adferat molle corpusculum, excipiendisq; ijs qualitatibus, quos forinsecus obuersantia inuehũt aptissimum, fit ut illæ statim ualide affigantur & inhærescant. Etenim si adulta & durata ætate corpora assuetaq; cœlo ex sideribus in aere affectiones sentiunt,

ulunt, quanto illis magis mollißima, tenerrima, & recens hunc circumfluum aerem assumentia corpuscula immutabuntur. Natalitium ergo schema iis, quæ exposuimus, iudicandis accommodatum, conformabitur ad id momentum, quo quisq; nascitur. Id uero aut ex horologijs seu sciotericis, seu artificialibus adaptatis æquinoctialis motui ductu orietis atq; occidetis Solis cognoscetur, aut astrolabijs obseruabitur, aut si de æstimato tẽpore quis dubitet: corrigetur et æquabiliter ope uel τ̃ πρὶ-πατῶρ, Vel præsidis præcedentis interlunij aut plenilunij, uel Lunæ, quam illud obtinere signum genituræ tempore, quod sub cõceptum horoscopo insedit, & uicißim conceptus tempore quod nascenti oritur, compertum est, etsi quandoq; & huius oppositum, cum partus anticipant, oriri reperitur. Sed quomodo conformabitur thema cœli? Duo sunt motus stellarum, ut sæpe dictum est. Primus quo diei naturalis spacio omnes semel reuoluuntur circumductæ per immensam mundi amplitudinem, ita ut ab ortu, ubi primum ceu nascuntur, euehantur in sublime ad cœli cacumen, indeq; paulatim deuoluantur ad occasum, ubi soliditate obstantis terræ eripiũtur rursus ex oculis, & ad imum cœli demergantur, indeq; reducantur ad exortum. Alter quo singulæ interea sub Zodiaco procedunt tardius multo ab occasu in ortum contra primi circumactus rapidißimam

uerti-

uertiginem. Vterq; motus loca positusq; stellarum mutat. Ille quidem positum κατὰ τὴν θέσιν respectu cardinum cœli: Hic κατὰ τὸν κόσμον respectu Zodiaci. Quem itaq; utroq; motu in cœlo situm adipiscantur & obtineant quouis tempore, primo exquirendum est. Cœlum in duodecim dirimitur fixa spacia & æqualia, quæ omnia primi motus impulsu & raptu stellæ intra spacium horarum uiginti quatour peruagantur, ex uno in continuum & proxime sequens contimentis motus impetu delatæ. Hæc spacia alij aliter distinguunt, ductis circulis magnis, aut per communis Horizontis & Meridiani commissuras, aut per Mundi seu æquatoris uel Eclipticæ polos. Prior distinctionis ratio repudiata iam olim euidentes ob causas, in usum non uenit. Altera Æquinoctialem æqualiter, Zodiacum inæqualiter. Tertia econuerso Zodiacum æqualiter, Æquatorem inæqualiter dispescit. Præfero autem tertiæ secundam cum alias ab causas, tum quod ad primum motum congruit, qui circa mundi polos totum orbium cœlestium Systema circumagens producit stellas, & abducit rursus atq; occultat, cuius motus ductu & ope uelut Canonis certi, momenta exortus & decubitus stellarum uerasq; earundem ad quatuor mundi cardines habitudines & inclinationes inquiri ac definiri necesse est æquatoris æquabili & uniformi

con-

onuersione. Primum ergo peruestigetur uel cal-
ulo uel astrolabij usu, quas Zodiaci partes in
uæuis duodecim cœli spacia partitione æquato-
is æquabili dirempta, primus motus præscripto
empore adegerit, & quas ac quot numero quod-
is spacium ceu abscissum de Zodiaco intercepe-
it & comprehenderit, quo perquisito schema
escribatur similiter in duodecim distributum
pacia, in quo suus singulis partibus Zodiaci lo-
us attribuatur. Consignentur autem ordine in
lla spacia principia arcuũ Zodiaci, quos circuli
lla cœli interualla disterminantes auellunt, initio
umpto ab ijs partibus, quæ uel cœli culmen tene-
runt, uel in ortu transierunt horoscopum. Distri-
butis hoc modo in duodecim cœli spacia Zodiaci
dodecatemorijs & primo motu expedito, alte-
ra sit cura, ut quæ eodem tempore Zodiaci do-
decatemoria, quasq; horũ partes Planetæ percur-
rerint, calculo aut obseruationibus exploretur.
Hæ partes inuentæ suo in informato schemate lo-
co reponantur cum Planetarum characteribus.
Indicant autem hi in dodecatemorijs Planetarum
situs distantiam eorundem ab æquinoctio ap-
parente, quod paulatim mutatur contra ordinem
signorum loca stellarum fixarum anteuertendo.
Et retineri distinctionem dodecatemoriorum ab
æquinoctij apparentis puncto ceu principio ne-
cesse est, cum propter Schematis conformatio-
nem

nem ex arcubus Zodiaci, qui ſine confinibus æqua-
toris arcubus recte menſurari & diſtribui neque-
unt, tum uero præcipue propter Solem ipſum, qui
ſuo ab æquinoctio apparente motu & quatuor
anni cardines æquinoctialibus & ſolſtitialibus
diebus diſtinguit ac temperat, & Eclipticam
deſcribit, à cuius ſitu Planetarum in latitudi-
nem euegationes atq; excurſus æſtimantur & ra-
dijs ſuis reliquos Planetas uarie afficit. Quidquid
ergo dodecatemorijs tribuitur uirium, propter
Solem fit, qui hunc circulum, curſu ſuo dimetitur,
cui an nouarum & diſtinctarum uirium ueſtigia
uel circuitu illo uel lumine infigat, uiderint qui
id hoc affirmant. Arietis dodecatemorion tale eſt,
quod ex ea Zodiaci parte tales ciet Sol in elemen
tis qualitates, An digreſſo Sole relinquatur & ſu-
perſit in eodem cœli loco talis aliqua uis, cur
aſſeuerem non uideo, ſic de cæteris. Tertium eſt,
ut ex motibus ſtellarum ab æquinoctio apparente
dinumeratis reijciatur, arcus Zodiaci, qui puncto
illius æquinoctij & primæ ſtellæ Arietis in octauo
orbe intercedit, & reuocentur hoc modo Planetæ
ad ζώδια ſeu ἀστερισμοὺς octaui orbis, de quibus
cũ nõ dubitem obſeruata eſſe ea, quæ de duodecim
ſignorum Zodiaci naturis & proprietatibus tra-
duntur, haud ſcio an non huius ſub octauo orbe po
ſitus Planetarum conſideratio præcipui ſit momen
ti. Certe dodecatemoria à ſtellis fixis, quas incluſe-
runt

unt uel Ptolemæi tempore, procul recesserunt. Tribuere autem pene uim omnem aut certe maximam imaginarijs spacijs, quæ nunc procul amoet olim congruerunt cum Zodijs propius, tantum propter Solis decursum, & negligere aut extenuare uires stellarum, quæ præcipue agunt & efficaces sunt, ualde absurdum est. Vt igitur dodecatemoria non reijcio, sic plurimum referre iudico, ut quibus Zodijs octaui orbis planetæ adhæreant & copulentur, expendatur accurate, & in ea consideratione quantum sit positum, obseruationibus multorum annorum aliqui nostrum edocti didicerunt & quanquam neq; affirmo aliquid, nec quidquam cuiquam præscribo, tamen consentientis experientiæ testimonijs moueor, ut etiam quæ de domicilijs Planetarum, exaltationibus & triangulis tradita sunt putem ad ζώδια potius referenda esse, quam δωδεκατημόρια, uel propter Solem ad utraq;. Distributos itaq; in ζώδια octaui orbis Planetas censeo peculiari schemate describendos esse tertio loco, ut in iudicando coniungatur trium harum dispositionum consideratio, primæ quæ exhibet Zodiaci dodecatemoria digesta in duodecim cœli spacia: Secundæ quæ planetarum in dodecatemorijs Zodiaci positus: Tertiæ quæ eorundem cum Zodijs signiferi connexus proponit. Certe uim omnem ex coniuncto uel uarie inter se ac diuersimodo commixto di-

k uerso

uerso aut cognato lumine errantium & inerrantium stellarum defluere, nemo est qui negauerit. Sed cur ex dodecatemorij, quod quiddam imaginarium est & annuatim promouetur antrorsum, ex illius (inquam) cur una parte aliam, altera rursus aliam, tertia etiam à prioribus duabus diuersam uim planeta concipiat, sitq; in uno dodecatemorio potentior & efficacior quam alio, non facile quis ostenderit.

Hæc de thematis conformatione monuisse satis sit, quo absoluto coniectationis ordo talis instituatur. Quæratur Zodiaci locus qui significat aliquid de nati conditione, ut de dignitatibus consulatur medium cœli, de patre Locus Solis inspiciatur. Deinde uideatur, quis Planeta dominetur illo loco, iuxta quinque prærogatiuas, ex quibus Planetarum dominia æstimantur. Quod si unus cæteris prærogatiuas omnes præripit, huic soli tribuatur dominium: Si certarint inter se plures potentiæ & dignitatum suffragijs, præferendus est cæteris is, qui uincit numero suffragiorum. Tertio exploretur & dominantis Planetæ natura conditioq;, et signorum, in quibus Planeta reperitur & significator ac gubernator accidentis. Inde περὶ τοῦ ποιοῦ τοῦ ἀποτελέσματος constituatur. De magnitudine accidentis conijciatur ex positu eorundem κατὰ τὸ κοσμικὸν

καὶ

οῦ κατὰ τὴν γένεσιν. Adaugetur enim uis atque fficacia, cum ſua & propria ſigna ſedesq́; co-natas occupant & ſunt orientales ac curſu ucti, quantum ad poſitum in mundo. Rurſus quantum ad poſitum in themate genethliaco, plus ualent in cardinibus quam domibus aut ſucceden-tibus aut declinantibus. Præcipua uero loca ſunt ſcendens & cœli medium. Imbecillius agunt ex ſignis alienis & non cognatis aut cum occi-dentales ſunt & curſu diminuti propter poſitum n mundo, & propter poſitum in natiuitate, quan-do cadunt à cardinibus. Tempus euentuum diui-netur ex reſpectu ad Solem & horoſcopum ma-tutino aut ueſpertino.

Cætera artis præcepta & præceptorum cauſæ ex Ptolemæi τετραβίβλῳ συντάξει, Iu-lio Firmico, Pontano, & Hieronymo Cardano pe-tantur, qui & Canones annotarunt, quos artifices ducem experientiam ſequuti & rationem condi-derunt, & cauſas explicarunt, diſtributionis do-morum, exaltationum, trigonorum, terminorum, cæterorumq́; iſtiuſmodi. Singula enim ex ipſorum referre libris prolixum nimis & moleſtum foret.

DE TERATO-
scopia.

ECENSVIMVS præcipua diuinationum genera, perstrinximus diuina, quæ aut sua uoce Deus edidit, aut sanctis Patribus, Prophetis, & Apostolis, uel ὀπτάσεων, uel somniorum specie uelut præsignauit & præformauit, aut Spiritus sancti monitu notũ fecit, quantum huic nostro fuit accommodatum instituto, distinximus physica, è quorum genere, quæ naturæ sunt peruestigationes atq; interpretationes, deq; subsequuturis effectibus ad præuisas & ante exploratas causas coniectationes, ea separauimus à superstitionum commentis: Ab utrisq; seclusimus cum superstitiosa Ethnicorum obseruata & coniecta, tum à diabolo falsa & ambitiosa imitatione operũ diuinorum et actionum, atq; in Dei contumeliam structa uaticinia. Sed præter nota, consuetaq; et naturæ conformia rerum effecta, interdum noua quædam, inusitata, & dissimillima rebus naturalibus, non mole aut uehementia insuetoue tempore, sed enormi deformiq;, & toto genere discrepante specie animaduertuntur, quæ siue natura tritam atq; usitatam uiam egressa, et degenerante à tenore suo ac modo, siue nulla ex parte lapsa aut deerrante prouenerint: exterruerunt omni tempore animos humanos, correptos præsagijs tristi-

ristium & calamitosorum euentuum, admiratio-
neq; & metu affecerunt, in quacumq; illa naturæ
parte existerent & obseruarentur. Inde τέρατα
græci & τερἀσια nominarunt, tanquam porten-
dentia luctificum quiddam et miserum, hisq; inso-
lita nouaq; notarunt quæcumq;. Et τερατοσκοπί-
αν interpretationem ostentorum portentorum &
monstrorum, seu coniectionem interpretantem &
procurantem monstra, & interpretes ipsos por-
tentorum atq; coniectores τερατοσκόπους uo-
carunt. Cum uero omnia ea mentes nostras paui-
das natura & trepidantes, magnopere quatere
soleant ac consternare, inq; cogitationes singula-
res expectationesq; conijcere, ceu delibatas, aut
præsensione imminentium casuum, aut gustu iam
instantium: signorum ne loca ponenda, deq; cala-
mitatum præuijs ac prænuncijs sint interpretanda
monitis, an despicienter habenda et pendenda pro
nihilo uidebimus, explicatis causis, ex quibus ue-
lut finguntur & informantur.

Negat Aristoteles uel innouari in cœlo quid-
quam, uel certas ac præstitutas Astrorum circum-
uolutiones labefactari unquam, retroagi, aut sisti,
uel omnino alienum aliquid insuetumq; accidere
illi posse tractaui, sed æterna quadā & necessaria
lege Astra tum perfectione summa et integerrima
perdurare in perpetuum, tum cursus urgere ac
persequi suos. Hanc uero elementarem regionem,

ob priuationem materiæ insitam ab æterno, quæ discrepat à cœlestium materia, obnoxium esse motibus ac mutationibus multiplicibus, & degenerem, pronamq; ac procliuem ad degeneres & aberrantes motus, nec sua ui sola regi, sed aduentitijs alijs forinsecus uarie cieri & affici causis, cum à sola prima causa orbes stellarum impellantur, quæ quidē aßideat illis deuincta insolubilibus nodis, adeo ut nequeat alio contorquere orbium uertigines, quàm quo ipsi suo nutu contendunt & ruunt. Quapropter accidere in ea mundi parte, quæ φύσει administratur, frequenter errata aut materiæ uitio, aut culpa causarum materiam formantium, eaq; pro conditione materiæ & causarum agentium, proq; lapsuum discrimine, uel enormia fieri & prorsus aliena à naturæ instituto, uel τῷ πόσῳ solum, ἢ τῷ ποίῳ, aut tempore euariare, uocariq; τέρατα. Æthereas partes, quas ἀνάγκη gubernat, nihil erratorum committere, nihil offensionum, nec uel peregrina suisq; aduersa naturis admittere, uel pati ut nouetur quidquam. Sic enim inquit, ἔστι δ' τέρας τῶν παρὰ φύσιν τι, παρὰ φύσιν δ' οὐ πᾶσαν ἀλλὰ τὴν ὡς ἐπιτοπολύ. περὶ γὰρ τὴν ἀεί, καὶ τὴν ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲν γίνεται, ἀλλ' ἐν τοῖς ὡς ἐπιτοπολὺ οὕτω γινομένοις, ἐνδεχομένοις δὲ καὶ ἄλλως.

Atq; ita Aristoteli τέρατα sunt errata τῆς φύσεως, quemadmodum et definit ea, τὰ τέρατα ἁ-

μαρτήματα ἐκείνου τοῦ ἕνεκα του, ſcilicet naturæ, quæ cum ingenito ſibi ab æterno inſtinctu (ut Ariſtoteles uult) inſtituat idem opus, atq; in eundem ſemper finem conatus, actionesq; ſuas intendat ac dirigat: ſi eum non conſequatur, ſed uel deficiat, uel ultra metas proucbatur, uel aberret, ſcilicet ἦν τί ἐμποδίσῃ: naſcuntur τέρατα.

Fallitur Ariſtoteles multis modis, et reuellitur teſtimonijs doctrinæ ſacræ, et re ipſa atq; euentis. Neq; enim ab æterno mundus extitit, neq; carceribus incluſa aut uinculis cœlo alligata eſt prima cauſa, neq; ab æterno, aut cœleſtibus corporibus innexa eſt ἀνάγκη, quæ aduerſetur nouationibus pertinaciſsime, & ſtatum eundem perpetuo tueatur, aut materiæ τῆς φύσεως inſita priuatio, Sed ut ſæpe dictum eſt, liberrime agit prima cauſa, quæ totam mundi machinam uerbo procreauit ex nihilo, non coacta, ſed liberrime, ſua uoluntate, propter hominem, à quo agnoſci uoluit et coli, & eandem liberrimè ſuſtentat & gubernat, mutans, compeſcens, ſiſtens, extimulans, à ſeſe ordinata & conſtituta ſuo conſilio. Quare tum utriq; mundi tractui noua aliqua & inſolita accidere, tum ex terrenis edi poſſunt obſcœni fœtus, aliaq; uel ibidem uel in aere uel in aquis, quæ fœditatem habent, neutiquam peccante natura, imo nihil conferente. Omiſsis igitur Ariſtotelicis, repetemus τῶν τεράτων cauſas altius, pauló aliter diſtributa

ſerie cauſarum notarum, quàm ſuperius factum eſt.

Quidquid præter inſtitutum primitus, & nobis exploratum aliquo modo, conſuetumq; naturæ curſum, ordinem, tenorem, progreſſum, uimq; ceu arte ac ratione procedentem in rerum generatione, inuſitatum euenit: id uel à prima cauſa oritur, uel à ſecundis. Prima cauſa infinita & increata eſt. Eandem æternam eſſe, præſtantem, ſapientem, liberrimam, omnipotentem, effectricem rerum & conſeruatricem, non tantum ſacra demonſtrant uolumina, ſed rerum pulchritudo, ordoq; corporum, & mirandæ effectiones rerum, quæq; ſunt iſtiuſmodi, cogunt confiteri, ab eadem multa procurari in uſum & ſalutem hominum, protectionemue eorundem aut liberationem, ac perfici contra intentiones ſecundarum cauſarum, multa mutari in natura, multa præmonendi cauſa excitari ac præfigi ante oculos, aliàs in alijs partibus, prorſus inſueta et nunquam prius obſeruata, etiam Ethnicos ſaniores res docuit, etſi illuſtriora exempla habet Eccleſia, & ſuſpicienda magis atq; admiranda.

Secundas cauſas omnes creauit prima cauſa finitas ex nihilo, triplice diſcrimine. Quaſdam enim abſq; omni materia corpulenta, & ſpirituali eſſentia, et cæteris dotibus ad ſuam expreßis imaginem ſibi confirmauit, ſapientia eximia, libera uolun-

uoluntate, & cæteris, quæ in Deo ſolo æterna, infinita, & increata ſunt, eaſq; uocauit naturas Angelicas. Quaſdam ex corpulenta ac ſolidiore finxit materia, quam peculiari et ſingulis accommodata ac propria ueſtiuit atq; expoliuit ſpecie, mira ac pene ſtupenda ſapientia uariatis diſcriminibus, infinito numero. Quaſdam compoſuit ex utriſq;, mirabili fœdere ſociata ſpirituali natura, quam animam uocamus, corporeo domicilio exquiſitiſsime fabrefacto, ſpecie à cæteris omnibus differente, tunc, cum in hominem de luto terræ formatum inſlauit ſpiraculum uitæ. His hominum nomen inditum.

Iſta ſibi tria cauſarum genera, ea lege et ſerie Deus ſubiecit ac copulauit ut ab Angelicis naturis coram aſpici & coli: ab hominibus non aſpici, ſed eodem modo coli de præſcripto legum, quas & in mente expreſſerat, cui alteram facultatem ſeſe libere commouentem, quacumq; uellet ſubdiderat, & poſtea ſeparatim propoſuerat: homini uero totam corporeæ naturæ molem, in qua cauſas multiplici uarietate diſtinctas, ſerie diſpoſuerat & connexuerat admodum concinna, parere uoluerit, cui & eam attemperarat.

Hæc uere χρυσείη σειρὰ, ſi nuſpiam interrupta fuiſſet aut conuulſa, ſi ſuo quælibet loco perſtitiſſet, iuſtoq; & conuenienti ordine tum primæ paruiſſet cauſæ, tum in debitum deſtinatumq; na-

turæ ſuæ opus acerrimo conatu contendiſſet: nihil inuſitatum, quodue à naturæ conſtitutione euariaret, deforme nihil aut fœdum extitiſſet, quod magnopere animos perculiſſet noſtros, quodue non protinus, in quem excitaretur finem, peruidiſſemus, deniq; perfectas & ordinatas cauſæ ſuo loco omnes actiones edidiſſent.

Sed cum ex Angelicis naturis, quædam ſuperbe detrectata obedientia & ceu coniuratione facta contra Deum, ex ea ſeſe catena, uelut ruptis annnulis auulſiſſent: & ſimul inde non uiolentia coactum, ſed fraude perſuaſum genus hominum abripuiſſent, idq́; mox de ſtatuta & rata Dei ſententia, ſpoliatum ornamentis omnibus & horribiliter ſauciatum utraq; parte naturæ ſuæ, tum decidiſſet in corruptionem & interitum ex priori integritate, tum imperium amiſiſſet: Terræ etiam Deus conditor ex concepta aduerſus hominem indignatione detraxiſſet uigorem ab initio inditum, quo degenerem ſtatum totius orbis elementaris intelligo: ſequuta eſt confuſio tetra ac pernicioſa, & ſeries cauſarum conditarum mutilatæ ac laceræ catenæ ſimilis euaſit, in qua annuli plurimi deſunt, aliqui abrupti ab alio ſeſe ſuſpenderunt clauo, aliqui ſarti refectiq; aliquantulum ægre cohærent. Diſſoluta eſt coniunctio congruentiaq́; omnium naturæ partium, quas mirandis inter ſe fœderibus deuinctas & æquatas humanæ naturæ

Deus

Deus exactißime adaptaret, quo fit, ut multo aliter cœlestes & remotæ causæ nunc afficiant uitiatam hominum naturam, & totum elementarem ambitum, plurimum ab illa primi exordij perfectione mutatum: & sæpe pareant producantq; noua & musitata. Labem contraxit ex maledicto Dei horribilem inferior hic orbis totus, quæ in mixtas res propagata, sæpißime uagarum ac deerrantium motionum, & deformium ac fœdarum generationum causa est.

Humani corporis absolutißima temperies, in enormem cõmutata δυσκρασίαν, non moderatas, sed effrenes, ἀτάκτους, feruidas ciet actiones. Ducimur opinionibus, & leui motu huc illuc rapimur, feruemus affectibus, æstuamus libidinum flammis, inhiamus crapulis, quibus ingenita nobis à natura δυσκρασία plus deprauatur: hinc commixtiones fœde, corrupta semina, fœdi & obscœni partus.

Diabolus uero, qui in hoc eodem orbe, cui nos inclusi degimus, potenter grassatur permissu Dei: tum labes naturæ inflictas odio Dei auget, atq; illarum occasione prodigiosa plurima molitur seu uere deformans aut perdens naturæ opera, seu præstigias obtrudens, ut turbet, urat, angat & torqueat anxia & sollicita hominum corda, tum miris modis exercet prophanos et impios iure illius Tyrannidis, quam in illos sibi confirmauit, &

in pri=

in primis struit insidias operi generationis, quo nullum aliud infestius odit, propagationem residuarum liturarum de imagine Archetypi in homine, & restitutionem eius atq; expolitionem, aut impediturus, aut defœdaturus.

Non pauca ergo insolenter & insuete ab his procreantur causis in omnibus mundi inferioris partibus aere, aqua, terra, animantibus, quarum quædam Angeli sancti custodes nostrorum corporum, quædam diaboli conficiunt, quædam infausti congressus & commixtiones stellarum progenerant, quædam ob corruptæ materiæ enormia uitia proueniunt, aut externo & aduentitio illata impulsu, aut ipsi ingenerata. Illi cum utriq; sint naturæ intelligentes, certo deliberatoq; consilio & fine, non temere noua moliuntur: Salutem & incolumitatem querunt ac spectant generis humani Angeli, Perniciem contra aut excruciationem, uel ludificationem diaboli. Nascuntur monstra ex animantibus, hominibus etiam, quorum origo omnino aut à spiritualib. est naturis, aut corporeis, Si à corporeis: aut à supernis est, quæ ex longinquiore interuallo materiam complectuntur et informant τῆς φύσεως, ut astris, aut infernis & propioribus. Si à propioribus, ab ijs est, quæ se habent uel ut περιέχον καὶ συνεργὸν αἴτιον, uel ut ὕλη, uel ut διαπλάσικον αἴτιον τῶν περιεχόντων καὶ συνέργων αἰτίων, Vnum forinsecus totum

totum corpus & materiam ambit ac circumfundit, nimirum hic circumfluus aer. Alterum (corpus prægnantis) materiæ destinatum à natura domicilium habet ac sustinet. Tertium (matrix) materiæ proprium ac peculiare, iuncta semina uiri ac mulieris, excipit, cohibet, calore suo uelut incubans fouet, attractum ex corpore sanguinem suppeditat, continet, donec maturatos fœtus excludat. ὕλην præbent iuncta maris & fœminæ semina, aucta menstruo sanguine, qui affluit tractus ex prægnante.

τῶν διαπλαστικῶν αἰτίων, unum est καθ' ἑαυτὸ αἴτιον, uis formatrix insita ingenerataq; seminibus quæ formationem fœtus instituit, dirigit et absoluit primarie. Alterū κατὰ συμβεβηκὸς, conceptæ in cerebro, & informatæ cogitando, aut forinsecus & altius impressæ imagines uisarum, auditarum, aut fictarum rerum, quarum species subito utriuslibet animum transuolantes afformare conceptis fœtibus & miscere similitudinem existimantur, quod uelocitas cogitationum animiquè celeritas & uarietas ingenij, multiformes notas subita spirituum uibratione per neruos matrici imprimat, quibus hæc cerebro coniuncta est.

Quæ nimis insolenti rara & uaria, nimisq; à notarum forma rerum discrepante specie eduntur, absq; dubio uel diuinitus conformantur, ut ceu

ceu effigurent ac pingant regnorum, gentium, aut Tyrannorum mores, aut sequuturas mutationes, uel ex deprauatis Diaboli arte perficiuntur fœtibus. Talia multa uisa sunt omnibus temporibus, & singulares semper casus præcurrerunt. Anno 1496 Romæ in Tyberi inuentum est monstrum, capite & ceruice asinina, humeris manibusq; & pedibus squamatis ad extrema usq;, dextra manu in Elephantinum pedem, sinistra in humanam ἀκρόχειρα quinq; distinctam digitis, dextro pede in bouis ungulam, sinistro in aduncos griphium ungues desinente, uentre muliebri & mammis, facie senili ad dextrum clunem, collo draconis exerto è posterioribus.

Friburgi in Mysnia meminerunt multi natum uitulum glabrum, depilem prorsus, ore gemino, superno uitulino, inferno humano, cute specie laceri cuculli Monachorum corpori obducta, et collo astricta arctius, erecto corpore. Anno 1531, Augustæ Vindelicorum mulier peperit primo caput humanum membranis inuolutum, secundo bipedem serpentem, cui lucij caput, corpus ranæ & pedes, cauda lacertæ, Tertio porcum omnibus partibus integrum. Anno 43. die Conuers. Pauli in Belgico natus perhibetur infans ex honestis & nobilibus parentibus teter admodum & horribilis aspectu, flammeis & radiantibus oculis, ore naribusq; bouini cornu figura exertis ac prominentibus, dorso

pilis

pilis caninis hiſpido, ſimiarum faciebus in pectore extantibus, qua mammarum locus, oculis felium ſubtus umbilicum hypogaſtrio adfixis, tetris ac minacibus canum capitibus ad utrumq; cubitum & pedis utriſq; patellam antrorſum ſpectantibus, ϛε=γανόπους & ϛεχανόχειρ figura pedum Cygni, cauda ſurſum reflexa & recurua longitudine ulnæ dimidiæ. Editus in lucẽ quatuor horas uixiſſe & tandem his emiſsis uocibus, Vigilate, Dominus Deus ueſter aduentat, expiraſſe dicitur.

Anno 47. ad oppidum Bitterfeld uitulus in agro repertus, oculis, naribus et auribus humanis, uertice tonſo et miniato, rictu et pectore uitulino, cruribus anterioribus uitulinis, poſterioribus humanis & breuibus admodum, ſed utriſq; deſinentibus partim in ungulas uitulinas, partim in humanos digitos, qui ungulis ſuperbant, & ſeparatim propendebant. In mari Balthico non procul ab Haffnia, piſcem humana facie, capite circumtonſo inſtar coronæ Monachorum, corpore ſquamis cucullæ ſpecie obſitis captum anno 50. affirmant.

Romanæ hiſtoriæ ſæpe porcos humano uultu natos tradunt, ut Tarquiniјs anno urbis 544, & Sinueſſæ anno urbis 554. Non ad naturam uel cœleſtem uel infernam reuocari talia, neq; in degeneres lapſus materiæ referri poſſunt, ſed ab aliјs effingi & obiјci autorib. res fateri cogit. Non enim miſceret figuras tot, tam diuerſarum rerum, tanta

uarie=

uarietate, natura ceu consilio apte partitis sedibus in corpore. Infaustos ac tetros siderum concursus & configurationes, insigniter uel inchoata à natura corporum lineamenta peruertere et deformare, uel alienas rebus afformare & inducere species, tot obseruationibus compertum est, ut non dubitent Astrologi effectrices causas singillatim demonstrare. Propiorum causarum quanta sit uis ad generandum præsertim matricis, seminum, hau starum sub ipso concepto imaginum aut post cogitatarum uidemus. Si distincta matrix concepit semina, gemellos illa gignunt & formāt, eosdemq; absoluunt, si suppetat materia: si constituendis duo bus integris distinctum semen non sufficiat, uni ex redundante & superflua materia plura adiungunt membra, aut uni thoraci duplicata applicant. Hinc partus bimembres, bicipites, ternis quaternisue manibus & pedibus. Bicipites natos in agro Vientino anno urbis 580. ternis pedibus Amiterni 611, quaternis 620, ternis & manibus & pedibus 659, quaternis itidem manibus & pedibus 589, Romanis est proditum historijs. Nostra memoria fœtum uidit Haßia editum quinto Idus Ianuarij, anno 40, Geminis capitibus reflexis in dorsum, quorum sese facies obuersæ inuicem minaci aspexerunt uultu. Louanij septimo Idus Aprilis, anno 47, gemelli nati distinctis corporibus, uni adhærentibus capiti.

Recens

Recens in Regno Anglico anno 52, tertia Augusti, intra decimam & undecimam, biceps natus fœtus, capitibus non uno et naturali loco emmenentibus, sed oppositis inter sese, altero de collo exerto, altero ea enato parte, quam fœmen et περίνεον uocamus, uno umbilico, tribus pedibus, uno dextro laterotenus exporrecto, duobus ex opposito latere sinistris, manibus omnibus.

Pontanus testem citat, qui affirmarit allatum sibi arietem exenteratum, qui præcordia & intestina geminata habuerit, cor unicum. Sæpe ex conceptis iam inchoata seminibus ἔμβρυα coitu secundario aut peruertuntur, aut ruptis inuolucris uel dilabuntur ad latera, uel procumbunt, atq; ex mutato situ distortam aut deformem adipiscuntur speciem. Sæpe in ἐπικυήσει permixtione aut affluxu nouæ materiæ turbantur & uiciantur ducta à natura ceu prima fœtuum lineamenta, aut fit accesio in parte aliqua, uel membri cuiuspiam adnati ac superuacanei, uel naturalis magnitudinis regulam prætergreßi, quod uidelicet in concipiendo fœtu materiæ ipsius plus constiterit, quàm quod necessarium esset parti illi constituendæ, uel aliena specie prominentium παραφύσεων. Tales uisæ sunt παραφύσεις in infante 4 Idus Iulij anno 50. Friburgi nato, cui præter aspectum tortuosum & quadrilaterum, frontis loco solida & dura eminuit excrescentia, uerticis loca altera. Vidimus

dimus ipsi hoc anno 53 uitulum felium aspectu tetro & horrido, amplo sub collo promissoq; aqualiculo ceu πϱολόβῳ, eoq; albo & molli, canino et nigro pilo, testibus inusitatæ magnitudinis figura testium uerris, duplice ordine distinctis.

Si fissa gemellorum hiscant interstitia, coeunt & coalescunt ipsi, obuersis pectoribus alias aut toto anteriore thorace, alias fœmoribus ex laterum contactu, dorso quandoq;, ubi in aduersas sese conuerterunt partes, & uel cæteris partibus liberis omnibus ac solutis, uel consertis pedibus, aut manibus collo circumplexis, aut in mutuo complexu iisdem circumiectis utrimq; humeris. Anno 41. die 19. Februarij Friburgi Mysorū editi gemelli, iuncti totius anterioris thoracis cohæsu. Similes Heidelbergæ nati anno 44, Vtriq; complicatis sese mutuo amplexi sunt manibus. Non absimiles his quadragesimo secundo nati in ducatu VVirtebergensi, coalitu pectoris ad umbilicum usq;. Anno 46. in Aken oppido Saxoniæ ad Albim fœmoribus laterotenus concreti uisi sunt, qua crura subnectuntur coxæ, eo situ, ut dexter sinistra manu humero dextro alterius incumberet, sinister dextram thoraci alterius transuersim prætenderet. In Romana historia anno urbis 660, geminas puellas dorsorum concretione continuas, natas legimus, C. Lælio, & L. Domitio COSS. Si aut morbis affecta, aut à prima sit male constituta origine

ma-

matrix: uarie immissa exceptaq; semina, si in fœtum resoluta explicentur, deformare potest. Seminum præcipua uis, & si maiore superent copiæ quàm corporis est opus constitutioni: atq; agens illa & procreans uis ceu duplicata præualeat æquabiliter ad utrumlibet sexum consummandum, ita ut aut prorsus uincat, aut rursus uincatur: eodem sexu aut uirili, aut muliebri gemellos fingit. Si è contrario partim superarit, partim succubuerit: in diuersum res geritur, atq; alter mas, fœmina altera gignitur, quod tamen contingit rarius, ac plerumq; parum diu uiuunt. Si, ut dixi, perficiendis duobus deficiat materia, uni tamen redundet: format uis διαπλαστική præter naturæ præscriptum, membra plura non necessaria, scilicet, ad quorũ sedes superflua detruditur uel suopte nutu decumbit materia, idonea potentia ad figuram illarum partium effingendam. Hoc modo Hermaphroditi et Androgyni generantur, quibus membra sexus utriusq; insunt, etsi è duobus alterum ferè imbecillum est, irritum atq; inefficax, et contingit nonnunquam alterum aut mutari aut prorsus aboleri. Causam horum Astrologi in Mercurij & Veneris referunt commixtiones. Huius generis sunt, quæ in Caprarum genere ξάγαυνοι uocantur. Si ne uni quidem absoluendo satis adsit materiæ: ab aliqua parte cõminuti, mutiliq; procreantur fœtus, qui ferè non principalibus destituuntur

☿♀

tuuntur membris, ut corde, cerebro & iecinore, ſed exterius mutilantur.

Anno 48, 18 Calend: Maij, intra ſextam & ſeptimam Myſenæ natus infans diuiſo in fronte craneo, unico cruce ſiniſtro, ſine labijs, oris loco exiguũ habens foramen, reliquo truncatus corpore. Anno conditæ urbis 560, Arimini ſine oculis & naſo, In Piceno abſq; manibus & pedibus natos Romana tradit hiſtoria. Si aut ſemina ſint morbida, uicioſa, polluta, δυσκρατα, aut ſanguis menſtruus, ex quo uiſcerum & muſculorum origo, impurus, uarie fœdant partus. Si diuerſarum commiſceantur rerum ſemina, ijs ſingula ex ſeſe propagatas partes figuris conformant, quas habent δυνάμει, atq; ita fœtus ex diſcrepantium rerum partibus ac figuris obſcœno fædoq; aſpectu componunt. Infixarum altius aut animo fixius ac pertinacius uerſatarum atq; agitatarum, aut ſubito pauore uehementius illiſarum imaginum ſimilitudinem affingi conceptibus, alliſu ſpirituum animalium per neruos, certum eſt teſtimonio ueſtigiarum & notarum, quas de matrum conceptis ſenſuue hauſtis, aut pauore illatis effigiebus natura prolibus inurit.

Elephantino natum capite puerum Romana hiſtoria celebrat. Simiarum aſpectu, & urſinis obſitos uillis toto dorſo partus ipſi uidimus, quas ſimilitudines reputatæ pepererant. Vidimus &, qui

qui exertas ac ceu dependentes tenerent linguas, instar uitulorum recens iugulatorum.

Anno 42, Pilsenæ, quæ Boemiæ oppidum est, puer natus imagine Christi saluatoris nostri crucifixi, quem Virgo mater de Cruce depositum sinu fouet, altero super alterum pede inflexo, ut si amoueretur, mox reductum reponeret. Illi propter collum reflexum cibus in os difficulter inseri potuit.

Ex his liquet cum in quauis naturæ parte excitari posse inusitata, tum causas effectrices plurimas esse dißimilimas.

Voco ergo τέρατα non tantum errata τῆς φύσεως, sed quæcumq; nouata specie & ab usitatis rerum formis aliena offeruntur, quæue uniuersim à communi et constituta diuinitus rerum progressione ac cursu deuiant, non magnitudinis aut qualitatum excessu defectùue, nec tempore, sed toto genere, siue in mundi ætherea sede & elatiore, siue in hoc elementari domicilio, adeoq; uel ipsis elementis, uel procreatis inde rebus. Latini ostenta ea uocarunt, ab ostendendo, Monstra à monendo, uel ut maluit Cicero, à monstrando, Prodigia de Ciceronis sententia quasi prædicia: ut cæteris placuit Etymologicis, quod diuinitus proagantur futuris & consequuturis rebus, hoc est, ante illas propellantur. Portenta, quia quæ porro sunt quasi intentent.

Monſtrorum nomen ijs tributum eſt, quæ ex animantibus naſcerentur non ſui generis ſpecie, ſed aliena ac diſsimili, nimirum quæ uel diuerſarum rerum formis uarie conſutis, uel natiua rei facie diſtorta, confracta, alioue modo defœdata conſtarent, aut mutila eſſent & truncata, aut plurium non neceſſariarum partium, integrorumue corporum adhæſu coalituq́; naturæ modum prætergreſſa. Græcis τερἀσια ſunt. Horum eſt origo pertractata ante atq; explanata.

Ad oſtenta uenio, quibus non ſolum in uicino aere ceu picturis expreſſas & ſæpe animaduerſas imagines confligentium exercituum, crepitus & fragores concuſſorum armorum, ac ſimilium, ſed quæcumq; in ſublimiore illo ſyderum cœlo, perpetuis orbium circumuolutionibus Dei iuſſu inſolenter accidunt complector, è quorum ſunt genere ſignũ retroactæ umbræ, ſtella toti humano generi exorta, Chriſto nato, & à ſapientibus Arabum uiſa ac notata. Fulgentium in aere effigierum magnam uarietatem non uetuſta ſolum, ſed recentia etiam obſeruarunt tempora, quas alias aliæ cauſæ Deus, ſancti Angeli, ſæpe Diaboli effingunt, ſæpe nubes uaporeſue radijs perſperſi tinctiq́; ſtellarum deſuper, & partibus alijs plus, minus alijs nitentes, uario poſitu exprimere uidentur.

Anno 32 non procul ab Oeniponte hæ uiſæ ſunt imagines. Aquila ſtans in colle ac trepidans, huic

è regio-

è regione obuiabant aliæ tres uelut hostiles imagines, quarum prima Camelus erat respectans & flamma in orbem circumdatus, Altera Lupus flammam ore euomens, flammeo itidem orbe septus, hunc sequebatur Leo, cui Vir cataphractus stans in aditu montium blande contrectabat iubam, & uicißim blandiri huic Leo uidebatur, pedem uelut salutabundus porrigens.

Paulò ante mortem Iohannis Ducis Saxoniæ Electoris Isenaci conspectæ sunt hæ effigies. Primo Arbor antiqua marcida & euersa, Secundo loco expeditus Eques gestans arborem, sed truncatam ramis, Tertio Canis uenaticus, Quarto magna & atra Crux in densa nube, Quinto ex ea nube fulmen excuti horribile cũ ingenti fragore sonituq; terribili, tantamq; deferre secum uim flammarum uisum est, ut pagum, in quem traijci uidebatur, incensurum putaretur, & puella exterrita magna uoce matris imploraret opem, seq; suscipi ac tegi flagitaret. Etsi interpretationem mihi non sumo, tamen ex euẽtu ratiocinor depictas his figuris mutationes in familia Saxonica, et clades ac calamitates Ecclesiarum. Eo ipso tempore, quo fœdus Schmalcaldense sancitum est, hæ uisæ sunt in aere fulgere imagines, quæ exitum fœderis effigurasse iudicantur. Primo equites obseruati, quibus rustici successerunt clauis armati, Tertio excelsa ad aquas eminuit turris, nec procul ab ea uir quidam

hauriens aquam, quem postremo insequutus magnus Draco. Priores duæ species cito euanuerunt, reliquæ diu sese conspiciendas præbuerunt.

Anno 34, tertia die Iulij in oppido Scheswitz, à meridie cœlo sereno, conspecti sunt in aere Leones ex locis diuersis concurrentes ad conflictum, & iuxta illos cataphractus Eques hastam quatiens infestam. Non procul ab Equite iacuit caput humanum sine trunco, ornatum diademate imperatorio. Modico interuallo post Apri caput aculeatū uisum est, et duo Dracones uomentes ignem. Deinde unicæ & amplißimæ urbis effulsit imago, positæ ad lacum, classeq; & terrestribus copijs obsessæ, et supra hanc Crux sanguinei coloris paulatim conuersi in atrum. Alius item Eques prodijt igneo flagrans calore, diadema gestans in capite Imperatorium, quem insequutus est equus sine sessore, postea in ampla planicie duæ ardentes enituerūt arces uicinæ alto mōti, ad quem hæsit Aquila grandis dimidium sui corporis post montis latus abscondens, aliquot ibidem pulli Aquilarum, candido calore nitidi apparuerunt, item Leonis supini caput insignitumcorona, Gallus gallinaceus rostro feriens fodiensq; caput, tantisper, donec id à trunco corporis solutum delaberetur & euanesceret, corpore diu conspicuo. Astiterunt & alij Leones, & iuxta Apri caput Monoceros paulatim conuersus in Draconem, aliaq; plurima inusitatæ

tatæ figuræ & magnitudinis animalia. Arsit & in celsa rupe arx duobus cincta exercitibus, & uisa est integra regio frequentibus oppidis, arcibus, & uicis referta, Sed mox totus tractus, in quo hæc steterant, igne correptus conflagrauit, & ruinas uastæ terræ stagnum amplißimum obruit, extantibus tantum turribus in eo loco, in quo antea magna illa urbs apparuerat. Ad ripam lacus grandis Camelus bibenti similis constitit.

Anno tricesimo octauo ante primam expeditionem Landgrauij, honestißimus uir Consul Schmalkaldensis, uidit noctu quasi coram, has species, In mensa Senem inclinato capite dormientem, & in scamno propinquo cubantem Leonem, atq; in eodem conclaui multitudinem uirorum longis uestibus deliberantium de Leone: contra quos tandem insurgens prioribus pedibus Leo, quasi inuasurus illos de scamno prosilijt. Illi globo facto opponunt se Leoni, & impetentem pugiunculis fodunt, tandemq; superiniecta sella concluso Leoni caudam amputant: sed non multo post eluctatus ex sella caudam recipit, ubi cum quasi metu Leonis, uiri illi seceßissent extra conclaue, Leo redijt in priorem locum scamno insiliens. Deinde cum aliquoties ingreßi & egreßi rursus, uelut deliberarent de tollendo Leone: irritatus ille cum impetu irruit in eos, quibus uociferantibus, & metu ad dormientem senem brachia protendentibus,

bus, expergiſcitur ſenex, & erecto capite dextræ manus motu minitatur Leoni, quo uiſo Leo retrocedit, & ſubinde reſpectans ad ſenem, conſiliensq; in ſcamnum, in figuram Chriſti ſtantis & concionantis uertitur, coram quo cum uiri illi proſtrati fuiſſent, tanquam ueniam petentes & conſequuti, una cum cæteris ſpeciebus euanuerunt.

Anno 45 altero die poſt Pentecoſten in Sileſia hæ uiſæ ſunt imagines. Duxit ab oriente inſtructam aciem Vrſus, cui ab occaſu Leo armata manu occurrit, intra exercitum utrumq; lucidiſsima emicuit ſtella: mox congreſsi inter ſeſe utrinq; dimicarunt acriter, ut deſtillare ex ſauciatis corporibus ſanguis ubertim, & exanima concidere cæſorum uiderentur cadauera. Inter præliandum Aquila ex præcelſa rupe ſupra copias Leonis ſeſe librare alarum remigio uiſa eſt. Vbi depugnatum eſſet quaſi dirempto certamine, Leo rurſus inter ſuas effulſit cohortes, urſi nulla aparuit ſpecies, ſed proſtrata & ſparſa iacuerunt cadauera, qua alter exercitus conſtiterat, quibus aſtiterunt ſenes canicie ſpectabiles & uenerãdi. Finito prælio reduxit exercitũ ad occaſum Leo, quo aliquo uſq; progreſſo, quidã albo & ornato uectus equo à copijs rediјt ad pugnæ locũ, atq; in eum equum iuuenem cataphractum ibi ſtantem collocauit, & uerſus ortum procedentem comitatus cum cæteris ſpeciebus euanuit.

Anno

Anno 49 quidam honesti uiri Brunswicenses, cum noctu iter facerent, Lunam uiderunt circundatam esse conspicua specie, quæ nominatur Halos, & iuxta eam duo παρασέληνα, ipsam uero Lunam quater circumuolui, deinde iuxta παρασέληνα igneum conspexerunt Leonem, Aquilam fodientem sibi pectus, Deinde speciem illustrißimi principis Saxoniæ ducis Iohannis Friderici, & figurã qualis pingitur Creatio Heuæ ex costa Adæ, post hæc sedentem Deum, & blande impositos genibus fouentem Adam & Heuam, ut parentes interdum infantes collocant in genua. His succeßit horribilis species inflammatarum urbium, & circa has Cameli, figura Christi pendentis in Cruce, & circa eam cœtus Apostolorum. Extrema species omnium maxime terribilis fuit. Stetit uir truculentus stricto gladio minitans ictum puellæ, quæ ante ipsum specie supplicis, lacrymans petere uidebatur flexis genibus ne feriretur, his similes & alibi uisæ sunt.

Quanquam autem quæsitum omni est tempore, quæ uis talia pingat simulacra: An cum nunquam halitibus aer uacet, halitus illi fortuito concursu, aut si sparsim diuulsi ferantur, ex interuallis cohæsione aliqua, ea constituant, sed lumine cœlesti colorati, alias nitore fulgido, flammeo alias & flagranti rubore, pro fumorum conditione: an uero intelligentes ea exprimant naturæ & sequuturo-

rum

rum casuum præsciæ, seu nubibus fumisue adhibitis, seu absq; his fulgida aliqua specie: tamen pleraq; uel à Deo ipso, uel à sanctis Angelis confici conformariq; existimo, qui amore generis humani, quam ex æterno Deo coram didicerunt, ideam & seriem euentorum his imaginibus delineatam nobis contuendam proponunt, non ut præuideamus, quæ subterfugere aut elabi nullo modo possumus, sed ut his admoniti, & de nostris cogitemus peccatis, & magnitudinem periculorum metiamur animis, & admonitiones ac consolationes editas diuinitus redigamus in memoriam, atque inter intenta immissaq; etiam tela, cum omnia lætum minabuntur, ad ipsius genua aduoluamur supplices, nec desinamus castis pectoribus & manibus in cœlum porrectis uotis precibusq; exposcere, ut quanquam scelera hominum malum flagitant, ipse tamen suppliciter ad se inq; sinum nos receptos tueatur ac protegat ab omnibus capitis salutisq; nostræ hostibus, & mpendentia mala auerruncet.

Interdum & Dæmonum præstigijs adumbrari talia consentaneum est. Vagi & temerarij halituum confluxus σημαντικόν, præsertim tam concinna specie & serie, rerumq; diuinæ subditarum gubernationi componere nequeunt, nisi casu regi & consistere mundum cum Epicuro sentiamus.

Prodigiorũ magna uarietas, quod ego nomen illis accõmodo, quæ in Elementis præter naturam

nouata

nouata atq; inusitata notantur, aut mixtis rebus. Ex aere, sanguine, lacte, frumento, lapidibus, sulphure, igne antiquis temporibus sæpe pluisse legimus. Nostra ætate imbres sanguineos, scintillantes inter pluendum guttas & feruidas, pluuias frumentaceas, inusitatæ magnitudinis grandines ceu arte figuris hominum expolitas multæ senserunt gentes. Atratas paludes sanguine fluxuisse, Terram in cruentas erupisse scaturigines, Aristas guttatim sanguinem extillasse, Statuas & simulachra in templis copioso sudore diffluxisse, etiam extersa & siccata historiæ tradunt. Et his annis similia uiderunt multi. Profluxit è terra riuus copiosi sanguinis ad oppidũ ditionis Hildesiæ Bockelheim, quod oppidum paulò post ab eo exercitu, qui uagatus est in Saxonia oppugnatum atq; incensum magna ex parte conflagrauit. Non procul à Mersburgo magna palus certis uicibus in cruorem uersa adeo rubuit, ut immersa quæuis tingeret. Manantem ex aristis cruorem Silesia uidit. Sudarunt simulachra Bernburgi, quod oppidum in Ascaniensi situm est principatu. Vetera exempla in Iulij obsequentis recensentur annotatis.

Varijs sese speciebus ostendunt Dæmones, quas spectra et φάσματα uocarunt, & Portenta etiã, si terribilia essent & aspectu horrida. Horum omitto enumerationem, & accedo ad quæstionem initio propositam, An quæ hoc modo eueniunt præ

ter

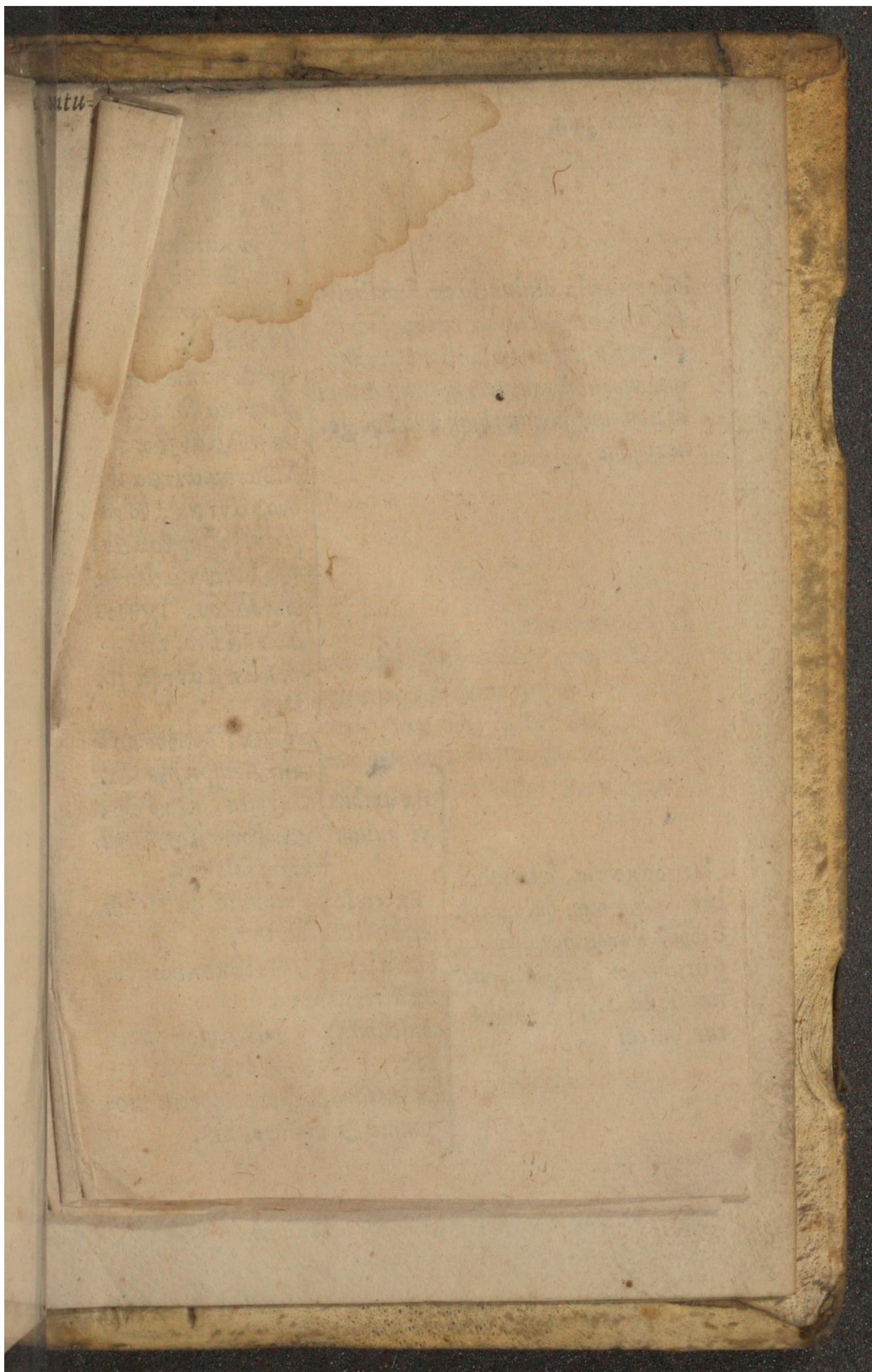
ter naturæ ordinem, habeant aliquam futurorum præsignificationem? An concessa sit τερατοσκοπία? Fortasse quæ in hoc genere minus exorbitant, aut minus longe à natura & specie sui generis recedunt, siquidem aut casu impedita propinquarum causarum actione, aut errore lapsa natura existunt, nihil admodum designant portenduntue. Minorem etiam adferunt admirationem, quorum ex natura ortum habent causæ, et intelliguntur, harum enim ignoratio ferè terrorem auget. Quæ uero insolita prorsus sunt, eaq; uel maxime, quæ ceu picturis cœlo illitis futura præfigurant, nunquam non singulares attulerunt casus, & plurimis ac concordibus tum ab antiquitate petitis exemplis, tum assumptis ex recenti memoria declarare possem facillime, neq; eximium aliquid, memorabile, & magnũ extitisse non præcurrentibus designatum indicijs, nec noua & insolentia conspecta unquam aut obseruata, quin attraxerint præcinuerintue nouum aliquid et singulare, nisi cognitum eruditis omnibus atq; exploratum ante scirem. Funestas clades & sæua bella perpetuo sanguinis eruptiones atq; effluxus, uel pluuiæ frugum è cœlo delapsus annonæ caritatem apportarunt. Et quanquam ostentorum monstrorumq; omnium explanationes non cuiuis sunt obuiæ, non spernamus illas tamen his innexas iræ diuinæ indicationes & comminationes, nec pro nihilo pendamus

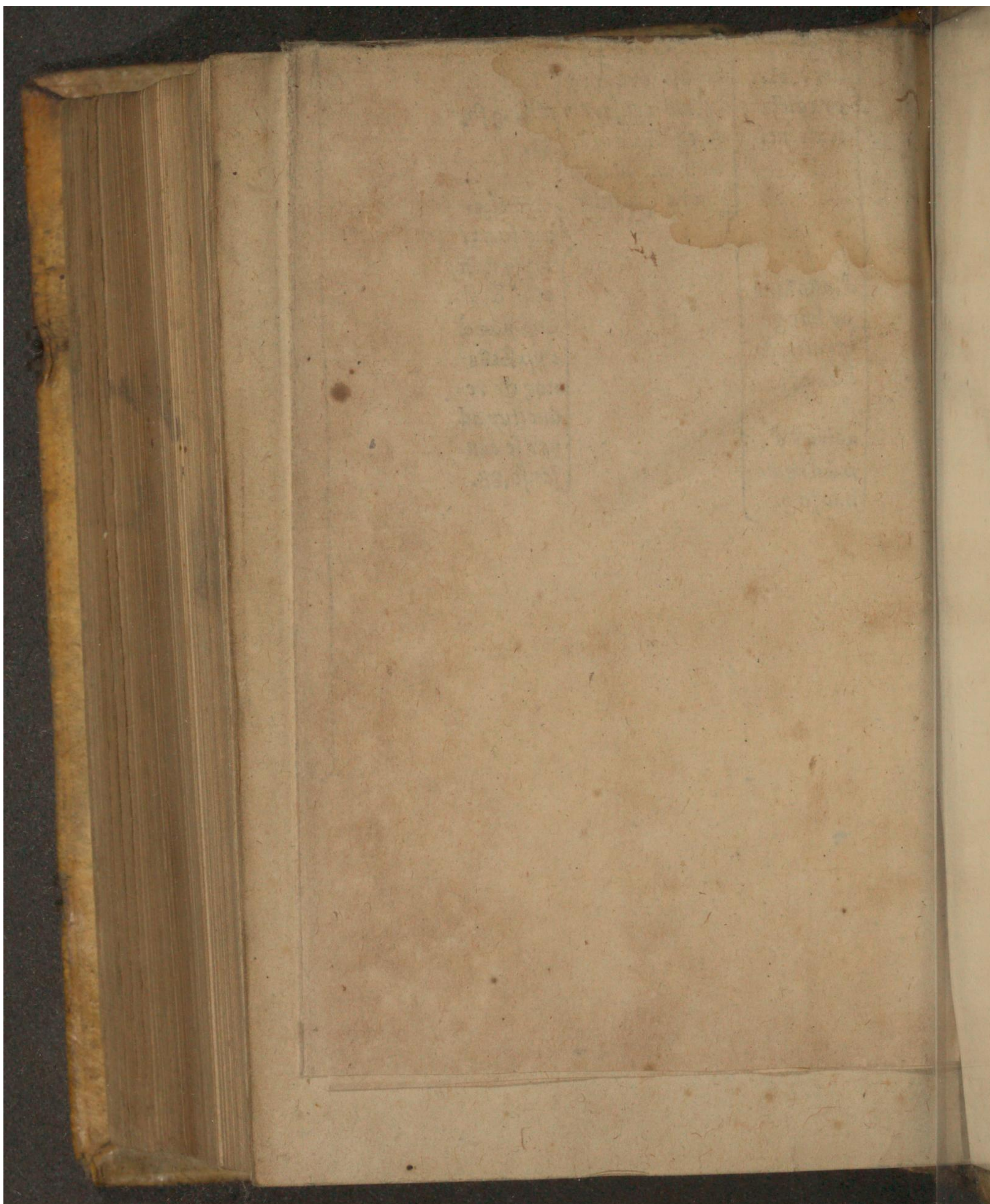
mus profecta ex immenso amore erga genus humanum præmonita, nec cogitemus caueri & abigi non posse, quæ his denunciata prodigijs Deus molitur in genus humanum, sed certo confidamus eum memorem & misericordiæ suæ & editarum promißionum confugientes ad ipsum nec repulsurum, nec destiturum esse, sed decretum, indictum & impositum iam calamitatum iugum, pœnitentibus & serio inuocantibus aut detracturum, aut alleuaturum.

Hæc de differentibus diuinationum generibus disputaui bono & simplici studio, ut quæ inter has aut traditæ essent diuinitus, aut ex naturæ ueris obseruationibus extructæ: eas separarem à Dæmonum præstigijs & fuco superstitionum, quo Physicarum obseruationum ueritas aspersa & oblita nitoris non parum amisit. Quæ si cui minus accurata, aut exquisita, minùsue perpolita, aut non integre explicata, nec firmata uidebuntur: eum ut boni consulat, quæ pro mea uirili in hoc genere præstiti oro.

τέλος

θεῷ δόξα.

TABULA INDICIS VICE OSTENDENS SERIEM DISPUTATIONUM & CAPITUM LIBRI.

I. Quòd sint aliqua diuinationum genera nō impia, nec superstitiosa, et Christianis concessa. fol. 9.

II. Quæ sint illa, & quot numero: quæ prohibita sint, condemnata atque impia. fol. 14.

III. Quæ sit certitudo in quolibet genere prædictionum concessarum, quo usq; sese extendat, et quæ certitudinis causæ. fol. 53.

Hæc in Prolegomenis explicantur.

Differētiæ in specie plures, quarū aliæ ad aliud quatuor primorū generū referendæ, et quo pertineant, in singularum explicatione declaratur.

- μαντικῆς prima genera quatuor:
  - πνευματικὴ de hac fol. 16.
    - I. προφητεία. de hac fol. 16. 97. et sparsim.
    - II. χρησμοί, μαντεύματα, Oracula, quæ horū origo, & qua sint nata occasione, à quo autore, quæ opera Dei imitentur, quot numero celebrentur. fol. 98.
    - III. θεομαντεία, cuius autor Diabolus κακοζηλίας imitatus præsentiam Dei specialem in sanctis Patribus, Prophetis, Apostolis, beatis in hac uita, fol. 122. Inde θεομάντεις, quorum genera quatuor.
      - I. πυθῶνες, ἐγγαστρίμυθοι, στερνομάντεις, ἐγγαστρομάντεις, obsessi fol. 125.
      - II. ἐνθουσιάσαι, Afflati fol. 106. Ex quorū numero Ethnicorum Sibyllæ de quib. quid sentiam fol. 126.
      - III. ἐκστατικοί, Rapti extra sese, fol. 136.
      - IIII. λυκάνθρωποι et λυκάονες fo. 140.
    - IIII. μάγεια, γοητεία, μαγγανεία fol. 146. & 149. à Diabolo orta. sub hoc genere sunt
      - νεκυομαντεία fo. 149
      - λεκανομαντεία fo. 155.
      - γαστρομαντεία, κατοπτρομαντεία, κρυσταλλομαντεία, δακτυλιομαντεία fol. 155. 156. 157.
      - ὀνυμαντεία, ὑδρομαντεία, ἀεροραντεία fol. 156.
    - V. ἐπῳδοί, ἐπαοιδοί, incātationes, incātamenta, quibus autoribus inuecta et usurpata sint, et quorum Dei operum æmulatione, fol. 164. Sub hoc genere sunt
      - φάρμακεια fo. 168.
      - κοσκινομαντεία, ἀξινομαντεία, κεφαλαιονομαντεία fol. 170.
      - ἀλεκτρυομαντεία fol. 171.
    - VI. ἱεροσκοπία, diuinatio ex sacrificijs, fol. 179. origo eius ex ritibus sacrificiorum usurpatis à sanctis Patribus, quorum umbram retinuerunt Ethnici post amissum uerbum. Sub hoc genere sunt
      - ἱεροσκοπία, θυοσκοπία, θυτικὴ fo. 198.
      - ἡπατοσκοπία, Extispicina 199.
      - πυροσκοπία, πυρομαντεία, fo. 202.
      - καπνομαντεία 205
      - λιβανομαντεία ibi:
      - ὀνομαντεία, ὑδρομαντεία, κριθομαντεία, ἀλευρομαντεία, ὠοθυτικόν, ἰχθυομαντεία fo. 206.
      - ἀνθρωπομαντεία fo. 207.
    - VII. οἰωνοσκοπία, οἰωνιστική, ὀρνεοσκοπικὸν, οἰώνισμα, οἰωνομαντεία, ὀρνιθεία, Augurium ex superstitione natum, fo. 209. Capiebatur autem
      - Ex auibus et auium
        - uolatu, ὀρνιθοσκοπία, Aruspicina 161.
        - Garritu, κληδών, κληδονισμός, Augurium fol. 214.
      - Ex cœlo et fulminibus 213.
        - Tripudio pullorum fol. 217.
      - Ex diris quibuscumq; 222,
        - τὸ οἰκοσκοπικὸν fo. 219.
        - τὸ παλμικὸν 222.
        - τὸ ᾠόδιον 219.
      - Ex quadrupedum conspectu inopinato & insolito. 218.
    - VIII. Sortes & sortilegia, κλῆροι. fol. 225.
      - Diuinæ sortes fo. 226. / Politicæ sortes fo. 227.
        - κύβεια
        - πέττεια
        - ἀστραγαλισμὸς
        - διαγραμμισμὸς
      - Sortes
        - Lyciæ. 110.
        - Deliæ. 111.
        - Prænestinæ: 232.
        - Antiatinæ: 232
      - Diuinatoriæ, fo. 230: quarū numero
        - κληρομαντεία ἢ παλομαντεία fo. 231.
        - γεωμαντεία fol. 232
        - ὀνομαντεία, ἀριθμαντεία fol. 236.
        - λογαριθμαντεία 239
        - τεφραμαντεία, βοτανομαντεία, κηρομαντεία, στοιχειομαντεία
        - συκομαντεία 243.
        - ἀναγραμματισμὸς fol. 242.
        - Sortes Vergilianæ: fol. 243.
    - IX. φυσιολογικὸν, quod cōsiderat significata effectionesq;.
      - Aut naturales ordinatas, cōsuetas, et usitatas corporum uel
        - Simplicium.
          - Stellarum, προγνωστικὸν δι' ἀστρολογίας, in quo quæ sunt physica, quæ non, explicatur ordine, fo. 383. estque uel
            - καθολικὸν, quod complectitur, fol. 434.
              - ἰδιωματικὸν fo. 433.
              - συμπτωματικὸν fo. 434.
                - καθολικέστερον fol. 434.
                  - τοπικὸν.
                  - χρονικὸν.
                  - γενικὸν.
                  - εἰδικὸν.
                - μερικώτερον περὶ μεταβολῶν (435.
                  - ἐνιαυσίων
                  - μηνιαίων
                  - ἡμερησίων
                  - ὡριαίων
            - γενεθλιακὸν ἢ γενεθλιαλογικὸν de his quorum, fol. 436.
              - quædam præcedunt genesin.
              - quædā uel præcedunt uel sequuntur
              - quædam in natalitia momenta incidunt, quædam sequuntur.
          - Elementorum, quantū ad secuturas tempestatū mutationes.
            - Aëris ἀεροσκοπία
            - Aquæ ὑδατοσκοπία
            - Terræ γαιοσκοπία fol. 267.
        - Mixtorū.
          - Imperfecte ut Meteororum μετεωρολογικὸν, fol. 330.
          - Perfecte
            - Hominum & in hominibus.
              - Signorum Physiognomonicorū, φυσιογνωμονικὸν & μετωποσκοπικὸν fol. 363.
              - Linearum in μετακαρπίῳ, χειρομαντεία. fol. 367. χειροσκοπικὸν
              - Signorum salubrium, insalubrium & neutrorum in toto corpore & qualibet parte σημειωτικὴ Medicorum. Ibi de discriminibus signorū fo. 275.
              - Somniorum, ὀνειροπολία fol: 243. ubi differentiæ et causæ somniorum exponuntur.
            - Plantarū, φυτοσκοπικὸν, fol. 374.
            - Fossilium, ὀρυκτοσκοπικὸν eodē.
            - Animātiū, ζωοσκοπικὸν eod.
      - Aut nouas insolitas, contrarias instituto, ordinato, & consueto naturæ cursui. τερατοσκοπία. Quæ τῶν τεράτων differentiæ, quæ causæ, exponitur fol. 442.
  - φυσικὴ ἢ τεχνικὴ. de hac fol. 21. generatim. Hæc prædicta texit uel
    - Significatorū ex signis physicis, quarum quædam
      - τεκμήρια
      - εἰκότα ἢ σημεῖα
    - Effectuū ex causis secūdis ordinatis et serie causarum ad effectum ordinatarum. quarum genera quatuor
      - ἀνάγκη fo. 67.
      - φύσις fo. 71.
      - προαίρεσις fo. 73.
      - τύχη, quæ est αἴτιον κατὰ συμβεβηκὸς & reducitur ad per se causas, fo. 88.
  - διαβολικὴ de hac generatim folio. 25.
  - κοινὴ ἢ δημώδης. de hac fo. 50.

